De Vlaamsche Kunstbode. Jaargang 12

bron

De Vlaamsche Kunstbode. Jaargang 12. Jul. Vuylsteke, Ad. Hoste, Gent / De Seyn-Verhougstraete, Roeselare / J. Noordendorp, Amsterdam 1882

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/_vla023188201_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

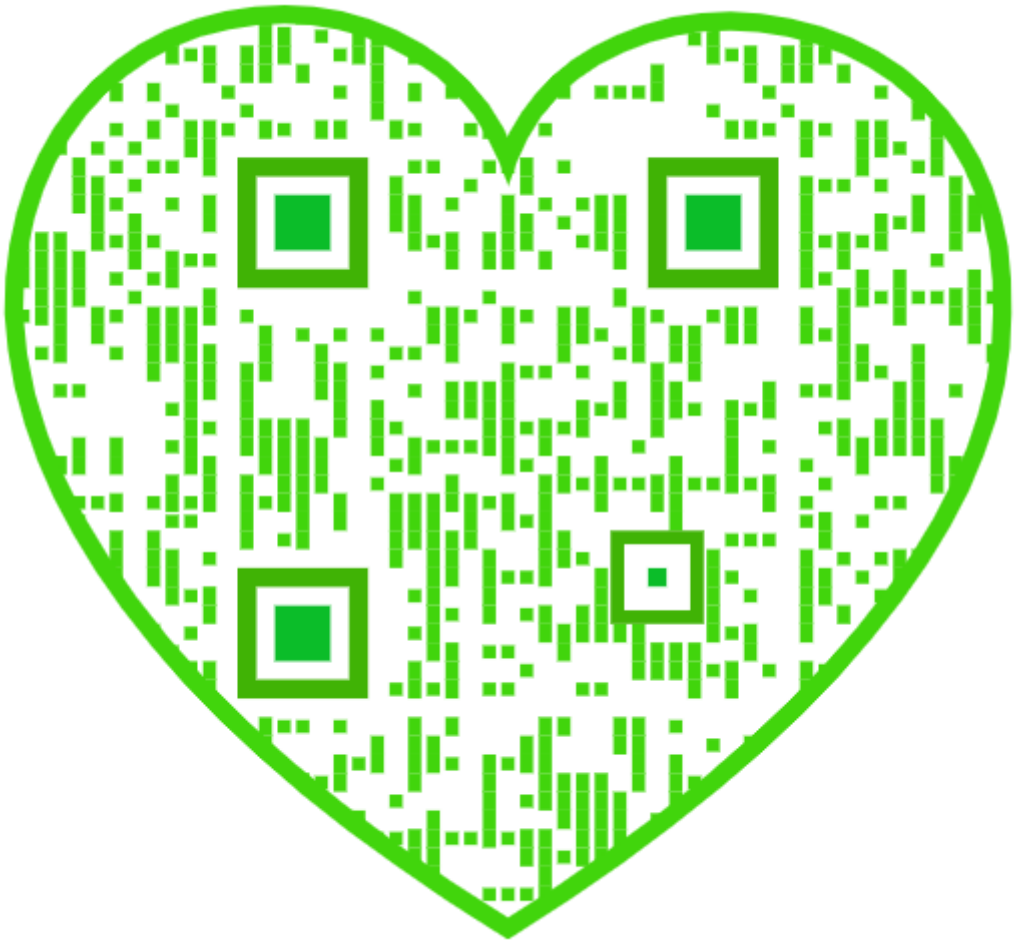

Een schoone jongen
Door Teirlinck-Stijns.

I.

De winter was nog niet voorbij: Gisteren had het den ganschen dag gesneeuwd. Doch heden hing de morgenzon glansend aan den hemel, en deed het sneeuwwater in kleine stroompjes over de moddernatte wegen en voedpaden loopen.

Ginder lag het dorp Heilaart: het rood der daken kroop van onder den smeltenden sneeuw en de schaliën van kerkromp en- toren glommen in den zonneschijn.

Hier liep de beek tusschen het dichte, bladerlooze elzenhout, waarachter Pol en Grietje stonden.

Hij was eene slanke zwartharige kerel, met blozend gelaat, donkere, levendige oogen en een kneveltje, dat op de krullende bovenlip begon door te schemeren. Hij droeg den Vlaanderschen blauwen kiel en, op één oor, de zwarte zijden muts. 't Was *Schoone Pol* - zooals de meisjes hem dikwijls noemden - een vroolijke jongen, die overal aangetrokken werd en duivels veel van kermisjes hield, waar iedereen hem verkoos als een echt haantje-vooruit.

Zij was kleiner dan hij, juist lang genoeg om haar hoofd op zijne borst te leggen. Ze scheen zelfs teeder en half ziekelijk, met haar bleek voorhoofd en lichtende oogappels. Heel schoon kon ze niet genoemd worden, neen; maar haar blik was toch zoo zacht; ze had zulke dikke, bruine haarvlechten en zulk lief blosje op de wangbeenderen, dat ze op het eerste zicht bekoorde. Ze droeg eene zwarte kap, met eenige donkerroode linten en een trosje bloemekens versierd, eenen blauwen, wollen borstdoek en een eenvoudig, zwart kleed. Men kende ze onder den naam van Grietje de naaister, een meisje, waarvan de andere niet veel hielden, omdat

ze zich een weinig jufferachtig kleedde en van geen boerten wist. Och Heere! omdat hare moeder rijk was geweest.... *geweest*!

Pol woonde met zijne oude moeder op een kleine hofstede - eene koeienwinning zooals men zegt - te midden van het veld, op Leiberg, een uur noordwaarts gelegen; Grietje met haar zusje Trees in een huisje, op den weg naar de kerk.

Pol had Grietjes liefde gewonnen. Geen wonder: hij was schooner dan de andere boerenjongens, zag er gaarne iets meer uit en vermeed daarom alle grove woorden, alhoewel zijne ziel er geen greintje fijner om was.

Heden moest de jongen te Heilaart zijn en tot hier had Grietje hem vergezeld.

Omdat ze elkander beminden, verborgen ze zich achter het elzenhout. Want hoe iedereen, op den buiten, met twee jonge vrijers spot, dat wisten ze. Rechtzinnige liefde, daar lacht men mee. En Pol, de overal gevierde kermisvogel, hechtte niet weinig waarde aan het zeggen en zagen van Jan en alleman!

‘Is het niet juist of ik uwe vrouw ware?’ vroeg ze nu.

Ze hield eenen arm rond zijnen hals, blikte met hare lichtende oogen tot hem op en scheen angstig op zijn gelaat te willen lezen.

Doch hij zag vorschend rond; want met eene vrouw aan den hals staan, dat beviel hem niet goed en hij vond het in 't geheel niet noodig: zoo een weinig kinderachtig! De boeren doen dat niet! Ware hij met Grietje alléen, ergens in eene kamer, op eene kermis of zóo.... Moesten de gezellen hem hier zien - Ko de wever of de zonen van den kuiper - ze zouden niet een beetje op zijne kap zitten! Hij, schoone Pol, die zich door een meisje als eenen kleinen jongen laat liefkoozen! Als Ko of de anderen vrijen, dan gaat het er wat anders toe: ongegeneerd lachen en klappen, bij 'nen duw of 'nen stomp!

Het was of Grietje zijne gedachten geraden had: ze liet hem los; weemoedig blikte ze over de velden, in hun winterkleed gehuld, en ze scheen na te denken. Stelde ze

zich diezelfde velden op dien avond voor, met de groene korenzee, die onafgebroken zwol en daalde, ruischte en zong, - op dien avond, dat ze...? Ja, dien avond was ze heimelijk stil thuis gekomen, en dien nacht had ze niet geslapen, enkel geweend en in hare tranen de toekomst aangelachen; toen gevoelde ze iets van rouw en schaamte in haren geest, maar in haar hart iets zaligs, dat ze niet recht bepalen kon.... En toen de zon des morgens door haar venstertje keek, weende het meisje nog meer - want ze wist, dat zij het Grietje van gisteren niet meer was....

Hij bezag ze nu en verstond maar niet, waarom de tranen in hare oogen schoten. Hij stak de pijp, welke hij uit den zak gehaald had, terug; doch voelde zekere voldoening, als hij zich herinnerde, dat Ko de wever hem laatst zegde:

‘Zoolang de meisjes om u niet schreien, zijt ge geen vrijer!’

Vóór eenige dagen had Grietje nog geweend, omdat Pol haar verteld had dat Jan de kuiper zijn lief ‘laten zitten’ had. Lag dat steeds op haar hart misschien?

‘Ge zijt soms toch aardig,’ bemerkte hij lachend. ‘'k weet dikwijls niet, wat ge wilt. Ik ben geen.... Kom langs hier!’ onderbrak hij zich plots, ‘kom meer langs hier.... ze zouden ons kunnen zien!... 't Zal iets zijn, omdat ik alléen, zonder de anderen, gekomen ben.’

In eens, op de baan naar Heilaart, hoorde men een trommel slaan. De trommelaar stapte voorop - dat bemerkte Pol door de elzentwijgen - gevolgd van eenen uitgelaten troep jonge kerels; het gelach, geroep en gezang steeg omhoog en deed Pols oogen fonkelen.

‘'t Is onze gemeente! 't Is Leiberg!’ sprak Pol. Doch Grietjes boezem hijgde, omdat de jongen haar, als ontwetens, wegduwde. Kon hij weten, dat ze niet wilde weggeduwd zijn?

‘Ja, ja, Ko de wever, Jan de kuiper gaan voorop!’ vervolgde hij.

Ze keek hem angstig aan en zuchtte:

‘Pol, 't zou schrikkelijk zijn, niet waar?

't Zou schrikkelijk zijn?’ vroeg hij werktuigelijk.

Zij verborg het aangezicht in den voorschoot om niet in snikken los te barsten.

‘He zie!’ hernam hij; ‘zie, daar zijn die van Erwegem met rossen Jaak!... En ginder die van Hurst, als kleine kinders achter hunnen champetter. Nu zal het mijn tijd zijn; ik trek er van door, langs 't wegje... Maar, Griet, schreit ge weeral?... En ge weet nog niets!... Wilt ge niet ophouden?...’

Ja, ze zal ophouden: mannen zien niet gaarne tranen en ze bemerkte dat Pol ongeduldig werd. Ze droogde hare wangen en oogen en ze trachtte hem helder aan te blikken. En ze begon hem dringend te smeeken zich in acht te nemen: daarom had ze zoo er aan gehouden tot hier mee te komen. Pol mocht niet vergeten hoe die van Heilaart en Hurst elk jaar tegen de anderen vochten. Hoelang is het geleden, dat ze den veldwachter van Erwegem doodsloegen?

Ongeduldiger werd hij. Doch hij liet het meisje voortpraten en dacht, dat hij toch op eene loting - want 't was loting! - voor geenen lafaard bij zijne gezellen wilde doorgaan. Ja, zoolang hij bij Griet was, kon ze met hem doen, wat ze wilde.... Moesten de anderen het weten, wat zouden ze lachen met hem, die altijd aan de rokken eener vrouw hangt.... Toch zegde hij in zijn eigen, dat hij zou voorzichtig zijn... Vechten? Neen, dat wilde hij niet!... Alsof hij wist, wat er gebeuren zou!

‘Griet, 't is tijd,’ morde hij.

‘Ga dan, Pol, jongen! “sprak ze bevend.” Och... och God beware ons... Om één uur kunt ge thuis zijn, Pol... zult ge komen?...’

Ze beet op hare lippen; doch de tranen vloeiden over hare wangen en ze snikte luide, terwijl zij zich, als gevoelloos, eenen kus liet geven.

‘God zegene ons!’ jammerde ze en Pol was weg.

II.

Pol trok af naar Heilaart, terwijl Grietje naar Leiberg terugkeerde. Dáar op de breede baan reden twee gendarmen

met den hoogen haren kolbak op het hoofd. De hoeven hunner paarden kletterden op de kasseisteenen. De zon scheen immer vroolijk en ginder bij 't Kapelletje draaide reeds een orgelman. Hoe meer Pol de kerk naderde, hoe sneller zijn stap werd. Hij was gejaagd: heden zou hij weten, of hij zijne oude moeder, zijn Grietje zou moeten verlaten! Maar de aandrift naar het vermaak bij de kameraden verdreef den weemoed, versmachtte de opwellende droefheid. Morgen zou het tijd genoeg zijn om er aan te denken!

Hij bereikte de dorpsplaats. Alhoewel het nog vroeg in den voormiddag was, stonden reeds de herbergen vol volk. Overal mengden zich gejuich en geroep. Venters en kramers liepen rond, alsof het kermis ware. Jonge kerels, bloedrood door den drank en de opgewondenheid, wierpen uitdagende blikken rond of liepen elkander ruw tegen 't lijf. Ze zouden loten! Gisteren waren ze nog kleine jongens, heden dachten ze zich mannen! Nu hier dan daar stegen opeischende kreten: ‘Leve Heilaart! Leve Hurst!’; tergend klonk het woest antwoord: ‘Leve Leiberg! Leve Erwegem!’

In de *Ster* speelde een akkordeon, nu langgerekt en vervelend, dan opwippend met schokken en stooten; soms hoorde men zware voeten ploffend op den grond vallen, alsof men dansen wou. Langs de open venster dreef de tabaksrook naar buiten en klom als blauwe kronkelende wolken in het licht der morgenzon. Pol zag de lotelingen daarbinnen rondwoelen - al die struische jongens met de roode aangezichten, met het bruine bier in de glazen, of den parelenden genever, welken zij zich schroeiend in de keel goten. Waren het de mannen van Leiberg niet? Ja, Jan en Dook van den kuiper stonden er ook. Ze herkenden Pol en schreeuwden hem toe, dat hij komen moest. Ze stormden naar buiten, sleurden hem in de herberg, raasden en tierden als dolle uitgelatenen. De vloer was glibberig door den drank, welke uit de glazen schudde, of door het speeksel, dat ze, bij het tabaksrooken of-knauwen, gudsend op de blauwe steenen kletsten. Tafels en toog stonden bedekt met ledige, halfvolle of volle glazen. De dienstmeid en de knecht, in

‘garçons’ herschapen, konden zich met moeite door het gedrang eenen weg banen en de drinkebroers nepen de eerste onder de armen, maakten gewaagde zinspelingen, sloegen dubbelzinnige kwinkslagen en lachten hunnen grooten mond schaterend tot aan de ooren open.

Bij de tafel, in den hoek nevens de oude horlogekas, zat een jonge kerel met het hoofd door eenen neusdoek omwonden en somber zag hij vóor zich. 't Was Ko de wever. Pol reikte hem de hand; de gekwetste keek sprakeloos op en balde de vuist. Wat was er gebeurd? Een loteling van Hurst had, met eenen steen in den neusdoek geknoopt, hem een gat in den kop geslagen. Een heele troep Hurstenaars had Ko omringd, toen deze alléen kwam en ‘Leve Leiberg!’ riep. De lafaards! En woedend klonk het: ‘Weg met Hurst! Weg met Heilaart! Leve Leiberg!’ Al het gebrabbel, al die kreten, dat geschreeuw en gejuich lieten zich ten slotte door de tonen van het akkordeon overmeesteren en men hoorde als een enkele bruisende stem:

‘Drinken! Drinken!
Tot we er bij verzinken!’

Woest holde het gezang door de venster op de dorpsplaats, tot het schreeuwen, roepen en tieren weer de bovenhand kreeg en 't drinklied versmachtte.

Daar stond, buiten adem, een grijze veldwachter hevige en dringende gebaren te maken. Men zag dat hij iets schreeuwde; maar wie kon het in dat oorverdoovend rumoer hooren?

‘Luistert, wat de champetter rammelt!’ geboden de naastbijstaanden, terwijl anderen, ongeduldiger, vloekten: ‘Kunt ge verdoemd uwen bek niet houden?’

Eindelijk begreep men den veldwachter.

‘Leiberg!’ riep hij; ‘Leiberg, de loting!’

De twee kuiperszonen trokken Pol mee, die met Lisa uit den *Molen* van Leiberg jokte: Lisa was de waardin, hare moei, komen helpen en iedereen wist wel, dat ze zich steeds bijzonder vriendelijk voor den schoonen jongen toonde. Lang-

zaam duwde zich de woelige troep naar buiten. Arm aan arm, zingend en klingend, dansend en wippend, trokken de kerels over de dorpsplaats en plasten in het sneeuwwater. ‘Soldaat worden is geen sterven!’ juichten sommigen, als wilden ze zich moed inspreken; ‘men ziet er eens de wereld mee!’

Doch overal stonden vaders en moeders, met den dood in het hart, af te wachten wat het onverbiddelijk lot beslissen zou. Och, ja; hunne zonen mochten eens drinken, eens uitgelaten zijn: 't was toch anders voor velen zulk een droevige dag....

Vóór het gemeentehuis krielde het van eene ongeduldig of bevend wachtende menigte; de gendarmen hadden veel moeite om de menschen van de deur te houden. Enkel de lotelingen mochten nog binnen. Dáar ook werd geraasd en getierd!

‘Weg! Achteruit -!’ klonk het. Daar kwamen de mannen van Leiberg! Plots steeg een gil op: een arm, oud moederken, die op haren zoon wachtte, viel schier onder de paarden der gendarmen. De Leibergenaars geraakten vóor den ingang van het gemeentehuis en hoe moedig ze er ook wilden uitzien, toch waren er, die in eens bleek werden!

Toen ze binnen drongen, den eenen den anderen voortstuwende zooals ruwe boeren doen, hing er eenen stond eene zware stilte over de dorpsplaats; echter onduidelijk hoorde men de brabbelstemmen in de herbergen, het tinkelen en rinkelen der glazen, of hier en daar de tonen der draaiorgels...

Het gerucht en rumoer kreeg weer de bovenhand. Van stond tot stond sprongen lotelingen uit de deur van het gemeentehuis, zwaaiden luide juichend de klak met de eene en het goede nummer met de andere hand in de hoogte, of wel traden als bedwelmd buiten en schoven met lijkgelaat door den dichten drom. Maar allen, hetzij ze vroolijk dansten of droef voortstapten, allen trokken naar de herberg. Drank moest er zijn, drank, nog drank: heden te denken aan niemand, aan niets!

III

‘Men is reeds aan de V,’ sprak de baas uit den *Molen* van Leiberg, die insgelijks op den dag der loting te Heilaart vóor het gemeentehuis stond. ‘Waar mag Pol blijven? Pol is met de V: Verleyren!’

Daar verscheen de schoone jongen, bleef in de deur staan en zag met kouden, een weinig te strakken blik rond.

‘Hij is er in!’ sprak de eene.

‘Neen, hij is er uit!’ weerlegde een andere.

Dat was een onversaagde kerel, die Pol! Op zijn gelaat kon men niets lezen.

‘He, Pol!’ riep de baas uit den *Molen*, ‘hoe zit het? Kom eens hier...’

‘Leve Leiberg!’ kreet de loteling met eene stem, die een weinig heesch bleek te zijn, sprong zonder naar den herbergbaas om te zien, door het volk en liep in de *Ster*, waar zijne kameraden vreugde en verdriet verdronken.

‘Leve Pol!’ tierde men bij zijn binnenstormen. Wat voor een gewoel was het hier! Allen liepen met het geneverglas in de hand, zwijmelden tegen elkander met den dwazen lach om den mond; de duivelsdrank en het schuimend speeksel kwijlden over hunne lippen; hunne oogen glommen waterachtig alsof er genever in zwom. En telkenmale vreemde lotelingen zingend voorbij trokken, waggelden de bedronken kerels naar de vensters, steunden op of vielen over elkander, schreeuwden, gekten en balden de vuisten.

Hier mocht men drinken zooveel men wilde en kon: de zoon van boer Ghijs was er uit en had, waar allen 't zagen, een goudstuk - een blinkerke van twintig frank - op den toog geworpen. Had de baas er niet genoeg mede, hij hoefde 't maar te zeggen: de zoon van boer Ghijs zou op geen vijffrankstuk zien!

Op de plaats stapten de lotelingen van Heilaart en Hurst voorbij onder het schallend opdreunen van het krachtige:

> ‘Ze zullen hem niet temmen,
> Den fieren, Vlaamschen Leeuw!’

Dat hoorden de opgewonden Leibergenaars! Al te dreigend galmde dit refrein in hunne ooren. Vervoerd, met spot en uitdaging op de lippen drongen zij naar de deur. Ha! dat waren nu die kerels, welke Ko den wever verraderlijk hadden aangevallen! Durfden de lafaards niet blijven staan?

Ja de zangers stonden stil en tergend klonk het verder:

> ‘Zoolang de Leeuw kan klauwen,
> Zoolang hij tanden heeft!’

‘Leve Leiberg!’ huilde men er tegen op. ‘Weg met Heilaart en Hurst!’ De achtersten, nog in de herberg, duwden de voorsten buiten tot op de plaats, tot dicht bij de zangers. Er viel, op een aangezicht, een kletsende slag, dien men meer zag dan hoorde en die als een elektrieke schok op al de zenuwen en spieren werkte. Bijna op denzelfden stond begon het gevecht. Er werd geworsteld lijf aan lijf, gestampt, gestooten, getierd, gevloekt! Welke warklomp van huilende menschen! De vrouwen en de kinderen vluchtten weg. Soms scheen het stil en stegen er slechts enkele kreten op; andere malen vlogen de woedenden al brieschende en schuimende tegen elkander op.

‘Pol!’ kreet Jan de kuiper, die bij den schoonen jongen eene aarzeling bemerkte, ‘Pol, verlaat gij ons?’

Neen, bij God! voor eenen lafaard wilde Pol, steeds de aanleider der bende, niet doorgaan! Met kracht smeet hij zich in den worstelenden menschenklos! De lotelingen van Erwegem, die voor Leiberg hielden, kwamen razend toegeloopen en vermeerderden de verwarring. De veldwachters werden op den grond geworpen, de gendarmen met hunne paarden om en weer gedreven. Nu klonk dof en heesch nog de naam eener gemeente; dan hoorde men niets dan vloeken en tieren! Meer dan een kerel geraakte onder de voeten en werd er met hielen of vuisten gekneed; doch anderen sprongen ter verdediging bij en bevrijdden den makker, die er anders het leven kon bij inschieten. Een loteling, een kleine, werd door twee Leibergenaars opgeheven en door het venster der herberg geslingerd: hij lag er suizelend op den vloer

tusschen glazen en ruitscherven. Daarop glinsterde een mes tusschen de woestelingen en een gillende kreet, wellicht een doodkreet, sneed door de lucht...

IV.

De dag der loting sterft uit met rozekleurigen westerhemel. In de keuken der kleine koeienwinning te Leiberg zitten, bij een hartelijk stoofvuurtje wachtend, twee vrouwen met den lach des geluks op de lippen. Ze praten vroolijk en de jongste maakt plannen voor de toekomst: ze spreekt van een gelukkig huisgezin met een kindje, waarvan zij de moeder en de andere vrouw grootmoeder zal zijn. Grietje durft het nu aan Pol 's moeder veropenbaren. Haar zusje Trees zal ook op de hoeve komen wonen, de koe en het kalf verzorgen en met het kleintje spelen....

Een jongen van Heilaart is in den namiddag gekomen met het blijde nieuws, dat Pol een goed nummer getrokken heeft. De oude moeder is in snikken losgebarsten en heeft den brenger der tijding een zilverstuk geschonken: ze zou hem in haar geluk en zaligheid wel omhelsd hebben....

Maar de avond valt en Pol komt niet. De schoone jongen vreest altijd dat de anderen kwaad of met spot van hem spreken zouden: Hij is zoo gaarne de eerste in alles! Zou hij niet beter doen naar die drinkebroers niet te luisteren en eerst en vooral voor Grietjes en moeders goedkeuring te zorgen?

En hoe verder de tijd vliegt, hoe stiller het allengskens in de woning wordt. Men vecht ieder jaar op de loting te Heilaart en weten de vrouwen niet hoe licht Pol zich laat verleiden? De uren gaan voorbij, langzaam, langzaam; en wanneer de vrouwen elkander aanblikken en trachten te glimlachen, voelen zij hoe moeilijk dat laatste gaat.

Negen slaat het, wanneer men de deur opent met de vraag:

‘Is er geen belet?... Elk 'nen gôen avond:’

De geburin Fie treedt in huis.

‘Weet g' het?’ vraagt ze, en, daar men ze sprakeloos en angstig aanstaart, vervolgt ze:

‘Men heeft weeral gevochten!... Er is één doodgebleven!..’

‘Dood! Wie?...’ gillen de twee vrouwen en springen verschrikt recht. - Wie dood is? Fie weet het niet; ware het Pol, dan zouden *zij* er al mede bekend moeten zijn. En wanneer de twee vrouwen de woning willen verlaten, om naar Heilaart te snellen, verzet Fie er zich tegen. Neen, vrouwen mogen op zulk laat uur ginder niet henen - ginder waar het krielt van dronken, baldadige jongens. Fie zal haren oudsten zoon er eens naartoe zenden. - Maar Pol kan het toch niet zijn.... neen, zeker niet... Zie, het spijt Fie, dat ze gekomen is!..

De buurvrouw is weg. Radeloos staat de snikkende en kermende moeder vóor het doodsbleeke, stom vóor zich starende Grietje. Klinkt er geen brabbelende zang op het hofpad? Men zingt van drinken en verzinken. Wie vloekt daar? De oude moeder snelt naar de deur. Ja, 't is Pol! Hij zwijmelt binnen en valt op eenen stoel. Zijne moeder vliegt hem aan den hals en nokt:

‘O Pol! o Pol, jongen!...’

Maart hij weert ze met de handen af, stoot ze weg en ziet rond met dwazen lach.

‘Hier is Pol... de soldaat,’ bromt hij. ‘Ja, de soldaat!’

‘Soldaat?...’ komt Grietje nader; ze siddert en houdt zich aan den stoel vast.

‘Soldaat?...’ mompelt hij, als hoorde hij iets in eenen droom. ‘Soldaat!... En die doode?... Leve Leiberg!... Ha! ha!’ En uitdagend maakt hij een gebaar en tracht met de vingers te knippen.

Grietjes blik rust nu roerloos op des jongelings rechterschoen, waar bloed aan kleeft. De oude bemerkt niets en murmelt, als verstonde zij het niet:

‘Soldaat?... Dat kan niet zijn!... Niet zijn!... En de jongen van Heilaart heeft dus gelogen?... Soldaat?. - Neen, neen, ik zeg neen!... Ik zou willen sterven!’

‘Sterven... dood!...’ sammelt hij, als zage hij weer iets in den droom. ‘Ha! ja... de kameraden!... Laat zien 't briefje... Waar is 't?... 't Lot?...’

Hij tast in den zak rond. De moeder zinkt vóor hem op de knieën en spiedt met hijgenden boezem al zijne bewegingen af. Hij houdt nu een papiertje in de hand, welke hij niet openen wil. Zijne oude moeder wringt met geweld de vingeren los en geeft het lot aan 't meisje over, daar zij niet lezen kan.

‘Lees! “bidt ze.” Och, Grietje, lees!...’

Het meisje, immer bleek als een marmeren beeld, ontplooit het briefje langzaam en wat ziet ze?

N° 15
Vijftien

‘Numero vijftien!’ gilt ze.

‘Soldaat!..’ kermt de moeder.

Grietje legt de hand op het hart en zucht. ‘Och!... och!.. ik kan niet schreien... ik heb geene tranen!... Soldaat!... Och... och!...’

Dáar zit de jonge dronkaard met hangend hoofd, de beenen uitgestrekt en de handen in de zakken - hij slaapt!

In de woning sliep dien nacht niemand - dan schoone Pol.

V.

Toen weer de zon opklom, stond Grietje alléen in 't keukentje, op de kleine hoeve. De oude moeder was uitgegaan om te weten of men haren Pol niet vrij zou kunnen krijgen. Ze had wel is waar nog eenen zoon; maar deze was gehuwd en woonde in de stad, zoodat Pol als eenig kind mocht beschouwd worden: den steun eener oude weduwe. Ze bezat nochtans een stuk land en het huisje, waarin ze woonde. Grietje had heur zelfs gevraagd om het land te verkoopen en eenen plaatsvervanger te stellen; de oude had het meisje zonderling aangezien en het hoofd geschud. Wat zou dan de oudste broeder wel gezegd hebben?

Hoog stond reeds de zon toen Pol, met draaiend hoofd nog, in het keukentje kwam. Sprakeloos zette hij zich neder: hij voelde zich schuldig. Doodsbleek trad Grietje naar de hoekkas, haalde er de schoenen uit - de rechter met bloed bevlekt - bracht ze hem onder het oog en keek hem met ondervragenden, strakken blik aan.

Hij verschrikte; doch zag vast tot het meisje op en sprak:

‘Neen, Grietje... ik niet!’

‘Goddank!’ murmelde zij, borg weer de schoenen en voegde er niet bij, dat angst en verdriet haar dien nacht belet hadden te slapen.

Men hoorde geen woord meer.

‘t Is jammer!’ zuchtte hij eindelijk.

Ze greep koortsig, met beide handen, eene der zijne vast en nokte:

‘t Is jammer, Pol, dat wij dàt gedaan hebben... O, ik meende dat gij gansch anders waart; maar het is uwe schuld niet.., neen uwe schuld niet!... O! o! 't is jammer!... Ik wist niet, dat een mensch zooveel kan uitstaan, als ik dezen nacht uitgestaan heb.’

Pol sprak niet. Zij legde nu de handen aan den boezem en vervolgde:

‘Ik weet niet, wat ik hier voel: 'k zou willen schreien... en kan niet...’

En koortsiger viel zij uit:

‘Zeg, Pol, wat er ook gebeure, zult gij... gij zelf - voor 't kindje zorgen?...’

Eenen stond later trok Grietje den landweg op, naar het dorp om haar zusje Trees, die dezen nacht bij vreemden geslapen had, naar haar woningje te brengen. Dat men maar zegge, dat Grietje, tot nu, ginder bij Pol gebleven is... Dat men het maar zegge! Ze stapt met opgeheven hoofd voort; doch in haren strakken blik ligt eene zinnelooze uitdrukking en half luide herhaalt ze keer op keer:

‘Negentien jaar! Negentien jaar!’

Haar ouderdom!

VI.

Glansend beschijnt de morgenzon de stille landstreek.

Het koren is groot, liefelijk groen en doorzaaid met bloedroode klaprozen en hemelsblauwe korenbloemen. De hagewinde, langs de wegzoomen, krinkelt zich rond de halmpjes omhoog en hangt er hare witte, met rozekleur overtogen kroontjes aan. Een windje blaast golfjes in het graan en doet het rollen, zwellen, klimmen en dalen, terwijl eene eenzame grasmusch haar liedje tracht te laten klinken boven het gezucht, gestoei en geruisch der zacht bewogen korenzee.

Geen mensch ontwaart men - enkel kleine baren golven elkander op het koren na, of spelen om en rond de klaverstruiken met de groote madelieven, of schudden de zwartgroene aardappelbladeren, waar de groene sprinkhaan zijn eentonig, sjerpend liet hooren laat.

Aan den omdraai van den zonnigen landweg, welke naar Leiberg voert, verschijnt een jonge soldaat. Hij draagt eene schaarlaken roode broek, een donkergroen spannend lijf, met gele strepen vóor de borst, en eenen kolbak op het hoofd. Het is een fiere kerel, met forsigen stap, die de sporen doet kletteren, en hij houdt behaagziek de hand op het gevest van den langen degen.

Ginder staat de kerk, met eenen mei op den toren: 't Is kermis! Kermis op het dorp, waar de jonge soldaat geboren is!

De bloemen bloeien en geuren; de vogelen zingen; de hemel is blauw. Alles schijnt zoo lief en zoo schoon - maar de jongeling heeft er geene oogen voor: hij denkt aan de vroegere kennissen, bijzonderlijk aan de bevallige meisjes, die hij in de streek gelaten heeft. Het klept sanctus op den kerktoren: de hoogmis is nog aan den gang. Die klare klokketonen roepen echter weinig vóor den geest van den soldaat.

‘Ik zal maar eerst in den *Molen* gaan, “denkt hij;” intusschen is de mis uit.’

Bedoelde herberg staat aan den ingang van het dorp. De

jongeling herinnert zich lachend de lieve gezichtjes van Lisa en Roze, de twee molenaarsdochters, en hij treedt binnen. De meisjes kijken den soldaat, die een borreltje vraagt, verwonderd en nieuwsgierig aan, lachen eens op elkander, bezien weer den bezoeker en roepen dan uit:

‘Wel, 't is Pol!... Pol toch, wie zou er u nog kennen?... Wat zijt ge veranderd!...’

Lisa en Roze zijn boerenjuffers, die dikwijls naar stad gaan en de steedsche manieren en kleeding naäpen. Ook is hunne herberg een huis, waar de eenige heeren van Heilaart en al die van de stad komen. Boeren vindt men er niet veel; doch schoone Pol werd er steeds welkom geheeten en de jongen was er niet weinig fier op. Ook Fliep, de vader-mulder, is steeds met Pol zeer ingenomen geweest; moest Pol, na den dood zijner moeder, geen rond sommetje erven, opbrengst van huis en land? En dat is voorwaar niet te versmaden, vooral wanneer men met twee huwbare dochters, die niets bezitten - geplaagd is.

De twee meisjes drinken een druppeltje mee, plaatsen zich nevens den soldaat, en lachen en praten met hem. Hij laat zich bewonderen van kop tot teen, zijnen degen - in dien tijd mochten de soldaten met hunnen degen in verlof trekken - in de hand nemen, en doet genoeg zien aan zijne manieren, dat, was hij een boer bij het vertrek, hij nu teenemaal ‘geëmancipeerd’ is. Hij vraagt zelf wanneer de juffers naar Brussel - Pol ligt te Brussel - eens komen: hij zal hun geheel de stad aftoonen: de Goedelekerk, zoo groot dat eene boerenkerk er in zou kunnen dansen; huizen, zoo hoog als torens; straten vol paleizen! Alles is er groot, rijk en schoon, alles goud en zilver, wat men in de winkels ziet. De bedelaressen worden er ‘madame’ genoemd en dragen er 'nen hoed! ‘Enfin’ men moet het zien, om het te gelooven! En dan, er zijn zooveel dingen, waarvan hij geen gedacht wil geven: 't is voor de jongens alleen!... Hij smakt hierbij met de tong, draait de oogen schelmachtig in de hoeken, knipt met de vingers en fluistert:

‘De meisjes!’

De twee deernen hebben het gedacht en alle drie lachen luidop. Hoe schoon iets is of niet, alles draait toch op de meisjes uit...

Er wordt nog een druppeltje gedronken, gejokt, geplaagd en gespot; zelfs ontsteelt Pol meer dan eenen klinkenden kus...

Wanneer de mis gedaan is en de lieden uit de kerk komen, is het drietal een weinig verwarmd. Pol neemt afscheid met twee malsche zoenen en komt juist al het volk te gemoet. Wat opschudding baart hij niet! de dorpelingen gapen hem bewonderd aan; kleine meisjes en knapen volgen bedeesd den schoonen soldaat

''t Is Pol!' klinkt het overal. 'Saperloot! 't Is Pol!'

Daar stapt hij met de linkervuist op de heup, met de rechterhand aan den zwarten knevel, onder het gaan hoofd en lijf bevallig schommelend en de gele koord op den rug nu rechts dan links slaande: voorwaar een knappe jongen!

Hij komt aan den *Hert.* Straks zal hij bij moeder gaan, straks. De druppeltjes zijn een weinig naar het hoofd gestegen en hier kan hij niet voorbij, - hier waar de schoone Emma woont! De gelagkamer staat vol volk; doch Emma laat de klanten los, om bij Pol te gaan. Iedereen wil hem de hand drukken: zóo werd de soldaat nooit gevierd! Van alle zijden roept men naar Pol! 'Drinkt ge een glas bier mee?... Een druppeltje, Pol?'

Emma en hare ouders, baas en bazin Goorits, komen met de overigen, elk oogenblik rond hem draaien. Ze voelen aan zijne kleederen, zijne knoopen en koorden, zijnen degen, tot baas Goorits den kolbak eens wil opzetten, waarna iedereen in de herberg zijne beurt krijgt, zelfs Peutje, de oude stoelkenszetter; deze echter heeft een kaal vernepen hoofdje, zoodat de kolbak hem tot over den mond valt, gelegenheid waarvan zijn aarstvijand Treutel, de orgelblazer, gebruik maakt, om hem in 't geheim eenen stamp op de beenen te geven...

En ondertusschen gaat de lofspraak rond Pol haren gang; de jongen wordt dronken, meer door de bewierooking dan door

den genoten drank. Sedert dezen morgen verdween de lach van zijne lippen niet. Kan een mensch gelukkiger zijn? En wanneer Emma in 't nevenkeukentje gaat, zoogezegd om naar 't middageten te kijken, trekt hij buiten op den koer, komt langs een goed bekend zijdeurtje bij het meisje en is er meer dan gemeenzaam mee. Maar ook voor sommige buitenherbergsmeisjes is dat geen erg: al de dorpsjongens, zelfs de vreemdelingen, kennen hunnen kroeg en men vindt er - geen wonder! - steeds meer volk dan in de andere, ‘treffelijker’ taphuizen.

Ha! welk meisje zou aan Pol weerstaan? Dàt straalt op het gelaat van den soldaat, dàt leest men er duidelijk op, wanneer hij terug in de gelagkamer komt en zich bij de drinktafel zet...

Een klein meisje, Treesje, duwt tusschen de kameraden, trekt Pol op zijde en fluistert met natte oogen hem toe, dat Grietje naar hem vraagt: 't kindje is ziek... het hoest altijd, als wilde het kraaien.. en, wanneer het asemhaalt, piept het zoo aardig in zijn keeltje...

De dorpelingen kennen Treesje en bemerken aanstonds dat ze Pol komt halen. Ze lachen fijn. Die Pol, dat is een kadee - dat bewees hij zelfs eer hij soldaat werd! Wie zou het verwonderen, indien Pol met een schatrijk meisje uit de stad terugkeerde. Schoone jongens loopen er zoo dik niet

‘Bazin Goorits. een rondeken!... Pol betaalt!’ gebiedt hij: die lofwoorden hadden iets uit zijn hart gedreven, dat Treesje er doen inzinken had. Daar komen nu ook Ko de wever en Jan de kuiper binnen; de tweede kuiperszoon zit in 't gevang, voor den moord gepleegd op den dag der loting. Warme handdrukken worden gewisseld, de glazen geledigd, gevuld en hervuld, en weldra galmt het weder woest:

> ‘Drinken,
> Tot we er bij verzinken!

‘Schenk maar in!’ gebiedt men keer op keer. 't Is maar eens kermis en sedert Treesje naar Pol kwam vragen, schijnt het alsof Pol niet dronken worden kan.

En Fliep de molenaar zit nu ook nevens Pol: zijne dochters hebben hem verteld hoe vriendelijk Pol met hen gehandeld heeft. Wie weet welke plannen Fliep vormt? Hij is recht in zijnen schik, wanneer hij den jongen soldaat zoo aan den gang ziet; hij helpt hem maar altijd voortpraten.

‘Spreek van Brussel, Pol,’ wakkert hij aan; ‘dat hoor ik het liefst van al!’

‘Van Brussel?’ herhaalt de andere, die niets beters verlangt dan over zich zelven bezig te zijn. ‘Dáar heb ik wat ik wil!.. Iemand, die zijn fransch kent gelijk zijn vlaamsch!’

‘'k Zou 't willen hooren!’ zegt, met trage neusstem, een boerenjongen, Emma's geheime en niet vermoede verliefde, die tot nu toe geen woord gesproken heeft.

‘En een soldaat gelijk een ander, ben ik ook niet!’ voegt Pol er tergend bij en hij knipt met de vingers naar den onderbreker.

En de andere, rood van toorn, herneemt nog slepender:

‘'k Zou wel willen weten, waarom gij geen soldaat gelijk een ander zijt.... en wat is een soldaat!...’

‘Zwijg, krekel!’ gebiedt Ko de wever. ‘Geene spelbrekers hier!.. Pak u weg!’

‘Wat... is... een... soldaat...’ aapt Pol den kerel na, die voorzichtigheidshalve alléen in eenen hoek kruipt. ‘Wat is een soldaat, die den koning gesproken heeft?...’

‘Den koning gesproken?...’ klinkt het overal. ‘Den koning?... Gij?...’

‘Ja, ik...’ En Pol zet de handen op de heupbeenderen.

‘Pol toch!... Vertel dat eens!’

‘Dat zal ik!... Eerst nog een rondeken druppels!...

Wanneer het begeerde gebracht is voor de gasten, die rond de tafel zitten, begint Pol:

‘Ge moet weten, de soldaten staan op wacht aan 't paleis van den koning. Ze moeten daar om en weer wandelen met een geladen geweer. Nu een kameraad van mij was er juist van dienst, toen ik passeerde om in 't park te gaan floreeren met de schoone heerenmeissens. Terwijl wij bezig waren met klappen, staat er, al met 'nen keer, een heer bij ons: al

zilver en goud, met zijn hert vol sterren en diamanten, met nen langen, langen baard, enfin, gelijk hij op de goudstukken staat!'

'C'est le roo!' zei mijn kameraden; dat wil zeggen: 't is de koning!

Ik stel me seffens aan mijn 'pordarm': mijne eene hand aan de oor en de andere met den pink op den naad mijner broek.

De koning beziet mij zoo 'nen keer. Ge moet weten, mijn kameraad was een leelijke grenadier, percies gelijk 'nen beer... De koning stak zijnen vinger uit, wees op mij en zei:

'Bon soldat!' Dat wil zeggen: goed soldaat!

Ge moet weten, de koning kent geen vlaamsch. Hadde ik nu geen fransch gekend, ik zou daar staan zien hebben gelijk een uil op 'nen kluit.

'Je vous merci, Sire,' zei ik.

Aan den koning moogt ge nooit soldaat zeggen, altijd sire.

'D'ous que vous?' vroeg hij. Van waar zijt ge?

Commune de Leiberg, arrondissement d'Audenarde, province la Flandre orientale, pays le Belgique! Vive le Roo!'

'Je vous soignerai!' Zei hij, 't is te zeggen: Ik zal voor u zorgen. Hij gaf mij eene cigaar en mijn kameraad kreeg niets. De jongen kende niets dan waalsch en hij durfde zijne 'moeierstaal' niet spreken. Dat is geene taal, weet ge! De Vlamingen zijn 't slimste volk van de wereld; ze kunnen seffens al de talen. 't Is maar 't vlaamsch, dat ze 't eerst vergeten! Dat ik nog vijf jaar in Brussel moest liggen, 'k geloof dat ik het ook niet meer zou kunnen spreken!.... Ja, ja, qu'est-ce que je vous!'

En zóo is en blijft Pol de held.

En Fliep wordt met den jongen vriendelijker dan ooit en heeft hem reeds driemaal gevraagd of hij met zijne moeder in den *Molen* ter kermis wil komen. Ze zullen er wel ontvangen zijn!

Ko de wever en de kuiperszoon drinken, hitsen Pol aan en zingen hunne ruwe, woeste liederen. -

Het wordt middag. Het volk verlaat allengskens de herberg;

enkel de drinkebroers, rond de tafel, blijven in de gelagkamer. Een oogenblik stilte heerscht er: de hoofden worden loom; de tong stijf....

De voordeur gaat open en daar staat Treesje met natte wangjes. Pol gaat de kleine te gemoet. Ze kan schier niet spreken; eindelijk snikt ze:

‘Grietje vraagt of ge eens komen wilt... voor niet lang?’

‘Komen... voor niet lang?...’

‘Om 't kindje toch eens te zien... 't sterft, Pol..’

De jonge soldaat wendt zich om. Hij is doodsbleek; zijne hand, waarmede hij werktuigelijk aan de knoopen zijns uniforms trekt, beeft geweldig.

‘'t Kind is erg ziek?...’ prevelt hij... ‘'t Sterft!’

Ko vloekte.

‘Ha! ha!’ spot hij; ‘ze zouden u hier gaarne weg hebben: Griet vreest u te verliezen, onnoozele snul!’

‘Erg ziek?’ vraagt Fliep. ‘'k Heb het kleintje gisteren op den arm van Mietje van den veldwachter gezien: 't zag er kloek en gezond uit... Toe, bazin, een laatste rondeken vóor het eten. - Pol zal eerst nog iets vertellen...’

VII.

Wanneer men, achter de kerk, het voetpad opgaat, komt men aan de kleine woning van Grietje: ze woont er met haar zustertje en haar kind.

't Wordt avond.

In een bedje van het slaapkamertje ligt het zieke wicht, teeder als een wassen beeldje, en zijn asempje wordt korter en korter: de kroep wringt het de keel toe.

Kon Grietje haar kind redden met haar leven te geven, ze dede het: ze liete zich het bloed voor 't lijdend schepseltje aftappen.

De deur gaat open en Treesje, weeral op zoek naar Pol, komt binnen. Ze prevelt aan de groote, rampzalige zuster, welke haar als zinneloos aanblikt:

‘Pol's moeder is ook in den *Molen* ter kermis: baas Fliep

heeft ze gehaald... Nu dansen ze in de boltent... hoor...'

't Is warm en de huisdeur staat met een spleetje open. Geheimzinnig ruischt de wind over het koren buiten en de tonen der muziek komen zacht tot hier doorgehuppeld....

Des te stiller en plechtiger schijnt het hier: 't kindje ligt te sterven! Soms fluit het asempje luider, soms hoort men het niet meer... In eens blikt het kleintje op, zijn brekende blik valt in 't oog zijner moeder - is het niet of het schaapje lachen en tevens weenen wil?...

Grietje springt recht, trekt Treesje in de keuken, doet ze knielen en nokt:

'O bid, bid... bid gij God... gij zijt onschuldig - ik, ik ben gevloekt!..'

De wind drijft luider over het koren en luider schijnt het ginder in de danstent te klinken:

'Er kwam een pater
Al langs den kant;
Hij nam zijn nonnetje
Al bij der hand...'

Middernacht gleed voorbij.

'Tok! tok!...' klopt het op de deur der woning.

'Hei! 't was al in den Mei!...' zingt men. 'Ik ben het, Pol!...'

Hij staat vóor Grietje.

'He, liefje, dacht ge dat ik u vergeten...? Wat?... Waarom trekt ge mij den arm?... In 't kamertje?... Ha, ha!...'

Maar de lach sterft met eene siddering. Grietje is zoo bleek, ze heeft geweend!... En Treesje bidt met de handjes te zamen. - Zou het toch waar zijn?...

Ze treden in 't kamertje: op het bedje ligt het kindje - dood!

De kinderlooze, arme moeder staat daar als een marmeren beeld en houdt roerloos den oogappel naar den dronken soldaat gericht: de bovenmatige smart heeft haren blik strak gemaakt!...

De jongeling ontstelt, 'Grietje!' stamelt hij.. 'Dood!...'

Hij ontbloot het hoofd: hij is niet meer dronken... ‘Grietje!... ach! ach!... en waarom - kwam ik hier?...’

Langzaam zinkt hij op de knieën en weent met uitgestrekte armen:

‘Grietje, Grietje... Vergiffenis!... Ons kind! ons kind!...’

VIII.

Het zou haast winter worden.

De zon steeg zoo hoog aan den blauwen hemel niet meer en schoot des avonds lange, weemoedige stralen naar beneden. Over de verlaten velden dreef de schaapherder alleen nog zijne kudde, welke er het laatste groen afgraasde.

Een jong soldaat, in zijn eenvoudigste pak, stapte in gedachten verzonken, over den aardeweg, die naar Leiberg loopt. Hij hief het gelaat op en daar vóor hem lag het dak der dorpskerk, tintelend in de bloedroode avondkleur.

Die soldaat was Pol - steeds nog een schoone jongen - die uit de stad terugkeerde.

Aan den kruisweg gekomen, bleef hij weifelend staan. Zou hij naar den *Molen* gaan?... Neen: hij blikte naar de kleine woning van Grietje, achter de beek, en sloeg die baan in.

Hij kwam bij het huisje. De deur was gesloten. Hij wilde ze openen, doch kon niet. Hij klopte en luisterde: hij hoorde niets binnen, dan eenen hollen klank. Nu eerst bemerkte hij, dat er, zooals vroeger, geene gordijnen meer achter het raam hingen.

‘Ware ze eens verhuisd?... Met eenen anderen getrouwd?.’ sprak hij stil... ‘Wat zouden de kameraden met mij lachen!’

Maar ook hoe had hij met Grietje gehandeld? Een oogenblik had hij berouw getoond, een oogenblik - bij het lijk van het kindje! Gauw liet hij zich weer verleiden door de zucht om te pronken - hij wilde steeds ‘schoone Pol’ zijn en hij vergat het meisje. Zelfs op de laatste kermis was hij ten dans getrokken met eene dwaze meid uit de stad, met een dorpsmeisje, dat met linten en strikken naar huis was gekomen. Daar dien avond zijn verloftijd geëindigd was,

vertrok hij halfdronken met de lichte deerne, zonder zelfs aan Grietje vaarwel te zeggen!... Arm Grietje!... alsof ze nog niet genoeg had geleden... alsof ze niet genoeg wist, dat indien het kindje gestorven was, Pol er de schuld aan had op den dag der loting!

Toen de jonge soldaat langs het venster bemerkte, dat er niemand meer woonde, keerde hij teleurgesteld den rug naar de kleine woning en ging op het dorp af.

Zou ze dan toch getrouwd zijn?... Maar ba! voor eenen fraaien jongen - éene verloren is tien verkoren!

‘Ik zou er wel éene willen kennen, onder al de meisjes van 't dorp, “zoo dacht hij,” die, uit liefde, eene maand haren slaap laten zou!’

Hij zegde zich dat, om zich zelven gerust te stellen; want hij kreeg zulke zonderlinge gedachten!.. Hij wist zeer goed, dat Grietje geen gewoon dorpsmeisje was en soms iets zoo zonderlings in de oogen droeg, wanneer ze leed. - Nu, eene vrouw is geen man en velen zullen nooit begrijpen, wat er in de ziel eener eenvoudige boerendeerne huizen kan, alhoewel ze geene gekunstelde woorden heeft om haar gevoel uit te drukken. Is alles niet inniger, meer ongemaakt, zuiverder, daar, waar bij eentonig leven niets van de smart wegtrekt?

Dieper en dieper denkend, kwam Pol op de dorpsbaan.

‘He, Pol, zijt ge daar?’ vroeg men in eens. 't Was Fliep, de baas uit den *Molen.*

‘Wie anders zou het zijn?...’

‘'t Is voor goed?’

‘Ja, mijn tijd is uit!’

‘Ha! nu de schoone jongens terugkomen, zal het hier weer wat vroolijker worden!... He!’ kreet hij, het hoofd over de tuinheg stekende. ‘Kom eens hier!’

Daar traden, uit het hek, Ko de wever en Jan van den kuiper.

Een oogenblik later zaten de vier kerels in de herberg. Ze lachten en praatten er, waren vroolijk en koutten over het vermaak van vroeger. In eens verbleekte Pol; Fliep had hem iets in het oor gefluisterd.

‘Kom hier bij 't venster,’ sprak hij. Hij wees met den vinger naar het kerkhof, aan de overzijde der dorpsbaan, en vervolgde:

‘Ginder in den hoek ligt ze: het tweede kruisje links!’

‘Pol, ge ziet zoo aardig!’ zei Ko.

‘Ta ta!’ nam de baas weer het woord op, ‘alles was al lang tusschen hun tweeën gedaan... En daarbij, ze is nooit van de sterkste geweest.’

‘Wanneer?...’ vroeg Pol en hoestte eens.

‘Laat zien. - Gisteren.... neen, morgen juist vier weken! - Ta ta! laat ons 'nen keer drinken en op iets anders denken. Dood is dood!’ lachte Fliep. En Pol dronk en lachte ook. Ze bekeken hem toch zoo ‘vies’!

Een weinig later ging hij op het achterhof. Ko, die hem gevolgd had, vond hem alléen achter de korenmijt staan. De wever trok aan den arm van den soldaat en kreet:

‘Jongen, Pol, ge schreit!...’

Pol trachtte te glimlachen; doch in eens borst hij in snikken los en smeekte:

‘Ko... zeg het binnen niet... och God!... ze zouden er mee... lachen!’

Ja, ze zouden met hem gelachen hebben. Waarom ook moest hij, schoone Pol, weenen gelijk een meisje of een klein kind?..

IX.

Twee jaar later wreef Fliep, de baas uit den *Molen*, van lust in zijne handen: Pol trouwde met zijne dochter Lisa!..

Of onze schoone jongen nu gelukkig leefde?

We weten het niet. Maar, waarachtig! 't arme *G*rietje was dood en bleef vergeten!

Brussel.

TEIRLINCK-STIJNS.

Poëzie.

I.
Aan Hendrik Conscience.
De Kinderen der Gemeentescholen te Halle.
16 oogst 1881.

In 't gehucht, het dorp, de stede,
In de gouwen Vlaanderlands,
Wordt alom uw naam verheerlijkt,
Vlecht u elk een lauwerkrans.
‘Heil Conscience! Rein geweten!’
Wordt gezongen, wordt gedrukt;
En wij kindren juichen mede,
Door uw bijzijn blij verrukt.

Aan ons vaders, aan ons knapen
Leerdet gij hoe 't werk vereêlt,
Welke helden in 't verleden
't Vrije Vlaandren heeft geteeld.
Aan ons moeders, aan ons maagden
Zongt gij 't lied der kuische min:
‘Ware vreugde bloeit alleenlijk
Voor de vrouw in 't huisgezin.’

Ja, uw geest, uw edel harte
Hebt gij mild bedeeld aan elk,
En wij zogen uwe lessen
Met de zuivre moedermelk.
Wij de kindren, wij de toekomst,
Door ons hart aan u verwant,
Wij gedijen eens tot mannen,
Naar uw woord, voor 't Vaderland.

Heil u, mensch! wiens woord en daden
Immer vlekloos zijn geweest;
Heil u, kunstnaar! rein van zinnen,
Rein van harte, rein van geest;
Heil u, Vader! op uw kindren
Strooie God zijn rijkste gunst;
In uw nakroost groeie en bloeie
Uwe deugd en uwe kunst!

G. ANTMEUNIS.

Halle.

II.
De klok.

Ge kunt mijn geest doen de aarde ontzweven,
O eedle klok, wen ge uw accoord
Laat uit uw bronzen lippen beven,
Als een diepzinnig hemelwoord,
En op onzichtbre nevelvlerken,
Ver boven 't peil der aardsche perken,
Uw statig lied de lucht doorboort.

Hoe luistren mijn gespannen ooren
Naar 't grootsch geluid, dat ik geniet,
Wanneer uit d'eeuwenouden toren
Uw donder ruischend nederschiet!
't Is of de wereld neêr ging bonzen
Bij uw verheven brommen, gonzen,
Dat schrik in 't hart des stervlings giet.

Is 't dat mijn ziel uw wondre klanken
Dus opvangt in haar teederheid,
En moet uw toon haar d'echo danken
Waarmeê ge, o klok! mijn zinnen vleit?
U heb ik lief als de eedle rozen
De koeltjes, die haar minnekozen,
Waardoor zich ook haar geur verspreidt!

Gij zijt mij teêr als gij uw noten
Doet galmen bij den dageraad:
'k Min U als 't lied, uw brons ontvloten,
De zon bezingt die ondergaat;
Maar 'k hoor U liever, kermt bij nachte
Uit uw metaal een sombre klachte,
Die naar 't gestarnt heur tonen slaat.

Voor 't zoet en 't zure deel des levens
Luidt, klok! uw zalvend zielsaccoord;
Voor wicht en afgestorvnen tevens
Wordt in het ruim uw bêe gehoord:
Den eerste klinkt zij godlijk teeder,
Den tweede, op wuivende englenveder,
Verlicht zij 't pad naar 't hemelsch oord.

GUSTAAF RENS

1881.

III.
Moed.

Voelt gij u moed in 't hart,
Leer dien waardeeren;
Moed zal vaak [...] en smart
Stilleno[...] weren.

Hoe u de nood ook druk,
Hou 't hoofd verheven,
Moed brengt soms weêr 't geluk
Waar 't was verdreven.

Schaars is die gave; o! strijd
Om haar te winnen,
Zij doet u te aller tijd
't Leven meer minnen.

Sta kloek en onvervaard
Bij 't noodsein - schallen;
Moed is het beste zwaard
Om aan te vallen.

Ad. BEERNAERT.

Alveringem.

IV.
Indien de Vlamen wilden.

Indien de Vlamen wilden....
Maar tweedracht, haat en nijd
Verdeelt den stam der Gilden
In eenen broederstrijd.

Indien de Vlamen wilden,
Ze sloegen hand in hand
En voerden ééne Schilde:
Voor 't Vlaamsche Vaderland!

Werd, in den tijd der Gilden
Ook niet het recht verkracht?...
Als nog de Vlamen wilden,
Niets wederstond hun macht!

(Uit de Nalatenschap van Edmond Van Herendael.)

De muziekdrukkers Phalesius.

I.

Tot in 1546 bleef Antwerpen de eenige stad der Nederlanden, die muziekdrukkerijen bezat In dit jaar begon de oude hoofdstad van het hertogdom Brabant, de stad Leuven, met haar te wedijveren.

Pieter Phalesius de oude, wiens ware naam van der Phaliesen was, telde tusschen zijne voorouders een Jan van der Phaliesen, die in 1384 te Leuven het burgerrecht verkreeg; een andere Jan, ook Johannes Phalesius genaamd, was pastoor van Sint Pieter in dezelfde stad, in 1426, en mede-bestuurder der hoogeschool op dit tijdstip gesticht.

De geleerde archivarius van Leuven, M. Edward van Even, is van meening dat de muziekdrukker Pieter Phalesius de zoon zou zijn van Arnold van der Phaliesen, in 1499 tot schilder der stad Leuven benoemd, in vervanging van Gillis Stuerbout.

Pieter Phalesius schijnt dus omstreeks 1510 te Leuven te zijn geboren. Eerst eenvoudig boekhandelaar of, zooals hij zich noemde: *gezworen boekverkooper*, richtte hij zich tot eenen drukker, voor de werken die hij verlangde uittegeven en te verkoopen. Aldus komt het dat op het eerste werk dat hij uitgaf, in 1546, het onderschrift luidt: *Lovanii apud Petrum Phalesium bibliopolam* en dat men op de laatste bladzijde van den boek leest: *Lovanii*, *ex officina Servatii Zasseni Diestensis.* Dit werk kwam dus uit de drukkerij van Servaas Sassen of Sassenus van Diest, die sedert 1531 zijne persen te Leuven had.

Hetzelfde jaar 1546, liet Phalesius een muziekboek drukken, in het werkhuis van Jacobus Batius of Bathenius (ongetwijfeld Batens), die eerst het vorige jaar te Leuven was beginnen te drukken en die in 1556, in Dusseldorf, voor de erfgenamen van Arnout Birckman eene muziekverzameling uitgaf, getiteld: *Liber tertius Sacrarum Cantionum diversorum Auctorum quatuor, quinque et sex vocum.*

In 1547 reeds bezat Phalesius eene privilegie voor drij jaren.

In 1549 had een nieuwe drukker zijne persen te Leuven

gevestigd: Marten Rotarius of Raymakers. Phalesius verbond zich met hem voor het drukken van muziekwerken. Fétis schijnt er aan te twijfelen of dit vennootschap bestaan heeft; hij ontmoette nimmer, zegt hij, een boek waarop beide namen van Phalese en Rotarius zich bevonden[1].

Wij waren gelukkiger dan die onvermoeibare geschiedschrijver der muziek en ontdekten verscheidene werken, waarop de namen der twee deelgenooten zich bevinden. Dit vennootschap van Phalesius met Rotarius bestond reeds in 1552; wij denken niet dat het vele jaren heeft geduurd, want de uitgaven van 1554 dragen den naam van Phalesius alleen.

Halen we in het voorbijgaan aan: *Chansons à quatre parties nouvellement composez et mises en musicque par Maistre Jehan de Latre. Premier livre. Imprimé a Louvain par Pierre Phalese pour luy et Martin Rotaire. Lan M.D. LII.*

Te beginnen van 1556, drukte Phalesius op zijne werken: *ex typographia Petri Phalesii*, hetgene doet vermoeden, dat hij toen al zelf eene drukkerij opgericht had en zijne uitgaven vervaardigde zonder medehulp van eenig ander drukker.

Het werkhuis van Pieter Phalesius de oude werd een der belangrijkste der Nederlanden, zelfs het belangrijkste na dat door zijnen zoon later te Antwerpen opgericht. Voor wat het getal werken betreft, die er gedrukt werden, overtreft het ver dat van Susato. Het bleef het eenige te Leuven en werd slechts gesloten na de dood van Phalesius en het vertrek zijner kinderen naar Antwerpen.

In 1561, gaf hij het eenige werk uit dat men van hem kent in duitsche neumenteekens; het is getiteld: *Cantuale juxta usum insignis ecclesiae Amstelredamensis nunc primum numerorum formulis excusum*, *multisque antiphonis*, *responsoriis*, *hymnis*, *aliisque ejusdem generis sacris cantionibus locupletatum.* De gansche uitgave van dit werk in-quarto werd naar Holland gezonden, wat de waarschijnlijke oorzaak zijner zoo uiterste zeldzaamheid in België is.

Reeds in 1570, vindt men Phalesius vereenigd met Jan Bellerus, drukker te Antwerpen. Verscheidene muziek-

(1) *Biographie universelle des Musiciens*, d. *VII*, bl 23-24.

schrijvers hebben hier verward: eenigen denken inderdaad dat Pieter Phalesius de oude later Leuven verliet om te Antwerpen zijn deelgenootschap met Bellerus voort te zetten. Dat is eene dwaling. Onze drukker stierf te Leuven in 1573-1574; maar zijn zoon, evenals hij Pieter genaamd, ging voort met Bellerus van Antwerpen te drukken, eerst te Leuven en vervolgens te Antwerpen zelve.

Pieter Phalesius de oude liet verscheidene kinderen na, waarvan wij noemen:

1° Huibrecht, onderprior der abdij van Affligem, van het order van Sint-Benediktus. Hij is de schrijver van een werk in-folio, getiteld: *Sacrorum Bibliorum vulgatae editionis Concordantiae*, *ad recognitionem iussu Sixti V. Pont. Max. Bibliis adhîbitam recensitae at que emendatae. Primùm à Francisco Luca Theologo et Decano Audomaropolitano*; *Nunc denuò variis locis expurgatae ac locupletatae curâ et studio V.D. Huberti Phalesii, Coenobij Affligeniensis Ordinis S. Benedicti Subprioris.* Dit werk verscheen in de Plantijnsche drukkerij onder Balthazar Moretus in 1642, naar den dood van den schijver

Huibrecht Phalesius was ook nog pastoor te Bornhem en stierf in 1638, verscheidene andere werken in handschrift nalatende, die bewaard werden in de boekerij der abdij van Affligem.

2° Antonia; - 3° Robrecht; - 4° Cornelis; - eindelijk 5° Pieter.

Onder de schoonste voortbrengsels van het werkhuis van Pieter Phalesius den oude, kunnen we niet nalaten aan te halen een deel groot in-folio, getiteld: *Canticum Beatae Mariae quod Magnificat nuncupatur*, *per octo musicoe modos variatum. Francisco Guerrero Musices apud Hispalensem Ecclesiam Proefecto Authore*, en uitgegeven in 1563; - het *Luculentum theatrum musicum*, uitgegeven in 1568, insgelijks in-folio, met honderd twee en veertig muziekstukken; - *Een Duytsch Musyck boeck*, *daer inne begrepen syn vele schoone Liedekens met IIII. met V ende VI. partyen. Nu nieuwelijck met groote neerstícheyt ghecolligeert ende verghaert. Ghecomponeert by diversche excellente Meesters*, *seer lustich om singhen ende spelen*

op alle instrumenten, deel in langwerpig 4°, gedagteekend van 1572 en bevattende twee en dertig vlaamsche liederen.

Cornelis Phalesius volgde zijnen vader na zijnen dood op en gaf in 1574 te Leuven een werk uit, getiteld: *Patrocinium. Musices. Orlandi di Lasso, Illustrissimi Ducis Bavarioe Chori Magistri*, *Cantionum quatuor, qinque et sex vocum*, *quas Muteta vocant*, *Opus novum.* Het onderschrift luidt: *Lovanii*, *excudebat Cornelius Phalesius.* 1574.

Cornelis Phalesius schijnt slechts eenige maanden aan het hoofd der phalesische drukkerij te Leuven te zijn geweest, want hetzelfde jaar nog, werd hij vervangen door zijnen broeder, Pieter Phalesius den jonge, of ten minste, komt deze in 1574 reeds voor met Jan Bellerus, den vroegeren deelgenoot zijns vaders, in de onderschriften der phalesische drukwerken.

Cornelis vestigde zich te Antwerpen als schoolmeester en verkreeg er op 24 November 1581 het burgerrecht.(1).

Op 17 Augusti 1587 werd hij door den Souvereinen Raad van Brabant tot notaris ter verblijfplaats van Antwerpen aangenomen.

Cornelis Phalesius had reeds verscheidene kinderen, toen hij Leuven verliet, namelijk: 1° Robrecht, die insgelijks door den Souvereinen Raad van Brabant tot notaris ter verblijfplaats van Antwerpen werd aangenomen, op 28 Mei 1612; - 2° Anna, overleden te Antwerpen, op 23 April 1603. Zij was op 20 Februari 1601, in de St-Jacobs Kerk dezer stad, in het huwelijk getreden met Cornelis van Dale, koopman in parels, gedoopt in St-Jacobs, op 31 Juli 1576, zoon van Cornelis. De getuigen van dit huwelijk waren; heer Cornelis van Dale en meester Cornelius Phalesis; - 3° Maria, die op 29 Januari 1608, in St-Jacobs van Antwerpen in het huwelijk trad met Pieter Willems. Van dit huwelijk waren de getuigen: Cornelis Phalesius, vader, en Pieter Phalesius, de jonge, oom der toekomende.

Te Antwerpen kreeg Cornelis Phalesius nog een zoon die op 27 September 1581 in de St-Jacobs Kerk gedoopt werd en denzelfden voornaam als zijn vader ontving.

In 1603 leefde hij nog, want hij werd in dit jaar tot voogd

(1) *Meester Cornelius Fallesius schoelmeester Peeterssone geboren van Loven.* (Pootersboecken der stad Antwerpen).

aangesteld met Adolf van Dale, over de eenige dochter van Cornelis van Dale en van zijne dochter Anna.

II.

Pieter Phalesius volgde dus zijnen broeder Cornelis op en, geholpen door den ouden deelgenoot zijns vaders, die ook de zijne was geworden en die het bleef toen Phalesius zijne persen naar Antwerpen overbracht, schonk hij aan de phalesische drukkerij van Leuven haar oude bedrijvigheid weder.

In 1577 gaf hij het tweede deel uit van den *Patrocinium Musices* waarvan Cornelis het eerste had uitgegeven; op dit deel noemt hij zich Pieter Phalesius *de jonge*: *Lovanii, apud Petrum Phalesium jun.* Hij deed hetzelfde op de uitgave van 1578 van dit werk; het woord *juniorem* is hier zelf ten volle uitgeschreven. Wij dringen op die kleine bijzonderheid aan omdat het van belang is: het jaar van het overlijden van Pieter Phalesius den vader niet kennende, bewijzen de onderschriften van 1577 en 1578 en het woord *junior* gevoegd bij den naam van onzen drukker, dat in elk geval de eerste toen overleden was, en dat de zoon te Leuven had gedrukt, alvorens zijne drukkerij te Antwerpen te vestigen, het middenpunt waarheen de kunstenaars, en al degenen die een ambt uitoefenden van de kunsten afhangende, zich getrokken gevoelden.

Tot in 1580 ging Pieter Phalesîus voort te Leuven te drukken en het volgende jaar vertrok hij naar Antwerpen, waar onze drukker, de belangrijkste muziekdrukker der Nederlanden, zich als vrijmeester in de Sint Lucasgilde liet inschrijven.[1] Op 17 Februari 1582 trad hij in de Onze Lieve Vrouwe Kerk van Antwerpen in het huwelijk met Elisabeth Wisschavens, dochter van Jan en van Dymphna van Dyck van Mechelen en kleindochter van Hendrik Wisschavens. Elisabeth had eene zuster Anna Wisschavens genaamd, die in het huwelijk was getreden met Jan de Mayere, zoon van Mathias en broeder van meester Laureis de Mayere, procureur te Antwerpen Jan Wisschavens, de vader van Elisabeth, die Pieter Phalesius huwde, had eene zuster genaamd Elisabeth Wisschavens, die

(1) Rombouts en van Lerius, *Liggeren den Sint Lucas Gilde,* d.I. bl. 276.

de echtenoote werd van den kunstschilder Jan de Mayere, zoon van Gregoris.

In 1582 vestigde Phalesius zijne persen in het huis genaamd *de Roode Leeuw*, in de Kammenstraat, dat hij tot in 1606 bewoonde. Dit huis hoorde toe aan de familie van Thienen en werd door haar op 6 Juni 1606 verkocht aan den drukker Hieronimus Verdussen, wiens afstammelingen, allen drukkers zoo als hij, het tot het einde der XVIIIe eeuw bewoonden.

In dit jaar 1582, het eerste zijner vestiging te Antwerpen, gaf Phalesius drij muziekwerken uit. Het is noodzakelijk hier in het voorbijgaan bij te voegen, dat evenals Susato en Pieter Phalesius zijn vader, onze drukker nooit anders dan muziek uitgaf, terwijl de meesten alle soorten van werken uitgaven met enkele zuivere muziekuitgaven of eenige boeken met muzieknoten,

Sedert dit jaar 1582 ging er geen enkel voorbij zonder dat de phalesische persen het bewijs leverden van de werkzaamheid van onzen drukker.

Pieter Phalesius de jonge had bij Elisabeth Wisschavens vijf kinderen, te weten:

1° Barbara, geboren gedurende de sluiting der kerken, tusschen 1583 en 1585, huwde in Onze Lieve Vrouwe kerk te Antwerpen, op 20 Juli 1610, haar vader tot getuige hebbende, Jan de Vos aan wien ze vier kinderen schonk;

2° Magdalena, ge doopt in Onze Lieve Vrouw Kerk te Antwerpen, op 25 Juli 1586. Later zullen we Magdalena Phalesia terugvinden; zij nam, na den dood haars vaders, het bestuur der drukkerij en van den muziekhandel in handen;

3° Maria, in dezelfde Kerk gedoopt, op 10 December 1589, huwde in Onze Lieve Vrouwe Zuid, op 1 Februari 1615, haar vader insgelijks voor getuige hebbende, de notaris Edward de Meyer, zoon van Jaak en van Maria Wolfs. Zij hadden slechts twee dochters. Na den dood harer zuster Magdalena, was het Maria Phalesia die zich aan het hoofd der drukkerij stelde; zij liet zich te dien einde opschrijven in de Sint Lucasgilde in 1652-1653. Over haar ook zullen we later nader spreken;

4° Pieter, gedoopt in Onze Lieve Vrouwe, op 20 Juli 1594, trad in het klooster der Augustijnen te Antwerpen, werd er onderprior van, vierde zijn jubelfeest van vijftig jaren kloosterleven en stierf plotselings in hetzelfde klooster op 25

Maart 1671. Ter gelegenheid van zijn jubelfeest in 1662, gaven de phalesische persen een klein deel in-4° uit, een dicht- en een muziekstuk ter zijner eere bevattende;

5° Anna, gedoopt in Onze Lieve Vrouwe, op 18 Juli 1603, stierf jonge dochter.

Wij zegden dat in 1606 het huis, dat Phalesius bewoonde, door den eigenaar verkocht werd aan den drukker Hieronimus Verdussen; Phalesius kon er nog twee jaren in blijven, maar toen in 1608 zijn huurceel uit was, kocht onze drukker er een ander, insgelijks in de Kammenstraat gelegen. Dit huis was genaamd *den Coperen Pot*, naam volkomen in overeenstemming met het ambacht van zijnen eigenaar, Pieter Van den Putte, koperslager te Mechelen en van zijnen huurling Pauwel van Lare, insgelijks koperslager. Dat Phalesius den naam van *den Coperen Pot* niet in volkomen overeenstemming gevonden heeft met het muziek dat hij voortdurend drukte, gelooven wij gereedelijk; ook veranderde hij hem in dien van *de Koning David*, de prachtige zanger die de Psalmen dichtte, terwijl hij zich op de harp begeleidde. Hij liet dezes beeltenis boven de deur van zijn huis plaatsen.

Pieter Phalesius de jonge was niet alleen muziekdrukker, hij was ook een uitstekend muziekant, en ofschoon hij zelf niet getoondicht heeft, dat wij ten minste weten, is hij nochtans de vervaardiger en uitgever van verscheidene verzamelingen muziekwerken, bijeengebracht uit de voortbrengselen der meeste beroemde toonzetters van zijnen tijd. Hij was in betrekking met al de geleerden die Antwerpen op het einde der XVI en in het begin der XVII eeuw bezat. Wij hebben Latijnsche en Italiaansche opdrachten, door zijne hand onderteekend en gericht aan Sweertius, aan Allessandro di Giunta, aan Balthasar de Smidt, den peter van zijnen zoon Pieter, aan Scholirius, aan Marten Haeck, ceremoniemeester der aartsbisschoppelijke kerk van Mechelen, aan Arnoud de Malines, kanunik en aarstdiaken van Sint Donaat, te Brugge, aan den protonotarius Joannes Baptista Gramaye, geschiedschrijver der aartshertogen Albertus en Isabella, aan Philips hertog van Aerschot, prins en graaf van Arenberg, raadsheer des Konings, enz, enz.

De geleerde Gheesdalius vervaardigde ter eere van Phalesius

een Latijnsch dichtstuk, dat in een zijner drukwerken werd overgenomen; onze drukker beoefende zelfs de muzen, zooals bewijst de opdracht in Latijnsche verzen gericht aan den toondichter Jan Deschamps, geestelijke in de abdij van Sint-Winoxberg en dat we hier gaarne mededeelen;

Musoeos numeros quod te reputare fateris
Aurea non quanti divitis arua Tagi
Ex facili tribuo: nec quisquam humanior extat,
Quem non detineat dulce piumque melos.
Me quoque denexoe spectantem fata senectoe
Soepe tulit retro surripuitque mihi.

Petrus Phalesius,

Typographus.

Dit stuk werd gedrukt in de verzameling der negen missen van Jan Deschamps, door Phalesius in 1615 uitgegeven.

Pieter Phalesius overleed te Antwerpen, op 13 Maart 1629 en werd begraven in de Kerk van het Klooster der Augustijnen, waarin zijn zoon getreden was. Zijne echtgenoote was reeds dood van vóor 1619.

In 1650 richtten zijne kinderen hem een nederig gedenkteeken op, bestaande uit het borstbeeld van Sint Pieter, zijnen patroon, waaronder ze het volgende eenvoudige opschrift lieten plaatsen:

PETRO PHALESIO
TYPOGRAPHO MUSICAE HEREDES POSUERE
A^{o} 1650.

(*Wordt voortgezet*).

Muzikaal Praatje uit Noord-Nederland.
II.

Op den 30sten November j.l. opende de Maatschappij de Toekomst de rei der concerten in de Residentie met een zeer merkwaardig programma. Men hoorde toch, behalve eene symphonie van onzen landgenoot den Heer Daniël de Lange, de ‘Trauermusik beim Fude Siegfried's aus Götterdämmerang’ en de ‘Faust-ouverture’ van Richard Wagner, benevens het geestige Scherzo uit de dramatische symphonie ‘Roméo et Juliette’ van Berlioz.

De Faust ouverture was ‘op verzoek’ nogmaals op het programma geplaatst. De keuze der bovengemelde werken bewijst genoegzaam voor de richting, die het ijverige Bestuur dier Maatschappij, onder aanvoering van haar wakkeren directeur Nicolaï bewandelt. Zij verdient hiervoor den dank van alle kunstvrienden, hoewel er onder de muziekkenners en liefhebbers van den ouden stempel menigeen te vinden is, die zich bij zulk een uitvoering liever ‘onthoudt’ of wier verzuchtingen, gepaard aan een zeer bedenkelijk hoofdschudden, zich nog aldus uiten: ‘geen melodie,’ die muziek komt niet tot mij, neen dan is een ‘symphonie van Haydn of Mozart heel wat anders!’ Is het evenwel noodzakelijk dat ter wille van de conservatieven in de kunst, de moderne muzikale richting voor de residentie een gesloten boek blijve en moet men meesters als Wagner, Liszt, en Berlioz slechts bij name, of door muzikale bladen uit het buitenland leeren kennen?

De uitvoering der bovengemelde werken leverde het bewijs van nauwgezette studie, en stelde de verdienste van het uitstekende orkest en deszelfs bekwamen leider in 't helderste licht. De Trauer-musik en Faust-ouverture maakten diepen indruk. Het Scherzo moet, gelijk alle muziek van Berlioz, meermalen gehoord worden wil men het begrijpen en genieten; het boeide echter onmiddellijk door de aetherische instrumentatie. De symphonie van den heer de Lange is, zonder eene eerste plaats in de rei der orkest-composities van onze dagen in te nemen, een frisch en krachtig werk; vooral wat het eerste en laatste deel betreft vond zij veel bijval bij het publiek.

Als zanger deed zich hooren uw landgenoot de voortreffelijke bariton Blauwaert. wiens mannelijk schoon orgaan en eigenaardige voordracht zeer werden toegejuicht. Opmerking verdient dat de aria en liederen allen in de Nederlandsche taal werden gezongen; uit het warme applaus, dat vooral de liederen uitlokten, zou men met recht kunnen opmaken, dat het dwaze vooroordeel, wat nog niet lang geleden in de

‘beschaafde kringen’ heerschte ‘dat Hollandsch voor zang ongeschikt was’ door de vereenigde krachten van de beste toondichters uit Noord en Zuid is overwonnen.

De tweede solist van den avond was de Heer Johan Smit, vroeger leerling aan de Koninklijke Haagsche Muziekschool, thans soloviolist van het orkest te Oostende. De groote bijval, welke deze jeugdige kunstenaar in het buitenland verwerft, scheen ons volkomen gewettigd. Als ik zeg dat de Heer Smit het Concert van Paganini en de Fantaisie op de ‘Pirate’ van Ernst met groote virtuositeit ten gehoore bracht, kan men zich een denkbeeld maken op welke hoogte deze rijkbegaafde jongeling reeds staat.

Het Concert Diligentia, over welks tribulaties ik u onlangs schreef, schijnt vooralsnog geene ‘Neue Bahnen’ te zullen bewandelen. Wij hoorden de vierde symphonie van Beethoven en twee overbekende ouvertures: Ossians Nachklänge van Gade en Weber's Euryanthe.

Solisten waren: Mejuffer Marie Schneider uit Keulen en de Heer Xaver Scharwenka uit Berlijn Een schoone stem en uitmuntende methode zijn de eigenschappen van Mejuffer Schneider; als haar voordracht aan warmte en innigheid toeneemt zal er niet veel meer te wenschen overblijven.

De Heer Scharwenka is als voortreffelijk pianist bekend; ons trof vooral zijn wonderschoone aanslag, die in het Nachtstück van Schumann bizonder uitkwam.

Er werden wijders nog twee uitvoeringen voor gemengd koor gegeven, de eerste van wege de Maatschappij tot Bevordering der Toonkunst, afdeeling 's Gravenhage, onder directie van den Heer Seiflert; Haydn's Jahrreszeiten waren daartoe gekozen. De sympathieke zangeres Mejuffer Kufferath uit Brussel, had de partij van Hannchen op zich genomen; haar schoone stem en ongekunstelde voordracht maakten haar daarvoor uitnemend geschikt. De Heer von zur Mühlen, ook in Antwerpen bekend, deed als Lukas zijn fraaie stemmiddelen en goede school op zijn voordeeligst uitkomen. De heer Beheens van de Hoogduitsche opera te Rotterdam liet ons echter geheel onbevredigd. De schoone jagd-aria en het prachtige slotnummer ‘Wo seij ihr nun ihr Wunne’ lieten de toehoorders koud als ijs. De koren deden hun best.

De andere uitvoering werd gegeven door de Koninklijke Mannenzangvereeniging Cecilia, waarvan onze overleden Prins Frederik Beschermheer was. Zij was geheel aan Hoogstdeszelfs nagedachtenis gewijd. De symphonie Eroica en Brahms Requiem werden op voortreffelijke wijze onder leiding van Cecilia's directeur, Richard Hol uit Utrecht, uitgevoerd.

De Maatschappij tot Bevordering der Toonkunst gaf ook nog concerten te Amsterdam (Messias) Rotterdam (Judas Maccabèus) en Utrecht (Scenen aus Goethe's Faust).

De uitvoering te Amsterdam was niet tot de gelukkigen te rekenen; of de slechte acoustiek van het Paleis voor Volksvlijt daar alléén schuld van droeg, valt te betwijfelen. Over de Judas Macabëus en Faust-Scenen valt niets dan goeds te vermelden.

Men ziet dat het in Noord-Nederland niet aan belangrijke uitvoeringen ontbreekt; behalve de bovengemelde bestaan er nog een tal van kleinere vereenigingen, die onder leiding der Dei Minores voor het publiek toegankelijk zijn.

Met groote belangstelling, maar bloedend hart, lazen we dezer dagen in onze Staats-Courant het rapport door Jhr. Van Weede uitgebracht over hetgeen in België van Regeeringswege voor de Kunst wordt gedaan. Scherper tegenstelling met hetgeen over dat onderwerp in onze jongste Kamerdebatten werd besloten, is wel niet denkbaar. Verbeeld u dat eene verhooging van slechts 5500 gulden, door onzen Minister van Binnenlandsche Zaken ten behoeve der Koninklijke muziekschool voorgesteld, werd *afgestemd*, op grond van... een amendement van een der Rapporteurs, den heer baron de Vos van Steenwijk, dat ik u als curiositeit zal meedeelen. Genoemde heer stelt voor deze verhooging te schrappen. ‘1° Omdat er menschen zijn die niet van muziek houden; 2^{n} omdat het een bezuinigingsmaatregel is; 3° omdat er menschen zijn die wèl van muziek houden, maar Euterpe, de goddelijke Muze, niet als een *rijbeest aan den ruif van den staat willen binden.* Hoogstwaarschijnlijk hebben de equestrische liefhebberijen van den heer De Vos van Steenwijk hem op dat oogenblik voor den geest gestaan en is hij daardoor op die dichterlijke (?) vergelijking gekomen. Of deze Hoog Wel Geboren Heer ooit het ‘rijbeest’ Pegasus besteeg? Zoo ja dan is bij die gelegenheid de Hypocrane zijn aandacht ontsnapt. Genoeg, hoe zonderling zijne argumentaties in de ooren mogen klinken van diegenen die overtuigd zijn: dat er in de Toonkunst een krachtigen hefboom is te vinden tot beschaving en veredeling der natie, de toelichting des Heeren de Vos van Steenwijk schijnt niet zonder invloed te zijn gebleven op het meerendeel der Kamerleden. De verhooging werd afgestemd en men liet Euterpe met een schamele gift aftrekken. Wel vond ‘de goddelijke Muze’ een ridderlijke verdediger in den Heer Kool, maar wat baatte eene stem ten voordeele der Kunst, terwijl het Krupp-Kanon zegevierend *een half millioen* uit 's lands vergaderzaal mêetroonde. Zijn dit teekenen des tijds, hoeverre zijn wij dàn nog verwijderd van 't rijk der liefde en des vredes, van de heerschappij van het schoone en goede!

December 1882.

SHAC.

Boekbeoordeeling.

Stijl- en Letterkunde, practisch Handboek ter beoefening der Nederlandsche Letteren, door Frans Willems. I deel, Proza. - Antwerpen, Van Os- de Wolf, uitgever, 1881. Prijs: 2,50 fr.

Dit lijvig boekdeel van 472 bladzijden, en waarin enkel de proza behandeld wordt, bevat eigenlijk 2 deelen. Het *eerste* telt 8 hoofdstukken en spreekt over: 1° Woorden, Taal, Denkbeelden; 2° Gedachten, oordeelen, besluiten; 3° Figuren: woordfiguren, figuren van gedacht; 4° Soorten van woordfiguren; 5° Soorten van gedachtenfiguren; 6° Verschillende stijlsoorten; 7° Hoedanigheden van den goeden stijl. 8° Volzinnen en perioden.

Het tweede gedeelte behelst: 9e Soorten van opstellen; vakken van letterkunde. 10e Beschrijvend lettervak. 11e Voorbeelden van beschrijvingen (48 stukken). 12e Verhalend lettervak; soorten. 13e Voorbeelden van verhalen. (30 stukken). 14e Dramatisch lettervak. 15e Voorb: van samenspraken. (8 stukken). 16e Leerend lettervak. 17e Leerende opstellen. (19 stukken). 18e Brievenvak. 19e Voorb: van brieven. (6 st:). 20e Redenaarsvak. 21e Voorb: van redevoeringen (6 st:).

Zooals men uit het bovenstaande gemakkelijk zien kan, heeft dit uitgebreid werk den Heer Frans Willems veel moeite, zorg en tijd gekost. Het getuigt van eene grondige kennis der taal en van goeden smaak. Waar de schrijver de verschillende figuren- en stijlsoorten behandelt, heldert hij alles op door uittreksels uit de werken van *eenige* onzer beste en mindere schrijvers (poëzie en proza). Na het eerste voorbeeld van elk lettervak geeft hij eene ontleding van het stuk, om den leerlingen de wijze aan te toonen, waarop zulks moet gedaan worden. De bepalingen, ophelderingen en verklaringen zijn bevattelijk en bondig. Het *Practisch Handboek* van Willems kan als leer- en tevens als leesboek goeden dienst doen.

In zijne voorrede zegt de schr: dat hij ‘getracht heeft het hoofdzakelijkste der theorie in weinige blz. samen te vatten.’ Die handelwijze keuren wij ten volle goed; want onzes in-

ziens is het wezenlijk tijdverlies het hoofd der leerlingen vol te duwen met de soorten en bepalingen van woord- en gedachtenfiguren. Wij gelooven niet dat er een schrijver onder de zon is die, wanneer hij zijne gedachten op het papier brengt, zich voor den geest stelt deze of gene figuur te maken: de figuren komen van zelfs. Het ware gek te denken dat de leerling, die alle soorten van figuren en van stijl op zijn duimpje kent, juist daardoor een schrijver worden zal: daarom deed M. Willems wel er slechts weinige blz. aan te besteden.

Naar ons oordeel is lezen, veel en aandachtig lezen het beste middel om te leeren schrijven: gedachten, taal en stijl, alles ligt daarin besloten. Ook zagen wij met genoegen, dat het *Practisch Handboek* grootendeels uit leesstukken is samengesteld.

Wat wij echter daarin betreuren is de stelselmatigheid, waarmede de verzamelaar bij de keuze is te werk gegaan. In Noord-Nederland schijnen voor hem, behalve een vijftal, geene andere schrijvers te bestaan dan de bestuurders van en medewerkers aan het tijdschrift; *Onze Wachter*, waaraan dan ook zes op tien stukken ontleend zijn. Tusschen de Zuidnederlandsche schrijvers komen er voor, die nooit een boek hebben uitgegeven, terwijl andere, (en ze zijn talrijk) die naam hebben, geheel weggecijferd zijn en vervangen door vertalingen uit het Fransch, Duitsch en Engelsch. De uitsluiting van schrijvers, die anders denken dan wij, maar wier werken toch niet onzedelijk zijn, kunnen wij niet goedkeuren. Dergelijke handelwijze geeft aan het boek een al teeenzijdig karakter.

Eene laatste aanmerking: als oefening in het opstellen wordt achter elk stuk een onderwerp opgegeven, dat met het stuk zelf in betrekking staat. Wij weten niet voor welke leerlingen het *Handboek* gemaakt is, maar dat weten wij, dat die opgaven doorgaans, zelfs voor de kweekelingen der normaalscholen, te moeilijk zijn. Ons komt het voor dat die opgaven heel gemakkelijk zijn.... om op te geven, maar, om ze uit te werken, dat is wat anders!

Het werk van Frans Willems is wel verzorgd, ook voor wat het stoffelijke betreft: 't is een schoone, duidelijke druk op goed papier. De uitgever verdient allen lof.

P.M. VERHULST.

Kroniek.

Tooneel- en letterkunde.

- **Willemsfonds.** - Het Algemeen Bestuur van het Willems-Fonds, gevolg gevende aan een voorstel, door den heer Julius de Geyter, van Antwerpen, gedaan in de Algemeene Vergadering van 30 October j.l., heeft aan de staatsregeering van de Transvaal de volgende mededeeling gezonden:

‘Het Willems-Fonds, 3800 leden sterk en waarvan 30 Afdeelingen over geheel Vlaamsch-België zijn verspreid, in Algemeene Vergadering te Gent vereenigd, stemt voor de bevolking van de Transvaal:

Bewondering, gelukwenschen, dank en hoop.

Bewondering, voor haren heldenmoed;

Gelukwenschen, over het herwinnen van haar onafhankelijk bestaan;

Dank, voor hare trouw aan de Nederlandsche taal;

Hoop, dat de betrekkingen tusschen haar en hare stambroeders in Europa veelvuldig en onverbreekbaar zouden worden.’

- Het jongste werk van dichter Julius de Geyter, *Antwerpen's Toren* werd dezer dagen in de *Nieuwe Rotterdamsche Courant* met veel lof besproken. Sedert is dit gedicht in het Nederlandsch, Duitsch, Fransch en Engelsch, in één boekje, bij Louis Le Gros, te Antwerpen verschenen.

- De Antwerpsche afdeeling van het Willemsfonds heeft kostelooze leergangen ingericht. Wekelijks geeft de Heer Van den Bosch eene les over Nederlandsche Volksgeschiedenis, terwijl de Heer Art. Cornette de Nederlandsche Letterkunde behandelt.

- Onze medewerkers Edw. van Bergen en Pol de Mont hebben dezer dagen in Nederland voordrachten gegeven, die veel bijval verwierven. De eerste trad te Rotterdam op en sprak over Mev. van Ackere, de tweede las eenige zijner *Idyllen* en andere gedichten voor te 's Hage, Leiden en Amsterdam.

- Onze medewerker, de tooneelschrijver Frans Gittens, heeft eene novellistische schets uitgegeven, getiteld: *De Papegaai.* Het is een lief geschreven stukje, dat wij gaarne ter lezing aanbevelen. Het werd uit de *Nederlandsche Dicht- en Kunsthalle* overgedrukt.

- Het nummer van 31 Dec: l.l. van het Engelsch tijdschrift *The Athenaeum* bevat, naar jaarlijksche gewoonte, een overzicht der letterkundige voortbrengselen, in het afgeloopen jaar op het vasteland verschenen. Het gedeelte over de Belgische literatuur werd geschreven door Paul Fredericq en E. Delaveleye, en over de Noord-Nederlandsche door E. Van Campen.

Beeldende kunsten.

- Omtrent de schilderijen, door Frans Hals voor het hofje van Beerensteijn te Haarlem geschilderd en waarover eenige maanden geleden zooveel is geschreven, kan medegedeeld worden, dat onlangs voor het portret van de stichteres als meisje van 12-14 jaar en boven de deur in de regentenkamer hangende, de som van fr. 100.000 is geboden, voor rekening van een Parijsch kapitalist. Toen evenwel de regenten nog gaarne fr. 5000 meer wilden hebben, werden de onderhandelingen ineens afgebroken.

Van de vier schilderijen, - de portretten van den vader en de moeder en een tafereel van familieportretten, alsmede het bovengenoemde doek, - zijn door den heer Van Wijngaarden prachtige kopieën vervaardigd, welke mede in de regentenkamer van het hofje te zien zijn.

- In den gevel van het huis op den Velperweg te Arnhem, waar Cremer in zijne jeugd woonde, zal een steen aangebracht worden, waarvoor de beeldhouwer De Leeuw te Roermond een medaljon met Cremers borstbeeld modelleert.

- Het bestuur der Academie van beeldende kunsten en technische wetenschappen te Rotterdam heeft bekend gemaakt, dat de driejaarlijksche tentoonstelling van kunstwerken, schilder-, teeken-, graveer-, bouw- en beeldhouwkunst, van kunstenaars, zoowel buiten als binnen het Rijk gevestigd, zal gehouden worden in het gebouw der Academie, Coolvest te Rotterdam, van 4 Juni tot 16 Juli.

- Onder de bescherming van den Koning der Nederlanden is te 's-Gravenhage opgericht eene vereeniging, ten titel voerende: *Koninklijk Genootschap van Nederlandsche aquarellisten.* Dit genootschap stelt zich voor in de maanden Juli, Augustus en September van dit jaar zijne eerste tentoonstelling te houden in de Gothische zaal van het vroeger paleis van Willem II, daartoe door den Koning welwillend ter beschikking gesteld.

Tot bestuurderen van dit genootschap, dat weldra binnen- en buitenlandsche kunstenaars zal uitnoodigen het lidmaatschap der vereeniging te aanvaarden, zijn door den Koning benoemd; de heeren H.F.C. Ten Kate te 's-Hage, Ch. Rochussen te Rotterdam, en C. Springer te Amsterdam, allen oud-presidenten der Maatschappij *Arti et Amicitiae* te Amsterdam.

Toonkunde.

- De *Rubenscantate* en het *Kinderoratorio* maken hunne wereldreis. De eerste, welke reeds in gansch België en Holland ten gehoore werd gebracht, zal nu ook te Philadelphia en te Buenos-Ayres uitgevoerd worden. Het *Kinderoratorio* zal dit spoor volgen, want in al de groote steden der beide Nederlanden werd het reeds gezongen. Wat de verspreiding van Benoit 's werken in het buitenland betreft, daarvoor moet eene bijzondere hulde gebracht worden aan den wakkeren bestuurder der muziekschool van 's Gravenhage, den heer W.F.G. Nicolaï, die niets verwaarloost om niet slechts de werken van het hoofd der Vlaamsche muziekschool, maar tevens die van al de discipelen te doen kennen.

- Peter Benoit, die reeds *correspondeerend* lid was der Belgische Academie, is thans tot *effectief* lid benoemd geworden. Hij zal den *fauteuil* van den afgestorven beroemden Vieuxtemps bekleeden.

- Den 16 Januari zal door 1400 kinderen te Mechelen het *Kinderoratorio* van Peter Benoit worden uitgevoerd. Reeds heeft de toonkunstenaar eene eerste repetitie geleid, en den bekomen uitslag zeer bevredigend gevonden, dank aan den bestuurder der muziekschool M. van Hoey, alsook aan de onderwijzers der verschillende stadsscholen. Op dringend aanzoek zal Benoit zelf dirigeeren. De uitvoering van het oratorio heeft Mechelen grootendeels te danken aan de werkzaamheid van den bestuurder der Akademie van beeldende kunsten, Willem Geets, die zich noch moeite noch tijd heeft ontzien om die muzikale plechtigheid in Mechelen mogelijk te maken. Onze dankbetuigingen aan Willem Geets.

- Ter gelegenheid der uitvoering in Gent van het oratorio *De Leie*, zegden wij in onze laatste afl. dat dewoorden van dit muziekstuk van de Geyter zijn: dat is niet zoo; de poëzie is van Ad. Verriest, een West-Vlaming die niet van talent ontbloot is. Men weet dat op hetzelfde muziekfeest van het

Willemsgenootschap het *Kinderoratorio* insgelijks zal uitgevoerd worden door 2000 kinderen. Aan het hoofd van die onderneming ten voordeele van het Willemsfonds staat M. Engelbeen, als Voorzitter, en M. Pauwels, als muziekbestuurder. Ook de schepene van het onderwijs M. Heremans, heeft veel bijgedragen van die uitvoering tot een goed einde te brengen.

Sterfgeval.

- Men meldt de dood van den Heer Hippoliet Bauduin, oud bestuurder van het krijgshospitaal van Brussel, ridder der Leopoldsorde, te Rome overleden in den ouderdom van 76 jaar. Sedert eene halve eeuw was de overledenete Brussel ijverig werkzaam ten voordeele der Vlaamsche belangen; hij nam er deel aan de stichting van verscheidene Vlaamsche maatschappijen en schreef ook artikelen in verschillende Vlaamsche dagbladen, ter verdediging der rechten van de Vlamingen. Hij bezat eene schoone bibliotheek van Vlaamsche werken.

Nieuwe uitgaven.

- *Vlaamsche Conferencie der Balie van Gent*, verslag over het rechterlijk jaar 1880-1881, door Mr Camiel Siffer. 62 blz. in 8° Gent, Dullé-Plus. 1881.
- *Een Vlaamsche Jongen,* door Wazenaar (Dr Amand de Vos). 2e, omgewerkte, zeer merkelijk vermeerderde uitgaaf. Gent. J, Vuylsteke. 1881.
- *Nieuwe Vertellingen* door Elizabeth, schrijfster van: Wat ik aan mijne kinderen vertelde. Met 4 plaatjes en in linnen stempelband. Dordrecht, Blussé en van Braam. 1881. Prijs 1.90 gl.
- *De Papegaai* door Frans Gittens. Antwerpen, Druk van L. dela Montagne. 1881.
- *Samuël Pickwick*, door Charles Dickens. 1e deel; z52 blz. en 1 plaat; 2e deel; 256 blz. en 1 plaat. Gent, Ad. Hoste. 1881. Prijs 1,50 fr. per deel.

Aangekondigd.

- *Nagelaten Gedichten van Prudens Van Duyse,* uitgegeven door Flor. van Duyse, onder toezicht van Jan Van Beers en Emanuel Hiel. Acht deelen aan 2,50 fr. ieder. Uitgever De Seyn-Verhougstraete, te Roeselare.
- *Ydyllen* van Pol de Mont, inhoudende: Hector en Andromache; Onnoozele Docus; Pulcinello, Prijs 1.80 gl. Uitgever H. Pijttersen te Sneek.

Een kerstnachtsdroom.

‘Ja, jongens,’ zeî onze grootvader, terwijl hij de assche uit zijne lange steenen pijp klopte en zich met de vereelte hand de haren glad streek. ‘Ja, 't is zonderling in mijn leven, en ware er de duivel mede bemoeid, 't zou me niet bevreemden: Dat roode jaar 93, waarin ik 't licht zag, schijnt eenen grooten invloed op mij gehad te hebben.

Over dag gaat alles wel, maar de drommel als ik aan 't droomen ga, dan ligt de boel in de war. Ik zal droomen van 't eenvoudigste wat ge wilt, maar 't is vast, dat er op het einde iets inkomt van revolutie of van iemand eenen kop kleiner te maken. Dat was reeds zóó in mijne jonge jaren, en 't bleef zóó mijn gansch leven voortduren.

Eens droomde ik toch zoo zonderling, dat ik het mij altijd herinnerde. 't Was op eenen kerstavond. Laat zien... ja, dat is wel 55 jaar geleden. Ik ben er nu een en zeventig en 'k was toen zoo wat zestien. Maar 'k weet toch nog goed dat het op een kerstavond was. Mijne ouders woonden in een groot huis, dat ze bewaken moesten en schoon houden, voor eenen zekeren baron C., wien het toebehoorde; het stond in de Keizerstraat. Ik sliep boven in eene verafgelegene kamer, wel juist niet op zolder, maar 't geleek er toch aan. Ik leerde toen zoowat, bij mijn eigen, vioolspelen en daar ik over dag uit werken moest, gebeurde het dikwijls dat ik tot laat in den nacht muziek maakte, 't geen me soms eene duchtige schommeling van de oûkens bezorgde.

Welnu, op dien kerstavond was ik weer vol ijver aan '*t musiciren.* Ik was te bed gegaan om 't wat warmer te hebben en, overeind gezeten, gaf ik vrijen loop aan mijn al e muzikaal gemoed.

Er brandde eene kaars nevens mij, en dikwijls zag ik eens op naar de koddige schaduw, die op den muur al mijne bewegingen nadeed; - en 't moest wel eene vieze schaduw zijn, want het origineel dat ze afwierp, zag er ook heel raar

uit met zijne slaapmuts en zijne lange armen. 'k Weet niet hoe het kwam, maar allengs scheen het mij toe, dat de vlam van de kaars meer en meer aan 't flikkeren ging, de schaduw op den muur koddige bokkensprongen maakte en de tonen, die uit de viool kwamen, al langer hoe valscher werden. Ik wilde goed spelen, maar 't ging niet. 'k Wist niet wat dat alles beduidde, ik zag de kamer eens rond en.... raf krin, krau, daar sprongen nu alle gelijk de vioolsnaren aan stukken. Twee ervan gaven me zelfs eene ferme streek op 't aangezicht. Ik laat de viool op het bed glijden en val, half verbijsterd van 't verschrikken, achterover op 't hoofdkussen.

Toen ik zoo weer wat begrip van de zaken begon te krijgen, zie ik eens voor me uit en... aï, lieve hemel, daar zit me nu immers een klein, klein net oud heertje bedaard op mijne viool.

‘Ik vraag verschooning, jonge heer,’ zeide hij rechtstaande en heel beleefd groetende, ‘maar ziet ge, langer was 't er mij niet meer om uit te houden in uwe viool!’

‘In mijne... viool?’ stamelde ik verbaasd en nog half bedwelmd.

‘Wel ja,’ zeî 't kabouterken, dat er nog al goedig uitzag, lachende, ‘kent ge me niet?’

‘Nee.... Neen,’ kwam ik.

Hier nam hij eene trotsche houding aan en zijne kleine vogeltjesoogen begonnen als twee glenstertjes vuur te fonkelen.

‘Aanschouw dan in mij, jongeling, den bezieler van uw speeltuig. Jaren lang, sinds het geschapen werd, woon ik er in, en de tonen, die eruit vloeien, staan onder mijn bedwang.’

Hier zette hij zich weer neer en ging dood bedaard voort, al grijnslachende:

‘Zie, beste jonge heer, 't ziet er hier juist niet pluis uit van nacht, want ik vier heden mijnen feestdag’ en hij wreef zich de handen. ‘Ik presenteer u Mr Bamps, sprak hij, terwijl zijn gelaat eene valsche uitdrukking aannam.

Brrr... Daar stond een groote man met zwarte haren en een

akelig gelaat nevens het bed, die mij bij den pols nam. Ik wilde mijne hand terugtrekken, maar ik kon niet meer. Al mijne ledematen waren als lam. Hij, dien 't oude heertje me als Mr Bamps voorgesteld had, scheen me aan te zien, doch, oogen waren er niet in zijn hoofd; of liever, zij waren met een wit vlies overdekt. Dat was akelig.

'Kop afsnijden' zei Mr Bamps kortaf, met eene treurige eentonige sten.

Toen ik dat hoorde brak het koude zweet me uit. Ik spande al mijne krachten in om toch maar eene enkele beweging te kunnen doen, want nu werd mijn toestand alles, behalve aangenaam; doch helaas, al mijne krachtinspanning was te vergeefs. Mr Bamps liet me los en ging midden in de kamer staan, roerloos, stokstijf. Ik zag hem na en nu vielen mijne blikken op de deur, die opengegaan was en waar een koude killige tocht doorkwam, die de vlam van mijne kaars fel flikkeren deed. Eensklaps hoorde ik een zacht geritsel en daar trad een tweede exemplaar van Mr Bamps binnen en toen nog een, en dan nog twee en drie en zoo al meer en meer.

En, zonderling, mijne kamer scheen al grooter en grooter te worden, tot zoolang ik er de wanden niet meer van onderscheiden kon. En al meer en meer Mr Bampsen kwamen voortdurend binnen, doch zonder 't minste gerucht te maken. Ik geloof dat er op 't einde wel duizend waren; altijd toch bleef het stil. Slechts nu en dan hoorde ik iemand fluisteren 'kop afsnijden' en dan herhaalde Mr Bamps telkens met zijne treurige stem 'kop afsnijden' dat er me telkens 't bloed van in de aderen stolde.

Nu kwamen al mijne gevoelens van verzet boven, ik wilde schreeuwen, maar de stem stikte me in de keel en telkens ik eene beweging doen wilde, staarde Mr Bamps mij met zijne witte oogen aan. Wanhopig zag ik naar den bewoner mijner viool uit, dien ik als een soort van redengel beschouwde. Helaas, van dien kant ook moest mijne hoop vernietigd worden. Hij, die er vroeger goedig uitzag, had nu een grimmig groen gelaat gekregen, waar een paar

oogen in stonden, die van wraaklust glinsterden. Hij aanzag me en stond recht op het bed. Hij scheen hoe langer hoe grooter en magerder te worden, tot er eindelijk voor mij eene afgrijselijke figuur stond, die me aangrijnsde.

‘Ha, eindelijk,’ fluisterde hij als voor zich zelven, ‘de folteringen zijn ten einde, en het uur der wraak gaat slaan. Lang genoeg werd ik door eenen onhandigen krabber getergd, en verplicht om de valschte tonen voort te brengen. Maar heden is 't mijne beurt. Gij gaat geoordeeld worden, kerel!’

En terwijl hij dit zeide, ging hij op de knieën zitten en plaatste zijne ijskoude handen op mijne polsen. Nu begon Mr Bamps zachtjes aan vooruit te komen, tot hij eindelijk bij het bed stond. Achter hem volgden nog eene gansche schaar Bampsachtige gestalten, die er even akelig uitzagen als hij.

‘Broeders,’ sprak Bamps met eene dof ruischende stem; ‘gij die allen, evenals ik en onze gezel daar, veroordeeld zijt om door verwenschte muziekliefhebbers gemarteld te worden, eens toch is het ons gegeven een van die gehate wezens te straffen. Door zijne overdrevene onhandigheid deed hij de snaren zijner viool springen, verloste Fidelio. en maakte zich der straffe bereid. Wat zal zijne boeting zijn?’

‘Kop af, Rollo’ ruischte het door de zaal, en ik zag de oogen van den geest mijner viool op eene helsche wijze schitteren.

‘Het geschiede!’ riep Rollo. alias Bamps uit.

Ik stikte bijna en alle beweging was mij onmogelijk.

De vlam van mijne kaars begon eenen roodachtigen schijn te verspreiden en heel de zaal te verlichten. Mijn wraaklustige Fidelio rukte mij opeens het bed uit en sleurde mij langzaam tot midden der zaal, terwijl al de overige muziekgeesten over mij bogen en mij met hunne akelige witte oogen aanstaarden.

't Verschrikkelijkste van al was echter, dat ik me dat alles moest laten welgevallen, zonder den minsten tegenstand te doen en eenen enkelen kreet te kunnen slaken.

‘Wacht broeders! wacht!’ sprak Rollo, die over den heelen boeventroep scheen te gebieden, ‘eerst dan wanneer de tijd door twaalf slagen het uur der boeting aankondigt, mag

de straf volvoerd worden. Kom, intusschen zingen we den lofzang des doods.’

En nu hieven al die vervaarlijke wezens een zacht steunend gekerm aan, begeleid van verwijderd wolvengehuil, en waartusschen soms een akelige gil mij de ooren kwam verscheuren.

Ik voelde mij al mijne krachten ontzinken, bij al die ijselijke wanklanken.

Doch, hemel! daar hoorde ik opeens eenen hollen weerklinkenden slag door de zaal galmen. Al mijne beulen zwegen stil. Ik voelde bijna niets meer; alléén had ik nog bewustzijn genoeg om de slagen te tellen.... Negen.... tien.... elf.... twaalf! - ‘Kop af!’ ruischte het door de zaal, en de geesten schenen te herleven.

Fidelio begon me met een helsch genot te schudden en te snokken en.... O God! daar kwam die afschuwelijke Rollo mij met zijnen eenen klauw bij de keel grijpen, en met den andere zag ik hem een klein mesje uit den zak nemen.

Wel duizend sterren flikkerden me voor de oogen en daar begon opnieuw een razend geklop op de deur, die, ik weet niet hoe, weer toe was gegaan.

‘He! luie jongen,’ riep mijn vader buiten ‘zijt ge nog niet op? 't is acht uur en helder dag.’

Zie, jongens, 't was maar een droom geweest. Buiten scheen de zon op de besneeuwde daken en mijne viool lag op den grond vóór het bed en Fidelio was met zijn aangenaam gezelschap naar elders verhuisd.

Maar ge moogt me vrij gelooven, na dien kerstnacht heb ik me nooit weer bezondigd brabbelmuziek op eene viool te maken.

Antwerpen, 1880.

L.V.

Poëzie.

I.
Hoop.

Wat is het treurig, dagen, nachten,
Nu in den zetel, dan op 't bed,
Vergeefs naar lichaamsrust te smachten,
Vergeefs te smeeken door 't gebed

Ach! droevig, ja, zoo steeds te lijden,
En nimmer beternis te zien;
Toch hopend soms op beter tijden:
Genezen?.. Zou ik nog?..... Misschien?....

Misschien?... Zoo tusschen vreezen, hopen,
Zoekt steeds mijn geest naar levensmoed.
Reeds maanden zijn aldus verloopen.
Reeds maanden!... Toch is hopen zoet!

ô Zie! de Lente lacht ons tegen
Met hare geurig frissche lucht:
Misschien brengt zij den hemelzegen,
Waarnaar mijn kranke borst verzucht.

o Neen, 'k wil nog den moed niet derven,
Zoo lange nog ik leven mag!...
Waarom zou 'k in de lente sterven,
Als ik den guren winter zag?

Laatste gedicht van wijlen A.J. COSYN.

II.
Het klokje.

Des avonds, als het klokje luidt,
Van uit den grijzen toren,
Dan knielt zij op het geurend kruid,
Of tusschen 't golvend koren.

De kimmen zijn met rood gekleurd,
En op den boord der vliet,
Waar 't needrig bloempje bloeit en geurt,
Zingt 't vogelijn zijn lied.

Het klokje luidt liefklinkend voort;
Waarom vloeit op uw wangen,
Als gij die held're tonen hoort,
Een traan van zoet verlangen?
De lach, die rond uw lipjes speelt,
Is als de zefier zacht,
Die uwe blonde lokjes streelt,
En in het loover lacht. -

Het klokje, dat, o liefste maagd!
Langs velden klinkt en weiden,
Spreekt steeds van hem, die 't bitter klaagt
Van u te zijn gescheiden.
De stond, toen hij zijn hart u schonk,
Schijnt u volzalig toe:
't Was stil, alleen het klokje klonk.
Dit wordt gij nimmer moe.

CONSTANT WOLFS

Antwerpen.

III.
Herinnering.

1.

Wij leefden stil te zamen,
Gelukkig en tevreên;
Niet één, die iets nog wenschte,
't Was ons zoo goed bijeen.

Mijn vader en mijn moeder,
Mijn zusterlief en ik:
Wij leefden voor elkander,
Wij waren in ons schik.

Veel blijheid heerschte in 't huisje.
Een opgeruimde geest;
Wij allen schertsten, zongen,
Maar - zusje wel het meest.

Ze zong ons keur van wijsjes,
In zilverrein geluid,
Waaronder een bijzonder
Vol melodie blonk uit.

't Was 't lied, waarmede moeder
Ons zingend had gesust;
En 't eerst ook wat ze ons leerde,
Weer uit den slaap gekust.

Och, wen ik vóór mijn boeken
Al peinzend zat ter nêer; -
Als 'k zusje hoorde zingen
Dat lied, - ik kon niet meer.

2.

We leefden kalm te zamen,
Na lang en droef geween;
't Geluk had veel geleden,
Want ach, we misten één.

Mijn vader dacht aan moeder,
Als zusterlief en ik;
De smarte lag te lezen
In ieders woord en blik.

Veel droefheid heerschte in 't huisje,
Een nêergeslagen geest;
Wij allen zwegen, zuchtten,
Ach - zusje nog het meest.

Ik hoorde in lieve zangen
Niet meer haar fraai geluid;
De smart en 't wee, zij doofden
Den lust tot zingen uit.

O, wen ik vóór mijn boeken
Gezeten als weleer,
Soms dacht aan vroeger dagen,
Het hart deed mij zoo zeer.

3.

We leven wêer te zamen
Genoeglijk en tevrêen;
We kregen wat we wenschten:
Vermeerdering met één.

Mijn vader en mijn zwager
Mijn zusterlief en ik;
Wij zagen hoopvol naad'ren,
Het zalig oogenblik.

Veel blijdschap heerscht in 't huisje,
Een opgewekte geest;
Wij allen juublen, juichen,
En - zusje wel het meest.

Haar treurend hart zocht balsem:
Zij werd een stille bruid;
En sinds werd onze vreugde
Door niets meer hier gestuit.

Want weldra werd zij moeder,
Genoot de hoogste vreugd;
En eensklaps klonk bij 't wiegje,
Weer 't liedjen uit de jeugd.

O, dikwijls vóór mijn boeken,
Ik peinzend zit ter nêer:
Wat eeuwig scheen verloren,
Vond moedervreugde wêer.

D.B. STEINS.

Gent

Dankzegging aan den Weledelen Heer Rolin-Jaequemyns, *Minister van Binnenlandsche Zaken*, ter gelegenheid *mijner Benoeming als Ridder der Leopolds-Orde.*

Het recht der vrouw begreept gij grootsch.
Gij spraakt: ‘voor HAAR geen onrecht meer!’
De aloude wet, die 't schiep, viel neêr.
En zie: wij leven niet meer doodsch.

Dank! Heer Minister, voor eene eer,
Die vijftig jaren kunstvlijt loont,
En mij zoo glansrijk 't hoofd bekroont
In hooge vorstelijke sfeer.

Dàt moedigt aan; dàt, ja, verblijdt
Mij, vaderlandsche burgervrouw:
't Doet mij een poos vergeten rouw
En 's levens hoogen wintertijd.

Mijn voet, die doorn noch braam ontziet,
Noch kronkelpad, noch zwoegenslast,
Voelt nieuwe kracht, om kloek en vast
Te stappen op het kunstgebied.

Doch, vruchtloos schijnt die vrome moed
Om hooger toonklank aan te slaan,
Die zuivre galmen op doet gaan,
Of fijner greep bewondren doet.

Maar, siert het Ridderkruis mijn borst,
Als hulde aan de eedle Taal van 't Land:
Die gunst sluit thans een nieuwen band
Van liefde tusschen Volk en Vorst.

Hoor! 't Land vervangt mijn zwakke stem:
Alom weêrklinkt een luide kreet
Van danking, die verrukking heet,
Die troonwaarts stijgt met kracht en klem.

Aanhoor die Vlaamsche borsten dan,
Minister! 't Is het vrije bloed
Van MAERLANT, dat dáár kookt: Behoed
Hun Taal voor vuigen smaad en ban.

Die Taal herschiep eens 't Volk tot held,
Toen ARTEVELDE op 't marktplein sprak;
Toen BREYDEL slaafsche ketens brak
En knakte FRANKRIJKS driest geweld.

Zij ook heeft hier haar PARTHENON,
Waar wij heur zonen hulde doen
Met wierook, bloemen en festoen,
Omblakerd door geleerdheidszon.

Wat rijken oogst toont ze in 't verschiet!
Muziekgenie en Dichtgeest staan
Vereend, om stout vooruit te gaan,
Waarheen BENOIT den tocht gebiedt.

Pronk, schoone taal, in 't gloriekleed,
Op rechtsgebied, in schouwburgzaal,
Voltrekkend roem en zegepraal,
Verbrijzlend boeien u gesmeed.

Doe beven wie uw donders hoort.
De zielen weenen waar gij schreit,
Versmelten 't hart door zaligheid
Wien uwe lieflijkheid bekoort.

Uw Vlaandren moet zich-zelve zijn,
o Rijksvoogd: de eerekroon op 't hoofd,
Door 's vijands trots nooit afgeroofd,
Rein als der lente morgenschijn.

Dàt is de toekomst die het wacht,
Waarvoor wij zwoegen onverpoosd.
Rijs eenmaal, rijke dag van troost,
Uit Vlaandrens donkren letternacht!

En, gloort eens zulk een dageraad,
o, Letterbroedren! hulden wij
ROLIN, den Staatsman vrank en vrij,
In wien 't Vlaamsch hart manhaftig slaat

VROUWE VAN ACKERE,
GEB. MARIA DOOLAEGHE

Diksmuide.

De muziekdrukkers Phalesius.

III.

Het is hier de plaats te spreken over Jan Beelaert of Bellerus en Bellère, den deelgenoot gedurende omstreeks veertig jaren van de beide Pieter Phalesius, vader en zoon.

Jan Bellerus was omstreeks 1526 te Luik geboren en had op 20 October 1553 te Antwerpen het burgerrecht verkregen.(1) Hij begon in 1555 te drukken(2) en liet zich in 1559 als vrijmeester in de Sint-Lucasgilde ontvangen(3). Zijn uithangbord was eerst *in den valk*; later bewoonde hij het huis genaamd *den gouden arend.*

Bellerus hielp Plantijn het eerste gekende werk van dien beroemden drukker uitgeven. Dit boek getiteld: *La institutione di una fanciulla nata nobilmente. L'institution d'une fille de noble maison*; *traduite de langue Tuscane en François*, verscheen in 1555; onder den titel leest men: *En Anvers*, *chez Jean Bellère*, *a l'enseigne du Faucon. Avec privilege* 1555; en op het einde van het deel: *de l'imprimerie de Chr. Plantain* 1555.(4)

De spreuk van Bellerus was: *Indies arte ac fortuna*; zijn drukkersmerk verbeelde een schip in zee, de Fortuin en Mercuur voor reizigers of loodsen hebbende.

Bellerus was op dit tijdstip, na Plantijn, de bijzonderste drukker van Antwerpen; Baillet noemt hem zelf geleerder als die laatste(5) Hij is de opsteller van een Latijnsch-Spaansch woordenboek.

(1) *Jan Beelaerts Lucassone van Luyck geboren boeckverkooper.* (Poortersboecken der stad Antwerpen).
(2) In 1543 drukte er reeds een Pieter *Beelaert* te Antwerpen; misschien was het een broeder van Jan.
(3) Rombouts en van Lerius, *Liggeren der Sint-Lucas Gilde,* d. I, bl. 214.
(4) Ruelens et De Backer, *Annales Plantiniennes*, bl. 8.
(5) Baillet, *Jugement des Savants.* Nouvelle édition, d. 1, bl. 217.

Als Bellerus in 1564 het huis *den valk* verliet, werd hij er door Plantijn vervangen. Beide drukkers bleven altijd in de beste verstandhouding. De drukwerken van Bellerus konden wedijveren, voor wat de schoonheid der letters betreft, met die van den Koninklijken Aartsdrukker.

Bellerus huwde Elisabeth Commers, die omstreeks 1530 geboren was. Zij schonk hem verscheidene kinderen, waaronder drie der zonen ook zeer aanbevelingswaardige drukkers werden. Pieter Bellerus, de oudste ongetwijfeld, begon te Antwerpen te drukken in 1596 na de dood zijns vaders(1); Gaspar Bellerus schijnt in 1613 in dezelfde stad begonnen te zijn; Balthazar Bellerus, gedoopt op 12 September 1564, in Onze Lieve Vrouwe Kerk, vestigde zich als drukker te Douai en gaf er, naast eene menigte andere werken, een zeker getal muziekwerken uit.

Eenige schrijvers meenen dat Balthasar *Bellerus* te Antwerpen zou gedrukt hebben alvorens zich te Douai te vestigen, en geven het jaar 1602 op als hebbende toen hij zijne kunst in zijne geboortestad uitgeoefend. Dat kan niet juist zijn, want reeds in 1590, op den ouderdom van 26 jaar, gaf onze drukker te Douai het werk uit van Valerius Andreas, getiteld: *Ratio orthographiae ab Aldo P.F. Manutio olímcollecta.*

Van 1590 tot zeer ver in de XVIIe eeuw, hield hij niet op bewijzen van zijne werkzaamheid en kunde te geven.

Balthazar bewoonde te Douai, in de Schoolstraat, het huis genaamd '*le Compas d'Or*'; zijne spreuk was: *Labore et perseverantia*, nagenoeg die van Plantijn.

Balthazar Bellerus, zegt Duthilloeul,(2) was een zeer geleerd man en we gelooven dat hij zelven de volgende verzen geschreven heeft, die hij aan het hoofd van zijnen catalogus(3) plaatste en die ons waardig schenen hier herinnerd te worden:

(1) Wij kennen eene muzikale uitgave van een *Pieter Bellère* gevestigd te Frankfort in 1610, getiteld: *Canzeni a quattro voci di Francesco Anerio. Francofurii ad Moenum*, *apud Petrum Bellerum,* 1610. *in*-4°.

(2) *Bibliographie Douaisienne*, nouvelle édition 1842, bl. 89.

(3) *Thesaurus Bibliothecarius, sive Cornu copiae librariae Bellertanae*, *cum duobus supplementis*, deel in-4° van 68 bladzijden, uitgegeven in 1603-1605.

Typographus et Bibliopola, Bibliotheces et curjusvis disciplinae Canditatis, S.

Thesaurum damus. Ecquis hunc recuset?
Et gratis damus: Ecquis hunc maligna
Contrectet, legat, aut manu revolvat?
Tibi, Theiologe, hic labos dicatur;
Tibi, Jure-perite, consecratur,
Et tibi, Philiatre, devovetur,
Et tibi, Polyhistor, et Poeta,
Et quisquis Sophiano colis vel Arteis,
Arteis, Ingenuis Bonisque dignas.
Groeca hoec omnia, sen Latina mavis;
Groeca sunt tibi proesto seu Latina.
Nec Gallus tamen hinc, vel ipse Flander
It donatus abit sua hic et ipsis
Proesto fercula, Musicoeque alumnis.
Pleno denique Copia ista cornu
Fundit, cuique suas, suo aere, merceis.

Te beginnen met het jaar 1600, liet Balthazar Bellerus een groot getal muziekwerken verschijnen.

Onze drukker Jan Bellerus of Beelaert was ook deken van de Gilde van den *Jongen Handboog,* onder de aanroeping van Sint-Joris. Hij overleed op 15 October 1595 in den ouderdom van 69 jaren en werd begraven in Onze Lieve Vrouwe Kerk te Antwerpen. Zijne weduwe stierf in den ouderdom van 86 jaren op 3 September 1616; zij en hare kinderen hadden op het graf van Jan Bellerus eenen steen laten plaatsen, die heden nog het volgende opschrift draagt:

D.O.M.
JOANNI BELLERO BIBLIOPOLAE ANTVERPIENSI BALISTARIORUM JUNIORIS
COLLEGII S. GEORGII QUONDAM DECANO
ELISABETH COMMERS CONIUX HAEREDESQ. HAEC MARITO OPT. HI
PARENTI CHARISS. SIBI SUISQ. POSS. OBIIT ILLE 15 OCTOB. 1595
AETAT. 69 HAEC 3 SEPTEMB.
1616 AETAT. 86.
DEUM IUSTITIAE ANIMABUS REQUIEM LECTOR PRECARE.[1]

(1) *Graf- en Gedenkschriften der provincie Antwerpen* d. I. bl. 47.

IV.

Wij hebben alle reden te gelooven dat het vennootschap van Pieter Phalesius met Jan Bellerus en later met de weduwe van dezen laatste niet bestendig was, dat het slechts van tijd tot tijd bestond, voor eenige groote ondernemingen, voor de uitgave der te aanzienlijke werken, waarvan een hunner de drukkosten niet kon dragen bij middel zijner gewone inkomsten. Zoo, terwijl wij in 1591 en 1593 muziekverzamelingen aantreffen gedrukt onder de vereenigde namen der deelgenooten, zien wij er in 1592 door Phalesius alleen uitgeven.

Al de phalesische uitgaven onderscheiden zich van de werken der anderen drukkers van denzelfden tijd, door de zuiverheid van den druk, de bevalligheid der letters, voornamelijk der gebloemde hoofdletters en vooral door de goede hoedanigheden van het papier, het beste dat we tegenkwamen.

De muzieknoten zijn zeer klaar en leesbaar, evenals de sleutels, de kruisjes, bemols en andere muzikale teekens. De druk in het algemeen overtreft ver de uitgaven van Nurenberg, Hamburg en zelfs die van verscheidene steden van Italië in het algemeen en van Venetië in het bijzonder.

De voortbrengselen der Phalesische persen zijn zeer belangrijk; wij zullen ons bepalen hier de bijzonderste aan te halen voor wat de waarde der muzikale samenstellingen aangaat.

Voor het wereldlijk muziek, noemen wij eene verzameling door Phalesius zelven gevormd en getiteld: *Musica divina di XIX Autori illustri, a qauttro*, *cinque*, *sei e sette voci*, *nuovamente raccolta da Pietro Phalesio et data in luce*,.... zeven en vijftig stukken der beste meesters bevattende. Er verschenen verscheidene uitgaven van. Eene verzameling getiteld: *Symphonia Angelica di diversi eccellentissimi musici, a quattro*, *cinque e sei voci nuovamente raccolta per Huberto Waelrant*,... bevat er negen en vijftig van verscheidene beroemde meesters. Die verzameling had insgelijks verschillige uitgaven.

De belangrijkste verzameling is die van den Antwerpenaar Emmanuel Adriaensen, de meest beroemde luitspeler zijner

eeuw. Dit werk, getiteld: *Pratum musicum*, had ook verscheidene uitgaven en bevat tot honderd vijf en negentig stukken der beste toondichters van dien tijd, zooals Philippe de Mons, Orland de Lassus, den grooten Palestrina, enz.

De godsdienstige werken, door Phalesius en Bellerus gedrukt, zijn niet min belangrijk dan de aangehaalde.

Daaronder bemerken wij vooral: *Selectissimarum Missarum Flores*, *ex praestantissimis nostrae aetatis authoribus qautuor*, *quinque*, *sex et plurium vocum collecti*: *et ad Ecelesiae Catholicae usum ordine decenti dispositi.* Dit deel bevat acht Missen van Asola, Croce, de Lassus, Massainus, Palestrina, Viadana en Pottier. Deze laatste was zangmeester in Onze Lieve Vrouwe Kerk te Antwerpen.

Evenals al de drukkers van dien tijd, had Phalesius zijn drukmerk; maar, daar hij niet altijd dezelfde plaat bezigde, hebben wij aan de boekminnaars eenen dienst meenen te bewijzen, met hier eene beschrijving te geven der verschillende merken door Phalesius en zijne erfgenamen gebezigd; wij kennen er vijf.

De eerste plaat, die we zullen beschrijven, werd door hem het meest gebruikt en wij gelooven dat het de kopij is van het uithangbord boven de deur van zijn huis geplaatst:

1° Zij verbeeldt den Koning David, op de harp spelende, met den koninklijken mantel, en de kroon op het hoofd. Links op het achterplan, onderscheidt men twee gebouwen; rechts, eene poort omringd van versterkte muren. Deze plaat is rond; rondom leest men het vers: *Laudate Dominum in psalterio et cythara.* Het geheele is omlijst door eene teekening in Renaissancestijl;

2° Dit merk verbeeldt insgelijks den Propheet-Koning, maar ditmaal op de knieën, oogen en handen gericht naar den hemel, die vóor hem geopend is. Een engel verschijnt hem met een zwaard. David draagt den koninklijken mantel; hij is gekroond en heeft een halssnoer op de schouders. Voor hem op den grond bemerkt men zijne harp en zijn schepter; achter hem eene draperij. Dit werk is insgelijks rond; rondom: *Omnis spiritus laudet Dominum.* Dan, eene omlijsting, Renaissancestijl, omvlochten met bloemen en muzikale zinnebeelden, zooals blaasinstrumenten, een muziekboek, enz;

3° Deze plaat verbeeldt Sint-Peeter, in de rechter hand den sleutel des hemels en in de andere een boek houdend. Op het achterplan ziet men eene kerk met toren, boomen en nog een ander gebouw, dat men insgelijks voor eene kerk zou nemen. Deze plaat is vierkantig en door geen enkel versiersel getooid;

4° Deze plaat verbeeldt de H. Maagd, Moeder Gods, met het Kind Jesus. Maria in de wolken gezeten en omringd van engelen, heeft eene kroon op het hoofd en een schepter in de hand. Dit merk is vierkantig.

5° Deze plaat verbeeldt Melpomena gekroond. De godin houdt in de eene hand, het pand van haren mantel en in de andere eenen ring. Rondom haar, een schoon landschap gevormd door boomen en struiken, en in de verte, een kasteel in verval waarop vogels vliegen. Op het voetstuk, waarop de godin pronkt, leest men haren naam in grieksche hoofdletters:

μελπομενη.

Rond de teekening, de spreuk:

Ut smaragdus in auro. Sic musica in vino. Eccl. 32.

VI.

Zooals we zegden, overleed Pieter Phalesius de jonge op 13 Maart 1629; zijne bloeiende drukkerij werd door zijne dochters voortgezet.

Magdalena en Maria Phalesia lieten zich dan in 1629 in de St-Lucas Gilde opnemen onder de gezamentlijke benaming van ‘dochters Phalese.’[(1)]

Te beginnen van 1630 tot 1650 droegen al de uitgaven der phalesische drukkerij tot onderschrift: ‘*Bij de erfgenamen van Pieter Phalesius*’ en het is slechts te rekenen van 1650 dat Magdalena Phalesia, geestelijke dochter, die de

(1) Rombouts en Van Lerius, *Liggeren der Sint-Lucas Gilde*, d. 1. bl. 606.

drukkerij bestierde, eenige uitgaven teekende: *Apud Magdalenam Phalesiam et cohaeredes.*[1]

Gedurende het beheer der dochters Phalese verloren de phalesische persen niets hunner bedrijvighed; ook, treffen wij voor ieder jaar verscheidene belangrijke uitgaven aan. Magdalena testeerde op 3 October 1644 voor den notaris Gaspar van der Herstraeten van Antwerpen en stierf in het huis genaamd '*de Koning David*' in de Kammenstraat, op 30 Mei 1652. Zij werd op 3 Juni daaropvolgende begraven in de kerk van het klooster der Augustijnen. Magdalena had tot uitvoerder van haren laatsten wil aangesteld Hieronimus de Mayer, tresorier der stad Antwerpen, waarschijnlijk een bloedverwant van den notaris Edward de Mayer die gehuwd was met Maria Phalesia, hare zuster.

Bij de dood van Magdalena werden Geeraard van Wolschaten, drukker en Lenaard Milcamp, lettergieter, tot experten benoemd om de gereedschappen der phalesische drukkerij en de boeken die in magazijn waren te schatten.

(Vertaling van EDW. VAN BERGEN.)
ALF. GOOVAERTS.

(*Wordt voortgezet.)*

(1) Er is stellig eene drukfout in den volgenden titel door Fétis opgegeven, bladzijde 26 van het deel VII van de *Biographie Universelle des Musiciens*: '*Canti novi a due voci con basso per l'organo. In Anversa, appresso Magdalena Phalesia nella tipografia Phalesia.* 1618.' Inderdaad, het is stellig dat Magdalena niet een werk kan uitgegeven hebben op haar eigen naam, elf jaren voor de dood haars vaders, die altijd zelf onderteekende, hetzij met Bellerus, hetzij alleen, tot in 1629, het jaar zijns overlijdens. Wij denken dat het deel door Fétis aangehaald in 1648 en niet in 1618 verscheen.

Het Nederlandsch in het Middelbaar Onderwijs.

Aan de Kamerleden is uitgedeeld een verslag, opgemaakt door den heer Olin, namens de commissie, gelast met het onderzoek der voorstellen, bij de Belgische Kamer ingediend om meerder uitbreiding te geven aan het onderwijs door de Nederlandsche taal in de gestichten van middelbaar onderwijs, bestuurd door den Staat. Hierbij is gevoegd een wetsontwerp, over hetwelk het ministerie en de commissie het eens geworden zijn.

Vooraleer dit ontwerp mede te deelen en te bespreken, is het noodig eenen blik te werpen op het vraagpunt, waarover hier beslist moest worden.

Onder de grieven, welke de Vlaamsche bevolking van België sedert 1830 tegen de bestaande orde van zaken deed gelden, stonden op den voorgrond die, welke betrekking hadden tot het rechtswezen, het binnenlandsch bestuur en het onderwijs. In deze drie vakken was het Nederlandsch, de taal der meerderheid van onze bevolking, zoo goed als buitengesloten.

In 1873 werd eene eerste voldoening gegeven aan die klachten door eene wet op het rechtswezen, waarbij het gebruik van de twee landstalen aan de keus der pleitende partijen wordt overgelaten, met deze beperking, dat, waar niet gekozen wordt tusschen beide, het Nederlandsch door het gerechtshof moet gebruikt worden.

In 1878 volgde eene wet, waarbij eene merkelijke verbetering werd gebracht in het gebruik der talen in zaken van bestuur. In de Vlaamsche gewesten, werd er voorgeschreven, zou de Nederlandsche taal gebruikt worden als gewone taal, en zou het Fransch in elk geval met eene Nederlandsche vertaling moeten vergezeld gaan.

Het is waar, dat beide wetten slechts eene gedeeltelijke rechtsherstelling ten gevolge konden hebben, maar wat hunne uitwerking ten goede het meest in den weg stond was de onvoldoende taalkennis bij rechters, advocaten en hoofden der plaatselijke besturen. Om aan de twee eerste wetten al hunne vruchten te doen dragen, en om voldoening te geven aan de

derde hoofdgrief, moest het middelbaar onderwijs dusdanig ingericht worden, dat de leerlingen het verlieten met eene genoegzame taal- en letterkundige kennis hunner moedertaal.

Om die herinrichting te bekomen, spanden de Vlaamsch. gezinden sedert 1880 al hunne krachten in. Vergaderingen van afgevaardigden uit verscheidene steden werden herhaaldelijk gehouden, ontwerpen tot verbetering en vertoogschriften opgesteld. De maatschappij *Het Willemsfonds* nam de leiding der beweging op zich.

Wat de Vlaamschgezinden vroegen kan aldus samengevat worden. Overwegende, dat in de tegenwoordige omstandigheden er geene hoop bestond eene radicale hervorming in Vlaamschgezinden geest te bekomen, verklaarden zij zich tevreden te stellen met eene zoodanige inrichting van het middelbaar onderwijs als noodig was om te verkrijgen, dat de leerlingen uit middelbare scholen en athenaea komende, even grondig het Nederlandsch als het Fransch kenden. Daarom vroegen zij, dat de lagere klassen der middelbare scholen geheel in het Nederlandsch zouden gegeven worden, dat in de hoogere klassen dezer scholen alsook in de athenaea, Duitsch en Engelsch bij middel van het Nederlandsch zouden onderwezen worden, dat daarbij een paar later aan te duiden vakken in dezelfde taal zouden geleeraard worden en eindelijk dat de vakwoorden immer in de twee talen zouden bekend gemaakt worden aan de leerlingen.

Een paar malen werd dit onderwerp aangeroerd in de Kamer, de Minister van Onderwijs gaf een paar keeren blijken van goeden wil en beloften voor de toekomst, maar ten slotte liep alles tot nu toe uit op eene verzending naar eene Commissie, die met een algemeen plan voor den dag zou komen.

Het is dit plan, hetwelk ons nu bekend gemaakt wordt. Men hoeft er nauwelijks op te wijzen, van welk een groot gewicht het voor onze Vlaamsche bevolking is en welke helangstelling het in Nederland verdient, wiens taal hierdoor zou gemaakt worden (voor de helft althans) tot gewone taal van het onderwijs in een deel van België, dat bijna drie millioen inwoners telt.

Ziehier de vertaling der artikels van het wetsontwerp:

1° In het Vlaamsche gedeelte des lands zullen de leergangen der voorbereidende afdeeling in de middelbare scholen in het

Nederlandsch gegeven worden. (Het officieel stuk gebruik overal het woord ‘Vlaamsch’ in plaats van ‘Nederlandsch’ wat overigens geheel hetzelfde is.)

2°. In de eigenlijke middelbare afdeeling dezer scholen zal de leergang van het Nederlandsch in het Nederlandsch gegeven werden. De lessen van Engelsch en Duitsch worden uitsluitelijk in het Nederlandsch gegeven, totdat de leerlingen in staat zijn de studie dier talen in de talen zelven voort te zetten. Een of meer andere leergangen worden insgelijks in het Nederlandsch gegeven. Het getal dezer leergangen zal ten minste van twee zijn te beginnen met de opening van het schooljaar 1886.

3°. De voorschriften van het voorgaande artikel zijn toepasselijk op de athenaea van het Vlaamsche gedeelte des lands.

4°. De vakwoorden in de wiskundige en natuurkundige wetenschappen, evenals in de overige leergangen, zullen tegelijkertijd in het Fransch en in het Nederlandsch gegeven worden. De historische en aardrijkskundige benamingen worden in de oorspronkelijke talen gegeven, met bijvoeging, zooveel mogelijk, van eene Nederlandsche en Fransche vertaling.

6°. Het Staatsbestuur, na het advies van de besturende bureelen der staatsscholen ingewonnen te hebben, mag altijd beslissen, dat alle of een deel der Nederlandsche leergangen terzelfder tijd in het Fransch zullen gegeven worden, De gemeenteraden hebben hetzelfde recht voor wat betreft hunne gestichten van middelbaar onderwijs.

6°. Er zal een normaal onderwijs ingericht worden, bepaaldelijk bestemd om leeraren te vormen, in staat om in het Nederlandsch hunne lessen te geven.

7°. Indien het Staatsbestuur niet bij machte ware om de volledige uitvoering dezer wet te verzekeren bij het aanvangen van het schooljaar 1886, zou het aan de Kamers rekenschap geven van de omstandigheden, die de vertraging noodzakelijk maakten, en van de maatregelen, genomen om in dien toestand te voorzien.

Zooals dit ontwerp daar voor ons ligt, geeft het nagenoeg voldoening aan al de eischen der Vlaamschgezinden. Geen twijfel dan ook of deze zullen het, in zijn geheel genomen, met levendige vreugde begroeten.

Het Coliseum van Rome.
De Schouwspelen bij de oude Romeinen.
(Fragment.)

Daar stond dan het Coliseum, een der wonderen aan het heidensche Rome, door de geschiedschrijvers vermeld en door de dichters bezongen; een werk, zegt Martialis, waarvoor alle andere moeten achterstaan.

Het was een gebouw, zooals de oudheidkundige Gibban zegt, van eene elliptische gedaante, op bogen gebouwd en in vier verschillende bouworden tot eene hoogte van 157 voet opstijgende. De buitenzijde van het gebouw was met marmer belegd en met standbeelden versierd. Aan de binnenzijde liep het in 70 à 80 rijen zitplaatsen, die eveneens met marmer versierd en met kussens bekleed waren, opwaarts en deze zitplaatsen boden ruimte genoeg aan voor 80.000 toeschouwers.

Vier en zestig openingen, *vomitoria* genaamd, gaven de menigte toegang tot de zitplaatsen: en deze openingen waren met zulk eene nauwkeurigheid geplaatst, dat elke soort van toeschouwer, het zij hij Senator, ridder of gemeene handwerksman was, gemakkelijk en zonder verwarring de voor hem bestemde plaats kon bereiken. Niets was verzuimd wat tot gemak van de toeschouwers kon dienen. - Een purperen zeil, door matrozen uitgespreid, kon de geheele onmetelijke ruimte overspannen, om de aanwezigen voor regen of te fellen zonneschijn te beschermen. De lucht werd onophoudelijk verfrischt door de klaterende fonteinen en gebalsemd door de walmende reukwerken die in kostbare vazen brandden.

Het middelste gedeelte, de *Arena*, het eigenlijke renperk, was met het fijnste zand en soms met vermillioen bestrooid en bood onophoudelijk de meest verrassende afwisselingen aan.

Nu eens scheen een prachtige tuin als die der Hesperiden uit den grond op te rijzen. De vreemdste bloemen en gewassen verlustigden het oog en streelden de zinnen door kleuren en geuren. Heerlijke vruchten glinsterden tusschen

het groene loof en het lieflijke gekweel der vogelen maakte de begoocheling volmaakt.

Dan weer bood de *Arena* het schouwspel aan van een woest landschap uit Tracië, vol rotsen en spelonken, waarin de wilde dieren dartelden en zich verlustigden. Een andermaal werden de duizende buizen opengezet, die onder den grond waren aangebracht en in een oogwenk was de Arena in een uitgestrekt meer herschapen. Schepen met roeiers en soldaten bemand kwamen binnen. In het midden van het meer was een zilveren Triton, die op een gegeven teeken op den hoorn blies, als een sein tot den strijd en de schepen roeiden met geweld op elkander los. Zij stieten elkander den ijzeren spoor of vrostrum in den flank, vielen verwoed aan en bedekten de wateren met verbrijzelde vaartuigen, stervende soldaten en zieltogende matrozen.

Onder de vele poorten of ingangen verdienen twee eene bijzondere vermelding, het waren de Sandapilaria of Libitinische - de doodenpoort - en de Sandavivaria of poort der levenden. Aan het Coliseum was, evenals aan alle amphitheaters, een Spolarium verbonden, dat wil zeggen, eene plaats waarhêen men de lijken der doode dieren of der gesneuvelde zwaardvechters sleurde en waar de doodelijk gewonde kampioenen door de knods of de bijl der confectores of slachters verder werden afgemaakt. Tot deze sombere plaats voerde de doodenpoort. De poort der levenden was voor deze zwaardvechters, die de overwinning hadden behaald en het leven gered hadden. Edoch hun getal was gering.

In het midden van de Arena, stond een draagbaar altaar, want, en dit verlieze men niet uit het oog, bij de Romeinen waren de schouwspelen godsdienstige feesten of gingen gepaard met de viering van godsdienstplechtigheden. In elk geval begonnen de kampspelen nimmer alvorens er een offer aan de Goden was gebracht. Gold het een feest ter eere van Jupiter Latialis, dan was het slachtoffer een mensch. Rondom de Arena liep het *podium*, een marmeren afsluiting van acht voet hoog, waar boven een ijzeren hekwerk, waarvan de punten binnenwaarts naar de Arena waren gericht. Boven op dit hekwerk lag een zwarte houten rol.

Dit *podium* diende ter bescherming der toeschouwers; want het gebeurde dikwerf dat een leeuw, tijger of eenig

ander verscheurend dier, ten uiterste getergd of vervolgd, eenen uitweg zocht en het renperk wilde ontvluchten.

In zulke gevallen zoude het woedende dier te midden der toeschouwers zijn gesprongen, daar alle uitgangen waren gesloten Nu echter was het onmogelijk. Het dier ontmoette bij zijnen sprong eerst de ijzeren punten en mocht het ook deze al te boven komen, dan kon het voor zijne pooten geen ander steunpunt vinden dan den houten rol. Zoodra het dier er zich echter aan vastklemde, kantelde de rol en de vluchteling sloeg terug in de Arena. Geheel onderaan en gelijk met den bodem waren de zoogenaamde Carceres of hokken waarin de wilde dieren waren opgesloten. Een ijzeren schuifdeur, die gemakkelijk omhoog kon gehaald worden, bracht de bewoners in het strijdperk.

Doch verlaten wij die droge beschrijving, die opsomming van steen en marmer. Wij hebben er genoeg van gezegd voor het wel verstaan van hetgeen volgen zal; gaan wij over tot de beschrijving der kampspelen zelve.

Het reuzengebouw was dan voltooid.

Daar stond het in al zijnen luister, in al zijne onmetelijkheid. Hoog stak het boven alle gebouwen der stad uit en onttrok aan de oogen het vergezicht op het Sabynsche gebergte, dat als eene grauwe streep tegen het vlekkelooze blauw van den Italiaanschen hemel afsteekt. Jaren lang had men eraan gewerkt. Duizende joden waren onder den zwaren arbeid bezweken. Elke steen was als het ware op den anderen gemetseld met het zweet dat van de vermoeide aangezichten druppelde, met de tranen die uit de hopelooze oogen leekten, met het bloed dat onder de zweep der slavendrijvers uit de vermoeide en verscheurde ledematen sijpelden.

Maar wat maakte dat? Voerde Rome niet genoeg oorlogen, maakte het niet genoeg krijgsgevangenen om niet op het leven van eenige duizenden te achten? Zag het niet dagelijks het bloed bij stroomen vloeien, om niet op eenige druppels te letten? En dan? Moest dat reuzengevaarte niet aan de latere eeuwen den naam verkondigen van Vespasianus en van Titus, dien men den zachte noemde? Moest dat wonderbare bouwwerk niet aan latere geslachten den rijkdom, de macht en de weelde van Rome verkondigen? En was

die roem wel te duur gekocht met het bloed van eenige duizende joden? Er waren er toch zoovelen in Jerusalem gevangen genomen.

Het amphitheater van Vespasianus was dan gereed en Titus wilde het op eene schitterende wijze inhuldigen en aan de nagedachtenis van zijnen vader, den goddelijken Vespasianus, toewijden.

Had het bouwwerk reeds gedurende jaren de bewondering van Rome opgewekt, Titus wilde ook dat de spelen het gebouw zouden waardig zijn.

Reeds gedurende vele dagen bedekten de plakkaarten, (libelle), die het feest aankondigden, de muren der openbare gebouwen en eene ontelbare menigte verdrong er zich vol nieuwsgierigheid voor. En geen wonder. De voornaamste en meest beroemde zwaardvechters zouden er in optreden. Zij werden met name genoemd; hun getal was onberekenbaar. De vreemdsoortigste en meest woeste dieren waren uit alle werelddeelen toegezonden, om met hunne gevechten het volk te verlustigen. Geen wonder dat de Romeinen, die slechts om twee zaken vroegen, brood en spelen, *panem et circenses*, met klimmend ongeduld den lang verbeiden dag te gemoet zagen.

Eindelijk is hij daar, die eerste dag der feesten.

Nauwelijks is de zon achter de blauwende bergen opgerezen en heeft zij de heuvelen voor zich uit gedreven of eene ongewone drukte kenmerkt zich in de dichtbevolkte stad. Duizende en duizende menschen, van allen rang en stand, stroomen over het *Forum* naar het amphitheater toe. Reeds vullen zich de ruime zitplaatsen, maar immer vloeit de menschenmassa aan, als de golvende baren der zee. Nu zijn alle banken ingenomen. De senatoren, de priesters, de vestaalsche maagden in hare lange en golvende witte gewaden, allen zijn gezeten. De deftige Romeinsche matronen, de moedige ridders, de burgers, het plebs, de slaven, alles wacht met ongeduld. Reeds spannen de Manuales het purperen zeil uit, want de gloeiende stralen der zon beginnen te hinderen en doen de met vermilloen bestrooide arena als vloeibaar goud flonkeren en schitteren. En toch kan het feest nog niet beginnen, want de eenige persoon, die alleen aan Rome haar

glans en waarde geeft, Cesar, is nog niet daar. Maar in de verte schetteren de trompetten, hij komt, en omstuwd door zijne hovelingen, vereerd en gevleid als een hooger wezen, komt de goddelijke door eene afzonderlijke poort binnen en neemt plaats in zijne loge. De priester treedt tot voor het altaar. De wierook walmt omhoog, het gewijde staal bliksemt, de offerdieren vallen. De auguren doorwoelen de rookende ingewanden; de voorteekens zijn gunstig; de goden zijn goed gezind; de feesten zullen schitterend zijn: men kan beginnen.

Op nieuw schetteren de trompetten. De zwaardvechters treden binnen, twee aan twee, in onafzienbare reien. Daar zijn de *andabatae.* Zij dragen hunne helmen in de hand, want zij zijn bestemd om blindelings te vechten, daarom hebben hunne hoofdbedekkingen geene openingen.

Hunne verschijning doet reeds het volk juichen; weldra zal het zich niet meer kunnen inhouden van lachen, wanneer die ongelukkigen blindelings slagen toebrengen en nederstorten zonder de hand gezien te hebben, die hun den doodelijken slag slaat. Oh! hoe grappig, hoe kostelijk zal dat zijn. Hoe zal het edele Romeinsche volk zich vermaken.

Ginds zijn de *retiarii.* Hun wapen is een drijpuntige vork of gaffel en zij dragen een net dat zij over het hoofd hunner tegenstanders zullen trachten te werpen. Achter dezen komen de *secutores* en *mirmillones* met een kort zwaard en schild gewapend. Zij zullen zich straks tegen de netdragers te verdedigen hebben. Nog verder komen de *essedarii* op hunne strijdwagens en de *equites* op hunne paarden. Vele andere volgen nog. Allen hebben zij eenen verschillenden naam, naar gelang hunne wapens of hunnen oorsprong.

De lange reien trekken voorbij de loge van Cesar. Allen buigen en zeggen: ‘Cesar, morituri te salutant. ‘Zij die sterven gaan, groeten u, o Cesar!’ Maar de goddelijke heeft geen blik over voor die duizenden, die elkander gaan bestrijden en vermoorden ter verlustiging van een wreed en ontaard volk Nog eens schetteren de trompetten; de strijd gaat beginnen. Het is tijd ook, want het volk wordt ongeduldig, het hunkert naar bloed.

Reeds meten de strijders elkander met den blik, zij berekenen elkanders kracht en behendigheid.

De blikken flonkeren, de oogen bliksemen. Wel hebben die

mannen elkander nimmer leed gedaan; zij kennen elkander zelfs niet; zij spreken soms eene geheel verschillende taal en hun geboortegrond was soms door zeeën en onmetelijke woestijnen van een gescheiden. Maar zij weten dat allen ter dood zijn gedoemd en dat de eenige kans op behoud in dapperheid en in de overwinning is gelegen.

Het volk zal ten slotte verzadigd zijn van bloed en de spelen zullen eindigen; of wel, in een dier zeldzame oogenblikken van edelmoedigheid zal de vrijheid het loon zijn der dappersten en der overwinnaars. Van daar die woede; en zij die elkander nimmer te voren zagen, zijn doodelijke vijanden geworden.

De duizende zijn in slagorde geschaard, de klaroenen geven het teeken tot den aanval en woedend stormen de strijders op elkander los, gelijk aan de lawine, die met donderend geraas van de bergen afrolt, alles in haren val verpletterende.

De zwaarden kletteren op de schilden, de helmen worden gespleten, de strijdwagens rijden in volle vaart op elkander los, de speren der ruiters springen te splinter op de wapenrustingen en het Romeinsche volk jubelt.

Maar het is nog slechts een begin. Daar vloeit het eerste bloed en het zien van die walmende stroomen, die van onder de rustingen op het zand der arena vloeien en het purperen, brengt de begeestering ten top. Nu eerst mag het waarlijk een feest heeten, en gelijk aan den op roof verhitten tijger, die naar meerder bloed haakt hoe meer hij er van gedronken heeft, brult en huilt die verdierlijkte menigte naar meer. De strijders betoonen echter niet genoeg ijver, zijn niet verwoed genoeg.

De oppassers der zwaardvechters treden binnen, gewapend met lederen zweepen. Met kracht beuken zij op de strijders om dezer moed op te wekken. Het heeft geholpen, de strijd wordt heviger; het bloed stroomt bij beken uit ontelbare wonden en vervult den dampkring met eenen akeligen, lauwwarmen kwalm, gelijk aan dien van een slachthuis. Ach, welk een gruwel, welk een jammer! De grond is bedekmet dooden en gewonden, het kermen en steunen der gekwetsten verscheurt de lucht. Maar het is feest, volop feest. Het Romeinsche volk geniet.

Enkele groepen scheiden zich van de algemeene slachterij af. Daar vervolgd een *retiarius* zijnen tegenstander. Deze zoekt hem te ontwijken en al vluchtende zijnen vervolger onschadelijk te maken. Die wedren, die steeple-chasse om het leven duurt lang; maar eindelijk valt het verraderlijke net over het hoofd van den vluchtende. Nu zijn zijne bewegingen verlamd. Te vergeefs poogt hij zich met zijn kort zwaard te verdedigen, te vergeefs de gevreesde stooten van de drietand met zijn schild op te vangen. Het vreeselijke net omstrikt hem al meer en meer en.... uit drie diepe wonden ontstroomt hem het bloed en tegelijk het leven.

Ziet ginds dien groep. Twee moedige en krachtige mannen staan tegenover elkander. Kloek zijn hunne leden en vurig schittert hun oog. De eene moet uit het Noorden zijn, getuige de rosse kleur van zijn lang hoofdhaar. Beiden moeten in hun land dappere aanvoerders zijn geweest. Lang reeds duurt hun tweekamp en weldra trekt hij aller aandacht. Wie zal winnen, wie het onderspit delven? De weddingschappen beginnen. De strijd duurt voort, doch te lang reeds voor het ongeduldig volk; het wil het bloed van een dier beiden zien stroomen. Eensklaps weergalmt door het reuzengebouw een kreet zóo duivelsch, zóo helsch, zóo wreed, dat de roofdieren in hunne hokken verstommen. ‘Hoc habet, hoc habet - dat heeft hij beet, dat heeft hij beet’ brullen duizende stemmen en zwaar gewond stort de roodharige neder. Zal hij leven? Hij heeft nimmer den dood gevreesd. In zijn vaderland was hij een moedig opperhoofd, dat de zijnen in honderd veldslagen voorging. Zijne hut stond in de bosschen van Gallië, op het eiland der Bataven, of in het land der Belgen. Hij heeft den strijd durven aanvaarden tegen den Romeinschen adelaar, ter verdediging van den geboortegrond, van de vrijheid, van vrouw en kinderen. Maar het wapengeluk was tegen hem. Hij viel, werd overwonnen, gevangen genomen en is nu de speelbal van dat Romeinsche volk, dat ten tweeden male zijnen val toejuicht.

Neen, hij vreesde den dood nimmer, maar nu, als zijne oogen beneveld worden, komt zijn gansch verleden voor zijnen geest. Daar ginds, in het verre Noorden, beschaduwd door eenen ouden eik, waarin de raven van Wodan krassen, wonen zijne vrouw en kinderen, die hem dood wanen en hem

nog beweenen; daar is een grijze vader, eene onder de jaren gebogene moeder, die nog om zijn verlies treuren. Dat alles komt hem op dit laatste oogenblik voor de oogen, hij hunkert naar zijn land, naar de zijnen, en de onversaagde krijger, die nimmer om genade heeft gesmeekt, heft nu, om lijfbehoud vragende, de armen omhoog.

Zal zijn leven gespaard worden?.. Ja, het volk heeft een aanval van grootmoedigheid. Het weet nog soms de dapperheid te waardeeren en de omhoog gestoken duimen verzekeren den gewonde leven en vrijheid. Geluk, o dappere! Als gij van uwe wonden zult genezen zijn, zult gij naar uw vaderland terugkeeren. Gij zult de uwe omhelzen, gij zult weer in uwe bosschen den ever of den auerochs vervolgen of den vraatzuchtigen snoek in uwe waterrijke stroomen verschalken. Gij zult uwe kinderen den geboortegrond leeren liefhebben en voor de vrijheid strijden.

Echter, het wispelturige en naar afwisseling verlangende volk wil nieuwe tooneelen zien. En is de wil van het souvereine volk van Rome niet almachtig? Bovendien, bijna alle kampvechters zijn gesneuveld er zij die nog niet doodelijk gekwetst zijn, kunnen van uitputting nauw de wapens meer voeren. De lijken worden met lange haken door de Doodenpoort gesleurd en zij die nog eenigszins ademen met de knots of de lige afgemaakt. Rijk versierde en bont gekleede slaven komen binnen om de arena op te harken en met nieuw zand te bestrooien.

Onderwijl speelt de muziek en het volk, dat geen oogenblik van het schouwspel wil verliezen en zich den tijd niet gunt om huiswaarts te keeren om den maaltijd te gebruiken, verkwikt zich aan den mêegebrachten voorraad.

De honger is gestild en de laatste toebereidselen voor eene nieuwe vertooning zijn afgeloopen.

Ziet, daar nadert door de groote poort een onmetelijk bosch, door onzichtbare werktuigen voortgestuwd. In het midden van de kampplaats gekomen, opent het zich als 't ware, en eene menigte wilde dieren van allerlei soort stort zich brullend en huilend in de arena. Daar zijn beren, leeuwen, tijgers, olifanten, wilde buffels, kortom alle werelddeelen hebben hunne meest woeste bewoners hierhêen gevoerd. Hun binnentreden wordt met gejuich begroet. Men

bewondert de kloeke leden van den leeuw van Nubië, de lenigheid van de tijgers uit de woestijnen van Afrika, de gespierde kiauwen van de beren uit Helvetia of Hispania. Andermaal gaat de poort open; de jagers treden binnen: ongelukkige slaven of ter dood veroordeelde misdadigers. Zij zijn gewapend met lansen, bogen en pijlen, zwaarden en netten. De wilde bewoners der woestijn hebben hunne prooi of hunne vijanden bespeurd en begroeten hun binnenkomen door een donderend gebrul. De jacht of liever de slachterij neemt een aanvang. Weldra is de grond bezaaid met honderde lijken van menschen en dieren. Het volk van Rome geniet, het viert een goddelijk feest, het zwelgt in genot en baadt zich in bloed. De avond daalt, maar het schouwspel eindigt niet. De fakkels worden ontstoken; hun rosse gloed doet de ontelbare menigte fantastische gedaanten aannemen en als peillooze diepten vertoonen zich de bogen en de openingen tusschen de kolommen.

En immer duurt het feest en immer stroomt het bloed. Akelig weerklinkt in de nacht en bij dat onzekere schijnsel der fakkels het geraas van de jacht. Gruwzamer nog schijnt het moordtooneel dan bij den dag en afschuwlijker vertoonen zich die lange reien van toeschouwers.

De jacht is afgeloopen, er zijn geen slaven, geen dieren meer. Nieuwe verandering van het schouwspel. De *arena* wordt in eene zee herschapen, waarin rivierpaarden en krokodillen zwemmen. Schepen zeilen op de wateren en gaan zoo straks elkander bekampen. En zoo volgt de eene dag op den andere, telkens nieuwe verlustigingen brengende, maar telkens ook nieuw en meer bloed vergietende, tot dat eindelijk het volk zelve verzadigd is en het menschonteerende schouwspel een einde neemt.

Meent echter niet dat dit zoo spoedig gebeurde. Toen Titus het Coliseum inwijdde duurden de feesten 100 dagen en 5000 wilde dieren en 10000 menschen verloren er het leven bij.

De gevechten van zwaardvechters en wilde dieren waren bij de Romeinen zeer bemind en er werden onbegrijpelijk hooge sommen aan ten koste gelegd. De voorliefde van het volk voor soortgelijke uitspanningen, zoo zij al den naam van uitspanningen verdienen, werd dikwijls door eerzuchtige personen uitgebuit om de volksgunst en daardoor hooge

betrekkingen in den staat te bekomen. Wanneer de Romeinen slechts brood en spelen hadden, waren zij tevreden, al zuchtten zij ook onder de dwingelandij van de afschuwelijkste monsters. Het aantal menschen en dieren, die bij deze menschonteerende spelen omkwamen, grenst aan het ongeloofelijke en men zou geneigd zijn ze als overdreven te beschouwen, indien niet de meest verschillende schrijvers ons de opsomming er van hadden gegeven.

Wij hebben reeds gezien dat bij de spelen, door Titus gegeven, 5000 dieren en 10000 menschen omkwamen en dat feit staat niet alleen.

Na de overwinning van Metellus op de Carthagers in het jaar 251 vóór Christus geboorte, werden 142 olifanten in den Circus gebracht. In een ander schouwspel door P. Cornelius Scipio Nasica en Publius Lentulus in 168 vóór Christus gegeven, vochten 63 Afrikaansche panters en 46 olifanten. Gedurende het praetorschap van Sulla werden 100 leeuwen in den circus gezonden, waar zij vochten tegen de spieswerpers, te dien einde door koning Bacchus naar Rome gezonden. In 58 liet Scaurus een rivierpaard en vijf krokodillen vechten in een kanaal, dat in de renbaan was uitgegraven. Een der grootste jachten was die door Pompeius gedurende zijn tweede consulaat in 55 vóór Christus gegeven, ter gelegenheid van de inwijding van den tempel van Venus Victrix. Bij deze monsterjacht werden 600 leeuwen en 20 olifanten voor het volk gebracht. Suetonius verhaalt dat Augustus een slang van 50 ellenbogen lengte en 36 krokodillen deed binnen brengen en Dio Cassius zegt dat Trajanus, na zijne overwinning op de Daciers, 10.000 verschillende dieren in de jacht deed dooden. Soms ook werd het volk toegelaten om er aan deel te nemen op onschadelijke dieren. Probus gaf eens 1000 struisvogels, 1000 herten, 1000 zwijnen, 1000 reeën en een groot aantal wilde geiten, wilde schapen en andere dieren ter verlustiging aan het volk. Die zelfde Probus liet op één feest 100 leeuwen en leeuwinnen, 100 Lijbische en 100 Syrische luipaarden en 300 beren door de bestiarii dooden.

A. VAN HOORN.

Muzikaal overzicht.

Het 2e abonnementconcert der Anwerpsche muziekschool moest in geen opzicht voor het eerste onderdoen. Het orkest voerde uit de 2e *symphonie* van J.F. Fetis en de Turksche *Marsch uit de Ruinen van Athenen* van Ludwig van Beethoven. De vertolking was puik en lokte dan ook de ware toejuichingen van het talrijk publiek uit. Als solisten traden op Mevr. de Give-Ledelier en Mr. Colijns, professeur van viool bij het Brusselsch conservatorium. De eerste zong met hare schoone stem en met haar gewoon talent een aria van Joseph Haydn: *Ariane op het eiland Nexos*; de tweede speelde met al de fijnheid en de kunst, die wij hem kennen, een vioolconcerto van Mozart. Geen wonder dat beiden den grootsten bijval bij de aanwezigen verwierven en teruggeroepen werden.

Peter Benoit dirigeerde; en dat zegt genoeg.

* * *

In Mechelen was de bijval, welken de uitvoering van het *Kinder-oratorio* ten deele viel, onbeschrijfelijk. De geheele herhaling van het stuk van Benoit en de Geyter werd luidruchtig gevraagd, en er viel niet aan te denken zulks te weigeren. Meer dan 3000 personen juichten uitbundig de talrijke zangers, het orkest, de schrijvers en al degenen toe, welke aan dit prachtig feest medegewerkt hadden.

Eene *ouverture.* een puik muziekstuk van den onvermoeibaren Vlaamschen toondichter Gustaaf van Hoey, bestuurder der Mechelsche muziekschool, genoot insgelijks eenen grooten en welverdienden bijval.

* * *

Het muziekfeest, dat de Antwerpsche *Société de Musique* op 24 Januari l.l. gegeven heeft, is allerbest van stapel

geloopen. De groote zaal van den *Cercle Artistique* was eivol. Het oratorio *Judith* van den Franschen komponist Charles Lefèbvre werd ten gehoore gebracht in het bijzijn van den toondichter, die herhaaldelijk zijne hooge voldoening over de uitvoering heeft te kennen gegeven. Ook is alle lof overbodig daar waar het de concerten onzer *Muziekmaatschappij*, evenals die onzer *Muziekschool*, geldt. Die uitvoeringen mogenwaarlijk voorbeeldig genoemd worden. En verwonderen zal zulks niemand, wanneer wij zeggen, dat noch moeiten noch repetitiën gespaard worden, om de minste evenals de grootste deelen tot een hoog estetisch doel te brengen. Het is dan ook bekend dat de uitvoeringen. onder Benoit's directie gedaan, het volmaakte nabij streven. Overigens, dat getuigden mannen gelijk Nicolaï, Gounod, Listz en zoovele onzer Belgische komponisten, wier werken alhier op zulke merkwaardige wijze vertolkt werden. Dat getuigde insgelijks de toondichter der *Judith,* die zijne hooge bewondering mondeling en schriftelijk den uitvoerders en den bestuurder uitdrukte.

* * *

'Te Harlingen (Holland), zegt het muzikaal tijdschrift *Cecilia*, is op den 19^{n} Januari l.l. het kinderoratorio "*De Wereld in*," van de Geyter en Benoit op voortreffelijke wijze en met uitstekenden bijval uitgevoerd. 250 kinderen zongen met geestdrift het schoone werk, begeleid door een orkest gevormd uit musici van Leeuwarden en Groningen. Directeur van het geheel was de Heer Mart. Schuil, aan wien de meeste lof wordt gebracht voor het welslagen van deze uitvoering.'

De *Guide Musical* voegt erbij, dat het kinderoratorio te Harlingen, gelijk de Mechelen, *gebisseerd* werd. 'Binnen kort, zegt de *Guide*, zal dit muzikaal gewrocht te Groningen en daarna te Gent worden ten gehoore gebracht. Laat ons hopen dat dit puikwerk weldra de zuidelijke grenzen zal

overschrijden en zijnen omtocht in Frankrijk zal maken, zooals het tegenwoordig zijnen omtocht in Holland en België maakt.'

* * *

Naar men ons op het laatste oogenblik meldt, hebben het *Kinderoratorio* van Benoit en de Geyter en *De Leie*, van Benoit en Verriest, op het muziekfeest van 11^{en} dezer, te Gent door het Willemsgenootschap gegeven, eenen buitengewonen bijval ingeoogst.

Verder vernemen wij nog, dat het eerste dezer twee gewrochten eerlang te Dordrecht zal uitgevoerd worden.

Noord-Nederlandsche Leestafel.

Bij het einde van het oude en den aanvang van het nieuwe jaar, schijnt er in den boekhandel een tijdstip van stilstand aan te breken. Verwondering kan dit zeker niet baren. Immers het St-Nicolaasfeest had gedurende weken en maanden alle krachten van den boekhandel gevorderd. De drukkerijen hadden volop werk, de persen zwoegden onder de talrijke oplagen, de uitgevers waren bijna dag en nacht in de weer om hunne nieuwe werken bekend te maken, aan den man te brengen en te verzenden; de boekhandelaars werden overstroomd met aanbiedingen, wedijverden in sierlijke uitstallingen; in een woord, ieder die van verre of nabij iets met den boekhandel had uit te staan, verdubbelde in ijver en werkzaamheid.

Na zooveel inspanning is het geen wonder dat een soort van afmatting, een tijdelijke stilstand zich doen gevoelen.

Niettemin zal ons overzicht niet geheel zonder belang zijn.

De eereplaats komt voorzeker toe aan de prachtige uitgave van Gebr. Belinfante te 's Gravenhage, met de *Gedichten van Estella Hymans-Hertzveld.*

Mevrouw Hymans was gedurende tal van jaren van het lezend en kunstminnend publiek van Nederland overbekend, door de bijdragen die zij, gedurende bijna twintig jaren, aan jaarboekjes en pracht-almanakken leverde. Haar naam, als zoetvloeiende dichteres, die rijm en rythmus meesterlijk behandelt, was reeds lang gemaakt. Reeds lang ook haakte men dus naar eene volledige uitgave van hare dichtwerken, en de begaafde vrouw, aan het vleiende verlangen harer landgenooten gehoor gevende, rangschikte, volgens tijdsorde, hare vele dichterlijke pennevruchten. Helaas! zij zelve mocht de uitgave er niet van beleven. Zij stierf, nog voor dat zij den dank van Nederland, voor haren arbeid kon ontvangen. Des te welkomer is ons nu het erfdeel der ontslapene dichteres, en met fierheid mogen wij wijzen op ware meesterstukken van poëzie, *Abd-el-Kader*, *Abram*, *Triumflied der beschaving* en tal van ware dichtjuweeltjes. Met recht mogen wij dezen bundel een aanwinst voor de Nederlandsche letterkunde noemen.

Gebr. Belinfante hebben van dezen dichtschat een prachtwerk in den vollen zin des woords gemaakt. Prachtig zwaar papier, een onverbeterlijke druk en een fraai portret in staalgravure voor het innerlijke; een fijne band, met vergulden stempel, en gouden snêe zijn het sierlijk juweelkistje, waarin deze kleinodiën vervat zijn.

Als romanschrijver heeft Gerard Keller reeds lang zijn sporen verdient en het verwondert ons dus niet dat zijn '*Van huis*' een tweeden druk beleeft. Die 'tweede druk' klinkt niet zeer hoog, wanneer wij in Frankrijk b.v. den honderd en zooveelsten druk zien aangekondigd van een auteur *en vogue*, maar voor ons klein Nederland is dat nog al aardig, vooral wanneer het roman betreft. Gerard Keller vertelt dan ook zeer prettig, hij weet u zoo haarfijn de kleine karaktereigenaardigheden van zijn personen uit te teekenen, hij stelt u zoo juist zijn helden en heldinnen voor oogen, zonder dat gij bemerkt dat hij een photographie voorlegt, dat gij onwillekeurig door hem wordt aangetrokken en zijn werk tot het einde doorleest. Ik lees niet veel romans, ik houd er niet veel van, tenzij het

werken zijn van verdienste; welnu, ik heb '*Van huis*' waarmede ik reeds vroeger kennis maakte, met genoegen herlezen. Goede uitvoering is de leus van onze Nederl. uitgevers. Wij stippen dus *pour acquit de conscience* aan, dat de heer Tjeenk Willinck te Zwolle ons twee nette boekdeelen heeft bezorgd.

De Wonderreizen van Jules Verne zijn overbekend, maar daarom ook juist wordt elk nieuw werk van den onuitputtelijken Franschman met verlangen te gemoet gezien en met gretigheid gelezen. De heer Jac. G. Robbers te Rotterdam bezorgt ons daarvan een Hollandsche vertaling en heeft alzoo voor eenigen tijd '800 mijlen op de Amazone,' een vlotreis, uitgegeven. Over het boek zelf behoeven wij weinig te zeggen. 't Is een zonderling idee om een gansch huisgezin op een monstervlot den reusachtigen stroom te doen afdrijven, maar Jules Verne heeft ons sedert lang aan zonderlinge ideën gewoon gemaakt. Het boek is leerzaam en boeiend. De vertaling bevalt ons minder, zij is niet vloeiend genoeg en leest niet prettig; eenige uitdrukkingen, die wij nooit in eenen Nederlandschen mond hoorden, dienden geweerd te worden. Een weinig meer zorg zou niet geschaad hebben.

De Nederlandsche vogelliefhebbers bezitten eindelijk ook hun orgaan. Sedert een viertal maanden verschijnt bij den uitgever Allert de Lange te Amsterdam, het geïllustreerde wekelijksch tijdschrift *Onze Gevederde Vrienden.* Wij kunnen niet nalaten dit tijdschrift aan uw Vlaamschgezinde vogelliefhebbers aan te bevelen. Zij ook moesten zich tot dusverre met Fransche tijdschriften getroosten, welnu het ligt thans aan hen om een Nederlandsch blad te hebben, dat wekelijks zeer belangwekkende opstellen geeft over allerlei sier- en kamervogels, hoenders, eenden, duiven, enz. De prijs van fr. 12, voor België, voor een tijdschrift dat minstens 400 blz. 4° zal bevatten, kan hen toch wel niet afschrikken.

De *Familiebode*, wekelijksch tijdschrift onder redactie van Melati van Java, heeft zich, in den korten tijd van haar bestaan, reeds een goede plaats veroverd in onze Nederlandsche en, zoo ik hoop, ook in de Belgische huisgezinnen.

De Redactrice mocht voor hare werken den onverdeelden bijval van de geheele pers, (van welke kleur of richting ook), inoogsten; herdruk en vertalingen in het Fransch, Duitsch, Engelsch en Deensch, zijn een bewijs voor de uitstekende wijze, waarop deze schrijfster hare lezers weet te onderhouden. Voeg er bij, dat de *Familiebode* op 5000 ex. gedrukt wordt, en gij zult met mij moeten bekennen, dat alle aanbeveling overbodig is.

Blussé en van Braam te Dordrecht hebben onze reeds zoo rijke kinderbibliotheek met een zeer lief werkje verrijkt. Onder den zeer eenvoudigen titel van *Vertellingen* heeft Elizabeth een achttal verhalen bijeengebracht. die werkelijk door onze Nederlandsche meisjes met genoegen zullen gelezen worden. Een goede kindertoon, zonder saaiheid of pedanterie, een aangename trant van vertellen, goede verhalen, waarin wijze lessen vervat zijn en die niets anders dan heilzaam op de jeugd kunnen werken. daardoor munt dit bundeltje uit. Wij hopen dat het onder onze aardige Hollandsche meisjes vele lezeressen zal vinden, en zijn er van overtuigd dat ook uwe Belgische landgenootjes er meer voordeel uit zullen trekken dan uit de meeste Fransche werkjes van dien aard, die ons in den regel geen kinderportretten te aanschouwen geven, maar wel karikaturen van groote menschen en dan nog, van welke groote menschen?

Indien uw Vlaamschgezinde landgenooten wat meer hun blikken op de voortbrengselen van onze pers richtten geloof mij, zij zouden er slechts bij kunnen winnen.

A.N. BATAVUS, WZ.

Uit de Amstelstad.
(Tooneeloverzicht).

Twee merkwaardige feiten kenmerken de werkzaamheid van de thans koninklijke vereeniging ‘Het Nederlandsch Tooneel’ in de afgeloopen maand, n.l. de opvoering van Pailleron's *Le monde où l'on s'ennuie* en van Shakespere's *Hamlet.*

Dr de Jong, een Haagsch dagbladschrijver, had de moeilijke taak op zich genomen, *Le monde où l'on s'ennuie* te vertalen, d^{r} Burgerdijk leeraar te Deventer, is de bewerker van Shakespere's meesterstuk.

Beide letterkundigen verdienen allen lof voor hunne met veel bijval bekroonde pogingen; d^{r} de Jong leverde ‘een wereld waarin men zich verveelt,’ die iedereen, zelfs hen, die het stuk in de Fransche taal gezien hebben, ten zeerste voldeed. Burgerdijk een Hamlet, die uitmuntend voor ons tooneel geschikt is, en waarop, behoudens eenige minder wenschelijke kappingen, niets aan te merken valt; de taal is schoon, zonder gezwollen te zijn en de verzen zijn vloeiend en juist.

Ook de uitvoering der beide werken kan goed genoemd worden, vooral die van *Le monde où l'on s'ennuie*, waarin Mevr. Kleine gelegenheid had, haar zoo hooggewaardeerd talent in zijn volle kracht ten toon te spreiden.

De hertogin de Reville van Mevr. Kleine stond in niets ten achteren bij de vertolking dier rol door Mevr. Devogod van de *Comédie Française.* Voordracht en gebarenspel, alles was even volmaakt, even natuurlijk en juist. Prijzenswaardig was ook de Mme Raymond van Mej. Sablairolles en de Suzanne van Mej. de Groot, de welbekende hofcantatrice van Z.M. den Koning.

Van het heerenpersoneel noemen wij Fourniaire die de moeilijke rol van den Onderprefect uitstekend vervulde en den heer Morin, die als Bellac eveneens wel beviel.

De hoofd- en titelrol in Hamlet was in handen van den heer Louis Bouwmeester. Wij zullen hier niet onderzoeken of Bouwmeester de rol even goed gegeven heeft als Barnay of andere artisten van beteekenis; wij zeggen slechts, dat hij in menig tooneel stormachtig werd toegejuicht; wel een bewijs, dat zijn spel dikwerf een diepen indruk te weeg bracht.

Mocht Bouwmeester soms gefaald hebben, mochten sommige tooneelen ook niet zoo vertolkt geworden zijn, als men verwacht had, toch gelooven wij te mogen beweren, dat hij zijne taak zeer ver dienstelijk vervuld heeft.

Juffer de Groot, als Ophelia, had prachtige oogenblikken, vooral in het vierde bedrijf, als zij waanzinnig geworden, het vertrek der koningin binnenstormt.

De rol van Polinius werd door den heer Ising minder goed vervult; hij zeide zijne verzen eentonig en gevoelloos op, zoodat deze rol zeer weinig indruk maakte.

Alle overige rollen waren goed bezet, al kon men merken, dat het gezelschap er nog niet aan gewend is hoog klassieke stukken op te voeren.

Vraagt men of de opvoering van Hamlet aan de verwachtingen heeft beantwoord, zoo moeten wij antwoorden, 'slechts ten deele;' wel was de indruk, dien de opvoering achterliet, groot, maar toch niet van dien aard, dat men den 21sten Januari (dag der eerste vertooning) onder de '*groote*' dagen in de geschiedenis van ons tooneel mag rangschikken.

Met spanning ziet men de vertooning van twee nieuwe tooneelwerken tegemoet; het eerste een tooneelspel, getiteld 'Schuld' door Jac. de Vos et Mendes da Costa zal door het Nederlandsch tooneel alhier gegeven worden, terwijl het andere werk 'Zonder Naam' van onzen beroemden 'Acteur-Auteur' Rosier Faassen te Rotterdam de vuurproef zal doorstaan.

Het gezelschap van Ollefen, Moor en Veltman, dat tot heden de stadsschouwburg bespeelde en meestalstukken als: De wandelende Jood, de twee Weezen en dergelijke afgezaagde draken gaf, gaat met Mei, het einde van dit seizoen, uiteen; daarentegen is de Heer van Lier bezig een nieuw gezelschap saam te stellen, waaraan behalve andere artisten van naam, ook de hr. Van Kuyk, van het nationaal tooneel ten uwent, verbonden is, terwijl andere leden van de Antwerpsche schouwburgvereeniging, als men ten minste der 'vox Populi' geloof mag schenken, eveneens met den heer van Lier in onderhandeling staan.

Op het gebied der rederijkerij heeft men een werk tot stand gebracht, dat misschien eens goede vruchten zal dragen, n.l. de oprichting van een Amsterdamsch Rederijkersbond. Tot heden zijn daartoe tien vereenigingen toegetreden, waaronder verscheidene van aanzienlijke beteekenis. De statuten van het Bond zijn ontworpen en - onmiddellijk na de goedkeuring der wet zal door de bondsvergadering het bestuur gevormd worden.

Niet onopgemerkt mag het in druk verschijnen van dr Burgerlijk's Hamlet blijven, welk werk tevens het eerste is, dat overeenkomstig met de nieuwe wet is uitgegeven.

Eenige dagen geleden verscheen een nieuw werk van den heer H. G Roodhuyzen 'Rebecca' treurspel in vijf bedrijven, waarop wij later hopen terug te komen.

Amsterdam, 21 *Februari* 1882.

JAC. GREIN

Uit rotterdam.

Het twintigjarig jubilé van Catharina Beersmans, de *Maria Stuart* van Schiller - twee redenen voor één, waarom de Groote Schouwburg van Rotterdam op 24 Januari l.l. zoo vol was als een ei. Ruim drie en een half jaar is het geleden, dat Schiller's schoonste treurspel hier, na veeljarige rust, weder op het tooneel werd gebracht, en dat mej. Beersmans de titelrol voor 't eerst vervulde.

In de *Maria Stuart* behaalde onze treurspeelster haar grootsten triomf, toen zij er voor 't eerst in optrad; en nu zij die rol weer vertoonde, overtrof zij in menig opzicht wat zij vroeger gegeven had. Haar spel was soberder, klassieker. Het was de kunstige samenvatting en ordening van wat anderen slechts in détail kunnen geven, in groote lijnen en breede toetsen Geen oogenblik maakte zij jacht op effect, schoon de rol daartoe zoo uitnemend zich leent, en geen oogenblik verviel zij in het pathetische: zij beheerschte de figuur, zij beheerschte het spel als meesteresse, en had de kunstmiddelen der virtuosen niet noodig om de toeschouwers te boeien en te ontroeren. Hare standen waren wel gekozen; gebaren maakte zij slechts waar het woord of de aandoening die eischten, en zij maakte ze even schoon als welsprekend; bij de voordracht der verzen, al was de stem soms niet zoo aangrijpend als weleer, ging geen nuance van 's dichters gedachten, geen tint in het spel der aandoeningen, smarten en hartstochten verloren.

Behoeven wij te zeggen, dat de kunstenares luide werd toegejuicht, met geestdrift werd gehuldigd? Zoodra zij verscheen, vergat men Maria Stuart, men verstoorde het spel, om haar met luide toejuichingen te zeggen hoe men haar waardeert, en men deed het met zooveel opgewondenheid, dat het orkest, geroepen bij dergelijke ovaties het publiek te volgen, niet het voor te gaan, wel had kunnen zwijgen. Na het derde bedrijf werd haar een aantal bloemtuilen en kransen aangeboden, de eene nog fraaier dan de andere en daarom ook voorzichtig over 't voetlicht den naastbijzijnden acteur toegereikt. Beladen met meer ruikers dan zij dragen kon, ging Cath. Beersmans heen, maar zij moest spoedig terugkomen om de haar toegedachte geschenken in ontvangst te nemen. De heer Berckenhof, administrateur der afdeeling Rotterdam van de Vereeniging, bracht haar de hulde en den heilwensch van den Raad van beheer in eene toespraak, waarin het recht der tooneelspeelkunst op een eervolle plaats in de rij der kunsten werd gehandhaafd en C. Beersmans als een hoogepriester der tooneelspeelkunst werd begroet. Een fraai geschenk namens de Vereeniging, die, zooals wij meteen vernamen, van den Koning de vergunning kreeg het predikaat ‘koninklijke’ te voeren, werd haar tevens vereerd. De heer Le Gras bood haar een fraaien bloemkrans en eenige geschenken aan van Vlaanderen's kunstvrienden, en, met nog een bloemkrans 't geschenk van eenige vereerders te Rotterdam. Toejuichingen en fanfares bezegelden al wat er werd gezegd; alle toeschouwers schenen te willen betuigen, dat het eer te weinig dan te veel was. Lang blijve Catharina Beersmans het sieraad van ons Tooneel!

Kroniek.

Tooneel- en letterkunde.

- *De Belgische Bond der genootschappen voor werkmeisjes en werkjongens* schrijft eenen prijskamp uit voor tooneelstukken, welke geen groot getal spelers en geene ingewikkelde tooneelschikking eischen. De voorkeur zal gegeven worden aan stukken in 1 bedrijf. Al de stukken moeten ook door jongens of meisjes alleen kunnen gespeeld worden. - De 1^{e} prijs, die niet verdeeld zal worden, bestaat uit eenen gouden eerepenning van 250 fr. waarde. Eene zilveren vergulden eerepenning als 2^{e} prijs en bronzen als eervolle meldingen kunnen door de jury toegekend worden. - De handschriften moeten vóór 15 Juli e.k., gezonden worden aaan M. Karel Weyler, hoofdonderwijzer, Leguitstraat te Antwerpen.

- De *Maatschappij tot bevordering van nijverheid en wetenschappen te Gent* heeft prijskampen uitgeschreven voor smidswerk, bouwkunde, zinkwerk, beeldhouwkunde, behangwerk, versieringschildering en vrouwenhandwerk. - Zilveren vergulden eermetalen wordt als 1^{e} en zilveren eermetalen als 2^{e} prijzen gegeven. - De mededingende stukken moeten vóór 1 Juli vrachtvrij in het lokaal der maatschappij, Koornlei, 18, Gent, toegekomen zijn. - Eene tentoonstelling zal door de zorgen van dezelfde maatschappij den 9^{n} Juli worden geopend, waarop alle kunst- en nijverheidswerken zullen toegelaten worden. De voorwerpen voor deze tentoonstelling moeten uiterlijk den 4^{e} Juli vrachtvrij besteld worden. Men vrage het programma aan voor verdere inlichtingen.

- De volgende tooneel werken zijn tot het genot der premiën toegelaten: *Per Express* blijspel in 1 bedrijf door Aug. Hendricx; *Koenraad*, tooneelspel in 1 bedr. door Edm. Hendricx; *Mevrouw Katrien* (id) door Joz. van Hoorde.

- De uitslag van den prijskamp, uitgeschreven door de redactie van het *Nederlandsch Museum* voor eene Novelle in de Nederlandsche taal, is de volgende:

De prijs van 150 frank, boven het honorarium van het tijdschrift, werd toegekend aan de novelle *Zijn Vijand*, waarvan de schrijver is de heer D. J VAN MEDEVOORT, te Amsterdam.

De redactie had zich het recht voorbehouden de novellen, die den prijs niet hebben bekomen, in haar tijdschrift op te nemen, mits betaling aan den schrijver van het gewoon honorarium. De volgende novellen zijn daartoe aangeduid: *Gerard Wilmans*, door Mej. *Adelheid C. Horch* (*Helena*) te 's Gravenhage. *De weduwe van den dorpsschoolmeester* door den Heer *H. Mohrmann*, te Amsterdam en *Aagte*, *des Volders dochter*, door Mevr. *Van Rooijen-Littel* te 's Gravenhage.

- Ter mededinging in den prijskamp van tooneelletterkunde, uitgeschreven door de koninklijke maatschappij 'De Wijngaard' te Brussel, ter gelegenheid van haar 225 jarig jubelfeest, zijn ingekomen de achttien tooneelstukken, waarvan de titels volgen:

Vriendentwist; Zijn zoon; Een geldhuwelijk; Maria; Lodewijk van Beethoven; De ondervinding is de beste leer; De zwervende zanger; Liefde en eerlijkheid; Broederliefde; Misverstand; Een Moederhart; Het blinde kind; Familieschande; (Zonder titel); Twee vrienden; Martha; Zieleketens; Een speler - allen tooneelspelen in een of 2 bedrijven.

- Op Zondag 22 Jan., gaf het *Vlaamsch Tooneel* van St. Jans-Molenbeek, onder het bestuur van den heer Alex, Dandois, te Roubaix, een Vlaamsche vertooning welke een overheerlijken bijval heeft bekomen. De geestdrift van onze Vlaamsche landgenooten was onbeschrijflijk, ook nooit hebben de spelers elders zooveel eerbewijzingen ontvangen dan te Roubaix. De heer H. Dekoeyer, voorzitter der maatschappij *De Vlaamsche Harten*, sprak in naam der maatschappij, en bracht hun den welkomsgroet toe. Het broederlijk onthaal, welk zij daar genoten hebben, heeft den heer Dandois doen besluiten eene tweede voorstelling te geven, te Roubaix, op Zondag 12 Februari.

- ZUID-NEDERLANDSCHE MAATSCHAPPIJ VAN TAALKUNDE. - Zitting van Zondag 20 November 1881 onder voorzitterschap van M.P. Willems! Tegenwoordig zijn de h.h. G. Bols, Jan Bols, Jan Boucherij, D. Claes, J.A. de Laet. Pol de

Mont, Heremans, Muyldermans, Roersch, Rutten, Tuerlinckx, van Gansen, Frans Willems en P. Willems. De h.h. Hansen en Schuermans doen zich verontschuldigen. De heer Ad. Hoste, boekhandelaar te Gent, wordt tot uitgever van de werken der maatschappij benoemd.

De heer Heremans stelt voor gelukwenschen te richten tot het medelid, Tuerlinckx, schrijver van het *Hagelandsch Taaleigen*; eensdeels omdat zijn werk het eerste is, dat door de Maatsch. wordt uitgegeven, anderdeels voor de hooge waarde, welke zijn boek bezit (Toejuichingen).

De heer Des. Claes, prof. aan het Atheneum te Namen, wordt tot Ondervoorzitter gekozen.

De heer Frans Willems houdt eene lezing over het verloop der sterke of ongelijkvloeiende werkwoorden en van eenige onregelmatige. Door enkele voorbeelden, uit Zuidnederlandsche schrijvers getrokken bewijst hij hoe zonderling hier te lande met de vervoeging dier werkw: omgesprongen wordt. Verder behandelt bij de verkeerde aanwending van vergrootingsvormen bij de deelwoorden, die als hoedanigheids-woorden, gebezigd worden, en na aanhaling van volzinnen uit eenige schrijvers komt bij tot de slotsom, dat de deelwoorden, die als wezenlijke bijvoegl. n.w. gebruikt worden, de trappen van vergelijking kunnen ondergaan, terwijl men bij de overige deelwoorden liefst de vergrootingsvormen door *meer*, *meest*, enz., moest omschrijven. Als derde punt bespreekt M. Willems de vervanging van het bezitwoord door het bepalend lidwoord.

Deze lezing zal in de *Handelingen* opgenomen worden.

Naar aanleiding van deze lezing, bespreekt de heer HEREMANS een ander taalkundig misbruik, namelijk het verkeerd gebruik van tal van steeds zwak gebleven werkwoorden; spreker verwerpt o.a. *ierf* en *orf* voor *erfde*, *georven* voor *geërfd*; - *leed* en *geleden* voor *leidde* en *geleid*; - *rees* en *gerezen* (van reizen) voor *reisde* en *gereisd*; *rok* en *gerokken* voor *rekte* en *gerekt*; - *miek* voor *maakte,* enz. Spreker hekelt ook *schong* en *geschongen* voor *scheen* en *geschenen*, en wordt op dit punt door DE MONT tegengesproken.

De heer J.A. DE LAET waarschuwt tegen het gebruiken van

zekere werkwoorden als waren zij *wederkeerig*, bij verbastering naar het Fransch. Hij haalt o.a. aan als verkeerde voorbeelden hiervan, *zich* bewegen, *zich* verroeren, *zich* verspreiden, enz.

M. Jan Bols behandelt de vraag: 'Dient het onderscheid tusschen de zacht- en scherplange *ee* en *oo* in de uitspraak bewaard te blijven?' Alhoewel men in N-Nederland geen verschil in de uitspraak dezer klanken maakt, zijn de leden algemeen van gevoelen, dat het onderscheid dient bewaard te blijven.

Zich bij den voorgaanden spreker aansluitend drukt de heer CLAES den wensch uit, dat van hoogerhand den onderwijzers zou worden opgelegd de Nederlandsche taal goed te leeren uitspreken, en vooral in hun onderricht op het onderscheid tusschen de klanken en klankvormingen acht te slaan.

De vraag 'Kan men despellingsregels in al de Nederlandsche gemeentenamen toepassen?' wordt door vele leden bevestigend beantwoord. Waar is het, dat zekere woorden daardoor een vreemd voorkomen zullen krijgen, en dat de etymologie, of wat men als dusdanig wil doen doorgaan, in vele gevallen over het hoofd zal worden gezien, doch zulks mag geene reden zijn om de gelijkvormigheid in het schrijven onzer gemeentenamen langer ter zijde te schuiven. - Er wordt besloten later op dit punt terug te komen.

De uitdrukking: iets verkoopen AAN *den prijs* wordt als gallicisme gebrandmerkt; *aan* moet door *tegen* of *voor* vervangen worden.

- Welke is de ware beteekenis van de in italiek gedrukte woorden in VONDELS vers:

> 'Had zich Apollio *in zijnen last gekweten.*
> Hij had ons Hemelrijk in Adams Rijk vergeten!'

De heer HEREMANS, die deze vraag stelde, merkt op dat en kele uitgaven drukten: *naar eigen lust,* en denkt dat zoo wellicht het vers diende gelezen. - Dr ROERSCH verwerpt deze tweede, latere lezing. Hij legt als volgt VONDELS woorden uit: *had Apollio zich kwijt of los gemaakt in zijne verplichtingen*, dat is IN, GEDURENDE *zijnen last*; dus *had Apollio zijne verplichtingen vrijwillig met den voet getre-*

den. - Voor den heer WILLEMS is de zin de volgende: '*Had zich Apollio, vóór hij op aarde*, *in 't Paradijs*, *beneden kwam, reeds losgemaakt van de op hem drukkende plichten.*' De heer CLAES staaft deze beide laatste meeningen, door te wijzen op de beteekenis van 't werkwoord *kwijten*: zich los-. vrijmaken van lasten of verbintenissen, zich ontlasten; als bij voorbeeld in: 'ende hij kweette al de eerstgeboornen van hunne zonden.'

De verdere punten der dagorde worden tot de volgende zitting verschoven en deze wordt om 1 uur geheven.

- Henri Morriën, de zoo bekende tooneelspeler, is in het buitengasthuis te Amsterdam overleden. Zooals men weet, werd hij in den laatsten tijd aldaar wegens krankzinnigheid verpleegd.

Er heeft zich te Amsterdam eene commisie gevormd, welke de nagedachtenis van den begaafden tooneelspeler Henri Morriën in waarde wil houden door aankoop van een eigen graf, ten behoeve van zijn stoffelijk overblijfsel, dat nu in een vergeten hoekje rust. Zoo mogelijk wil men ook trachten later, bij genoegzame deelneming, eene blijvende herinnering op dat graf te doen plaatsen.

- Van '*De Roos van Dekema*' van J. Van Lennep, verscheen dezer dagen eene Zweedsche vertaling door C.J. Blomberg; terwijl het vorige jaar het licht zag een Zweedsche vertaling van dr. Jan Ten Brinks '*Een vuur*, *dat niet wordt uitgebluscht*,' door M. Langlet.

- De heer P. Knoll, onlangs te Amsterdam overleden, heeft zijn merkwaardige volledige verzameling van werken van wijlen mr. J. Van Lennep, waaronder al de afschriften van de ongedrukte werken, aan de Kon. Academie van Wetenschappen vermaakt. Die verzameling is thans naar de bibliotheek der Academie overgebracht.

- Van Berthold Auerbach verschijnt eene levensgeschiedenis door Zabel, met vijf portreten (een van Kaulbach); de opbrengst is bestemd voor het Auerbach-gesticht voor armen te Nordstetten in het Schwarzwald, Auerbachs geboorteplaats.

Uit Cannes wordt bericht, dat Auerbach, die een poos goed vooruitging, thans overleden is. 'De *Literarische Club*'

te Berlijn was van plan zijn 70^{n} verjaardag (28 Febr.) feestelijk te vieren. Spielhagen, Auerbachs oude vriend, zou eene fseetrede houden.

- De uitgever P. Gouda Quint, te Arnhem, heeft ons ter beoordeeling gezonden de gezamenlijke werken van E. Werner, vertaald door *Hermina.* De WERNER-SERIE bevat 11 deelen, namelijk: *Een held van de pen*, - *Glück auf*, - *Een onuitwischbare herinnering* (met fraai portret en levensbericht der Schrijfster), - *Tot hoogen prijs*, - *Vineta*, - *Aan het altaar*, - *Verbroken boeien*, - *Overwonnen*, - *Lenteboden*, - *Btjgeloof*, - *De Egoïst.* - Wij zullen die boeken later bespreken.

- *De Kunst- en Letterkring* van Antwerpen gaf op 23^{n} Januari l.l. zijn eerste letter- en toonkundig feest. Het was gewijd aan den dichter K.L. Ledeganck. Behalve eene levensschets en een kortbondig overzicht zijner werken door M.H. Claes, werden door de heeren Lommaert, Suetens, Vander Voort en Winkler de schoonste stukken van Ledeganck voorgedragen. Deze voordrachten werden afgewisseld door muziekstukken door R. Berben. (klavier); Steegman (oboë) en Audiffret (fluit). Al de stukken van dit met smaak gekozen programma oogstten veel bijval in

Beeldende kunsten.

- De beeldhouder Paul de Vigne, die thans Parijs bewoont, arbeidt aan een monument om de nagedachtenis van den portretschilder Lieven De Winne te verheerlijken. Waarschijnlijk zal het op den aanstaanden Parijzersalon prijken.

- De driejaarlijksche kunsttentoonstelling zal dit jaar in Augustus te Antwerpen geopend worden.

- Eene tentoonstelling van Schoone Kunsten is in de zalen van den Kunstkring, te Gent, geopend op Zondag 29 Januari l.l.; zij zal gesloten worden den 19 Februari om 4 uur. Onnoodig te zeggen dat dergelijke tentoonstellingen altijd bijval genieten. Verscheidene der befaamdste kunstenaars hebben werken toegezonden. Ruim 200 stukken zijn te zien.

- In April zal te Amsterdam worden gehouden een tentoonstelling van schilderijen, teekeningen, gravuren, beeldhouwwerken enz., die alleen zal bestaan uit werken van vrouwelijke kunstenaars.

In de commissie tot voorbereiding van deze tentoonstelling hebben ook eenige dames zitting, o.a.. mevr. Van Tienhoven, geb. Hacke, mevr. Van Leeuwen, geb. Matthes, mevr, Visser van Hazerswoude, geb. Van Merlen, en mevr. Roël, geb. Dedel. De heer C.L. Van Kesteren is secretaris der commissie.

- Door de *Compagnies des Bronzes* te Brussel is het middel teruggevonden om bronzen afgietsels van beeldwerk zóó te nemen, dat bijwerken niet meer noodig is, en het oorspronkelijk model geheel in ongerepten staat wordt weergegeven. In de *rue d'Assaut* te Brussel kan men zelfs op die wijze - *à la cire perdue* - gegoten standbeelden zien.

- Het muzeum van Brussel is alweer verrijkt met een der meesterstukken van Rubens, namelijk eene *H. Maagd met den stoel.* Deze schildering werd in de verzameling van eenen Engelschen liefhebber aangekocht.

- De beeldhouwer Karel de Kesel is door den gemeenteraad van Gent gelast geworden het borstbeeld van den gewezen burgemeester dier stad, Graaf de Kerchove, voor de raadzaal te vervaardigen.

- Aan den Gentschen beeldhouwer Isidoor Dubrucq is door de koninklijke Koormaatschappij den last opgedragen, het marmeren borstbeeld van den onlangs gestorven voorzitter, den heer Delecroix, te beitelen.

Sterfgevallen.

- De Vlaamsche beweging en onze letterkunde heeft dezer dagen een gevoelig verlies ondergaan door den dood van Dr Casimir Ledeganck, zoon van den dichter der *Drie Zustersteden.* De verdienstelijke man is dezer dagen op nog jeugdigen leeftijd te Brussel overleden. Van Casimir Ledeganck bestaan verscheidene schriften, meest over wetenschappelijke onderwerpen, die getuigen van grondige geleerdheid, en tevens zich onderscheiden door eene ongemeen heldere voordracht en door eenen echt fijnen letterkundigen vorm.

- Een onzer voortreffelijkste Noord-Nederlandsche schilders, Bakker Korff. is op 30 Januari l.l. overleden. Men weet, dat hij grootendeels zich zelf heeft gevormd, en zich een genre schiep, waarin niemand hem evenaarde. Zijne zeer

zorgvuldig behandelde en tot de kleinste détails uitgewerkte typen met hun karakteristieke bijhoorigheden, zijne oude vrouwtjes en bedaagde matrones, zóó waar en geestig weergegeven, zijn ieder bekend. Zij waren ook in het buitenland gezocht. Bakker Korff was in zijn jeugd eenigen tijd op de Haagsche Academie; zijn verder leven sleet hij te Leiden, in zijne woning in de Haarlemmerstraat.

- Een veel belovend jong toondichter, Willem Brand, in den 2 Februari l.l. te Antwerpen overleden, in den ouderdom van 29 jaren.

- Eduard de Biefre, de schilder van het prachtig tafereel: *Het Eedverbond der Edelen* - zijn meesterstuk - dat bij duizendtallen in gravuur en steendruk verspreid is, en thans in het Brusselsch Muzeum prijkt, is in de hoofdstad op bijna 80 jarigen ouderdom overleden.

Nieuwe uitgaven.

- *Nelly*, door Charles Dickens, 1^{e} en 2^{e} deel. Met gekleurden omslag en 1 plaat. In-8°, 200 en 205 blz. Gent, Ad. Hoste, Prijs: 1,50 fr. per deel-
- *De Zwaluw,* Maandelijksch Volksblad met platen, onder toezicht van de maatschappij: tot Nut van 't Algemeen. Folio. 4 blz. Rotterdam, Uitgeversmaatschappij: *Elzevier.* Prijs 90 cents per jaar.
- *Verzuchting,* melodie voor Soprano of Tenor, poëzie van D. Claes, muziek van E. Dubrulle. Gent, Drukk. G. van Gijsel.
- *Nog over Critiek,* door Wazenaar (D^{r} Am. De Vos). Gent, J. Vuylsteke; in-8° XI en 130 blz.

Aangekondigd:

- *Langs de Maas,* gedichten van A. Sauwen, met eene titelplaat van H. Goossens. Prijs: 2 00. Antwerpen, L. Dela Montagne.
- *Blauwe Bloemen,* volkspoëzie van Victor Vandewalle.

Een droom
door Betsy Perk.

(*Bij een gravure van Miss Osborn, voorstellende: twee jonkvrouwen in zwaren rouw bij een doodsbaar; op den achtergrond een gesloten deur*).

Ik ging al spoedig ter ruste, sliep in en droomde, dat ik mij bevond in het atelier van Miss *Osborn*, de Engelsche schilderes, de talentvolle ontwerpster van het tooneel, op de gravure te aanschouwen, en dat ik haar zelve vroeg, wat wij elkaar gedurig hadden gevraagd: ‘Wat is er eigenlijk achter die gesloten deur te zien?’

Zij vatte mijn hand, dwong mij plaats te nemen, bladerde in een schetsboek en reikte mij een teekening aan, welke dezelfde figuren voorstelde als die op de schilderij, doch waarvan de eene, die in huiskleeding, geknield lag bij een doodsbaar, terwijl de andere er naast stond. Onder de schets stond geschreven: ‘Dank, o dank, God vergelde u, wat ik nimmer zou kunnen vergelden! Dank, o dank!’

Terwijl ik geheel in de aanschouwing verdiept was en onwillekeurig vroeg, wat wel aanleiding tot die weemoedige dankbetuiging mocht geven, hernam de kunstenares:

‘Het treft heerlijk, dat ge mij juist heden bezoekt. Immers, meer dan ooit heb ik eenige afleiding noodig. Ik zal u niet behoeven te zeggen dat het artistenleven niet uit louter zonneschijn bestaat, “lachte zij weemoedig:” wie onzer weet toch niet hoe 't afwisselt, hoe 't struikelen en wederom opstaan is tot den einde loe, en wij juist dàn, als onze arbeid den meesten bijval inoogst, op die hoogte zijn gekomen, dat hij aan eigen critiek hoe langer zoo minder voldoet. Doch verpraten wij den tijd thans daarover niet. Ik luister liever

naar 't geen u èn de schilderij èn deze schets verteld hebben.'

'Ik bid u,' viel ik haastig in, 'verg dat niet. Daartoe ben ik noch welbespraakt noch vindingrijk genoeg. Stel me echter een termijn en ik zal u de ideeën opschrijven, die mij thans wèl voor den geest zweven, maar te onbestemd om ze iemand te kunnen meedeelen.'

'Het zij zoo! Wie kan trouwens op kommando... scheppen! Ik schaam mij waarlijk over mijn eisch. Ziedaar pen en papier. Richt u nu maar zoo gerieflijk mogelijk in. Ik wed dat gij van uw leven zoo opgewekt niet zult geschreven hebben. Alzoo... *con amore.*'

Zij drukte mij de hand, nam palet en penseelen op en was reeds geheel in eigen arbeid verdiept, toen ik nog steeds naar een juist begin zocht. Doch aldra keek zij om, lachtte mij schalks toe en prevelde: 'neen! neen! op kommando gaat niets, ja ik zou er zelfs geen schilderij op kunnen afmaken, als 't mij juist gelustte een andere te beginnen. En dan bij mijn teekening een geschiedenis te scheppen, waarlijk de eisch is niet gering.... Maar enfin....

Het volgende kon ik trots alle inspanningen niet verstaan, want zij stond onmiddellijk op, wierp palet en penseelen neêr, zette de bijkans voltooide schilderij van den ezel af en een groot doek er voor in de plaats, waarop slechts eenige ruiten met krijt waren getrokken.

Toen verzocht zij mij het schetsboek terug, waarin ik steeds had gebladerd en hernam zij overluid. 'Zie zoo, melieve, leve alle vrije studie of vrije arbeid! en daarom, schuif die paperassen maar weer weg. Ik hergeef u uw vrijheid. Een novelle bij een teekening.... De eisch is wat kras - tenzij mijn arbeid u mocht inspireeren,' lachte zij. 'Want de inspiratie, zegt men immers, die moet het doen!' Meteen nam zij een pen met krijt en begon met zoo vaste hand er de schets uit het boek vergroot op uit te werken, dat ik één en al verbazing was.

'Ja, ja, die inspiratie, was zij zoo vaardig voor mij als voor u!' lachte ik op mijne beurt, 'ik zou niet....'

'Ho ho! denkt ge dat ik ook niet menigmaal met de hand

in 't haar zit, als ik niet kan schetsen, wat me toch zoo duidelijk voor oogen staat? Och! Och! Wat hebt ge dan nog weinig achter de couliesen gekeken. Doch ik moet zwijgen om uw fantasie ruim baan te laten.'

Mijn oog hing aan de kunstvaardige hand, terwijl zij de eerste kleuren begon te mengen en licht en schaduw aan de verschillende partijen te verleenen. Met steeds toenemende verbazing zag ik door enkele penseelstreken, de geknielde figuur leven verkrijgen en geheel het gelaat die uitdrukking van smart over het verlies eener dierbare, maar tevens die van innige erkentelijkheid, welke om de schets geschreven stond.

En ziet! daar tooverde mij werkelijk eensklaps de fatasie beeld aan beeld, tooneel bij tooneel. Ik greep andermaal de pen op en welhaast kraste zij over het papier.

I.

De lente verdiende waarlijk haar naam, want de lucht was zoo zoel en 't zonnetje scheen zoo koesterend, dat het een gezond mensch goed deed en een zieke moest verkwikken. Dit althans verzekerde de tuiniersvrouw van den huize Lichtsteen. Ja, de kastanjen, die tusschen de meer sierlijke acacia's in, op het plein stonden, dreigden zoo te met al bloemen te dragen, terwijl de later in blad schietende geburen reeds zoo'n luchtig groen kleedje hadden omgeslagen, dat het een lust was ze even aan te kijken.

Maart, die gewoonlijk negen zomersche dagen geeft, althans heet te geven, had zich letterlijk overtroffen of vroegeren roem trachten te handhaven, want hij had er, altijd volgens de tuiniersche, wel twintig ten beste gehad en daardoor April zelfs gedwongen, zich te beijveren om een even goeden naam te maken als zijn grommigen broeder zich ditmaal verworven had.

Kortom 't was waarlijk lente op zijn tijd, zoodat men zich in een overheerlijk groenen Mei verlustigen kon. Reden genoeg om achter den haard gemaakte plannen weder op te

rakelen, en die, voor zoo ver zij betrekking hadden op de schoonmaak of wel op reizen, andermaal te bespreken.

Terwijl de tuiniersche van den huize Lichtsteen over de eerste, keuken en werkmeid onderhield, ter wille van hare jaarlijksche functie als schoonmaakster, bespraken mevrouw en haar dochter een reisplan, evenwel geenszins met die opgewondenheid als dergelijke overleggingen doorgaans kenmerkt.

Geen wonder! Mevrouw was sedert ettelijke maanden bepaald kwijnend. Sluipkoortsen hadden haar in betrekkelijk korten tijd letterlijk gemaakt tot een schaduw van hetgeen zij vroeger geweest was. En de docter had maar al te zeer zijn onmacht gevoeld tegenover den doodelijk wordenden vijand, om ten einde raad, een luchtsverandering voor te schrijven. Maar och! de patiënt wist te goed dat dit recept doorgaans een laatste is. dan dat zij met de opgewektheid, eigen aan hen die op reis gaan, aan een verblijf in een of ander heerlijk oord denken kon.

Toch trachtte zij opgewekt te schijnen, ja zich van lieverlede allerlei genot voor te stellen, ten einde haar eenig kind, Leonardine, niet alleen te bemoedigen, maar haar eigen, zorgwekkenden toestand voor deze te verbergen.

En die poging gelukte haar welhaast zoo goed, dat Nardine vrij wat minder bedrukt, dan zij gemeend had, de toebereidselen voor een langdurige afwezigheid begon te maken, ja hierin bijgestaan door hare oude speelnoot Maria, tegen deze zoo veel dwaasheid kon uitkramen, dat ook dier onrust aanmerkelijk verminderde over de vrouw, die haar, moederloos als zij was, meê ten tweede moeder was geworden

Doch zooals Nardine het eene oogenblik schertsen kon, zoo hing haar lipje in het andere; niet om moeders toestand, maar om een teleurstelling, die zij maar niet te boven kon komen. En die teleurstelling was deze: Maria had de uitnoodiging, om haar buitenslands te vergezellen, van de hand gewezen en zij had er juist zoo bepaald op gerekend, dat zij die zou aannemen. Maar Maria leefde voor een vader, wier eenige gezellin zij was geworden, nadat alle broers en zusters

gevestigd waren. En daar zij dezen onmooglijk alleen kon laten, bedankte zij voor de lieve uitnoodiging, zelfs zonder haar vader die te hebben meegedeeld.

Immers, zij wist bij voorbaat dat hij haar zou aanraden hem maar stil aan zijn lot over te laten, omdat haar ten tweedemaal zoo'n buitenkansje niet zoude worden aangeboden. Doch al had Maria nauwelijks gewikt en gewogen, maar onmiddellijk haar lust door plichtbesef bedwongen, toch kostte het haar veel, mevrouw en Nardine te zien gaan. Sedert beiden zich nu vóór vijf jaren op Lichtsteen vestigden, was ook zij op Lichtsteen thuis geweest. Mevrouw noemde haar dikwijls haar tweede dochter, terwijl zij zelve èn aan deze, èn ook aan Nardine niet minder, zich even sterk gehecht gevoelde als beiden haar liefhadden.

Hoe zou zij 't maken gedurende beider afwezigheid en dan.... hoe zou 't wederzien zijn? Ooh, zij gevoelde zich zoo angstig als zij mevrouw in stilheid opnam; als haar, ofschoon zij de lieve zieke daaglijks zag, dier vermagering niet ontgaan kon, als zij telkens meer overtuigd werd; dat zij zich beter hield dan zij werkelijk was. En als zij zelve nu maar met die luchtsverandering was ingenomen; als zij er maar aan geloofde. Maar helaas! integendeel van dien, hechtte zij niet de minste waarde aan de voorspelde heilzame uitwerking van het recept. Zij had trouwens lang genoeg tegen het geheele plan geijverd. Doch èn Nardine èn hare familie hadden zoo herhaaldelijk gezegd dat zij geen enkele poging tot herstel moest veronachtzamen, dat zij ten laatste meende, hoezeer ook tegen haar zin, te moeten vertrekken.

Toen zij daartoe eenmaal besloten was, begon zij er van lieverlede meer vrede in te vinden, ja zich zelfs betrekkelijk blijmoedig reisvaardig te maken. En wel omdat zij allengs inzag, dat Gods voorzienende liefde haar weg wellicht opzettelijk buitenlands leidde. Ingeval zij buitenslands mocht komen te overlijden, was dit immers voor een wezen, dat haar boven alle andere dierbaar was, oneindig gelukkiger dan dat zij den geest gaf op Lichtsteen, in welks onmiddellijke nabijheid een recht babbelachtig dorpje lag. Eindelijk deelde

zij Maria, dit haar eerlang tot overtuiging gerijpt geloof mede, zonder haar evenwel te zeggen, wie dat dierbare wezen was of waarom het daarom gelukkiger zou zijn als zij stierf ver van Lichtsteen verwijderd. Maria was te bescheiden om een geheim te willen uitvorschen, toen mevrouw dit niet uit eigen beweging ophelderde, maar zich alleen bepaalde bij het verzoek om de overtuiging en het voorgevoel, dat zij niet zou terugkeeren, voor Nardine te verzwijgen, voor Nardine wier horizon nog door geen enkel wolkje was verduisterd. Nardine moest voor elke smart gevrijwaard blijven. Nardine moest zoo gelukkig zijn als een eenige dochter maar in 't ouderlijke huis wezen kan.

Toch was Nardine geen bedorven kind. Moeders ochtend- en avondgebed bevatte daartoe te gedurig de verzuchting; ‘Dat mijne liefde haar niet ten verderve worde, o Heer!’ Ja zoo weinig bedierf zij haar kind, dat men haar dikwijls streng noemde, omdat haar *ja* en *neen* steeds onherroepelijk waren. Als kind was Nardine zelfs bang voor moeder, maar naar gelang zij ouder werd, heette zij haar de beste moeder der wereld. Vooral nadat eene deze kenmerkende rusteloosheid in kalmte verkeerde. Elk mensch heeft zijn eigenaardigheden. De vrouwe van Lichtsteen dus meê. Haar meest zonderlinge was, dat zij veel van verhuizen hield, dat zij nauw te A. bijv. op orde was of weder plan ontwierp om naar B. te gaan.

Maria en velen met haar zouden eenige beschuldiging dienaangaande bepaaldelijk laster hebben genoemd. Immers de kalmte, de adel, die er op haar gelaat te lezen stond, moest er altijd op gestempeld zijn geweest. En waarlijk zoo ooit eenig gelaat ter wereld zoowel van zielerust als van adel des gemoeds getuigde, dan teekende dit dat der vrouwe van Lichtsteen, zelfs nu zij inwendig niet weinig beklemd Maria's hand vat en een oogenblik waarneemt, waarin zij alleen zijn, om te zeggen: ‘Beste vriendin! Belooft gij mij voor Nardine te zijn wat gij maar voor haar wezen kunt? Zij zal eerlang zooveel meer behoefte aan uwe liefde hebben dan ooit te voren. Ik ben zwakker dan men meent.

Ik vrees, dat zij alleen zal terugkeeren. Maar gij weet hoe onwankelbaar ik geloof dat God mij opzettelijk wegvoert om.... doch neen! eerst te zijner tijd zult ook gij mijn geheim vernemen. Wees vooralsnog hiermede tevreden, dat ik er op reken dat Nardine een oprechte, lieve, trouwe zuster in u bezit. Steek dezen brief bij u en verneemt ge dat ik overleden ben, zend, neen als ge eenigszins kunt, breng hem haar dan zelf. Overhandig hem haar, want o! zij zal uwe liefde en nabijheid zoo zeer behoeven.'

Maria nam diep getroffen den brief aan en beloofde meer met een kus dan wel met woorden haar wenschen te zullen behartigen.

's Anderendaags was het ten huize Lichtsteen gesloten.

II.

Juni en Juli waren voorbij en de geruchten vertelden, dat de toestand der zieke er geenszins op verbeterd was, dat zij eerlang thuis zou komen ja.... maar als zij thuis kwam zou het zijn.... om te sterven.

De goede tuinmansvrouw liep gedurig bij Maria uit en in en telkens was 't haar aan te zien, dat de door deze ontvangen brieven de geruchten alleszins bevestigden en de luchtsverandering meer kwaad deed dan goed.

'Eerst moet men aan 't klimaat gewennen. Verontrust u alzoo niet,' had de vreemde dokter verzekerd. 'Niet een maar wel twintig patiënten verminderden den eersten tijd aanmerkelijk en vertrokken toch nog geheel, zoo niet volmaakt hersteld.'

Geen wonder dat Nardine, hoe aanvankelijk ook verontrust, van lieverlede had geloofd wat haar gansche ziel hoopte.

Doch toen de verraderlijke koorts aanhield te sloopen en de zieke zoo verzwakte, dat zij moeilijk het bed meer kon verlaten, droeg zij Maria op, den dokter ten harent te gaan raadplegen. Toen diens antwoord: 'zoo schielijk mogelijk terug!' door Maria onder tranen neergeschreven, en door

Nardine, met weemdige vreugde was gelezen, besloot zij zoo dadelijk te vertrekken.

De zieke verklaarde echter liever te willen blijven en te eerder, doordien de hôtelhouder en diens echtgenoote zich om het zeerst beijverden haar bij te staan, en de kamer van 't logement niet minder gerieflijk was ingericht dan die op Lichtsteen. Doch nauw bespeurde zij zelve Nardine's teleurstelling of zij lachte haar toe en verzekerde alsof zij 't meende: ‘'t Is wel beschouwd toch beter om maar terug te gaan, melieve. Het kamermeisje is een aardig ding. Ik wed dat zij een voorstel om ons thuis te brengen heel graag aanneemt. En als wij dan elken dag maar een eindje reizen, wel ja dan zal het wel gaan. Wij moeten maar denken: komen wij er van daag niet, dan komen wij er toch morgen! Kon ik Maria hier tooveren, ja dan.., dan zou ik liever hier ster... liever hier nog wat blijven,’ verbeterde zij, toen haar oog dat van Nardine ontmoette. ‘Kom, kom, geen moed verloren, mijn kind,’ hernam zij, toen deze, terwijl zij de kussens opschudde, geen traan bedwingen kon. Hier en op reis, onverschillig waar, wij zijn overal in Gods hand. Hij maakt het steeds wel met ons. Zoo iemand dit ooit zal kunnen getuigen, zult gij het doen. Lang, zal ik het niet meer maken.... en....

‘Moeder, och spreek zoo niet,’ en snikkend viel zij op de knieën bij het bed en verborg 't hoofdje aan haar borst.

‘Mijn lief, lief kind!’ en de vermagerde hand der zieke streelde haar, onderwijl zij voortging. ‘Er ligt mij iets op het hart.... Ik voel me heden wel genoeg om een kleinen schok te kunnen doorstaan en 't is me of iemand me dwingt om wat ik heden nog doen kan niet tot morgen uit te stellen. Ik heb dag en nacht gebeden, dat mijn liefde u niet verderfelijk mocht worden. Uit vrees daarvoor was ik dikwijls streng, strenger zelfs dan mijn hart wenschte, maar toch, wij konden het toch goed met elkander vinden, niet waar? Wij hebben er elkaar toch niet minder om liefgehad, wel?

Moeder... och! ge weet zelf het best... hoe lief, hoe afgodisch lief ik u heb....’ snikte zij.

‘Ja, mijne lieveling, dat weet ik. Trachtte ik in waarheid mijn verplichting omtrent u te vervullen, zoo kan ik mee getuigen, dat gij ook in de uwe omtrent mij hebt voldaan, ja dat gij mij steeds een lieve dochter waart. En nu... Och, hoe kleede ik het in, hoe zeg ik u wat ik zeggen moet, dat gij... dat ik... dat... ik... niet... uw moeder ben... dat gij mijn kind niet zijt....’

‘Niet... mijn... moeder? goede God!’ kreet Nardine, zich oprichtend. ‘Ik niet uw kind...’ en haar oogen hingen met zulk een angst aan die der geliefde zieke, dat deze de hare afwendde.

Vreeslijke ontdekking! Maar indien zij haar kind niet was, wiens kind was zij dan? En in welke betrekking stond zij dan tot haar, die zij tot dusver moeder had genoemd en die haar met de afgodische liefde eener moeder steeds had bemind, en wel zoover als haar geheugen strekte?

Had zij zich straks opgericht, nu was zij weer eenige schreden achteruitgegaan en stond ze met het hoofd in de hand, de tegenstrijdigste aandoeningen ter prooi, tegen den schoorsteenmantel geleund. Doch nauw klonk haar van 't rustbed toe: ‘Nardine!’ of zij lag er weder in dezelfde houding voor.

‘Gij zult mij toch den lieven moedernaam nog wel willen geven, niet waar? Ik ben daar zoo aan gewoon. Ik zou....

Moeder, beste lieve moeder. Hoe kunt ge denken dat ik u ooit bij een anderen zou kunnen noemen. Immers zelfs niet, wanneer mijn ware moeder voor mij stond. Maar wie is zij toch? O, zeg mij wier kind ik eigenlijk ben! En waarom gij zoo ontzettend wreed zijt om me den gelukkigen waan te ontnemen, dien gelukkigen waan dat ik uw eigen kind ben,’ snikte zij met beide armen om de tengere figuur geslagen, wier oogen haar met de teederste liefde aanblikten.

‘Ik heb beide vragen verwacht, melieve en daarom ook een antwoord gereed. Gij zijt een dochter uit uws vaders eerste huwelijk en... ik alzoo... uw... tweede moeder... Doch ga nu, mijn beste, “hernam zij haar liefkoozend.” De bekentenis heeft me meer aangegrepen dan

ik verwachtte. Ga 't kamermeisje voorstellen ons naar huis te brengen en begin dan zoo ras mogelijk in te pakken. Kom, mijn kind!' vermaande zij om haar te doen opstaan.

'Maar waarom me dat niet vroeger gezegd?' vroeg zij met moeite oprijzend.

'Wat gezegd?'

'Dat gij mijn tweede moeder waart.'

Een lichte blos kleurde even mevrouw's verbleekte wangen. Kennelijk was zij minder op deze vraag verdacht dan op de vorige en zocht zij alzoo naar een antwoord.

'Omdat... och! omdat een tweede moeder met den besten wil soms geen goed kan doen, als vreemden zich tusschen haar en het stiefkind plaatsen. Daar was ik bang voor, melieve. Doch ga nu,' vermaande zij voor meerdere vragen bevreesd: 'ik heb zooveel behoefte aan rust.'

'Beste, lieve moeder,' stamelde zij diep geschokt, terwijl zij haar innig kuste.

'Goddank!' prevelde de zieke, toen Nardine de kamer had verlaten, 'nu weet zij ten minste iets, al is 't ook weinig. Hoe gering de voorbereiding ook zij, de schok zal er straks minder groot door wezen. Mijn arm lief kind, pak maar in, bezigheid is de beste afleiding, maar op reis gaan.... mijn voorgevoel zal me niet bedriegen.'

En dat voorgevoel bedroog haar ook niet, want nauw was Nardine gereed of de dokter verklaarde, dat er aan geen op reis gaan meer mocht gedacht worden. De verraderlijke vijand zette eensklaps zijn werk meer openlijk voort, zoodat de kranke door een enkelen aanval zoo erg verzwakte, dat zij het bed niet meer verlaten kon.

Terwijl Nardine, verpletterd van smart, aan een Oom en Tante en ook aan Maria schreef, gevoelde moeder het einde meer en meer naderen. Zij bleef echter bij haar volle kennis en sprak alzoo Nardine nog gedurig toe en verzekerde herhaaldelijk, dat haar heengaan in den vreemde voor lang haar wensch was geweest. Op Nardine's droevigen doch niet min vragenden blik, hernam zij alleen: 'Straks zult gij

't met mij eens zijn, lieve, dat het voor u bepaald gelukkig is.'

De dokter trad binnen en fluisterde bij zijn vertrek: 'nog één, hoogstens twee dagen.' Was het wonder dat zij niet verder vroeg, ja zelfs niet verder dacht na die laatste verzekering?

Nog één, hoogstens twee dagen! Hoe zij sidderend zich aan de leuning van een stoel moest klemmen. Hoe zij eindelijk op de knieën zonk en van smart snikte en bij deze vreeslijke zekerheid die andere, pas vernomene, vergat, van moeders eigen kind niet te zijn. Ja ook die derde zelfs, van zich zoo geheel alleen in den vreemde te bevinden. Maar neen, dat gevoelde zij te weinig om er veel, vooral nu aan te denken. Immers hôtelhouder èn echtgenoote èn medelogées beijverden zich om het zeerst om haar hetzij hulp aan te bieden of reeds bij te staan.

En dan een twee maandsch verblijf in hetzelfde hotel! Zij gevoelde er zich thuis en buitendien haar geheele denkvermogen bepaalde zich op dat ééne punt, op die ontzettende zekerheid, haar, die boven alles en allen geliefde, binnen twee dagen verloren te hebben.

Maar eensklaps ontrukte zij zich aan haar smart. Immers elke minuut, die zij buiten het ziekvertrek doorbracht, was bepaald onherstelbaar verlies. En zij slikte hare tranen op, wischte de oogen af en keerde terug naar het vertrek, waar haar schat wel is waar rustig en kalm, maar steeds verminderend neer lag.

't Was ontzettend! Eerst nu, eerst nu besefte zij de waardij van dien schat, al had zij de dierbare ook aangehangen en gewaardeerd van dat haar bewustzijn was ontwaakt.

En zij sloop naar het bed en bespiedde de oogenschijnlijk steeds sluimerende, totdat zij opkeek en haar de hand toe stak met de vraag of zij geschreid had.

'En ik voel me zooveel beter,' hernam zij, toen Nardine's tranen opnieuw vloeiden.

Hoe de hoop haar door die verzekering weder toelachte!

Hoe zij geloofde dat de dokter zich vergist had, toen zij ditmaal haar kus weder voelde beantwoord.

‘Zult gij mijner als uw eigen moeder steeds herdenken?, vroeg de zieke teer.

En op die vraag herinnerde Nardine zich voor het eerst weder, dat zij niet in zoo nauwe betrekking tot elkander stonden, als zij immer had gemeend.

‘Moeder!’ barstte zij uit, ‘God weet hoe lief ik u heb. Hoe ik mij uwer herinneren zal. Hoe 't me spijt te weten dat ik uw eigen kind niet ben,.. och waarom, waarom het mij gezegd?’

‘Waarom 't u gezegd? Uit liefde mijn kind.... Straks verneemt gij meer, maar geloof mij dat ik het zou verzwegen hebben, indien ik 't had kunnen en mogen zwijgen.’

‘Uit liefde?’ zuchtte Nardine ongeloovig....

‘Ja, ja mijn kind... 't zal u later ten duidelijkste blijken.... uit liefde.... ter wille uwer toekomst moest ik spreken....

En zij herhaalde die verzekering gedurig en nog in 't oogenblik, dat de dood haar reeds was genaderd.

's Anderendaags stond Nardine als verpletterd, daar zij zich opnieuw met herstel had gevleid, bij 't lijk der afgodisch beminde vrouw, en met haar een broeder en zuster van deze, die op haar schrijven onmiddellijk waren overgekomen.

III.

Had Maria zich vroeger het genot van mee te gaan ontzegd, nauw ontving zij de treurmare of zij begreep, vooral met het oog op den haar toevertrouwden brief, vader alleen te mogen laten en onmiddellijk op reis te moeten gaan. Doch hoeveel moest zij nog overleggen en bezorgen, voordat zij kon vertrekken! Die beslommeringen gaven haar echter de vereischte afleiding, want geen die zoo bedroefd was als zij, over het heengaan van de vrouwe van Lichtsteen.

Toch stond zij voor Nardine. voordat deze op haar komst verdacht was. En die komst wierp zoo'n vriendelijk zonne-

straaltje op het pad der diep bedroefde weeze, dat zij een oogenblik haar smart vergeten kon. Had zij met oom en tante moeders lijk nog gedurig gaan zien, zoo gevoelde zij zich toch, tusschen beiden in staande, zelfs verlaten, alleen, niettegenstaande hun deelnemende liefde en hartelijke toespraak. Maar hoe geheel anders zou 't zijn, indien ze met Maria straks die sterfkamer weder zou betreden en daar bij het lijk der dierbare, de vreeselijke woorden herhalen, die deze tot haar gesproken had, die vreeselijke woorden, dat zij haar eigen kind niet was.

En Maria? Hoe verlangde ook zij die dierbare trekken nog éénmaal te zien. ‘Doch vooraf,’ zei zij, haar den brief gevend, ‘vooraf moet ik eene belofte gestand doen, lieve Nardine! en u deze ter hand stellen.’

‘Hoe... een brief... van haar nog... wat... zal die behelzen?’ reeds had zij het omslag losgescheurd en begon zij de lezing.

Maria hoorde haar welhaast pijnlijk zuchten, zag haar verbleeken, en 't papier in haar hand trillen. Zij trad naderbij en juist tijdig genoeg om haar te ondersteunen, want met een bang ‘o God!’ dreigde zij neer te slaan.

‘Lees, o lees, Maria... ik dacht altijd dat zij... mijn eigen moeder was. In kort... vernam ik... dat zij mijn stiefmoeder was en nu... o God.., o God!... zelfs dat is zij niet... want ik ben... een...’ Zij kon niet meer, als wezenloos viel zij in Maria's armen.

Maria, die van ver zelfs niet vermoedde dat de brief een dergelijken inhoud had, maar veeleer dat hij nog een afscheidswoord behelsde, bedwong moeielijk haar ontroering, terwijl zij haar op een canapé legde en voor bewusteloosheid, zocht te behoeden. Maar Nardine werd niet bewusteloos, want alras richtte zij zich onder Maria's hartelijke woorden weder op, wees op den gevallen brief en herhaalde: ‘lees, o lees... Maria... ik ben... neen ik kan zelfs û niet zeggen wat ik ben.. maar wel dat zij... o moeder, edel, heerlijk wezen... toch zal ik u altijd moeder noemen en er trotsch op zijn

door de wereld als uw dochter beschouwd te worden.... 't Zal de lichtzijde zijn van mijn lot...'

'De lichtzijde van uw lot... door de wereld als haar dochter beschouwd te worden... Goede hemel, Nardine wat bedoelt ge daarmede? Zijt ge dat dan niet?!' riep Maria angstig en onwillekeurig de geheimzinnige woorden gedenkend, die de overledene soms tegen haar sprak, voelde zij zich vreeslijk beklemd.

'Lees, o lees... zelve...' snikte Nardine.

Maria nam den gevallen brief op en las:

Mijn lief dierbaar kind!

Ja, dat zijt gij mij altijd geweest, zelfs zoo lief, dat ik in mijn laatste uur God danken zal voor den schat, dien Hij mij in u heeft geschonken. Als gij dezen brief leest, zweeft mijn geest zegenend om u heen, en die geest zal u, waar gij ook zijt, immer omzweven, tenzij er geen gemeenschap tusschen dooden en levenden bestond. Dat deze mijn overtuiging ook de uwe zij en mijn geest u alzoo trooste bij hetgeen ik u zeggen moet en geenszins verzwijgen mag... uit liefde.

Ge weet dat gij mijn eigen kind niet zijt. Om u niet te grooten schok toe te brengen noemde ik u de dochter uit uws vaders eerste huwelijk, maar melieve, ook die zijt gij niet, want dat huwelijk was kinderloos. Wiens kind gij dan zijt, dat weet ik niet. Waardoor ik uw moeder werd, door een bestiering Gods. Luister Nardine.

Ik had een aanvallig kind, Leonardine geheeten, vaders afgod, moeders lust, mijn hoop, mijn vreugde, mijn alles. Ik verwachtte een tweede, toen... het onverhoeds ziek werd... en... 't was vreeslijk! stierf. Ik was krankzinnig van smart... en... doch neen! gij kunt u niet in mijn toestand verplaatsen, gij smacht naar het einde; niet waar? en stelt in niets en zeker niet onnatuurlijk, in niets als in u zelve belang. Ten minste op dit oogenblik. Nu dan: even voor de geboorte van mijn tweede kind werd er des avonds zacht gescheld. Men vond een mandje, waarin een kindje van vier à vijf maanden, op den stoep. Mijn echtgenoot was vreeslijk verontwaardigd, dat men op die wijs van onze smart

zocht partij te trekken. Ik integendeel erkende er een leiding Gods in. 't Was mij of een engel uit den hemel mij mijne Leonardine terugbracht. Ik heette het kindje welkom, ik kuste het, ik wiegde het in mijn armen; ik schreide en lachte, terwijl ik het mijn Nardine noemde, en ontwapende daardoor de gramschap van mijn echtgenoot.

Met het oog op mijn toestand en mijne reeds zoo geschokte gezondheid durfde hij mijn wensch, om u althans voorloopig te behouden, niet van de hand wijzen. Ik wil kort zijn. Een paar dagen later werd mijn tweede kind geboren. Helaas! Helaas! nieuwe teleurstelling. 't Was dood! Dood! Hoe sidder ik nog als ik die ure gedenk. Toen was 't lot der kleine vondeling beslist. Toen moest zij mijn beide kinderen vervangen. Mijn echtgenoot liet intusschen niets onbeproefd om te weten te komen, wie er de ouders, wie er de moeder althans van was. Maar alles bleef vergeefs. Wij woonden op genoegzamen afstand van wederzijdsche familiën om deze, in plaats de geboorte van een dood kind, die van een flinke dochter te berichten, van een tweede Leonardine. En och! wat hartelijke gelukwenschen volgen daarop. Om kort te zijn. Ik schijf misschien verward, maar mijn hoofd, ge weet dat is soms zoo zwak, die kleine vondeling waart gij, mijn lieveling, mijn troost, mijn alles! in waarheid, toen kort daarna mijn echtgenoot lijdend en ik eerlang weduwe werd. Sedert, had ik u niet meer alleen lief, sedert vergoodde ik u.

En nu, waarom ik zoo wreed ben een sluier op te heffen, die in veler oogen nimmer behoefde opgeheven te worden en wellicht in de eerste plaats nimmer in de uwe? Door mijn dood kan het geen geheim blijven, dat gij mijn kind niet zijt, en al ware dit zoo, indien gij eens huwdet, zouden de vereischte papieren u ontbreken. Hoe gaarne ik u voor mijn dood had gevestigd gezien, zoo huiverde ik toch voor het denkbeeld, dat mijn geheim alsdan moest ontsluierd, dat gij zonder naam, zonder geboorteacte zoudt staan tegenover hem, dien gij liefhadt. God heeft me dat pijnlijk oogenblik bewaard en tot na mijn dood verschoven, wat ik bij mijn

leven vreeslijk zou hebben gevonden. Mijn familie weet dus niet beter, als dat gij mijn eigen kind zijt. Zij heeft aan eenige erfenis van mij dus nooit gedacht om uwentwil. Zij heeft u bovendien lief en kent onze wederzijdsche gehechtheid. Zij zal zich dus in geenen deele te leur gesteld gevoelen over het ontgaan van een erfenis, waarop zij nooit heeft kunnen rekenen, terwijl zij u haar liefde en bijstand niet ontnemen zal. Behoudens eenige legaten en geschenken is al het mijne het uwe, mijn kind. Een vertrouwd rechtsgeleerde heeft voor alles gezorgd, zoodat gij u over niets behoeft te bekommeren, en mee hiervoor: dat gij onder den naam van Lichtsteen onbekrompen leven kunt. Dien naam zal u niet vreemd klinken, omdat men u toch gemeenlijk de jonkvrouw van Lichtsteen heet. Kon 't een iegelijk alzoo geheim blijven, dat wij geen moeder en dochter zijn, ter wille mijner nalatenschap moest het u worden meêgedeeld. Dan toch zouden familiepapieren, enz., worden ingezien en er niets te vinden zijn dat betrekking had op u, als een strookje, dat wij bij u vonden en waarop met verdraaid schrift te lezen stond: ‘Heb deernis met de kleine.’ Alzoo mocht ik u niet in den waan laten, dat gij mijn eigen kind waart, Nardine, maar juist *uit liefde* u het geheim uwer geboorte openbaren. En nu mijn vroegere verhuislust. Zij was meer het gevolg mijner afgodische liefde voor u. Immers zoo telkens ik vermoedde, dat deze of gene onze eigenlijke verhouding beter kende dan ik wenschte, uit vrees alzoo om uw jeugd verbitterd te zien, mijn kind, verplaatste ik mij gedurig.

En nu, mijn Nardine, mijn eigen lief kind, wees Gode aanbevolen en wordt mijn wensch vervuld, sterf ik ver, ver van Lichtsteen, getroost u dan uw treurigen oogenschijnlijk verlaten toestand, door de zekerheid dat geen vreemden zich onmmiddelijk in uwe dierbaarste aangelegenheden kunnen mengen; dat gij ver van Lichtsteen, ik hoop en vertrouw met Maria, ongestoord plannen voor de toekomst kunt beramen en dat gij, mocht ons geheim al van lieverlede bekend worden, terwijl uw gansche ziel over mijn heengaan

treurt, dat geheim nochtans in geen onverschillige oogen leest. Woonde Maria niet bij Lichtsteen, ik zou zeggen, keer er niet terug, maar vestig u bij haar. Hoe het zij, sluit u steeds inniger aan die lieve vriendin en gedenk mijner met zoo innige liefde als waarmee zij u heeft liefgehad, die er trotsch op is, ondanks het meegedeelde, zich te mogen noemen

Uw moeder.

‘Edel, heerlijk wezen!’ prevelde Maria, den brief sluitend, ‘daarom heeft zij u zoo herhaaldelijk aan mijn liefde aanbevolen, Nardine...’ en zij omarmde de diep verslagene, die, hoe trotsch zij zich ook mocht gevoelen op de innige gehechtheid van zoo'n edel harte als dat der overledene, zich toch niet min gansch verslagen gevoelde bij de gedachten, dat zij, die de wereld de jonkvrouw Lichtsteen noemde - een vondeling was.

Doch alras beproefde Maria haar aan gewis sombere overdenkingen te ontrukken, door haar voor te stellen de lieve doode te gaan zien.

Als door dubbele smart verpletterd kostte 't Nardine kennelijk moeite op te staan van den stoel, waar zij bijkans bewusteloos op nedergleed, om haar te volgen. Neen! liever voort te gaan naar de sterfkamer. En wilde zij er nog eenmaal heen, dan mochten zij niet dralen. Immers straks zou de begrafenis plaats vinden. De broeder en zuster der overledene hadden het laatste bezoek reeds gebracht en zich na Maria's aankomst verwijderd, om beide vriendinnen alleen te laten.

Gereed de kamer te verlaten kwam het kamermeisje, dat de lieve kranke zoo graag had vergezeld, met bloemen den trap op.

Beiden wendden onwillekeurig de vragen af, zoodat zij stotterde: ‘Vergeef mij, ik dacht u... plezier te doen.’

‘Maar dat doet gij ook,’ antwoordde Maria, en ze aannemend voegt zij Nardine toe: ‘Kom, wij willen er haar nog mee versieren.’

‘Juist, juist, ik dacht wel dat ze u welkom zouden zijn,’ lachte het kamermeisje opgewekt, en haar gezichtje straalde

werkelijk van genoegen, toen haar goede bedoeling werd erkend. Maria nam ze van haar aan en gaf er een zonder beteekenis aan Leonardine. 't Was de passiebloem, zinnebeeld van de smart, maar tevens dat der vertroosting. En toen gingen zij arm in arm den trap af om voor 't laatst de doode te gaan zien, om voor het laatst een vaarwel, maar ook een tot wederziens toe te roepen aan haar, die zij beiden zoo innig beminden.

Maar toen Nardine de deur der lijkkamer wilde openen beefde de knop daartoe te veel in haar hand, en viel de linker, waarin zij de bloem hield, machteloos neder. Maria greep de neervallende hand, als gevoelde zij dat dit der arme zou bemoedigen. Terwijl zij bespeurt hoe haar pols onregelmatig jaagt, valt haar oog op een hond, vermoedelijk de hond des huizes, die beide logées, zoowel de zieke als de gezonde, heeft gekend, en zich, terwijl Nardine aarzelt om binnen te treden, stil, zonder te kwispelen zelfs aan haar voeten zet, haar zoo droevig, zoo vragend aanziet, als wil hij zijn deernis betuigen, als gevoelt hij wat er in haar ziel omgaat.

‘Ziedaar het zinnebeeld van trouw!’ fluistert Maria, ‘kon het u ooit ter gelegener tijd verschijnen dan nu? Geloof mij, Nardine, gij hebt nog niet alles verloren zoo lang u zoo'n trouw hart behoort, als het mijne...’

Nardine antwoordde slechts met een zucht. Wat baatte haar in deze ure de innigste vriendschap en vriendentrouw. Inmiddels grijpt zij moed. Het slot knarst, de deur kraakt... maar... wederom aarzelt zij en blijft ten pijnlijkste getroffen staan, terwijl de hond druipstaartend binnentreedt, als betreurt hij het, dat Maria's woorden geen weerklank vinden.

En wel blijft zij pijnlijk getroffen staan.

Immers geen schemerlicht heerscht er in die kamer des doods. De zon werpt er integendeel haar volle stralen in. Geen zwart kleed dekt als symbool der rouwe de baar, maar een wit doek golft in sierlijke plooien om de laatste woning der dierbare, terwijl er bloemen om en over zijn geslingerd, gelijk om de wieg eener jonggeborene.

‘Land vol poëzie!’ prevelt Maria onwillekeurig ‘zelfs den dood ontneemt gij zijn verschrikking.’

‘Zij is gestorven, maar ten tweedemaal geboren,’ prevelt Nardine, ‘om in dat tweede leven het loon te ontvangen van wat zij voor mij, arme is geweest!’

En eensklaps Maria's hand los latend, treedt zij naar de baar, glijdt er bij neder en snikt: ‘Dank! dank voor wat gij aan mij hebt gedaan. God vergelde het u, want al keerdet gij weder op aarde... ik... ik zou het niet vermogen. Dank, o dank!’

Ik wierp de pen neer. Ik achtte de taak volbracht. Had ik flink door geschreven, miss Osborn had niet minder flink doorgewerkt. Het straks nog schoone, maar nu reeds zoo welsprekend doek, getuigde er van.

Zij zag om.

‘Ha! reeds klaar, kom, dan zet ik me dadelijk bij u, want ik ben zeer verlangend naar uw schets!’

En de daad bij 't woord voegend, kwam zij naast me zitten en verzekerde geheel gehoor te zijn. Ik begon de lezing en eindigde ze. In plaats van eenig blijk van goed- of afkeuring te geven, bleef zij mij vragend aanzien, zoodat ik onwillekeurig haar een oordeel moest afpersen, indien ik althans aan dat oordeel echtte. Zij voorkwam me echter door te vragen:

‘En nu Betsy! waarom leest gij niet voort, waarom eindigt gij juist nu?..’

‘Juist nu?’ herhaalde ik verbaasd.

‘Ja zeker, ik moet toch weten of Nardine zich bij Maria gaat vestigen en of zij haar ouders niet tracht uit te vinden, en of zij slaagt, en hoe de familie de tijding opneemt, of en of - kortom den geheelen roman en...’

‘Maar wie denkt aan een roman bij 't schetsen van... eenige bladzijden bij een gravure?’

‘Nu denken of niet denken,’ viel zij in. ‘Uw vluchtig

schetsje deed er mij aan denken, en naar den roman verlangen van Nardine, waartoe gij toch in elk geval den grond hebt gelegd.'

'Dank zij uw schepping dan zeker, waarde miss Osborn.'

'Dank zij 't wat gij er in zaagt... maar om 't even, ik wensch meer èn van die doode èn van die beide levenden te weten, en aan dit verlangen moet ge te een of ander tijd voldoen, anders.... anders....'

Daar verdween plotseling de spreekster, de schilderij en de ezel, de geheele werkplaats.

Ik zag verbijsterd rond, ik wreef de oogen uit.. en zuchtte: 'Helaas! waarom heb ik slechts gedroomd!' En toen: 'o! Mocht die droom eens werkelijkheid worden, werkelijkheid waarin ik de schets had uitgespannen, Miss Osborn het pendant geleverd van haar: *Voor 't laatst*, en ik ten slotte evenals in den droom, in waarheid *con amore* mocht fantaseeren in haar werkplaats.'

Luik.

BETSY PERK.

Bladvulling.

Rosinant.

Een schooner paard dan Rosinant
Heeft Spanje nimmer kunnen geven:
Het draafde nacht en dag door 't land,
En galoppeerde ééns in zijn leven.

A.M. OOMEN.

(Naar Boileau).

Poëzie.

I.
Woudgalm.

O, jagers, keert weder!
De zon tooit het Westen in glansrijke pracht.
En de avond daalt neder...
De hemel voorspelt een onstuimigen nacht!
Weldra zal van 't huilen
Ontwakender wolven het woud zijn vervuld.
't Wordt onwêer... waar schuilen?
Komt, keeren wij weer, eer de nacht ons omhult!
- Ik houd het wild
Reeds opgetild!...
O, laat ons gaan,
Hier is de baan;
Bergt roer en fluit
En op weg met den buit!

O, jagers, keert weder!
Daar pakken de wolken zich dreigend opeen:
Hoe naar is het weder,
De vuurslingers kruisen en blikkren doorheen!...
Ach, gaat toch niet verder!...
Reeds baldert de woudgalm den donderslag na,
En feller en harder
Ontvouwen de orkanen hun' woede weldra!...
- De boschuil waart,
En ziet, vervaard,
De storm ontstaan,
Den bliksem slaan
In 't barnend zuid...
Ik vertrek met den buit!...

O, jagers, keert weder!
Licht zijn om ons lot onze vrouwen benard,
Terwijl zij zich teeder
Den krijtenden zuigeling drukken aan 't hart!..
Ze schreien, de droeven,
En klagend verbeiden de kinderen ons...
Waar moogt ge toch toeven?...
Of zijt ge dan doof voor des donders gebons?..
- Ik hoor gekout
Daar in het hout...
De jachthond gromt...
Komt, jagers, komt:
Ik snel vooruit
Door het bosch met den buit!..,

J.T. SLACHMUYLDERS.

Brussel.

II.
Regendrop en lichtstraal.

Eens viel een regendruppel in
Een bloemenkelkje kleen;
Juist viel een lichtstraal ook daarin:
Zij drongen zich opeen.

Het kelkje had de ruimte niet
Om beide plaats te geven,
Zoodatde straal in 't dropje schiet.
Waaraan hij glans komt geven.

Nu werden zij, te zaam vereend,
In diamant herboren,
En schittrend edel was 't gesteent,
Dat m' op de bloem zag gloren.

Ook zoo zal 't met de tranen zijn
Door 't zielsberouw gestort:
Ze zijn als paarlen schittrend fijn,
Wen 't kwaad vergeven wordt.

A.M. OOMEN.

(Naar het Engelsch)

III.
O lente, blijf!

Och! 't is me goed, als bosch en veld ontwaken,
  En 't frissche loof de jonge Lente tooit;
Als 't geurig mos hergroent op onze daken
  En 't vinkje weer in 't boomgaardloover stoeit,
Dat heerlijk praalt in vollen lentebloesem...
  Och! 't leven is me dan zoo zalig-zoet;
Dan vloeit me een stroom van wellust in den boezem
  O Lente, blijf! gij doet me 't harte goed!

Och! 't is me goed daar in de bloemenweide,
  Waarover zich de gouden vlinder wiegt,
Terwijl ginds hoog, daar boven 't koorn der heide
  De leeuwerik tot in de wolken vliegt.
Dan bruischt me 't bloed om 't opgetogen harte.
  Och! 't leven is me dan zoo zalig-zoet
En blij vergeet ik doorgestane smarte!
  O Lente, blijf! gij doet me 't harte goed!

Oh! 't is me goed wen ik in 't uur des avends
  Soms mijmrend langs het eikenboschje dwaal;
Die stille rust heeft voor mijn ziel iets lavends;
  Als hemelzang klinkt 't lied der nachtegaal.
Dan zend ik ook een dankgebed ten Hoogen;
  Ja, 't leven is me dan zoo zalig-zoet
En 'k zucht weêr stil, tot tranen toe bewogen:
  O Lente, blijf! gij doet mij 't harte goed.

L.E. JANSSENS.

Antwerpen.

IV.
In uw guitige, goedige oogen.

In uw guitige, goedige oogen
Stralen liefde en levenslust,
Rein als de zon, die uit den hoogen
Uwe bloemen teeder kust.

Op uw bloeiende, blozende wezen
Zweeft de liefste lentedag;
Uit uw mondje, nimmer volprezen,
Schallen immer lied en lach.

Welk een weelde, wat reine wonne
Straalde en stroomde in mijne ziel,
Toen uw donzig oog, als een zonne,
Heimlik op mij nederviel;

En uw zalvende, zoete zangen
Ruischten zacht als harpgedans;
En uw kleurige, geurige wangen
Blonken blij als zonneglans.

Sedert gij mij hebt aangekeken
Met uw oog vol levenslust,
Is mijn kommerloos heil geweken,
En meteen mijn stille rust.

o Bezie mij nog eens zoo zachte!
Zing nog eens uw zoetsten zang!
Want uw beeld zie ik dag en nachte -
- Mag ik 't zien mijn leven lang? -

LENTZ.

De muziekdrukkers Phalesius.
(Vervolg).

In het Archief van Antwerpen hebben wij een gewichtig stuk gevonden, dat de belangrijkheid van de drukkerij en van den boekhandel der Phalesen bewijst: het is de staat van goederen door Magdalena achtergelaten. Niet alleen bewijst het duidelijk dat die belangrijkheid groot was, eenig zelfs in de annalen van de muziekdrukkers der Nederlanden, maar het geeft nog de namen eener menigte kunstenaars onzer bijzonderste steden op, die op het oogenblik der dood van Magdalena Phalesia aan de phalesische drukkerij schuldenaars gebleven waren. Deze namen zijn die van kapelmeesters en orgelisten onzer steden en abdijen; men vindt er ook in die van verscheidene drukkers onzer provincien, welke in den boekhandel der Phalesen muziekwerken kochten, om ze in hunne wederzijdsche verblijfplaatsen te verkoopen.

Wij denken dus, ofschoon het stuk wat lang is, dat het belangrijk genoeg is voor de geschiedenis der muziek en der muziekdrukkunst, opdat wij het in zijn geheel zouden mededeelen.

Het geeft nog de volgende zeer belangrijke bijzonderheden: 1° De uitvoerder van den laatsten wil liet per riem papier op de Vrijdagmarkt eene partij muziek verkoopen die 122 gulden opbracht; - 2° Er bleef in magazijn voor 3,129 gulden muziek; - 3° Er waren 829 ponden gegoten letteren voor het drukken van muziek; - 4° Van 13 Augusti 1652, tot 8 juli 1653, verkocht men voor 1,116 gulden muziek; - 5° De phalesische drukkerij leverde aan geheel Belgie, Holland en Fransch Vlaanderen; - 6° Het sterfhuis betaalde aan de drukkersgasten en voor andere kosten, van 1 Juni 1652 tot 12 Juli 1653, ongeveer 1200 gulden; - 7° Men verkocht ook in den phalesischen boekhandel muziekale drukwerken van Italië:

STAET ENDE MASSE van alle ende jegelijcke de goederen ruerende ende onruerende haeffelijck ende erffelijck schulden ende wederschulden achtergelaeten ende competerende den Sterffhuijse van wijlen Jouffrouwe Magdalena Phalesia, Geestelijcke dochtere in heuren levene was daer vader aff was wijlen Peeter Phalesius de welcke op den dertichtsten dach der maent van Meije inden jaere XVIe ende tweenvijftich deser weirelt is overleden binnen haeren woonhuijse genaempt den Conick David gestaen in de Cammerstraete alhier hebbende de voorgenoemde afflijvige in allen heure naergelatene goederen geinstitueert voor haere erffgenaemen Jouffrouwe Barbara Phalesia heur sustere was weduwe van wijlen Jan de Vos voor deen helfft alleenlijck voor de tochte ende bijlevene, ende de proprieteijt ende erffelijckheit daer aff aan Maria ende Jan Baptista de Vos haere twee kinderen waer aff den selven Jan Baptista middelretijt is comen toverlijden, ende dander helfft aan Jouffrouwe Maria Phalesia haere afflijvige sustere te wetene voor deen helfft daer aff in volle proprieteijt ende dander helfft daer aff aen haere twee dochters Maria ende Elisabeth de Meyer de welcke haeren vrijen wille hebben omme elck respectivelijck van haer contingent te mogen disponneren, Voorts heeft de voorgenoemde afflijvige bij haeren Testamente al noch gewilt ende geordonneert, als dat de twee deelen die sij is hebbende inden huijsraet soo van haer eijgen als van wijlen Jouff^{re} Anna haer sustere de selve meublen gelijck sullen worden gedeijlt tusschen de voorgenoemde Barbara ende Maria haer susters, soodat Maria boven het derdendeel haer alreede daer in competerende noch een derden deel sal genijeten, maer Barbara nijet meer als deen derdendeel, om dieswille sij haer aenpaert noch eens van te vooren heeft genoten, ende belangende haer afflijvige kleederen van lijnen en de wullen haeren lijve aengaende, heeft sij gheordonneert die bij hen oock gelijckelijck sullen worden gedeylt wtgenomen haer dagelycxe cleederen die sij begeert heeft om Goidtswille sullen worden gegeven aen iemant daert alderbest bestedt sal wesen alles naer breeder wtwijsen van haeren Testamente bij haer onder haer handtteecken gemaeckt opden derden October inden Jaere XVIe ende Vierenveertich ende ten selven dage ende Jaere bij haer gecognoseert voor Gaspar van

der Herstraten openbaer notaris alhier residerende in presentie van sekere getuijgen, ende door don selven notaris Herstraten in presentie van ghetuijgen ten overstane van den voorals genoemden d'heer Jeronimo de Maeijer Treserierdeser stadt gecosen Executeur vanden selven haeren testamente gheopent ende gerigistreert opden dertichtsten Meije in den Jaere sesthien hondert ende tweenvijftich. Welcken desen staet ende Masse, midtsgaders Rekeninge ende bewijs de voorgenoemde Jouff^{e} Maria Phalesia midts desen doende ende overnemende is voor mijne Eerwerdighe heeren de Weesmeesteren deser stadt van Antwerpen. Ierst aenden voorgenoemden heer Jeronimo de Maeijer inden naem ende als executeur vanden testamente der afflijvige in desen midtsgaders aende voorgenoemde Jouff^{re} Barbara Phalesia als voore voor de tochte voor deen helft deser successie ende Maria de Vos der selver Barbara dochter daer aff voor de proprieteijt ende erffelijckheijt. Item aen Vincent de Vos ende Pauwels Cole beyde inden naem ende als rechterlijcke momboiren vande voorschreve Maria de Vos, Ende aende voorgenoemde Maria ende Elisabeth de Meijer beyde haer rendante twee dochters alnoch ongehout dan respective bejaert ende haer selffs sijnde vander administratie regimente ende bewindt soo van den Ontfanck als wtgeve bij heur rendante eenichsints gehadt ende gehantteert over den voorschreven Sterffhuyse ende allen dachtergelatene goeden van heur voorschreven sustere wijlen de welcke waeren soo ende gelijck hier naer volcht, Gemaeckt desen staet ende Rekeninge in guldens ende stuijvers brabandts.

Ende eerst aengaende de gereeden goeden ende proffijten deses Sterffhuijs.

Inden eersten alsoo de voorgenoemde afflijvighe opden voorschreven dertichste meij anno XVJ^{c} ende tweenvijftich deser weirelt is overleden, soo heeft men ten selven dage allen de comptante pennighen brieven papieren ende munimenten ten desen Sterffhuijse bevonden behoorlijck doen ende laeten inventarieren door den voorschreven notaris Herstraten ten overstaene vande voorgenoemde afflijvighe susters ende den selven heer executeur soo isser ten selven

Sterffhuijse alsdoen bevonden in gereeden gelde soo in goudt als silvere munte tsaemen de somme van twee duijsent seven hondert tweentseventich guldens seven stuyvers een blanck eens naer breeder wtwijsen van de specificatie daer aff.

[+] Inden selven Inventaris gestelt die oversulcx alhier worden wtgetrocken compt[+]

Item in quaedt Hollants ende Duijts gelt bevonden ten selven Sterffhuijse tweentwintich guldens sesthien stuyvers daer op verlies gevallen is inden wissel de somme van.... soo compt voor reste tot[+] proffijt van desen Sterffhuijse noch de somme van[+]

[+]Blijct ut in textu

[+]2772 g[s] 7 3/4 st.

Item belangende het gouden Cruysken een gouden Diamant ringesken een gouden reliqar met een gouden ketentken daer aen ende twee perelkens daer onder aen hangende alles ten desen Sterffhuijse bevonden is te wetene dat alles t'selve tusschen partijen sal worden geliquideert[+]

[+]Alzoo het verlies daaraff hiernaer in meerder partije in vuytgeve wordt gebracht soo wordt hier vuytgetrocken de voorschreve somme van xxij g[s] 16 st.

Item aengaende den huijsraet ende meublen midtsgaders der afflijvige cleederen van lijnen ende wullen die dafflijvige heeft achtergelaten ende haer waeren toecommende syn alle den selven gedeijlt tusschen haer redante ende haer voorschreven sustere[+] ende dat ingevolgens van den selven beuren voorseijden testamente soo daer aff alhier in proffyte wtgetrocken wordt[+]

[+]xxijg[s] 16 st.

[+]Memorie

Item opden sevensten April XVJ$_c$ ende drijenvijftich soo heeft sij rendante met gemeijnen advise van haer mede erffgenaemen ende den selven heer Executeur bij forme van een proeve ter vrijdachsmert alhier publicquelijck doen ende laeten roepen ende vercoopen door den oudecleercooper Hendrick Tessers een paertije van alle sorten van musieck boecken riems gewijse ten dese Sterffhuijse bevonden die

[+]Blijct ut in textu ende bij bekennen van partijen.

[+]Nijet.

altsaemen gegouden ende wtgebracht hebben ter somme van een hondert tweentwintich guldens acht suyvers dan alsoo daer aen bij[+] hem gecort is voor sijnen vercooploon ses guldens en seven stuijvers compt voor reste bij haer rendant ontfangen volgens den schrieftelijcke vercoopboek daer aff synde de somme van[(1)+]

[+]Blijct bij den vercoopboeck.

Item opden sessentwintichsten Junij XVJ[c] ende drijenvijftich soo sijn bij haer rendante aenveert allen de resterende musicale exemplaria ende ander boecken ten desen Sterffhuijse bevonden soo in den winckel camers solders als oock int packhuijs ter prijse gelijck de voorgaende ter vrijdaechsmert bij den ouden cleercooper Heyndrik Tessers sijn vercocht bedraegende allen de selve naer wtwijsen van den schriefftelijken Inventaris oft specificatie daer van gemaeckt synde ter somme van twee duysent achthondert achtentachentich guldens ende acht stuijvers die alhier in proffijte worden wtgetrocken compt[+]

[+]161 gs 1 st.

(Bij specificatie sal desen post bijde manboiren naerden worden ondersoecht..

[+]2888 g[s] 8 st.

Depost naer ondersoeck wort desen post geaugmenteert tot 3129 g[s] 8 st. compt[(2)+]

Item opden tweelffsten Junij XVJ[c] vierenvijftich soo heeft sij rendante insgelijcx heur doen ende laeten aenschatten door Geeraert van WOLSCHATEN geswoiren boeckdrucker ende LENAERT MILCAMP geswoiren lettergieter allen de gereetschappen ende Instrumenten geen wtgenomen bevonden inde druckerije deses Sterffhuijs dienende tot het druecken vande musieckboecken midtsgaders een casse

[+]3129 g[s] 8 st.

(1) Men verkocht dus openbaarlijk, op 7 April 1653, als proef, eene partij muziekdrukken die honderd en zestien gulden opbracht.

(2) Er was nog in den winkel voor drie duizend honderd negen en twintig gulden muziekdrukken.

metachthondert negenenvijftich ponden loode letteren die altsaemen bij hen geschat ende gepriseert sijn ter somme van drije hondert eenenveertich gulden ende acht stuyvers alles naer breeder wtwijsen van de specificatie daer aff sijnde bij hen respective onderteeckent compt+

(Alsoo opden 7 Meert 1653 deselve druckerije met t'gene daeraen cleeft sijn geschadt bij Christoffel JEGERS ende HANS PELS beyde hen des verstaende ter somme van 681 gs 5 st. soo wort desen post geroeijeert en in plaetse vuijtgetrocken de ierste schattinge ter voorschreven somme van(1)+ +341 g^s 8 .st

Dan protesteert de Rendante hier tegens te blijven op haer geheel. 1^a Somma grossa van prouffijten deses staets bedraeght net de somme van sesse duijsent seven hondert eenentwintich gs ende 17 3/4 st. compt $vj^m vij^c$ xxij g^s xvij ¾ st. +681 g^s 5 st.

(*Wordt voortgezet.)*

ALFONS GOVAERTS.

(Vertaling van EDW. VAN BERGEN.)

(1) Er was eene hoeveelheid muziektijpen in lood wegende acht honderd negen en vijftig pond. Die caracters en de werktuigen der drukkerij werden door Geeraard van Wolschaten, eenen welbekenden drukker van Antwerpen, en door Lenaard Milcamp, eenen lettergieter, geschat op drie honderd een en veertig gulden, terwijl zij het vorige jaar waren geschat geworden ter somme van zeshonderd een en tachentig gulden door den beroemden houtgraveerder Christoffel Jegers en door Jan Pels.

Berthold Auerbach.
Geboren den 28 Februari 1812, overleden den 9 Februari 1882.

Er kan in onze dagen geen groot man sterven, of hem wordt vroeger of later eene eerezuil opgericht, hetzij in den vorm van een gedenkteeken of standbeeld, hetzij in dien van eene biographie. Nauwelijks heeft de telegraaf het bericht van zijne dood gebracht of er zijn een dozijn vrienden en vereerders gereed hunne indrukken en herinneringen van den overledene aan de pers toe te vertrouwen. Zoo ging het ook toen Auerbachs dood bekend werd; en zoo kan men dan, in afwachting dat een biograaf zal opstaan om zijn leven en zijne werken te schilderen, nu reeds althans eenige gegevens verzamelen, tot betere kennis van den dichter der '*Dorfgeschichten.*'

In Auerbach verloor Duitschland niet alleen een zijner beste schrijvers, maar tevens een van hen, wier hart het warmst klopten voor het Duitsche vaderland.

Kinderlijk had hij zich verheugd op de viering van zijn zeventigsten verjaardag. In hun gewone doen en laten vond Auerbach de menschen koel; bij een jubilé kwam men wat uit zijne plooi; en dat was eene goede gelegenheid om de genegenheid van zijne tijdgenooten op de proef te stellen, zeide hij. Op zijn leeftijd kon hij zich zonder blozen een beetje laten vieren door het jongere geslacht. Van de oudere, te Berlijn levende schrijvers, was er geen die Auerbach van jongs af gekend had. Zij, die reeds naam hadden gemaakt, konden het niet goed verdragen dat Auerbach hen als jongeren behandelde. Misschien was het wel dáárom, dat Auerbach zich tegenover beginnelingen zoo voorkomend betoonde, hen gaarne ontving en steeds bereid was hen te helpen. Auerbach was iemand, die behoefte had aan sympathie en aan lof. Van zijne vrienden en bekenden vorderde hij, dat zij zijn werken lazen, en wanneer hij hen sprak, kort nadat een nieuw boek van zijne hand was verschenen, vroeg hij dadelijk: 'Hebt ge mijn laatste werk gelezen?

hoe vindt ge het?' Hij verlangde dan, dat men zijne meening rondweg zou zeggen, en kon de waarheid wel verdragen. Eens had hij in een zijner geschriften, dat zich gedeeltelijk op strafrechtelijk gebied bewoog, juridische bokken gemaakt. Zijn vriend Braun, een rechtsgeleerde, maakte hem daarop opmerkzaam. Hij nam dit vriendelijk op, en zeide: 'Ik geloof dat ge gelijk hebt, want Lasker zegt hetzelfde. Ik zal de fouten in den tweeden druk verbeteren. Maar één ding moet ge mij beloven, oude! Ge moogt dat niet bekend maken. Dat mag ik toch wel van mijne vrienden vorderen. Iemand die zich mijn vriend noemde, schreef eens in het *Athenaeum* dat ik aan *marasmus senilis* leed. Zoo iets kan ik niet uitstaan.' Braun beloofde hem daarop van de fouten niet te zullen spreken vóôr de tweede druk was verschenen, en Auerbach beloofde, hem voortaan in juridische zaken te zullen raadplegen.

Auerbach woonde geruimen te Breslau, ten huize van zijn schoonvader; zijne vrouw, eene zeer beminnelijke en lieftallige persoonlijkheid, was kort na het huwelijk overleden. Tot zijne vrienden behoorde in die dagen de geleerde rabbijn en orientalist Abraham Geiger. Te Weenen leerde hij zijne tweede vrouw kennen, wier jeugd, schoonheid en geest hem hadden bekoord. Hij vestigde zich te Dresden, waar hij o.a. met Hettner en Gutskow veel omging. Ook den omgang met kunstenaars zocht hij, en hij vond daarin veel behagen; men zag hem veel in de ateliers van Rietschel en Hähnel. Verschillende oorzaken, o.a. verkoeling met Gutzkow, wiens karakter en talent met die van Auerbach een zoo groot mogelijk contrast opleverden, deden Auerbach besluiten zich van Dresden naar Berlijn te begeven. Spoediger dan hij dat zelf had verwacht, gevoelde hij zich daar op zijn gemak. Zijn grooten naam en zijne minzaamheid deden hem vele vrienden en bewonderaars vinden, die zijn ijdelheid streelden en hem in allerlei kringen brachten. Hij kwam ook aan het hof, en genoot de eer zijne nieuwste werken aan den Koning en de Koningin voor te lezen, zoodat men toen algemeen dacht, dat hij tot voorlezer der Koningin zou worden benoemd. Auerbach gevoelde zich thuis in die atmosfeer van hulde en onderscheidingen. Met tranen in de oogen vertelde hij eens aan een zijner vrienden, dat de Koning van Wurtemberg

hem had belast de groeten aan zijne moeder te Nordstetten over te brengen. Toen Auerbach in November te Cannstatt was, verheugde hij zich er op te Cannes den Groothertog van Baden te zullen ontmoeten. ‘Hij is een groot vriend van mijne werken,’ zeide hij aan eenen vriend, die hem te Cannstatt bezocht: ‘hij leest die zelf keurig voor in zijnen familiekring. Hoewel hij zelfs ernstig ziek is, laat hij zich per telegraaf geregeld omtrent mijne gezondheid bericht zenden.’

Men ziet het: ijdel was Auerbach zeker; maar zijne ijdelheid had niets hinderlijks; hij was ijdel, niet jaloersch of nijdig. Hij was steeds bereid de verdiensten van anderen te erkennen en zelfs hooger te schatten dan zij verdienden. Van de romans van Gutzkow, Freytag en Spielhagen sprak hij met groote waardeering, en soms greep hij zelf naar de pen om ze warm aan te kondigen. Met geestdrift liet hij zich uit over Gottfried Keller, en voor menig nog weinig bekend dichter sprong hij in de bres. Hij was in hooge mate dienstvaardig, en gaf gaarne. Dan eens deed hij een nieuw denkbeeld, dan eens de stof voor een werk, of den titel voor een boek aan de hand; aan de keuze van een titel hechtte hij veel. Fanny Lewald noemde hem ‘St. Niklaas met volle zakken’... voor groote kinderen. Max Ring verhaalt een aardig staaltje van zijne fijne attenties jegens vrienden. Ring had eene nieuwe woning betrokken; 's avonds laat kwam Auerbach aanzetten; hij bracht Ring en zijne vrouw brood en zout, met den wensch dat het hun nooit aan beiden zou ontbreken!

Naar de beschrijving van zijne tijdgenooten, moet Auerbach er in zijn jeugd goed hebben uitgezien. Hij was niet groot, maar breed geschouderd, en had aanleg tot zwaarlijvigheid, hoewel hij zich toch vlug bewoog. Een prachtig voorhoofd, heldere blauwe oogen, een groote, goed gevormde mond, die, wanneer hij lachte, gezonde tanden liet zien, een frissche gelaatskleur - zoo was Auerbach op zijn dertigste jaar. Tot op het laatst behield hij de stevige tanden en de heldere oogen, hoewel het gezicht was verbleekt en vermagerd.

Auerbachs beroemdheid dagteekent van zijn twee-en-dertigste jaar. De twee eerste doelen van zijne *Dorfgeschichten* waren

toen verschenen, en Freiligrath had hem daarover een fraai gedicht toegezongen. Voor de meesten zal Auerbach wel blijven de dichter van de *Dorfgeschichten*, hoewel hij zelf aan sommige zijner latere werken, o.a. *Brigitta*, groote waarde hechtte.

Auerbach was in den waren zin van het woord een liberaal, geen democraat. De te Breslau vertoevende volksman Bakunine zeide hem eens. ‘Wanneer wij overwinnen, waarde Auerbach, beginnen wij met u op te hangen.’ Dat hij reeds vroeg gebroken had met de voorschriften van het Joodsche geloof, belette niet dat hij met hart en ziel Jood bleef. ‘Ik ben in een opzicht gelukkig geweest,’ zeide hij tot Mauthner: ‘Ik ben Duitscher, en iets anders zou ik niet kunnen zijn. Ik ben een Schwabe, en iets anders zou ik niet willen zijn. En ik ben een Jood: *das had die richtige Mischung gegeben.*’

Auerbach was een gezellig man en een prettig prater. Verschillende *bon mots* van hem hebben de ronde gedaan, en in de critieken die hij als beginnend schrijver over boeken leverde voor Lewalds tijdschrift *Europa* (hij ontving daarvoor 20 gulden per maand) ontbreekt het niet aan geestige zetten. Van Dingelstedt zeide hij eens dat deze zijn schitterend talent *verdingelte.* Een dagbladschrijver vergeleek hij bij een kok; ‘Hij moet ieder den kost geven dien hij verlangt.... maar hij behoeft er daarom zelf niet van te houden.’

Wat Caro onlangs in de *Revue des Deux Mondes* van de pers zeide, was ook Auerbachs gevoelen. ‘Het ontbreekt het lezend publiek aan tijd en rust om eenen schrijver op zijne langzame, trapsgewijze ontwikkeling te volgen. Alles jaagt naar sensatie. De bladen, zoowel de niet-geïllustreerde als de wel-geïllustreerde, hebben hierin veel kwaad gesticht.’ Zeer fijn oordeelde Auerbach over de zucht naar vermaken van onzen tijd. De beroemde aestheticus Vischer, dezelfde die bij Auerbachs begrafenis een treffende rede hield, had zich bitter beklaagd over de uitbreiding van de *Stadtgarten* te Stuttgardt, zoodat Vischer bij zijne colleges in het nabijgelegen *Polytechnicum* veel last had van de militaire muziek. Vischer had gezegd dat dergelijke vermakelijkheden niet behoorden in de buurt van de tempels der wetenschap, maar de Raad der stad had zich aan zijne klachten niet gestoord. ‘Ja, dat kan ik best begrijpen, dat men de Stadtgarten-con-

certen niet zoo licht zal opgeven,' zeide Auerbach lachend: 'de moderne menschen zijn nu eenmaal zoo. Ons geslacht heeft iets *vergnügungspassives.* Vroeger, als men zich vermaken wilde, ging men in een tuin zitten en zong - of men maakte groote voetreizen. Hoe zelden is dit nu het geval. En waarom? Wij werken allen te veel, te ingespannen. Vroeger verrichtte men zijn dagelijksch werk in behaaglijke gemoedsrust, thans doet men dit met kloppende polsen, met geprikkelde zenuwen... onder de spanning van den storm. 's Avonds moet men zich dan ontspannen, en de menschen gaan dan zitten en laten zich wat voorspelen of voorzingen; zij amuseeren zich omdat ze kunnen uitrusten. Hoe is het anders verklaarbaar, dat menschen die zich beschaafd noemen, behagen kunnen vinden in de allerflauwste clown-grappen in onze schouwburgen?'

Met belangstelling zullen zeker Auerbachs *Gedenkschriften* worden tegemoet gezien, omdat men den dichter daaruit wel het best zal leeren kennen. Toen hij ziek werd te Cannstatt, was hij daarmede reeds bezig. Men weet nog niet hoe ver hij er mede gevorderd was, en zijne zuster, de eenige nog overgebleven van elf broeders en zusters, die den zieke trouw verpleegde, heeft tot hiertoe niets daarvan medegedeeld. Desaangaande wordt het volgende gemeld:

Toen de dichter verleden zomer bij zijn intiemsten vriend, in het *Waldhause* bij Niedernau (Tübingen) logeerde, begon hij zijne levensgeschiedenis op te teekenen, die hij wilde voortzetten tot den dood van zijne eerste vrouw. Daar hij reeds in het begin van November te Cannstatt zwaar ziek werd en ook te Cannes alle geestesinspanning hem door zijnen geneesheer werd verboden, zal het werk niet veel verder zijn gekomen, dan de geschiedenis van zijne voorouders. Onder deze neemt vooral zijn grootvader eene belangrijke plaats in. Het was een Boheemsch muzikant, die op zijne zwerftochten in Wurtemberg was gekomen; een virtuoos op het hakkebord, die daarom in Zwaben den bijnaam kreeg van 'Schmuhl Hackedebak.' In zijn autobiogaphie wilde Auerbach, in den trant van de *Besuche im Jenseits*, door zijnen vriend Ferdinand Hiller in de *Deutsche Rundschau* meegedeeld, eene reeks portretten van letterkundigen uit de periode. die op de klassieke volgde, vlechten, alle naar de natuur en zijne eigene kennis van die personen geteekend. Dit gedeelte

van het werk - misschien het meest belangrijke - zal wel gereed zijn, en ook een aantal van zijne kleinere verhalen, zooals hij er onlangs eenige bij A. Bieleveld te Karlsruhe uitgaf onder den titel: '*Deutsche Illustrirte Volksbücher.*' Een sociale roman, dien hij '*Der Meister und seine Gesellen*' wilde noemen, nadat hij in den zomer met Victor von Scheffel over den titel had beraadslaagd, is niet gedrukt en zal ook, overeenkomstig zijnen wensch, niet gedrukt worden. Zijne gedenkschriften zouden zeer goed kunnen worden aangevuld uit zijne geregelde en uitvoerige correspondentie met zijnen neef, dr. Auerbach, leeraar te Frankfurt a/M. Een dagboek hield Auerbach niet; de brieven aan zijnen neef kunnen echter daarvoor wel gelden.

Hoe Auerbach dacht over hetgeen hij zelf had verricht, kan men o.a. opmaken uit een gesprek over Gutzkow. Wij zeiden het reeds dat Auerbach en Gutzkow het niet goed samen konden vinden. Auerbach zeide van den schrijver van *Uriel Acosta*: 'Hij is geen dichter, maar een anatoom; hij schept niet, maar vernield en maakt secties op lijken; hij heeft geen oog voor het gezonde leven, maar alleen voor pathologische gevallen,' en Gutzkow, jaloersch op Auerbach groote populariteit, merkte eens spottend op: 'Auerbach ging op zekeren avond als eene arme onbekende Talmud-beoefenaar slapen, en ontwaakte den volgenden morgen als beroemd dichter.' Op zekeren avond ontmoetten de antipoden elkander ten huize van Braun. Gutzkow was in het oog loopend koel; toen hij vertrokken was, verontschuldigde Braun hem en schreef Gutzkows onplezierige bui toe aan hypochondrie. 'Ja, ik weet het,' zeide Auerbach. Ik ken Gutzkow al lang. Zijn gebrek is dat hij zich eene verkeerde voorstelling maakt van dichterroem. Hij stelt zich dien voor als één enkel vat bier, waarmee wij allen moeten rondkomen. Krijg ik daaruit een *Seidel*, dan meent hij dat die hem wordt ontnomen. Maar dat is onjuist. De roem is onuitputtelijk. Wij hebben beide het onze gedaan om de slechte Fransche romans, die in nog slechtere vertalingen de markt beheerschten, van Duitschen bodem te verdrijven. De een heeft den ander geholpen: Auerbach Gutzkow en Gutzkow Auerbach.'

Die woorden kenmerken Auerbachs streven: het weren van Franschen invloed, het versterken van het Duitsche nationaliteitsgevoel.

Boekbeoordeeling.

I.
Willem Sanger. Tafereelen uit het leven eens dichters, door L Buyst Brussel, druk Wed. De Hou en Zoon.

Het dichtverhaal, waarvan wij hierboven den titel afschrijven, is de geschiedenis en het lijden van eenen jongen dichter, die niet begrepen wordt. De ongelukkige is verliefd en wordt bemind, maar ook op alle wijzen tegengewerkt, vernederd en vervolgd, en daarenboven nog door eene lange ziekte overvallen. Na veel strijd, wanhoop, enz. geneest hij en trouwt met de beminde.

Het onderwerp is niet nieuw, de behandeling evenmin.

Het is jammer dat de jonge dichters, in hetgene zij en wij als proeven en oefeningen in de dichtkunst beschouwen, niet met meer ernst denken aan het scheppen der personen en toestanden, die zij beschijven willen. Waarom niet getracht een paar of meer karakters te bestudeeren, en die na rijpe overdenkingen te doen optreden? Uit zulke voorbereiding ontstaan reeds, soms als van zelf, de meest gewenschte toestanden en verwikkelingen; en stellig is het, dat de schrijver daarin beter gelegenheid zou vinden om zijne waarde te doen kennen, dan in onderwerpen die, zooals Willem Sanger, teenemaal zondigen door gebrek aan opvatting.

De personen, die er in voorkomen, zijn niet geteekend. Een enkel voorbeeld:

Laura, de geliefde, de heldin van het werk, wil maar geene kennis maken met den lezer; wel zegt de schrijver dat zij schoon, rein, ja aanbiddelijk is, (eene Fransche zegswijze, die bij ons enkel op het tooneel te huis hoort,) maar de lezer zal dat zoo spoedig niet gelooven; hij verlangt Laura zelf te zien en te hooren. In het vierde stukje treedt zij voor de eerste maal handelend op, en nu hoopt de lezer en met recht, te weten wie en wat zij is. Ook de schrijver vindt hier eene schoone gelegenheid om haar te leeren

kennen; maar hij zal er zich wel van wachten. Hij laat die dwaze maagd negen versregels opzeggen, die wij meedeelen om te doen zien, hoeveel woorden een dichter gebruiken kan zonder iets te zeggen.

Willem zit in den tuin, *weggezonken in de beschouwing der natuur*; op eens komt Laura daar aangewandeld, en *met een lachje schuldeloos en blij zonk ze achteloos neder aan zijn zij*, *en sprak*

‘Een prachtig lenteweer, niet waar?
Zie, Willem, in dien appelaar
De vogels op en neder springen;
Hoor, hoe ze, vroolijk bij elkaar,
Een lustig avondliedje zingen,
Eer ze in het donzig nestje slapen gaan.
Ik kan ternauwernood den lust bedwingen
Om met die lieve diertjes meê te zingen,
Dewijl voor goed de winter is gedaan.’

En dat is alles wat de lezer hier van Laura verneemt. In gansch het werk vindt men zoowat overal dezelfde oppervlakkigheid. Geene grepen uit het menschelijk leven, geene diepe of verhevene gedachten. Zelfs Willem Sanger zegt ons menigmaal dat hij talent, gevoel, verstand heeft; maar nergens bewijst hij dit, zoodat, én zijne hooge gaven, én zijn lijden den lezer geheel onverschillig laten.

Vreest nu de schrijver dat wij te streng zijn, dan laten wij hem de volgende keus: Overweeg eens, hoevele bundels sinds vijftig jaren in ons land verschenen zijn; beschouw dan wat er van dat alles nog is overgebleven, en hoeveel van dit weinige nog verdwijnen zal. Wil nu L. Buyst in die rij plaats nemen, dan kunnen wij zijn werk goed en welgelukt noemen; want menig boek, dat beneden het zijne staat, werd fel geprezen; maar verlangt hij meer, zooals het goede in Willem Sanger ons doet veronderstellen, dat hij dan onze opmerkingen als welgemeende raadgevingen aanneme.

De kunst is voorwaar zoo gemakkelijk niet. Slechts weinige kunnen tot haar geraken, en dan nog door zwaren arbeid en jaren studie; maar juist dit is een prikkel voor hem, die zich geroepen voelt.

Zal nu L. Buyst moed genoeg en kracht hebben om den zoo menigmaal ondankbaren strijd voort te zetten, dan hopen wij eens in hem eenen goeden dichter te begroeten, des te meer, daar hij nu reeds verzen levert zooals de volgende, die wij met genoegen lazen en die als eene belofte klinken voor de toekomst.

Te somber... Ja, mijn hart kan diep gevoelen:
Ik kwam in Vlaandren; 'k zag d'ellendenkolk,
Waarin het arm, het fel vernederd volk,
Schier als ontzenuwd, thans ligt om te woelen;
'k Zag 't Nederlandsch, mijn dierbre moedertaal,
Alom door meer begoede stamgenooten
Te laf verloochend, al te dwaas verstooten
Uit vriendenkring, stadhuis en statenzaal;
En tusschen volk en rijke burgerij
Zag ik gestaag de scheidingskloof vergrooten.,.
Alom verval, verarming, bastaardij...
Hoe wil men dat mijn lied niet somber zij?

A.D.

Antwerpen.

II.
Charles Dickens, volledige werken. Vertaling van C.M. Mensing. - Volksuitgaaf aan fr. 1.50 per deel. Gent, Ad. Hoste.

Andermaal werden ons twee werken van Ch. Dickens, elk van 2 deelen, ter bespreking toegezonden, namelijk *Samuël Pickwick* en *Nelly.*

Zal het noodig zijn aan het lezend publiek den onvergelijkelijken Dickens te doen kennen, wiens werken in alle talen overgezet en in het Nederlansch verscheidene keeren vertaald werden? Deze nieuwe druk bewijst eens te meer, hoe zeer de Engelsche humorist ook ten onzent gesmaakt wordt. De fijne scherts, welke al de werken van Dickens doortintelt, openbaart zich het levendigst in *Samuël Pickwick.* Wáár is het, dat de keuze zijner personages, zoowel als het koddige der toestanden, waarin hij ze doet optreden, hierin een groot aandeel heeft; maar zijn schrijftrant zelf is zoo fijn, zoo zeer in overeenstemming met het behandelde onderwerp,

dat het voorzeker verwondering moet baren, hoe al die gaven in éénen persoon kunnen vereenigd zijn.

In *Nelly* worden de lotgevallen van een engelachtig goed meisje verteld. De toon van dit werk is doorgaans ernstiger dan in Dickens' andere gewrochten; maar de weemoedige tint, welke den lezer nu en dan eene traan ontperst, wordt op meer dan eene plaats door de vroolijke scherts verdrongen. En zoo vinden wij ook hier den onvergelijkelijken Dickens terug, opwekkend, levendig, meeslepend.

Doch waarom herhalen, wat anderen reeds honderden malen vóór ons hebben gezegd? Zijn de vele herdrukken en de vele vertalingen van Dickens' werken niet het klaarste bewijs van de voortreffelijkheid, de degelijkheid zijner talrijke gewrochten?

Wij kunnen ons dan ook bepalen, met eenige woorden van deze goedkoope uitgave zelve te zeggen.

Voorzeker mag zij onder de goedkoopste gerangschikt worden, welke wij kennen. Elk deel van *Samuël Pickwick* bevat ruim 250 blz. compressen druk, elk deel van *Nelly* 200 blz. Daarenboven is ieder boek door eene gravure opgeluisterd, terwijl de omslag insgelijks met eene gekleurde plaat versierd is. Eene fraaie, duidelijke letter verhoogt nog de waarde van deze boeken. Mogen wij derhalve den prijs - 1,50 fr. per deel - geen spotprijs noemen?

Slechts door een ruim debiet kan de uitgever in de mogelijkheid gesteld worden eene dergelijke volksuitgaaf te leveren. Wij wenschen dan ook van harte dat het Nederlandsch lezend publiek in België deze loffelijke onderneming zijnen steun niet weigere!

De vertaler heeft Dickens' werken in een zuiver Nederlandsch kleed gestoken: geene stijfheid, geene bastaardwoorden. Door zijne keurigheid van taal heeft hij er om zoo te zeggen echt Nederlandsche boeken van gemaakt, zonder de waarde der oorspronkelijke te verminderen. Derhalve eene reden te meer, om Hoste's uitgave der volledige werken van Ch. Dickens warm aan te bevelen. Moge deze kortbondige bespreking daartoe bijdragen!

FRANS DE GHENT.

Muzikaal overzicht.

Te Gent werden onlangs eenige volksconcerten gegeven, die veel bijval genoten. Die muziekuitvoeringen schijnen derwijze ingericht te zijn, dat men zich bepaald aan iets duurzaams zal mogen verwachten. De Heer Beyer, professor bij het Gentsche Conservatorium, staat aan het hoofd dezer concerten. Het orkest, samengesteld uit de leden der Toonkunstenaarsvereeniging, voerde reeds met veel zorg menig merkwaardig muziekgewrocht uit, waaronder stukken van Hendrik Waalput, professor van harmonie bij de Antwerpsche Muziekschool. Het *Openingsstuk* en de *Droom* uit het lyrisch drama *Stella*, alsook het openingsstuk *Hulde aan Conscience* verwierven eenen grooten bijval.

Eene aanmerking: Waarom worden de programma's dezer feesten in het Fransch opgesteld? Zou het comiteit der Volksconcerten bang wezen dat het Gentsche volk de taal van Artevelde niet meer verstaat, of zou dit slechts eene toegevendheid zijn aan het vooroordeel der hoogere standen, bij welke het Vlaamsch zorgvuldig schijnt gebannen te zijn?

Overigens in Gent schijnen op muzikaal gebied wonderbare dingen te gebeuren. Zoo zegt men dat zekere maatschappijen, welke vroeger groote diensten aan de Vlaamsche zaak bewezen, en - laat het ons hopen - nog zullen bewijzen, tegenwoordig hun best doen om hunne leden allerhande Fransche operas en operetten te laten instudeeren en opvoeren. Is dit werkelijk zoo, dan vragen wij ons af, waar wij met zulkeen stelsel naartoe gaan? Is het dan nog niet genoeg, dat onze Vlaamsche steden grootendeels onder den invloed staan van Fransche operatheaters, en moeten onze Vlaamsche maatschappijen dien invloed nog vergrooten? Niet dat wij de opvoering van Fransche werken vijandig zijn - voor zooverre die op het gebied van het oratorio of ander concertwerken blijven - maar den tijd doorbrengen met dingen, die men in de schouwburgen zien en hooren kan, schijnt ons wat al te ver buiten het perk der werkzaamheden eener zangmaatschappij te treden.

Dat de zangerskringen derhalve de gewrochten hunner Vlaamsche landgenooten ten gehoore brengen, daardoor zullen zij de nationale kunst - en terzelfdertijd de kunstenaars - aanmoedigen en doen kennen en liefhebben.

Te Antwerpen is het onder menig opzicht veel beter gesteld. De Muziekschool in hare abonnementsconcerten brengt telkens een zeker getal nationale gewrochten op haar programma. Ook de muziekmaatschappij *Société de Musique* voldoet in ruime mate aan de eischen van den nationalen wensch.

De muziekschool, in haar 3e abonnementconcert van Zaterdag, 11en dezer, vergastte ons op de *Pastoraal-symfonie* van L. van Beethoven; de gekende Vlaamsche zanger Blauwaert droeg, met begeleiding van orkest, de *Philips van Artevelde* van Gevaert voor, terwijl tot slot het feeststuk: *Hulde aan Conscience* van H. Waalput ten gehoore werd gebracht.(1)

Groot was de bijval voor al de werken, zoowel als voor de uitvoering. Maar vraagt men zich wel af ten koste van hoeveel inspanning en opoffering Peter Benoit tot dergelijken uitslag geraakt, en hoe diep de instudeering is der stukken, welke onder zijne leiding worden uitgevoerd?

Hoe jammer is het dan ook dat het orkest niet met eenige bijzondere instrumenten kan vermeerderd worden, dan voorzeker zou men de uitvoeringen der Muziekschool ideaal in den vollen zin des woords mogen noemen. Doch dat zal ook wel komen: wij willen nog wat geduld hebben; wij weten dat Benoit onvervaard zijne werkzaamheden voortzet, en wij hebben de overtuiging dat het *Vlaamsche Conservatorium* welhaast, indien de stad Antwerpen medewerkt, eene wezentlijkheid zal zijn.

Op Maandag, 13en dezer, noodigde de *Société de Musique* hare leden uit op een muzikalen avondstond, waarvan het programma was: 1e *Magnificat* (J.S. Bach); 2e *Melodie* (Schumann), *an der Wiege* en *Auf den Eise*, (Golterman) drie stukjes voor vioolcel en pianoforte; 3e *Gister avond*, lied (Huberti); 4e Ballade (Ch. de Beriot), Wals (Stephen Heller), beide voor pianoforte; 5e *Het Meiken*, lied (W.F.G. Nicolaï) 6e *Liebeslieder* (Johannes Brahms) en 7e *Slotkoor* van het tweede deel uit het oratorio *Bonifacius.* (Nicolaï)

Men ziet 't was eene puike en uitgelezene muziekkaart.(2)

Deze avondstonden onderscheiden zich van de concerten, door dat de eerste enkel met begeleiding van pianoforte gebeuren. - Die avondstonden zijn telkens eene belangrijke optreding van het koor, dat alsdan zijne fijne kleurschakeeringen aan den dag kan brengen, iets wat moeilijk uit kan komen bij eene orkestbegeleiding, hoe passend die dan ook zij.

Op het volgende concert der *Société de Musique* zal men onder andere: *De Zweedsche Nachtegaal* (Gedicht van de Geyter, muziek van Nicolaï) ten gehoore brengen. Reeds lang verwacht dit gewrocht zijne beurt, maar de opvoering der reeks opgestelde programmas maakte dit echter tot hiertoe onmogelijk.

Wij zien telkens de uitvoering der gewrochten van den beroemden Noord-Nederlandschen Nicolaï met ongeduld te gemoet. Vooreerst om

(1) Onze gewone verslaggever, M. Edw. Keurvels, heeft ons beloofd dit muziekfeest breedvoerig te bespreken in de volgende aflevering.

(2) Ook over dit muziekfeest zien wij van Mr. Edw. Keurvels een verslag te gemoet.

de groote waarde zijner werken; ten tweede, om de uitstekende diensten, welke hij aan onze Zuid-Nederlandsche komponisten in Noord-Nederland bewijst.

Indien ons Staatsbestuur er toe besloot aan onzen Koning den heer Nicolaï tot eene benoeming in zijne orde voor te stellen, zou dit feit in Zuid en Noord eene algemeene aanerkenning en goedkeuring te gemoet mogen zien.

Reeds menigmaal mochten wij deel nemen aan de vereering van Fransche en Duitsche kunstenaars; waarom nu niet eenen noorderbroeder eene onderscheiding toegekend, onderscheiding welke niet alleen Noord, maar ook Zuid Nederland vereeren zou?-

Plaatsgebrek doet ons hetgeen wij te zeggen hebben over de inrichting van eenen muzikalen Verbeteringsraad in Brussel, verschuiven tot ons volgend nummer. Bepalen wij ons vooralsnog met aan te stippen, dat dergelijke inrichting eenen grooten stap aan de vaderlandsche toonkunst kan doen vooruitgaan, indien hare werkzaamheden op bepaalden nationalen grond berusten.

Over het nationaal concert van het Brusselsch Conservatorium (50ste verjaardag zijner stichting) zullen wij insgelijks in onze volgende aflevering breedvoerig handelen.

Muzikaal Praatje uit Noord-Nederland.
III.

Mij vleiende dat ik dezen keer door den zetter der *Kunstbode* wat genadiger zal behandeld worden dan bij mijn vorigen brief het geval was, bericht ik u nog het een en ander over hetgeen er hier te lande op muzikaal gebied alzoo voorviel; de lust tot praatjes maken was mij anders wel een beetje vergaan op het gezicht van al de dwaasheden, die de goede man mij had laten verkondigen, bijv.: Gotterdämmer*a*ng voor r*u*ng, *Wun*- voor Wonnetagen, Hippocr*a*ne voor Hippocr*e*ne, etc.! De lezers zullen ook wel gedacht hebben: die praatjesmaker mocht liever zwijgen in plaats woorden te gebruiken, die hij niet eens behoorlijk kan spellen.

Edoch, een praatjesmaker laat zich niet zoo spoedig uit het veld slaan, en de lust tot *klappen,* zooals men in Zuid-Nederland zegt, overwon de vrees van uitgelachen te worden; ik vat mijn taak dus weer op.

Het belangrijkste muzikale feit was wel het bezoek van Johannes Brahms aan Holland. In de voornaamste steden van ons land trad hij op als componist-pianist, met zijn tweede clavier-concert en eenige kleinere werken. Het oordeel over Brahms is hier zoowel als in

Duitschland zeer verscheiden. Terwijl sommigen hem als scheppend kunstenaar hemelhoog verheffen, vinden anderen hem duister en onbegrijpelijk. Over het algemeen vond het piano-concert bij musici groote waardeering en werd het om de schoone bewerking der motiven zeer geroemd. Voor vele dilettanten scheen het echter een sphinx-arbeid; na met groote inspanning geluisterd te hebben, ging het hun als doctor Faust, toen hij wanhopig uitriep ‘Da steh' ich nun, ich armer Thor ünd bin so klug als wie zu vor,’ want veel begrepen ze er niet van.

Zeker is het dat de Brahmsche muziek grooten eerbied schijnt af te dwingen bij diegenen, die ontwikkeld genoeg zijn om den meester in al zijn diepzinnigheid te kunnen volgen; maar is dit alleen de roeping van een kunstwerk en is het onbillijk te verlangen, dat een leek bij de eerste kennismaking er van geniete, en zoowel door de schoone muzikale gedachte als door de melodie evenzeer bevredigd worde, gelijk de musicus door de fraaie technische bewerking?

Mijns inziens richt de Brahmsche muze zich allereerst tot het verstand, dan tot het hart - wat zijn orchestmuziek betreft wel te verstaan - de meesten zijner liederen zijn van wegslepende schoonheid.

Te gelijker tijd met Brahms kwam Mevrouw Joachim, de voortreffelijke altzangeres uit Berlijn tot ons; zij liet zich in verschillende composities van den meester hooren; vooral maakten zijne liederen, bij de voortreffelijke voordracht van deze uitmuntende kunstenares, diepen indruk.

Mevrouw Joachim verleende hare medewerking ook te Rotterdam bij een nieuwe compositie van Gernsheim, getiteld ‘Agrippina’ naar een gedicht van Lingg, bewerkt voor koor en altsolo. Dit inderdaad schoone toonwerk werd op meesterlijke wijze door haar vertolkt, en de Heer Gernsheim mocht zich in een groot en welverdiend succès verheugen.

Het optreden van de familie Jean Becker maakte niet den indruk dien men verwacht had. Jean Becker zelf werd door ongesteldheid belet mede te werken in verschillende plaatsen, zoodat men alleen zijn beide zoons Hugo en Hans benevens zijne dochter Jeanne hoorde en dat meestal in solostukken. Alle drie zijn reeds verdienstelijke artisten. De groote aantrekking echter die vroeger het Florentijnsch quartet uitoefende, en die voornamelijk in het onberispelijk ensemble en wonderschoone klankgehalte hunner instrumenten was gelegen, zullen de jeugdige Beckers individueel niet op de hoorders uitoefenen.

Op den 16^{n} Februari werd te Amsterdam het vijf-en-twintig-jarig bestaan herdacht van de Vincentius-Concerten. Ter uitvoering was gekozen het oratorium van Liszt ‘die Heilige Elizabeth’; de koren waren goed ingestudeerd en zongen flink. Jammer dat de acoustiek van het Paleis voor Volksvlijt zoo weinig geschikt is voor dergelijke uitvoeringen. De solisten voldeden minder, dat te meer te betreuren was daar o.a. de partij van Elizabeth zeer schoon is geschreven.

Aan den Heer Heinze die gedurende al die jaren geheel belangeloos de concerten leidde werd een warme ovatie gebracht. Hem werd namens de leden van het koor een prachtige vleugel en zilveren lauwerkrans aangeboden.

Het laatste muzikale nieuws was de opvoering van ‘Le Capitaine Noir’ van uw landgenoot den Heer Mertens, die in 1877 bij ons te lande onder den titel van ‘De Zwarte Kapitein’ als Vlaamsche opera reeds was vertoond. Eerlijk gezegd heeft het werk er niet bij gewonnen. De dialoog is in recitatief herschapen, waardoor het geheel langdradig is geworden.

Als de Heer Mertens met dit arrangement voor het Fransche tooneel heeft willen bewijzen, dat de Capitaine Noir eigenlijk geen karakteristiek Nederlandsche of Vlaamsche toonschepping was, is hij volkomen geslaagd.

Men hoort nu een Fransche opera, waarvan de bouw en melodiën vaak aan Meijerbeer herinneren, en hoewel over 't algemeen fraai geïnstrumenteerd, maakt het werk, bij gemis aan originaliteit, weinig indruk op de hoorders. Niettegenstaande zulks het algemeen oordeel is, had de opera toch veel succès, dat in de eerste plaats aan de goede vertolking (Delrat was als Burgemeester Van Cuyck uitstekend) en in de tweede plaats aan het nationale onderwerp is te wijten. Ik heb eens een onzer meest geachte letterkundigen hooren zeggen, dat er twee woorden zijn die in Nederland altijd weerklank vinden, namelijk: ‘God en Oranje’; voegt men er nu nog het woord ‘Vrijheid’ bij, dan zijn dit voor het Nederlandsch gemoed gegevens genoeg om zijn sympathie te winnen. Het heldentijdvak onzer geschiedenis verrijst dan voor de verbeelding, en zien dan de minder ontwikkelde bezoekers der lagere rangen op het tooneel een reusachtig Oranje-vaandel en de nationale driekleur ontplooien, terwijl in 't orchest het welbekende ‘Wilhelmus’ weerklinkt, dan is er zoodanig op het vaderlandsch gemoed der toeschouwers geïnfluënceerd, dat alles zich in luide bijvalsbetuigingen lucht geeft, en de muziek op den koop toe wordt genomen. Of de Capitaine Noir als *kunstwerk* zal blijven bestaan, betwijfelen wij.

Dat de kindercantate van Benoit bij de broeders in 't hooge Noorden (te Groningen en Harlingen) met geestdrift werd ontvangen is u waarschijnlijk reeds bekend. In beide steden werd de hooggespannen verwachting overtroffen en onstuimig verlangde men een herhaling van deze aantrekkelijke en zonnige compositie. Dat ‘Een Vlaamsche Kermisdag’ van Jan Blockx nogmaals op een concert der Ned. Toonkunstenaarsvereeniging met bijval werd uitgevoerd en Mej. Dyna Beumer als coloratuurzangeres zeer werd toegejuicht, zij ten slotte nog vermeld als bewijs, hoezeer men in Holland de Belgische kunstenaars waardeert.

Maart 1882.

SHAC.

Kroniek.

Tooneel- en letterkunde.

- *Prijskampen.* - Uitslag van den prijskamp van tooneelletterkunde, uitgeschreven door *De Wyngaard* van Brussel:

De jury, bestaande uit de Heeren Pr. E. Van Driessche, voorzitter, G.J. Dodd, P. Gassée, Stroobant, leden en J. Van Droogenbroeck, verslaggever, heeft in zitting van 24 Februari laatstleden, uitspraak gedaan en den uitgeloofden prijs met 4 stemmen toegekend aan het stuk, getiteld *Broederliefde*, tooneelspel in een bedrijf. De heer *A. Schepens*, te Sint-Joost-ten-Oode, is gebleken schrijver van dit stuk te zijn. - De jury heeft aan de stukken: *Misverstand* en *Familiezaken*, eene eervolle melding toegekend. Aan de schrijvers dier twee stukken zal, ingeval zij zich bekend maken, een zilveren gedenkpenning worden behandigd. Als schrijver van *Misverstand* heeft zich doen kennen Edm. Hendrickx, bestuurder van het Nederl. tooneel in Brussel.

- De tooneelmaatschappij: *Hoop in de Toekomst*, van Deinze, schrijft eenen kampstrijd uit voor het opvoeren van dramas en blijspelen zonder vrouwenrollen. De uitgeloofde prijzen zijn: Voor het drama, 1e prijs, 250 fr. en een verguld eermetaal, 2e, 150 fr. en een verguld eermetaal. Beste tooneelspeler, prijs 15 frank en een verguld eermetaal. - Voor het blijspel 1e prijs, 125 frank en een verguld eermetaal; 2e, 75 frank en een verguld eermetaal. Beste tooneelspeler, prijs, 10 frank en een verguld eermetaal.

De maatschappijen, die verlangen aan den prijskamp deel te nemen, worden aanzocht voor 1 Juli, bij den geheimschrijver, den heer Gentil Van Coppenolle, zich te laten inschrijven.

- Ziehier den uitslag van den kampstrijd voor het opvoeren van dramas en blijspelen, zonder vrouwenrollen, uitgeschreven door den Rederijkerskring '*Kunst en Eendracht!*' van Waregem:

Dramas. - 1e prijs, 300 fr. en een zilveren verguld eermetaal, aan de maatschappij *Rhetorika* van *Ninove.* 2e prijs, in verdeeling, elk 75 franken en elk een zilveren verguld eermetaal aan de maatschappijen *Nut en vermaak* van *Gent*, en *Hoop in de toekomst*, van *Deinze.*

Blijspelen - 1e prijs, 150 franken en een zilveren verguld eermetaal, aan de maatschappij *De Scheldebroeders* van *Berchem*; 2e prijs, 75 franken en een zilveren verguld eermetaal, aan de maatschappij *De Vrijheidsliefde* van *Gent.*

Beste Tooneelspelers. - Drama: Een zilveren verguld eermetaal aan den heer Arthur Delandtsheere, spelende met Ninove; - *Blijspel*: een idem. aan den heer Jan Fryters van Borgerhout.

Eervolle meldingen aan de heeren Frans Vandaele van Gent, August Wante van Berchem.

Eene aanmoediging, zilveren eermetaal, werd nog geschonken aan den heer Remi Vanhoeke van Deinze, oud tien jaren.

Consciencefeest.

- De inschrijvers op het Consciencefeest hebben dezer dagen de kunstwerken ontvangen, die hun door de inrichters van dit feest waren toegezegd: Volgens het bedrag hunner inschrijving, ontvingen de eenen eene herinneringsmedalie, waarop Conscience's beeltenis, de anderen een portret van den gevierden schrijver in steendruk. Dit laatste, geteekend door onzen Florimond Van Loo, is onder alle opzichten een keurig kunstwerk: sprekend van gelijkenis, malsch en vloeiend geteekend, mag het onder de beste voortbrengsels van dien artist en meester in dat vak worden gerangschikt.

- De ‘Bibliothèque Gilon’, die reeds aan haar 79o boekdeeltje is, heeft thans uitgegeven, eene Franscche vertaling van een drietal novellen van onzen gemoedelijken Vlaamschen schrijver Pieter Geiregat. De vertaler ervan is *Jan Leysemuer* (pseudoniem van een Dendermondschen schrijver), de vertaling is puik bewerkt.

Beeldende kunsten.

- Het Staatsbestuur heeft de groote schilderij van L. Lamorinière: *een Vijver te Putte*, aangekocht, die in het Koninklijk Museum te Brussel zal geplaatst worden.

- Op de groote kunsttentoonstelling van Philadelphia, zullen de volgende Gentsche artisten van hunne werken zenden: De Keghel, Den Duyts, Mejuffer De Vigne, Lemaire Maeterlinck en Mattelé.

- In de werkplaats van den heer Stracké, beeldhouwer te 's Hertogenbosch, is vervaardigd het gipsmodel voor het beeld van Jan Van Nassau, dat dezer dagen door de Heeren Merkelbach en C^{o}., te Utrecht, in brons zal gegoten worden.

Het model is 3 m. hoog, en geeft den Graaf te zien, gekleed in het kostuum van den tijd, rustende met den rechterarm op eene kolom, waarop het jaartal 1579 staat, en met den linkerarm op het gevest van zijn degen.

Het beeld zal geplaatst worden vóór de bibliotheek van de Academie te Utrecht.

- De plaatselijke commissie te Arnhem voor het gedenkteeken ter eere van Cremer, heeft in eene vergadering met deelnemers besloten, de vervaardiging van het gedenkteeken op te dragen aan den beeldhouwer P.A. De Leeuw. Het model, door dezen geleverd, stelt de buste van Cremer *en haut relief* in een krans van lauwerbladeren voor, die geflankeerd wordt door twee geniussen, in zittende houding. Onder de buste leest men: ‘Jacobus Jan Cremer, geb. te Arnhem 1 Sept. 1827, overl. te 's-Hage 5 Juni 1880.’ Men hoopt den 1en Sept. e.k. dit gedenkteeken in den gevel van het huis op het Velperplein, waar Cremer geboren is, te kunnen onthullen.

Toonkunde.

- Wij vernemen met genoegen, dat meester Gevaert de hand gelegd heeft aan de grootsche compositie ‘Het Volk van Gent’ gedicht van Emanuel Hiel.

- De heer Joh. M. Coenen, te Amsterdam, vierde den 24 Februari zijn 30-jarig dirigenten-jubilé. Als een koning is hij geëerd en gehuldigd geworden. Eene overvolle zaal wachtte hem toen hij den dirigeerstoel beklom, en fanfares, het aanbieden van een fraaien krans en luide en aanhoudende toejuichingen maakten het begin van den avond zeer feestelijk. Trouwens, den geheelen avond heerschte er eene opgewekte stemming, terwijl in den loop van het concert nog een gouden lauwerkrans het feestelijk karakter kwam verhoogen, evenzeer als het geschenk van *Apollo* aan haren orkestdirekteur, bestaande in een bokaal met zilveren deksel en voet, hem aangeboden door eene diputatie uit het Bestuur, en nog andere geschenken, zooals een zilveren tafelschel, een muziekkast en andere van waarlijk ‘klinkenden’ aard.

De liedertafel *Kunst en Vriendschap* bracht hem eene serenade aan zijne woning.

Een kerstavond
door Melati van Java.

I.

Het was Kerstavond, de heilige avond, die in 't bijzonder aan het huisgezin gewijd is, misschien ter herinnering aan dat andere Huisgezin, waarvan men nu het gedachtenisfeest viert.

Dan is 't de terugkeer aan den huiselijken haard van de zoons, die door hunne betrekking verre van huis verwijderd leven; dan gaat de dochter, die ook gedwongen is voor haar brood te werken, zich voor een poos verkwikken aan den ouderlijken disch, of komen de getrouwden hun kleinen aan grootvader en grootmoeder vertoonen; dan worden er oude veeten uitgewischt, oude herinneringen opgehaald, oude, misschien losser geworden banden opnieuw toegestrikt. Buiten is het koud, winderig, besneeuwd, maar binnen des te warmer en te gezelliger; men moet het immers den lieven reizigers zoo aangenaam mogelijk maken. Wat gaat die klok langzaam; hadden de blikken, op de wijzerplaat geworpen, de kracht om snelheid aan de raderen te geven, hoe spoedig zouden de wijzers dan zeven uur aangeven, want ten zeven uur komt de trein, waarmede de meeste verwachten zullen verschijnen.

‘Wordt het niet langzamerhand tijd om naar 't station te gaan. Wim?’ vraagt mevrouw Bauer aan haar man.

Ze verwachten hun oudste dochter, die uit logeeren is geweest; de moeder heeft juist de laatste hand gelegd aan haar lievelingsgerecht en de kokende punch nogmaals omgeroerd.

‘'t Is nog een half uur, en ge weet, met zulke bijzondere dagen, dan verlaat de trein zich gewoonlijk.’

‘Daarom had ik ook veel liever gehad, dat Antoinette met een vroegeren trein was gekomen. Na dat laatste ongeluk...’

‘Kom, kom, altijd zorgen voor den tijd of liever voor een tijd, die nooit komen zal. Ik ga me klaarmaken.’

‘Pa, mag ik mee?’

‘En ik Pa?’

‘Ik?’

Drie vier kinderkopjes kruipen van onder de tafel, uit de gordijnen, men weet niet van waar, en met hun groote verwonderde kijkers staren zij nu eens papa, dan mama aan.

‘Natuurlijk, mee mogen er wel een paar, is 't zoo niet, mama, maar wie is nu de zoetste?’

‘Ik, ik, ik.’

‘Nu, de zoetste blijft thuis; de stoutsten gaan mee, want daar zal mama het meeste last mee hebben om ze stil te houden. Wie is nu het stoutste?’

‘Ik, ik, ik.’

‘Neem Albert en Fransje mee, Willem,’ beslist de moeder.

‘En Mientje en Keesje?’

‘Voor Mientje is het te koud, Keesje is te klein en Suze moet me helpen met het souper.’

Eindelijk is de zaak uit; mama heeft de twee jongentjes er warm in gestopt en het drietal verlaat het huis.

Mevrouw kijkt eens rond en glimlacht van voldoening; het ziet er hier opvallend prettig en gezellig uit, juist een kamer, waarvan men droomt in een kouden wagon met bevroren ruiten, die uren lang door een vlakke heide stoomt. De wollen gordijnen hangen neer, de tafel glinstert van zilver en glas; het haardvuur werpt flikkerende glansen in 't porcelein en de glimmende meubels. Het theewater kookt en een mollige causeuse is bij 't vuur geschoven.

Wat zullen Nette's oogen straks glinsteren van pret en hoe zal zij uitroepen ‘Oost West, thuis best!’

II.

Zoo vroolijk als in de eenvoudige, geriefelijke huiskamer

der Bauers is het niet in de groote zaal van het kasteel. Slechts een klein gedeelte van de lange galerij is verlicht; het overige is donker en koud; bruin, somber houtwerk bekleedt de muren, die hier bedekt zijn met breede boekenkasten, daar hertenkoppen en tropheeën dragen, en eindelijk, waar het houtvuur in de diepe schouw brandt, een eetvertrek schijnen te omsluiten.

Een koperen lamp hangt van de zoldering en werpt spookachtige schaduwen op de donkere muren en de oude schilderijen, familieportretten van stijf ingeregen dames en geharnaste heeren. De tafel is bij den haard geschoven, want daar alleen is 't iets warm; verder blijft alles kil en koud.

De barones zit op een hoogen stoel, met gebeeldhouwden rug; haar witte handen houden nog het boek vast, waaruit zij heeft trachten te lezen maar niets verstaat; haar oogen volgen de wijzers op de ouderwetsche klok, doch met angst en schrik. Zeven uur komt nader en nader en zij kan er slechts met vrees aan denken. Tegenover haar zit freule Dora te werken; freule Dora is een familiestuk. Niemand weet hoe oud of jong zij is; sints menschengeheugen heeft zij op het kasteel gewoond en zit ze tegenover de barones te borduren aan een nooit afgewerkte tapisseriestrook.

‘Nog tien minuten,’ zucht de barones, na een schichtigen blik in de donkere, gapende ruimte geworpen te hebben, en nu hoort men een regelmatigen stap heel in de verte van de zaal.

‘Maar de trein verlaat zich gewoonlijk op zulke dagen,’ zegt freule Dora ook.

‘’t Is toch maar uitstel’ en ras strijkt de hooggeboren Vrouwe met den zakdoek langs de oogen, want de stappen komen nader en weldra werpt de lamp hare volle stralen op een lang, mager man met strenge trekken, wiens stemmig gesloten kleederen den oudmilitair verraden.

‘Is het rijtuig vertrokken?’ vraagt hij koud en stroef.

‘Ik weet het niet.’

‘Het wordt tijd, de trein kan elk oogenblik aankomen,’

en hij drukt op een knop naast den schoorsteenmantel. Een lakei treedt binnen en blijft in afwachtende houding staan.

‘Denkt men er wel aan, dat de jonker te zeven uur aankomt?’

‘Het rijtuig staat gereed, en de koetsier meende dat mijnheer.....’

‘Neen, ik ga niet mee; laat hem vertrekken.’

De knecht buigt en verwijdert zich en de baron zet zijne wandeling voort; mevrouw trekt haar *pelisse* dichter om de leden. Niettegenstaande zij vlak voor het vuur zit. rilt en klappertandt zij nog.

‘Wat zal dat een ontvangst wezen!’ fluistert ze als de stappen in de galerij bijna weggestorven zijn.

‘Die arme Siegfried!’

‘Kent gij haar, Dora?’

‘Zou ik Antoinette niet kennen, van jongs af, nicht.’

‘O ja, maar ge weet, we hebben in den laatsten tijd met de Bauers weinig omgang gehad en ik bedoel of ge haar laatst gezien hebt!’

‘Ja, eens bij den dokter aan huis, 't vorige jaar - een mooi, lief, ontwikkeld meisje.’

‘Als zij hem gelukkig, maar vooral braaf maakt! Ach God! Dora, ge weet, hoeveel ik heb uitgestaan toen hij zoo los en lichtzinnig leefde, en ook Frederik leed er door, al zeide hij het niet, maar sedert hij dat meisje kent, is hij geheel veranderd. Zes maanden lang heeft hij haar gekend en we hebben geen klachten over hem gehoord. O, als Frederik toch maar toestemde.’

Zij sprak hoe langer, hoe zachter, want de stappen kwamen weer dichter bij. Dezen keer betrad de baron echter niet den lichtkring om de lamp; hij keerde reeds op het jachtterrein om en verdween op nieuw in de duisternis.

‘Daar broeit niets goeds op die eenzame wandeling. Dora. Hoor, zeven uur; och, zet toch den wijn klaar, de arme jongen zal zoo koud wezen en hij mag zijn zoon toch geen verkwikkenden teug weigeren.’

Freule Dora stond op; stil knielde zij voor het antieke

buffet en haalde er een blad met glazen en een kristallen wijnkaraf uit, maar niet zoo stil of het rinkelen trof het oor van den eenzamen wandelaar. Ofschoon hij nog niet tot het einde zijner wandeling was, stond hij stil en met rassche schreden teruggekeerd, bleef hij dreigend op de onthutste vrouwen neerzien.

‘Wat moet dat beteekenen?’ vroeg hij: ‘is dat voor je zoon?’

‘Hij zal zoo koud zijn, Frederik!’

‘Koud? Hij zal 't straks nog kouder hebben, als hij koppig blijft en ik hem het huis gebied te verlaten.’

‘O Frederik,’ en met een pijnlijken kreet kromp zij als onder een smartlijken druk ineen, ‘wees rechtvaardig! Nooit zijt ge zoo streng geweest, toen onze zoon zijn ouders geheel vergat en er niet aan dacht ons bij de huiselijke feesten te bezoeken, maar zijn geld verkwistte in loszinnigheid. En nu hij uw toestemming vraagt voor een huwelijk met een onberispelijk meisje, nu....’

‘Zwijg vrouw! Hij zal te kiezen hebben tusschen dat huwelijk met een burgermeid en onze vriendschap.’

‘O ik ken hem; hij zal niet weifelen.’

‘Des te erger voor hem. Dora, berg dien wijn maar op; liever zie ik hem dood dan zoo gekoppeld.’

En hij hervatte zijn wandeling

De barones weerhield haar tranen niet meer; snikkend leunde zij achterover en weende om haar dierbaar kind.

‘Nicht’ troostte freule Dora, ‘het meisje is goed en braaf; zij wil hem niet trouwen dan met toestemming zijner ouders en ook de oude heer Bauer zal niet in de verloving zijner dochter toestemmen, dan als de baron haar hand in persoon komt vragen.’

Voor de honderdste maal had de Baron zijn zwijgenden tocht hervat; voor de duizendste maal wellicht had mevrouw Bauer den blik op de pendule geworpen; de reizigers waren er nog niet. De kleinere kinderen, moe van het wachten, maakten geen gebruik meer van de toestemming om langer op te blijven. Het oudste zusje te huis had hen weggebracht.

Een onverklaarbare angst maakte zich van de moeder geheel en al meester.

‘Half negen, 't is ongehoord! Suze, doe je mantel om en ga met me mee. Ik moet naar 't station.’

De barones hing nu ook met hare blikken aan de klok, die stomme oorzaak van zoovele smarten, zoovele angsten; zij betreurde het niet meer dat het al zoo laat was; als Siegfried maar aankwam, als zij hem maar terug had, want akelig als een doodsklok tikte het haar in de ooren, wat de baron gezegd had:

‘Liever dood dan....’

‘Wat denkt ge Dora?’ vroeg ze.

‘Och nicht, er ligt zooveel sneeuw en de treinen zijn zoo vol.’

Nu stond ook de baron binnen den lichtkring stil en zag naar de klok.

‘Jacob had niet zoolang moeten wachten; de dieren kunnen niet tegen zulk een lang oponthoud in de koude. Hij denkt zeker met huurpaarden te doen te hebben.’

‘Maar als de trein nog niet aan is, Frederik!’

‘De trein moet er al wezen, mijnheer is zeker niet aangekomen.’

Zijn stem klonk hardvochtig en koud; maar vergiste zich de baronnes niet? Het was of bij dat laatste woord zijn stem eenigszins onvast klonk.

‘Een ongeluk, Frederik, wanneer hoort men dat?’

‘Als het te laat is,’ sprak hij en begon nogmaals zijn wandeling; maar de stappen weerklonken niet zoo regelmatig meer, hij bleef soms staan, haalde diep adem en de barones stond ook op. Zij volgde hem in de duisternis.

‘Kwart voor negen en nog niets; och Frederik, kunnen wij we niets doen.?’

‘Wachten en geduld hebben.’

‘Wachten en geduld; o Frederik als.... als... wat gij zooeven zeidet...’

Hij haalde zijn schouders op en ging voort; de barones keerde troosteloos terug.

‘Ach Dora,’ smeekte zij, ‘misschien is hij wel regelrecht naar de Bauers gegaan. Laat daar eens vragen, wilt ge?’

Zwijgend stond Dora op en mevrouw viel weer zenuwachtig bevend in haar fauteuil terug.

Een oogenblik later maakte Dora haastiger dan zij sints jaren gedaan had een der deuren open, maar sprak nu den baron aan en nog voor mevrouw haar binnenkomen bemerkt had, was haar echtgenoot naar buiten gesneld.

‘Is er iets Dora?’ vroeg zij schier onhoorbaar.

‘Iemand om neef te spreken,’ klonk het hortend en stootend van de lippen der freule.

‘Iets over.... over den trein?’

‘Ik weet... denk het niet...’

‘O mijn God, welk een Kerstavond! Vrede aan de menschen! Vrede! Welk een spot! Ha vrede!’

En zij stond op, handenwringend, een beeld van machtelooze smart:

‘Liever dood! mijn God, hebt gij zijn goddeloozen wensch dan verhoord? O, hij meende het niet. Hij heeft Siegfried even lief als ik Verhoor hem niet en schenk vrede! vrede!’

Zij was op de knieën gezonken en verborg het gelaat in de kussens van den divan.

Freule Dora trachtte haar te troosten. ‘Het kan nog ten goede keeren. Misschien is 't overdreven.’

De goede ziel vergat blijkbaar, wat zij gezegd of gezwegen had.

‘Overdreven, wat is overdreven,’ gilt de barones ontzet, ‘zeg me wat?’

III.

Op 't perron van 't kleine stationsgebouw was alles in de weer; druk en verward werd er gesproken, geklaagd en gejammerd.

Zoo was 't telegraphisch bericht van het naaste station gekomen, dat de trein niet ver van daar gederailleerd was; er werd om een hulplocomotief geseind. Verscheidene dooden en nog meer gekwetsten, luidde het korte telegram.

De stationschef redeneerde en de beambten redeneerden en allen hadden een kring om zich heen, die aandachtig luisterde en door luide jammerklachten medelijden, angst of belangstelling lucht gaf.

Als verpletterd stond de heer Bauer daar; een jongentje aan de hand en met de andere zijn vrouw steunend, die reeds onderweg de schrikkelijke mare vernomen had.

Zij zeiden niets, wat zouden ze zeggen? Alles was nog onzeker; leven, dood, verminking, wie kon raden welk lot hun schoone, beminnelijke Antoinette had getroffen?

‘En de jonge baron werd ook verwacht,’ mompelde men.

‘Daar is niet veel aan verloren; hij leefde in onmin met zijn vader’ werd er gefluisterd.

‘Hij was zoo jong en knap.’

Misschien was dit wel zijn lijkrede.

Op eens gingen de groepen op zij; de stationschef bracht militairement de hand aan de pet; een oogenblik heerschte er stilte. De indrukwekkende gestalte van den baron was op 't perron verschenen.

Hij had zijn pelsjas om en de sneeuw lag op zijn hoed en kleeren; hij had blijkbaar den weg te voet afgelegd.

‘Is er al tijding?’ vroeg hij kortaf.

‘Verwacht u den luitenant?’

‘Misschien,’ was 't barsch bescheid.

De baron ging getrouw aan zijn gewoonte op en neer. Even bleef hij staan, toen hij de groep der Bauers zag, maar even slechts; een vraag verschroeide zijn lippen, maar hij sprak die niet uit. Hij verwijderde zich en dacht:

‘Wat heb ik gezegd? Liever dood dan.... Ik blijf er bij.... maar mijn jongen, mijn mooie, knappe jongen!

En zijn geest ging terug naar jaren te voren, toen ook op kerstavond Siegfried voor 't eerst op vacantie kwam van de militaire academie; wat zag zijn moeder er toen jong en gelukkig uit en hij zoo bloeiend, zoo flink - en nu lag hij misschien met verbrijzelde ledematen in de door zijn bloed gekleurde sneeuw. “Liever dood.... neen dan liever, liever....” Hier zag hij de Bauers, hij hoorde het gesnik der moeder en duidelijk daartusschen:

“Antoinette, Antoinette....”

“Laat ons naar huis gaan, Mina, 't helpt ons niets” zeide haar man “als men iets naders weet, dan zullen wij het t'huis ook wel hooren.”

“Neen, ik blijf; beter 't ergste dan die onzekerheid.”

Een vreeselijke gedachte doorkliefde den geest van mijnheer den baron. Als dat meisje eens.... en zijn zoon gered.... Snel verwierp hij het denkbeeld en toen kwam er een andere edeler gedachte: Als ik moest kiezen: hem gezond en ongedeerd te zien en toestemmen of...,.’

Hij gaf zich het antwoord niet, neen, hij wilde onwrikbaar blijven; maar onwillekeurig klampte hij zich aan een stroohalm vast: misschien is hij gered en dan, dan kan alles nog anders worden.

Daar kwam de telegrafist naar buiten; allen stormden naar hem toe.

‘Een eerste klas wagen verbrijzeld. Drie dooden, vijf gekwetsten, bovendien de machinist en de stoker, een conducteur; het had erger kunnen wezen.’ De baron zocht een steun. Geen twijfel meer, zijn zoon reisde eerste klasse. Hij was onder de verongelukten.

‘Zou Antoinette in de tweede zijn?’ hoorde hij als in een verre nevel vragen.

‘Is uw dochter er ook op?’ vroeg de baron toonloos en schor.

‘Helaas!’ snikte Bauer, ‘onze oudste.’

‘Dan zijn zij samen den dood in.’

‘Waarom?’ vroeg mevrouw, zich oprichtend en nog fier in haardoodsangt. ‘Waarom? Denkt ge dan dat ze samen reizen? Daarin zou mijn dochter nimmer toestemmen.’

De baron boog het hoofd.

‘Samen of niet samen! Dat is hun vereeniging geweest.’

‘Er is een extratrein gesignaleerd; daarmee komen de geredden misschien aan,’ klonk het rondom.

Ademlooze stilte en spanning heerschte onder het volk; de meesten hadden de handen gevouwen en 't hart in gebed omhoog geheven. Een filosoof had lachend kunnen bemerken,

dat het bidden nu toch niet meer baatte, dat het nu toch te laat was; wat deerde het hun? Alleen van boven konden zij nog redding en troost verwachten.

Daar nadert de locomotief loom en lusteloos, eenige ouderwetsche, afgedankte, in der haast bijeengeraapte wagens achter zich slepend.

Allen snellen naar de portieren; de baron blijft staan en naast hem is mevrouw Bauer op de knieën gezonken; hij heeft - hij weet zelf niet hoe of wanneer - hare hand in de zijne genomen en nog voor dat hij 't begrijpt, fluistert hij haar troostend toe:

‘Moed, mevrouw, moed, wie weet!’

‘Vader! moeder!’

Uit twee monden is die kreet gestegen, een flink officier heeft zich om den hals van den ouden baron geworpen en mevrouw Bauer rust aan het hart eener bevallige jonge dame.

‘Gered, gered, o God zij dank!’

Wie heeft het gezegd? Niemand weet het, maar allen herhalen het, allen, want niemand van hen, die op dit perron wachtten, mist een geliefde.

Sprakeloos drukt de baron zijn zoon de hand.

‘Stel mij aan jufvrouw Bauer voor’ vraagt hij.

Niemand vermoedt, hoeveel dit woord den trotschen grijsaard kost, maar toen de angst op het hoogst was, heeft de baron in zich zelf eene belofte gedaan en die belofte zal hij houden, hoe zwaar ze hem vallen mag.

Blozend en bevend laat Antoinette zich voorstellen en na een stijve buiging zegt de baron tot de familie Bauer:

‘Tot morgen, als ge mij ontvangen kunt.’

Een oogenblik later rijden vader en zoon weg; beiden zwijgen, de ontroering is te groot geweest.

‘Vader, ik dank u’ fluistert Siegfried eindelijk.

‘Vertel me alles wat er gebeurd is, alles’ beveelt de vader.

‘Zoo Antoinette niet op den trein geweest ware, zou u mij niet meer teruggezien hebben. Ik reisde eerste klasse tot Utrecht, daar kwam zij op het station, ik zag haar juist door de wachtkamer gaan om in een tweede klas coupé te stijgen;

er was nog maar plaats voor één. Ik drong naar binnen naast haar; zij was ontevreden op mij, dat ik haar gevolgd was, want in afwachting van uw toestemming had zij alle betrekking met mij afgebroken. Ik kon haar niet aan het praten krijgen, totdat het ongeluk gebeurde. Toen vader, toen bleek het dat de eerste klas coupé, die ik zoo verlaten had, verbrijzeld was. Een mijner reisgezellen bleef op de plaats dood; een ander werd zijn beide beenen letterlijk afgezaagd.

De baron rilde maar sprak geen woord. Hij voelde, dat zijn stem beven zou als hij haar liet hooren.

De groote vestibule van 't kasteel was wijd geopend en wierp een breed lichtvak op de sneeuw van het voorplein; toen het doffe rollen van het rijtuig en het gerinkel der belletjes van de paarden zich liet hooren, was de barones den breeden trap afgesneld, en, gevolgd door haar trouwe adjudant, stond zij te wachten onder de poort.

Verwilderd stonden hare oogen, zoo scheen zij den waanzin nabij.

Het rijtuig hield stil en zij voelde de armen van haar zoon om zich heen geslagen.

‘Moeder, gij hebt voor mij gebeden.’ fluisterde hij haar toe. ‘In dezen heiligen nacht blijft geen moedergebed onverhoord.

‘Ga naar binnen, Margaretha, wilt ge met alle geweld ziek worden?’ drong de baron aan en wankelend aan den arm van haar zoon trad de barones weer in huis.

‘Moeder, beef zoo niet; zegen liever het spoorwegongeluk. want...’

Verwonderd en glimlachend zag zij hem aan en juichte: ‘Glorie aan God in den hemel en vrede op aarde!’

Poëzie.

I.
Uit ‘gelukkig leven.’(*)

Wij telden eerst met uren, dagen.

Wij telden eerst met uren, dagen.
Wij tellen nu weken en weken.
Die tijd is waarlijk te vluchtig,
Als bloesem in Meimaand, verstreken....

***

Maar zoudt gij kunnen tellen, liefste,
- Doch, zie mij in de oogen intusschen,
En, denk aan morgen, middag, avond -
't oneindig getal onzer kussen?...

***

En blozend viel zij in mijne armen.
Al fleemend: ‘Dat zijn nu manieren!’
Terwijl we er haastig nog wat plukten
Om toch geenen tijd te verlieren....

Eerste Tranen.

Een ‘brave vriend’ had haar gezegd:
‘Proficiat, geëerde vrouwe;
Doch, openhartig, zij verklaard:
Om zijnen “dichter” draag ik rouwe,
Gij hebt bij hem, in hoofd en hart,
De schoone “Poëzie” vervangen;
Gij zijt, mevrouw, het gulden slot,
Het “amen” op zijn lentezangen....’

***

(*) Zal eerlang verschijnen.

En, na dit hoflijk heldenstuk,
Was hij, de brave vriend, verdwenen
En, als verpletterd, zat het kind,
Om haren ‘dichtermoord’ te weenen.
Toen hebben wij, geheel verrukt,
Ze vurig aan ons hart gesloten,
Heur goede tranen afgekust
En waarlijk ‘Poëzie’ genoten.

***

Geliefde, neen, geloof hem niet;
Gij moet uw ‘dichter’ niet beklagen,
Want nooit heeft hij, als nu, in 't brein
Volschooner poëzie gedragen:
De liefde in hem, de liefde in huis,
Vol licht en klank en kleurgewemel!
En, zoo die liefde 't graf is, kind,
God dank! dat graf is hem... een hemel!

THEOPHIEL COOPMAN.

II.
De visscher.[1]

Zacht spreidt zich de avond op de stille baren;
in 't westen grauwt steeds meer en meer de nacht;
naar d'oever stuurt de visscher, moê van 't varen,
den ranken boot, met net en visch bevracht.

Terwijl hij langs den stroom den blik laat waren,
den gulden blik, waar vadermin in lacht,
begroet zijn dankend oog, in 't blijde staren,
de kleine hut, waar zoete rust hem wacht.

Zoo lieflijk kronkelt in het avondgrauw,
het blauwe wolkje boven dak en schouw
der schaamle woon, ginds in het groen gelegen.

(1) Uit den dichtbundel: *Langs de Maas*, welke eerlang het licht zal zien

En als hij, gansch vergetend zorg en leed,
den nederigen dorpelsteen betreedt,
klinkt hem de stem van vrouw en kinderen tegen.

ARNOLD SAUWEN.

Antwerpen.

III.
Middagrust.

Over de akkers, geel en blank,
Blakerend in het middaggloren,
Klonk de zilvren klokkenklank
Uit den groenbemosten toren.
Naar het dorpje keerden weer
Akkerman en boerenmeiden,
En de zeisen klinkt niet meer
In het hooge gras der weide

Ginds, waar langs den smallen weg
Ranke twijgen heen en weder
Wiegelen in de dorenheg,
Zitten meid en maaier neder.
Op het mollig grastapijt
Geurt het zuinig maal hun tegen,
Want het dorpje ligt zoo wijd
En geen lommer dekt de wegen.

Stil is 't rond. - Het struikgewas
Fluistert heimvol boven beiden,
En de kwikstaart springt in 't gras,
Door de rijkbebloemde weide;
Ginds in 't veld, waar 't koren zucht,
Klinkt het lied der wilde lerke,
Die ter diepe, blauwe lucht
Stijgt op lichte, trillende vlerke.

Schoon, in lichten zomerdos,
't spannend jaksken half ontregen,
Blooten hals en lokken los,
Lacht de meid den jongling tegen,

Die haar roode wangen streelt,
D'arm om 't blonde hoofd geslagen,
Met de lange haarvlecht speelt
En tersluiks een kus durft wagen.

Op des maaiers zwellend hert
Laat zij, schuchter, 't hoofdje neder,
Schouwt nu eens ter wijde vert,
Dan ten blijden jongling weder;
En de middagzonneglans,
Blinkend door de dichte blâren,
Schept een gouden stralenkrans
Om het blond der losse haren.

ARNOLD SAUWEN.

Antwerpen.

IV.
Dierbare gedachtenis!

Elle a vécu ce que vivent les roses, l'espace d'un matin.

Er bloosde en geurde in hunnen gaard
Een pas ontloken bloemekijn,
Zoo zoet van kleur en geur, zoo fijn
Als nimmer een het was op aard.

Het was de parel van hun kroost,
Hun hoogste vreugd, hun beste troost.
Hun êelste schat, hun hartelust;
Het werd bemind, gestreeld, gekust

Doch rozenblaàn
Zijn ras vergaan!
Een wind, 't was de adem van de dood,
Blies door hun levenslentehof,
Verspreidde er schrik en bangen nood
En smeet de bloem verwelkt in 't stof.

En *Hij* en *Zij* nu eenzaam dwalen.
En rouwen met ontstelden geest...
Terwijl ze steeds den naam herhalen
Van 't Bloempje, hun zoo dier geweest!

JACOB STINISSEN.

Kortrijk, 1882.

V.
Morgengroet aan de zon.

De dageraad komt 't duister breken
En doet én ster én maan verbleeken;
't Wordt dag....
De berg van vuurge stralen blaakt;
De zon aan de Oosterkim ontwaakt....
Het bloempje kleurt,
De bloesem geurt
Ras in de warme stralen;
Het beekje stoeit
En kabblend vloeit
Langs veld en berg en dalen;
De leeuwrik stijgt
En zingend hijgt
Tot in het hoogst der heemlen;
In 't koele bosch
Gezwind en los
Ontelbre zangers weemlen....

En alles dartelt wat herleeft,
En alles juicht wat adem heeft,
En alles zingt met hellen toon
Een dankbaar lied zoo lief, zoo schoon,
Ja zoo verrukkend zoet:
‘Gegroet! o morgenzon, gegroet!
Gij opent ons de luikende oogen
En maakt ons allen opgetogen:
Gegroet!
Gij vangt de traantjes van onz' wangen
En vult ons, wouden, met gezangen:
Gegroet!
Gij rijpt mij, wieglend, golvend koren,
Gij droogt ons, nat bedauwde voren,
Gegroet!
Gij schenkt én vreugde én liefde én leven,
Door allen milden gloed te geven:
Gegroet! o morgenzon, gegroet!’

ERNEST PALLEMAERTS.

Mechelen.

De muziekdrukkers Phalesius.
(Vervolg).

Ander Cappittel van proffijten raeckende donruerende ende erffelijcke goederen deses Sterffhuijs.

Inden Eersten soo competeert desen voorschreven sterffhuijse ende bij dafflijvighe achtergelaeten Een huys metten gronde ende toehehoorten gheheeten van oudts den Coperen Pot ende nu tertijt genaempt den Coninck David gestaen ende gelegen in de Cammerstraet alhier tusschen thuijs genaempt den Witten Hont aen deen sijde ende thuijs geheeten den Struijs aen dander sijde jegenwordich belast sijnde eerst met negen schellingen brabants grontchijs aenden Cappittele van onser L. Vrouwen alhier ende tweentsestich guldens thien stuijvers erffelijck quijtbaer met een duijsent gulden capitaels aen Jo^{e} Clara vanden Bossche weduwe van Anthoni Silvoorts welcken voorschreven huijse int gheheele de voorgenoemde afflijvighe met heure susters selver bewoont ende gebruijckt gehadt hebben, sulx dat van huere daer aff alhier nijet en valt te brengen.

Dan is te weten dat omme finael affscheijt tusschen dese erffgenamen te hebben sij rendante naer voorgaende consent van mijne heeren de Weesmeesteren als met^{+} consente vande momboiren in date den negenentwintichsten Meije XVJ^{c} ende drijenvijftich onderteekent A. Janssens haer tvoorschreven huijs heeft doen ende laeten aenschatten door Cornelis vanden Eijnden ende Hans Wandelaers beijde geswoiren erffscheijders ende meters deser stadt die

$^{+}$Blijct bij de consente ende schattinghe.

tselve geschat hebben nu tertyt weerdich te sijne de somme van drije duijsent guldens eens naer wtwijsen van heure schriefftelijcke acte daer aff onder hen handt verleent ten dage ende Jaere voorschreven staende achter den selven consente daer aene alhier gecort wordt te voorschreve een duijsent guldens capitaels daer op wtgaende soo blijft de bate noch twee duijsent guldens eens die alhier worden wtgetrocken compt[+]

(Wordt alhier alleenen vanden een duijsent g[s] den Interest goet gedaen voor onderhalff Jaer tegens vier ten honderd t'zedert bamis 1653, tot half Meert 1655 bedraegende sestich g[s] compt[+] [+]2000 gs.

Item competeert alnoch desen Sterffhuijse ende bijder afflijvige achtergelaeten eene rente van veertich guldens tsjaers quijtbaer ten penninck twintich bedraegende duijsent guldens capitaels geheven wordende op een huijs gestaen ende gelegen opde Veemerckt tot Mechelen[(1)] tusschen de kercke vande Patres Jesuiten aen deen sijde ende thuijs[+] genaempt de Clocke aen dander sijde verschijnende jaerlijcx den vierden Februarij alles naer breeder wtwijsen vanden Constitutie brieve daer aff ten behoeve der afflijvighe gepasseerd voor Schepenen van Mechelen voors. opden eenentwintichsten Julij anno XVJ[e] sessenveertich onderteeckent R. vanden Venne bij Pater Albertus van Vilsteren priester ende procurator van het Collegie Jesu aldaer inder qualiteijt soo hij gecompareert is waer van de capitale penninghen alhier oock in proufijte worden wtgetrocken bedraegende als voore de somme van[+] [+]60 gs. [+]Blijct bijden Inventaris bij kennisse van partijen et acceptatur. [+]1000 gs.

(1) Wij zagen hooger dat de familie van Elisabeth Withagens, Pieter Phalesius gade, van Mechelen herkomstig was.

Sijnde bij haer rendante ontfanghen twee[+] Jaeren verloops der selver rente verschenen den vierden februarijo anno XVJ[c] drijenvijftich ende vier februarij XVJ[c] ende vierenvijftich bedraegende elck Jaer veertich guldens ende voor de selve twee Jaeren[+]

[+]Acceptatur.

(Depost wort alhier noch goet gedaen een Jaer voorder verloop en ses weken bedragende[+]

[+]80 gs.

Item Jacques Kindt suijkerbacker ende Anna Francq sijne huijsvrouwe jegenwordich woonende tot Loven sijn aen dafflijvige schuldich gebleven de somme van tweelf hondert guldens eens ter saecken van geleenden gelde naer wtwijsen vande twee differente obligatien daer aff sijnde deen[+] in date achtentwintich Meert XVJ[c] vierenveertich ende dander dienende maer tot meerder confirmatie der selver schult in date den Iersten October XVJ[c] achtenveertich met geloefte van daer aff te betaelen den Intrest a ses ende een quaert percento waer aff soo van het capitael noch verloop voor noch tertijt nijet en is ontfanghen soo daer alhier wtgetrocken wordt[+]

[+]45 gs.

[+]Blijct bijden inventaris ende fiat diligentia metter minnen oft metten rechte

Item B..... de Salines Deken vanden Cappittele van Anderlicht is aen de afflijvige oock schuldich gebleven de somme van tweehondert guldens eens ter saecken van gelijcke somme bij hem van haer ontfanghen naer wtwijsen van sijne manuale obligatie in date primo Junij XVJ[c] negenenveertich die bij hem gheloeft sijn te betaelen binnen een Jaer alsdoen naestcommende metten Intreste tegen ses een [(1)]

[+]Memorie.

(1) Bartholomeus *Salinas* werd deken benoemd van het kapittel van Anderlecht in 1645; in 1654 werd hij deken van Sint-Gommarus te Lier. Hij stierf in 1674.

quaert percento daer aff soo van Capitael als verloop insgelijcx nijet en is ontfanghen.

[+] Sulcx dat ter saecken der selver obligatie. voor noch ter tijt nijet alhier wtgetrocken wordt[+]

[+]Ut supra.

Item S[r] Robert d'Olivares is desen Sterffhuijse schuldich gebleven de somme van dryehondert negenenvijftich gulden ende tweelff stuijvers over gecochte boecken van int leven der afflijvige naer wtwijsen van sijne manuale obligatie in date XV. Meije XVJ[c] tweenvijftich daer op bij haer rendante tsedert van hem is[+] ontfangen ter goeder Rekeninge de somme van tweehondert ende veertich guldens eens compt[+]

[+]Memorie.

[+]Acceptatur

Soo dat denselven alnoch daer aff perreste[+] schuldich blijft de somme van een hondertnegenthien guldens en tweelff stuijvers dwelck alhier is dienende voor[+]

[+]240 gs.

[+]Fiat diligentia voor dese rest.

Ende Abraham Goetkens is van oudts schuldich gebleven aenden Sterffhuijse van wijlen Peeter Phalesius der afflijvige Vader was de somme van achtentwintich guldens eens naer wtwijsen van sijne obligatie in date twee Junij XVI[c] acht waer aff gheen hope en is iet sal connen worden ontfanghen overmidts den selven is arm gestorven soo[+] daer aff alhier[+]

[+]Memorie.

Voorts is te wetene dat bij haer rendante is ontfangen geduerende dophouden deses sterffhuijs soo van vercochte musieck boecken als van diverscheingecomen wtstaende schulden oock van vercochte ende geleverde boecken van diverscheper soonen ende dat tsedert den derthienden Augustus XVJ[c] tweenvijftich totten achsten Julij anno XVJ[c] ende drijenvijftich tsaemen de somme van elff hondert sesthien guldens en negenthien stuijvers eens naer breeder wtwijsen vande

[+]Is desperaet.

[+]Nij

schriefftelijcke specificatie bij heur daer[+] aff gehouden vanden dach maent ende Jaere die oversulcx alhier oock worden in proffijte gebracht ende wtgetrocken compt[(1)+]

[+]Blijct bij de specificatie.

S[a] 2[a] grossa van proffijten deses staets bedraeght vier duijsent vijfhondert eenenveertich g[s] 19 st. compt[+]

[+]1116 gs 19 st.

[+]4541 gs 19 st.

(*Wordt voortgezet*).

EDW. VAN BERGEN.

Boekbeoordeeling.

Lentesotternijen, poëzie van Pol de Mont, Gent, Ad. Hoste. 1881. Prijs 2 fr.

Sedert drie vier maanden is voorzeker geen naam van eenig Zuidnederlandsch schrijver meer op ieders tong, dan die van den dichter der *Lentesotternijen.* Pas een goed half jaar geleden was Pol de Mont voor Holland nog een onbekende, en thans wordt hij bij onze Noorderbroeders gevierd en bemind, en zijn naam wordt in eenen adem met dien der meest bekende Hollandsche letterkundigen genoemd.

Hier in België..... Doch waarom daarvan gewagen: men is immers geen sant in zijn eigen land, vooral in *ons* land niet. Gelukkig, als men het dan toch in een broederland kan zijn!

Wat ons betreft, wij verheugen ons in den roem, welke eenen onzer jongere mannen ten deel valt, en al is er misschien wel een weinig af te dingen op den lof, welke men de Mont zoo kwistig toezwaait, toch doet het ons deugd hem in Holland zoo gevierd te zien.

Iets, wat wij in dezen dichter eerst en vooral moeten bewonderen, is zijne vruchtbaarheid. Nauwelijks heeft een bundel zijner gedichten het licht gezien, of een andere ligt reeds ter pers, en zoo komt het dat de *Lentesotternijen* reeds

(1) Men verkocht dus in minder dan een jaar, van den 13 Augusti 1652 tot op 8 Juli 1653, in den winkel der Phalesen, muziekdrukken ter waarde van elf honderd zestien gulden.

door *Loreley*[1] zijn gevolgd geworden, terwijl een ander boekdeel verzen[2] binnen kort verschijnen gaat.

Dat dit gauw en veel voortbrengen eenigszins afbreuk moet doen op de degelijkheid van het voortgebrachte, lijdt geen twijfel. Edoch, nevens die kleine vlekken worden zooveel schoonheden aangetroffen, dat men algauw de eerste uit het oog verliest, om slechts de laatste te genieten.

Naast de vruchtbaarheid dezes dichters en misschien ook wel op het voorplan treedt zijne meesterschap over vorm en taal. Onder zijn penseel krijgt alles eene eigenaardige kleur; frischheid en natuurlijkheid kenmerken zelfs de minste zijner stukken; leven en beweging doortintelen alles, wat uit zijne pen vloeit.

Het schilderen naar de natuur levert voor de Mont niet de minste zwarigheid op. Met enkele penseeltrekken weet hij ons een gansch tafereel aanschouwelijk voor het oog te tooveren, en al is de kleur op enkele plaatsen soms wat te schitterend, en al komen op andere plaatsen de *détails* te veel op den voorgrond, het geheel is zoo aanlokkend, zoo zonnig en frisch, dat men den dichter volgaarne die kleine onnauwkeurigheden vergeeft.

Leest: *Een zaaier ging uit zaaien.* (blz. 10.)

Nog eer der zonne gloeiende kus
Van berk en brank heeft dauw gedronken,
Treedt moedig de stevige landman, flus
Naar 't veld, in nevels nog verzonken.
Daar trekt, den eedlen kop omhoog,
De zwarte ruin de lange voren,
Snuift blij den wind, en - vuur in 't oog,
Laat, stapvoets, luid gehinnik hooren!

‘Jutho, mijn paard!’ - de djakke knalt,
‘Jutho!’ ziet eens dat ploegmes blinken,
‘Jutho! mijn bles!’ - de djakke valt:
't Geweldig ros trilt op zijn schinken
En snuift en stampvoet. ‘Juth! steeds los
Vooruit!’ - 't Dier schudt zijn maan, de zwarte:
Daar baadt de zonne het machtig ros
In goud, van uit de hooge verte.

(1) *Loreley.* Uit het boek der lijdenschappen. Beijers te *Utrecht.*
(2) *Idyllen.* Pijttersen te *Sneek.*

‘Jutho! -’ En achter paard en ploeg
Fier treedt de zaaier: struische jongen;
Borst bloot, - is de uchtend koud en vroeg,
En in die borst twee ijzeren longen!
En, stap op stap, daar spreidt zijn hand
Mild door de diepe, bruine voren
Het kostbaar zaad, de gouden plant:
Het vruchtenbrengend voedzaam koren!
.....
Enz. enz.

En verder: *Een aardig paarken.* (blz. 108.)

In 't wegelken diep, zeer diep en smal,
Wandelt een aardig paarken:
Och ziet... ze zijn beide zoo jong nog en mal;
En gelijken malkaar op een haarken.

Zijn oog is vlam, haar blik is vier,
Van goud zijn beider haren.
Zijn wangen blozen als kerzen schier;
Rozen betinten de hare.

Dan - wandlend wiegen de hoofden saam
Of raken malkaar de wangen;
Nu, wandlend, preevlen ze elkanders naam
En pressen malkaar, vol verlangen.

Dan - wandelend fluisteren ze, eindloos zacht
Veel gekke, doch hemelsche dingen.
En, of het heur aanstond, de zonne - zij lacht
Op het paar, en de merelen zingen.
.....

Eene andere kenmerkende eigenschap is de levenslust, welke Pol de Mont's gedichten doorstroomt. Wil men er een klaar bewijs van? Men leze: *Een lustig liedje van lustig sterven.*

Indien ik in de Lente sterf,
God moge er mij voor bewaren!
Draag zorg dat ik een graf verwerf
Bij lovers en groene blaren!

Klein mag het aardig plekje zijn!
Doch - kies het onder de boomen,
Dat morgendlicht en zonneschijn
En dauw, mij er laven komen.

Dan, als men mij in het lichter schraagt,
Laat ergens een spleetjen open:
Vast komt, daar men 't zangerken grafwaarts draagt,
Een lichtstraal binnengeslopen.
Die streelt en troetelt dan, puur voor de pert,
Mijn dorre, kille wangen,
En - sluipt hij dan ook door de oogen in 't hert,
Dan houd ik er hem gevangen.

Wil, als gij mij begraaft, in het gras
Een groenen krekel vangen.
Een takje kernfrisch haaggewas
Zult ge over het hoofd mij hangen.
Sluit dan den krekel, tot liefdeblijk,
Bij de loveren, in mijn lichter.
Die zingt dan psalmen over mij lijk:
De krekel ook is dichter.

Daar naakt door het groenende veld de stoet.
Het is een klare morgen:
Uit bermen en heesters word ik begroet
Door stemmen, in 't loof verborgen.
Een frissche lindentak bedekt
Als doodenkleed, mijne bare,
En menige perel meidauw lekt
Op de kist, uit de ruischende blaren.

En zoo gaat dit levenslustig doodenlied in denzelfden toon voort. Voeg daarbij al de liefdeliedjes - en ze zijn talrijk - welke in den bundel voorkomen, en welke zich nog daarenboven door hunne eigenaardigheid in vorm en gedachte onderscheiden.

De muze van Pol de Mont versmaadt mede het schalksche niet; zij kan schertsen, en dat zij zulks goed kan, bewijst menig liedje uit den 1^{en} en den 2^{en} krans der *Lentesotternijen.*

De dichter opent zijnen bundel met een Platduitsch gedicht *An Klaus Groth*, dat gevolgd wordt door een antwoord van dezen laatste *An Pol de Mont.* Aan het einde van dit dichtwerk treffen wij de bekende: *Koewachter-idylle* aan, het prachtig gedicht, destijds in het Noord-Nederlandsch tijdschrift: *De Gids* verschenen. Tot slot komt, als autographe van den dichter, het onderstaande stukje:

Paralipomena.

Oude bronnen, droog en leêg,
Weder zult gij spruiten!
Merel, die sinds eeuwen zweeg,
Lustiger zult gij fluiten!
Dorre tak op d'ouden boom,
Groenende knoppen zult gij schieten!
IJs en sneeuw - de Lente koom!
Zilverig zullen de beken vlieten!

Weerklank uit het Dietsch gemoed,
Minnelust van knapen, meiden, -
Volkslied! krachtvol als ons bloed,
Frisch als 't luchtje in ons weiden;
- Ouden zult gij jeugdigen moed,
Jongen, machtigen hartstocht geven:
Oud en jong, ten vromen groet,
In mijn liederen zult ge 'erleven!

Het stoffelijk kleed, waarin Ad. Hoste de *Lentesotternijen* gestoken heeft, behoort tot de schoonste, die wij in Zuid-Nederland reeds te zien kregen. Het portret des dichters, dat het boek moet opluisteren, is onzes inziens weinig gelijkend: de Mont is zoo oud en zoo stijf niet.

FRANS DE GHENT.

Kunstoverzicht.
Meert - april.

Op kunstgebied valt er ditmaal nog al wat te melden. Trouwens, de tentoonstellingen in den *Cercle Artistique* en den *Cercle Catholique* en de twee uit Rome afgezonden stukken, van de HH. De Jans en Cuypers, leveren stof genoeg. We zullen maar dadelijk met de deur in huis of liever in den *Cercle Artistique* vallen en ons eenige opmerkingen veroorloven.

Eerst en vooral komen we daar Mr SIMONS tegen, die zich een eigenaardig *genre*, zoo in uitvoering als in opvatting van onderwerpen, heeft weten te vormen. Hij levert drie tafereelen: ‘Bij den haard,’ ‘goed akkoord’ en ‘twee grijsjes’

Het eerste vooral beviel ons uitmuntend. Keus van onderwerp, groepeering, verlichting en bewerking zijn nieuw en geheel eigenaardig. Jammer dat de beenen der beide figuren nog al erg misteekend schijnen te zijn. Als schildering en waarheid van toon vermelden wij ‘bij den haard’ waaraan wij de voorkeur geven boven zijne ‘twee grijsjes.’ Hij ga voort op den ingeslagen weg en trachte zijne manier van uitvoering te volmaken. Met een eigenaardig talent kan men ver komen. Doch dan moet dit origineele met goeden uitslag den toets van het esthetisch gevoel, dat iedere mensch in mindere of meerdere mate in zich heeft, kunnen doorstaan. Dat is nu juist het geval wel niet met het tafreel ‘Ehringsdorf’ van Mr STRUYS. Het is al te erg origineel, Wie prachtige doeken als ‘Misschien’, ‘Vergeten’ enz., achter den rug heeft, mag zoo eene safraankleurige *horreu*r niet ten berde brengen.

Met Mr Simons zullen voorzeker de heeren GODDING en VERHAERT de palm dezer tentoonstelling weghalen. Mr Godding levert ons in ‘Het afscheid’ eene schoone jonge vrouwenfiguur. Flink geborsteld zijn vooral het hoofd en de hoed. De moeder op hetzelfde tafereel bevalt ons minder, zij schijnt ons wat plat en hier en daar wat slordig in de schildering. Zijn ‘Duitsche ruiter’ is een al te karakterlooze kop. Het aangezicht is breed en vleezig geschilderd; wat ons echter niet bevalt is de glasachtige helm. Over 't algemeen mijde hij zichvoor eene ietwat vuile tint, die over zijne doeken verspreid ligt.

In een gansch tegenovergesteld genre is M. Verhaerts ‘Labore et Constantia’ opgevat. Zien de HH. Simons en Godding de natuur

meer in het ‘grijze,’ de H. Verhaert zoekt er meer den gloed, het warme in. Fijn getoetst, met een karaktervol figuurtje en flink uitgevoerde bijzaken, vormt het een tafereel, waaraan onzes dunkens de HH. DE BRAACKELEER en CAP gerust een lesje kunnen nemen. De laatste scheen ons echter iets beter dan gewoonlijk, vooral in de bijzaken; maar het vrouwenfiguurtje ligt weer in het oude gebrek: het erg alledaagsche en zware.

Dat is ook het geval met de schilderij van Mr NEUCKENS, ‘geef ons heden ons dagelijksch brood,’ Er is zelfs iets broddelachtig in dit doek. Het hoofd en de armen van het vrouwenfiguur zijn misteekend en veel te zwaar geschilderd.

Dan zien we liever zijne achtergronden en bijzaken in ‘de krekel van den haard’ en ‘het liedje der moeder,’ welke stukken oprecht geestig getoetst zijn. Het is verwonderlijk hoe hij, die de twee laatste tafereeltjes maakte, iets levert als ‘geef ons heden ons dagelijksch brood.’

Om iets droogs en zwaars van schildering te zien, kloppen we aan bij Mr HEYERMANS, ‘gezondheid!’ Hij ga eens een kijkje doen bij Mr STOBBAERTS, die nog al familietrekken met hem heeft in zijne manier van schilderen, doch in het goede. Een flinke, krachtige borstel staat dien heer ten dienste, evenals eene waarlijk realistische kleur. Jammer dat hij soms zoo'n erge bokken in het teekenen maakt. Zoo schijnen ons de peerden in zijn ‘stal’ en de jongen in zijn ‘werkhuis’ al te veel van natuurwonderen te hebben.

Mr SIBERDTS ‘kinderportret’ heeft ditmaal nog al verdiensten; vooral het ondergedeelte kwam ons voor goed gelukt te zijn. Het hoofdje echter is al te droog van schildering. Over 't mannenportret zwijgen we liefst.

Wij geven de voorkeur aan Mr NELIS ‘kinderportret’ dat als schildering gemakkelijk schijnt gedaan te zijn, en fijn van kleur is, misschien wel ietwat te flauw. Daarentegen vinden we zijne ‘Mona Lisa’, erg stijf, en doodsch van schildering.

Dit is het geval niet met Mr BOOMS ‘Rust’ dat flink geschilderd is. Hij mijde zich echter al te veel met *penseel*streken de vormen weer te geven. Wat meer afwisseling in de onderwerpen, zou onzes dunkens aan hem en Mr Nelis geen kwaad doen, evenmin als aan Mr HERBO, wiens ‘Bianca’ goed geschilderd en nog al aangenaam van opzicht is Doch die Heer schijnt te gelooven, dat er niets meer bestaat dan hoofden met eeuwig dezelfde oogen, neuzen en monden.

Mr FARAZIJN is schrikkelijk valsch in al zijne kleuren en dat wasachtige doorschijnende vleesch is erg onaangenaam om zien. Zijn

‘Molen te Veurne’ bevalt ons beter. Toch schijnt de achtergrond niet genoeg verzorgd.

M^r^ DE JANS stelt drie stukken ten toon: ‘twee Romeinsche stadsgezichten en eene binnenzicht. Het kleinste stadsgezicht beviel ons het best. Het is behendig uitgevoerd en natuurlijk van effekt; minder bevielen ons zijne chocolaadkleurige brug en zijn zwartachtig binnenzicht:

Terwijl we nu toch aan M^r^ DE JANS zijn zullen we even terug blikken op zijne kopij naar Holbein, welk stuk hij over eenige weken uit Rome afzond; alhoewel wij het oorspronkelijke stuk niet kennen komt het ons toch voor dat de kopij goed geslaagd mag heeten' daar ze ons niettegenstaande het verschil in uitvoering, goed den indruk van den Bazelschen meester wedergeeft.

Tevens zond Mr CUYPERS, ook laureaat van den prijskamp van Rome, eene gebeeldhouwde vrouwenfiguur af, ‘De Slavernij’ verbeeldend.

Goed gebeeldhouwd en nog al lief van lijnen, is dit werk

Het kwam ons echter voor dat de, naar de antieken zweemende armen en handen, al te veel afstaken, bij de meer realistische vormen van het overige.

Wanneer wij nu nog in den *Cercle Artistique,* Mr MEYERS, met een zonnig landschap, vermelden, en M^r^ VAN BEURDEN, met een mannenportret en een ferm geboetseerde jongensfiguur, beide in gebakken aarde, denken we best, zonder de overige heeren, en om reden, te beoordeelen, naar den *Cercle Catholique* te kunnen overgaan.

Hier krijgen we ditmaal wat meer dan gewoonlijk te zien; of het ook beter is dan de andere malen, is eene vraag, die we liever niet beantwoorden zullen. Het *liefhebberskorps* schijnt hier vooral de bovenhand te hebben. Daar we de liefhebberijkunst hier natuurlijk niet te beoordeelen hebben, zeggen we er in het algemeen van, dat het eene stuk wat beter, het andere wat slechter is, en dat allen onder 't middelmatige blijven.

Dus laten we die stukken terzij, en beginnen wij met Mr ANTHONY ditmaal verre van goed te vinden.

Vooreerst ziet er zijne vrouwenfiguur erg gemeen uit; dan: de kleuren rammelen dooreen, de vleezen zijn te hard en te krijtachtig van toon en de achtergrond(Stadsgezicht) is veel te zwaar en zelfs onhandig geschilderd. De teekening van 't bovenlijf zijner figuur is ook erg mislukt. In een woord we vinden in geheel zijn tafereel iets slordigs en verwaarloosd Echter in het ondergedeelte van het groene satijnen kleed vinden we zijne gewone vaardigheid in het stoffenschilderen terug.

We hopen dat Mr ANTHONY spoedig tot zijne oude manier moge terugkomen.

Aangenaam en eigenaardig, doch wat al te weinig geschilderd, kwam ons het tafereel van M. CLEYNHENS voor. In hun 'genre' zijn de schrijf- of teekentafel, het figuurtje en het scherm heel aardig van kleur. Misschien zijn er wat al te veel zwartbruine tonen in dit tafereel, wat aan het algemeen uitzicht iets onnatuurlijks en bitumeus geeft.

M. VAN DYCK levert eene stijve vrouwenfiguur, waar de 'pose' van 't model dwars door henen schijnt; ook is zijn doek als schildering veel te droog.

Veel liever zien wij het 'Meisjeshoofd' van M. DELEHAYE (dat N B, de zonderlinge titel droeg van 'Maagdelijn kopje!!). Het is geestig geschilderd; vooral het hair en het kleed bevielen ons. Misschien ligt er over het vleesch eene wel wat zwarte tint. Wat er ons het minste op beviel was de stroôhoed, die tamelijk droog scheen.

Over M. VAN MEERBEECKS 'landschap met de hoef' ligt een vrij onaangename toon verspreid. Ook schijnt ons het motief niet heel gelukkig gekozen. Op zijn ander stuk zijn in de stammen der boomen goede hoedanigheden te vinden; doch wat wij al te kras vinden, is het kladderen met dikke verf '*à tort et à travers,*' dwars door het figuurtje henen, van den voor- tot op den achtergrond zonder de minste noodzakelijkheid. Ook moet hij in 't algemeen meer de teekening van figuren en boomen verzorgen.

Droevig en kleurloos zien er de landschappen van M. TUYTTENS uit. Eene steviger en stouter uitvoering zouden hem van pas komen. Zijne vier aquaforten bevallen beter, bijzonder 't kleinste, dat goed en licht uitgevoerd is.

M WOUTERMAERTENS levert een vrij wasemachtig landschap met *al* te wollige schapen.

Beter vinden we het landschap van M. JORIS, die echter meer naar de natuur moet studeeren

M. OOMEN had eenige aquarellen, waaronder verscheidene goede.

Vermelden we nog M. RUL, een beginneling, die vooral naar de natuur moet leeren werken. Drie stukken stelde hij ten toon, waarvan t grootste nog al flink geborsteld is. Ook in zijn winter zijn goede hoedanigheden: nochtans schijnt het hier en daar wel wat hard.

Ten slotte, wat meestal aan de landschapschilders die wij bespraken ontbreekt, is 'grondige' natuurstudie. En, wij drukken op het woord 'grondige'. Niet genoeg is het de natuur '*na te bootsen*', zij moet '*gevoeld*' worden om ze in *al* hare deelen *wàar* te kunnen teruggeven.

We sluiten dit overzicht met te zeggen, dat we onze meening vlakaf uitgedrukt hebben, rechtuit, en vooral zonder '*camaraderie*'.

L.V.

Joseph Dierckx.

Ofschoon wij er ons sedert lang aan verwachten, heeft de tijding van het overlijden van Joseph Dierckx ons diep, ons smartelijk getroffen. Zijn afsterven is een onherstelbaar verlies voor het Nederlandsch Tooneel, waarvan hij sedert jaren te recht als een der meest begaafde, der meest verdienstelijkste beoefenaars gekend was, zoowel in Noord als in Zuid-Nederland.

Te Antwerpen geboren op 26 Mei 1835 werd Joseph Dierckx als het ware van in de wieg voor het tooneel opgeleid, want zijn vader, die onder de beste tooneelliefhebbers van zijnen tijd gerekend werd, nam zijnen zoon van jongs af mede naar al de vertooningen, die gegeven werden door de maatschappijen waar hij deel van maakte en liet hem zelfs optreden in het stukje *de Vagebond* toen hij slechts vier jaren oud was. Weinige jaren later in 1850, vervulde Joseph Dierckx voor de eerste maal eene rol in het drama *Jan de Vierde*, dat opgevoerd werd door de maatschappij van *Rethorika.*

Het kon moeielijk anders of Joseph Dierckx, sedert zijne prilste jeugd aan het vuur der planken gewend, zou zich tot jongeling opgewassen, tot het tooneel getrokken voelen blijven en hij werd dan ook een der ieverigste leden der maatschappijen *de Hoop* en *Rethorika.*

Wij zeggen een der ieverigste en niet een der bekwaamste leden, want groot was zijn talent niet, hij liet zelfs niet veel verhopen voor de toekomst, maar bij mangel aan talent bezat hij veel moed en liefde tot de kunst, twee hoedanigheden die hem later tot een der sieraden van ons tooneel zouden doen worden.

Weldra leefde Joseph Dierekx niet meer dan voor het tooneel en het is dan ook hoegenaamd geen wonder dat toen Victor Driessens met eenige vrienden in 1853 te Antwerpen *het Nationaal Tooneel* tot stand bracht, wij den jeugdigen Dierckx op den lijst van het personeel aantreffen.

> ‘Zijne eerste schreden waren zwak, zegt Victor Driessens in de puike redevoering uitgesproken bij de ter aarde bestelling van Joseph Dierckx. getuigden niet van aanleg voor de kunst, maar door zijn

vroolijk karakter, door zijne rechtzinnige inborst en eigenaardige goedheid, wist hij zich te doen liefhebben door zijne kameraden en bestuurders, hij bezat echter moed en wilskracht, en plotseling ontwikkelden zich in hem de kiemen van dat talent, welk in latere jaren de algemeene bewondering zou wekken. Reeds in den loop van het tweede jaar legde hij zooveel kunde aan den dag, verwierf hij zooveel bijval, dat hij bij het gezelschap onmisbaar was geworden.
De dag der loting naderde en het geluk was hem tegen: hij trok een slecht nummer.
Konden, mochten wij dit ontluikend en zooveel belovend talent laten verloren gaan voor de tooneelkunst? Neen, dat ware laakbaar geweest. Ook werden alle pogingen aangewend om hem ons te behouden en zij slaagden ten volle, dank aan den onvergetelijken kunstenaar Vieuxtemps, die op onzen oproep bereidvaardig zijn weergaloos talent ten onzen dienste stelde.
Jos. Dierckx was voor de kunst bewaard; van jaar tot jaar zagen wij zijne uitstekende kunsthoedanigheden zich uitbreiden en hem die groote kunstenaar worden, die voorheen nooit zijn gelijke had en stellig nooit zijn weerga zal hebbben, zoo in Zuid- als in Noord-Nederland.
Wie zal het wagen hem na te streven in de talrijke scheppingen, die door het publiek en door ons, zijne gezellen, zoo zeer bewonderd werden en met onuitwischbare letteren neergeschreven zullen blijven in de geschiedenis van ons Nationaal Tooneel? Altijd, ja, altijd zal Dierckx in zijn vak ongeëvenaard blijven.'

Met beide handen onderteekenen wij de woorden door zijnen kunstbroeder uitgesproken, het oordeel over het talent van den gevierden Dierckx wordt bijgestemd door al degenen die hem zagen spelen en bewonderden.

Het zou ons te ver leiden moesten wij in bijzonderheden treden over de kunde, aan den dag gelegd in deze of gene rol door hem, wiens verlies wij heden betreuren; de keus overigens zou moeielijk zijn, want het getal rollen door Dierckx vervuld is onnoemelijk; bijna geen stuk of hij trad er in op en altijd wist hij aan de voortestellen personaadjes een eigen karakter te geven, ze tot een zekere type te maken, die een onuitwischbaren indruk op de toeschouwers achterliet; of zijne rol groot of klein was, hoofd- of bijrol, met dezelfde nauwgezetheid, met denzelfden iever, met dezelfde kunde werd zij steeds door hem vervuld, zooals een echten kunstenaar betaamt.

Joseph Dierckx maakte onafgebroken deel van ons Nationaal Tooneel sedert de oprichting in 1853 tot in 1869; toen verliet hij ons om in Noord Nederland eenige jaren te gaan doorbrengen, waar hij nieuwe lauweren plukte, hem even kwistig als hier door het publiek toegekend.

Zijn weder optreden in Antwerpen in het Zomertheater en onder het bestuur van Victor Driessens werd met vreugde door onze schouwburgbezoekers begroet en geen wonder; de plaats die Dierckx op ons tooneel had ingenomen was sedert zijn vertrek immer opengebleven, en daarbij nog kwam hij ons terug met al zijne uitstekende hoedanigheden van vroeger, maar met meer ondervinding van zijne kunst en getuigenis afleggende van dien vooruitgang, welken men enkel verkrijgt door ernstige, aanhoudende studie van menschen en zaken.

Jos. Dierckx inderdaad, men moet hem overigens maar weinige keeren hebben zien spelen om er van overtuigd te zijn, was een fijn opmerker en ofschoon vroolijk van aard, geestig van natuur, was hij het niet die in gezelschappen het hooge woord voerde; op tijd en stond bracht hij zijn woordeken in het midden, los, eenvoudig weg, dat u onwillens tot lachen dwong, maar hij had immer het oog op hetgene rond hem gebeurde, sloeg de menschen nauwkeurig gade en zocht in hen eene eigenaardigheid, waarvan hij in zijne latere scheppingen gebruik zou maken.

Wij zouden bijvoorbeeld meer dan een Antwerpenaar kunnen aanwijzen die door hem, zoo trouw als het geoorloofd is, op het tooneel werd gebracht.

Sedert 1873 dat Victor Driessens het bestuur van het Nationaal Tooneel in handen had, vinden wij Joseph Dierckx aan het hoofd van het personeel immer hooger en hooger klimmende in de gunst van het publiek, zooals hem meermaals treffend bewezen werd ter gelegenheid zijner benefietvoorstellingen en vooral toen hij op 3 Februari 1875 zijn jubilé vierde van 25 jaren tooneelkunstenaar.

In zitting van den Gemeenteraad van 20 Maart 1880 werd hij tot medebestuurder benoemd van het Antwerpsch tooneel waarvan hij een der stichters was en tevens een der krachtigste steunpilaren.

Joseph Dierckx was nog in den vollen bloei des levens

toen hij door eene onverbiddelijke ziekte werd aangetast, waarvan men eerst den aard niet kende. Van in het begin van het tooneeljaar worstelde hij tegen wat hij dacht eene verkoudheid te zijn, die zijne spreekorganen zoodanig had aangetast, dat het soms pijn deed hem aan te hooren. Ondanks het aanraden zijner vrienden, bewonderaars en medespelers, wilde Dierckx geene rust nemen, hij waande zich sterker dan hij wezentlijk was tot dat hij ten laatste in Januari ll. verplicht was te huis te blijven.

Sedert dien ging hij van dag tot dag achteruit en allen die hem bezochten, zagen wel dat er voor hem geene redding meer bestond. Hij alleen voelde het niet, want hij bezat een moed, als het ware bovenmenschelijk, hij gevoelde zich altijd beter, onderstond elke operatie met geduld, overtuigd dat hij daarna gansch genezen zijn zou en op nieuw de planken kunnen betreden, wat zijn vurigste wensch was.

‘Het eenige dat me pijn doet in mijne ziekte, zegde hij ons kortelings voor zijne dood, is dat ik zoo allemaal mijne rollen, de eene na de andere, uit den huize zie gaan; dat is hard en dat doet me soms wanhopen over mijne genezing.’

Helaas, genezen zou hij toch niet meer, verschrikkelijke pijnen zou hij nog met moed onderstaan, om ten laatste op 28 Maart ll. te overlijden.

Niet alleen als kunstenaar zal Joseph Dierckx beweend worden en zijn afsterven een verlies genoemd worden, maar ook als echtgenoot, als vader, als vriend.

Men kan zich niet voorstellen hoe hartelijk Dierckx was in den omgang met zijne vrienden, voor wien hij steeds een goed woord ten beste had en bereid hen volgens zijne krachten te helpen; hunne vreugde was ook de zijne, hun verdriet deelde hij en troost en opbeuring zocht men bij hem nooit te vergeefs.

En in den huiselijken aard dan? Hoe lief had hij zijne echtgenoote, hoe aanbad hij zijne kinderen, hoe trachtte hij zich opnieuw tot kind te herschapen, om des te beter met hen te kunnen omgaan, deel te nemen aan hunne vreugde, aan kunne spelen?

Kortom Joseph Dierckx was een verheven kunstenaar, door allen bewonderd, een edel mensch, algemeen bemind.

Welk beter bewijs vinden we daarvan dan de hulde aan zijne nagedachtenis bewezen? Ondanks het uiterst slechte

weder woonden duizenden en duizenden menschen, uit al de rangen der samenleving, zijne begrafenis bij, die op 31 Maart ll. plaats had.

Vrienden, bewonderaars, vereerders, waren van alle zijden des lands en Holland met prachtige kronen en bloemtuilen toegekomen; droefheid heerschtte in aller harten en allen maakten den hoogsten lof van den duurbaren afgestorvenen, die immer in de herinnering zal blijven voortleven.

EDWARD VAN BERGEN.

***

Het Nationaal Tooneel onzer stad richt tegen Donderdag 20 dezer, met de welwillende ondersteuning van het Gemeentebestuur, eene Galavoorstelling in, ten voordeele der weduwe en weezen van wijlen Joseph Dierckx. Wij hopen dat gansch Antwerpen het zijne zal bijbrengen om deze vertooning echt vruchtbaar te maken en dat de steden Brussel en Gent niet ten achteren zullen blijven om insgelijks iets te doen ten voordeele der betrekkingen van den beminden en betreurden Dierckx aan wien ons vaderlandsch tooneel de grootste verplichting heeft.

***

Wij vernemen op het laatste oogenblik dat Mej. Cath. Beersmans, wier verbintenis aan ons Nationaal Nooneel voor toekomend jaar zoo goed als verzekerd was, haar ontwerp geheel heeft opgegeven. In ons volgend nummer komen wij over deze betreurenswaardige zaak terug.

Noord-Nederlandsche Leestafel.

Een auteur, die reeds op een tiental vrij omvangrijke boekdeelen kan wijzen, verdient wel dat men zich een weinig langer met hem bezig houdt en dat men zijne werken meer dan eene oppervlakkige beschouwing waardig keurt.

Wij hebben voor ons liggen een achttal romans, die bij den uitgever P. Gouda Quint, te Arnhem, onder den titel ‘Werner, Serie’ zijn uitgegeven.

E. Werner, de pseudoniem van Elisabeth Buerstenbinder begon hare litterarische loopbaan in de *Gartenlaube*, het eerste van Duitschlands belletrische tijdschriften - en dit reeds zegt ons, dat Werner van af den eersten beginne op meer dan gewone talenten kon bogen.

Boeiend en krachtig geschreven, en tevens met een waas van Duitsche melancholie en meisjesachtige *Schwärmerei* overtogen, rechtvaardigen de werken van Werner de gunstige ontvangst, die er in Duitschland aan ten deel viel. Ik verklaar openhartig, dat ik deze Serie met ware belangstelling heb gelezen. Altijd frisch, nimmer dor of saai, leest men steeds door en na gelezen te hebben, grijpt men naar een ander deel, om ook dit met hezelfde genoegen ten einde te brengen. Maar juist dit achtereenvolgend lezen der geheele Serie doet een groot gebrek in Werners romans ontdekken, n.l. de eentonigheid. Dit zal aan de dweepers met Werner misschien een kreet van verontwaardiging ontlokken, maar niettemin blijft hetgeen ik daar even zegde waar.

Werner is eentonig in de karaktervorming der hoofdpersonen van de verschillende romans, en ook in de toestanden waarin die hoofdpersonen geroepen zijn een grooten rol te spelen.

Met eene kleine vergelijking der verschillende werken onderling zal het mij niet moeielijk vallen dit aan te wijzen. Nemen wij b.v.b. Oswald en Hedwig uit ‘Lenteboden’ tot tijpe van al de hoofdpersonen uit Werner's roman, - en wij zijn des te meer gerechtigd zulks te doen, daar ‘Lenteboden’ het eerste werk van eenigen omvang van de schrijfster is, - dan zullen wij in elk der andere romans steeds dezelfde tijpe, altijd hetzelfde karakter terugvinden. Dit is mede het geval met de gemoedstoestanden, waarin deze personen verkeeren en dikwijls ook met de uiterlijke toestanden en de omgeving.

Twee jongelieden van gelijke maatschappelijke positie, van denzelfden ouderdom, in karakter genoegzame overeenstemming vertoonende, opdat een huwelijk tusschen beide alle hoop op geluk kan aanbieden, hebben elkander lief. Maar een derde persoon, een man, gewoonlijk stug en

norsch, in zich zelven gekeerd, van ongelijken leeftijd, soms van een anderen maatschappelijken stand, komt zich tusschen de twee plaatsen. Een zekere oogopslag, eene eigenaardige modulatie in de stem, een tot dus verre verborgen karaktrek brengt den tweestrijd in het hart der jonkvrouw en het is met de eerste liefde gedaan. Soms komt het tusschen deze twee nog tot een huwelijk, maar eerst dan wanneer de derde, de liefdesverstoorder, gestorven is. Dit thema vinden wij in '*Lenteboden*,' in '*Tot hoogen Prijs*,' in '*Vineta*,' in '*Een held van de Pen.*' - In *Glück auf* en *Vineta* vinden wij bij Berkom en Nordeck wederom eene groote overeenkomst van toestanden en treedt de eenvormigheid weer te voorschijn.

Wanneer men de verschillende werken van Werner met eene lange tusschenruimte leest, treft deze eenvormigheid minder, maar wanneer men de gansche Serie achter een doorleest, treedt zij onaangenaam voor en verminderd zij wel wat de waarde van de werken der schrijfster.

De reden dezer eenvormigheid is niet verre te zoeken. Werner heeft te veel en te spoedig geproduceerd. De letterkundige loopbaan van de auteur begon noch slechts voor een twaalftal jaren en reeds liggen een twaalftal werken voor ons. Die te weelderige voortbrengingskracht heeft de eenvormigheid verwekt en daardoor, wij zeiden het reeds, de waarde doen dalen. Gelukkig heeft Werner tal van eigenschappen, die veel aan dit gebrek vergoeden; wij noemen slechts de frischheid van schildering, den goeden en krachtigen stijl, den boeienden trant van verhalen.

Men heeft in de werken van Werner ook eene maatschappelijke en zelfs politieke tendenz willen zoeken. Wij twijfelen er aan of de schrijfster wel ooit die bedoeling heeft gehad en wij weten niet, waar wij die vinden moeten. '*Aan het Altaar*' is eene opeenstapeling van oude wijvenpraatjes over kloosters en een opraapsel van allen onzin, dien men alzoo tegen kloosters, celibaat, priesters en wat dies meer zij, heeft uitgekraamd en men zal toch niet uit zulk een los getimmerte een stormram willen maken tegen wat sommigen godsdienstige vooroordeelen noemen.

Nu wij toch over dezen roman spreken kunnen wij er gerust bijvoegen, dat wij niet begrijpen, hoe schrijvers van karakter en vooral hoe een meisje als Werner (want zij is dit) een ongehoorzamen monnik, die niets doet dan de regels zijner orde overtreden en die ten laatste de kap over den muur werpt om te trouwen, tot den held en nog wel den gevierden, den bewierookten held van een werk kan maken. Bij Werner is dit echter geen boos opzet, 't is, meenen wij onwetenheid en jeugdige overmoed.

Wij betreuren, van ons onpartijdig standpunt beschouwd, dezen roman, zonder welken wij de Werner-Serie meer algemeen ter lezing zouden kunnen aanbevelen.

A.N. BATAVUS WZ.

Uit de Amstelstad.
II.

Sinds mijn laatste schrijven heeft het toen aangekondigde tooneelspel der heeren M.B. Mendes da Costa en Jan C. de Vos de vuurproef doorstaan en zich eene eervolle plaats onder onze oorspronkelijke tooneelstukken veroverd.

‘De Schuld’ behelst in 't kort het volgende: De barones van Stunderen heeft haren man op zijn sterfbed gezworen de onderhandsche hypotheek, die op zijn reeds overbelast landgoed rustte, aftelossen zonder dat de wereld noch hun zoon ooit iets van het misdrijf des vaders - het landgoed was immers voor eene groote som verhypothekeerd - vernemen zou. Het toeval wil dat de zoon van den baron verliefd wordt op de dochter van den schuldeischer zijns vaders; de barones weigert hare toestemming te geven; de zoon wil de reden weten, en daar zijne moeder, om niet meineedig te worden, weigert hem dezelve te zeggen, ontvlucht hij radeloos de ouderlijke woning, om elders troost te zoeken.

Een toeval stelt de barones in de gelegenheid èn de schuld van haar echtgenoot te betalen èn haar eed te houden Haar broeder, commissaris eener pas gestichte spoorwegmaatschappij, komt haar uit naam der directe de kapitale som van 300,000 fl. voor haar landgoed aanbieden, welk aanbod de barones na eene korte bedenktijd aanvaardt. De jonge baron, die inmiddels legatie-secretaris te Weenen geworden is, keert naar Nederland terug om een bezoek bij zijnen oom af te leggen, waar hij zijne moeder en zijne bruid ontmoet; er vindt eene verzoening plaats tusschen moeder en zoon en - de barones zelve vereenigd haren zoon met zijne geliefde.

De intrige is zooals men ziet zeer eenvoudig en toch belangwekkend, de dialoog is zeer goed en vloeiend geschreven, de karakters zijn meestal duidelijk geteekend en goed volgehouden.

De jonge schrijvers hebben dan ook veel eer van hun werk genoten: in heel Nederland is het vertoond en het heeft overal eene warme en vriendelijke opname gevonden.

Schrijver dezes heeft het recht verworven het stuk voor het Duitsche tooneel te bewerken en het in Duitschland te doen opvoeren. ‘De Schuld’ zal dus het eerste moderne Nederlandsche tooneelstuk zijn, dat in eene vreemde taal overgebracht wordt.

Wij zijn van het ‘Nederlandsch Tooneel’ goede opvoeringen gewend; onnoodig dus te zeggen dat ‘de Schuld’ uitmuntend vertolkt werd. Minder gelukkige keuze deed bovengenoemde vereeniging door de opvoering van Sardou's ‘Odette’. Moge dit stuk in den franschen smaak vallen, hier zijn toestanden zooals er in Odette voorkomen gelukkig onbekend; de vertaling is eveneens niet gelukt, zij is stijf en dikwijls zijn de uitdrukkingen die er in voorkomen plat en weinig gebruikelijk.

‘Divorçons’ heeft hier ook twee voorstellingen beleefd; maar ook dit stuk kon hier niet bevallen, de groote pers heeft het ook eenvoudig doodgezwegen; - van Sardou is men betere stukken gewend dan ‘Odette’ en ‘Divorçons!’

De vertaling van ‘Le monde ou l'on s'ennuie’ door D. de Jong is inmiddels verschenen onder den titel ‘Voorname verveling’ die o.i. veel beter klinkt dan de vroegere ‘De wereld waarin men zich verveelt.’

M. van Sorgen, de welbekende schrijver van het eervol vermelde blijspel de ‘van Dalens van Poelwijck’ heeft een nieuw stuk de wereld ingezonden ‘Een nieuwe Dokter’ welk blijspel voor rederijkers zeer aantebevelen is. Voor het groote tooneel schijnt het ons echter niet belangwekkend genoeg te zijn.

Een groot verlies bedreigt de Rotterdamsche afdeeling van het Nederlandsche Tooneel. Men zegt dat Mev. Beersmans Holland gaat verlaten om zich weer aan het Vlaamsch Tooneel ten uwent te verbinden; is dit zoo, dan ontstaat bij het Nederlandsch Tooneel een leemte, die zeer moeilijk te vervullen is.

In het Grand Théàtre van den heer van Lier treedt sedert eenigen tijd de directeur van het Munchener Hoftheater, de heer Ernst Possart op, wiens spel publiek en pers met bewondering vervult. Wie Possart gezien heeft als Nathan der Weise, Napoleon, Richard III, Mephistopheles en in zoovele andere rollen, verbaast zich over de veelvuldigheid en het talent van den kunstenaar, die stellig eene eerste plaats verdient onder Europa's grootste tooneelspelers.

JAC. P. GREIN.

Kroniek.

Tooneel en letterkunde.

- *Prijskampen.* - Hieronder volgen de namen der novellen, welke voor den Prijskamp der *letterkundige vereeniging Jan Frans Willems* te Antwerpen zijn ingekomen: 1. Het Kerstpresentje; 2. Een Vrouwenhart; 3. De Loteling; 4. Een Oudje; 5. Laura; 6. Henri; 7. Blikketels of zoo heet zoo koud; 8. Oude Mannen; 9. Eene harde Wet; 10. Sofije Noordhage; 11. Moederplicht; 12. De Schoenmaker uit het pothuis; 13. De oude Heks en hare kleindochter; 14. Ten onder gebracht; 15. Edellieden of de roos van Klaverterp; 16. Uit de diepte; 17. De wrake Gods; 18. Hilda; 19. Niet te laat; 20. Een kerstboom; 21. Slachtoffer en Zoenoffer; 22. Nelly's weduwschap; 23. Een wreede dag; 24. Het uur der wraak.

- Aan het programma voor den grooten wedstrijd van Nederlandsche tooneelkunde, aangeboden door de maatschappij *Momus* te Maastricht, aan Noord- en Zuid-Nederlandsche tooneelmaatschappijen en rederijkerskamers, is 't volgende ontleend: De wedstrijd begint op Zondag 1 October en wordt van Zondag tot Zondag voortgezet. Iedere mededingende maatschappij of rederijkerskamer zal uitvoeren een drama en een tooneel- of blijspel, 't eerste in twee of meer bedrijven, met ten minste 1 vrouwen- en 4 spelende mansrollen, en 't tweede in één bedrijf met ten minste 1 vrouwen- en 3 mansrollen. De aangifte tot mededinging moet gedaan worden bij den heer L. Polis, voorzittend bestuurslid van *Momus*, uiterlijk op 8 Mei a.s. De uitgeloofde prijzen zijn: voor het drama 500, 250 en 100 gl. benevens 1 gouden en 3 verguld-zilveren eere-penningen; en voor het tooneel- of blijspel 250, 125 en 75 gl. eveneens met 1 gouden en 3 verguld-zilveren eere-penningen; voorts worden nog bijzondere prijzen toegekend voor de beste uitspraak en aan de beste tooneelspelers.

Door de dames-leden der maatschappij is voor den te houden wedstrijd als 1^{e} prijs voor de beste uitspraak uitgeloofd een zilveren kunstwerk van waarde. Voorts zijn vele uitgeloofde eere-penningen aangeboden door de leden der eere-commisie, door die van het bestuur en door leden

van *Momus*, begunstigers der schoone kunsten. De hertog van Camposelice te Parijs stelde de som van 1000 francs ter beschikking, om als 1^{en} prijs voor het beste drama te worden uitgereikt.

Van verschillende zijden, met name van eenige der voornaamste maatschappijen in Noord- en Zuid-Nederland, ontving het Bestuur reeds toezegging voor dezen wedstrijd.

- Wij vernemen uit goede bron, zegt *De Zweep*, dat men in de afdeeling van openbare werken van Brussel, druk bezig is met het opmaken der plans van eenen nieuwen Vlaamschen Schouwburg in de hoofdstad. De schouwburg zal gebouwd worden tusschen het Pastoorsstraatje en de St. Catharinastraat, langsheen de Zwarte O.L. Vrouwestraat, met gevel uitkomende op de Kiekenmarkt. Het college is voornemens een *model schouwburg* te bouwen, onder opzicht van brandgevaar. Niets zal ongespaard blijven, om dit schoone plan zoo gauw mogelijk te zien verwezentlijken. Reeds in het begin der maand Mei zal het schepencollege al de plans tot onteigening en bouwen van den schouwburg aan de beraadslaging van den gemeenteraad onderwerpen.

- Wij treffen het volgende aan in eene tooneelkronijk van de *Nieuwe Rotterd. Courant;* Sedert geruimen tijd liep het gerucht dat mej. Beersmans het Rotterdamsch tooneel en ons land zou verlaten. Heden ontvangen wij het bericht, dat de zaak beslist is, en mej. Beersmans met 1 september naar Antwerpen terugkeert. Zij zal daar naar wij vernemen, optreden als actrice tegen een appointement van 10,000 fr. en als leerares aan de tooneelschool tegen een salaris van 3000 fr., welk salaris haar voor haar leven verzekerd is. Wij kunnen het haar niet kwalijk nemen dat zij voor zulke schitterende aanbiedingen is bezweken, terwijl het haar natuurlijk niet onverschillig kan zijn terug te keeren naar haar geboorteland, naar de stad waar hare familie woont, hare dochter aan den schouwburg is verbonden. In den laatsten tijd hadden wij zelden het genoegen mev. Beersmans te zien. Uit den aard van haar talent kon zij slechts een beperkt aantal rollen vervullen, en met de jaren nam dat aantal, gelijk van zelf spreekt, niet toe. Doch trad zij zelden op, als zij het deed, schonk zij zooveel, zoo groot genot, dat

haar gemis een groot, een diep gevoeld, een helaas! voor eerst onherstelbaar verlies is![1]

- De uitgever Henri J. Stemberg te Amsterdam, heeft het voornemen om bij het 150e deel der guldens-editie de handteekening te voegen van al de schrijvers, wier pennevruchten in die reeks zijn opgenomen.

- Van Multatuli '*Nog eens*, *Vrije arbeid*', dat sedert 1 ½ jaar uitverkocht is, zal een herdruk verschijnen, voorzien van nieuwe aanteekeningen van den schrijver.

- Nederlandsch Congres.

- In het laatst gehouden Ned. Congres te Breda werd eene bestendige uitvoerende commissie benoemd, bestaande voor het oogenblik uit drie leden voor Noord-Nederland: MM. Alberdingk-Thijm, Ten Brink en De Veer en vier uit het Zuiden: De Pauw, Heremans, Rooses, Vuylsteke. Hun werd de last opgedragen de besluiten uit te voeren en de aanstaande vergadering voor te bereiden.

Wij vernemen, dat deze Commissie in het begin van Maart voor de eerste maal te Antwerpen vergaderde.

De besluiten, welke zij had uit te voeren, waren weinig in getal. Zij bepaalden zich tot het overhandigen van een adres aan Conscience bij zijn jubilarum, iets wat gedaan is, en bij het voorbereiden der aanstaande vergadering. De Commissie besliste op dit laatste punt. dat er geen Gongres zal gehouden worden in het loopende jaar, en dat het aanstaande in 1883 te Brugge zal bijeenkomen. Zij koestert de hoop, dat dit Congres zal samenvallen met de feesten, gevierd ter gelegenheid der onthulling van het standbeeld van Breydel en De Coninck. Ook besloot zij inlichtingen te nemen aangaande het uitgeven van de handelingen der Congressen van Brussel en van Breda, en inzonderheid pogingen aan te wenden om, wat er van het eerste nog aan bescheiden voorhanden is, het licht te doen zien.

- Op 8 Mei zal te Duffel het standbeeld ingehuldigd worden van Van Kiel, die onder den naam van *Kiliaen*, zich in de Nederlandsche letterkunde der XVIde eeuw heeft beroemd gemaakt. Dit beeld werd vervaardigd door den beeldhouwer J. De Cuyper, ook geboortig van Duffel.

(1) Een later bericht van de N.R.C. meldt dat Mej. Beersmans, van haar voorgenomen ontwerp heeft af gezien en aan den Grooten Rotterdamsche Schouwburgverbonden blijft.

Toonkunde.

- Bij de bespreking van het budget van Binnenlandsche Zaken werd de uitzonderlijke begunstiging van de Brusselsche muziekschool beknibbeld, en gevraagd de conservatoriums van Luik en Gent op denzelfden voet te behandelen. De Minister deed desaangaande zijn gevoelen kennen en achtte het vooralsnog onmogelijk de twee laatste steden met de hoofdstad gelijk te stellen.

Van Antwerpen, de 2e stad des rijks, werd geen woord gerept. Terecht merkt *Het Volksbelang* van Gent hierbij op:

'Wat ons in die discussie bevreemd, is dat er geen woord werd gerept over het nationaal muziekaal onderwijs. Het schijnt dus dat men gansch bij het manke stelsel blijft, dat strekt om in België cosmopolitische kunst te bevorderen; men lokt vooral gaarne vreemde professors herwaarts, om leerlingen en kunstenaars voor den vreemde te vormen, dat is als eene soort van exportatiegoed uit Belgie naar Frankrijk.

Wij hebben eene Vlaamsche muziek, waarvan Benoit de ziel en de Antwerpsche muziekschool het brandpunt zijn. Zij alleen is buiten de gunsten van den Staat gesloten! De scholen van Gent en Brussel liggen, ja, in de Vlaamsche streken, maar niets bijna is er Vlaamsch, integendeel schijnt er alles berekend om elk eigen kunstgevoel bij den leerling te dempen, en zijnen geest af te richten op naäping in plaats van op schepping.

Zoo worden onze jonge componisten en zangers uit de Vlaamsche streken ingescheept op de cosmopolitische zee, om er negen-en-negentig keer op honderd schipbreuk te gaan lijden; en intusschen wordt er niets gevormd en niets behouden, om in ons Vlaamsche land het eigen genie te louteren en te ontwikkelen, en het tot verheffing en polijsting van ons eigen volk aan te wenden.

In zake van onderwijs en kunst, helaas! gelijkt ons land niet slecht aan eene groote *compagnie internationale francobelge d'importation et d'exportation!*'

- Dit jaar zal het *nationaal festival* te Brussel gehouden worden. Men zal er onder andere een nieuw openingstuk van Radoux, het oratorio *De Wederkomst* van Hiel en Samuël, en een nieuw stuk voor koor en orkest: *Hymnus aan de Schoonheid*, woorden van Hiel, muziek van Peter Benoit ten gehoore brengen.

- Wij lezen in den *Guide musical* van Brussel (n^{r} van 6^{e} April l.l.): ‘Zij die beweren de geschiedenis onzer oude muzikanten te kennen, en wier taak het is die te onderwijzen, bedriegen zich, wanneer zij te Kortrijk doen geboren worden Andreas Pevernage, terwijl het nu bewezen is, dat deze groote Vlaamsche toondichter het levenslicht te Harelbeke zag. Om zich daarvan te overtuigen behoeft men slechts eene brochuur te doorbladeren, in 1876 te Brugge uitgegeven onder den titel: *Maîtres de chant et organistes de St. Donatien et de St. Sauveur à Bruges*, *documents recueillis par Désiré van de Casteele et annotès par Edmond van der Straeten.* Daarin wordt, op blz. 50, met anthentieke stukken den oorsprong van Andreas Pevernage volkomen vastgesteld. De keine stad Harelbeke kan alzoo in haar beroemd verleden met hoogmoed den naam noemen van Andreas Pevernage; ten huidigen dage heeft zij Peter Benoit.’[(1)]

- *De Nederlandsche Toonkunstenaars-vereeniging* zal dit jaar in Juli te Leeuwarden vergaderen. Aan de vergadering zal worden verbonden een tweedaagsch muziekfeest in de Harmonie-zaal. Men verwacht verscheidene van Nederlands eerste toonkunstenaars te Leeuwarden. Meer dan 250 zangers en zangeressen, meerendeels leden van zangvereenigingen, hebben hunne medewerking toegezegd en zullen zich stellen onder de leiding van Maurice Hageman, correspondeerend lid van de Leeuwarder afdeeling. Het Groninger Harmonie-Orkest, versterkt door artisten van buiten, zal voor het instrumentaal gedeelte worden geëngageerd. Ook zal een

(1) Ceux qui se piquent de connaître l'histoire de nos vieux musiciens et dont la profession est de l'enseigner, se trompent quand ils font naître à Courtrai, André Pevernage, tandis qu'il est prouvé maintenant que c'est à Harlebeke qui le grand compositeur flamand vit le jour.
Il suffit pour s'en assurer de consulter une brochure publiée à Bruges en 1876 sous ce titre: *Maîtres de chant et organistes de St Donatien et de St. Sauveur à Bruges*, documents recueillis par Désiré van de Casteele et annotés par Edmond van der Straeten. Là, page 50, avec pièces authentiques à l'appui, l'origine d'André Pevernage, est parfaitement établie. La petite ville d'Harlebeke, dans son passé glorieux, peut citer avec orgueil le nom d'André Pevernage; aujourd'hui elle a Peter Benoit.

kinderkoor deelnemen aan eenige der uit te voeren werken van Nicolaï en Hageman. Het programma is nog niet voor goed vastgesteld, maar men denkt ‘Feënschleier’ van Heinze, ‘Trost der Nacht’ van Hageman, ‘Zweedsche Nachtegaal’ van Nicolaï ten gehoore te brengen. Als solisten zullen o.a. optreden mevr. Hageman-Stoetz, mej. Gips, mej. Benedictus en de heeren Blauwaart, Joseph Cramer en Bosmans. De repetities zullen in April beginnen.

- Het voor Eisenach bestemde monument van Bach, dat Donndorf vervaardigt, is bijna gereed. Het stelt Bach voor in het kostuum van zijn tijd, met den linkerarm leunend tegen een muzieklessenaar, terwijl hij muziekpapier en potlood in de handen houdt.

Beeldende kunsten.

- Op Zondag 25 Maart ll. had in de groote zaal van het Muzeum van Antwerpen eene schoone plechtigheid plaats: de leerlingen der academie herdachten alsdan den 25^{en} verjaardag van de intrede van M. Luc. Schaefels als professor in gemelde teekenschool. Men heeft den algemeen geachten man zijn marmeren borstbeeld aangeboden. Men weet dat M. Luc. Schaefels niet alleenlijk een voortreffelijk professor, maar tevens een knap schilder van *doode natuur* is.

- De vier standbeelden, die de vier hoeken van den koepel van het nieuw justicie-paleis te Brussel zullen versieren, verbeelden *de macht*, *de koninklijke goedertierendheid*, *het gerecht* en *de wet.* Zij worden in brons gegoten en alhoewel in zittende houding, zullen zij 6 meters hoogte hebben. Zij worden geplaatst op eene hoogte van 80 meters. Binnen een jaar zullen zij zich op hunne plaats bevinden.

- De groote schilderij van Gallait, *de Pest van Doornik*, is tegenwoordig te Weenen op de tentoonstelling aldaar. De eerste schets van dit tafereel werd over bijna 30 jaren vervaardigd. Het is maar in 1878 dat Gallait de schildering hernam, die hij dit jaar eindigde. De schilderij zal na haren terugkeer uit de tentoonstelling van Weenen, te Brussel in het museum geplaatst worden. Men weet dat het gouvernement die schilderij heeft aangekocht. Zij verbeeldt den bisschop van Doornik, Radbod, in een haren kleed gewikkeld, en de gewijde beelden ronddragende ten einde van de goddelijke barmhartigheid het ophouden der pest te

bekomen, die de stad Doornik in de XIIe eeuw verwoestte.

- Er werd gemeld dat het gemeentebestuur van Brussel het standbeeld van Marnix gekozen had om de plaats van den Zavel te versieren. Het is het gouvernement, dat dit standbeeld daar zal plaatsen, maar de stad Brussel had, als tegenhanger van Marnix, te kiezen tusschen de standbeelden van Willem de Zwijger en van Brederode. De gemeenteraad heeft dit van Willem den Zwijger gekozen.

- De schildering der trouwzaal van het Brusselsch stadhuis loopt ten einde. Binnen een paar maanden zal het volk, het volledig werk van den schilder Cardon, zoon van den diepbetreurden vader Cardon, kunnen bewonderen. Gansch die zaal is niet alleen in den Vlaamschen gothischen stijl behandeld, maar al de in- en opschriften zijn in onze moedertaal. Deze opschriften werden, voor het historische gedeelte vervaardigd door den archivarius der stad, M. Wauters en voor het leerende en dichterlijke gedeelte door Emanuel Hiel.

- De zoo gunstig bekende Gentsche schilder van het visschersleven, Felix Cogen, heeft eene groote schilderij afgewerkt, die voor de Londensche tentoonstelling bestemd is en er dezer dagen werd heen gezonden. Zij verbeeldt: ‘Afwachting eener vischverkooping op het strand van Scheveningen.’ Eene groote schuit op het zeezand liggende, heeft haren visch gelost en deze bevindt zich op het strand in orde geschikt voor de verkooping: twee visschers slaan de laatste hand aan dit werk. Groepen pratende vrouwen en kinderen vervullen het middenvoorplan. Het achterplan is de zachtgolvende zee bij helder weder. Meer dan dertig figuren bewegen zich op het tafereel.

Het nieuw gewrocht van Felix Cogen zal onder zijne beste voortbrengselen plaats nemen. Zijne faam in Engeland, waar zijne werken zeer gezocht worden, zal er stellig door verhoogen. Hij behoort tot de onvermoeide, aanhoudende werkers, die zich door niets laten afschrikken en het doel van hun streven weten te bereiken.

- In de maatschappij: *La Concorde* te Gent worden op dit oogenblik eenige nieuwe kunstwerken tentoongesteld. De heer K. Leroi heeft het borstbeeld van wijlen den heer Metdepenningen vervaardigd; het is zeer gelijkend. De heer

G. Van der Stracten stelt ten toon, de *Verwachting*, een zittend vrouwenbeeldje, zeer lief en aangenaam van lijn, gelijk alles wat die beeldhouwer-liefhebber voortbrengt. Van den heer Delvin zijn er twee goede aquarellen, voorstellende de *Zandboer* en *Paarden.* Mei. Allard zond bloemen die fijn getoetst zijn en reeds eene vaste hand beginnen te verraden. De bloemen en toebehoorten van den heer A. Van de Waele zijn kloek van kleur. Mej. Calmels heeft eene verdienstelijke schilderij, doode natuur, ten toongesteld en de heer A. Bruneel zond eene schets van een schoon vrouwenhoofd. De drie kleine landschappen van den heer E. Van Poelvoorde getuigen van ware opvatting der natuur, evenals het herfstgezicht van den heer Alb. Van den Abeele. Maar wat alles overtreft, is het heerlijk tafereel van den heer Xaveer De Cock, prachtig van toon en vol poëzie.

- De nieuwe zaal van den Senaat is afgewerkt. Zij is prachtig gemeubeld. Men heeft er het beroemd stuk van Madou. *Oh, oh*! geplaatst, alsook verscheidene schilderijen der feesten in 1848 en in 1851 door den *Cercle artistique* gegeven, waaronder een groot doek van Stroobant. Een der zalen van de sectiën zal behangen word en met tapijtwerken van Bracquenié. De groote schilderij van De Biefve, die in de zittingzaal boven het bureel hangt: *Belgie zijne Kinderen kronende*, wordt aldaar weggenomen.

- De Academie van Beeldende Kunsten te 's-Hage, in 1682 door den Haagschen schilder Willem Doudijns gesticht, zal in Mei a.s. haar tweehonderdjarig bestaan herdenken.

- Op enkele uitzonderingen na geven de geïllustreerde tijdschriften in ons land zelden gravures naar oorspronkelijke teekeningen. Voor een deel moet de oorzaak daarvan gezocht worden in onze taal, welke die geschriften buiten 's lands ongangbaar maakt en alzoo het betrekkelijk klein debiet binnen de enge grenzen van Nederland houdt. Maar ook voor een ander deel, en dat is meer te bejammeren, heeft men het gemis van goede oorspronkelijke platen hieraan te wijten, dat het geboorteland van een Lucas van Leyden, een Rembrandt, een Cornelis Visscher en tal van andere corypheën van het graveerijzer, in onze dagen zulk een gering aantal opvolgers, die hunner waardig zijn, oplevert. Meestal moet men zich tevreden stellen met opgekochte clichés van half

versleten Engelsche, Fransche en Duitsche illustratiën, die onzer goê gemeente, als quasi oorspronkelijke gravures, door voortvarende uitgevers in de maag worden gestopt. Eenmaal hieraan gewoon zijnde, kan het niet anders of het moet de aandacht trekken van alle belangstellenden in onze vaderlandsche kunst, wanneer men iets te zien krijgt, dat ons niet reeds in een of ander buitenlandsch tijdschrift onder de oogen kwam. Van dat standpunt beschouwd verdient het tweede nommer van het maandschrift *de Zwaluw* een hartelijk welkom te worden toegeroepen.

Behalve door een keurig vignet van Chs. Rochussen: *Vooreen en thans*, wordt dat nommer opgeluisterd door een groote gravure van Walter, naar de teekening van P. v.d. Velden: *Piet van den Visscher* getiteld. Kan *de Zwaluw* op dezen weg voortgaan, door, tegen 7 1/2 ct. het nommer, goede en tevens oorspronkelijke platen aan hare lezers te geven, dan zal ongetwijfeld daardoor het doel bereikt worden, dat de *Maatschäppij tot nut van 't Algemeen* zich voorstelde, toen zij het toezicht over dat Volksblad op zich nam. Als de platen in het vervolg van hetzelfde gehalte zijn, dan zal het blad niet alleen aan een behoefte voor het volk voldoen, maar zich ook een plaats in beschaafder kringen veroveren.

- *Deutsches Familienblatt* is de titel van een geïllustreerd weekblad, dat te Berlijn bij J.H. Schorer het licht ziet, en voorzeker onder de beste tijdschriften mag gerekend worden. Alhoewel het eerst zijnen derden jaargang is ingetreden, heeft het zich, door zijne degelijkheid en hooge kunstwaarde, reeds een getal van 70,500 inschrijvers weten te veroveren. Toch dringt de uitgever steeds op nieuwe abonnenten aan, omdat de kosten nog niet gedekt worden; de geringe prijs van het blad in verband met de vele kostbare gravuren en de uitstekende tekst maken dit verklaarbaar.

Het laatste nummer van het ‘Deutsches Familiënblatt’ was een kunstnummer, gewijd aan den beroemden schilder Paul Meijerheim; het bevat zijn uitstekend uitgevoerd portret met levensschets en verschillende gravuren, aan het dierleven ontleend. Zijn de gravuren van het ‘Deutsches Familiënblatt’ over het geheet uitstekend, aan deze is bijzondere zorg besteed.

Wij bevelen dit prachtig tijdschrift den Vlaamschen lezer ten zeerste aan.

Necrologie.
H.W. Longfellow.

Werd nog korten tijd geleden bericht, dat het amerikaansche volk den 75^{en} verjaardag van zijnen beroemden dichter Longfellow feestelijk had gevierd, en dat de grijzé bard in bijzonder goeden gezondheidstoestand verkeerde, over eenige dagen, 24 Maart, kwam uit New-York de treurige tijding, dat de beminde zanger aan eene buikvliesontsteking overleden is. Door zijne dood lijdt de wereldletterkunde een groot verlies. Longfellow's werken waren over de geheele beschaafde wereld, in 't oorspronkelijk of vertaald, goede bekenden in de huisgezinnen, en ontelbaar zijn de jongen en ouden, maar vooral de jongen, die goede, verkwikkende oogenblikken danken aan zijn *Psalm of life*, en zoovele andere schoone gedichten. Duizenden en tienduizenden zullen dan ook het afsterven van dezen dichter innig betreuren.

Henry Wadsworth Longfellow werd den 27 februari 1807 te Portland in den Staat Maine, geboren. Hij werd door zijnen vader voor de rechtsgeleerdheid bestemd, en genoot zijne opleiding in het *Bowdoin college* te Brunswick, waar hij na vier jaren met lof zijn graad verwierf. Hij gevoelde echter weinig roeping voor zijn oorspronkelijk vak en zegde het weldra vaarwel, om zich aan zijne lievelingstudie, de letteren, te wijden.

De plaats die hij zich, door zijnen eenvoud, zijn tijn gevoel, zijn liefde voor het schoone en ware in de harten der volken verwierf, is wel het bewijs dat hij, zij het ook op zijne wijze, een der grootste dichters onzer eeuw was, en vele zijner zangen zullen zeker blijven leven en dat getuigen, zoolang echte poëzie gewaardeerd wordt.

Nieuwe uitgaven.

- *Onze Vlaamsche Wekker*, maandschrift voor Vlaamsche kunst en Vlaamsche beweging. Leuven, Drukk. van P.H. Baetens. Bureel, Oude Markt, 19, Leuven. In 8°, 16 blz. per afl. Prijs per jaar 2 fr.
- *Volledige Dichtwerken* van Constantijn Huygens, met aanteekeningen van P. Leendertz, Wz., uitgegeven door de Hollandsche Maatschappij van Fraaie Kunsten en Wetenschappen en onder toezicht van Dr N. Beets. 2^{e} aflevering, blz. 96 tot 192. Amsterdam, P.N. Van Kampen en Zoon; Rotterdam, H.A. Kramers en Zoon.
- *Maarten Chuzzlewitt,* door Charles Dickens, vertaling van C.M. Mensing. Eerste deel. Gent, Ad Hoste. In 8°, 240 blz. met eene plaat en gekleurden omslag. Prijs per deel. fr. 1.50

Moeders Hans.
Een Rumenisch Sprookje.

Er was eens een man, die een kind had. Van zeven kinderen, die onze lieve Heer hem geschonken had, was dit het zevende; derhalve van geboorte bestemd een gelukskind te zijn. Men had hem Johan gedoopt, omdat al de menschen, die brutaal zijn en zich voorspoedig door de wereld helpen, Johan heeten.

Hans nu was zijn vaders oogappel. Onze man hield ontzaglijk veel van zijnen zoon. Hoe had het ook anders kunnen zijn? Hij was immers de zevende van de zeven, en de kleinste, de bolwangigste en molligste van allemaal. Doch vader is niet veel thuis. Hij komt en gaat, verschijnt en verdwijnt: voor hem is het huis niet veel meer dan eene slaapstede. Maar moeder, die is de ziel van het huis; die hoedt en voedt het jonge volkje, die houdt het huis schoon. Hans was moeders kind, moeders bedorven zoontje, moeders Benjamin, moeders vreugd en moeders wellust!

In zoo'n geval zegt men, dat het niet zoo bijzonder goed is als één alles is, als het onderste het bovenste komt, als het kind het huis regeert. Hans groeide met den dag, en werd hoe langer hoe kribbiger en koppiger; zijne eigenzinnigheid nam hand over hand toe.

Er was dan ook menigmaal, of om juister te spreken, zeer dikwijls, onaangenaamheid in huis van wege het kind. Hans moest elken dag een of ander hard woord hooren; maar aangezien gebleken was dat woorden niet hielpen, kreeg hij ook meer dan eens straf. Ja, maar Hans was en bleef toch altijd het zevende kind. Die strafte leed meer dan die gestraft werd. Als vader Hans een pak slaag gaf, droogde moeder zijne tranen; als moeder hem sloeg, maakte zij dat vader er niets van merkte. Een slecht voorbeeld voor de jeugd: als het kind een potje breekt, en de moeder doet

alle moeite om de gebroken scherven weg te moffelen, dan ziet het er leelijk uit, en dan doet men maar beter daar geen woord meer over vuil te maken.

Het ging dan ook slecht! Hans werd het ongehoorzaamste kind van de wereld. Maar ongehoorzaamheid wreekt zich aan den ongehoorzame.

Als onze man Hans wat wilde leeren en hem zei: ‘Lieve Hans, kijk nu eens, zóó moet ge doen, zóó behoort het, zóó spant men de ossen vóór de kar, zóó slaat men eene pen in het wiel, zóó wordt een zak gedragen’, en dergelijke nuttige dingen meer, dan luisterde Hans er niet naar, en hij riep: ‘Ach laat mij toch met rust!’ - En zoo van ‘ach’ tot ‘ach’ werd de kleine Hans een groote Hans, zonder zelfs maar te hebben geleerd, dat een ploeg een staart heeft, dat een molen geen vijzel is, en eene koe geen os. Ver kan men het alzoo niet brengen!

Op zekeren dag maakte onze man zich gereed om naar de markt te rijden. Alles was klaar; er moest nog maar eene pen in het juk worden gestoken.

- Vader’, sprak Hans, ‘ik ga met u mee!’

- Ge blijft stilletjes thuis; anders verdwaalt ge maar op de markt,’ antwoordde zijn vader.

- Ik wil mee.’

- Ik neem u niet mee.’

- Ik wil mee.’

- Neen, ge gaat niet mee.’

Nu weet iedereen hoe het met stoute kinderen gaat: even als met varkens, die juist vooruit willen als men hen tegenhoudt, en terug willen als men ze vooruitdrijft.

Men behoefde Hans maar te zeggen, dat hij thuis moest blijven, om hem alzoo te dwingen uit te gaan.

Ten einde raad, tilde onze man Hans in vredesnaam op den ladderwagen, en reed met hem naar de markt.

- Wees nu zoet’, sprak hij tot hem, ‘en blijf daar stilletjes zitten!’

- Ja vader,’ antwoordde Hans, die zich voor de eerste maal sinds onheugelijke tijden gezeggelijk toonde.

En tot aan de grens van het dorp zat Hans als vastgenageld achter in de kar.

Aan het einde van het dorp stak hij een been uit... vervolgens een tweede been. Daarop hief hij zijn hoofd in de hoogte, en hij begon om zich heen te kijken. Ten slotte stond hij op, en leunende tegen den wand van de kar, tuurde hij naar de wielen. Hij kon maar in 't geheel niet begrijpen, hoe zoo'n wiel vanzelf zoo draaide, hoe de spaken elkander zoo naliepen, steeds voorwaarts ijlend zonder van hunne plaats te geraken, zonder zelfs maar van onder zijnen neus weg te loopen.

Zij kwamen in het bosch. Moeders Hans stak zijnen neus in de lucht, en bleef zoo staan met open mond. De boomen rechts en links van den weg liepen zoo hard zij loopen konden, de eene achter den andere. Dat was niet in den haak. Moeders Hans sprong een, twee, drie van den wagen af, en voelde weer den grond onder zijne voeten.

Doch hij bleef weer staan met open mond. Thans stonden de boomen stil, maar de wagen rolde voort, en verwijderde zich hoe langer hoe verder.

‘Vader, vader, houd toch op! ik wilde zien hoe de wielen draaien!’ riep hij na eene wijle.

De haren rezen hem te berge. Van tien kanten hoorde hij zichzelf roepen, maar zijn vader reed door, zonder op zijn roepen acht te slaan. ‘Vader!’ riep hij nogmaals, en opnieuw hoorde hij zijne stem tienmaal weer. Hans verschrikte zeer, en begon in te zien dat het nergens beter is dan thuis; daarom zette hij het op een loopen om gauwer thuis te zijn.

Men zag slechts eene stofwolk achter hem. Hij rende voort zoo hard als hij maar kon, totdat hij een verkeerden weg insloeg.

Zie nu eens aan hoe erg het is, als onervarene kinderen niet naar den raad van verstandige menschen willen luisteren! Hans deed opnieuw verkeerd met naar huis te willen loopen, dewijl hij toch den weg niet kende door het bosch.

Hij liep langen tijd zoo voort, vervolgens van lieverlede

langzamer, eindelijk stapvoets, doch steeds bosch-uit bosch-in, over weiland en weer door bosch, dan weer over weiland, tot hij er ten lange leste beu van werd en een hekel kreeg aan zijn leven.

‘O, lieve Heer! erbarm u over mij, want ik zal van nu af altijd gehoorzaam zijn’, riep hij eindelijk uit, en hij moest wel bang te moede zijn om zulke woorden te spreken.

Daarna ging hij niet heel ver meer. Een eind verder, juist aan den zoom van het woud, lag een dorp. Moeders Hans sprong op van blijdschap, toen hij het dorp zag, en hij bleef niet eerder stil, vóor hij midden tusschen de huizen was. Hij ging vervolgens van huis tot huis, en hoe verder hij ging, hoe meer hij zich verwonderde, dat hij onder al die huizen van het dorp het zijne niet vond. Daar stond zijn verstand op stil, en hij begon te huilen.

- Waarom huilt ge, mijn jongen’, vroeg hem een man, die van den akker kwam en voor zijn met vier ossen bespannen wagen voortstapte.

Moeders Hans vertelde hem de heele zaak, en de man had medelijden met hem.

- Hoe heet ge?’ vroeg de goede man.
- Hans’, antwoordde de knaap.
- Maar uw vader, hoe heet die?’
- Die heet vader’, antwoordde Hans.
- En het dorp dan, waar ge vandaan zijt, hoe heet dat?’
- Dorp!’ was het antwoord.

Anders wist domme Hans niet te antwoorden, en de brave man kon niets voor hem doen. Hij nam hem derhalve als ossendrijver in dienst, daar hij er juist eenen noodig had om de ossen voort te drijven, als hij den ploegstaart droeg.

Hans werd zoodoende knecht bij een braaf man in het dorp aan den zoom van het woud. Doch hij was niet van heel veel nut, aangezien hij niet had opgelet als men hem nuttige dingen wilde leeren. En iemand die niets behoorlijks weet te doen, krijgt heel wat op zijn brood.

Op zekeren dag maakte de meester van Hans toebereidselen om marktwaarts te rijden.

- Zeg eens, Hans', sprak hij, 'ga den wagen smeren, maar doe het goed, want straks rijden wij naar de markt.'

Hans zei 'ja', nam wagensmeer, en begon zich het hoofd te krabben. Hij wist waarachtig niet, hoe men een wagen smeert. Hij had nooit geluisterd wanneer men het hem gezegd had, en nooit toegekeken toen men het hem had voorgedaan. Thans wist hij niet hoe hij het aan moest leggen. Zooveel had hij evenwel uit het weinige, dat hij geleerd had, begrepen, dat een wagen bij den disselboom begint. Hij meende dus dáar te moeten beginnen, indien hij zich behoorlijk van zijne taak kwijten wilde.

Dit nu was verkeerd, maar ten slotte handelt een iegelijk toch naar de begrippen die hij heeft. Hij smeerde dus gaffel, dissel en wagenladder. Daar scheidde hij uit, want het wagensmeer was op, en hij ging heen om nieuw te vragen.

- Baas', sprak hij, de kamer binnentredend, 'mag ik nog wat wagensmeer hebben?'

- Waar hebt ge hier en gunter zooveel wagensmeer voor noodig?' zei zijn meester knorrig: 'met wat ik u gegeven heb kunt ge de kar wel driemaal smeren.'

Hans zeide dat hij maar genoeg had gehad voor den disselboom en de wagenladder.

Toen de baas die woorden hoorde, pakte hij Hans onzacht bij zijne ooren, droeg hem naar buiten en gaf hem een geducht pak slaag, om hem voor zijn heele leven goed in het geheugen te prenten, dat men aan de wagens alleen maar as en wagenstel insmeert.

Moeders Hans... ja, wat zou hij nu; hij moest het zich maar laten welgevallen, en daarna goed opletten, om het later beter te doen.

Toen de wagen gesmeerd was, werden de ossen ingespannen; de baas ging voorop zitten, en Hans, in zijn schulp kruipend, nam plaats achter in den ladderwagen; de arme jongen snikte nog nu en dan van al het huilen, dat hij gedaan had.

'Nu stil', sprak zijn meester barsch, 'zorg dat ik nu geen kik meer van u hoor.'

Dat was het laatste woord; zij reden weg. Hans zat zoo stil als eene muis; hij dorst haast geenen adem halen. Maar dat begon hem op den langen duur schromelijk te vervelen. Hij begon dus weer naar de wielen te kijken. Doch hij was nu zoo onnoozel niet. Noch wielen, noch boomen verwonderden hem meer. Toch zag hij weer iets dat hij niet kon begrijpen. Hoe dikwijls hij ook een wiel had zien draaien, nooit had het zijn aandacht getrokken, dat de lens van het wiel er afsprong. Dat gebeurde nu. De wagen ging op eens over een grooten steen, en klets! daar sprong de lens uit de as en viel op den grond. Het was aardig om te zien, maar begrijpen deed hij het niet. Hij had het zijnen meester wel willen vragen, maar die had hem immers het zwijgen opgelegd!

Na een poosje ging ook het voorstuk los. Hans meende nu te begrijpen waarom. Klets! en ook het voorstuk viel op den grond en bleef achter den wagen liggen. Hans schrikte en wilde iets zeggen, maar hij keek zijnen meester eens aan, en herinnerde zich opnieuw, dat hem bevolen was te zwijgen. Doch één ding begreep hij toch: als het voorstuk vanwege de lens was gevallen, zou het wiel vanwege het voorstuk losraken. Nauwelijks had hij dat beredeneerd, of bom, daar lag ook het wiel achter den wagen in het zand.

Een poosje ging de wagen nog op drie wielen voort; toen sloeg hij plotseling om, zoodat de disselboom midden door brak. Nu was het een slechte boel!

‘Daar hebben wij het al!’ riep Hans met schrik, ‘heb ik het niet gedacht, dat het zoo gaan zou?’

Wij zullen er niet veel bijvoegen! De man was woedend! Midden op den weg met gebroken dissel, ver van huis, ver van de markt! Dat is geene gekheid. Onze man nam Hans weer bij zijne kraag, en diende hem weer eene geduchte kastijding toe; vervolgens liet hij hem in Gods naam loopen, om zich niet nog méér kwaad te moeten maken. Eigenlijk had hij geen gelijk, want hij had hem zelf den mond gesnoerd. Doch moeders Hans had óók schuld; als hij altijd de hem gedane bevelen had opgevolgd, dan zou hij al lang hebben

geleerd, hoever zulk een bevel zich uitstrekt. Hij was te gehoorzaam, eigenzinnig gehoorzaam geweest. En dat is ook niet goed.

De man redde zich zoo goed mogelijk uit den brand; en Hans stond weer op zijne voeten op de baan.

Ach, ach! wat moest hij nu beginnen! Hij sloeg eenen weg in, dien hij niet kende, in de hoop zoo thuis te zullen komen. En alweer ging hij over weilanden en door bosschen, en hij liep een langen tijd, tot zijne voeten hem den dienst haast weigerden. Ditmaal vond hij een dorp op eene fraaie weide; vóór het dorp stond een man, die eene kudde schapen liet grazen.

- ‘Goeden dag, baas!’

- ‘Dank u, wordt spoedig groot, mijn zoon.’

Het eene woord lokte het ander uit; en Hans vertelde nu aan den man, kort en bondig, van het begin tot het einde, al zijne wederwaardigheden. De landman verheugde zich over hem, aangezien hij juist een schaapherder noodig had, om de kleine kudde te weiden, te drenken en te hoeden, opdat zij zich niet met andere kudden zou vermengen. Want het was een bijzondere soort schapen, en voor geen geld van de wereld zou hij gewild hebben dat het soort bedierf. Zulke schapen, vertelde hij, waren er alleen maar bij een beroemden keizer, van wien onze man een lammetje had gekregen voor de fokkerij. Het waren derhalve schapen, zóo.... wij kunnen ons wel voorstellen hoe mooi: zij waren immers van keizerlijke afkomst!

Om kort te gaan, Hans was ook blij dat hij weer geborgen was. Zij werden het dus eens, en moeders Hans werd schaapherder. ‘Ge moet dus den heelen godganschen dag op de schapen passen; ge leidt ze naar het dal om ze te laten drinken, en als het donker wordt, dan drijft ge ze de schaapskooi in.’

Zóo sprak de man, en Hans zei dat hij juist zóo zou doen.

Zoolang het dag was, liep Hans achter de schapen; als hij dorst had, daalde hij in het dal om ze te laten drinken; toen het donker werd, dreef hij ze naar de schaapskooi.

Die schaapkooi was zonderling ingericht. Hans had er nog nooit eene gezien. In de rondte was zij met teenen vlechtwerk omheind; die omheining had men met riet tegen den regen beschut; op zekere plek evenwel was eene opening gebleven, waarover op palen een rieten dak lag.

‘Dat zal de ingang der schaapskooi wezen’, zei Hans tot zichzelven, verheugd over zijne snuggerheid.

Daar hij het koud had, maakte hij daar in de opening, juist onder het rieten dak, vuur aan. Vuur is lekker als het koud is, en Hans warmde er zich aan. Daarop viel hem in dat zijn meester gezegd had, dat hij de schapen in de schaapkooi zou drijven, opdat zij het niet koud zouden hebben. Hij begreep wel is waar niet, waarom zij het in de schaapskooi warmer zouden hebben dan buiten, maar hij deed wat hem bevolen was. Hij pakte den mooisten ram, die de groote bel om den hals droeg, en schoof hem door de opening in de kooi. Maar zie! In de opening brandde het vuur; de ram werd geblakerd, dat er geen draadje wol aan hem overbleef.

‘Ha, nu begrijp ik’, riep Hans opgetogen. ‘De schapen moeten zoo door het vuur, om geene kou te hebben.’

En daar hij voelde dat hij gelijk had, stopte hij al de schapen, het eene voor, het andere na, in de kooi.

Eensklaps merkte hij dat de omheining, de overdekking. het dak der opening, vlam hadden gevat en brandden dat het een lust was. Moeders Hans bleef staan. Zoo iets had hij nog nooit gezien. Hij was erg blij dat hij hetgeen hem bevolen was, zoo goed had uitgevoerd, want hij zag wel in, dat de schapen het midden in het vuur niet koud konden hebben. Daarom staarde hij vergenoegd het schouwspel aan, verheugd over zijn werk. Eén ding had hij nog wel gewenscht: dat zijn meester aanwezig was geweest, om hem te kunnen zeggen: ‘Zie eens baas, hoe goed ik met schapen om kan gaan.’

Zijn wensch werd vervuld. Zijn meester zat juist aan tafel en at wat brood met uien, omdat het vastendag was. Hij keek uit het raam, en daar zag hij een groot vuur boven op den berg. Hij kijkt oplettender, en merkt dat het in de

richting van zijne schaapskooi is. Dat komt hem verdacht voor. Hij loopt naar buiten met vollen mond, loopt verder, hard, harder, zeer hard, de helling op, al hooger, en komt ten slotte buiten adem bij zijne schaapskooi aan.

He, he! kijk me dat lieve leventje nu eens aan! De schaapskooi afgebrand, de schapen, van keizerlijken bloede, geroosterd en gaar. het eene zoo goed als het andere: als overrijpe meloenen zien zij er uit. Dat is kras, werkelijk al te kras! Hans heeft het weer beroerd laten liggen, en hij mag den Hemel danken, dat hij er met eene dracht slagen afkomt.

En dat viel hem hier ongenadig ten deel. De man, buiten zichzelf van woede, pakte den snuggeren schaapherder beet, en sloeg hem, sloeg hem en had hem zeker doodgeslagen, als Hans niet het geluk had gehad uit zijne handen te ontsnappen.

Toen Hans zóo ver was, maakte hij beenen zoo hard hij maar kon, en zonder om te kijken, tot hij het naburige bosch had bereikt.

Ja, de zaak lag er toe! Zoo gaat het eenen mensch, die geen verstand heeft! Als hij goed had opgepast, dan had hij nu thuis zijn melkpap zitten eten.

Hans liep door het bosch, rechts en links, voor- en achterwaarts, in de schuinte en in de lengte.... hij liep al maar door, en gunde zich geene rust, om op een pad te komen dat hem naar huis voeren zou. Hij had honger en dorst, zoodat hij den dauw van de bladeren zoog, en galnoten en eikels at, die hij van den grond opraapte; daarbij was hij moede en verdrietig en hang, want wee dengene, die in het bosch zijnen weg verliest! Een mensch zou griezelig worden als hij er aan denkt, hoe erg Hans er aan was, maar dat helpt hem nog niet op den rechten weg.

Tusschen de bedrijven werd het nacht, en de nacht verraste hem in het ijzingwekkende woud. De haren rezen hem te berge, en hij werd zoo angstig, dat eene rilling door al zijne leden voer, toen hij wolven en beren en wilde dieren van allerlei soort in zijne nabijheid hoorde huilen en schuifelen. Nu was hij reddeloos verloren!

Op eens zag hij een dikken boom met een gat er in, groot genoeg om hem te bergen. Hij ging op den boom af, en zag dat hij hol was. Dat was eene uitkomst. Hij kroop in den boom, om niet door de wilde dieren verslonden te worden. En hij was zoo blij, zich nu in veiligheid te zien, dat hij in 't geheel niet treurig meer was, en zijn honger vergat. Het gebeurt meer, als men aan een groot gevaar ontsnapt is, dat men niet meer aan kleinere ongemakken denkt.

Hans sliep van vermoeienis in, en droomde dat hij thuis was en juist gerst met zoetemelk at, toen hij eensklaps - pief, paf, poef - een schot hoorde vallen, dat hem deed wakker schrikken.

Wat was er gebeurd? Eenige schreden van hem hadden zich een stuk of twaalf groote, vreeselijke roovers, wel te verstaan struikroovers, met hunnen hoofdman verzameld, zij hadden vuur aangemaakt, waren bezig eenen os te braden, en staken juist een vat fijnen wijn aan: zij hadden plan eens lekker te gaan eten en drinken.

Toen moeders Hans den os aan het spit zag, begon hij weer trek te krijgen. Lieve Hemel! hij had zoo'n geweldigen honger, dat hij gaarne in een houtworm zou hebben willen veranderen om in de boomen te kunnen knagen. De arme jongen wist in zijne onnoozelheid niet, wat voor vreeselijk slag van menschen roovers zijn; hij kwam dus uit zijn hollen boom te voorschijn, en ging naar hen toe.

Dat was alweer een domme streek! Met roovers valt niet te gekscheren.

Hans zeide dat hij ook wel wat zou willen eten.

De roovers staarden hem verwonderd aan; zij haalden vervolgens hunne messen en sabels voor den dag, en begonnen ze te slijpen, om hem - een, twee, drie - in stukken te snijden en om te brengen. Zoo doen die roovers. Veel komplimenten maken zij niet.

- Wacht een beetje', zei een van hen. 'Die jongen kan ons misschien nog van nut zijn.'

- Waarvoor?' vroeg een ander.

- Misschien is hij het zevende kind, en dan kan hij het ijzerkruid voor ons gaan zoeken', zei de eerste weer.

- Dat is waar!’ riepen zij allemaal.

Zij ondervroegen Hans, en deze antwoordde ja, en zij waren bovenmate in hun schik toen zij hoorden, dat Hans werkelijk het zevende van zeven kinderen was.

De zaak zat namelijk volgenderwijze in een: De roovers hadden vernomen, dat de keizer eene groote massa gouden geld, van eenen koopman, die hem dit reeds lang schuldig was, had ontvangen; nu zouden deze booze menschen dien schat wel dolgraag hebben willen stelen. Doch de keizer had dien in eene schatkamer weggesloten met zeven ijzeren deuren; aan elk dier deuren waren zeven keizerlijke sloten, die zoo kunstig waren gemaakt, dat niemand ze kon openen. De zaken zaten dus echt keizerlijk in elkaar; zij waren goed overlegd en wel doordacht. De roovers waren toen naar eene tooverheks gegaan, om haren raad in te winnen en een of ander toovermiddel te vragen, dat hun den toegang zou verschaffen door al die keizersloten en met ijzer beslagen deuren heen. De heks had hun ten antwoord gegeven, dat men die sloten alleen met het ijzerkruid openen kon, en dat dit kruid alleen door het zevende van zeven kinderen, mits het nog een onschuldig kind was, kon gevonden worden, en wel 's morgens bij het krieken van den dag, als het op de weide blonk tusschen de andere kruiden in. Hij die dat kruid heeft, moet zich in zijn vinger snijden, het op de wond leggen en het zoo laten liggen, totdat de wond geheeld is, opdat het in den vinger blijve. Alle ijzer gehoorzaamt hem dan: slot, grendel of ketenen, hoe sterk ze ook zijn - dat alles gaat van zelf open.

Voor roovers is zulk een kruid meer dan eene aardigheid. In hun vak is het eene hoogst belangrijke zaak en van groote waarde. Zij gaven Hans dus te eten en te drinken, en maakten hem een zacht bedje, opdat hij behoorlijk zou kunnen slapen. Zij drukten hem evenwel op het hart, dat zij hem zouden dood maken, als hij het ijzerkruid niet vond. De arme Hans was den heelen nacht in zijnen droom bezig met het zoeken van dat wonderkruid.

Bij het krieken van den dag maakten de roovers Hans

wakker, en zij zonden hem uit om het kruid te gaan zoeken.

Hans kroop op handen en voeten, en zoo langs de weide de halmen monsterend, zag hij er terstond eenen boven de anderen uitblinken. Juist om dezen was het hem te doen. Hij had het kostelijk ijzerkruid gevonden.

Onder de roovers was er een, die blind was aan één oog. Deze had in de keizerlijke gevangenissen gezeten, en was met ketenen en al op den loop gegaan. De ketenen had men hem afgevijld, doch de handboeien waren van een bijzonder, van een keizerlijk ijzer, door geen vuur te smelten en met geene vijl door te krijgen, Hans hield het kruid tegen dat ijzer - en rammelend viel het op den grond.

'Wel, wel, ik wensch u veel geluk. mijn zoon; ge hebt me daar van eenen last bevrijd', sprak de roover uitermate verheugd.

Toen de hoofdman echter het kruid uit de handen van Hans nam, om het tweede ijzer los te maken, deed hij vergeefsche moeite: het gehoorzaamde hem niet.

De tooverheks had er niet bij gezegd, dat het kruid slechts werkte in de hand van hem, die door het noodlot bestemd is het te vinden.

Dies zagen de roovers in, dat het ijzerkruid hun van geen nut kon zijn; en toen zij dat hadden ingezien, werden zij zeer boos, zóo boos, dat zij weer aan het slijpen gingen van hunne messen en sabels, om Hans te vermoorden.

'Halt', riep de éénoogige roover.' Gij hebt gezegd dat wij hem niet zouden vermoorden als hij het kruid vond. Welnu, hij heeft het gevonden. Een man een man, een woord een woord: wij mogen hem niet ombrengen!'

En zij brachten hem ook niet om, want roovers zijn mannen van hun woord; slecht of goed - wat zij eenmaal gezegd hebben, dat doen zij ook. Aangezien zij echter vreesden dat Hans hen zou verraden, gebruikten zij een ander middel, om hem onschadelijk te maken.

Wat deden zij dan nu? Zij pakten Hans beet en stopten hem in het leege vat, en zij maakten het vat weer dicht, sloegen er ijzeren banden om, en gingen heen. Slecht, zeer slecht was dat van hen gedaan!

Zoo doende kwam Hans van goed tot kwaad, en van kwaad tot erger, tot wij hem nu in een wijnvat zien. Wat zal er nu van hem geworden? Gaat eens na, binnen in een vat... daar houdt alles op! Hans begon te schreien, te jammeren, te schreeuwen, zoodat de hongerige wolven hem hoorden en kwamen aanloopen, meenende dat zij hem gemakkelijk zouden kunnen opeten. Maar kijk! zij moesten er nuchter van blijven. Hans was in het vat buiten hun bereik. Zoodra hij merkte dat de wolven in zijne nabijheid waren, keek hij door het spongat, en hield zich doodstil.

De wolven vielen toen aan op de overblijfselen van den os, en gingen vraatzuchtig aan het plukharen om de knoken. Een van hen, de grootste en woedendste, greep eene kluif, en zette zich daarmede juist naast het vat neder, waarin Hans zich bevond.... Hans dorst niet eens adem halen.

Eensklaps zag hij dat de pluimstaart van den wolf door het spongat in het vat drong. Hans schrikte geweldig. De staart drong al dieper naar binnen; Hans kreeg het hoe langer hoe benauwder. Ten laatste schudde de wolf zich heen en weer, boog achterover - en daar ging de staart heelemaal naar binnen, en Hans voelde een gekriebel aan zijnen neus. Dat werd gekker!

Hans beefde van angst; in zijnen angst grijpt hij met beide handen den staart van den wolf, en houdt hem vast met al zijne macht. De wolf schrikt nu op zijne beurt, gaat op den loop en sleept het vat achter zich aan. En nu zult ge toch eens een wonder zien gebeuren! Holderdenbolder gaat het nu in ijlende vaart, tegen de boomen aan, den berg af, naar beneden het dal in. De wolf rent, dat het een lust is, met het vat en Hans, die den staart stevig vast houdt, op zijne hielen.

Eensklaps stoot het vat hevig tegen eenen muur, en springt uiteen. De wolf zet zijne dolle vlucht voort, en Hans merkt dat hij meteen thuis is; met beide handen houdt hij nog altijd den staart van den wolf vast, die aan den wortel van het lijf was afgescheurd.

Zoo ging het met moeders Hans.

Die het nog verder weet, mag het verder vertellen!

Poëzie.

I
Voor de blanke visscherswoon...

Vóór de blanke visscherwoon....
wiegen breede lindeboomen
hunne groene bladerkroon,
en de Maze vloeit zoo schoon
langs de wildbegroeide zoomen.

Geurig was de damp en blank,
aan het doomend nat ontstegen;
lokkend als sirenenzang,
klonk, van uit een bootje rank,
mij een vrouwenstemme tegen.

De ochtend rees, het water blonk,
heimvol ruischten al de baren;
en tot in mijn herte drong
't liedje, dat mij tegenklonk,
't wondre lied van varen, varen...

II
In den herfst.

Schoon was de najaarsdag. Een heldre straal
der zonne deed de blanke najaarsdraden
als zilver glinstren, blaadren, dor en vaal,
bedekten 't pad, langs waar wij minnend traden.

Doodsch lag het dal, in gele herfstkleedij,
en kaal het veld, beroofd van groen en leven;
en statig, als een trotsche zuilenrij,
rees voor ons oog de bladerlooze dreve.

Daar zochten wij het plekje langs den stroom,
waar wij zoo dikwijls naast elkander zaten;
waar wij zoo vaak, in gouden liefdedroom,
al wat ons griefde, smert en traan, vergaten.

Ontlooverd was de groene zodenbank;
geen dartle runders die langs de oevers sprongen;
en waar was 't lied dat, rein van zin en klank,
in wilgenschaduw kinderstemmen zongen?

Snelroeiend naar het warme, bloeiend zuid,
verdween een vooglenvlucht ter wijde verte.
Een stille zucht steeg onzen boezem uit,
een stille zucht, vol ongekende smerte.

A. SAUWEN.

III
In de mei.

Wat al vreugde, lust en leven
Heerschen in de groene dreven!
Schittrend praalt de lieve Mei,
In het woud en op de wei.
Vogels zingen, beekjes klaatren,
Knaapjes springen, loopen, schaatren,
Alles lacht in de natuur! -
Van uit 't onbewolkt azuur,
Zendt de zon haar zoele stralen
Over heuvel, berg en dalen. -

Bloemen geuren,
Rijk aan kleuren,
Vlinders fladdren hoog en laag,
Bieën en torren
Gonzen en snorren
Over boomgaard, tuin en haag.

't Lieve maagdlijn, diep verslonden,
Droomend van die zaal'ge stonden,
Toen de liefde de eersten keer
Kuste hare wangjes teer;

Plukt een bloempje; - minnevonken
Spatten uit haar vuurge lonken;
Want des bloempjes streelend lied
Suist haar toe: Vergeet mij nîet.

Alles ademt heil en vrede,
Plechtig ruischen dankgebeden,
Alles zingt in harmonij
Lieve Mei, hoe schoon zijt gij!

CONSTANT WOLFS.

Antwerpen.

IV
Uit eenen liederenkrans.

't Was een schoone zomerdag,
Frisch en geurig,
Toen ik u voor 't eerste zag,
Lief en kleurig;
En de zonne was zoo zacht
En het weder;
Alles strooide vreugde en pracht
Rond u neder.

Gij waart als het jaargetij
Schoon en bloeiend;
Blond van haar, van wezen blij,
Lustig stoeiend;
Als een hemel was uw oog,
Blauw en teeder;
't Hoofdje zwierde fier omhoog
Heen en weder.

En als 't jeugdig rozenblad,
Rood en streelend,
Leek uw mondje een balsemvat
Hertzeer heelend.
Doch het sprak geen enkel woord
Tot mijn smarte -
Maar toch heeft uw blik geboord
In mijn harte.

2.

't Was avond en het weder zacht!
De maan in statigstille pracht
Gleed langzaam aan de azuren transen,
En schoot haar milde tooverglansen
Op 't sluimrend kruid van park en hof,
Waar menig meisje dwaalde en pronkte -
Doch 't schoonste, dat mij tegenlonkte,
Was zij, wier beeld mijn ziel eens trof.

De zoetste toon van harp en veêl
Weerklonk langs bloembed en priëel,
En strooide vreugde en heil in 't ronde,
Wijl alles liefde en lust verkondde
En toch, ik hoorde niet dien toon:
Mij zong een andre harp van binnen,
Van blonde jeugd en zalig minnen,
Van engelvreugd en streelend schoon!

Daar wandelde in 't verzilverd loof
De maagd, voor harp en vedel doof,
Zacht droomend aan geluk en vreugde.
't Was zij, die mij het hart verheugde,
Mij hopen deed aan liefde en lach;
Het was haar voetstap, dien ik drukte,
Haar beeld, dat mijne ziel verrukte:
't Was haar alleen, die 'k hoorde en zag!

LENTZ.

V
Van Duyse's nalatenschap.[1]

Ik ook ben Vlaming.

Ik ook ben Vlaming; 'k ben er trotsch op dit te wezen;
'k Ben Vlaming in den bloede, en Vlaming in de taal.
Verguist haar, basterds, tot pygmeën opgerezen,
Ik overheersch uw zegepraal.

(1) Uit het pas verschenen 1e Deel: *Prudens van Duyse's Nagelaten Gedichten,* uitgegeven door Florimond van Duyse bij De Seyn-Verhoogstraete, te Roeselare.

Mijn ziel is Vlaamsch als mijn gedachte:
Die bei zijn één; die bei verlaagt gij nimmermeer.
Ik rijs ter hoogte van den Vlaamschen voorgeslachte
Bij uwe eens weggeflonkerde eer
.....
De Gauler, door 't Romeinsche juk verpletterd,
Neemt met 's verwinnaars taal zijn dolle dwangziekte aan,
Maar Belgies vrijman wrokt, en gloeit, en tandenknettert:
Zegt Cesar ‘spreek Latijn!’ wat wraak in 't oor u klettert,
Gij blijft den taaldwang wederstaan.

Poëzie.

Ik doorzocht met jongen lust
Ieder kunstgenot,
Dat een hemel in 't gemoed
Afstraalt, in 't verkwikte bloed
Als gedaald uit God.

'k Heb geluisterd naar de ziel,
Die in 't snaartuig zong,
En naar 't hoor, wien 't levend lied,
Dat gevoel en smaak verried,
Uit den boezem drong.

'k Heb de scheppingen gesmaakt
Van een Raphaël,
Die een wereld, lang vergaan,
Weer voor de oogen op doet staan,
Naar zijn kunstbevel,

Ja, in al het wondrental
Dat natuur ons schenkt,
Als zij met haar milde hand
Bloemen uitstort t'allen kant,
En met heil ons drenkt,

Vond ik niets zoo toovrend lief
Als een schoon gedacht,
Rijk van vorm en frisch van toon
Tot ons eigen zieleloon
Godlijk uitgebracht.

PRUDENS VAN DUYSE.

VI
Lied aan Karel Miry.
Gent, 29 April 1882. - *Getoonzet door Florimond Van Duyse.*

Door eenvoud, ja, door gul gezang,
Bevecht gij hart- en geestesdwang.
Uw lied is als een zonnestraal,
Het kleurt en beurt de moedertaal,
Het geeft ze zoetheid, kracht en klem
Tot in de zwakste kinderstem.
Miry, waar uwe liedren klinken,
Daar mag de beker blinken,
Daar moet de Vlaming drinken,
Ter eer van 't Vaderland!

Door 't vroolijk goed- zijn van uw hert
Verdrijft ge volk- en kindersmert..
Waar vreê niet woont, daar schenkt ge troost,
En na den troost de vreugd, die bloost
Als morgengloed, als avondgloed,
Op onzen schoonen Scheldevloed.
Miry, waar uwe liedren klinken,
Daar mag de beker blinken,
Daar moet de Vlaming drinken,
Ter eer van 't Vaderland!

Hoe klein het is het Vaderland,
Voor uw gemoed, voor uw verstand
Was 't altijd groot, van eeuw tot eeuw.
Niet temmen zullen zij den leeuw,
Zoolang een Vlaming zingt uw zang,
Vol vaderlandschen liefdedrang.
Miry, waar uwe liedren klinken,
Daar mag de beker blinken,
Daar moet de Vlaming drinken,
Ter eer van 't Vaderland!

O brave man, o kindervriend,
Door 't volk oprecht en diep bemind,
Uw kunst hebt ge immer toegewijd
Aan 't schoone, dat den geest verspreidt!
Gij leeft voor Vlaanderens heerlijkheid.
Miry, waar uwe liedren klinken,
Daar mag de beker blinken,
Daar moet de Vlaming drinken,
Ter eer van 't Vaderland!

EMANUEL HIEL.

De muziekdrukkers Phalesius.
(Vervolg).

Ander Cappittel van proffijten raeckende de partijen vande gheinde ende ontfanghen schulden deses Sterffhuijs spruijtende altsaemen van vercochte ende geleverde Coopmanschappe van boecken te wetene.

Inden iersten bij haer rendante ontfangen[+] van Jan Roeloffs in voldoeninge vande thien guldens ende vijfthien stuijvers die hij schuldich was[+] [+]Acceptatur

Item ontfanghen van mijn heer Boest sanghmeester(1)[+] [+]9 gs

Item ontfanghen van Franchoys Fickaert(2)[+] [+]24 gs

Item ontfanghen van Franchoys Fickaert van wegen P[r] Waesberge(3)[+] [+]10 gs

Ontfanghen van Willem Frisen ter goeder rekeninghe vande drijehondert negenennegentich guldens ses stuijvers die hij schuldich staet de somme van[+] [+]48 gs [+]50 gs

(1) Gaspar BOEST was zangmeester in Antwerpens O.-L.-V. Kerk.

(2) Frans FICKAERT, drukker en boekverkooper, was in de St-Lucas-Gilde aangenomen geworden in 1636-1637. Hij kocht in de drukkerij der Phalesen muziekdrukken die hij in zijnen winkel voortverkocht. Hij stierf op 22 Juni 1654, voor leerjongen gehad hebbende den drukker Hendrik VAN SOEST. Hij ligt begraven in onze hoofdkerk, in den grafkelder zijner ouders, Frans FICKAERT, den oude, ook drukker en boekverkooper. en Goedele PELGRIMS. Zijne weduwe Geertruid STOCKMANS stierf op 3 Maart 1667 en rust in hetzelfde graf.

(3) Men spreekt hier van Pieter VAN WAESBERGHE, drukker te Rotterdam, die waarschijnlijk ook aldaar muziekdrukken verkocht herkomstig uit de drukkerij der Phalesen.

Ontfanghen van Mr Gysbrecht Van Seyl[1] op rekeninghe vande eenhondert achtenseventich guldens die hij schuldich staet te sijne^{+}	
Ontfanghen van Catoir M^{r} du chant tot Rijssel in voldoeninge vande sessendertich gulden die hij schuldich was de somme van^{+}	$^{+}$60 gs
Item Ontfanghen van Anna Adams in voldoeninghe vande negen gulden vier stuijvers die sij schuldich was^{+}	$^{+}$33 gs
Ontfangen van Pater Spruyt[2] in twee partijen saemen^{+}	$^{+}$7 gs 4 st.
Ontfangen vande Paters te Mechelen^{+}	$^{+}$3 gs 10 st.
Ontfanghen van Pater Christoffel tot Lier^{+}	$^{+}$5 gs 17 st.
Ontfanghen van Ackerdijck[3]$^{+}$	$^{+}$2 - 6 st.
Noch vanden selven ontfanghen^{+}	$^{+}$14-16 st.
Ontfangen van Mr Hans Beckmans^{+}	$^{+}$21 - 15 st.
Ontfangen vant clooster van Sions tot Oudenaerde^{+}	$^{+}$6 - 8 st.
Ontfangen van Josephus Butleer[4]$^{+}$	$^{+}$3 - 4 st.
Ontfangen vande kerckmeesters van St-Jacob alhier^{+}	$^{+}$11 gs 8 st.
Ontfangen van Foppens[5]$^{+}$	$^{+}$6 gs 1 st.
Ontfangen van Dirick Ackerdijck^{+}	$^{+}$5 -
Noch van Foppens^{+}	$^{+}$11 - 14 st.
Ontfangen van Pannecoeck^{+}	$^{+}$4 - 4 st.
Ontfangen van Pater Jansenius^{+}	$^{+}$2 - 8 st.
Ontfangen van Pater Swaervelde^{+}	$^{+}$4 - 19 st.
Ontfangen van Josephus Butleer^{+}	$^{+}$4 - 19 st.
Ontfangen vande Weduwe Spellaert tot voldoeninge van hare schult^{+}	$^{+}$21 - 12 st.
	$^{+}$22 -

(1) Gijsbrecht VAN ZYLL, drukker te Utrecht.
(2) Pater Herman SPRUYT, Jesuiet, gestorven te Bergen op Zoom, in 1657.
(3) Dirk VAN ACKERSDYCK, drukker te Utrecht, vennoot van Gijsbrecht VAN ZYLL hierboven.
(4) Josef BUTLER, toonkundige te Amsterdam. Hij schreef de muziek der STICHTELIJKE RIJMEN van den dichter CAMPHUYSEN.
(5) Frans FOPPENS den oude, drukker te Brussel.

Ontfangen van Pater van Wamel[(1)+]

Ontfangen van eenen boeck[+] [+]15 - 18 st.

Ontfangen van Pater M[r] van S[te] Nicolaes.[(2)+] [+]2 - 14 st.

Item ontvangen van Pater de Laet op rekeninghe vande negenthien gulden die hij schuldich is[+] [+]20 -

Ontfanghen van Pater Adriaenus Fiants Augustijn op rekenighen vande dryendertich gulden sesthien stuijvers dije hij schuldich is[+] [+]5 gs

Ontfangen vanden Heer Proviseur van S[te] Michiels Clooster[(3)] alhier de somme van vijftich gulden ende dat in voldoeninghe vande drijensestich gulden veerthien stuijvers die hij schuldich was als sijnde de resterende derthien guldens veerthien stuijvers bij hem gecort voor rabat compt[+] [+]6 gs

Ontfangen van Jacob Willeboorts de somme van sevenentsestioh g[s] ende drije stuijvers, dan alsoo deselven daer aen oock gecort heeft sijn rabat naer ouder gewoonte dwelck hier naer in wtgeven onder andere partijen sal worden ghebracht ende gerekent tegens vijffentwintich guldens ten hondert dus alhier de selve somme van[+] [+]50 gs

Depost hier van in voldoeninge der selver ontfangen 50 gs die hier worden wtgetrocken compt[+] [+]67 gs 13 st.

Ontfanghen van M[r] Strijp op rekeninghe vande ses guldens ses stuijvers die hij schuldich is[+] [+]50 gs

Ontfangen van Franchoijs Timmermans tot Brugge[(4)] in voldoeninghe vande vier guldens seven stuijvers die hij schuldich was[+] [+]3 gs

Item ontfangen van Heer Joannes Gevijn [+]4 gs 7 st.

(1) Pater Jan-Baptist VAN WAMEL, augustijner-monnik te Antwerpen, werd alhier geboren in 1619 en stierf op 20 November 1699.
(2) Men bedoelt hier den zangmeester van St-Nicolaas.
(3) De St-Michiels-Abdij der orde van Premonstreit, te Antwerpen.
(4) De Phalesen leverden dus ook muziekdrukken te Brugge.

in voldoeninge vande sevenentwintich g^{s} tweelff stuijvers die hij schuldich was^{+}

Ontfangen vande kerckmeesters van Duffel[1] in voldoening vande negen gulden sesthien stuijvers^{+} $^{+}$24 gs

Item ontfangen vande Princerse van Hoochsolder^{+} $^{+}$7 - 6

Item ontfangen van mijn heer Melinus tot Brugge 12 g^{s} en dat in voldoeninge vande 14 g^{s} 8 st. die hij schuldich was compt^{+} $^{+}$11 gs 10 st.

3a Somma grossa van prouffyten deses staets bedraeght net de somme van sesse hondert vier g^{s} 4 st compt^{+} $^{+}$12 gs

Somma sommarum bedraeghen alle de voorgaende cappittelen van prouffyten t'samen de somme van elff duijsent acht hondert achtentsestisch g^{s} 1 bl. compt^{+} $^{+}$Vj^{c} iiij g^{s} 4 st.

$^{+}$Xj^{m} viij c]X viij gs 3/4

Cappittel vande wtstaende schulden actien ende crediten díemen desen Sterffhijse schuldich is ter saecken van vercochte ende geleverde musieckboecken ende dat achtervolgens haer afflijvighe Journaelboecken.

$^{+}$ Inden Eersten Jan de Rache tot Rijssel[2] debet^{+} $^{+}$Fiat Diligentia.

Item de weduwe van Jan van Leenen debet^{+} $^{+}$298 gs 7 st.

Pater De Laet debet perreste^{+} $^{+}$86 gs 4 st.

Carel van Brussel is schuldich in twee partijen^{+} $^{+}$14 gs 17 st.

Item menheer Goiaert archidiaken tot $^{+}$14 gs 18 st.

(1) Duffel, dorp in de provincie Antwerpen, alwaar de vermaarde KILIAEN geboren werd en over weinige dagen vereerd werd door het plaatsen zijns standbeelds.

(2) Jan DE RACHE behoorde tot eene familie van drukkers en boekverkoopers van Rijsel, waarvan de bijzonderste waren: Pieter DE RACHE van 1612 tot 1648; Nicolaas DE RACHE van 1642 tot 1685; Ignatius en Nicolaas DE RACHE van 1648 tot 1665; Ignatius de RACHE alleen, van 1664 tot 1684.

Gent[1] debet[+]	
Item Pater Adriaenus Fyants Augustyn debet perreste[+]	[+]132 - 5
Item Mynheer Loisel[2] debet[+]	[+]27 - 16
Monsieur de Morin debet[+]	[+]11 - 6
Item Mynheer Carlier debet[+]	[+]40 -
Item myn Eerw. heere den Deken Van den Bosch nu jegenswoordich Bisschop tot Brugghe[3] debet[+]	[+]14 - 17
Item Peeter Denijs debet[+]	[+]243 gs 6 st.
Item het clooster van Postel[4] is schuldich[+]	[+]106 gs 10 st.
Cornelis De Leeuw debet[5][+]	[+]78 gs 16 st
Item Menheer Godefridus Wreys debet[+]	[+]165 gs 10
Item Alexander Sesanders[6][+]	[+]66 -
Jan Clouwe debet[+]	[+]25 - 5
Pater Hulselius Augustijn debet[+]	[+]17 - 8
Item S[r] Gijsbrecht van Zeylle tot Utrecht[7] debet perreste van drije diversche partijen de somme van[+]	[+]21 - 11 st.
Pierre de Neuf sanghmeester te Tongeren debet[+]	[+]235 - 4
M[r] Franchoijs Goyvaert organist tot Tongeren voorschreven[+]	[+]35 - 4
Pater Antonius Matthei tot Scherpenheuvel debet[+]	[+]14 - 17
Heer Petrus van Weerdt debet[+]	[+]55 - 17
Jan van Horrick[8] debet[+]	[+]51 - 1
M[r] Jan Keyaert debet[+]	[+]7 - 4
	[+]35 - 6

(1) Andreas GUIJAERT, licentiaat in de godsgeleerdheid, werd op 8 Januari 1642 aartsdiaken van Gent benoemd. Hij stierf op 1 Juli 1662.
(2) Joannes LOISEL, kanonik der orde van Premonstreit, was een verdienstelijk toondichter. Meest alle zijne muziekgewrochten werden bij de Phalesen gedrukt.
(3) Carolus VAN DEN BOSCH, 9[e] bisschop van Brugge, was eerst deken geweest van het capittel dier stad, van 1631 tot in 1651. Op 23 Juli 1651 werd hij bisschop gewijd.
(4) De abdij van Postel der orde van Premonstreit.
(5) De Hollandsche toondichter Cornelius DE LEEUW.
(6) Alexander SERSANDERS, de Gentsche drukker.
(7) Gijsbrecht VAN ZYLL, de reeds genoemde Utrechtsche drukker.
(8) Jan VAN HOORICK, boekverkooper in Antwerpen.

Pater Vloers ten Predickheeren[1] debet de somme van[+]	
Item Michiel Bultinck ontvanger vant clooster tot Duijnen[2] debet[+]	[+]65 - 6 st.
Item de weduwe van Jan Wijnegem debet per accort[+]	[+]24 - 2
Item Willem Frisen debet perrest van de drijehondert negenennegentich gulden ses stuyvers die hij schuldig staat te sijne noch de somme van[+]	[+]90 -
Item Gijsbrecht van Zeijl tot Utrecht debet perreste van drije diversche parteijen de somme van[+]	[+]399 - 6
Item Geeraert Schattenberch debet[+]	[+]235 -
Franchoijs Bestyn debet[+]	[+]30 - 10 st.
Jacques van Geil[3] in twee partijkens.[+]	[+]14 - 6
Item den bode van Vrieslandt[+]	[+]1 - 10
Item Boudewyn Bly tot Leeuaerde[+]	[+]7 - 9
Den sangh[mr] tot Dermonde rest[+]	[+]63 - 14
Den sanghm[r] tot Aelst[+]	[+]12 -
Den sanghm[r] van de Borchtkercke[4][+]	[+]1 - 16
M[r] Gilles van Bouwel organist tot Rotterdam nu overleden zijnde[+]	[+]2 -
Item Pater Severyns tot Mechelen[+]	[+]43 - 5
Item Engelberth vanden Eynden[+]	[+]5 - 14
Item den voorschreven pater Adrianus Fyants[+]	[+]3 -
M[r] Jan Cocx organist tot Eyndhoven[+]	[+]2 - 2
Item pater van Meirlen debet in drije	[+]5 - 2

(1) Pater Pieter VLOERS, predikheer in Antwerpen. Hij was voorzanger, noviciemeester en prefect van den Heiligen Rozenkrans. Hij stierf op 5 Augusti 1663.

(2) Michiel BULTINCK, monnik en ontvanger van de abdij van Duinen in Vlaanderen. Hij werd later de 41[e] abt van zijn klooster. Van af den 22[e] September 1667 tot op 21 Maart 1678, dag zijns overlijdens, regeerde hij de vermaarde abdij van Duinen. Hij was ook vicaris generaal geweest van zijne orde.

(3) Jaak VAN GHELEN, een Antwerpsche drukker, gestorven in 1653-1654.

(4) De St. Walburgiskerk in onze stad.

partijen saemen+	
Item de heeren van St Peeters tot Gendt(1) staan schuldich by vyff differente partijen 't saemen+	+10 - 6
Item pater Severyns tot Brugge in twee partijkens+	+63 -
Mynheer Boest(2) debet+	+2-18
Pater Aurelius de Lange Augustyn+	+2 - 18
Mr Gommaert debet+	+2 -
Den pater Prior van de Augustijnen alhier+	+1 - 6
Myn heer Callonna debet+	+2 - 2
Item pater Vloers debet noch+	+11 -
Den sanghmeester tot Brugghe+	+1 - 14
Melchior Elsuck debet in twee partijen+	+1 - 16 st.
Pater Hilarius Rampelberch+	+8 - 6
Mr Jan Villayn+	+13 -
Item den voorschreven Boudewyn Bly tot Leeuwaerden debet noch+	+2 - 2
Pater Smidts Augustyn tot Yperen+	+17 - 10
S^a^ bedraeghen allen d'vytstaende schulden ter somme van drije duysent sestien gulden vier stuyvers de welcken al hier worden gesteld voor+	+4 - 16
	+Memorie.

Inden dagelijcxen Cladtboek bevonden de naarvolgende persoonen insgelycx schuldich te sijne ter saecken als voore te wetene.

Ierst Goyvaert den bode debet+	
Menheer Van Ommel debet+	+4-8 st.
Den sanghmeester van Dermonde debet+	+6 - 8
De paters vande Augustijnen tot Brussel+	+3 - 13
Ittem den voorgenoemden Eerw. heer Bisschop van Brugge debet in drije diversche	+3 - 6

(1) De abdij van St Pieter tot Gent.
(2) Gaspar BOEST, de reeds hooger vermelde zangmeester der O.L.V. kerk van Antwerpen.

cleijne partykens saemen de somme van+

Item den heer pastoor van Ste Willeborts+	+14 - 16
Pater Bourgome debet perrest+	+15 - 12
Den onderpastoor in de Borcht Kercke debet+	+3 -
Item Michiel Delteer debet+	+10 -
Item Franchoijs Lepas+	+31 - 8 st.
Item Timons debet perreste+	+6 - 8
Den Organist tot Hassel+	+4 - 15
De patres Augustijnen tot Hoeij sijn schuldich in twee partijen samen+	+3 - 12
Item den Procurator van de paters Augustijnen tot Luijck+	+35 - 19 st.
Den sangmeerter Jan Pauwels tot Dinant+	+8 -
Jan van Horick(1) debet+	+2 - 4
Item Mr Arnoldus van Schrick+	+3 - 8
Mr Jan den Organist tot Geil+	+1 -
Item sekeren heer woonende int clooster van men heer Loisel.(2)+	+15 - 1
Item Jan Cocx sangmeester tot Dermonde(3)+	+18-19
Item Pater Conincx Augustyn in twee partijen+	+1 - 16 st
Carel Wasteels sanghmeester tet Aelst+	+5 - 5 st
Item Pater de Laet in twee partijkens samen+	+6 -
Mr Philips tot Mechelen+	+3 -
De Kerck van Waesmuyster+	+2 -
Item Cleynburgh tot Rotterdam debet+	+5 - 10
Item Stephanus van Deesen debet in twee partijen saemen+	+2 - 8
Item Heijndrick Stam debet oock in twee partijen+	+20 - 18
Item Pater van Hauw Augustyn tot Hassel+	+57 - 16
	+1 - 4

(1) De bovenvermelde Jan VAN HOORICK, Antwerpsche boekverkooper.
(2) Het klooster van Heer LOISEL was de St Michiels-abdij van Antwerpen.
(3) Waarschijnlijk dezelfde, die in 1667 zangmeester was der O.L.V. kapel in onze hoofdkerk.

Item Mr Jan Gersem[1] debet^{+}	
Item Jan van Turnhout debet^{+}	$^{+}$27 -
Item Peeter van Schrick^{+}	$^{+}$6 - 6
Den sanghmeester van Ste Willeborts^{+}	$^{+}$7 - 10
Item Mr Franchoijs Timmermans[2] in twee partijen saemen^{+}	$^{+}$1 - 4
Item Sr Morin tot Brussel debet in vier differente partijkens saemen^{+}	$^{+}$18 - 2
Item Dirick Nieuwenhuijse debet^{+}	$^{+}$21 - 1 st.
Den sanghm^{r} tot Gent^{+}	$^{+}$7 - 12
Den prior tot Corssendock[3]$^{+}$	$^{+}$14 - 16
	$^{+}$5 -

(Wordt voortgezet.)

EDW. VAN BERGEN.

(1) In dezen meenen wij Jan VAN GEERTSOM te erkennen, den muziekkundige en muziekdrukker, waarvan Heer Edm. VAN DER STRAETEN spreekt op bladzijden 86-94 van het tweede deel van zijn werk: *La musique aux Pays-Bas avant le XIXe siècle.* Jan VAN GEERTSOM gaf te Rotterdam in de jaren 1656 en 1657, verschillige muziekverzamelingen uit, die volgens den Heer VAN DER STRAETEN sterk gelijken op die van PIETER PHALESIUS. Zonder iets stelligs desaangaande te willen zeggen, zouden wij geenszins verwonderd zijn later het bewijs te vinden, dat VAN GEERTSOM in Rotterdam slechts een uitgever van Phalesische muziekdrukken was.

(2) Meester Frans TIMMERMANS, zanger en zangmeester in de Sint-Salvatorkerk te Brugge.

(3) De abdij van Corsendonck, bij Turnhout.

Kilianus.
(Cornelis Kiel of Van Kiel)

(Maandag, 8^{n} Mei ll., werd te Duffel een standbeeld opgericht aan *Kilianus.* Te dezer gelegenheid zal het niet ongepast zijn den beroemden taalkundige der 16^{e} eeuw nader te doen kennen. Wat hier volgt is getrokken uit de *Inleiding*, welke Max Rooses, conservator van het Plantijn-Musaeum, gevoegd heeft bij *Kilianus Latijnsche Gedichten.*)

* * *

Cornelis was te Duffel geboren. Zijn grootvader en zijn vader woonden in dit dorp, op drie uren afstand van Antwerpen gelegen, en droegen er den naam van Abts Alias Kiel, of van Kiel.(1)

In het lijkdichtje, dat Kiel schreef ter gelegenheid van Ortelius' dood, verklaart hij, dat hij zeventig jaar oud is, en ongeveer twee jaar in ouderdom verschilt met zijnen vriend, den beroemden aardrijkskundige. Ortelius stierf in 1598 en werd geboren in 1527, van Kiel werd dus geboren in 1528 of in 1529.

Sweertius getuigt, dat Plantijn hem te Leuven ging opzoeken, om hem als correcteur in zijne drukkerij te gebruiken. Kiel kon dertig jaar oud zijn, toen hij bij Plantijn in dienst trad, en het is wel mogelijk, dat hij, na te Leuven gestudeerd te hebben, daar in eene drukkerij gebezigd werd. De Antwerpsche drukker heeft ons den juisten dag doen kennen, waarop Kiel zijne taak van correcteur bij hem aanvaardde. In zijn dagboek teekende hij aan: ‘Op Zondag, 6 Maart, 1558 is Cornelis hier komen wonen in den kost, en voor zijn gewoon werk moet hij ontvangen 13 stuivers in de week, behoudens hiervan af te trekken de fouten, die in de drukkerij gedaan worden volgens zijn geëvenredigd aandeel. En ik zal hem ook betalen wat hij daarbuiten zou kunnen verrichten, indien het geval zich voordeed. Ook heeft genoemde Cornelis mij beloofd zorg te dragen voor de letters, de pastei, de vormen en ander gereedschap der drukkerij: dat wil zeggen van ze te doen wegsluiten en in orde brengen door hen, die er voor aangesteld zijn.’

(1) Zie levensbijzonderheden van Cornelis Kiel in zijne *Levensschets* door P. Génard, Antwerpen, 1874 (overgedrukt uit de *Toekomst*). De inlichtingen, aangaande de betrekkingen tusschen Kiel en Plantijn, zijn door schrijver dezes geput uit het archief van het Museum Plantijn-Moretus. Ik verschil eenigszins met mijnen geleerden vriend over de schrijfwijze van Kilianus' Vlaamschen naam. Hij schrijft *van Kiel,* ik *Kiel.* Mijne gronden zijn, dat Kilianus op de twee Vlaamsche boeken, die hij bij Plantijn liet drukken, telkens zijnen naam *Cornelis Kiel* schreef, en dat zijn handteeken *C. Kiel* luidde. In Plantijns registers hiet hij nu eens *Kiel,* dan weer *van Kiel;* de vorm *Kiel* is echter verreweg de meest gebruikte.

Dus was Kiel belast met de dubbele taak van proeflezer en meestergast; hij woonde in de drukkerij en streek wekelijks het bescheid en loon van dertien stuivers op. Uit de met hem gesloten overeenkomst leeren wij, dat Plantijn zijne correcteurs verantwoordelijk stelde voor de fouten, die zij in hunne proeven hadden, en hen voor deze deed boeten door af te trekken op hunne daghuur.

Toen Plantijn in 1592 het land moest verlaten, vervolgd om schulden, en wellicht meer nog om geloofszaken, verloor Kiel natuurlijk zijnen post. Al wat zijn meester bezat aan meubelen, boeken, platen, letters en verderen alm werd in het openbaar verkocht, en voor een groot jaar hield de Plantijnsche drukkerij op te bestaan.

In 1563, toen zij weder geopend werd, na Plantijns terugkeer, en aanmerkelijk in belangrijkheid toenam, dank aan het vennootschap, aangegaan door den drukker met een vijftal der voornaamste burgers van Antwerpen, keerde Kiel er al spoedig in terug. Wij zien, dat. reeds den 8^{n} December 1563, Plantijn hem de som van drie en halven gulden betaalde om de Spraakleer van Brechtanus in het Vlaamsch te vertalen. Nergens vonden wij een bewijs, dat die vertaling gedrukt werd.

Den 14^{n} Januari 1564 kende Plantijn hem 7 1/2 stuivers toe voor elken vorm der Latijnsche dichters in 8°. Kiel was toen nog niet terug in de drukkerij komen wonen, maar had toch reeds zijne bezigheid van correcteur hernomen, en werkte bij het stuk.

Het jaar nadien zien wij hem in Plantijns huis terugkeeren. Deze laatste trof den 24^{n} Juni 1565 eene overeenkomst met Kiel, waarbij hij beloofde hem vier gulden te zullen betalen voor elke maand, dat hij zou bezig zijn aan het proeflezen voor zekere persen en zetters. ‘Cornelis is den 24^{n} Juni (1565) bij mij gekomen, teekent Plantijn aan, en ik heb zijnen kost niet gerekend.’

Van den 24^{n} Februari 1566 dagteekent eene nieuwe overeenkomst. ‘Voortaan, schrijft Plantijn, zal ik hem gedurende den tijd, dat ik slechts drie of vier persen in gang houd, twaalf stuivers per week betalen en den kost, en, in geval ik slechts twee persen houd, zal ik met den kost volstaan.’

Van 1567 tot 1571 wint Kiel 12 stuivers in de week en zijn naam is ingeschreven tusschen dien van de gewone gasten der drukkerij, die over het algemeen meer wonnen dan onze correcteur. Rekent men den kost van dezen aan 54 gulden per paar, zooals Plantijn doet, en voegt men er twaalf stuivers in de week bij, dan krijgt men eene jaarwedde van 75 gulden, terwijl de beste drukkersgasten van Plantijn 150 en de timmermansgasten ongeveer 250 gulden in het jaar wonnen.

Den 31^{n} Mei 1571 kreeg Kiel eene aanzienlijke verhooging: zijn wekelijksch loon werd van 12 op 30 stuivers gebracht. Van 1586 tot

1592 won hij 100 gulden in het jaar, van 1593 tot 1600 klom zijne jaarwedde tot 150 gulden.

In 1586 zien wij, dat Plantijn, buiten zijn loon, Kiel en dezes dochter moet houden: een bewijs - maar het eenige - dat ook na zijn huwelijk Cornelis in de drukkerij bleef wonen.

Behalve zijn gewoon loon ontving hij soms buitengewone vergoedingen. Zoo werden hem den 9^{n} September 1580 twaalf gulden betaald voor de correctie van het *Kruidboek* van de Lobel.

Na het jaar 1600 vinden wij van Kiels jaarwedde geene melding meer gemaakt; alles doet echter vermoeden, dat hij tot aan zijn dood bij Plantijns opvolger in dienst bleef

Op zijn mager loon wist hij nog te sparen. Den 16^{n} October 1574 is Plantijn hem 200 gulden schuldig, die eenen intrest van 7 1/2 ten honderd afwerpen; deze rent wordt aan Kiel betaald tot in 1585. Dien dag - zijn bruiloftsdag wellicht - werden hem 50 gulden uitgekeerd, en den 13^{n} Januari 1586 ontving hij er nog 50 andere. Den 30^{n} Januari, den 11^{n} Maart en den 16^{n} Mei ontving hij er telkens weer 25, en de laatste 25 werden hem op laateren, maar ongekenden datum, teruggegeven.

In 1603 erkent Jan Moretus zich op zijne beurt Kiels schuldenaar voor eene som van 400 gulden, waarvan hij belooft den intrest tegen 6 1/4 per honderd 's jaars te betalen. Moretus moest die som gelijkelijk tusschen de drie dochters van Kiel verdeelen op het oogenblik van het overlijden huns vaders.

Zoolang bleef het geld niet gespaard. Den 29^{n} Augustus 1606 trouwde Anna, Kiels oudste dochter, met Jan Rijkaart, een koopman in lijnwaad, weduwenaar van Elisabeth Buyens. Te dezer gelegenheid droeg Kiel aan Martina Plantijn, de vrouw van zijnen meester, Jan Moretus, den last op, al te betalen wat noodig zou zijn voor de kleederen, het eetmaal en andere vereischten der bruiloft zijner dochter, ten beloope van vier honderd gulden en niet meer. De bruilofskleederen kostten 217 gulden 3/4 stuiver, de bruiloftstafel 184 gulden 16 stuivers, samen dus 401 gulden 16 3/4 stuivers, dat is een weinig meer dan Kiels spaarpenningen bedroegen.

Kiel stierf weinige maanden nadien, den 15^{n} April 1607. Hij had toen nog drie dochters in het leven Zijne vrouw Maria Bosmans stierf vóór 1603; waarschijnlijk was hij reeds gevorderd in jaren, toen hij haar huwde, en gebeurde dit, zooals wij zegden, rond 1585.

Maria, Kiels tweede dochter, huwde, den 13^{n} October 1609, Andries de Manghelier. Zijne derde dochter, Catharina, bleef waarschijnlijk ongehuwd; van haar weten wij alleen, dat zij meerderjarig was den 29^{n} Januari 1610.

Kiel werd begraven op het Onze-Lieve-Vrouwenkerkhof. Op zijnen

zerk beitelde men het grafschrift, dat zijn vriend Frans Sweerts voor hem samengesteld had:

‘Aan Cornelis Kiel. van Duffel. den welbeminden en geleerden man, geprezen om zijne standvastige werkzaamheid en zijne onverzwakte vlijt. Gedurende vijftig jaar was hij als proeflezer in de Plantijnsche drukkerij werkzaam Hoe trouw, ervaren en geleerd hij zijn ambt vervulde, getuigen de boeken. uitmuntende boven al de voortbrengsels eener onsterfelijke kunst, door hunne sierlijkheid, hunnen glans, hunnen roem. Niet immer hield hij zich bezig met het werk van anderen, het zijne verzuimende. Een sierlijk Latijnsch schrijver was hij, en een bevallige dichter; ook beoefende hij den vaderlandschen stijl, en herstelde zijne moedertaal in eer en zuiverheid. Hij overleed, moe van dagen en werken, in 1607, op Paaschdag.’

Zooals zijn grafschrift het herinnert, besteedde Kiel of Kilianus, gelijk hij zich als schrijver doopte, zijne zorgen niet alleen aan het werk van andere geletterden, hij zelf schreef of vertaalde verscheidene werken.

Hij vertaalde in het Nederlandsch, zooals wij zagen, de Latijnsche spraakleer van Brechtanus; in dezelfde taal nog zette hij over de *Historie van Coninck Ludovick van Vranckrijck den elfsten dies naems, ende van hertogh Carle van Burgondien*, naar het Fransch van Philips van Commines, uitgegeven door Jan Moeretorf en François van Ravelinghen in 1578; de 50 *Homilien van Macaris*, door Plantijn gedrukt in 1580; de *Beschryvinghe van alle de Nederlanden*, naar het Italiaansch van L. Guicciardini, gedrukt te Amsterdam bij Willem Jansz, in 1612.

Maar verreweg het bijzonderste werk van Kiel was zijn Vlaamsch-Latijnsch woordenboek, of liever zijne Vlaamsch-Latijnsche woordenboeken. Het was op last van Plantijn, dat hij zich aan dezen arbeid zette; het was op eigen aandrang en met voorliefde, dat hij er het grootste deel zijns levens aan wijdde.

Zijne eerste proef in het vak der Nederlandsche taalkunde leverde hij hoogst waarschijnlijk in den vorm eener bijdrage tot het *Dictionarium Tetraglotton,* een Latijnsch- Grieksch- Fransch- Vlaamsch woordenboek, door Plantijn 1562 gedrukt, en gelijktijdig verschenen bij hem, bij Arnoldus Birckmann, Joannes Steelsius en Guilielmus Silvius.

In de voorrede van dit werk getuigt Plantijn, dat hij de woorden verzameld had uit de Latijnsche woordenboeken, gedeeltelijk met eigen hand, gedeeltelijk met vreemde hulp, en dat hij ze in het Fransch en in het Latijn had laten overzetten door een geoefend man. Daar Kiel bij Plantijn in 1562 werkzaam was, en daar hij in 1564 een soortgelijke taak aanvaardde als die, welke de geoefende man in 1562 voltooid had, zoo bestaat er gegronde reden om te veronderstellen, dat

de vertaler uit het Latijn in het Nederlandsch en het Fransch niemand anders was dan onze correcteur.

Stelliger is ons zijne medewerking bekend aan een ander en belangrijker woordenboek: de *Thesaurus Theutonicae Linguae* of de *Schat der Neder-duytscher spraken* door Plantijn in 1573 uitgegeven[1].

Lang voor dit boek verscheen, was het op touw gezet en afgewerkt. Plantijn geeft ons hierover, en over het ontstaan van het werk in het algemeen, zeer breedvoerige de belangwekkende bijzonderheden in de Fransche voorrede van den *Thesaurus.*

Zoohaast de beroemde drukker in onze streken aangekomen was (1549-1550), zoo luidt zijn verhaal, had hij de behoefte gevoeld om de taal onzer gewesten te leeren kennen, en daar er geen bruikbaar woordenboek van bestond, had hij onmiddellijk zelf de hand aan het werk geslagen en, bijeenbrengende de woorden, die hij hier en daar ontmoette, legde hij den grondslag tot een woordenboek van dagelijksch gebruik. Later, omstreeks 1557, vernam hij, dat ook andere en meer bevoegde mannen zich met eenen arbeid van denzelfden aard bezig hielden, en dien ten gevolge liet hij zijn opgevat ontwerp rusten. Maar ziende, dat er niets kwam van de werken, door anderen op touw gezet, besloot hij zijn taak te hervatten en ze op breeder schaal uit te voeren.

Hij zag dus naar mannen uit die hem van dienst konden zijn in het opstellen van een volledig Nederlandsch woordenboek; hij vond er vier, en droeg hun den last op om elk op verschillende wijze bij te dragen tot het gemeenschappelijk werk (1564). De eene vertaalde woorden en volzinnen uit het Latijnsch-Fransche woordenboek in het Vlaamsch; de andere deed hetzelfde met het Fransch-Latijnsche woordenboek; een derde verzamelde uit Vlaamsche en Duitsche woordenboeken de woorden, die hem bruikbaar schenen, en vertaalde ze in het Latijn: de vierde werkte naar eigen goeddunken.

Toen elk zijne bijdrage voltooid had, en de tijd gunstig was om te drukken. deed Plantijn de vier onderscheiden werken tot een geheel versmelten. Dit was geene kleine zaak; maar, toen ook dit bezwaar overkomen was, begon eindelijk de druk. Bij het zien der eerste vellen was Plantijn echter zoo weinig tevreden over de uitvoering van zijn plan door zijne medewerkers, dat hij de gedrukte bladen tot de vuilmand veroordeelde, en besloot het werk op nieuw te laten opstellen.

Later kwam hij tot de overtuiging, dat het onmogelijk was, in eens een volmaakt woordenboek van eene levende taal te schrijven, en besloot hij de kopij, die hij bezat, maar te laten drukken, zooals zij was, in de hoop, dat eene eerste proef, hoe onvolmaakt ook, iets

(1) Zie voor nadere bijzonderheden over dit boek in het *Nederlandsch Museum* (1880, blz. 190-208) mijn artikel: *Hoe de Woordenboeken van Plantijn en Kilianus tot stand kwamen.*

beters en volledigers in het leven zou roepen. In 1566 drukte hij dus de twaalf eerste vellen van zijn werk. Overvloed van bezigheid deed hem alsdan het werk staken en eerst in Juni 1572 hervatte hij het Onafgebroken ging het toen voort tot op 29 Januari 1573, wanneer het boek voltooid werd. Veertien dagen later werd de voorrede geschreven en gedrukt.

Het archief van het museum Plantijn-Moretus volledigt deze inlichtingen nog door eenige wetenswaardige bijzonderheden, waarvan enkele belangrijk zijn voor Kiels geschiedenis.

De eerste der vier medewerkers, tot wie Plantijn zich wendde om zijnen *Schat der Neder-duytscher spraken* te doen opstellen was Cornelis Kiel

Op Zondag, 23 November 1563, teekende Plantijn in zijn *Livre des affaires* aan, dat hij een ongebonden Latijnsch-Fransch woordenboek te Parijs gekocht had, tegen 14 gulden en 3 stuivers, en het aan Cornelis van Kiel gegeven had om er het Fransch in het Vlaamsch van te vertalen. De vertaler kreeg 9 stuivers per vel en Plantijn zou vijf gulden kwijtschelden, die Kiel hem schuldig was; op het einde des werks zou hij hem nog eene fooi van 10 gulden betalen. Den 28^{n} November 1563 had Kiel 12 cahiers afgeleverd; den 16^{n} September 1564 was zijne taak afgewerkt, en ontving hij het loon der 36 laatste vellen.

De medewerkers van Cornelis Kiel waren Andries Madoets, een ander-correcteur van Plantijn, die het Fransch-Latijnsche woordenboek van Jean Thierry, te Parijs, in 1564, bij Jacques Dupuis gedrukt, in het Vlaamsch vertaalde; Quintin Steenhartsius, die Madoets' werk overzag, en Augustin, die insgelijks het Vlaamsche woordenboek overlas.

Het aandeel der twee eerste medewerkers was verreweg het voornaamste, dat der beide anderen was van gering belang.

Toen Plantijn zijn Woordenboek onder handen nam, was hij er onmiddellijk op bedacht zijne mededingers den pas af te snijden. Reeds in het begin van 1564 vroeg hij een privilegie voor verscheiden woordenboeken, waarvan een het Fransch, een ander het Vlaamsch, een derde het Latijn en een vierde het Italiaansch voorop zou hebben. Dit privilegie werd hem den 13^{n} Maart 564 voor zes jaar toegestaan. Daar die tijd verloopen was, vóór dat het werk het licht had gezien, vernieuwde Plantijn zijn aanvraag op het oogenblik, dat het boek bijna afgedrukt was. Den 14^{n} Januari 1573 kreeg hij een nieuw privilegie van zes jaar voor zijne onderscheidene woordenboeken.

In dit privilegie komt er eene werkwaardige bepaling voor. Plantijn had er in zijn vertoogschrift aan den Raad van Brabant op gewezen, dat zijne correcteurs kopijen bewaard hadden van hunne bijdragen tot zijn woordenboek, en deze aan andere drukkers hadden verkocht,

om ze te latten drukken, nadat zijn werk zou verschenen zijn, en dat zij hieruit of uit andere bronnen zouden kunnen putten hebben, om hun eigen werk te volledigen. Tegen die oneerlijke mededinging verzocht en verkreeg de omzichtige drukker bescherming. Het werd aan eenieder stiptelijk verboden niet alleen Plantijns verschenen en nog te verschijnen woordenboeken, maar ook eenigen anderen ‘Vlaamschen Dictionarium, onder andere tytle ofte name, daer het duytsch voorgesteld is, ende die met eenige hulpe ofte toedoen van voorschreven Plantijns correcteurs zouden moghen gemaeckt oft vergadert wesen’, na te drukken.

Die bepaling schijnt rechtstreeks tegen Kiel gericht te zijn, die op dit oogenblik waarschijnlijk reeds in onderhandeling was om zijn eigen woordenboek uit te geven. Inderdaad het verscheen een jaar na dat van Plantijn. Deze ontving echter voldoening van Kiel, want in het privilegie, dat hij vóór zijn woordenboek drukte en dat gdagteekend is van 4 Februari, en niet van 14 Januari 1573, wordt er niet meer gesproken van zijne correcteurs.

De verkregen voldoening bestond hierin, dat Kiels woordenboek gedrukt werd bij den drukker Geeraard Smits, voor gezamentlijke rekening van Plantijn en van zijnen ambtgenoot Jan Steels.

Het boek verscheen, zooals wij zijden, in 1574 en verschilde merkelijk van Plantijns *Schat der Neder-duytscher spraken.*

Vooreerst was het veel kleiner. Plantijns werk houdt 272 4° blaadjes in, Kilianus' *Dictionarium Teutonico-Latinum* bevat er slechts 120 in-8°, zoodat het eerste boek meer dan vier maal grooter is dan het laatste. Plantijns woordenboek gaf de Latijnsche en Fransche vertaling van elk woord en daarbij menigvuldige overgezette voorbeelden en volzinnen. Dat van Kilianus geeft alleen eene Latijnsche vertaling der stamwoorden, het geeft geene samengestelde woorden, en ook geene volzinnen tot oefening; het heeft daarbij een meer wetenschappelijk karakter: bij de Nederlandsche woorden van Franschen oorsprong wordt het uitheemsbhe stamwoord opgegeven, terwijl in woorden van Germaanschen oorsprong, maar van minder gebruik, het Hoogduitsche woord wordt aangehaald.

Geen twijfel, of Kilianus bezigde voor zijn woordenboek een deel der stoffen voor Plantijns *Schat der Nederduytscher sprake*n bijeengebracht. In de voorrede van zijn werk deelt hij ons mede, dat hij, om aan Plantijns inzichten te voldoen en om zijne moedertaal eenen dienst te bewijzen, best gevonden had de Nederlandsche uitdrukkingen van Germaanschen en vreemden oorsprong, die hier te lande gebezigd waren, bijeen te zamelen en in alphabetische orde te stellen.

Op het einde van zijn dictionarium schreef hij een drietal disticha die hij in zijne vereenigde verzen niet opnam, en die aldus luiden:

Epilogus Kiliani

Scripsimus haec patriae celebriantes commoda linguae,
Ut maneat verbis lausque decusque suis.
Confugite in proprias procul hinc exotica terras:
Omnia Teutonicus sermo referre potest.
Tu quoque cum verbis peregrinis Zoile abito:
Nil nobes tecum: da quibus illa placent.

De tweede uitgaaf van Kilianus' *Dictionarium Teutonico-Latinum* verscheen in 1588 bij Plantijn, en was ruim driemaal zoo groot als de eerste. Zij bevatte 765 in plaats van 240 bladzijden. In de voorrede geeft Kilianus het voornemen te kennen om de zegswijzen van elk der Nederlandsch-sprekende gewesten in zijn woordenboek op te nemen, en dikwijls geeft hij in den loop van zijn werk dan ook de plaatsen op, waar het een of ander woord in gebruik is. Hij bracht daarbij de uitdrukkingen der verschillende gewesten in eene en dezelfde Brabantsche schrijfwijze, en verzond de woorden van vreemden oorsprong naar het einde van zijn boek.

De derde uitgaaf van zijn woordenboek, die hij in 1599, onder den titel van *Etymologicum Teutonicae linguae*, bij Joannes Moretus liet verschijnen, was weer volledіger dan de beide vorige. Zij telt, wel is waar, ééne bladzijde minder dan de tweede, maar het formaat is van 100 tot ruim 150 vierkante centimeters vergroot. Het museum Plantijn-Moretus bezit het exemplaar der tweede uitgaaf, op wiens randen Kilianus de bijvoegsels schreef voor de derde, en deze zijn waarlijk niet gering in getal. Waar het pas geeft, worden in dezen laatsten druk bij de Latijnsche overzetting niet alleen Fransche of Duitsche, maar ook Engelsche, Angelsaksische, Spaansche, Italiaansche en Grieksche vertalingen gevoegd, om den gemeenschappelijken oorsprong derzelfde woorden in deze verschillende talen te doen uitkomen.

Vergeleken met Plantijns woordenboek geeft dat van Kilianus in zijnen volledigen toestand een veel aanzienlijker getal woorden, het laat de groote hoeveelheid vertaalde volzinnen wegvallen, die den *Schat der Neder duytscher spraken* nutteloos verzwaren, en vervangt dien overtolligen ballast door bruikbare waar.

Het doet meer, Plantijn had zich hoofdzakelijk voor doel gesteld een woordenboek te leveren, nuttig en bruikbaar voor de vreemdelingen, die, als hij zelf, behoefte gevoelden onze taal te leeren. Cornelis Kiel wilde een woordenboek tot stand brengen, dat terzelfder tijd een vaderlandslievend en wetenschappelijk werk zou zijn. Met de uitdrukkingen uit de onderscheidene gewesten tot een geheel te verzamelen, en ze naar een vast stelsel te schrijven, bewees hij eenen uitstekenden dienst aan de versmelting der dialecten, aan hunne vereeniging tot eene algemeene taal, en aan de verrijking dezer; met de verwantschap

tusschen het Nederlandsch en andere talen aan de duiden, gaf hij eenen machtigen stoot tot de ernstigere studie onzer moedertaal.

Plantijn had begrepen, dat in eenen tijd, toen de Nederlanden het toppunt van hunnen bloei hadden bereikt, en Antwerpen de groote wereldmarkt was geworden, de taal van die landen en van die stad gemakkelijk en volledig moest kunnen aangeleerd worden door de duizende vreemdelingen, die hier dagelijks aankwamen; Kilianus had begrepen, dat, nu de Nederlanden onder eenen zelfden scepter vereenigd waren, en voor het eerst een groot en bloeiend land uitmaakten, de taal, die het grootste deel der Nederlanders tot een zelfde vol maakte, haren rang moest innemen onder de groote Europeesche spraken, en dat Antwerpen, waar inboorlingen uit alle Nederlandsche gewesten samen verkeerden, de rechte plaats was om de gemeenschappelijke taal hare doopakte, in vorm van een degelijk woordenboek, te geven.

Groot was de dienst, dien beide mannen aan het Nederlandsch bewezen. Plantijn zette het werk op touw; Kilianus werkte het af; de eerste effende de baan, wees den weg en maakte er de bewandeling gemakkelijk van; de andere zag klaarder den eindpaal en wist hem met werken en volharden te bereiken.

Vóór hen had onze taal niets, dan eenige karige woordenlijsten en den *Theutonista* van Van der Schueren, die wel volledíger, maar meer het woordenboek der Kleefsche gewestspraak dan van het Nederlandsch in het algemeen is. Door Plantijns en Kilianus' bemoeiingen werd die leemte aangevuld, en verkregen wij voor het eerst degellijke en volledige woordenboeken. Het nageslacht heeft recht laten wedervaren, wien recht toekomt. Beide werken bekleeden nog immer eene eereplaats in onze bibliotheken; maar het woordenboek van Kilianus, elf maal herdrukt, wordt oneindig meer geraadpleegd dan dat van zijnen meester, en is tot op heden nog de bijzonderste vraagbaak voor onze zestieneeuwsche taal.

Kiel liet het niet bij dit ééne woordenboek. Het schijnt dat hij, voor een deel althans, de belofte wilde vervullen, die Plantijn in de aanvraag van zijn privilegie van 1564 deed, en sommige der daarin aangeduide woordenboeken wilde opstellen.

Het museum Plantijn-Moretus bezit nog twee handschriften van woordenboeken, door hem gemaakt. Het eerste is groot 239 bladen in folio op twee kolommen, dicht geschreven en bevat den tegenhanger van het *Etymologicum* onder den naam van *Synonymia Latino-Teutonica.* Het is een woordenboek, waarin de Latijnsche woorden voorop staan, en in het Nederlandsch vertaald worden. Het tweede is een gedrukt exemplaar van het *Promptuarium Latinae Linguae*, door de Plantijnsche drukkerij in 1591 uitgegeven, waarop Kilianus

achter de Grieksche en Fransche vertaling der Latijnsche woorden nog eene Nederlansche overzetting schreef.

Beide deze werken, waarvan het eerste vooral voor de XVIe eeuw niet minder nuttig moest zijn dan het *Etymologicum,* bleven ongedrukt.

Het schijnt, dat Plantijn en zijn navolger voor hunnen talentvollen correcteur niet de achting hadden, die hij verdiende. Wij zagen reeds, dat de eerste uitgaaf van zijn woordenboek niet bij Plantijn gedrukt werd; de vertaling van Commines werd niet door Plantijn, maar door twee zijner schoonzonen, uitgegeven; zeven jaar na Kiel dood werd zijne vertaling van Guicciardijn eerst uitgegeven, en dan nog in Amsterdam; de verzameling zijner Latijnsche gedichten, door Kilianus met zooveel zorg bijeengebracht en tot den druk gereed gemaakt, bleven tot in 1880 ongedrukt in de Plantijnsche bibliotheek staan. En niet alleen als letterkundige, ook als mensch, werd hij beneden zijne waarde geschat; wij zagen reeds, hoe karig zijn loon was; voegen wij er bij, dat zijn naam regelmatig voorkomt tusschen die van de gewone werklieden der drukkerij. Waar zijn meester zijne goede vrienden aan zijne tafel noodigt, is hij er niet bij; waar aan de vreemde geleerden de groete wordt gebracht der huisvrienden van Plantijn, ontbreekt zijn naam. Plantijn gaf hem niet eens eene zijner dochters ten huwelijk, alhoewel elk der andere voornaamste bedienden, Frans Van Ravelingen, Jan Moeretorf, Gillis Beys, er eene tot vrouw kreeg, en er buiten deze drie nog een paar beschikbaar bleven.

Enkel in twee akten van belang kwam Kilianus als getuige van Plantijn voor: de eerste maal, toen de groote drukker, den 26^{n} November 1585, zijne drukkerij te Leiden aan zijnen schoonzoon, Frans van Ravelingen, overliet; de tweede maal, toen hij, den 7^{n} Juni 1589, een codicille op zijn testament maakte.

En echter, als men de diensten vergelijkt, door Kilianus bewezen aan de letterwereld, met die zijner ambtgenooten, dan aarzelt men geen oogenblik om hem de eerste plaats toe te kennen - en dan begrijpt men ook, waarom wij het ons tot eene plicht rekenden het verzuim zijner tijdgenooten eenigermate te herstellen, en hem, door het drukken zijner verzen, na zijnen dood de voldoening te geven, die hem gedurende zijn leven geweigerd bleef.

En nu nog een woord over deze verzen.[1]

Het handschrift, dat wij overdrukken, vormt een dik schrijfboek, in klein 4°, van 123 blaadjes, zeer schoon geschreven, door eene andere hand dan die van Kilianus. De naam van den overschrijver en verzamelaar der verzen wordt ons in eene randteekening, die Kilianus eerst schreef, daarna doorhaalde, bekend gemaakt: het was Petrus Curtius (de Cort?). De dichter heeft hier en daar wijzigingen aangebracht in het oorspronkelijk handschrift, en de verzen, die wij drukken,

(1) Namelijk *Kilianus' Latijnsche Gedichten.*

verschillen daarbij op sommige plaatsen van die, welke Kilianus zelf liet verschijnen. Balthazar Moretus heeft aan ons handschrift ook eenige veranderingen gedaan, waar wij echter geene rekening van gehouden hebben.

Bij de stukken *Lusus in Europae nationes* en *Septem artes liberales* heeft Kilianus, met eigen hand, wijdloopige ophelderingen gevoegd, bestaande in uittreksels uit de oude en nieuwe schrijvers, die wij niet opgenomen hebben.

Het handschrift draagt op het eerste blad het opschrift: *Francisco, Justo*, *Raphelengiis fratribus*, zijnde dit vermoedelijk eene aanduiding, dat het bestemd was om aan deze beide zonen van Frans van Ravelingen, die zich met Latijnsche verzenmakerij bezig hielden, aangeboden of opgedragen te worden.

Het tweede blaadje bevat in het bovendeel van den titel de woorden: CORNELII KILIANI DUFFLAEI MISCELLANEORUM CARMINUM LIBRI DUO *Lectu non mines utiles, quam jucundi,* en aan den voet: *Excudebat....* Het handschrift was dus klaarblijkelijk gereedgemaakt om gedrukt te worden.

Wij begrijpen echter beter, waarom de Moretussen dien verzenbundel niet gedrukt hebben, dan waarom zij sommige andere boeken van Kilianus, zijne *Synonymia* en zijne vertaling van Guicciardini, bijvoorbeeld, niet uitgaven.

Kilianus' verzen onderscheiden zich onder de ontelbare en onbeduidende pennenvruchten der Neo-Latijnsche dichters van die dagen, door hun gebrek aan al wat wij poëzie noemen.

Gevoel, verbeelding, oorspronkelijkheid aan vorm of gehalte, niets van dit alles dient men er in te zoeken. Hoogstens vindt men in de beste stukken eenige puntige trekken van eenen hekelenden geest. Gewoonlijk zoekt de schrijver niets anders dan alledaagsche kennissen en gedachten in den vorm der geleerde taal te gieten, zonder dat woordenkeus of verzenbouw mank ging. Wij zegden het reeds, het is meer het werk van eenen taalkundige dan van eenen dichter. Argeloos bekent hij dit dan ook in zijne voorrede: ‘Wij hebben ons werkje laten lezen aan sommige geleerde mannen, opdat zij openhartig oordeelen zouden over de stof, den volzin en den verzenbouw.’ Op hun gunstig oordeel kwam de drukker, achter wiens naam Kilianus zich verborg in het schrijven dier voorrede, of liever Kilianus zelf dus, tot het besluit deze verzen te laten verschijnen.

Hij verdeelde ze in twee boeken, het eerste bevattende onderwerpen van wereldschen, het tweede stukken van geestelijken aard.

Zooals Kilianus het in zijne voorrede verklaart, werden zijne verzen eene eerste maal door verscheidene drukkers, onder welke een geschrabde tekst Plantijn, Jan Moretus en Philips Galle noemt, afzonderlijk gedrukt.

Waarin die afzonderlijke drukken bestaan, weten wij. Eenige stukken, namelijk de acht of negen eerste en drie laatste werden hoogstwaarschijnlijk op losse bladen uitgegeven. Van een enkel, *Bibliotheca*, hebben wij eenen dergelijken afzonderlijken druk weergevonden, op een blad in klein folio, bij Plantijn verschenen, met eene versierde lijst omringd, en bestemd, waarschijnlijk, om opgeplakt of achter glas in de bibliotheken gehangen te worden.

Van de overige stukken van dezen aard werden er enkel in grootere werken opgenomen, zooals *Lusus in Europae nationes* in *Delitíae C poetarum Belgicorum hujus superiorisque aevi illustrium collectore Ranutio Ghero.* Francofurti, Typ. Nicolai Hoffmanni, Sumptibus Jacobi Fischeri Anno MDCXIV. (III. 37).

Lusus in tres operas librarias in *Laurent, Beyerlinck*: *Magnum theatrum vitae humanae.* Col Agrip. Ant. & Arn. Hierati, 1631 (Lib XVIII. p. 237).

Orthographiae Latinae querimonia in *Kilianus: Etymologicum.* Ant. Plant. 1599, en latere uitgaven.

Gloria exitialis overgedrukt in *F. Sweertius: Monumenta Supulcralia.* Ant. Gasp. Bellerus, 1613.

In obitum Christophori Plantini (het eerste der twee stukken) in *Joannes Bochius: Epigrammata funebria ad christophori Plantini Manes.* Antv. Plant. 1590.

Het grootste deel echter van Kilianus' gedichten werden gemaakt om tot opschriften van gravuren te dienen. Zij vormen aldus eene nogal belangrijke bijdrage tot de kennis der plaatwerken van dien tijd.

Kilianus beleefde de jaren, toen Antwerpen de groote prentenmarkt van Europa was, en er binnen hare muren, platen van allerlei aard bij duizenden werden voortgebracht. De familiën Wierickx, Sadeler, Collaert, Galle, de Jode, van de Passe, de graveurs Pieter van der Borcht, Karel de Mallery, om van zoovele anderen niet te spreken, lieten in enkele bladen, of in platenreeksen, dag aan dag, werken uitgaan, soms van geringe kunstwaarde, maar gewoonlijk uitstekend door de keurigheid hunner bewerking. Meestal die stukken moesten van Latijnsche opschriften, zeer dikwijls in verzen, voorzien worden, en om deze te maken namen verscheidene kunstenaars, of liever uitgevers, hunnen toevlucht tot de pen van Kilianus.

Voor de werken der twee grootste graveurs-familiën, de Wiericxen en de Sadelers, blijkt hij geene verzen gemaakt te hebben; zooveel te meer voor die van de Collaerts, de Galle's en van Karel de Mallery.

Nederlandsch tooneel.

Zoo wat vier en twintig uren hebben de vrienden van ons tooneel zich verledene maand verheugd in de terugkomst van Mej. C. Beersmans.

Het had niet weinig moeite gekost de gevierde kunstenares dit besluit te doen nemen, en dat begrijpt men. Niet alleen wordt zij in heel Holland geschat, gevierd zooals zij het verdient, treedt zij er slechts op in degelijke stukken en dat nog zeer zelden, maar zij ontvangt daarbij nog eene jaarwedde van f 20,000, welke men haar hier niet betalen kon.

De terugkomst van Mej. C. Beersmans echter scheen velen te recht toe, als het eenige middel tot verheffing van ons tooneel in het tegenwoordige en de vestiging van dit tooneel in de toekomst. Zij alleen kon door haar overwegend talent, hetwelk dat harer gezellen ver overtreft, aan ons tooneel eene andere richting geven, de keus der stukken veranderen, op- en uitvoering verbeteren, de jongere leden van het gezelschap, die thans immer op dezelfde hoogte blijven bij mangel aan wijzen raad, met woord en daad vooruithelpen, ons gezelschap aldus langzamerhand tot dit bevredigend geheel terugbrengen, waar we voor eenige jaren met zooveel fierheid ons over verheugden en als natuurlijk gevolg, al degenen die sedert eenige jaren ons tooneel niet meer bezochten, omdat het hun weinig of geen kunstgenot schonk, stilaan er opnieuw henen leiden.

Er was nog meer; de terugkomst van Mej. C. Beersmans alleen maakte het mogelijk eene tooneelschool op te richten, waaraan we sedert lang eene dringende behoefte hebben, willen we ons tooneel niet zien uitsterven bij gebrek aan tooneelisten.

Optreden als leermeesteres der tooneelschool, dat lachte Mej. C. Beersmans vooral tegen, daartoe verklaarde zij zich bereid en dat deed haar besluiten het oor te leenen aan de voorstellen die haar gedaan werden.

Bleef nog den geldelijken kant der zaak te regelen, die echter zeer spoedig overeengekomen was.

Mej. C. Beersmans zou te Antwerpen, net als te Rotterdam,

fr. 20.000, jaarwedde bekomen en niet fr. 18,000, zooals al de dagbladen verkeerdelijk hebben opgegeven. Zij ontving inderdaad fr. 10.000, als tooneeliste, fr. 5000, voor het kiezen en aanleeren der stukken, welke haar door den Bestuurder zouden betaald worden, die eene verhooging van toelage van fr. 5000 bekwam, en hare wedde als Bestuurster der Tooneelschool, welke op 1 October a.s. zou worden geopend, zou insgelijks fr. 5000 bedragen.

Dit alles was aldus overeengekomen en aangenomen, zoowel van den kant van Mej. C. Beersmans, als van den kant der Regeering, door tusschenkomst der tooneelcommissie.

Hoe komt het dan dat die overeenkomst niet gehouden werd? De onderhandelingen werden plotselings afgebroken, wanneer velen dachten dat de zaak geheel in regel was.

De Regeering liet aan Mej. C. Beersmans weten dat, aangezien zij zoo lang wachtte hare verbintenis geteekend terug te zenden, men van alle verdere onderhandelingen afzag. Ondanks al den eerbied welke wij ons gemeentebestuur verschuldigd zijn en ook toedragen, noemen wij deze reden bespottelijk: tusschen eerlijke menschen is een gegeven woord zoo goed als een geteekend stuk, en wanneer men zijn woord denkt te mogen verbreken, dan moet men ten minste afdoende, grondige redenen doen gelden, wát hier het geval niet is geweest.

Waarom aarzelde Mej. C. Beersmans hare verbintenis te teekenen? Om de redenen opgegeven in de *Nieuwe Rotterdamsche Courant*, van 16 April ll. ‘De aanbiedingen uit Antwerpen waren schitterend, zegt het blad, gelijk men zich herinneren zal; maar bij de nadere bespreking bleek, dat men Mevr. Beersmans de leiding der tooneelschool èn de esthetische leiding van den schouwburg wilde opdragen, terwijl zij bovendien als actrice werkzaam zou zijn.

Voor zulk eene opeenstapeling van werkzaamheden, voor zoo groote verantwoordelijkheid deinsde de nauwgezette kunstenares met reden terug.’

Mej. C. Beersmans schrikte wel zoo zeer niet terug voor het werk, omdat zij het boven hare krachten dacht, of omdat zij zich niet berekend gevoelde voor de taak, welke men haar wilde opdragen, dan wel omdat ze voorzag dat ze voortdurend tegen een hoop persoonlijkheden zou hebben te wor-

stelen, die niet alleen hare taak zouden verzwaren, vermoeielijken, maar hare krachten verlammen, hare beste inzichten tegenwerken en verijdelen.

Hare terugkomst, de bijval die haar wachtte, de diensten welke zij hoogst waarschijnlijk zou bewijzen en die het anderen niet gelukt was te bewijzen, dit alles stak velen tegen, hitste hunne afgunst aan en deed hen vreezen. Bijna alsof er onder de zon van het kunstlievende Antwerpen geene plaats was voor vele kunstenaars, van de waarde van Mej. C. Beersmans, wanneer die bestaan, om allen naar waarde geschat en bewonderd te worden, zonder dat de bewondering en de hoogschatting, welke men de eenen toedraagt, schade, afbreuk doen zou aan de anderen.

Zich reeds gekrenkt gevoelende over de publieke bespreking der wedde, welke zij gevraagd had, en waartoe zij ten volle recht had, - aangezien zij om meerder arbeid te doen, zich hoegenaamd stoffelijk niet moest verminderen, - daar het voorstel tot terugkeeren niet van haar uitging en vooral daar zij aan ons tooneel een veel grooteren dienst bewees met terug te keeren, dan ons tooneel aan haar, werd Mej. C. Beersmans het nog veel meer, toen men benevens andere dommigheden rondstrooide en met een zeker genot vertelde, dat zij in Holland niet meer blijven mocht, dat men zich sedert lang van haar zocht te ontmaken, dat zij daarom terug naar Antwerpen wilde komen, dat men bijgevolg hare *hooge pretenties* niet moest aannemen, enz. enz... Doch wat de kroon op het werk zette dat was, buiten de vertelselt jes van allen aard die de kunstenares moesten raken, de eerlooze verdichtsels uit het privaat leven, dat voor elk welopgevoed mensch gesloten moet blijven.

Wij willen over dit laatste punt niet uitweiden en halen het enkel aan als een bewijs, welke laffe onkiesche middelen er soms in het werk worden gesteld, en ongelukkiglijk genoeg met bijval, om een doel te bereiken.

Wat er nu ook van zij, Mej. C. Beersmans komt niet naar Antwerpen en blijft in Holland, tegen den wil en tegen de goesting onzer Noorderbroeders die nu, helaas, zullen veroordeeld zijn om iemand die hun verveelt, nog eenige jaren als hoofdrol aan hun tooneel te zien schitteren.

Wij betreuren ten zeerste de voorgevallene feiten; degenen

die er zich aan schuldig maakten hebben eene zeer zware verantwoordelijkheid op zich geladen en zijn oorzaak, dat ons tooneel niet op het goede spoor terug zal keeren, waarvan het sedert eenige jaren zoo deerlijk is afgeloopen.

* * *

Op Woensdag 26 April ll. vierde Victor Driessens zijn 42 jarig jubilé als tooneelkunstenaar; het heeft den gevierden en talentvollen kunstenaar te dezer gelegenheid aan kronen, bloemtuilen, geschenken noch goede wenschen ontbroken. Het publiek dat zeer talrijk was opgekomen, heeft zijnen Driessens herhaaldelijk en hartelijk toegejuicht en daardoor een nieuw blijk afgelegd van de bewondering en hoogachtingt welke het den stichter van ons Nationaal Tooneel toedraagt.

* * *

De Gemeenteraad heeft in zitting van 28 April ll. den heer Frans van Doeselaer, benoemd tot Bestuurder van ons Nederlandsch Tooneel.

EDW. VAN BERGEN.

Brieven uit Zuid-Nederland,

Gent, 5 *Mei* 1882.

WAARDE REDACTIE,

Sedert lang zochten de Gentsche flaminganten naar eene gelegenheid om eenen hunner beste, oprechtste vrienden, met name Karel Miry, den door gansch België gekenden komponist, naar waarde te vieren. Deze gelegenheid heeft zich eindelijk aangeboden: Miry werd vóór een paar maanden benoemd tot opzichter der Vlaamsche lagere muziekscholen van België.

Die benoeming is door alle Gentenaars en ongetwijfeld wel door alle Vlamingen met genoegen vernomen geworden. Zij is eene welverdiende hulde aan den vruchtbaren kinder- en volkskomponist, wiens lieve en frissche melodieën in alle hoeken van het Vlaamsch land gekend zijn en gezongen worden.

Ik weet niet of gij Karel Miry *persoonlijk* kent; zoo niet, dan zal ik u zeggen, dat hij als mensch een gouden hart bezit, dat zijn opgeruimd en geestig woord iedereen voor hem inneemt, kortom, dat hij de ware *type* is van den rondborstigen Vlaming, van den echten, vroolijken Gentenaar.

Wat Miry echter al toondichter is, zal u voorzeker wel bekend zijn. Noemen wij de Vlaamsche zangspelen: *Brutus en Cesar, Een Engel op wacht, d'Occasie maakt den dief,* enz. eene menigte blijspelen, voor dewelke hij koepletten en koren maakte, en het groot opera: *De Dichter en zijn Droombeeld*, op woorden van Conscience. Maar de schoonste parels aan zijne kunstkroon zijn ontegensprekelijk zijne menigvuldige liederen voor kinderen, welke zich door eenvoud en zoetvloeiendheid onderscheiden, en hem tot eenen onzer populairste komponisten hebben gemaakt.

Welnu, op Zaterdag, 30 Maart ll. werd dit alles gevierd, ter gelegenheid, zoo als ik hooger zegde, van Miry's benoeming tot toezichter der Vlaamsche lagere muziekscholen. Een dertigtal der oudste vrienden van den Gentschen toondichter hebben hem in het *Wiener gasthof* alhier een feestmaal aangeboden, en die gezellige smulpartij is, tot ieders voldoening, een genoeglijk kunstfeestje geworden.

Bij het nagerecht was het de Heer Lod. de Vriese die het eerst het woord nam, om den feesteling in naam zijner vrienden hulde te brengen en hem geluk te wenschen met zijne benoeming. Spreker herinnerde de menigvuldige diensten, door Karel Miry aan de Vlaamsche kunst bewezen, vooral met het oog op het tooneel door zijne blij- en zangspelen, en op het onderwijs, door honderde liederen en koren voor kinderen. Hij stelde vast hoe de eigenaardigheid en zoetvloeiendheid van Miry's scheppingen hem tot den lieveling van het volk hebben gemaakt en hoe zijn open karakter, zijn edel gemoed hem door iedereen heeft doen beminnen. Hij drukte den wensch uit, dat het krachtig lied: *De Vlaamsche Leeuw* den strijdzang zou worden van alle liberale Vlamingen[1] Hij besloot zijne welsprekende rede met Karel Miry de hartelijke gelukwenschen aan te bieden van al zijne vrienden ter gelegenheid zijner benoeming, en met te drinken op de gezondheid van den gevierde, van zijne echtgenoote en zijne kinderen.

Zal het noodig zijn te zeggen, dit ieder aanwezige door luid handgeklap zijne goedkeuring hechtte aan de woorden van den spreker?

Nu volgde wat muziek. De gunstig gekende zangers Karel Wayen-

(1) In Antwerpen is *De Vlaamsche Leeuw* de strijdzang der Meetingisten (Katholieken en vrije Vlamingen.)
N.d.R.

berghe (baryton) en Is Mestdagh (tenor) droegen eenen tweezang voor uit *De Dichter en zijn Droombeeld*, en oogstten welverdienden bijval in.

De Brusselsche Vlamingen waren hier vertegenwoordigd door Julius' Hoste (van de *Zweep*) Em. Hiel en Gassé. Het was de eerste die, met zijne gekende welsprekendheid, aan Miry lof en dank bracht voor alles wat hij voor de Vlamiegen gedaan heeft.

In naam de werkliedengenootschappen van Gent richtte nu M.P. van Hauwaart, hoofdonderwijzer bij de stadsscholen het woord tot den held van het feest en overhandigde hem eenen prachtigen bloemtuil.

Daarna gaf de Heer Joz. van Hoorde, opsteller der *Gazette van Gent* lezing van eenen brief van Hendrik Conscience. Deze oude vriend van Miry had vroeger de uitnoodiging tot het feestmaal aanvaard, maar was, tot zijn groot spijt, verhinderd naar Gent te komen, om zooals hij schreef, ‘het broedermaal, ter eere van zijnen goeden en hoog geschatten vriend ingericht, bij te wonen; maar - voegde hij erbij - ik bid u, hem in mijnen naam te verzekeren, dat ik er met het hart tegenwoordig ben, en met u allen hem geluk wensch over de late en langverdiende erkenning, hem eindelijk ook op stoffelijk gebied, door 's Lands regeering gegund. Ik druk den gevierden kunstenaar en u allen als vriend en Vlaming de broederhand!’

Na de lezing van dezen brief, die ieders goedkeuring wegdroeg, werd door den heer van Hoorde eenen dronk ingesteld op de gezondheid van den ons zoo duurbaren Conscience, alsmede op de Brusselsche afgevaardigden.

De volksgeliefde tooneelspeler bij ons *Nederlandséh Tooneel*, de heer H. Wannijn, bood zijne diensten en die des heeren Fauconnier, bestuurder van den schouwburg, aan, om het meesterwerk van Conscience en Miry: *De Dichter en zijn Droombeeld,* in Gent op te voeren. Hij spoorde de aanwezigen aan bij Staat en Stad aan te kloppen tot het verkrijgen van de noodige subsidies.

Thans volgde weer wat muziek. De dichter Em. Hiel had namelijk voor deze gelegenheid een *Lied aan Karel Miry* gemaakt, (dat ik u met dezen brief toezend[1] en Florimond van Duyse had het in muziek gebracht. Het werd door den heer Karel Wayenberghe voortreffelijk voorgedragen.

De drukker J. van Doosselaere zal als herinnering aan dit schoone vriendenfeest, dit lied, woorden en muziek, voor eigen rekening drukken en aan elken dischgenoot een exemplaar ter hand stellen.

(1) Wij deelen dit lied onder onze rubriek *Poëzie* mede.

Uit *De Dichter en zijn Droombeeld* zong de Heer Mestdagh nu een alleenzang, waarmede hij veel bijval inoogstte.

De bestuurder der Vlaamsche Muziekschool van Antwerpen, Peter Benoit, heeft zijnen kunstbroeder niet vergeten. Zelf verhinderd tegenwoordig te zijn, heeft hij hem een prachtigen bloemtuil doen geworden. Dit blijk van waardeering van wege den leider der Vlaamsche muziekbeweging heeft op de aanwezigen eenen aangenamen indruk gemaakt.

Onnoodig te zeggen, hoezeer de held dezer feestelijke betooging aangedaan was door al de blijken van genegenheid en vriendschap, welke hem gegeven werden. In roerende woorden heeft hij de aanwezigen bedankt, er bij voegende dat die dag een der gelukkigste van zijn leven was en hij dien nooit zou vergeten.

Dit oprecht Vlaamsch broederfeest zal voorzeker lang in het geheugen der aanwezigen bewaard blijven.

Met alle achting.

Uw

K. MONK.

Kroniek der Vlaamsche Nationale Muziekbeweging.

Eene schier onafgebrokene opvolging van concerten en uitvoeringen heeft de zes laatste weken gekenmerkt. Wij geven er hieronder een beknopt overzicht van.

Antwerpsche Muziekschool. - Op het eerste abonnementsconcert der 2e reeks werd onder andere uitgevoerd een flink en eigenaardig werk van Jan Blockx: *Kermisdag,* symfonie in drie deelen. Dit stuk werd op voortreffelijke wijze onder de leiding van Peter Benoit vertolkt en een hoogst beduidende bijval viel het ten deele.

Eene briefwisseling, uit Antwerpen aan een Brusselsch Kunstblad(1) gericht, zegt onder andere ter gelegenheid dezer uitvoering: ‘Jan Blockx is eene nieuwe ster, die aan den Vlaamschen muzikalen kunsthemel begint te schitteren.’

Vooral het derde deel dezer symfonie scheen het uitgelezen publiek der abonnementsconcerten onzer Muziekschool het meest belang in te boezemen. Hoewel de tweede eerste deelen: *Vroege morgen* en *Ter kerke* niet van belangrijkheid ontbloot

(1) Guide musical.

zijn, toch komt het ons voor dat zij niet zoo gelukkig als het derde deel uit de pen van den toondichter zijn gevloeid. Dit laatste, onderverdeeld in: a) Optocht, b) Wals, c) Drinklied, d) Volkslied blijft voor allen het bijzonderste en het karakteristiekste der symfonie.

De toehoorders hebben den komponist eene warme hulde gebracht en hem onder luide toejuichingen tot tweemaal teruggeroepen.

Op hetzelfde concert werden wij nog vergast op het: Inleidingsstuk der Russische opera: *Het Leven voor den Czaar,* van J.M. Glinka. Men weet dat Glinka voor Rusland de stichter en aanvoerder eener nationale toonkunst was.

Deze prachtige ouverture, beurtelings onstuimig en zacht gevoelig, werd door het orkest op uitmuntende wijze vertokt.

Een onzer uitstekendste virtuosen, de befaamde vioolcellist Adolf Fischer, bracht vervolgens het publiek in begeestering door de voordracht van een zangerig en hartroerend stuk *Kol Niedrey*, van Max Bruch.

De *Tarentelle*, van eigen compositie, oogstte veel bijval in; orkest en solist versmolten zich om zoo te zeggen tot een geheel, tot eene en dezelfde uitdrukking van fijn gevoel en frischheid. Nimmer hoorden wij zulke innige overeenstemming tusschen virtuoos en begeleiders, hoewel Benoit ons sedert lang het bewijs geleverd heeft, dat hij het geheim bezit voor het verkrijgen eener echt esthetische samenwerking.

Ten slotte kregen wij het *Congratulations-menuet* van L van Beethoven ten gehoore.

Eene nota door den Bestuurder op het programa geplaatst, maakt ons met den inhoud van dit fijn humoristisch stukje bekend, of ten minste deelt ons mede, hoe Benoit zich de opvatting van dit menuet voorgesteld heeft. Een Brusselsch Kunstblad[1] schrijft dat Peter Benoit van dit stukje eene echt eigenaardige schepping, voor wat de uitvoering betreft, gemaakt heeft.

Zooals men ziet is dit concert onder alle opzichten belangrijk geweest, en zal het veel bijdragen tot den luister onzer Vlaamsche muziekschool.

* * *

(1) Guide musical.

Franz Liszt en Peter Benoit. - Na de uitvoering van zijn oratoria *Ste-Elisabeth* te Brussel, is Franz Liszt te Antwerpen aangekomen, en volgens gewoonte op vorstelijke wijze door M^{r} en M^{w} Victor Lynen in hunne prachtige woning ontvangen geworden.

Een bijzonder en beteekenisvol kunstfeest heeft ter gelegenheid van Liszt' tegenwoordigheid in Antwerpen plaats gehad. Wij willen spreken van de muzikale plechtigheid op Zaterdag 6e Mei den grooten Meester aangeboden door de *Société de Musique*, met medewerking van het orkest der Antwerpsche muziekschool en van 600 kinderen, meisjes en jongens, der stadsscholen. Niets dan werken van den leider der Vlaamsche nationale muziekbeweging werden hierbij ten gehoore gebracht, namelijk: Inleidingsstuk en balscène uit *Charlotte Corday* en het kinderoratorium: *De wereld in*!

Liszt heeft onbewimpeld zijne bewondering over die werken uitgedrukt en de opvatting en orchestratie ervan bij de opvatting en het koloriet van Rubens vergeleken

Wij laten hier over dit feest eenige regelen volgen, getrokken uit een merkwaardig en uitgebreid verslag van het Antwerpsch dagblad: *Le Précurseur* en geteekend E.L.

'Men kan geen beteren dienst bewijzen aan machtige personaliteiten, dan dien van hen te bespreken. Uit het verschil van oordeel, over hen uitgesproken, ontwikkelt zich een algemeen gevoelen, dat ze bevestigt en ze opdringt. Peter Benoit is dit geluk ten deele gevallen, hij is zelfs in zooverre bevoorrecht geworden, dat de grootste ongerijmdheden de redetwisten hebben doen ophouden welke zijn talent verwekt heeft. Daarom is het dat men hem heden eenpariglijk beschouwd als een der groote figuren van onze nationale kunst.'

Hierna volgt de ontleding van de uitgevoerde brokstukken uit *Charlotte Corday*, en de bespreking van het *Kinderoratorio*, waarna E.L. volgenderwijze voortgaat: 'Deze cantate (*De Wereld in*!) frisch en zonnig, heeft het publiek krachtig toegejuicht en ze gebisseerd; de 600 kinderstemmen onzer gemeentescholen alsmede het orkest, hebben wonderen verricht. De *Société de Musique* heeft volgaarne deze gelegenheid te baat genomen om haren wakkeren bestuurder

hare dankbaarheid te betuigen. Het feest had dan ook twee helden: Franz Liszt en Peter Benoit.'

* * *

Mozes op den Nijl, zoo luidt de titel van een oratorio van Emiel Wambach, dat eenige weken geleden voor eene proppensvolle zaal werd uitgevoerd. Groot was de bijval, welken het werk van den nog jongen komponist ten deele viel. Als gewezen leerling van Peter Benoit streeft Wambach insgelijks er naartoe, om het nationaal grondbeginsel in de muziekkunst meer en meer te doen winnen. Zijn *Mozes* is goed opgevat, sommige koren zijn niet van belang ontbloot en onder opzicht van orkestratie is dit werk geslaagd. Het slotkoor is schoon en medeslepend. Wij vernemen dat *Mozes op den Nijl* weldra het licht zal zien, namelijk de partitie voor piano en zang en een driedubbele tekst: Nederlandsch, Fransch en Duitsch. Op die wijze zal aan het verlangen van vele muziekliefhebbers worden voldaan.

Een andere leerling van Peter Benoit, namelijk Croegaert, heeft onlangs in den *Cercle Artistique*, alwaar hij muziek-bestuurder is, een symfonisch gedicht laten uitvoeren, dat, op enkele zwakke plaatsen na, heel verdienstelijk mag genoemd worden.

Op 8e Mei l.l. werd. in den Nederlandschen Schouwburg alhier, onder het bestuur van Lenaerts, het groot koor met begeleiding van orkest, *De Zege der Wapens* van den Vlaamschen meester Hendrik Waelput ten gehoore gebracht. Dit gewrocht dat, zooals men weet, tijdens het festival in Antwerpen met den grootsten bijval werd uitgevoerd, hebben wij met veet genoegen opnieuw gehoord.

Zooals men uit het bovenstaande overzicht ziet, wordt er ieverig gewerkt op het veld der nationale toonkunde. De leider Peter Benoit en zijne talrijke volgelingen, of zoo men wil medewerkers, laten geene gelegenheid voorbijgaan, om het Vlaamsch grondbeginsel krachtdadig te steunen. Zulk een verschijnsel mag men verblijdend heeten; waar zóó gewerkt wordt, daar moet de zaak vooruit.

TOON-SCHILDERS.

Een hanengevecht door Emiel Claus.

Eenige maanden geleden schitterde nog het Electrisch licht in het paleis van volksvlijt te Parijs, en waren er de zalen gevuld met werktuigen van menschelijk vernuft. Eenige dagen geleden, was er in hetzelfde lokaal eene geheele andere beweging, want toen werden er duizende kisten met schilderijen en beelden in het gebouw gedragen, om in het dal aan Josophat der kunstenaars geoordeeld te worden; de kwaden werden van de goeden gescheiden, en de uitverkorenen verkregen eene plaats in het Eden der Schoone Kunsten. Onder die uitverkorenen bevindt zich een schilderstuk van onzen talentvollen Vlaamschen kunstschilder en medewerker Emiel Claus. Wij kennen hem in zijne gevoelvolle onderwerpen met kinderen; nu heeft hij zich aan een geheel ander onderwerp begeesterd. Eene episode uit het volksleven, in het weelderige Vlaanderen, zijn geboorteland, een *hanengevecht*, was zijn droombeeld. Claus wilde zijne kracht ontwikkelen, met opoffering van geld, wilde hij den teugel vieren aan zijne kunstlievende verbeeldingskracht en hij is er in geslaagd een verdienstelijk schilderstuk te maken. Flink zijn zijne tijpen van de krachtige Vlamingen geborsteld, en schoon is de groepeering van de toeschouwers, die met bedaardheid het beslissend oogenblik van den strijd afwachten. De hanen op het voorplan, waarvan de eene reeds onder de spoorslagen van den vijand, in het stijdkamp is neergezonken, terwijl de andere als overwinnaar moedig voor zijn slachtoffer staat, zijn breed en met verbazend veel talent geschilderd; men ziet dat Claus een getrouwe navolger van de natuur is. Wij bewonderen zijnen moed een zoo groot onderwerp op het doek gebracht te hebben, en wij hopen dat hij zal voortgaan op den weg, dien hij thans gekozen heeft, om onderwerpen uit het Vlaamsche volksleven met zijn verdienstelijk penseel terug te geven.

MODERATUS.

Kroniek.

Tooneel- en letterkunde.

- **Prijskampen** - Door de regeering der stad Antwerpen daartoe uitgenoodigd, opent de stedelijke Tooneelraad van den Nederlandschen Schouwburg eenen Wedstrijd van Tooneelkunst.

Deze wedstrijd zal plaats hebben op den Nederlandschen Schouwburg en des Zaterdags 12 Augustus, ten 7 uren des avonds, aanvang nemen.

Alleen de in Antwerpen gevestigde tooneelmaatschappijen zullen aan den wedstrijd kunnen deelnemen met een Tooneelspel (*comedie*) in één bedrijf. Dit tooneelspel mag ernstig of luimig, oorspronkelijk of vertaald zijn; maar het moet dramatische en letterkundige waarde bezitten en minstens twee handelende mannen- en eene handelende vrouwenrol bevatten.

De Tooneelraad verwittigt de mededingers, dat de Jury bijzonder acht zal slaan op de juiste vertolking van karakters en typen, de waarheid en natuurlijkheid in voordracht en gebaren, de beschaafdheid der uitspraak en de keurigheid der taal.

Uitgeloofde prijzen voor het best opvoeren der tooneelspelen: 1^{e} Prijs: eene verguld-zilveren medalie en frs. 500; 2^{e} Prijs; eene zilveren id. en frs. 300; 3^{e} Prijs: eene zilveren id. en frs. 100. - Voor de beste liefhebster eene verguld-zilveren medalie en frs. 100; voor de beste tooneelspeelster eene verguld-zilveren medalie en frs. 100; voor den besten liefhebber eene verguld-zilveren medalie en frs. 100.

Bijzondere aanmoedigingen, bestaande in eene zilveren medalie, zullen aan de Dames en Heeren, wier uitspraak het meest beschaafd is, worden toegekend.

Diegenen, welke verlangen aan den wedstrijd deel te nemen, zijn verzocht vòor 1 Juni den Secretaris van den Tooneelraad, F. Jos. Vanden Branden, van hun besluit schriftelijk kennis te geven.

- De tooneelmaatschappij *Hoop in de Toekomst* te Oostende, schrijft eenen Festival-Wedstrijd uit van tooneel-vertooningen (drama en blijspel) gedurende den winter 1882-1883.

De prijzen zijn: voor het drama, eerste prijs 400 fr.; tweede,

200 fr.; derde, 150 fr.; vierde, 100 fr., en bij elken prijs een eermetaal; verder voor den besten tooneelspeler en de beste tooneelspeelster een verzilverd eermetaal. - Voor het blijspel: eerste prijs, 200 fr.; tweede, 100 fr.; derde 50, en bij elken prijs een eermetaal. Voor den besten tooneelspeler en de beste tooneelspeelster, een verzilverd eeremetaal.

Een eermetaal zal als herinnering aan elke Maatschappij, bij haar intrede, ter hand gesteld worden, alsmede eene som van 200 fr, als schadeloosstelling.

De maatschappijen welke aan den wedstrijd verlangen deel te nemen, worden aanzocht zich voor den 1 Juni aanstaande bij den geheimschrijver der maatschappij te laten inschrijven. Voor verdere inlichtingen wende men zich tot den heer J. Daveluy, geheimschrijver, Kappellestraat, n° 105, te Oostende.

- Gedurende het afgeloopen tooneeljaar 1881-82 werden te Brussel door het Nederlandsch Tooneel opgevoerd: 8 dramas 10 tooneelspelen, 9 blij- en kluchtspelen, 3 operetten, te zamen 30 stukken (21 oorspronkelijke, 3 Duitsche en 6 Fransche).

De vertooningen der oorspronkelijke werken leverden 293 gespeelde bedrijven op; die der vertaalde 141; verschil ten voordeele der nationale stukken; **152** bedrijven.

- Bij koninklijk besluit van 3 Mei 1882 is het volgende tooneelwerk tot genot der premiën toegelaten: *Loon naar Werken.* drama in 4 bedrijven, door Edmond De Geest.

- Binnen kort zullen aan de inschrijvers op het Willems-Fonds twee werken gezonden worden: *De Wilde Bloemen*, *inleiding tot de kruidkunde*, door Dr. A.C. Fredericq en *In onze Vlaamsche Gewesten*, politieke schetsen, door W.G.E. Walter (Virginie Loveling).

- Het wetsontwerp over de studie der Nederlandsche taal in het middelbaar onderwijs heeft, zooals men weet, eene grootsche beweging over gansch Vlaamsch-België doen ontstaan. Uit alle hoeken van het land gaan er aanhoudend stemmen op - wij zouden bijna zeggen koren -, om de vertegenwoordigers van het volk te verzoeken, bedoelde ontwerp in den tegenwoordigen zittijd te stemmen.

Reeds den 7 Februari laatst werd dergelijk smeekschrift in de Kamer aangeboden door leden van den *Vlaamschen*

vooruitstrevenden Studentenkring te Brussel, en een tweede, den 28 Maart door leden van het *Willems-Fonds.* mede te Brussel.

In den loop van April kwamen de vertoogen letterlijk toegestroomd.

- In Antwerpen is eene commissie gevormd, ter uitgave van een *Rubens-Bulletijn*, dat is eene uitgave waarin alle belangrijke stukken over het leven van Rubens en zijne werken, zullen worden opgenomen. De eerste aflevering zal onder ander bevatten, stukken van de heeren P. Genard, Max Rooses en Ch. Ruelens. De commissie van uitgave bestaat uit de heeren Gachard, voorzitter, Ruelens, secretaris, ridder Leo de Burbure. P. Genard en Rooses, leden.

Beeldende kunsten.

- De Koninklijke Maatschappij te Aanmoediging der schoone Kunsten, te Antwerpen, zal, in 1882, hare 23° drijjaarlijksche tentoonstelling openen voor de werken der nog levende kunstbeoefenaars, zoo Belgen als vreemden. Men zal er evenwel de werken toelaten van kunstbeoefenaars, die sedert de sluiting der zaal van 1879 overleden zijn,

De besturende Commissie zal voor de tentoonstelling ontvangen: - schilderijen, - cartons, teekeningen, waterverfschilderingen, pastels, - gravuren, steendrukken, - beeldhouwwerken, drijfwerken, gegraveerde medaliën, - bouwkundige samenstellingen. Deze laatstgemelden zullen mogen bestaan in lichtteekeningen van werken, welke door den tentoonsteller *reeds* zijn uitgevoerd, onder voorwaarde dat ieder lijst niet grooter zij dan een meter vierkant. - *De schilderingen op porselein of op platteel zullen niet meer aanvaard worden.*

Het getal der voorwerpen, die elke kunstbeoefenaar naar de tentoonstelling mag zenden, is bepaald op drie.

De voor de tentoonstelling bestemde werken zullen moeten besteld zijn in het lokaal der Maatschappij, in de Venusstraat, uiterlijk *Zaturdag* 15 *Juli*, *ten* 8 *ure 's avonds.* Na dit tijdstip zullen zij niet meer aanvaard worden, onder welk voorwendsel het ook moge zijn. Zij zullen aangekondigd worden door eenen adviesbrief gericht *Aan de Maatsckappij ter aanmoediging der Schoone Kunsten van Antwerpen.* Deze brief zal doen kennen: den naam, den voornaam en de

woonplaats van den kunstbeoefenaar - den uitleg van het onderwerp - en, indien de kunstenaar verlangt zijn werk te verkoopen, welken prijs hij er voor vraagt. Daarbij zal deze brief nog bevatten den naam en voornaam der kunstbeoefenaars, door tentoonsteller aan te duiden, tot samenstelling der Commissie van plaatsing.

De toegezonden werken zullen, op den achterkant, een briefje moeten dragen, den naam van den kunstbeoefenaar en kortbondig het onderwerp aanduidende.

De kisten moeten gezonden worden: *Aan de Besturende Commissie der drijjaarlijksche Tentoonstelling van Schoone Kunsten*, *Venusstraat te Antwerpen.* De Maatschappij neemt ten haren laste de vervoerkosten op het grondgebied van België, weg en weer, van al de voorwerpen welke haar langs de spoorbaan van den Staat, *tarief* n° 2 zullen gezonden worden; de vervoerkosten langs elke andere baan zullen voor rekening van afzender blijven.

De voorwerpen uit het buitenland gezonden zullen tot aan de Belgische grens moeten gefrankeerd worden.

De tentoonstelling zal op Zondag 13 Augusti geopend en op den eersten Zondag van October onwederroepelijk gesloten worden.

De stad Antwerpen heeft alreeds 25,000 franks gestemd om kunststukken voor haar hedendaagsch Museum aan te koopen; de Commissie denkt dat het Staatbestuur, evenals in 1879, voor hetzelfde voorwerp, eene gelijke toelage zal toestaan. Daarbij heeft de Commissie van het Gouvernement bekomen dat de drijjaarlijksche tentoonstellingen van Antwerpen op denzelfden voet als de tentoonstellingen van Brussel gesteld zullen worden, voorwat het verleenen van belooningen en van onderscheidingen aan de tentoonstellende kunstbeoefenaars aangaat.

- De uitgaaf van het *Album der Antwerpsche Etsers* gaat geregeld haren gang. Dezer dagen verscheen de 4e aflevering van den loopenden jaargang, bevattende wederom zes platen, waaronder zeer belangrijke, namelijk: Van W. Linnig, vader, *een Liefhebber*; W. Linnig (zoon), *Studiekop*; Jac. Tillens, *geschoten Vogels*; A. Elzen, *in de Polders*; Lamorinière, *de Vennen te Calmpthout* en C. Cap, *in eerste Klas.* Vooral de ets van Lamorinière is een meesterstukje om hare fijnheid van licht en van kleur.

- De beoordeeling van de voorbereidende proef des grooten prijskamps in beeldhouwkunst, gezegd *prijskamp van Rome.* aan welken drie-en-twintig kampers deelgenomen hebben, werd Dinsdag 2^{n} Mei gesloten. De jury heeft tusschen de zes eerste tot den eindprijskamp aangenomen, 1^{e} M.P.J. Braecke, van Nieupoort; 2^{e} M.I.L. De Rudder, van Brussel; 3^{e} M.G.J. Charlier, van Elsene; 4 M.K. Dupont, van Itegem; 5^{e} M.M.P.J. Vermylen, van Leuven; 6^{e} M.J.B. De Keyser, van Anderlecht. Het onderwerp der compositie was: de moeder van Coriolan, die van haren zoon verkrijgt, dat hij niet op Rome zou aanrukken. Als studie van uitdrukking moesten zij leveren 'het beeld der zedelijke droefheid der Heilige Maagd Maria aan den voet van het kruis.'

- Wij vernemen dat in den Internationalen prijskamp te Amsterdam, geopend voor het vervaardigen eener groote eere-medalie, de eerste prijs is toegekend aan onze stadgenooten de heeren Baetes, graveerder, en Ryssens-De Lauw, bouwkundige.

Men herinnert zich, dat het dezelfde stadgenooten zijn, die onlangs het prachtig eermetaal vervaardigd hebben voor de maatschappij der Antwersche bouwmeesters.

- Op Zondag, 7 Mei l.l. werden in het huis No. 25 op de Leliegracht bij de Keizersgracht te Amsterdam, de gedenksteen en de buste geplaatst van *Potgieter*, die in dat huis gedurende bijna twintig jaren heeft gewoond. Dit feit staat, met gouden letteren op de zwart marmeren tafel vermeld. De buste zelve, levensgroot en van wit marmer, rustende op een voetstuk, gevormd door boeken, is het werk van den verdienstelijken jeugdigen beelhouwer *Teixeira de Mattos.*

Nieuwe uitgaven.

IDYLLEN, door Pol de Mont, Sneek, H. Pyttersen, Tzn. Post-8° 114 blz. gl. 1.50

- GUDRUN, spel in 5 bedrijven, door Rodenbach. Gent, Ad. Hoste, In-8°, 263 blz. fr. 2 00.
- PRUDENS VAN DUYSE'S NAGELATEN GEDICHTEN, in 't licht gegeven door Florimond van Duyse, onder toezicht van Jan van Beers en Emanuel Hiel. Roeselare, De Seyn-Vèrhougstraete, uitgever. 1882. In-8° 280 blz. I^{e} deel, LYRIEK. fr. 2.50.
- LEVENSSCHETS VAN CORNELIS VAN KIEL (Kilianus) door P. Génard. 2e druk uitgegeven op last van het gemeentebestuur van Duflel. Antwerpen, boekhandel P Kockx (A. De Decker) Groot-8° 56 blz. met teekening. Prijs fr. 1.50.
- BLOEMENLEVEN, door Teirlinck-Stijns. Roeselare, De Seyn-Verhougstraete. In-8°, 202 blz. Met gekleurden omslag. Prijs: 2.00 fr.

De stroobloem en de roos.
- Een schetsje. -

In het karrespoor van den landweg, welke achter een overschoon lusthuis liep, lag, met koolstronken en wiede, eene bloemlooze stroobloemplant. Lang kon zij daar niet geweest zijn, want geen rad had er nog zijnen plettenden stempel opgeprent. Met mijnen wandelstok wierp ik, God weet waarom, vier vijfmaal de plant voor mij uit, dan raapte ik haar op en nam, in gedachten verdiept, haar mede naar huis.

Dien dag had ik vrij wat weg afgelegd; te begrijpen dan, dat, na het avondmaal, de vaak mij overviel en ik weldra zoodanig knikkebolde, dat ik met het hoofd op de tafel stiet. Groote oogen trok ik, o! zoo groote oogen, maar toch zag ik niet veel en ik vond het dus geraadzaam eene keers te ontsteken en slapen te gaan.

Wat zonderlingen glans verspreidde het flikkerende licht! Mij dacht, dat alles in het vertrek bewoog; iets spookachtigs bezielde tafel en stoelen, maar inzonder de stroobloemplant, welke, van op de kas, als een gaande en keerende bliksemschicht, telkens de vlam zoende. De brandende pit, met hare goudgele kleur, scheen mij eene prachtige stroobloem, die, aan het halfverwelkte loof gehecht, mij ter ruste voorging.

Lang was de keers reeds gedompt en immer gloeide de vurige stroobloem. Dat maakte mij duizelig en ofschoon ten uiterste vermoeid, kon ik niet slapen. Ik zou opstaan, ja maar..... Bons! bons!..... Het slot sprong van de deur en twaalf dwergjes met krulleboltjes en blozende wangetjes, stormden juichend de kamer in. Was me dat dansen rond de stroobloemplant, welke zij treurend gevonden hadden, en die nu, uitgelaten van vreugde, zwierde en wuifde zooals zij

het wellicht deed, toen hare eenige spruit, in vollen glans en pracht, door het zuiderkoeltje werd geschommeld.

Moede gewoeld, schaarden de kabouters zich rond de plant, die zoo weelderig begon te groeien, dat haar top spoedig de zoldering bereikte. De takken volgden den stam en tusschen stam en takken kropen de dwergjes, en vlochten en bonden het jeugdige loof tot een overgroot nest.

Wip! en allen waren op het bed gesprongen. Het een nam de peuluw, het ander het dekkleed, en met lakens en al droegen zij mij in de groene legersteê. Dan tilden zij deze met zessen op hunne schouders en dansten er mede op den maatslag van eenen zevende. Terwijl een mijnen hoed, een ander mijnen jas haalden, rolde er een derde mijne broek en linnen te gaar: maar de twee belhamels, als rechte bietebauwen, hadden elk eene laars gevat en rinkelend vielen nu de scherven van de met de hakken stuk geslagene ruiten.

In den nacht, wanneer het stil is, gelijkt zulk leven op een tempeest; geen wonder dus, dat de maan, die van dit alles niets wist, door nieuwsgierigheid gedreven, ijlings van achter de grauwe wolken te voorschijn kwam.... en zich spiegelde in de duizende glasstukjes.

Wat was het licht op de kamer! o, zoo licht! Ontelbare manen schenen te gelijk; de kabouters ook glimpten en, als in eenen vurigen krans gehuld, vlogen wij het verbrijzelde venster uit, dommelend door het luchtruim.

Toen wij stil hielden, bij den boord eener vliet, tintelden er aan het gras tallooze zonnen van allerlei kleuren uit de bengelende regendropjes. Het zacht kabbelende water noopte mij op te staan. Nauwelijks zat ik overeind, of de hoed drukte mij het hoofd en als bij tooverslag was mijn opschik klaar. Ik zag verwonderd, zeer verwonderd, want nevens mij lag de stroobloemplant, zooals ik haar des daags gevonden had.

Zij zuchtte bitter: ‘Sterven is niets, zoo de zending volbracht is; neen, het is herboren worden, wanneer men eene spruit heeft, die leeft zooals men leefde. O! wist ik slechts

wat er van de mijne geworden is! Want twijfel, ja twijfel doet mij lijden, sinds de brave glazenmaker[1] mij zoo droef verkondde, dat zijne Roos, de dochter van dien goeden Rozelaar, door een ellendeling geschaakt, nu wellicht verleid aan haar lot overgelaten is.'

Dat ware slecht, meende ik, zeer slecht, maar ik kon noch spreken noch roeren. Ik stond daar als een boom, doch groeide niet; neen, ik werd kleiner en kleiner, en toen ik nog slechts een dwergje geleek, namen de andere mij mede.

Wij liepen door het kreupelhout en dreven een gansch legioen bonte zangers voor ons uit. Zij vlogen in den grooten tuin van een prachtig lusthuis, waar wij hen weldra volgden, en toen wij naar het voorhof snelden, zaten en sprongen zij allen, droef kwetterend, in en rond eenen uitgebloemden rozelaar.

Nieuwsgierig staarde ik op de zoo treurig gestemde vogels, maar inzonder op den verwelkenden struik. Eene wijl slechts vertoefde ik, want de dwergjes stieten mij voort in het huis, welks deuren zich vanzelve ontsloten hadden. Zoo kwamen wij in eene kamer, eene rijk versierde kamer, waar zij mij onder eenen stoel stopten; en zoo snel als wij gekomen waren slopen zij henen.

Daar lag ik, in de geheele lengte mijner kleine gestalte, als een Oostersche prins, op het donzig tapijt uitgestrekt. Ik hoorde het getik van het uurwerk, dat zijn eeuwig liedje herhaalde, ik hoorde... zuchten, en, als de opwelling van een lang verkropt gemoed, snikken en klagen.....

'O! jongeling, gij zegdet mij zoo vurig, maar zóó vurig... ik min u, u, mijne uitverkorene, mijne bruid; want, gij zijt schoon, schoon als een engel, en mijn engel zijt en zult gij eeuwig blijven.... Met u zal ik varen, altoos met u, op den stroom des levens. Dat zegdet gij wel duizendmalen, telkens vuriger en vuriger, en ik, de wezentlijkheid door dien flikkerenden kantzuil ziende, geloofde, aanbad u, leefde uit uw

(1) Een viervleugelig insekt, aldus op den buiten genaamd, doch meer gekend als "korenbijter" ook "korenbout." Volgens *De Lobel* "puistenbijter".

leven, zag liefde en niets dan liefde in al, uit al wat mij omringde,; ik hoopte en die hoop, gevloekte hoop..... O God! vergeef hem, vergeef mij, ik min hem, hij mint mij nog.....'

Open ging de deur en het statige hoofd eener vijftigjarige dame vertoonde zich. Die rijke moeder moet niet erg ingenomen geweest zijn met het geklaag der arme dochter, want spoedig sloot zij de kamer; maar tusschen de spiegellijst bevond er zich eene andere dame, lange niet zoo hardvochtig, eene stroobloem, lief en schoon. Zoo zag ik er slechts eene en dat was voor ik naar boven ging. De stroobloem knikte vriendelijk (doch dit kwam met het openen en sluiten der deur) en toen ze door woorden haar deelnemen wilde betuigen, viel de Roos haar driftig in de rede:

'Wat doet gij hier, nietig ding? Ik duld wel, dat gij voor mij buigt, maar u met mij, de verloofde van eenen Cresus, bemoeien, dit zal niet.'

'Arm kind, sprak kalm de stroobloem, ik was hier lang voor u en toen waren er reeds andere uitverkorenen, die de rijkaard wel eenig geld gaf, maar liefde, nooit.... Wat mij betreft, ik ben getrouwd en nog wel met den spiegel; hij, hij mint mij teêr, en als een goed echtgenoot draagt hij mij steeds in het hart. O! kondet gij in zijn oog lezen, kondet gij zijne gedachten doorgronden, gij zoudt zien, dat het enkel om mij te doen is; en zoo ik met de lente aan mijnen roep voldoe en de schepper mij spruiten schenkt, zal mijn gade, als een goed vader, des winters voor allen zorgen. Meisje, mijne moeder heeft het zoo dikwijls gezegd. 'Kind, blijf nederig, het is op de wereld al geen goud wat blinkt, en wilt gij deugdzaam blijven, doe steeds wel en zie niet om. Ik geloofde aan het moederlijke woord en prevelde zoo menige bede, tot bekeering van hen, die zedelessen ongangbare munt verklaren. Tusschen die verdwaalden waart gij. Kondet gij nu beseffen, wat al tranen er om u geplengd worden; begreept gij de droefheid van dien goeden glazenmaker; wist gij hoe menigen schoenlapper[1] gij hadt kunnen gelukkig maken; waart...'

(1) Schoenlapper heet men te Antwerpen en nog wel elders de *pepel* of *vlinder.*

‘Laat mij met vrede, ellendige preekster, gij en uw stijve eenooger.....’

De deur ging open, de Roos zweeg en de stroobloem knikte.

Eene werkvrouw trad binnen, kuischte overal het stof af, nam de roos van den schoorsteen, bezag ze en wierp haar in vuilnisbak. Waar de verslenste bloem gelegen had, was het marmer vochtig; eene dweil vernietigde dit laatste spoor van de gevallene in het lusthuis.

En duister werd het. De kabouters kwamen mij halen. Een oogenblik later lag ik ontkleed in de groene legerstede en vingen wij schommelend de terugreis aan.

De dwergjes brachten mij weder op mijne kamer, duwden mij in het bed, herstelden alles zoo het geweest was en namen de stroobloemplant mede.

Ik begon dadelijk zoodanig te groeien, dat ik welhaast met de voeten tegen de bedsponde stak en daardoor plots ontwaakte. Ik keek verbaasd naar het venster, maar zag geen spoor van het gebeurde.

Toen ik beneden kwam, vond ik de stroobloemplant gansch verdord op de kas liggen. Ja, dacht ik, zij mocht sterven, want haar kroost bewandelt het pad der deugd.

November 1881.

J.J. HELLEMANS.

Poëzie.

I.
Aan Maïa.

Ik danke God, die u mij wilde geven,
u, dierbaar kind, wier liefdevol gemoed
mij 't englenheil des hemels smaken doet,
u, reine ziel, in wie mijn droomen leven!

Ik doolde lang, verlaten en verloren
in de eenzaamheid van 's levens woestenij;
mijn ziel had dorst naar liefde.. En daar vóór mij,
stond - milde oase - uw herteglans te gloren!

Ik danke God die u mij heeft geschonken!
'k Vergeet in u de dagen van weleer,
'k leg me aan uw hert in zaalgen sluimer neer,
'k heb in uw ziel mij levensjeugd gedronken!

Gij neemt mij in uwe armen op, o goede,
en streelt mij zacht het matte hoofd ter rust;
zóó doet een moeder die ten sluimer kust
op heuren schoot haar kind, het spelensmoede...

Heb dank! heb dank! Wat vóór de ziel mij wiegelt
een hemelvizioen, o lieve! neen -
u malen 't geene woorden, maar alleen
mijn liefdelach, die zich in d'uwen spiegelt!

E.v.O.

Oostende.

II.
Mijn leven!

Mijn leven, ja, mijn leven
Zijt Gij, aanbeden vrouw;
Wat zou ik al niet geven
Voor uwe liefde en trouw?

Wel mag ik bij mijn werken
Voor 't levensonderhoud,
Niet altijd bloemen merken -
Wat blinkt is zelden goud -

Wel mag ik voor mijn streven
Naar waarheid, rede en licht,
Niet immer vreugd beleven,
Al doe ik trouw mijn plicht.

Maar 't kan me weinig schelen,
Al liegt en vloekt de nijd;
Gij weet mijn smart te heelen,
Gij hebt mijn hart verblijd.

De liefde maakt het werken,
De zwaarste lasten licht;
Zij toovert met haar vlerken
Den lach op 't aangezicht.

JACOB STINISSEN.

Namen, 5 *Juli* 1881.

III.
Herinnert ge u?...

Herinnert ge u dien stillen dag?
Wij dreven op het blinkend water,
En hoorden niets dan 't golfgeslag
Rond 't bootjen, als een blij getater..,
De zon had voor haar aangezicht
Een nevelachtig floers ontvouwen,
Waardoor zij haar bescheiden licht
Op 't droomend loof liet nederdauwen.

Zoo bleek als zilver was uw koon;
Uw blikken staarden gansch verlegen
Op 't wier, dat rijk aan kleur en toon
Langs d'oever 't water deed bewegen..
De riemen dreven langs den wand
Van 't bootjen, als ontzenuwde armen,
Ik greep uw koortsig kille hand
En wou haar op mijn herte warmen.

Toen speelde een lach om uwen mond,
Een lach van liefde en van vertrouwen,
Toen zagen wij in éenen stond
Onz' gansche toekomst zich ontvouwen...
En even ruischte een wind voorbij,
En feller roeiden nu de baren...
Herinnert ge u?... Aldus zijn wij
Te zaam het leven ingevaren...

J. HAMERS.

Schaarbeek.

IV.
Sinte Maartens-avond.

t Was een avond in November:
Treurig weder, koud en guur;
En nochtans was Iepren's stede
Blij en vroolijk op dit uur.
Lang reeds was de bleeke zonne
't Grauwe Westen ingegaan,
En ginds ver, door 't droevig tweelicht
Rees vol weemoed nu de maan.
Ja, een schijn van vreugd en leven
Had toch Iepren op dit uur,
Want 't was Sinte Maartensavond
En reeds brandde 't heilig vuur.

Uit vitrienen en lantaarnen
Glom een heerlijk starrenheer,
En de jongens met hun vaten
Liepen zingend heen en weêr.
Ja, uit iedre wijk der stede
Stegen blijde zangen op,

Wen nu ied er kinderharte
Trilde van het vreugdgeklop;
Want 't was Sinte Maartensavond!
En die avond is zoo schoon!
't Is het feest der brave kindren!
Dan is 't feest in iedre woon!

Maar, waar gaat dat schamel meisje,
Dat daar slentrend en benauwd
Uit die steeg komt, en zoo treurig,
Zoo vereend door 't duister schouwt?
Is 't een beeld der aardsche droefheid,
Welk de tegenstelling toont,
Die de vreugd steeds in heur schoot draagt,
Ja, bij vorst en keizer troont?
Maar, verliezen wij het kind niet;
Zie!... het nadert de vitrien
Van een rijkgeklanten winkel,
Waar het hunkrend staat te zien.
En daar merkt het arme kindje
Duizend dingen, goed en schoon;
Want 't is Sinte Maartensavond,
En het feestgoed staat ten toon!

Stond bij stond treên in den winkel
Rijke dames, en - op beurt -
Kiezen daar wat schoonst en best is;
Maar zien niet, wie hen bespeurt.
En, ach! 't meisje is flus genaderd
Tot aan 't raamhout der vitrien,
En staat met benijdende oogen,
Alles droevig na te zien.
En de dames gaan en komen
Voort den winkel in en uit,
Doch geene èène let op 't meisje
Vòòr de groote winkelruit!

Maar, wie is die zwarte heer daar,
Half verdoken in zijn jas,
Die het kind beziet en nadert
Bij het glansend licht van 't gas?
Wil hij 't meisje daar verjagen,
Ongevoelig voor zijn leed?

Oh! is 't zoo een lage wreedaard,
Die daar nadert?.... Doch, wie weet!..
Ja, wie weet!... want zijne trekken
Zijn zoo medelijdend teer.
- 't Is geen wreedaard, neen, vol deernis
Ziet hij op de droeve neêr.
En hij gaat tot bij het meisje,
Spreekt het zacht en teeder aan,
Vraagt of 't wil '*een Sinte Maarten*'
En doet 't met hem binnengaan!
Al de klanten doet hij schuiven,
Brengt het meisje bij den toog,
Werpt daar spraakloos een tweefrankstuk,
En onttrekt zich aan elks oog!...

Deze daad verwekte ontroering:
Ieder vroeg; Wie is die heer?
Maar het kindje zeî: 'Ik weet niet'
En keek diep beschaamd ter neèr.
- *'t Is voorzeker Sint Maarten!* -
Riep een juffer bij den toog,
Wen zij zich om heur gezegde
Schaterlachend dubbelboog.
- Ach!... zij had het niet begrepen,
Wat die heer daar had gedaan;
Maar het kindje was gelukkig
En borst uit in vreugdgetraan;
Want het mocht nu vrijlijk kiezen
Onder 't speelgoed en 't gebak;
En, het koos twee goede koeken,
Die het in zijn schortje stak!
En nu stoof het blij naar buiten,
Zocht met spoed zijne enge steeg,
En droeg alles naar zijn moeder,
Waar het kusje op kusje kreeg!
O! 't was Sinte Maartensavond
Ook ter woon, waar 't arme kind
Zijne koeken had gedragen,
Zoo verheugd, zoo blij gezind!
Ja! *'t was Sinte Maartensavond*
Nu bij arme lijk bij rijk,
En de vreugdeliederen galmden
Door de stad uit elke wijk.

P.P. DENYS.

Komen, 1882.

De muziekdrukkers Phalesius.
(Slot).

***Dit naervolgende syn quade ende desperate schulden spruytende insgelycx ter saecken van vercochte ende geleverde coopmanschappen van boecken waer aff cleyn hope is yet gereconnereert sal connen worden oock bevonden opentestaen in haer afflyvige Journaelboecken te wetene*:**

+ In den eersten Monsieur Pottele+	
Peeter Geubens+	+Fiat diligentia voor soo vele mogelijk is.
Balthasar Bellerus(1) debet+	+17 -
Andries Cloeck+	+80 - 3
Jan Maes+	+232 - 16
Dominicus Ramont+	+368 - 8
Andreas Quinque(2) debet+	+11 - 5
Denys Huyssebout+	+89 - 7
Item Jan Bogaert+	+62 - 13
M[r] Geeraert de Vadder+	+72 - 16
Peeter Beelaerdt(3)+	+119 - 12
Jacob Roels debet+	+14 -
Martinus Binnaert(4) debet+	+38 - 4
Den sanghm[r] tot Aelst+	+125 - 18
	+17 - 6
	+55 - 13

(1) Balthasar Beelaert gezegd Bellerus, drukker te Duwai, zoon van Balthasar, drukker in die zelfde stad en kleinzoon van Peeter Beelaert, drukker te Antwerpen en vennoot van Pieter Phalesius, vader en zoon.
(2) Lees Adriaan Quinqué, drukker te Doornik.
(3) Pieter Beelaert, drukker te Antwerpen, een der afstammelingen van Jan Beelaert den vennoot der Phalesen. Hij was meester in de Sint-Lucasgilde in 1643-1644 en liefhebber in de Retorijkkamer '*De Violiere.*' Hij stierf in 1676-1677.
(4) Martinus Binnaert, drukker te Antwerpen.

Pauwels Matthyssens[(1)+]

Cornelis van Egmont[+] [+]244 - 4

Ende Jan Godefridus debet[+] [+]108 - 2

S[a] bedraeghen dese quade ende desperate schulden seventhien hondert negenentseventich gulden 6 st. de welcke alhier medegebrocht worden voor[+] [+]121 - 19

[+]Memorie.

Commeren ende Lasten van desen Sterffhuyse jegens de goeden ende proffijten voorseyt. **Ende ierst in gemeyne.**

Inden eersten soo compt de voorgenoemde Jo[e] Maria Phalesius de rendante in desen de somme van een honderd sesentseventig guldens eens over de capitale penningen vande elff gulden erffelyck ten penninck sesthiene ende seventhien guldens eens over het verloop der selver synde tsaemen een hondert dryentnegentich guldens eens die sy aan Peeter Phalesius heeft geleent inden jaere zesthien hondert vijffventwintich tottet affquyten vande selve rent van elff guldens erffelyck metten verloope, wtgegaan hebbende op den voorschreven huyse den Coninck David aen jouffrouw Adriaena van Hersroij jonge dochter aen haer gequeten den dryentwintichsten December anno zesthien hondert vyffventwintich volgends de Schepen quitantie daer aff by haer gepasseet[+] ende mede naer breeder wtwysen vanden schrieftelycken bekentenisse byden selven haeren vader aen haer daer aff verleent met geloffte van daer aff rente te betaelen dus alhier in gemeijnen laste wttreckende de voorschreven somme van[+]

[+]Blykt by die Schepene quittantie ende Manuale bekentenisse ut in textu.

[+]193 gs

(1) Pauwel Mathysz of Mathyszen, drukker te Amsterdam van 1642 tot 1681.

Item soo compt de selve over tverloop der voorschreven een hondert dryentnegentich guldens capitaels tegens vyff ten hondert gerekent ende dat sedert den eersten dach van Meye anno 1600 ende.... totten.... anno 1600 ende.... bedraegende voor den tyt van... aladvenant van negen guldens en derthien stuyvers tsjaers de somme van.... die oock alhier worden wtgetrocken compt.

Item betaelt aender weduwe van wylen Anthoni Silvoorts de somme van tachentich guldens eens voor twee jaeren verloopts van haere rente van tweentseventich gulden thien stuyvers erffelyck die sy als vooren op den voorschreven huyse den Coninck David jaerlycx heffende is betaelt wordende met veertich guldens tsjaers verschenen[+] de selve jaeren in September XVI[e] eenenvyftich ende sesthien hondert tweenvyftich luyt heur twee quitantien tsaemen als voore de somme van[+]

[+]Blijckt ut in textu.

Item soo compt de selve weduwe Silvoorts noch een jaer verloops der selver rente verschreven[+] in September anno XVI[e] ende dryenvyftich de somme van[+]

[+]80 gs

Item soo compt het cappittel alhier onder het verloop van de negen schellinghen brabants grontchys als voore op den selven huyse oock wtgaende betaelt wordende met sessendertich guldens tsjaers voor drye jaeren verloops verachtert sedert Kersmisse anno sesthien hondert ende eenentvyftich[+] tot ende met Kersmisse anno XVI vierentvyftich inclus bedraegende tsaemen de somme van[+]

[+]Volght wel, sed debet quittantie, de post blyct by quittantie

[+]40 gs

[+]Blyckt by quittantie.

Item soo worden alhier in gemeynen laste ghebracht de somme van sessendertich guldens eens onder de Capitaele penningen jegens den penninck twintich vande selve

[+]5 gs 8 st.

sessendertich stuyvers tsjaers als voore op den selven huyse aende Cappittele wtgaende[+] compt[+]

Item is voorts te wetene alsdat sij rendante betaelt ende wtgegeven heeft geduerende de gemeynschappe ende ophoudinge deses Sterfhuys soo wtte comptante penningen als voore ten deses Sterffhuyse bevonden, als oock wtte ingecomen schulden ende penninghen vande vercochte boecken alles hier voore in proffijte gebracht ende wtgetroken soo aen eetwaeren van vlees, visch, boter, broot, bier, hout, colen als anderssints als oock voor de montcosten van Mariken de Vos midtsgaders oock voor de arbeijtsloonen vande knechten inde Druckerye gewerckt hebbende, ende dat inde naervolgende maenden naer wtwysen vande schrieftelycke specificatie by haer daer van gehouden ende eerst by haer daer affbetallt inde maent van Junio anno XVI[e] tweenvijftich ter saecken voorschreven[+] de somme van een hondert twee guldens thien stuyver compt[+]

[+]Transeat.

[+]36 gs

[+]Blyct by specificatie.

Item inde maent van Julio ende Augusti betaelt ende wtgegeven de somme van een hondert tweentsestich guldens dertien stuyvers en halven compt[+]

[+]102 gs 10

Item inde maent van September wtgegeven een hondert achtien gulden compt.[+]

[+]162 gs 13 ½.

Item inde maent van October insgelycx betaelt ende gegeven de somme van een hondert tweentnegentich guldens negenthien stuyvers compt[+]

[+]118 - 10

Item inde maent van November ende December wtgegeven tsaemen de somme van eenhondert veertich gulden derthien stuyvers compt[+]

[+]192 - 19

Item inden jaere sesthien hondert ende dryenvyftih geduerende de maent van Janu-

[+]140 - 13

ary bij heur rendante betaelt ende wtgegeven duerende d'ophouden deses Sterffhuijs de somme van negentich gulden twee stuyvers compt[+]

Item inde maent van February oock bij haer wtgegeven inde Ceucken[+] [+]90 - 2

Item in de maent van Maert ende April tsamen oock by haer wtgegeven ende betaelt de somme van een hondert elff gulden ende seventhien stuyvers compt[+] [+]87 - 10

Item inde maent van Meije insgelijcx gegeven ende betaelt eenentsestich guldens elff stuyvers compt[+] [+]111 gs 17 st.

Item inde maent Junius wtgegeven ter saken als voore de somme van sessentsestich gulden compt[+] [+]61 gs 11

Ende inde maent van Julius totten tweelffsten dach der selver maent oock by haer betaelt ende wtgegegen de somme van tweentseventich gulden acht stuyvers daer onder begrepen synde eenentwintich guldens voor ¼ jaers montcosten der voors. Maria de Vos als anderssints dus alhier de selve somme van[+] [+]66 -

Item betaelt tottet doen van dryehondert missen van requinen die dafflyvighe by heuren testamente begeirt gedaen te worden[+] tot laeffenisse van haere siele de somme van[+] [+]72 gs 8 st.

[+]Blyckt by den testamente.

Item alnoch betaelt aen frater Albertus Jordaens saerista byde patres vande Augustynen[(1)] de somme van achtendertich guldens acht stuyvers eens van aldaer gecelebreert te hebben een hondert acht missen van requiem oock voor de selve overledene siele [+]100 gs

(1) Broeder Albertus Jordaens, wiens doopnaam Abraham was, werd in O.L.V. Kerk van Antwerpen gedoopt, op 24 Juni 1608, zoon van Jacob koopman in lijnwaad, en van Barbara van Wolschaten. Hij was dus een broeder van den vermaarden schilder Jacob Jordaens. Hij werd augustijner-monnik te Antwerpen en stierf op 1 November 1653.

in desen luijt syne quitancie compt+

Item betaelt aende heeren aelmoesseniers de somme van tweelff gulden thien stuyvers eens over den legate by dafflyvighe aen hen by haeren testamente oock gemaeckt als dmede gaen met haer begraeffnisse compt.+ +38 gs 8 st.

Item betaelt aende Cappelmeesters vanden hoochwerdigen heylighen Sacramente ende onse L. Vrouwen Cappelle in onser L. Vrouwen Kercke alhier elck ses guldens eens insgelycx voor den legate aen hen respective oock gemaeckt compt saemen+ +12 - 10 st.

Item betaelt aen twee hondert brooden van stuyvers die dafflijvige aende Arme+ +12 -

Ambachts Jongers by haeren testamente oock heeft gemaeckt de somme van+ +By aff^le.

Item betaelt aenden pastoor van onze L. Vrouwe Cappelle inde Keyserstraet oock+ over den legate aenden selve gemaeckt.+ +10 gs

Item betaelt aen de patres vande Augustynen alhier de somme van een hondert guldens eens insgelycx over den legate+ aende selven by haer gemaeckt compt..+ +By kennisse van partyen.

+6 gs

Item betaelt aende patres van de Societyt Jesu vant proffessiehuys alhier de somme van tweehondert guldens eens oock over den legate byden selven haeren testamente aen hen gemaeckt compt+ +Ut supra.

+100 gs

Item betaelt aen heer.... Phalesius haren broeder(1) vyftich guldens eens tot een roucap aen hem gelegateert compt+ +200 gs

Item betaelt aen Clara Stoop haar dienstbode een hondert gulden eens oock voor een legaet aen haer gelegateert compt+ +50 gs

Item aen haer gegeven tot een roucleet rock ende bouwen haer alnoch gelegateert.+ +100 gs

Item boven dyen aen haer gegeven ende +30 gs

(1) Lees Peeter Phalesius, den augustijner-monnik, waarover wij vroeger gewaagden.

laeten volgen een bedde twee paer lakenen een saergie ses goey hemden ses goede servetten ende een huycke ende dat alles in regarde vande goeden ende getrouwen dienst bij haer aende afflijvige gedaen ende bewesen volgens den selven Testamente daer aff alhier+

Item betaelt aende voors. Clara Stoop de somme van dreyehondert guldens eens over haer verspaerde penningen die zy aen dafflyvige in desen over gelaeten hadde op intrest compt+

+Memori.

Item aende selve betaelt voor den intrest der selven somme van dryehondert gulden tegen..... guldens tsjaers ende dat sedert..... anno XVIe....., totten.... anno XVIe ende.... bedraegende.....

+300 gs

Item betaelt alnoch aen dezelve Clara Stoop voor haer huere ende bodeloon+

Item betaelt voor het wasschen ende+ blycke van een stuck rouw lynwaet deses sterfhuis saemen+

+40 gs

+Dan alsoo dit gedeylt is dus alhier geraeyeert.

Item soo compt den voors. heer Peeter Phalesius der afflijvige broeder de somme van dryehondert gulden eens die de voorgenoemde afflyvige aen hem heeft gelegateerd bij den voorseyden haeren testamente met+ obligatie van hem jaerlycx gedurende syn leven te betaelen bij hare erfgenaemen vierentwintich guldens dan alsoo daer voore alhier wordt wtgetrocken de somme van vier hondert gulden eens wt redenen dat vanden voorschreven dryehondert gulden jaerlycx soo veele van intrest nyet en can worden ontfangen dus alhier de selve somme van+

+40 gs

+Sal de rendante prouffiteren naer dafflyvicheyt van haeren voorschreven broeder de voorschreven gelegateerde drey hondert guldens soo wordt alhier maer vuytgetrocken de som van drye hondert gs compt.

Item aenden selven heer Peeter Phalesius betaelt de somme van achtenveertich gulden eens voor twee jaeren der voors. lyfrente verschenen St Janssmisse anno XVI^c^ ende

+300 gs

dryenvyftig ende St Janssmisse XVI^{c} vierenvyftich^{+} compt^{+}

Item betaelt voor het doen bleycken van een stuck lynwaet ten dezen sterfhuyse bevonden^{+} — $^{+}$Wordt alhier alleenelyk een jaer lyffrente gebrocht dus alhier.

Item wordt alhier in gemeyn wtgeven ghebrocht de somme van vyftich guldens eens soo veele compt te bedraegen het verlies^{+} datter gevallen is op het licht gout en ongankbaer gelt als voore ten desen sterfhuyse bevonden compt^{+} — $^{+}$24 gs / $^{+}$59 gs 1 st. / $^{+}$Traseat.

Item betaelt aen Mr Adriaen Verstocken^{+} chirugyn over diversche medicamenten by hem inde leste sieckte van dafflijvige gelevert luyt sijn rekeninge^{+} — $^{+}$50 gs / $^{+}$Debetquittan.

Item betaelt aen Jacques Brughmans,$^{+}$ waschvercooper over het waschlicht ende anderssints by hem gelevert totte lyckrechten van den selve afflijvige luyt sijn rekeninge ende quitancie de somme van^{+} — $^{+}$16 gs / $^{+}$Blyct by rekening en quittancie.

Item betaelt aen Johannes van Zallandt over de kerckelycke rechten van onse L. Vrouwe kercke luyt syn rekeninge ende^{+} quitancie de somme van sevenentvyftich gulden compt^{+} — $^{+}$183 gs 13 st / $^{+}$Ut supra.

Item betaelt aen Vincent de Vos voor 5 ½ poisen vant luyen mits het groot geluyt volgens syn rekeninge ende quitancie^{+} — $^{+}$57 gs

Item betaelt aen Mr Jaspar Boest sangm^{r}.[1] voor de musieckmissen over d'afflijvige gedaen volgens syne rekeninge en de quitancie^{+} de somme van^{+} — $^{+}$10 - 5

Item betaelt aen... voor tbehangen den sterffhuyse ende choor als de autaeren met witten baey als voor het baer- — $^{+}$Debetquittan. / $^{+}$16 - 10 st.

(1) Jaspar Boest was zangmeester in O.L.V.K.

cleet tsamen luyt de rekeninge ende quitancie[++]

Item betaelt aen... voor dmaecken de roucleederen als voor tgene byden cleermaecker daer toe verschoten is ende dat int gemeyne[+]

[+] Item betaelt aen Peeter van Halen decken van St. Lucas Gulde over de doodtschult vande afflijvige luyt syn rekeninge..[+]

Item betaelt aende weduwe van Jan le Piper over sweerdt heerensaeij ende perpetuaen bij derffgenaemen in desen van[+] haer gecocht tot het maecken van roucleeden volgens haere rekeninge de somme van[+]

Item betaelt aende erffgenaemen van wylen de weduwe Melchior van Oudenborch inden Coevoet over soo veele d'afflyvige in haeren coopdach heeft bestet volgens de rekeninge de somme van[+]

Item betaelt aen... over gewerckten cant die d'afflyvige haer schuldich gebleven was[+]

Item gesonden aen sekeren boeckvercooper tot Brussel de somme van tweelff gulden die d'afflijvige aldaer schuldich gebleven[+] was per gecochte ende geleverde boecken de somme van[+]

Item den negensten Meye XVI[c] dryenvyftich betaelt aenden Cassier van mijnheer van Eyck, coopman in de Vleminckstraete soo over het ontbieden ende leveringe van Italiaensche musieck boecken als voor de[+] vracht van Italien gesonden voor desen sterffhuyse tsaemen de somme van[(1)]..[+]

Item betaelt aen Bertram Gousin over gelevert papier in desen gemeynen sterffhuyse[+(2)+]

[+]Ut supra.

[+]24 gs

[+]15 gs 10 st.

[+]Wort desen aengaende gestelt memorie mits d'andere diergel nyet en hebben genoten.

[+]4 gs 4 st.

[+]Bij wel weten van partyen.

[+]Memorie.

[+]32 gs 16 st.

[+]8 gs

[+]By afflevering sed doceat.

[+]12 st.

[+]Debet quittancie.

[+]53 gs

[+]Ut supra.

[+]12 gs

(1) Dit artikel bewijst dat men in den muziekwinkel der Phalesen ook Italiaansche uitgaven verkocht.

(2) Bertrand Gousin, boekbinder en koopman in papier te Antwerpen, lid der St-Lucasgilde, stierf in 1667-1668.

Item betaelt aen doctor Hoegaerden voor diversche visiten by hem over dafflyvige in in haere sieckte gedaen[+]

[+]12 gs

Item soo compt den procureur Woons wylen voor diversche besoigneren diensten ende vacatien by hem in verscheyden saecken[+] voor d'afflyvighe in rechte gedaen luyt syn overgegeven rekeninge de somme van.[+]

[+]By rekening sed debet quittancie.

Item betaelt in vier differente reyse aen Jeremias Cock[(1)] de somme van vierhondert vyffventachentich guldens achthien stuyvers eens ter saecke van gecochte ende gelevert papier soo van int leven der afflyvige in desen als geduerende de gemeynschappe[+] deses sterffhuys blyckende by syne rekeninge ende quitancie compt[+]

[+]12 gs

[+]Blyct by rekening en quittancie.

Item betaelt aenden Procureur Pannestel voor rechtelycke oncosten by hem voor[+] desen sterfhuyse gedaen inde saecke van Mynheer Salines luyt syn rekeninge de somme van[+]

[+]485 gs 18 st.

[+]By rekeninge sed debet quitancie.

Item soo compt den notaris Gaspar van der Herstraten soo voor dmaeken den inventaris vande comptante penninghen brieven ende papieren by de afflyvige achtergelaten midtsgaders voor dmaeken minuteren grosseren sommeren ende copieren van desen staet ende massa alsvoor de schepene scheydinge ende deylinge nopeden d'erffgoeden by d'afflyvige achtergelaten metter rechte van den Secretaris als oock voor het openen ende registreren vander afflyvige testamente met twee copyen daar aff gelevert, ende voor alle syne extraordinarisse vacatien moyten ende tythverleth mette rendante ende erffgenamen tot diversche reysen gehadt tsamen[+] volgens sijne overgegeven rekening ende

[+]Xij gs

[+]By rekeninge.

(1) Jeremias Cock, koopman in papier te Antwerpen, vrijmeester der St Lucasgilde in 1643-1644. Zijn grafmonument in onze St Walburgiskerk was versierd met eene schilderij van Rubens.

specificatie de somme van+

Item betaelt aen myne Eerw. Heeren de Weesmeesters voor hennen loon ende salaris van te vaceren totter renditie sluyting ende passering van desen staet ende masse metten loon van hennen Greffier ende Cnape tsamen+ +LXXIj gs X st.

Item aen den heere Greffier voor het reserven der copye autenticq van desen staet midts het gros ter Weescamer blyft voor geregistreerd als voor den consente tot vernieuwinge vande schepenen schyedinge ende deylinge tsamen+ +22 gs 1 st.

Item wort alhier in vuytgeef gebracht ierst de some van een duysent guldens eens, wesende d'een helft van den baete van huijse den Coninck David toecommende de voors. Rendante ende Barbara haere sustere over+ mits deselve huysinghe naer de doot van heure ouders onvercocht gebleven is ende geheele baete in prouffyte gebrocht is compt.+ +7 gs 10 st. +Bij kennisse van partye.

Item zoo wort alhier alnoch gebrocht de somme van tweeduijsent sessen hondert seventien gs 16 st. eens over de twee derde paerten van geschatte druckere ende boecken hier vooren in prouffyte vuytgetrocken ter some van 3926 gs 14 st. in drye partyen toecommende de voors. Rendante ende+ haere voors. suster ende dat ingevolghe van den testamente van Anna Phalesius hunne overledene suster compt+ +1000 gs +Blyct byden testamente.

Somma bedraeghen de commeren ende lasten deses sterffhuis net de somme van seven duysent sesse hondert tweelf guldens 12 stuyvers compt+ +2617 gs 16 st.

De prouffyten beloopen als vooren+ +VIIm VIc XII gs XII st.

Dus d'een tegens d'ander gecort soo bedraeght de gemeyne vuytgetrocken suyver baete vier duisent twee hondert vyffentvyftich guldens 8 ¼ st. comt+ +11868 gs ¾

De welcke in tween gedeylt tusschen de +IIIIm II LV gs VIII ¼

rendante en haere voors. suster Barbara Phalesius, bedraeght elcx helft..... dico 2127 gs 14 ⅛+

Ende der Rendante heeft gedeylt in tween tusschen haer en haere voors. kinderen beloopt elcx helft..... dico 1063 gs 17 st+ +IIm Ie XXVij gs XIIII ⅛

Gepasseert gelaudeert ende geapprobeert voor myne Eerw. Heeren de Weesmeesters der stadt van Antwerpen ter presentien vande voors. Rendante ende al de contradicenten prout in prohemio deses. Datum den 22 Meert 1655. +Im LXIII gs XVII st.

L. JANSSENS.

1655.

Magdalena Phalesia in 1652 overleden zijnde, zoo liet hare zuster Maria, de echtgenoote van den notaris Edward de Mayer, zich hetzelfde jaar in de Sint-Lucasgilde inschrijven en nam het bestuur der drukkerij over. Op die wijze bleef de Phalesische drukkerij bestaan en kon zij nog tot in 1673 muziekale drukwerken voortbrengen.

Onder de laatste hebben wij in 1664 aantehalen: *Het gheestelyck Blom-hofken van Bethleem*, *Verciert met verscheyde schoone Liedekens soo vanden Kers-nacht als andere*: *Op het Musieck ghekomponeert met twee stemmen*, *Cantus ende Bassus*: *seer profitelyck aende siele, ende vermakelyck aenden Gheest. Gheplant door F. Godefridus Bussé Priester Religieus vande Ordre vanden H. Benedictus inde vermaerde Abdije van Afflighem*; - in 1669, het deel getiteld: *Sinfonie boscarecie a violino solo*, *e Basso*, *con l'agiunta di due altri Violini ad libitum*, *per poter sonare a due*, *a tre*, *e a quattro conforme piacera*, *di D. Marco Vicellini*, *capo de gl'Instrumentisti del Serenissimo Signore Duca di Modana. Opera Octava.* Dit werk draagt als altijd voor onderschrift: *In Anversa*, *presso i Heredi di Pietro Phalesio, al Re David*; - eindelijk, in 1673, het deel: *Musicalische Lendt-Vruchten bestaende in dry*, *vier, vyf*, *Instrumentale-Hermoniale stemmen beneffens den Bassus Continuus*, *door Theodorus Beckern Raets Violist tot Hamburgh.* Het onder-

schrift van dit werk, het laatste, denken wij, dat van de phalesische persen kwam, luidt: *t'Antwerpen*, *by de Erfghenamen van Peeter Phalesius*, *inden Coninck David.*

Alvorens deze beroemde drukkerij te verlaten, moeten wij een woord zeggen van eene harer uitgaven, waarvan we tot nog toe slechts een enkel exemplaar van aantroffen (waarschijnlijk omdat ze maar op een zeer beperkt getal werd getrokken) en dat we eene *familie*-uitgave zullen noemen.

We hebben gezien dat Pieter Phalesius de jonge maar één zoon had, die hij Pieter noemde zooals hij en die in het klooster der Augustijnen te Antwerpen trad. Die geestelijke leefde lang genoeg om in 1662 zijne goude jubelfeest van vijftig jaren professing te kunnen vieren.

Die dag was er feest in het klooster en de jubilaris was te dier gelegenheid in meer dan een dichtstuk de gevierde held. Welke schoone gelegenheid voor de jongelingen, leerlingen van het collegie dezer paters, die aanleg tot poëzie dachten te hebben, Pegasus te bespringen en aan gansch Antwerpen te toonen, dat zoo Virgilius dood was, hij nog opvolgers had.

In naam van het gansche collegie, boden onze jonge dichters aan den achtbaren jubilaris eene feestrede in latijn van 227 verzen. Zij spraken er achtereenvolgens in van Jupiter, Nestor, Mathusalem, Phoebus, Pallas en Cupido, om te komen aan Aristoteles, Plato, Socrates, Gregorius en Thomas, en terugtekomen tot Minerva, Orpheus, Methymnea, Arione, Mercurius en Ceres! Zij wandelen met u, altijd op hun Pegasus, van het diepste van Afrika naar de boorden der Schelde en van Antwerpen tot in Arabië!

Die feestrede werd toevertrouwd aan de persen der zusvan den jubilaris, die het drukten en van deze uitgave een muziekwerk maakten door er een latijnsch loflied met tweestemmige muziek bij te voegen. Waarschijnlijk werd dit loflied van vier strofen, elk van vier regelen, en het volgende refrein, dat in *presto* beweging moest gezongen worden, door denzelfden dichter vervaardigd:

Sumite Laeti, *sumite vinum*,
Dicite: Vivat, *dicite*: *Jubilet,*
Nestoris ultra Jubilet aevum,
Et Mathusalae transeat annos!

Men ziet dat onze lustige jonge lieden in hunne wenschen aan den grijsaard niet spaarzaam te werk gingen.

Die Phalesische uitgaven van twaalf bladzijden in-quarto ontving dan voor titel:

REVERENDO ADMODUM
in Christo Patri,
P. PETRO PHALESIO
Ordinis Eremitarum
S.P. AUGUSTINI
Coenobii Antverpiensis,
Antverpiensium primo filio, *presbytero*, *ecclesiastae*,
confessario, *suppriori.*
Dum religiosae professionis annum quinquagesimum
ritu jubilaeo sanctificat primus,
Panegyricon hoc Poemation dicit
accinitque
gratulabundum Gymnasium Augustinaeum
Antverpiae.
SENIVM DELECTAT QVIES.
ANTVERPIAE,
Apud Haeredes Petri Phalesij Typographi Musices,
ad insigne Davidis Regis.
Anno 1662.

Kroniek der Vlaamsche Muzikale Beweging.

Muziekmaatschappij

(*Société de Musique*). Deze maatschappij, welke men mag beschouwen als aangesloten zijnde bij de nationale werkzaamheden der Vlaamsche muziekschool van Antwerpen, heeft den kring harer jaarlijksche concerten gesloten met op het programma van hare laatste zitting eene hulde te brengen aan de Noord-Nederlandsche Toonkunst.

De heeren W.F.G. Nicolaï en Edward de Hartog zijn dezen keer de uitverkorenen der *Société de Musique* geweest.

Beiden woonden de uitvoering hunner stukken bij. Van den laatste stond op het programma: *Symfonische proloog* van Schilder's drama *De jonkvrouw van Orleans.* Het is een puik openingsstuk, vol gevoel en dramatischen gloed, dat het publiek met genoegen gehoord en geestdriftig toegejuicht heeft.

Het leeuwenaandeel was voor Nicolaï. Zijn *Zweedsche Nachtegaal* (Jenny Lind cantate) op gedicht van Julius de Geyter, werd hier voor de eerste maal ten gehoore gebracht. Dit werk is frisch en in zekere deelen echt dichterlijk; zoo beviel ons opperbest het aansprekend motief, dat door eenige kinderen der samenzangklassen onzer muziekschool werd voorgedragen, en een allerliefsten indruk maakte, bijzonder aan het slot, wanneer de herhaling ervan, begeleid door het zacht gefluister der stemmen, het als eene verre herinnering aan onzen geest doet voorkomen. Ook de koren, die in deze cantate zich met het orkest afwisselen, zijn flink bewerkt; alleen het slotkoor van het eerste deel, meenen wij, mist beweging en gloed.

Het uitgelezen publiek der *Société de Musique* heeft den talentvollen Bestuurder der Haagsche muziekschool bewezen, dat het den schrijver van den *Bonifacius* met zijn nieuw werk geluk wenscht, en het heeft hem door luid handgeklap en terugroeping hulde en dank toegebracht.

Moet hier worden bijgevoegd dat de uitvoering der twee

besproken stukken nogmaals bevestigd heeft, dat het voor komponisten een bijzonder genot is, hunne gewrochten door zulke fijnbewerkte krachten als die der S.d.M. te hooren vertolken? Wij zijn overtuigd dat onze Noord-Nederlandsche broeders zich dien concertavond lang zullen herinneren, walaar wederom een stap is vooruitgegaan op de baan der kunsttoenadering van Noord en Zuid. Alzoo wint het plan meer en meer veld, dat de *Kunstbode* sedert jaren heeft vooruitgezet, namelijk verbroedering tusschen komponisten en dichters van Noord en Zuid bij middel van uitvoeringen, in beide deelen van het ééne Nederland. Dat Peter Benoit aan die zaak zijne krachten leent, moet voorzeker de beste vruchten afwerpen.

De tijd is voorbij, dat bijna een onweder losbrak, wanneer men van uitvoeringen van Hollandsche compositiën spreken dorst; tegenwoordig komen de stukken onzer Noorderbroeders, en omgekeerd, schier op elk programma voor, en een hartelijk welkom valt ze ten deel.

De andere stukken van het concert waren: *Schön Ellen* van Max Bruch, een puik gewrocht op puike wijze vertolkt, dat veel bijval inoogstte; verder twee koren *à capella* van Mendelssohn, bijna op ideale wijze voorgedragen, en dapper door de aanhoorders toegejuicht; daarbij het *Dichters-Lied* van Em. Hiel en Peter Benoit, wonderschoon door onze begaafde Vlaamsche Zangeres, Mev. de Give-Ledelier, en het orkest vertolkt, en waarvan de *Caecilia* van 's Gravenhage getuigt, ‘dat daarin 's componisten individueele opvatting en keurige instrumentatie opnieuw moeten bewonderd worden.’ Eindelijk het *Koor der Menschheid* uit het Oratorio *Lucifer* (3^{e} deel), dat dit fraai concert op prachtige wijze sloot.

Summa Summarum: Belangrijke compositiën, eene puike uitvoering, zooals gewoonte, en daarmede eindigen wij dit overzicht, niet zonder aan de twee solisten van *Schön Ellen*, Mej. Janssens en Mr Claeys, onze beste gelukwenschen toegestuurd te hebben.

Bond tot bevordering der nationale Toonkunst.

- Wij spraken daar zooeven van een der punten van het nationaal muzikaal plan van Peter Benoit; wij treffen er hier

een niet min belangrijk aan, en wel dit der samenwerking van alle de bestanddeelen eener provincie met die harer wederzijdsche provincie-hoofdstad.

Benoit zoekt alzoo eene bijzondere type voor elke onzer provinciën te bekomen, dit is, de *éénheid* welke er bestaat tusschen de elementen eener zelfde provincie, zoowel in taal als in geest, in natuur als in strekking, op muzikaal gebied te ontwikkelen, en daarbij nog mettertijd eenieder in de mogelijkheid te stellen de concerten, uitvoeringen en andere groote muziekfeesten, welke in elke provincie-hoofdstad jaarlijks plaats vinden, bij te wonen.

Inderdaad, wij moeten bekennen, dat tot nu toe het zaad, door deze feesten voortgebracht, gewoonlijk op den bodem elker provincie-hoofdstad rusten bleef - dit zaad werd niet de gansche provincie door gestrooid en dit kon dan ook niet anders zijn.

Door gemis aan gezamenlijke werkzaamheden konden zich, b.v. de muziekliefhebbers der kleinere provinciesteden, gemeenten en dorpen, moeilijk op een ander gebied dan wel dit hunner localiteit zelve bewegen. Ook werden andere, niet spelende of zingende liefhebbers weinig aangespoord, om zich in kunstbetrekking met de provinciale hoofdstad te stellen. - Echter nu, en dank aan den vooruitgang, welken wij mogen bestatigen op het gebied des *Bonds*, zal binnen eenige jaren onze stad en provincie een geheel samengestrengeld en samenwerkend lichaam vormen.

Wij zullen op die zaak nog breedvoerig terug komen en er al de zijden van bestudeeren, om des te beter het hoog beschavend en vooruitstrevend doel, dat Benoit zich daarmede voorstelt te bereiken, te doen uitkomen.

Vooralsnu bepalen wij ons bij het verslag over de derde *voorbereidende* samenkomst der Kempische maatschappijen, welke dit jaar nog den band voor goed om zich zullen sluiten.

Het is bekend dat het eerste dezer feesten te St-Job-in-'t-Goor, en het tweede te Loenhout plaats hadden, nu was het de beurt van *Westmalle* en evenals hare zusters heeft die lieve en aangename gemeente zich allerbest van hare taak gekweten. *Hoogstraten*, *Meir, Oostmalle*, *Brecht*, *Wuestwezel*, *Heerle*, *Minderhout*, *St-Job-in-'t-Goor*, *Itegem*,

allen Bondstichtende maatschappijen, waren hare medewerk ster van Westmalle komen begroeten.

Prachtig weder voorwaar! En nu vangt de stoet aan en vooraleer de plaats te betreden, waar een zeer opgesmukt *kiosk* op de uitvoerders wacht, houdt de stoet stil voor het huis van den Heer Ysakker, en de voorzitter en commisieleden der Westmalsche fanfarenmaatschappij ontvangen aldaar, in name van de Heer *de Bosschaert*, een allerprachtigst vaandel, dat onder de toejuichingen der bewonderende menigte tot op de groote plaats der Gemeente gebracht wordt. - Dit geschenk vereert zoowel dezen, die het ontvingen, als den milden gever, want beiden gaan vooruit op den weg des kunstvooruitgangs en der geestesontwikkeling.

Verschillige redevoeringen werden te dezer gelegenheid gehouden, onder andere door den Heer Voorzitter der inrichtingscommissie van 't feest; dan door den Heer Bolckmans. hoofdonderwijzer te Westmalle en eindelijk door den Voorzitter der Westmalsche maatschappij, den Heer Lacroix, een *Waal*, die op allerloffelijkste wijze zijne rede in '*t Vlaamsch* wist voor te dragen.

De Heer Lacroix sprak over de stichting in 1880 van de maatschappij welke hij voorzit, over de moeilijkheden welke men had weten te overwinnen, over den beschavenden invloed der muziek en haar maatschappelijk doel: ‘de menschen meer samen te brengen, zich beter te leeren kennen en waardeeren. Verder zegde de spreker nog dat de Heer de Bosschaert, ‘toen hij aldaar zijne goederen kwam bezichtigen en hem eene serenade door de nieuwingerichte maatschappij gebracht werd, getroffen was over den iever der leden en hunnen moed in moeilijke tijden. Hij beloofde alsdan het prachtig vaandel waarin te midden zijn wapen prijkt.’ ‘Aan Hem dan onze hulde’ ging spreker voort, ‘hij mag overtuigd zijn, dat wij het zullen bewaren met grooten eerbied en het blijven verdedigen, zoolang een druppel vaderlandsch bloed in onze aderen vloeit.’

Peter Benoit, onder wiens kunstbescherming het feest plaats had, was tegenwoordig en reikte zelf bij het eindigen van het Festival de prachtige medailles uit aan den Voorzitter van elke medewerkende maatschappij.

In warme bewoordingen sprak de leider der nationale toon-

kunst tot de vergaderde maatschappijen, zegde hun, dat hij nu verzekerd was dat de Bond op vasten grond zou steunen, aangezien de drie voorgaande proef-feesten met iever waren bijgewoond door de stichtende maatschappijen. Peter Benoit verklaarde verder, dat het *Reglement* tot het bepalen van alle werkzaamheden dit jaar nog aan allen zou medegedeeld worden, en dat hij persoonlijk ter plaatse van elke medestichtende maatschappij dezen zomer een bezoek zou brengen, ten einde zich op volledige wijze met den toestand van elken kring bekend te maken. Later zal hij een verslag, vergezeld van het Reglement, aan het Staatsbestuur mededeelen, met den wensch, dat dezes ondersteuning aan den Bond zou mogen ten deele vallen.'

Wij hebben met genoegen een merkelijken muzikalen vooruitgang bij al de maatschappijen vastgesteld. Wij troffen er insgelijks zeer jonge muzikanten aan, die mettertijd eene plaats in de kunstwereld zouden kunnen innemen, indien het hun vergund werd ernstige muzikale studiën te doen.

Wij hopen dat dit laatste allengskens eene wezenlijkheid zal worden, want de *Bond* zal de betrekkingen tusschen stad en provincie inniger en veelvuldiger maken, en alzoo langzamerhand den afstand doen verdwijnen, welke oogenschijnlijk de kweekelingen der provincie van de muziekscholen voor hoogere leer verwijderd houdt. Op den buiten zal men zich meer en meer met den kunstzin vertrouwd maken door den omgang met hen, die de middelbare en hoogere sferen onzer muziekkunst uitmaken. Zoo zal zich de kunstgeest in allen en door medehulp van allen uitbreiden. En eens zal men met verbazing staren op den uitslag, door de éénheid in werking voortgebracht, en welke van de stad Antwerpen en hare provincië een echt en samenwerkend muzikaal wezen zal gevormd hebben.

Mochten latertijds al de provinciën van ons land dit voorbeeld volgen, dan zullen wij ons eens mogen verheugen in een Belgisch muzikaal geheel, dat in Vlaamsch en Waalsch zal onderverdeeld zijn.

TOON SCHILDERS.

Boekbeoordeeling.

Prudens van Duyse's Nagelaten Gedichten, in 't licht gegeven door Florimond van Duyse, onder toezicht van Jan Van Beers en Emanuel Hiel. Roeselare, De Seyn-Verhougstraete. 1e Deel. Prijs: 2,50 fr.

Het prachtige boekdoel van 250 blz., waarvan wij hierboven den titel afschreven, is de eerste steen tot een *monument*, dat een dankbaar nageslacht den geleerden en vruchtbaren dichter Van Duyse opricht. Zal die eerezuil tot hare voltooiing komen, dan moeten alle Nederlanders - Hollanders en Vlamingen - de uitgave van 's dichters nalatenschap ondersteunen, en wij hopen wel dat zij daaraan niet zullen te kort blijven. En zulks vooral, nu de Roeselaarsche uitgever De Seyn-Verhougstraete zich geene opofferingen ontzien heeft, om dit eerste boekdeel in een keurig pak te steken.

Onder den algemeenen titel van LYRIEK is het werk onderverdeeld in: 1° *Godsdienstige Lierzangen* (18 stukken); 2° *Oden* (16 st:); 3° *Vaderlandsche gezangen en Vaderlandsche standbeelden* (17 st:); 4° *Kunst en Taal* (15 st:) 5° *Wijsgeerige Bespiegelingen* (21 st:) en 6° *Zangen des tijds* (8 politieke stukken).

Als men nagaat, dat de 280 blz. gedichten, welke voor ons liggen, slechts het achtste gedeelte van Van Duyse's nagelaten dichtwerken uitmaken, dan staat men waarlijk verbaasd over de vruchtbaarheid en het veelomvattend talent van den Dendermondschen Zanger, die tijdens zijn leven reeds zooveel heeft laten verschijnen. Voornamelijk als mensch leeren wij den Dichter hier kennen, en wel als een goed, oprecht deugdzaam mensch, edel van hart en gemoed, godsdienstig zonder dweeperij, volks- en vaderlandslievend.

Nederlandsch zonder daarom zijn Vlaanderen te versmaden, met hart en ziel aan de volkstaal gehecht, is van Duyse in den vollen zin des woords.

Hoort wat hij zingt in eenen *Voorzang*:

'k Ben Nederlander, ja, en wil het immer blijven,
'k Ben van Germaanschen stam: dit tuigt mijn vrijheidsgloed
Laat de eeuwen met hun schande of luister over drijven,
Die stam blijft ongeschokt, en zuiver 't Dietsche bloed.
Ik ook ik ben een kind dier machtige Teutonen.

en verder:

Mij dekte als jongeling, de Nederlandsche stander
En 'k heb mijn Vlaamschen zang aan Willem toegewijd.

En wat zegt hij *Aan eenen Vlaming*, *die uitsluitend Fransche verzen schrijft:*

.....
U moog de afgodische Napoleon bekoren;
Ik huldig en bezing den slag der Gulden-Sporen
Met gansch dien heilgen heldendrom,
Die 't vaderland verrukt en ons, op hunne graven
Gestegen, doemen doet al die verfranschte slaven,
Slechts voor de majesteit der vaadren koud en stom.
.....,....
Maar mij dat Nederlandsch, ook rijk in meesterstukken;
Mij 't zegelmerk, waar God de zielen, die niet bukken,
Als kinderen van 't woord, ook mee bestempeld heeft.
Wij zijn geen Franschen, en wij zullen dat niet worden.
Zoolang ons eigen taal met moed ons zal omgorden,
En onze Vlaamsche ziel nog leeft.

Het Vlaamsch is voor het volk de zon van 't zieleleven,
De zon van 't onderwijs, dat verder steeds zal streven,
Tot 't eens gevestigd zij als algemeene plicht.

In menig ander dichtstuk nog doet Van Duyse zijne onbeperkte liefde voor de taal des volks en voor hare ontwikkeling blijken. Men leze *Ontboezeming*, *Feestgroet der stad Gent aan den Koning der Belgen*, *Ik ook ben Vlaming* en andere stukken, die niet slechts onder de rubiek ‘Taal en Kunst’ maar ook elders voorkomen.

Het is van algemeene bekendheid, met hooveel gemakkelijkheid, met hoe weinig inspanning van Duyse de dichterharp

bespeelde. Deze begaafdheid heeft hem in meer dan een stuk tot langdradigheid en gezochtheid doen vervallen. Zijne overrijke verbeelding liet hem den tijd niet de noodige zorg te besteden aan het afronden zijner onderwerpen en aan de keus der woorden en uitdrukkingen; zijne geleerdheid deed hem wel eens figuren en zinwendingen gebruiken, welke voor velen onverstaanbaar zijn.

Toch komen in dit eerste boekdeel zijner Nalatenschap eene menigte gedichten voor, welke, ofschoon vóór 25-30 jaren geschreven, door verhevenheid van gedachten en schoonheid van vorm ook het tegenwoordig geslacht kunnen begeesteren of met bewondering vervullen. Zoo troffen wij aan onder de GODSDIENSTIGE LIERZANGEN: *De wet van God*, *Morgenbede*, *de Avondbede*, *Wij zingen in de Moederspraak*; - onder de ODEN: *Ontboezeming*, *Herinneringen*, *het Woord*; - onder de VADERLANDSCHE STUKKEN: *Leopold I*, *Geen afgod voor mijn aangezicht*, *Versalius' Standbeeld onthuld*; - onder KUNST EN TAAL: de boven opgenoemde en de metrisch bewerkte *Irene*; - onder WIJSGEERIGE BESPIEGELINGEN: *Het paard op 't land, Geloof*, *Verdraagzaamheid*; - onder ZANGEN DE TIJDS: *Onze eeuw.*

Wij kunnen niet alle stukken vermelden, welke ons bij de lezing hebben bevallen; die droge opsomming kan de waarde niet verhoogen van het prachtboek, als huldebewijs aan eenen der kloekste kampioenen voor Taal en Recht, uitgegeven. Met genoegen vernemen wij dan ook, dat het Staatsbestuur zijne ondersteuning voor deze uitgave niet geweigerd heeft; mochte nu ook de medehulp van het Nederlandsch publiek niet achterwege blijven.

FRANS DE GHENT.

Noord-Nederlandsche Leestafel.

Ik heb een grief, en nog wel een zeer groote, tegen hetgeen wij het wereldverkeer noemen. Wij komen te veel en te dikwijls met andere volkeren of zelfs met onze eigene landgenooten uit verschillende gewesten in aanraking, en onze nationaliteit, ons karakter en vooral onze taal lijden daaronder.

De duizende eigenaardigheden van onze Nederlandsche spraak gaan allengs verloren; de taal wordt eenvormig, zij wordt als het ware in een officieel-conventioneele, zoogenaamde fatsoenlijke taal (!) hergoten en de tongvallen, dialecten, provincialismen en wat dies meer zij, dreigen in een niet te verwijderde toekomst verloren te gaan.

Mogen sommigen zich daar ook al weinig om bekommeren en het niet spijtig vinden, wanneer een tongval verdwijnt, dien zij soms plat, boersch of dwaas heeten - zeker wel omdat de eerste begrippen van den oorsprong onzer schoone taal hun geheel en al ontbreken - niet zóó wij. Voor ons en voor allen die hunne taal beminnen, hebben die verschillende tongvallen iets eigenaardigs. Sommige woorden en uitdrukkingen hebben geheel en al hun archaïsch karakter behouden en zijn voor den taalvorscher van onberekenbare waarde in zijne studie.

Wij hebben dan ook met ware vreugde de verschijning begroet van het tijdschrift ‘Onze Volkstaal’ dat ten doel heeft de verschillende woorden, uitdrukkingen, spreekwijzen, uit alle provinciën van Noord- en Zuid-Nederland te verzamelen en tot een waar museum te rangschikken, waar al die taalschatten met eerbied en zorg voor de nakomelingschap zullen bewaard worden. De eerste aflevering van dit tijdschrift, dat door de heeren Blom en Olivierse te Culemburg wordt uitgegeven, ligt voor ons en toont aan wat het zal en wil worden.

Behalve een breedvoerig programma en een paar bijdragen over: ‘Dialectvorsching in het Nederduitsch, door den heer Mielck, en over: ‘De quantiteit in de Noordbrabantsche Volkstaal’ door Brabantius, vinden wij er een lijst van woorden, op het eiland Schouwen en in het doop Serooskerken in gebruik; verder Zaansche woorden en uitdrukkingen, lijst van woorden gebruikelijk aan de Koninklijke Militaire Akademie, en ten slotte: Proeve eener bibliographie der Nederlandsche dialecten door Louis D. Petit. Zooals men ziet, een rijke, belangwekkende en zeer afwisselende inhoud.

De heer Taco H. de Beer treedt als redacteur op en onze beste taalkundigen hebben hunne medewerking toegezegd. Wij noemen slechts Dr. Cosyn, Dr. Gallée, Dr. Heremans, Dr. Kern, Prof. Symons en Dr. Beckering Vinkers, wier namen op den omslag vermeld zijn. Wij kunnen deze uitgave niet genoeg aanbevelen aan allen, die onze Nederlandsche taal liefhebben en beoefenen. Maar wij hopen ook dat allen zullen medewerken; en alle kunnen dit, door ieder uit zijne omgeving, streek, stad of dorp, de vreemde, oude of afwijkende vormen, spelling en beteekenis van woorden, uitdrukkingen en spreekwijzen te verzamelen en aan de redactie op te zenden. Zulk een werk kon alleen volledig zijn en der volmaaktheid nabij komen, wanneer allen in de mate hunner krachten er aan medewerken en er belangstelling in betoonen.

***

De heer Pol de Mont was sedert lang de lieveling van het Zuid-Nederlandsch publiek. Hij is het nu ook van het Noord-Nederlandsche geworden.

Wij begrijpen volkomen de gunst, welke dezen nog jeugdigen dichter ten deele valt; zijn vruchtbaar en oorspronkelijk talent geven hem daarop alle recht.

Nauwelijks was van zijne hand *Loreley* verschenen, of een andere bundel lag reeds ter perse. Deze laatste werd onder den titel van ‘Idyllen’ door den uitgever H. Pyttersen te Sneek in een zeer net en bevallig gewaad in de wereld gezonden.

Evenals alle gedichten van dezen Vlaamschen dichter, munten ook de IDYLLEN door zangerigheid en zoetvloeiendheid uit. Het boek bevat drie groote gedichten, voorafgegaan door een *Sonnettentrits.* Het eerste stuk: *Hector en Andromache* is eene liefdegeschiedenis, een mengsel van luim en sentimentaliteit; het tweede *Pulcinello*, waarvan het grondgedacht aan Andersen ontleend is, beschrijft de liefde van eenen mismaakten hansworst voor eene overschoone Colombine; terwijl het derde: *Een Rapeling* het ongelukkig leven en sterven van een onecht en verstooten kind mededeelt. Vol gevoel en humor zijn deze 3 gedichten; geene eentonigheid, maar natuur en leven, beweging en kracht; vooral de aanschouwelijke voorstelling komt bij Pol de Mont het volmaakte nabij. De vorm is vrij keurig, behalve hier en daar een kleine zonde tegen maat en klemtoon, en een paar duistere plaatsen. Gaarne zouden wij uit dezen bundel een drietal brokken overnemen, maar wij willen onze lezers liever al de aantrekkelijkheid van het nieuwe laten, en niet het genot verminderen, dat zij zeker zullen smaken, wanneer zij dit boek zullen doorlezen.

***

De Heer Jac. Robbers te Rotterdam heeft een nieuw deeltje van Jules Vernes *Wonderreizen* uitgegeven. Het is een vervolg op de ‘Vlotreis’ waarover wij in een der vorige nummers van dit tijdschrift hebben gesproken, en het draagt tot titel ‘Het Raadselschrift’, gevolgd door een nieuw verhaal ‘Een drijvende stad.’ De werken van Jules Verne behoeven voorzeker geene aanbeveling en de lezers van de ‘Vlotreis’ zullen ongetwijfeld verlangend zijn het einde van dit wonderbare verhaal te kennen. Evenals de overige boekdeelen is ook dit door eene menigte gravures opgeluisterd; deze laatste schijnen ons echter niet zoo frisch meer als wel in de vorige werken het geval was. Zulks neemt echter niets af van de waarde van het boek zelf, dat vloeiend vertaald en nog al vrij van basterdwoorden is en als uisspanningslectuur alleszins aanbevelenswaardig.

De 2de aflevering van de ‘Volledige Dichtwerken van Constantijn Huygens’,[1] is verschenen. Wij hebben over deze uitgave reeds vroeger ons oordeel uitgesproken en kunnen nu volstaan met de vermelding, dat deze 2de aflevering, wat goede stoffelijke uitvoering, bewerking, kritische aanteekeningen en verklaringen aanbetreft, de eerste getrouw op den voet volgt Voor de beoefenaars onzer zestiende-eeuwsche taal zal deze uitgave zeker niet zonder nut en waarde zijn, ofschoon het ons voorkomt dat de opheldernde nota's hier en daar wel wat vollediger konden wezen. In eene volgende afl. is dit gebrek gemakkelijk te verhelpen. Druk en uitvoering laten niets te wenschen.

A.N. BATAVUS.

Muzikaal praatje uit Noord-Nederland.

Zooals ik u reeds vroeger meedeelde is er door de voorgenomen herschepping van de Parkzaal te Amsterdam in een Eden-théâtre een groote ommekeer in de muzikale toestanden te weeg gebracht; alle uitvoeringen met koor hebben nu plaats in het Paleis voor Volksvlijt, in afwachting dat er een Concertzaal verrijze, de hoofdstad van ons land waardig. Wel waren er reeds plannen en commissies gevormd, maar het voorloopig gekozen terrein bleek zóó verre van het centrum der stad verwijderd, dat het nog zeer twijfelachtig is of men Frau Musica dáár een tempel zal oprichten. Dat het Paleis voor Volksvlijt voor zanguitvoeringen ongeschikt blijkt, is reeds te dikwijls besproken dan dat ik daar nog meer van behoef te zeggen.

Amsterdam zal nu een Eden-théâtre rijk zijn, maar geen geschikte Concertzaal bezitten. Als men de Eden-manie gadeslaat, die tegenwoordig de menschen bezielt, zou men waarlijk gaan denken, dat de aarde een paradijs wordt. Of de ware kunst daar echter mêe gebaat zal zijn, moeten we toch betwijfelen.

(1) Uitgevers: P.N. van Kampen en Zoon te Amsterdam en H.A. Kramers en Zoon te Rotterdam.

Het Park-orchest onder leiding van den Heer Stumpff, en het Paleis-orchest waarvan de Heer J.M. Coenen directeur was, zijn grootendeels inéén gesmolten, waardoor de beste musici vereenigd zijn, en waarin niet alleen de begaafde violist Willem Kes, maar ook de uitstekende solist Joseph Cramer als orchestmeester werkzaam zijn. De Heer Stumpff is leider der geheele zaak, terwijl de Heer Coenen als Kapelmeester is aangesteld. De musici die niet in dit orchest zijn opgenomen, hebben een tweede, kleiner, orchest gevormd, onder den naam van ‘de Vereenigde Toonkunstenaren;’ aan hun hoofd staat de Heer Thadewaldt uit Berlijn. Zij geven concerten in het *Maison* Stroucken, die als zeer verdienstelijk worden geprezen. De concerten Felix Meritis worden nog steeds in de zaal van dien naam onder leiding van Verhulst gegeven.

De Heer Gernsheim te Rotterdam, van wien we dezen winter het schoone toonwerk ‘Agrippina’ bewonderden, schonk den beminnaren van muziek de gelegenheid ten tweedemale zijn compositietalent te waardeeren.

In de concertvereenigingen Eruditio en de Voorzorg, werd namelijk de tweede symphonie van dien meester uitgevoerd, welk werk in hooge mate den bijval van het Rotterdamsche publiek verwierf en waarover de critiek zich zeer vleiend uitliet. Wij sluiten ons gaarne daarbij aan; de symphonie bevat veel schoons, in het bijzonder trok de aandacht een Tarantella, die de plaats inneemt van het Scherzo en bij de beide uitvoeringen werd gebisseerd.

Op den 24 Mei had er een concert plaats door Rotte's Mannenkoor gegeven, onder leiding van haren directeur den heer Ludwig Felix Brandts Buys. Ten derden male had deze vereeniging het Kinder-oratorium van Benoit op het programma geplaatst, en ze kon dit met gerustheid doen; de algemeene bijval was haar vooraf verzekerd, want zelden heeft eene compositie in zoo korten tijd de algemeene sympathie in Noord-Nederland verworven.

Het eigenaardig *timbre* der kinderstemmen als ze zoo zoetjes aanvangen: ‘’t Huis in bloemenpotjes lei’ -; het knapenkoor als het flink en fier doet hooren ‘Zeeën bevaren als arenden vrij’; de zoo teeder-schoone phrase van de maagdelijnen ‘vrouwen zalven wonden en rampen’ en eindelijk het prachtige slot waar het eerste motief terugkeert en een tweede melodie zich als het ware omheenstrengelt... alles grijpt beurtelings in 't harte en men voelt zich door deze toonschepping, zoo vol leven en poëzie, onweerstaanbaar meegesleept!

De uitvoering te Rotterdam verdiende den hoogsten lof; vooral was het klankgehalte zeer fraai. Eenige fijnere tinten en soms een niet zoo haastig tempo hadden we nog wel gaarne hier en daar waargenomen. Daverend toegejuicht moest ook nu weder de geheele cantate herhaald worden.

Tot opening van dit concert hoorden we de Kaisermarsch van Richard Wagner en daarna zong Mejufv. Gips eenige Liederen waarvan alleen het ‘Wiegeliedje’ van Brandts Buys kon behagen.

In het tweede deel werd *Albrecht Beiling*, een compositie van een jonger broeder van den heer Brandts Buys, die te Amsterdam aan het hoofd van Amstel's Mannenkoor staat, uigevoerd. Tot ons leedwezen konden we dit gedeelte van het concert niet bijwonen, zoodat ik u daarover niets anders kan meedeelen, dan dat ik vernam dat het zeer gunstig door het publiek werd opgenomen.

Het tweede en laatste Toekomst concert van het seizoen te 's Hage, insgelijks in de eerste dagen van Mei gegeven, was zoowel wat de uitvoering als samenstelling van het programma en de keuze der solisten betreft zeer te roemen. Schumann's schoone Symphonie in Es, de zoogenaamde Rheinische, waarmede 't concert aanving, werd door het orchest, aangevoerd door den bekwamen leider den Heer Nicolaï, voortreffelijk ten gehoore gebracht. Ook de ‘Scène d'amour’ en ‘Fée Mab’ uit de Roméo en Juliette-Symphonie van Berlioz, benevens Mazeppa van Liszt werden zeer fraai gespeeld. Merkwaardig was het op te merken, welk een warmen bijval vooral de schepping van Berlioz uitlokte; men mag hieruit met zekerheid opmaken, dat de voortbrengselen der moderne school zich al zeer spoedig een weg banen in de genegenheid van de muziekliefhebbers.

De uitstekende violist Jenô Hubay uit Brussel debuteerde bij die gelegenheid in Noord-Nederland; de warme ontvangst die hem ten deel viel zal hem overtuigd hebben, dat het Hollandsche publiek zijn buitengewoon talent naar waarde wist te schatten. Mejufv. Selma Kempner, van de Hoogduitsche opera te Rotterdam, had zich welwillend met de zangsoli belast en vervulde die op de van haar bekende artistieke wijze.

Hiermede is het concert-seizoen in Holland ten einde. In de eerste dagen dezer maand werd er door de Nederlandsche Toonkunstenaars-vereeniging een Muziekfeest te Leeuwarden gegeven, dat ingericht werd onder de leiding van den Heer Maurice Hageman. Misschien vind ik nog wel gelegenheid om den Kunstbode daarvan later iets te vertellen, alsook van de Damnation de Faust, die door den Heer Daniël. de Lange te Amsterdam ter uitvoering wordt voorbereid.

8 *Juni.*

SHAC.

In het kunstverbond.
(*Cerle Artistique*).

Kon ditmaal de tentoonstelling in den '*Cercle*' wel niet eene der belangrijkste genoemd worden, zoo hopen wij het te mogen wijten aan de voorbereiding onzer kunstenaars tot de aanstaande driejaarlijksche tentoonstelling. In dit strijdperk zullen onze schilders zich, naar men zegt, te meten hebben met eenige der beste hedendaagsche Fransche meesters; er zal dus eene ferme lans ter eere onzer vaderlandsche kunst te breken vallen.

Tellen de Franschen goede strijders in hunne rangen, wij ook we mogen op kloeke kampioenen rekenen. Wij vinden er reeds een bewijs van, in den bijval, aan eenen hunner Mr VERSTRAETE, in het parijzer salon, ten deele gevallen. Deze puike landschapschilder zoekt de onderwerpen zijner tafereelen vooral in onze Kempische heide, die dan ook eene rijke bron voor onze schilders mag genoemd worden.

Ditmaal had Mr Verstraete, in den *Cercle*, twee tafereelen: *Morgend* en *Avond*, die, alhoewel niet tot zijne beste behoorende, goede hoedanigheden bezitten, bijzonder de *Morgen.* Het is die stukken aan te zien, dat ze naar de natuur gestudeerd zijn; wat, met de zeer persoonlijke opvatting van Mr Verstraete, een uitmuntenden uitslag geeft. In den *Avond* beviel ons vooral de omgeploegde voorgrond, als waarheid; minder echter de ietwat conventioneele lucht.

Nog een kunstenaar die zijne tafereelen aan het Kempische dorpsleven ontleent, is Mr SIMONS.

In zijn '*Molen*' zien wij eene flink geborstelde *studie.* (*tafereel* is dit stuk juist niet te noemen).

Met zijn steedsch nufje, dat '*Alleen*' onder de boomen zit, hebben we het minder op. Het is dof en mat van kleur. We zien hem liever tafereelen als zijne '*groote akkoorden*', op het doek brengen, en gelooven hem meer geschikt zulke onderwerpen, die hij dan ook grondig verstaat, te behandelen dan diegene '*à la Van Beers*'.

Twee schilders die behoefte hebben aan natuurstudie zijn de HH. VAN ZOOM en BULLERKOTTEN. De '*Boorden der Semis*' van den eerste, is een al te zwaar geschilderd doek, dat ook aan lucht gebrek heeft. Het landschap van den tweede geeft vooral in de teekening stof tot kritiek; de stammen en wortels zijner boomen doen al te veel aan slangen en fantastische krokodillen denken; ook is die purperachtige kleur onaangenaam.

Zoo is ditmaal Mr NELIS niet in het rechte spoor met zijn '*Avond*' Bij hem ook is de teekening al te verwaarloosd, getuige de twee raadselachtige wezens, die koeien verbeelden moeten, en de doffe, eentonige zwaar geschilderde boomen.

Dan zien we liever de twee tafereeltjes van M^r^ VAN CUYCK: '*Mariakerke*' en '*Den Briel*'. Ze zijn net gepenseeld, en goed geteekend; vooral het zonnige *Gezicht op den Briel* beviel ons. Echter is zijne uitvoering wat al te *proper* en mangelt het haar wat aan *brio.*

Dit laatste is het geval niet met de krachtig geborstelde '*Honden*' van Mr STOBBAERTS. Daar is de schildering en, ditmaal, ook de teekening vol leven en karakter. Verwijt men hem wel eens, onbeduidende onderwerpen te behandelen, zoo denken wij in 't midden te mogen brengen, dat dit bij hem door eene mannelijke en kunstrijke schildering vergoed wordt. Wat beduidt het toch, groote onderwerpen behandeld te zien, zoo eene slechte uitvoering den ganschen indruk bederven komt? Is in dit geval aan een flink uitgevoerd doch eenvoudig onderwerp de voorkeur niet te geven?

Zóó, bijvoorbeeld het tafereel van Mr FRAUSTADT '*Het afscheid van Siegfried en Krimhilde.*' Die Heer zoekt voortdurend zijne tafereelen in 't Nevelingenlied, waar dan ook stof tot onderwerpen genoeg voorhanden is. We gelooven echter Mr Fraustadt voor zoo'n uiterst karakteristieke sujekten niet opgewassen. Zijne uitvoering, (namelijk uitdrukking, groepeering, teekening enz.) is al te middelmatig en mager.

Het schijnt ons onmogelijk dat die twee karakterlooze, popachtige figuren, de krachtige Siegfried en Krimhilde verbeelden moeten. In eenvoudiger onderwerpen zou hij wellicht beter slagen; want als schildering heeft zijn tafereel nog al

verdienstelijke deelen, onder andere in den achtergrond. Het koloriet is echter al te bont en de verschillende kleuren rammelen te veel dooreen.

Blijft deze schilder, in alle zijne tafereelen, bijna op dezelfde hoogte, zoo is dit het geval niet met M^{r}. FARAZIJN, die, met een buitengewoon goed tafereel zijne loopbaan begon, en nu, 't spijt ons het te moeten zeggen, vrij middelmatige doeken levert. In zijn '*Oudheidkenner*' komen wel is waar goed gepenseelde bijzaken voor, doch 't figuurtje is veel minder en het geheele tafereeltje schijnt al te ros van toon.

Op het ander stuk '*Achterdocht*,' beviel ons het kinderfiguur het best. De dame is al te stijf geteekend, de handen zijn mislukt, en 't geheele schijnt met weinig lust geschilderd te zijn.

Nog een kunstenaar die zich al erg ongelijk blijft, is M^{r}. NEUCKENS. Is zijn *Koestal* verzorgd van teekening, goed gepenseeld, met een lief zoneffekt, integendeel vinden we zijne '*Herstellende*' alles behalve schoon. Die zwarte vuile kleur, dat scheef geteekende figuurtje steken erg af tegen zijn eerste tafereeltje.

M^{r}. LAMBEAUX levert een historisch tafereel '*Lodewijk van Male bij het lijk van den heer van Enghien.* Er zijn flink geschilderde deelen op dit doek. Wat echter het tafereel ontsiert, is de, volgens akademisch voorschrift, voorgestelde droefheid van den grijsaard.

M. Lambeaux moet trachten meer de onderwerpen van voordezen, dwars door de toestanden van heden te zien, in een woord meer realist worden. Als goede schildering mogen wij van hem nog melden, zijn '*Russische Vluchteling*' waar wij goede tonen en flinke toetsen in vinden. Twee handen erbij hadden wellicht niet kwaad gedaan. Zijn portret van Mew. X.. bevalt ons minder. Het heeft al te veel familietrekken met de portretten van Mr SIBBERDT, die wij gelooven goed gelijkendte zijn, doch die als *kunststukken,* verre onder zijn kinderportret der laatste tentoonstelling staan. Teekening en schildering zijn te alledaagsch, iets dat wij ook in de tafereelen van Mr MOERENHOUT bemerken. Toch komen er in zijn doek: '*Een schip in gevaar*,' nog al goede deelen voor als effekt; doch zijn ander tafereel schijnt ons beneden het middelmatige te zijn.

M^r^. VAN GENEGEN, die drie landschapstukken tentoonstelt, zoû meer en duidelijker zijne boomen, takken en bladeren moeten teekenen. In zijn groot landschap schijnt het gebladerte eene groote rosse plek, en het mangelt er aan lucht. Echter is er, op afstand gezien, nog al effekt in die schilderij. Zijne twee kleinere stukjes schijnen juist wel niet naar de natuur gestudeerd te zijn.

Bij de beeldhouwers schijnt ons Mr DUPUIS op den voorrang te staan met zijn '*Fantazijhoofd*' dat geestig en malsch gemodeleerd is. Het portret van Mr S. is goed geboetseerd en de tijpe goed waargenomen. Mr GEEFS stelde eene vrouwenfiguur ten toon, voor eene der nieuwe zalen in ons stadhuis bestemd. Als bewerking kan men het zeker goed geslaagd noemen, doch de figuur is gemeen als vorm en de stijl is er niet in gevolgd, wat hier nochtans hoofdzaak zijn moest. Melden we nog Mr DUWAERTS met een 'kinderportret' en eene groep '*Het bad*', en dan sluiten wij deze kritiek met te bejammeren, dat de 'Fransche titelziekte' al de kunstenaars, die we bespraken, aangetast heeft, ziekte waarvan ze ongelukkiglijk maar niet te genezen schijnen.

L.V.

Kroniek.

- Tooneel- en letterkunde.

- **Prijskampen**. De klas der Letteren bij de koninklijke Academie van België heeft de volgende onderscheidingen toegekend in hare jaarlijksche prijskampen.

1° De gouden medalie aan P. ALBERDINGK THYM, prof. bij de Hoogeschool van Leuven, voor zijne memorie, dragende voor kenspreuk: *Perseverantia*, in antwoord op de vraag: *Studie over de geschiedenis der liefdadige instellingen in België sedert de invoering van het Christendom tot het einde der XVe eeuw.* - Eene zilveren medalie aan den schrijver der memorie voor kenspreuk dragende: *Onia Vestra in éharitate fiant.* De Schrijver dezer memorie is FR. DE POTTER te Gent.

2° De gouden medalie is toegewezen aan ALFONS DELATTRE, priester der Societeit Jezu en professor te Drongen, schrijver der memorie in antwoord op de vraag: '*Volgens klassieke en Oostersche bronnen den oorsprong en ontwikkeling van het rijk der Meden doen kennen.*'

3° De gouden medalie is toegewezen aan den heer RICHALD, gemeenteraadslid te Brussel, schrijver der memorie n. 2, *over de financiën van België sedert* 1830. - Eene zilveren medalie is gestemd aan de schrijvers der memoriën n. 1 en 3, dragende voor kenspreuk: '*De verschillende toestanden der finantieele geschiedenis kenschetsen het leven van een volk*' en '*Temporis brevitas.*' De schrijvers dezer memoriën worden verzocht te laten weten of zij deze melding aannemen.

4° Eene eervolle melding is gestemd aan den schrijver der memorie, aangeboden in antwoord op de vraag voor den prijs van JUL. DE SAINT-GENOIS: *In de Vlaamsche gedichten der XIIIe en XIVe eeuwen opzoeken wat de zeden en gebruiken van het volk kenschetst.* - De schrijver wordt verzocht te laten weten of hij die melding anneemt.

- De Raad van Beheer van het Nationaal Tooneel van Brussel heeft besloten eenen prijskamp van Tooneelletterkunde uitteschrijven. De prijskamp heeft plaats tusschen de Belgische schrijvers, voor het opstellen van: *a.* Een oorspronkelijk Nederlandsch *drama* van minstens drie bedrijven. *b.* Een oorspronkelijk Nederlandsch *tooneelspel* (comedie) van minstens drie bedrijven. *c.* Een oorspronkelijk Nederlandsch *blijspel* van een of meer bedrijven.

De schrijvers zijn in de keus der onderwerpen vrij.

De prijzen zijn vastgesteld als volgt: Voor het drama, eene som van 300 fr.; voor het tooneelspel, id. id. 300 fr.; voor het blijspel, id. id. 100 fr.

Het beheer van het Nationaal Tooneel behoudt zich het recht voor, tot 1 October 1883 de bekroonde stukken alleen op te voeren.

De mededingende stukken moeten vóór 1 Januari 1883 vrachtvrij besteld worden aan den heer L. Terneus, secretaris van het Nationaal Tooneel, Leuvensche steenweg, 79, St-Joost-ten-Oode (Brussel.)

De rechters zullen de prijzen toekennen aan de betrekkelijk beste der ingekomen stukken, zoodat de prijzen in alle geval zullen uitgeloofd worden.

De prijsuitreiking zal geschieden in eene plechtige zitting, te houden in Januari of Februari 1883.

Beeldende kunsten.

- Onze Gentsche schilders en beeldhouwers zijn ijverig aan 't werk voor de aanstaande

driejaarlijksche tentoonstelling van Antwerpen. De kuntwerken moeten tegen half Juli ingezonden zijn. De Gentsche zending belooft zeer belangrijk te wezen. De vermaarde landschapschilder Cesar De Cock, die sedert eenigen tijd terug naar Gent, zijne geboortestad is gekomen, na in Frankrijk zijnen roem gevestigd te hebben, zal, volgens men ons meldt, naar de tentoonstelling van Antwerpen twee groote landschappen zenden. Het zal de eerste maal zijn sedert meer dan twintig jaren, dat de uitstekende landschapschilder Cesar De Cock deelneemt aan eene Belgische driejaarlijksche tentoonstelling. In de kunstwereld is dit eene gebeurtenis

- Het bouwen van een nieuw museum te Antwerpen heeft dezer dagen een reuzenstap gemaakt; na maanden en maanden overweging heeft het college eindelijk uitspraak gedaan over de ingediende plannen en de voorkeur gegeven aan de twee ontwerpen door de jurij aanbevolen, die van de heeren Van Dyck en Jaak Winders. Beide heeren zullen gelast worden met het uitvoeren van hun gemeenzaam werk.

Toonkunde.

- Van Jan Blockx, een der beste leerlingen van Peter Benoit, wordt een *Lieder Album* aangekondigd, inhoudende zes stukken, op Nederlanschen, Duitschen, en Franschen tekst.

Nieuwe uitgaven.

- *Nieuw Schetsenboek,* door Max Rooses. Gent, Ad. Hoste. In 8^{e}, 356 blz. fr. 3 50.
- *Blauwe Bloemen*, volkspoëzie door Victor van de Walle. Antwerpen, L. Dela Montagne, kl. 8°, 76 blz. fr. 1.50.
- *Langs de Maas*, schetsen uit Limburg, door Arnold Sauwen, met eene plaat naar teekening van H. Goossens, Antwerpen, L. Dela Montagne, kl. 8°, 80 bl. fr. 2.00.
- *In de Kempen*, verhalen door Gustaaf Segers, Antwerpen, L. Dela Montagne, in 8° 256 blz, fr. 2.00.
- *Maarten Chuzzlewitt*, door Charles Dickens, 3^{e} Deel. Gent. Ad. Hoste. In 8°, 238 blz. Met eene plaat. - fr. 1.50.

Aangekondigd.

- *Gedichten*, van V.A. dela Montagne, in keurigen omslag met eene sterkwaterplaat van E. Farasijn. Roeselare. De Seyn Verhougstraete. Prijs bij inteekening fr. 2.50.
- *Middelnederlandsch Woordenboek* van wijlen Dr J. Verdam. Uitgever Martinus Nijhoff te 's Gravenhage. Volledig in 6 deelen van 12 afl. elk, aan 1 gl. per afl.

Pekdraad en geldzak.
Tooneelspel in één bedrijf door Edward van Bergen.

Het hooren voordragen der gekende fabel van La Fontaine: *Le Savetier et le Financier*, deed in ons eensklaps het gedacht ontstaan van het volgende stukje.

Wij waren reeds ver met ons werk gevorderd, toen men ons verzekerde, dat de proef reeds meermaals genomen was dezelfde fabel tot onderwerp van een tooneelstuk te doen dienen.

Op zoek gaande vonden wij inderdaad de volgende stukken:

1° '*Le Financier et le Savetier*,' opérette-bouffe en un acte de M. HECTOR CRÉMIEUX, musique de M. JACQUES OFFENBACH, représentée pour la première fois sur le théâtre des Bouffes Parisiens, le 23 Septembre 1856,

2° '*Le Savetier et le Financier*,' ou contentement passe richesse, proverbe dramatique de THÉODORE LECLERCQ,

3° '*Le Savetier et le Financier*,' ou contentement passe richesse, vaudeville en un acte, par BRAZIER ET MERLÉ; théâtre des Variétés, 4 Mars 1815.

De twee eerste stukjes hebben wij gelezen, van het derde slechts den korten inhoud.

Wie er dus lust toe gevoelt, kan de verschillige bewerkingen nagaan en tevens bepalen, in hoe verre het volgende stukje op den naam van oorspronkelijk aanspraak mag maken.

PERSONEN:

Jan Smits, schoenlapper.
Trien, zijne vrouw.
Dubos, bankier.
Joseph, zijn knecht.

De woning van Smits; deuren op den achtergrond en links; tafel, stoelen, stoof en keukengerief; op een hoogen schoorsteenmantel eenige borden en tassen en in het midden een onze lieve vrouwenbeeldje; rechts eene pomp, rechts voortooneel tafeltje met schoenmakersgerief, schoenen, leesten, enz.

1ste Tooneel.
Jan Smits (*uit de kamer links komende*).

Blijf nog maar vijf minuten liggen, vrouw, ik zal ik wel voor den koffie zorgen.... Zij is, och arme, nog dood moe van gisteren avond, en vijf minuten langer liggen, dat doet dan eene deugd dat het ongeloofelijk is. Zij kan er niet goed tegen en als er dikwijls kermis moest zijn te Putte, dan hield zij het positief niet uit... Hout en krollen zijn er nog genoeg, dan zal het gauw gedaan zijn... Willen opstaan om de stoof aan te maken, bijkans of ik dat ook niet kon... Ze brandt al...

(Terwijl hij water pompt in den moor)

Het is eene kleinigheid voor mij...

(Den moor op het vuur zettend)

Zoo zie... Die zult ge seffens hooren zingen dat het een plezier is...

(Hij zingt, terwijl hij den koffie maalt, schudt vervolgens den zak uit en doet er verschen koffie in)

Laat zien, is nu alles gedaan, dat mijne vrouw mij geene observaties kan maken?...

(Hij denkt een oogenblik na)

Ha!...

(Hij zingt, gaat naar de kas, neemt brood en boter dat hij op tafel zet, met twee tassen en den melkpot)

We zullen den pot maar gereed zetten tegen dat Peer komt... En nu, maar spoedig aan het werk.

(Hij zet zich en begint te werken al zingende)

Werken is zalig, zei het

begijntje en ze zat met hare armen overeen; hewel ik niet, ik zeg het, ik meen het en ik doe het... Ik ben maar in mijn element als ik werk, dan ben ik gelukkig, dan ben ik vroolijk en dan zing ik gelijk 'nen nachtegaal...

(Hij zingt)

Jan zingt altijd, zeggen ze; als ge die iets vraagt, dan antwoordt hij met een liedje... En waarom niet? Ik zou daar zeker moeten zitten kniezen, en knorren, en grummen en brommen, gelijk zooveel anderen?.. Niet geerne.. Gaat het vandaag wat slechter, morgen zal het weer wat beter gaan... Slagen de pataten, of de boter, of het vleesch op, wel ik reken wat meer voor een achterlap of een huifken, en dan is het weer zoo wijd als het breed is... Neen, dat zal me niet beletten te zingen...

(Hij zingt)

Zoolang als we gezond zijn en we blijven malkanderen geerne zien, zit ik met niets in en zullen deze twee

(hij toont zijne handen)

wel in alles voorzien, daar kunt ge staat op... Semenis kinderen, nu kookt de moor over... En Trien die zoo op hare stoof gesteld is...

(Hij zet den moor wat terzijde, neemt eene vod en begint de stoof te kuischen)

Als ze dat moest zien, ge zoudt wat hooren... Gelukkig dat ik er in tijds ben bij geweest en met er wat zand op te strooien... Dat is weeral gered...

(Hij zingt en schenkt terwijl den koffie op)

Me dunkt dat Peer vandaag later komt dan anders; seffens zal mijne vrouw daar zijn en dan hebben we nog geen melk...

(Aan het venster)

Ha, daar keert hij juist de straat in.

(Neemt den pot van de tafel en keert terug aan het venster)

Ik was al bang dat ge ons zoudt laten wachten... Dat's vier cents en half, he, voor 'nen halven liter?... Dat's geld genoeg voor dat water met wat melk... Zie dan, ge hebt gelijk plattekaas in uwen korf... Kunt gij er eentje missen?... Ja?.. Wacht, ik zal eene telloor halen... We zullen het er vandaag eens laten aanhangen...

(Hij neemt een bord en loopt er mede naar het venster)

Ge moet er radijs en schralullekens bij doen, zulle... Hoeveel is dat?... Twaalf centen?...

(Hij zet het bord op de tafel, gaat in den zak, neemt geld en keert

terug naar het venster)

Ziedaar... Salut, Peer... Ge zult mijne Trien zien smullen, maar hem toch ook... Als we 's zondags naar de Dikke Mee of den Boschuil gaan en ik wil mijne vrouw verleiden, dan moet ik haar maar trakteeren op eenen boterham met sjirp... Dat ze nu maar gauw komt, want nu zal wachten moeilijk vallen...

Hij zingt, schenkt nog eens op en zet zich vervolgens opnieuw aan het werk).

2e Tooneel.
Jan, Trien.

Trien.
- Daar ben ik al.

Jan.
- Ha, ha... Willen we nu maar koffie drinken, want ik scheur van den honger?

Trien.
- Wat zie ik?... Plattekaas.

Jan.
- Goed, he?... Ik wist wel dat ik u daar plezier mede deed en...

Trien.
- Toe, zit dan maar gauw bij... Ik zal eens inschenken... Bedient u maar al, Jan

(Jan snijdt een boterham, doet er plattekaas en al het noodige op, terwijl Trien de koffie inschenkt en zich daarna insgelijks bedient).

Jan.
- Hum, dat's toch lekkere kost, daar zou ik mij dood aan eten.

Trien.
- Uw neus smeert ook al mede.

Jan.
- Ik zou willen begraven worden onder plattekaas, dan beet ik er door.

Trien

(drinkt)

Aie, Aie, wat is dat heet.

Jan

(half spottend).

- Wat heeft moeder u geleerd?.. Blazen.

Trien.

- Ja, spot er nu nog mede, nu ik mijne tong heb verbrand.

Jan.

- Dat's toch de schuld van den koffie niet.

Trien.

- Neen, dat is uwe schuld; gij hebt hem daar laten staan koken op het vuur.

Jan.
- Dat kan, maar het is toch altijd geen schuddekul die ik opgeschonken heb, hé?

Trien.
- Schuddekul... Zie, zie, pas maar op, de kaas loopt al van uwen boterham.

Jan.
- Waar, waar?

Trien.
- Daar zie...

(Jan legt terug op den boterham wat er afgevallen is)

Nog eens inschenken?

Jan.
- Als 't u belieft.

Trien

(inschenkende).

- Nog een sneeken voor u snijden?

Jan.
- Neen; ik heb mijne bekomsten.

Trien.
- Dan zet ik den overschot weg tot van avond.

Jan.
- Goed, dan hebben we nog wat te smullen.

(Trien neemt de tafel af, Jan keert terug naar zijn werk en zingt).

Trien.
- Ge moest mij eens geld geven, Jan.

Jan.
- Geld?... Waarvoor?

Trien.
- Ge moet zeker vandaag niet meer eten?

Jan.
- Bijlange niet.

Trien.
- Ik dacht het anders.

(Jan voelt in de zakken zijner gilet, vervolgens in die zijner broek en haalt er een geldstuk uit dat hij aan Trien geeft).

Jan.

- Daar en wat er te veel is, brengt ge mij terug.

Trien.

- Zeg eens, te veel... Als ge denkt dat ik met vijf centen een slokop als gij zijnen buik kan vol geven, dan zijt gij er wel mee.

Jan.

- Wat, vijf centen?.. Zie, ja... Het is al wat ik bezit.

Trien.

- Nu ziet het er goed uit; we zullen dan vandaag maar eens vasten.

Jan.

- Vasten?... Ja, als ge dat denkt dat ik zal vasten...

Trien.

- En wat zullen we anders doen?... Ofwel moet ik in den winkel poefen.

Jan.

- Dat niet, zulle, dat wil ik niet, want dat begint met eenige centen, op den duur zijn het franks,

en men geraakt stilaan in de schulden tot over de ooren, zonder ze te kunnen betalen... Zie, Trien, dat zou me ongelukkig maken dat gedacht, dat er iemand van mij eene duit moet hebben.

Trien.

- We zullen dan vandaag maar denken, dat we geëten hebben en eenen knoop in onzen buik leggen.

Jan.

- Geene ellende voor den tijd; die werkt zal eten hebben en ik werk, zoo dus... Kuischt de kamer en daartegen zijn die achterlappen van moeder Mertens gereed en dan kunt ge die naar huis dragen, met de bottienen van haren Frans, waar ik een huifken heb op gezet.

Trien

(met tegenzin).

- Spoed u dan maar wat.

Jan.

- Binnen vijf minuten is alles klaar.

(Hij werkt haastiger en zingt vroolijk).

Trien

(neemt den borstel en begint te kuischen).

- Ik weet niet hoe dat ge nog zingen kunt.

Jan.

- Waarom niet? Als ik nu niet zong, zou ik dan verder zijn?

(zingt opnieuw).

Trien

(zet den borstel weg, doet haren voorschoot af en neemt een emmer)

Ik ben gereed.

Jan.

- Ik ook... Daar... Me dunkt dat er die achterlappen maar fijn opgezet zijn en dat voor zeven en dertig cents en half... En die huifkens dan, die zullen hem vast geene pijn aan zijne eksteroogen geven.

Trien.

- Hoeveel moet ik daar voor vragen?

Jan.

- Vijftien centen.

Trien.

- Dat is dan te zamen, 37 ½, 47 ½ en vijf dat is 52 cents en half.

Jan.

- Vraagt dan maar een voetje, dat is eene ronde som... Zijt ge nu te vreden?

Trien.

- Ik zou het toch nog meer zijn, als we zoo wat konden overhouden, want wat moet er toch van ons geworden als we oud zijn?

Jan.

- Semenis kinderen, daar hebben we nog tijd voor om aan te denken... En dat zal dan ook weeral ten rechte komen.. Wie zijn leven lang eerlijk en braaf is

geweest, altijd goed heeft gewerkt en opgepast, die sterft in eene stad als de onze niet van honger en mag er op rekenen een rustigen ouden dag te zullen beleven... Nu, nu, vrouw, voor vandaag hebben we weeral ons dagelijksch broodje en ik ga zorgen dat er ons morgen niets ontbreke.

Trien.

- Wat overschot zou toch geen kwaad doen.

Jan.

- En zouden we dan gelukkiger zijn? Bijlange niet; rijkdom is last... Nu zal ik mij al vast niet zot denken, hoe mijn geld te plaatsen om het den grootsten interest te doen opbrengen, of geen water en bloed zweeten van angst dat mijne fondsen geen interest, mijne huurlingen geen huishuur betalen, ofwel dat de eene of andere carrottentrekker er mee van onder schiet, zooals dit in den laatsten tijd zoo dikwijls het geval was.

Trien.

- Ja, ja.

Jan.

- We hebben het er gisteren wat breed laten aanhangen... Weet ge wel dat we met ijzeren weg en alles bijkans vier frank hebben verteerd? Had het dat niet geweest, wel dan hadden we vandaag in het geld gezwommen.

Trien.

- Ziet ge ons zwemmen?.. Nu, tot seffens, Jan.

Jan.

- Ja, en blijft maar niet lang weg, want ik werk eens zoo goed, als ik zoo van tijd tot tijd uw lief smoeltje eens in de gaten krijg.

Trien

(lachend).

- Zot.

Jan.

- Daar zijt gij de schuld van.

3e Tooneel.
Jan Smits.

't Is een excellent wijf; ze heeft maar een gebrek, ze is te gauw den moed kwijt... Geld hebben dat schijnt haar grootste geluk... Mij niet... Als ik wilde dan zou ik wel wat meer kunnen winnen, maar dan zou ik flikwerk moeten leveren en dat wil ik niet...

Wat uit mijne handen komt is goed, sterk en goedkoop; die reputatie heb ik in de stad en van overal komen ze me vinden... Zie dat hier maar eens liggen; ik wed als ik heel de rommelzoo bijeen doe, dat ik er in een voddenkraam geene twee frank voor krijg... Hewel, als ik dat nu eens nettekens zal gerepareerd hebben, dan is dat weer allemaal gelijk als nieuw en dan zullen de menschen daar nog lang deugd van hebben.

(Een schoen oprapend)

Kom hier jongen, ouden versleten kameraad, dat ik u eens in een nieuw kleedje steek... Verdoemen, wat ziet hij er slecht uit; dat is toch te vet van uwe schoenen zoo op den draad te verslijten...

(Hij werkt en zingt. Als hij een tijd bezig is wordt er geklopt, doch hij hoort het niet. Wat later klopt men nogmaals)

Kloppen ze nu niet?

(men klopt)

Ja toch, ik had goed gehoord... Binnen

4e Tooneel.
Jan, Joseph.

Jan.
- Zie dan, wie we daar hebben... Mijnheer Joseph... Ge komt toch zeker nu al niet om centen, wij zijn nog maar in het begin der week en mijne huur vervalt eerst des zaterdags.

Joseph.
- Wees gerust.. Ik kom voor wat anders.

Jan.
- Ha!.. Uwe teenen steken zeker door uwe schoenen en Jan zou eens seffens...

Joseph.
- Ge denkt zeker dat ik maar één paar schoenen heb?... Ge zoudt er gemakkelijk een magazijn kunnen mede oprichten.

Jan

(lachend).

- Aflaterkens van mijnheer?

Joseph.
- Schoenlapper!

Jan.
- Brrr, brr...

Joseph.

- Een man van mijn stand en mijne conditie heeft van niemand iets noodig, verstaat ge dat?... Ik was gekomen met de complimenten van mijnheer om te vragen of gij eens bij hem zoudt willen komen?

Jan.
- Ik?... En waarom?

Joseph.
- Ja, zie, dat weet ik niet.

Jan.
- Verdikkoppen, zou mijnheer mij misschien zijne kalandizie willen geven?

Joseph.
- Zijt ge nu stapel?

Jan.
- En waarom dat?

Joseph.
- Mijnheer Dubos, een van de rijkste van de stad, zou aan een klein schoenlapperken.. Neen, dat is te erg, ha, ha, ha.

Jan.
-

(half gekrenkt)

Klein, ja, maar die toch verduiveld goed zijnen stiel kent.

Joseph.
- Ik zeg niet neen, maar toch niet goed genoeg om te werken voor mijnheer Dubos.

Jan.
- Zoo, hewel, als ik dan niet kan werken voor de voeten van uwen mijnheer, dan moet hij al heel aardig geschapen zijn, want ik heb er al van alle soorten gemaakt.

Joseph.
- Dat is het niet, maar mijn heer gaat bij den eersten schoenmaker der stad.

Jan.
- Wel gij, sukkelaar, spreek nu toch waar ge verstand van hebt, van kamers kuischen, stof afnemen, deuren open doen, stoelen zetten, maar niet van schoenen maken, want daar kent ge net zooveel van als de boer van de Eiermarkt van tellooren weven.

Joseph.
-

(lastig)

Jan, pas op.

Jan.
- Zie, ge moogt mij alles zeggen, maar van mijne schoenen moet ge afblijven, want ik ken mijnen stiel op mijn duimeken en daarin zal me niemand den baard afdoen... Zoo, zoo, uw heer laat bij den eersten schoenmaker der stad werken?.. En denkt ge dan dat die eerste schoenmaker dat alleen doet? Bij lange nog niet; als hij de maat heeft genomen, geeft hij ze te maken aan goede gasten, zooals ik en anderen,

en die eerste schoenmaker levert ze af aan de rijke mijnheeren en doet hun dan het dubbel betalen van hetgene wij rekenen, want de schoenen zouden niet goed zijn als ze niet peperduur waren betaald... Het is nog wonder dat uw mijnheer

zijne schoenen niet in Brussel koopt, en dat hij daar alles niet koopt, want hier kunnen ze niets, hier is niets te vinden dat deugt, het werkvolk is hier veel te dom daar voor.

Joseph.

- Ik zal aan mijnen heer vertellen, wat gij hebt durven zeggen.

Jan.

- Denkt ge dat ik daar mede inzit?.. Wat kan mij dat geven... Ik hang van niemand af, ik ben een vrijman, ik heb aan niemand verplichting; ik doe, ik zeg en ik laat wat ik wil en ik zal niet verdragen dat er mij niemand mankeert of op den teen trapt... Verstaat ge dat Mijnheer den heerenknecht.

Joseph.

- Van die beleediging zult ge spijt hebben... Ik zal u doen verhuizen...

(haastig af)

5de Tooneel.
Jan Smits.

Verhuizen?... Wat doet ge mij lachen... Die kerel is verwaand genoeg om te denken dat het huis van hem is... Hebt ge nu van uw leven gehoord?... Mij aanpakken in mijnen stiel?... Hij heeft het er toch kunnen voor doen; ik heb hem zijn avondeten gegeven.. Ik heb er dorst van gekregen...

(Hij staat op, neemt een glas uit de kas, pompt water en drinkt)

Dat 's weeral voorbij en vergeten.

(Hij keert terug tot zijne plaats om te werken)

Wat mag mijnheer Dubos toch van me willen?.. Ik zal er mij den kop maar niet mede breken en als mijn wijf terugkomt, dan zal ik er naar toe gaan. Dat is het simpelste

(Hij zingt).

Een mensch is toch een aardig ding: hoe minder men is, hoe meer men wil toonen... Ik heb al dikwijls ondervonden dat de rijke menschen veel liever zijn om mede om te gaan, dan die kale chik... Ik durf wedden dat mijnheer Dubos heel vriendelijk en beleefd zal zijn en me volkomen gelijk zal geven, als ik hem zal vertellen, wat zijn knecht mij heeft durven zeg-

gen... Verhuizen!... Hij zal me doen verhuizen! 't Is toch te vet van zooveel pretentie te hebben... Ik betaal regulier, vraag nooit iets; als er eene kleine reparatie is, dan kleuter ik zelf... zoo wat kan een huisbaas nu meer verlangen?

Trien

(buiten).

- Het weer is goed genoeg, maar wat veel wind... Siska.

Jan.
- Ha, daar is mijn wijf.

6de Tooneel.
Jan, Trien.

Trien.
- Ben ik nu niet gauw terug?

Jan.
- Nog al... Tegen wie hadt gij het daar?

Trien.
- Tegen Siska, de meid was hiernevens, die aan hare deur stond en me van verre goeden dag zei... Niemand geweest?

Jan.
- Ja, Joseph van hiernevens is geweest.

Trien.
- Wat moest die hebben?

Jan.
- Wel hij kwam met de komplimenten van zijnen heer zeggen, dat ik eens bij hem moest komen.

Trien.
- Waarom?

Jan.
- Dat weet ik niet.

Trien.
- Wel hebt ge dat dan niet gevraagd?

Jan.
- Hoort nu... Hij wist het ook niet.

Trien.
- Voor wat mag dat zijn?... Kunt ge zoo niets bedenken?

Jan.

- Neen... Waart ge niet uit moeten gaan, dan had ik het al geweten, maar ik kon het huis niet alleen laten.

Trien.

- Ga dan maar seffens.

Jan.

- Dat was ik ook van zin... Maar ik zal me toch wat moeten opknappen, want zoo in mijn werkpakje kan ik niet gaan.

Trien.

- Dat wil ik wel hebben... Kom, ik zal u

helpen... Terwijl gij u wat wascht, zal ik uwen zondagschen frak van boven halen.

Jan.

- Dan zal ik gauw gereed zijn

(zingende af in de kamer).

Trien.

- Wat mag die mijnheer van ons willen? Als het maar iets goed is!

(af).

7e Tooneel.
Dubos.

(Komt binnen na een paar keeren te hebben geklopt).

Niemand hier?... Dan zal ik wat wachten, want ten allen prijze moet ik dien schoenlapper spreken en hem trachten over te halen aan mijn verlangen te voldoen. Zijn gezang wordt onuitstaanbaar... Wanneer ik lig te kermen van de pijn als het rhumatism mij kwelt, dan word ik op eens getroffen door zijn gezang en door de tegenstelling van smart hier, vreugde ginder schijnen mijne pijnen te verdubbelen... Lijd ik niet, maar zit ik gerust op mijn bureel het hoofd vol van finantieele plannen, waaraan soms mijn gansche vermogen is verbonden, op eens klinkt de stem van dien razenden melomaan mij in de ooren en onmogelijk dan van nog voort te rekenen... Eens als mijne aandacht daarop getrokken is, dan hoor ik niets meer dan dit eeuwige gezang, zoodanig dat ik soms onwillig hem achterna zing.

(Men hoort Jan zingen).

Daar is het weeral... Zing nog maar eens goed, jongen, het zal uw zwanenzang zijn, want ik ga hier niet vandaan, voor dat ik uwe stellige belofte heb, dat ge mij in het vervolg van uw vervelend gezang zult ontslaan.. Willen of niet, maar die belofte zult ge mij doen

(eene geldbeurs uit den zak halend)

Ik heb iets medegebracht waaraan gij moeielijk zult kunnen weerstaan.

Trien

(binnen).

- Jan, nu niet lang, zulle; bedenk dat ik met ongeduld zit te wachten.

Jan

(even)

- Wees gerust.

Dubos.
- Daar zal hij zijn.

(Jan komt uit de kamer al zingende en wil weg zonder Dubos te hebben gezien).

8e Tooneel.
Dubos, Jan.

Dubos.
- Verschooning, vriend.

Jan.
- Zie, Mijnheer Dubos, ik had u niet gezien... Ik wilde juist naar u gaan.

Dubos.
- Ik had u inderdaad laten roepen, maar ik heb mij bedacht; ik ben zelven gekomen, omdat ge niet zoudt moeten verletten.

Jan.
- Al te vriendelijk, mijnheer... Mijne stoelen zijn wel niet heel schoon, maar er door vallen zult ge niet doen en dat is toch het bijzonderste.

Dubos

(zich zettend).

- Ik dank u... Ge kunt zeker niet raden waarom ik hier gekomen ben?

Jan

(angstig).

- Neen, mijnheer.

Dubos.
- Weet ge wel dat gij eene schoone stem hebt?

Jan

(gerustgesteld).

- Mijnheer...

Dubos.
- Wie heeft u leeren zingen?

Jan.
- Mijn vader.

Dubos.
- Zoo?... Was dat dan een welstellend man?

Jan.
- Ja.

Dubos.
- Die heeft u dan zeker wat geld nagelaten?

Jan.
- Geene roode duit niet anders dan lessen van eerlijkheid en deugd en een vroolijk karakter... Heel de buurt kende hem en als ge naar hem zult geinformeerd hebben, dan ben ik gerust dat men niets dan goed van hem zal hebben verteld.

Dubos.
- Dat is inderdaad zoo, evenals van u; men prijst zeer uwe werkzaamheid... Maar zeg mij eens, hoeveel wint ge wel per jaar?

Jan.
- Per jaar?... Ik moet u zeggen dat ik niet gewoon ben zoo te rekenen. Als we toekomen, als we de twee eindjes aan elkaar brengen zonder schulden, dan zijn we gelukkig. Iederen dag hebben we ons kostje.

Dubos.
- Zeg me dan eens, hoeveel verdient ge per dag?

Jan.
- Nu eens meer, morgen eens minder... Het ergste is dat er in het jaar zoo een heele boel dagen komen dat we niet mogen werken. En mijnheer pastoor brengt er nog maar altijd nieuwe heiligen bij; dat is voor hem toch ook geen profijt, want den eenen doet schade aan den anderen; hij moest dat begrijpen.

Dubos

(lachend).

- Inderdaad... Hebt ge kinderen?

Jan.
- Nog niet, maar we hopen er toch te krijgen; wij zijn nog maar twee jaren getrouwd, zoo dus...

Dubos.
- Als ge zoo weinig verdient, hoe zoudt ge hun dan den kost geven?

Jan.
- Welke vraag... Wel dat zou mijn wijf doen.

Dubos.
- Natuurlijk, zoolang ze klein zijn, maar later.

Jan.
- Later zullen zij krijgen wat wij hebben.

Dubos.
- Allemaal goed, als gij er maar twee of drij hebt, maar als gij er nu nog eens veel moest krijgen?

Jan.
- Wat geeft dat?.. De oudste werken dan mee en zoo komen wij er toch weeral.

Dubos.
- Wat zijt ge gelukkig... En denkt uwe vrouw er ook zoo over?

Jan.
- Net eender.

Dubos.
- Houdt ge veel van haar?

Jan.

- Dat geloof ik; gelijk mijne Trien is er geene tweede... En ze is ook wat zot van mij... Hoe!... Dat er is een probeert kwaad van mij te spreken, die zal weten hoe laat het is.

Dubos.

- Ik zie haar soms voorbij gaan; zij is altijd netjes gekleed, ordentelijk en zij ziet er heel lief uit.

Jan.

- Ja, ja, mijne Trien mag gezien worden... Ik vind dat mijnheer toch ook eene zeer schoone madame heeft.

Dubos

(lachend).

- Ik dank u wel... Ik wil u thans de eigentlijke reden van mijn bezoek doen kennen... Ge hebt eene zeer aangename stem, maar ge zingt wel wat veel en dat is niet goed.

Jan.
- Ik kan er tegen; dat doet mij niets.

Dubos.
- Indien ik, gelijk zoovele anderen op mijne renten leefde, dan zou ik zeggen, zingt maar op, maar ik ben den ganschen dag bezig met het vormen en uitrekenen van plannen en uw gezang verstrooit me dan dikwerf zeer erg.

Jan.
- Ik heb dat nooit geweten, mijnheer...

Dubos.
- Om mijne vrouw genoegen te doen, die anders ook niets heeft, ontvang ik bijna dagelijks menschen en is het zeer laat, voor wij naar bed gaan en duurt het nog wat voor ik inslaap... Nauwelijks doe ik de oogen toe, of krak daar wordt ik wakker gemaakt door uw gezang.

Jan.
- Ik begrijp dat het niet aangenaam is.

Dubos.
- Er is nog meer... Ik lijd erg aan het rhumatism en het is alsof het met opzet gedaan was, maar hoe meer pijn ik dan heb, hoe harder gij dan zingt en dat maakt me dan razend, wat stellig voor mijnen toestand niet bevorderend is.

Jan.
- Maar, mijnheer, het spijt me; maar waarom hebt ge dat al niet lang gezegd; ik zou niet meer gezongen hebben, want de helft van den tijd doe ik het zonder het te weten, uit gewoonte.

Dubos.
- Niet meer zingen, dat wil ik nu juist niet vragen, de opoffering zou te groot zijn; wat meer is, uwe stem is uw eenige rijkdom en ik wil u van dat genot niet berooven.

Jan.
- Gij zult van mij geen last meer hebben, mijnheer.

Dubos.
- Neen, Smits, zing nu en dan, maar zoo luid niet.

Jan.
- Wees gerust, mijnheer, ik zal niet meer zingen.

Dubos.
- Daar ik voorzie dat het in den beginne moeielijk zal vallen aan mijn verzoek te voldoen, wil ik u eene belooning geven... Daar, neem deze beurs, ze bevat eenig geld.

Jan.
- Neen, Mijnheer, dat is niet noodig... Het spijt me genoeg dat ik niet meer voor u doen kan.

Dubos.
- Kom, neem aan.

Jan.
- Maar wat zal ik met dat geld beginnen, mijnheer?

Dubos.
- Uwe vrouw zal u dat wel zeggen.

(Hij dwingt hem het geld te aanvaarden).

Jan.
- Ik ben waarlijk beschaamd.

Dubos.
- Het is mij aangenaam geweest u te leeren kennen, gebuur...

(terzijde)

Nu ben ik zeker voor goed van zijn gezang bevrijd.

9de Tooneel.
Jan Smits.

(Hij blijft verwonderd staan, legt het geld op de hand en laat het klinken.)

Geld... Ik heb geld... Dat is me nu nog nooit gebeurd en ik kan het ook bijna niet gelooven..

(zich in de armen nijpend)

Ik moet eens probeeren of ik slaap of wakker ben... Jongens, jongens wat weegt dat zwaar... Laat ons eens zien hoeveel er in is...

(hij gaat naar de tafel en schudt de beurs vit)

Goud... nog al... allemaal goud... Wel Jan nu zijt ge rijk... En dat allemaal om niet meer te zingen... Dat is gemakkelijk en gauw verdient...

(Hij danst en zingt van vreugde)

He stop, stop, ge vergeet dat ge niet zingen moogt... Wat zullen we nu met dat geld gaan doen?.. Dat ik het aan Trien gaf?.. Neen dat is niet goed, want die zou denken dat het niet meer op kon en een heelen boel vodden en bullen koopen... Dat ik er eens affaire mede begon?... Zoo een klein winkeltje overnam en zocht... Dat ook niet; ik moest eens varen gelijk Piet Scheerlinks en er door-

tobben, dan werd ik nog uitgelachen, zooals hij, en dan was ik op den hoop toe mijn oordjes kwijt... Nu ziet het er goed uit, nu heb ik geld en ik weet niet wat er mede aan te vangen... Als ik een goed plaatsken vond om het weg te steken... Maar waar, opdat mijne vrouw en de dieven het niet zouden vinden?...

(rondziende)

Doemen, doemen, doemen, ik zie maar niet waar... Gevonden... In die onze lieve vrouw: die is geene vijf centen waard, ik moet dus niet bang zijn dat ze die komen stelen

(Hij neemt een stoel, klimt crop en neemt het beeldje in de hand)

Als het er maar in kan,.. Doemen, dat zal er nu nog niet ingaan

(Hij trappelt op den stoel van ongeduld)

Doemen, dat's beest... Als het gat nu een klein beetje grooter was dan... Zwijg, het gaat... Het is erin.

10e Tooneel.
Jan, Trien.

(Trien, die sedert een oogenblik op het tooneel is, heeft het einde afgezien en geeft hem een slag op den rug. Hij verschrikt zoodanig dat hij het beeldje laat vallen).

Jan.

- Ha!... Neen, het is er uit.

Trien.

- Geneer u niet, jongen, op die goede stoelen.

Jan

(zacht).

- Aie, aie, aie, mijn wijf, wat nu vertelt?

Trien.

- Wat waart ge daar nu aan het doen?... En ik die dacht dat ge bij mijnheer hiernevens waart; ik zat al met ongeduld op u te wachten...

Jan

(het beeldje oprapend).

- Mijnheer van hiernevens is hier geweest.

Trien.

- Kapot?.. Maar hebt ge nu van uw leven gezien... Dat schoon beeldje daar ik zooveel van hield; het kwam nog van mijne moeder zaliger... en dat is nu kapot.. Ik zou wel kunnen weenen van spijt.

Jan.

- Och, het is immers de moeite niet waard; het is maar plaaster, ik zal het laten plakken.

Trien.

- Toe, zwijg, spot daar niet mede.. Wat zal ons nu overkomen, want dat brengt ruzie bij.

Jan.
- Zotte praat... Ge zijt wel goed als ge daar aan gelooft.

Trien.
- Geef hier het beeldje, dat ik het weg zet.

Jan.
- 't Is...

Trien.
- Het is van mij, ik heb het meegebracht.

Jan.
- Maar, Trien...

(Zij rukt het hem uit de hand en hij houdt niets over dan den kop)

Goed, nu is het heelemaal kapot.

Trien

(weenend en woedend)

Dat is uwe schuld; ge zijt een lomperik.

Jan.
- Gij hebt het gedaan, met het uit mijne handen te willen trekken.

Trien.
- Dan hadt gij het maar moeten geven... Maar neen, ge zijt altijd zoo moedwillig, zoo een echte doeskop, die zijn zin moet hebben...

Jan.
- Trien dat is niet waar en ik wil hebben dat ge zwijgt.

Trien.
- Als ik wil, hé?... Ik heb hier zooveel te zeggen als gij.

Jan.
- Ja, maar ge moogt geene leugens vertellen, want ge weet dat maakt me razend.

Trien.
- 't Is wel jammer.

Jan.
- Nog eens, zwijg.

Trien.
- Maak u maar niet dik, jongen, want dun is de mode.

Jan.
- Als gij uwen bek niet houdt dan...

Trien.
- Hewel, dan?... Wat zal het dan zijn?...

Jan.
- Kust mijne sloefen.

Trien.
- Mijn arm beeldje!

Jan.
- Begint nu niet opnieuw te jammeren, zulle, want het heele ding is niet de woorden waard die wij er over spreken.

Trien.
- Neen, niet voor u, maar voor mij wel, omdat ik het bewaarde als eene gedachtenis mijner moeder en omdat ik weet dat het beeldje van 'nen heiligen breken zeven jaar ongeluk bijbrengt.

Jan.
- Ouden wijvenpraat.

Trien.
- Ge zijt een slechterik, die aan God noch zijn gebod gelooft.

Jan.
- Ook al goed.

Trien.
- Het zal niet meer kunnen gemaakt worden, hoe zonde...

(Zij zet het op tafel en hoort het geld klinken; Jan, die dit insgelijks gehoord heeft en sedert een oogenblik aan het venster staat, nadert)

Wat is dat?... Geld in die onze lieve vrouw?

Jan.
- Geeft het mij terug.

Trien.
- Ge zult er af blijven... Ik wil zien wat er in is

(zij haalt de beurs eruit en doet ze open).

Jan

(zacht).

- Arm geld, het zal er gestaan hebben.

Trien.
- Goud!.. Wat is dat, gij hebt goud en ge laat mij zagen voor centen om eten te koopen?

Jan.
- Ik zal u zeggen...

Trien.
- En dat is die fameuze mijnheer, die razend wordt als men leugens vertelt en dat liegt zelf dat hij zwart ziet... Waar hebt gij dit geld gehaald?

Jan.
- Als ge mij wilt laten spreken dan zal ik het u vertellen.

Trien

(het goud tellende).

- Het is een ware schat.

Jan.
- Mijnheer van hiernevens die is dan hier geweest en die heeft me zijne beurs gegeven, als hij er is van door getrokken.

Trien.
- Waarom?

Jan.
- Het is bijna ongelooflijk,

Trien.
- Maar waarom dan?

Jan.
- Omdat ik niet meer zou zingen.

Trien.
- Gij liegt.

Jan.
- Trien, zoo waar als er iets is, is het zoo... Hij kan dat niet verdragen als hij moet werken, of als hij stijf ligt van het rhumatism.

Trien.
- Goed... Gij hebt dat geld dan eerlijk verdiend?

Jan.
- Ja.

Trien.
- En waarom moest gij het dan wegsteken?

Jan.
- Zoo een gedacht.

Trien.
- Ik vind het een zot gedacht, zooals gij er meer hebt, maar waar ge toch eene reden moet hebben voor gehad.

Jan.
- Neen.

Trien.
- Neen?... Dan is het dat dit geld u niet eerlijk toehoort, dat ge bang waart, dat men het bij u zou gevonden hebben...

Jan.
- Trien.

Trien.
- Dat geld hebt gij gestolen en...

Jan.
- Nu niets meer, hoor... Dat geld heb ik eerlijk gekregen en daarmee uit.

Trien.
- Waarom het dan wegsteken?

Jan.
- Als gij het dan toch weten wil, dat deed ik voor u.

Trien.
- Voor mij?.., Weer wat nieuws.

Jan.
- Ja... Ik weet dat ge geen geld kunt verdragen, dat ge seffens strikken, en linten en andere vodden zoudt hebben gekocht, en...

Trien.
- Zoo?.. Ge hebt reden tot klagen... Nog nooit heb ik u een cent gevraagd als het niet heel erg noodig was... Dat rokje, dat ik nu aan heb, draag ik meer dan een jaar 's zondags en 's werkendags, winter en zomer; het is tot op den draad versleten en nooit heb ik geklaagd... Dat is dus maar een uitvluchtsel... Zeg liever, dat gij dit geld wegstaakt voor eigen gebruik.

Jan.
- Ik?

Trien.
- Misschien wel om eens op schok te gaan, zooals vroeger.

Jan.
- Vroeger was ik niet getrouwd en dan deed ik wat ik wilde... en dan, ik heb toch nooit mijn werk verzuimd, ik was des maandags toch altijd op mijnen post.

Trien.
- Behalve... Vraag het maar aan Mie Scheltjens waar gij in den kost waart.

Jan.

- Mie Scheltjens is eene vuiltong; die spuwt vuur omdat ik niet met haar getrouwd ben.

Trien.

- En ze heeft wel heel verstandig gedaan, van een vrouwenplager als gij niet te willen.

Jan.

- Trien, zwijg.

Trien.

- Ge moet zoo geene groote oogen trekken; ge zult me toch niet bang maken... Ja, een vrouwenplager dat zijt ge, maar ge doet het in 't geniept, ge waart altijd zoo een heimelijke, ge wist voor de menschen zoo eene sirope tronie op te zetten en ze noemden u overal goed, en ze vonden dat Trien zoo gelukkig was... Maar ze zullen nu gaan weten wie ge zijt, manneken, hoe gij uwe vrouw behandelt en...

Jan.

-

(Die meer en meer opgewonden geraakt, kan zich niet meer bedwingen, grijpt Trien bij den arm, nijpt haar zoo hard dat zij schreeuwt en werpt haar met een duw terzijde)

Als ge nu verdoemen! niet gaat zwijgen...

(Trien valt op eenen stoel bij de tafel en begint te weenen. Hare tranen geven Jan de kalmte terug)

God, zij weent... Ik moet haar dan wel zeer hebben gedaan.. Trien, dat was mijn inzicht niet... Laat ons alles uitlaten...

(hij bemerkt de beurs op de tafel)

En zeggen dat dit ongelukkige geld de eenige schuld is van ons ongeluk... Oh! het zal niet lang duren... Liever arm, maar tevreden, gelukkig in mijn huishouden, zooals vroeger

(hij neemt de beurs en loopt er mede weg.)

11de Tooneel.

Trien

(weent nog altijd voort).

- Dat was de eerste klets, de eerste keer zelfs dat we woorden hadden... Oh! wat ben ik ongelukkig, want ik vrees dat het nu voor altijd zal gedaan zijn.

12e Tooneel.
Jan, Trien.

Jan

(komt opgeruimd binnen en hoort de laatste woorden).

Neen, Trien, dat zal niet waar zijn.

Trien

(staat op en valt Jan weenend om den hals).

Och, Jan, het is mijne schuld, ik ben te ver gegaan.

Jan.
- Geene uitlegging, Trien; we waren beiden het hoofd kwijt en daar was niets anders de schuld van dan dit vervloekte geld, dat mijnheer van hiernevens mij eerlijk had gegeven om niet meer te zingen... Maar ik heb hem het geld teruggedragen.

Trien.
- Wat hebt gij gedaan, Jan?

Jan.
- Wat noodig was voor de rust in ons huishouden, Trien... Hij zette wel groote oogen op als hij mij zag, maar ik heb hem het geld weergegeven en tegelijkertijd mijne vrijheid terug bekomen... We zijn nu weer zoo arm als van morgend, maar we zijn ook weer zoo gelukkig, we zien elkander weer geerne en we zullen niet meer denken aan wat er gebeurd is, dan enkel wanneer wij er schrab voor zitten, om ons te herinneren, dat we eens veel ongelukkiger waren toen we eene volle beurs met goud hadden.

Trien.
- Gij hebt gelijk.

Jan.
- En nu, Trien, zorgt gij nu maar voor den pot van vanmiddag, ik ga werken, want ik heb vandaag veel tijd verloren, dien ik moeielijk zal inhalen.

(Trien zet zich en begint aardappelen te schillen, terwijl Jan aan zijne werktafel plaats neemt en al werkende begint te zingen.)

Mei, 1882.

Poëzie.

I.
Schoonheidshymnus.
Gedicht van Emanuel Hiel. - Muziek van Peter Benoit.

Inleidingsrei.

Uit de heiden, waar het windje stoeit,
Waar de thymus warm als wierook geurt;
Uit de bosschen, waar de stormwind loeit,
Waar de bliksem buldrend beuken scheurt;
Van den waterval
Springend in het dal
Komen wij verheugd met vreugdgeschal;
Juichend hoog van toon:
Licht schijne overal!..
O, hoe wonderschoon
Is der schoonheids hal!
* * *
Wij komen!
Van de dijken, van de stroomen,
Waar verliefde paren droomen...
Van de duinen, van de zeeën,
Grootsch door onbeperkte vreugden, diepe weeën;
Waar als elven, blanke meeuwen
Door den blauwen ether zwieren...
Waar Dione blijft bedolven
Onder rustelooze golven,
Bang voor 't woeste stormengieren...
Wij komen! Wij komen!
Wel te vreê!
Hee! Heisa! Heisa! Hee!
Om de schoonheid te vieren.

(1)

(1) Dit nieuwe werk van den gekenden oratoriodichter E. Hiel mag alleen met de toelating des Schrijvers overgedrukt worden.

Domheid.
Dooft de zon,
Bron,
Bron der scheppingskracht!

Geweld.
Doodt 't gemoed,
Gloed,
Gloed der scheppingskracht.

Volk.
Weg! weg! dit helsch gedacht!
De wijsheid heeft, met liefdezorg, der kunsten tempel opgebouwd;
Waarin de schoonheid doo de waarheid, door de goedheid zich ontvouwt.
Evohe! Evohe!

Domheid en Geweld.
Wee! Wee!
Beukt de schoonheid neer....
Wij worden, ach, door haar begraven.

Volk.
Zij zal den armen mensch ontslaven,
Door liefde, vreugde, deugd en eer.

Domheid en Geweld.
Wee! Wee!
De schoonheid verwint ons.
..
Wee! Wee!
Haar glans verblindt ons.
...
Wee! Wee!
De nacht verslindt ons.

Volk.
Door hare pracht!

Door hare kracht!

O wee den nacht!

Domheid en Geweld.
Dood! verslik onze macht
In den niet.... in den nacht...
Naren nacht! Naren nacht!

Ze verdelgen elkander.

Het volk stroomt den schoonheidstempel binnen. Optocht. Orgel.

Open u, o kunstentempel
In der zonne kleurenglans...
Wij beklimmen uwen drempel,
Met de scheppingsdrift des mans;
Met de liefde van de moeder
Voor het levenslustig kind....
Heilge tempel, schoonheidshoeder,
Waar de Godheid leeft en mint!
Open u!

De dans.

Jongelingen.
Boezems zwellen
Van verlangen...

Meisjes.
Geeft, gezellen,
U gevangen.

Te zamen.
Oogen glansen,
Wangen blozen,
Laat ons dansen
Over rozen....
Snelle voetjes
Draaien, wipppen.

Meisjes.
Zoetjes.... Zoetjes....

Jongelingen.
Laat ons zoentjes nippen!

Meisjes.
Neen! Neen! Neen!

Jongelingen.
Vlucht niet heen...

Te zamen.

Oogen glansen,
Wangen blozen,
Laat ons dansen
Over rozen.

Jongelingen.

Laat ons koozen, kussen, koozen.

Meisjes.

Ja! ja! ja!

Te zamen.

Ha!

Kunstenaarsspalm. - Alleenzang.

De kunst is heilig! - De tempel stijgt in de blauwe lucht,
Met pijlers, spitsbogen, hoog en stout,
Een toren, die trots de starren beschouwt,
Als droeg hij ten hemel der menschen gezucht,
Die biddend knielen aan zijnen voet,
Wen de klokke klept den avondgroet,
En de nacht den starrenmantel spreidt,
Getuigend van Godes heerlijkheid
Van eeuwigheid, tot eeuwigheid...
De kunst is heilig!

..

De kunst is heilig! - Daar glinstert het prachtige bronzen beeld
Des mans, die streed met 't recht om 't recht,
En stichtte wat schoon is, goed en echt:
Een beeld dat door levende schoonheid streelt.
De moeder gaat voorbij met haar kind
En ze fluistert teder en zaliggezind:
‘Zijnen geest heeft bij den volke gewijd,
Hij heeft het door liefde gesticht, verblijd,
Des zij hij eeuwig gebenedijd!’
De kunst is heilig!

..

De kunst is heilig! - Hoe schittert de kleur op 't effene doek
Als licht en lucht, de lijnen loopen verward
Tot een toovrend geheel, roerend het hart!...
Schalt daar een lied? Grolt daar een vloek?
Is 't de zang die als donder ten hooge rijst,
De misdaad vervloekt en de weldaad prijst?
Die 't volk met het zwaard des gerichts omgordt,
Die het in den maalstroom der vreugde stort
En juicht waar een dichter geboren wordt!...
De kunst is heilig!

Slotrei. - Orgel.

Juich, juich, o blijde wereld,
Die door de schoonheid zalft het wee.

Evohe! Evohe!

Zij, die 't verstand met glans beperelt
En het doet stichten heil en vreê.

Evohe! Evohe!

Juich, juich, o zoete liefde,
Zij, die uw leven mild versiert....

Evohe! Evohe!

En of de vrucht het hert soms griefde,
Doch door de moeder wordt gevierd

Evohe! Evohe!

Juich, juich, gij. stoute kracht,
Die het menschdom zoo rijk bezit,
Waardoor de schoonheid scheppend lacht....

Juich en bid!

Evohe!

EMANUEL HIEL.

Brussel, 10 *Maart* 1882.

II.
Adelaïde.

Eenzaam wandelt uw vriend in 't land der droomen,
mild van tooverend liefdelicht omwemeld,
dat zoetgeurig in 't wiegend loover ziddert,
Adelaïde.

Wijd en zijd, overal, in zee en wouden,
ver in 't purperend goud der avondwolken,
hoog in 't sterregeweide, straalt uw beeld mij,
Adelaïde!

't Avondluchtjen in 't luisterend loover lispelt,
't meigebloemte zijn zilvren klokjes ruizlen.
golven zuchten en nachtegalen zingen:
Adelaïde!

Eens, o wonder! ontstijgt aan mijnen grave
blijde een bloem uit de assche mijnes herten;
stralend schittert op ieder bloedrood blaadje:
Adelaïde!

E.v.O.

(Naar het Duitsch van Friedr. v. Matthisson. - Muziek van Beethoven.)

III.
Bij den dood van twee onlangs gestorven vrienden: August Cosijn, te Antwerpen en Edward Michels, te Wetteren.

Alweer ons twee duurbare vrienden ontrukt! -
Wat voel ik het hart er om zwaar en bedrukt!
Twee vrienden in weinige dagen
Naar 't sombere kerkhof gedragen

Twee vrienden, wier handdruk zoo hartelijk was,
Wier woord, als een balsem, de droefheid genas;
Gezellig in handel en leven
Is immer hun vriendschap gebleven.

Twee levens gemaaid in den bloei van hun tijd!
Twee dappere zonen in Vlaanderens strijd,
Die, waar het én taal gold én rechten
Voor mannen beï gelden - geen knechten.

Twee strijderen dood en de kamp onbeslist,
Gevallen op 't slachtveld, voor eeuwig vermist!
Zoo zien we ons gelederen verdunnen;
Verweren we ons zoo wij 't best kunnen.

Geen blik van hun oog meer, geen woord uit hun mond,
Zij liggen daar thans in den zwijgenden grond,
En ons blijft de taak voor heel 't leven,
Om voort voor ons rechten te streven.

Wij zullen het vast en wij volgen hen na,
Tot ons eens de dood van de taak ook ontsla;
En laten den last onzen zonen,
Om 't werk hunner oudren te kronen!

ADOLF BEERNAERT.

Uit ‘Fantazie en Leven’.

Boekbeoordeeling.

I.
Nieuw Schetsenboek door Max Rooses. Gent, Ad. Hoste. uitgever, Prijs: fr. 3 50

Indien het nog noodig ware de verdiensten van Max Rooses op taal- en letterkundig gebied te doen uitschijnen, dan zou het volstaan den lezer naar het bovenvermelde werk te verwijzen; maar het is van algemeene bekendheid, dat de geleerde bewaarder van het Plantijn-muzeum van Antwerpen een onzer beste prozaschrijvers is, wiens werken in Noord-Nederland gretig worden gelezen, en die zich als kunstcriticus eenen naam van goeden klank heeft gemaakt.

Het *Nieuw Schetsenboek* mag als eene andere bevestiging daarvan gelden. Een zestal studiën komen in dit werk voor, welke alle de getuigenis afleggen van grondige letterkundige kennis, van gezond en doordringend oordeel, van meesterschap over de taal.

In het eerste stuk: *Het Nevelingenlied en de Heldenliederen der oude Edda* vergelijkt de schrijver het eerste aan de laatste en spoort in de *Eddaliederen* den oorsprong van de *Nevelingensaga* op. Alzoo wordt het onverstaanbare, dat deze laatste in menig feit vertoont, bij middel der oudere Eddaliederen verklaard en opgehelderd. Verder werpt de schrijver eenen blik in het wezen en het worden der volkspoëzie en der volksepossen in het algemeen.

De tweede studie handelt over *Geuzen- en Anti- Geuzenliederen der* 16^{e} *eeuw* en geeft ons de geschiedenis der politieke en godsdienstige liederen uit dit veel besproken tijdvak der Nederlandsche historie. Hierbij wordt eerst een overzicht gegeven van den staat onzer letterkunde vóór de uitbarsting der beroerten, en zulks op meesterlijke wijze. Menige brok van het een of ander lied wordt hier medegedeeld; de *martelaarsliederen* worden tegenover de *Geuzenliederen* besproken, met elkander vergeleken en hunne waarde getoetst. Vooral *Anna Bijns*, ‘de schitterendste of liever de alleen schitterende vertegenwoordigster der Rederijkerspoëzie’ wordt breedvoerig in deze studie besproken.

Willem Ogier, de Antwerpsche tooneeldichter der 17e eeuw, dient tot onderwerp der volgende schets. Daarin wordt een blik geworpen op het toenmalige kunstenaarsleven in Antwerpen en op het bestaan, de levenswijze en de wederwaardigheden der *St Lucasgilde.* Hoogst belangrijk is deze levensbeschrijving, ook voor wat het letterkundig leven binnen Antwerpen betreft. Verder worden de verschillende tooneelwerken van dezen vruchtbaren schrijver ontleed, en ten slotte eene brok uit de *Onkuysheydt*, behoorende hij Ogier's *Zeven Hoofdzonden*, medegedeeld.

De vierde studie bespreekt: *Pater Poirters*, *zijn leven*, *zijne werken, zijne leer, zijn tijd en zijne orde.* De bijtitel duidt klaar aan, waarover in deze biographische studie gehandeld wordt. Stap voor stap volgt Max Rooses ‘den vruchtbaren en eens zoo gevierden schrijver’ in zijne letterkundige ontwikkeling. Daarna neemt hij zijne vele geschriften in oogenschouw, doet er den geest van uitschijven en geeft voorbeelden van redeneeringen in ‘hunnen luchtigen en vroolijken gang,’ in proza en poëzie van dezen dichter, ‘behoorende tot de beste van zijnen tijd, tot de beste, die Zuid-Nederland zag geboren worden of werken in zijne gewesten,’ Vervolgens treedt Rooses in menigvuldige beschouwingen over de leer van Poirters, ‘eene aanprediking van de kloosterlijke afzondering en van den ongehuwden staat,’ en over de orde der Jezuïeten en hunnen invloed.

In de volgende schets wordt gehandeld over de *Zuidnederlandsche dichters van* 1830 *tot* 1880. Breed uitgewerkt mag deze studie genoemd worden. Zij bespreekt vooreerst der toestand, waarin onze letteren in 1830 verkeerden en de redenen van hunne ontwikkeling onder een door en door verfranscht bestuur. Die tien eerste blz. zijn flink doordacht en geschreven. Dan treden onze eerste en beste dichters beurtelings op; hunne gewrochten worden ontleed en besproken, en Rooses' talent van beoordeelen straalt daarbij op elke blz.. door. ‘Kort en goed’ zijn de woorden, die ons bij de lezing van deze schets in den geest kwamen.

Het *Nieuw Schetsenboek* wordt gesloten door eene prachtige studie over onzen geliefden *Conscience*, welke bijna 100 blz. beslaat. Onder velerlei opzicht is dit laatste deel merkwaardig, niet zoozeer om de bespreking der werken van den

meester, maar vooral om de letterkundige geschiedenis van Antwerpen, welke met het leven van Conscience om zoo te zeggen saamgegroeid is, alsook om de menigvuldige herinneringen uit dat leven zelven. Rooses heeft ons hier van dit alles een levendig tafereel, met frissche, aanlokkelijke kleuren, opgehangen. Meer zeggen wij er niet van; want zoo een stuk naar behooren ontleden, valt moeilijk, en kan het genot niet weergeven, dat men bij de lezing ervan smaakt.

Wij kunnen onze bespreking van het *Nieuw Schetsenboek* niet sluiten, zonder den uitgever geluk te wenschen over zijn werk: het is een flink boekdeel, prachtig gedrukt, en dat wij, ook om die reden, vele koopers toewenschen.

FRANS DE GHENT

II.
Bloemenleven door Teirlinck-Stijns. Roeselare, De Seyn-Verhougstraete. - Prijs: frs. 2.00

Hier hebben wij een boekje, dat onder alle opzichten de lieve bloemen waardig is. Het is een ruiker, met kunst en goeden smaak saamgelezen, waarvan de welriekende geuren opwekken en verfrisschen, en die omkleed is met een allerliefst, keurig omslag. In vergelijking van hetgeen wij in België gewoon zijn te ontvangen, mogen wij deze uitgave een juweeltje noemen.

De lezers van *De Vlaamsche Kunstbode* hebben verleden jaar, in de September-aflevering, een staaltje ontvangen van wat *Bloemenleven* bevat, en uit hetgeen de schrijvers aldaar over *De Roos* hebben gezegd, zal het iedereen klaar gebleken zijn, dat wij hier niet eene droog-wetenschappelijke verhandeling voor de bloemen krijgen, maar dichterlijke beschouwingen, afgewisseld met lieve legenden.

Dit jongste werk van Teirlinck-Stijns getuigt van de groote belezenheid der schrijvers. Het beste wat dichters, schrijvers en natuurkundigen over de bloemen hebben gezongen of verteld, dat hebben zij tot een frisch en aangenaam geheel

verzameld. Hier een enkel woordje wetenschap, daar een lief gedichtje, verder eene legende, elders eene vertelling, en weer verder eene herinnering, ziedaar in korte woorden den inhoud van dit boekje.

Uit de vroegere pennevruchten dezer schrijvers weten wij, dat zij eene zuivere, echt Nederlandsche taal schrijven: in *Boemenleven* hebben zij dien goeden naam gehandhaafd. Wat behoeft er meer gezegd?

Aan het boek is een *Wetenschappelijke bladwijzer* toegevoegd, waarin ‘onder kruidkundig oogpunt, iedere plant, welker naam in *Bloemenleven* voorkomt, beschreven wordt. Terzelfdertijd wordt daarbij opgegeven de groeiplaats en den bloeitijd dier kruiden, alsook de familie, tot dewelke zij behooren.’

Wij zijn overtuigd dat elke bloemenliefhebber dit fraaie werkje in zijne bibliotheek eene plaats zal inruimen: het verdient zulks onder alle opzichten.

FRANS DE GHENT.

III.
Gudrun, spel in vijf bedrijven, door Albrecht Rodenbach. Gent, Ad. Hoste, 1882, 263 blz.

De *Gudrun* van Albrecht Rodenbach is vooral de aandacht der vlaamsche lezers waard, omdat het een werk is van een 22 jarig dichter, die uitgemunt heeft door vele der hoedanigheden, welke wij in onze letterkunde maar al te vaak missen. Inderdaad, de in het oog vallende eigenschappen van *Gudrun* zijn eene natuurlijke, ja medeslepende ontwikkeling en eene echt Vlaamsche opvatting. De taal der handelende personen blijft van het begin tot het einde toe ongedwongen en vol waarheid, al is dit bij den runenlezer Wate wat minder het geval. Ja, men zou met eenigen grond kunnen beweren, dat wij tot aan de eeuw van Hooft en Vondel moeten achteruit zoeken, om een Nederlandsch tooneelwerk aan te treffen dat, onder opzicht van eenheid ten minste, de *Gudrun* overtreffen zou.

Rodenbach's gewrocht is ontstaan uit de studie van het middeneeuwsche verhaal van gelijken naam; maar de begaafde dichter heeft zichzelf weten te blijven, zonder eene enkele maal tot eene bedeesde navolging van het oudere model zijne toevlucht te moeten nemen. Zijne verzen zijn gespierd, zonder nochtans in het bombast te vervallen of der tale geweld aan te doen. Sommige wendingen en zegswijzen zal men wel is waar in onze letterkundige werken minder of in het geheel niet gewoon zijn; toch gelooven wij niet, dat één ernstig taalmeester die uitdrukkingen, op grond van ongewoonheid, wraken zal. Bij nader toezicht immers zou de tekortkoming bevonden worden bij den lezer, - niet in de kleurige, beeldrijke taal des dichters.

Toen er te vonnissen viel over den tooneelwedstrijd door de stad Antwerpen in 1878 uitgeschreven, waren de leden der jury getroffen door de ongemeene hoedanigheden, welke aan een der mededingende stukken: de *Gudrun*, van den nog niet bekenden schrijver, eigen waren. Met reden werd er alsdan reeds verklaard: ‘dat er daar een stuk voorhanden was, een verheven drama uit de heldentijden van ons grijs verleden, welk onder vele opzichten alles overtrof, wat wij tot heden toe in de Vlaamsche letterkunde bezitten.’ Het gevoelen der jury. ofschoon weinig veranderd door de bij nader onderzoek hier en daar ontdekte zwakkere plaatsen en de enkele feilen, die uit des dichters geringe tooneelkennis voortkwamen, luidde echter, dat men de *Gudrun* beschouwen moet als: ‘grootsch van opvatting, echt nationaal, frisch en verheven, getuigende van degelijke studie en gewetensvollen kunstarbeid.’

Hoe ongemeen goed gelukt voor een' eersteling, is Rodenbach's boek geen volkomen meesterstuk; maar hij, die in 't krieken der jongelingsjaren reeds zóó iets vermocht, was zeker wel bestemd om in de dichterwereld hoog in aanzien te stijgen en - wie kan het tegendeel weten? - misschien een der grootsten in de rei van Neêrlands dichters te worden. Met Albrecht Rodenbach is er toch zoo veel dood en begraven.... De *Gudrun* weze hem eene eerezuil!

Brugge.

KAREL DEFLOU.

De hymnus aan de schoonheid door Peter Benoit.

Het nationaal muziekfestival zal dit jaar den 20 en 21 Augusti te Brussel plaats grijpen, en geleid worden door M. Warnots, den kundigen professor der Brusselsche muziekschool. Benevens werken van Gevaert, Radoux en Samuël, zal aldaar ten gehoore worden gebracht een nieuw gewrocht van Peter Benoit:

Schoonheidshymnus, op woorden van Emanuel Hiel.[1] Enkele bladen van Brussel hebben reeds het een en ander over dit nieuwe werk van den leider der Vlaamsche toonkunstbeweging medegedeeld. Dat daarin veel overdrevenheid voorkomt, begrijpt men gemakkelijk. De inlichtingen, welke het Antwerpsch Kunstblad: *La Fédération Artistique* desaangaande mededeelt, komen het dichtst de waarheid nabij. Wij deelen hieronder uit dit artikel eenige brokken mede.

'Voor de uitvoering zal het orkest volgenderwijze geschikt zijn:

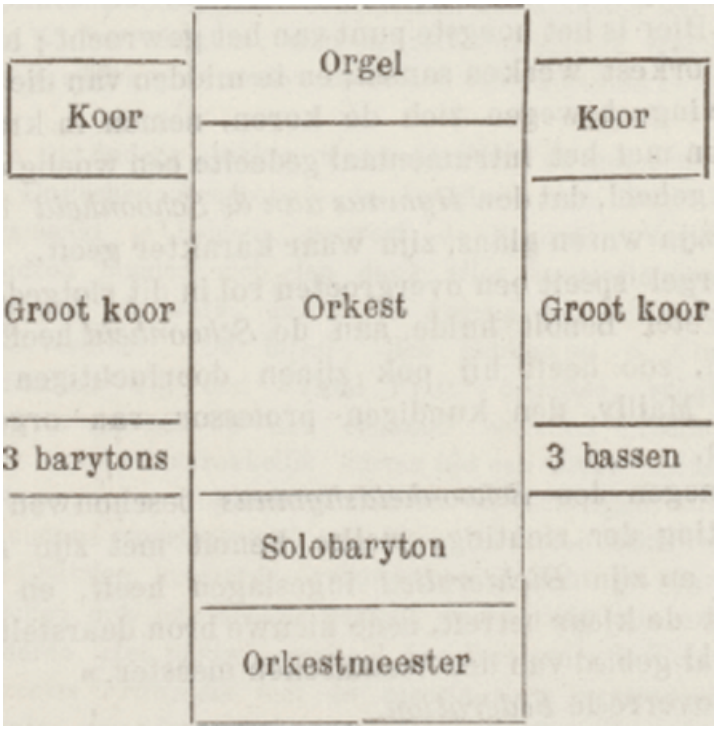

(1) Zie: Rubriek *Poëzie*.

Naar alle waarschijnlijkheid zal onze Vlaamsche zanger Blauwaert het bijzonderste deel uit dit werk zingen.

De *Schoonheidshymnus* zal het fijnste werk zijn, dat Benoit tot hiertoe gemaakt heeft. Onder andere deelen komt daarin voor een *Dans in den tempel der Schoonheid*, die, zoo door opvatting als fijne schakeering, een echt drijfwerk is, waaraan de meester ons weinig gewoon heeft gemaakt, een stuk dat, als ik mij niet vergis, gebisseerd zal worden. Dat er oogenblikken van losbarsting, met thebaansche trompetten, orgel en koren, in voorkomen, zulks is natuurlijk. Een kunstwerk moet niet voortdurend op één punt samengetrokken zijn; wat meer is; waarom zou men de schoonheid niet vieren met een weinig overtolligheid in de uitdrukking en bijgevolg in het orkestgedeelte? Overigens de dichter heeft er zich op toegelegd den toonkunstenaar met eenige tegenstrijdigheden te doen kampen. Na de *Inleidingsrei,* welke de schoonheid viert, komen de *Domheid* en het *Geweld* te voorschijn, en worden door het *Volk* bekampt. Het is na dien kamp dat de tonen van het orgel en der thebaansche trompetten losbarsten, welke den indealen *Dans* voorafgaan, waarvan wij hooger spraken.

Daarna komt de *Kunstenaarspsalm*, groot aria voor baryton, orgel, strijk- en blaasinstrumenten, en eindelijk de *Slotrei.* Hier is het hoogste punt van het gewrocht; het orgel en het orkest werken samen, en te midden van die krachtontvouwing, bewegen zich de koren, nemen in kracht toe en maken met het intrumentaal gedeelte een woelig en wonderbaar geheel, dat den *Hymnus aan de Schoonheid* bezegelt en hem zijn waren glans, zijn waar karakter geeft.

Het orgel speelt een overgrooten rol in dit slotgedeelte en indien Peter Benoit hulde aan de *Schoonheid* heeft willen bewijzen, zoo heeft hij ook zijnen doorluchtigen vriend Alphons Mailly, den kundigen professor van orgel, niet vergeten.

Wij mogen den *Schoonheidshymnus* beschouwen als de voortzetting der richting, welke Benoit met zijn *Kinder-oratorio* en zijn *Dichterslied* ingeslagen heeft, en welke, voor wat de kleur betreft, eene nieuwe bron daarstelt op het orkestraal gebied van den Vlaamschen meester.'

Tot zooverre de *Fédération.*

Wij mogen er bijvoegen dat Peter Benoit dezer dagen eene muzikale lezing van zijn nieuw werk gehouden heeft in het bijzijn van Warnots, Hiel, De Deken, en tal van toonkunstenaars. Allen hebben hunne bewondering over den prachtigen Hymnus uitgedrukt, die, wij zijn er zeker van, een nieuwen perel zal vormen aan de kroon van Peter Benoit en van de Vlaamsche Nationale toonkunst.

TOON SCHILDERS.

Uit de Amstelstad.
III.

In Mei j.l. hadden wij het genoegen kennis te kunnen maken met een Berlijnsch tooneelgezelschap, de leden van het Wallner-theâter aldaar. Dit gezelschap staat in Duitschland zeer goed aangeschreven, daar het voornamelijk het blijspel en de ‘Posse’ op eene tot dusverre onovertroffene wijze beoefent. De gastvoorstellingen. die het genoemd gezelschap hier gaf, mochten zich dan ook in den onverdeelden bijval van publiek en kritiek verheugen. De keus der stukken was uitmuntend en de opvoeringen waren onberispelijk.

Moser, Schönthan & l'Arronge, wier stukken zoo menigeen een genoeglijken avond bezorgden, beheerschen hoofdzakelijk het repertoir van het Wallner-theâter; men behoeft dus niet te vragen of in onzen stadschouwburg gedurende eene maand lang gelachen en gejuicht werd.

Na eenigen tijd andere stukken wederopgevoerd en met eene enkele noviteit van Duitschen oorsprong ‘de Jourfix’ van Hugo Burger ‘fiasco’ gemaakt te hebben, verwerf de Koninkl. Vereeniging het Nederlandsch Tooneel zich den dank aller kunstvrienden door de opvoering van een werk, dat alleen wegens de schrijvers reeds de aandacht verdient. De bijval, dien Erckmann & Chatrian, want zij bedoelen wij, met ‘l'ami Fritz’ oogstten, schijnt hen aangemoedigd te hebben op het eenmaal betreden terrein voort te werken en reeds na betrekkelijk korten tijd een nieuw tooneelstuk van hunne hand te doen opvoeren. Dat de verwachtingen, die men omtrent dit nieuwe voortbrengsel van twee beroemde schrijvers als Erckmann & Chatrian koesterde, groot waren is licht te begrijpen, en dat de eischen ook iets hooger gesteld waren, mag ons eveneens niet verwonderen. Het nieuwe werk, ‘Les Rantzau’ betiteld, was door de *Comédie Française* met de meeste zorg ingestudeerd en doorstond eenige maanden geleden de vuurproef. De eerste opvoering

voldeed maar half, het stuk viel niet, maar het succes was niet veel meer dan een ‘succes d'estime’; wel was de dialoog schoon en natuurlijk, wel kwamen in het stuk enkele treffende meesterlijk bewerkte tooneelen voor, maar de zeden en gebruiken van den Elzas, die men gemeend had er door te leeren kennen, waren maar terloops en zeer onvoldoende geschetst. De verwachtingen van velen werden teleurgesteld. Het oordeel der pers viel ook al niet ten gunste van het nieuwe werk uit. Sarceij en verschillende andere kunstrechters van naam keurden het zelfs bijna onvoorwaardelijk af.

Geheel anders was de ontvangst, die het stuk hier te beurt viel; reeds de eerste voorstelling vond eenen buitengewonen bijval en meer dan drie weken achtereen werd het voor goed bezette zalen vertoond.

De meeste onder uwe lezers zullen den inhoud van de ‘Rantzau's’ kennen, daar bijna alle dagbladen het stuk na de opvoering te Parijs besproken hebben. Wij achten het dus overbodig, nogmaals de handeling in haar geheel te verhalen. In elk bedrijf vonden wij eenige tooneelen, die meesterlijk geteekend waren. Zoo in het eerst bedrijf het bezoek des twee Rantzau's bij den ouden schoolmeester Florence, in het tweede het slottooneel waarin Jan Rantzau, in zijne woede zijn eenig kind wil slaan, omdat zij weigert den opperhoutvester Lebel te trouwen, dien haar vader haar tot echtgenoot wil geven, om zich des te beter op zijn broeder Jacques te kunnen wreken: het derde bedrijf is het schoonste van geheel het stuk; het tooneel, waarin Georg Rantzau aan zijn vader Jacques mededeelt, dat hij verliefd is op Louise, de dochter van Jean, Jacques doodsvijand, en dat, waarin de vroeger zoo trotsche Jan smeekend en weenend aan het huis zijns broeders klopt om hem te bewegen het leven van zijne dochter door een huwelijk met George te redden, laat op den toeschouwer een diepen indruk achter; men bewondert tegelijkertijd het talent en de tooneelkennis, waarmede deze tooneelen geschetst, de meeste karakters geteekend zijn.

Onder de weinige fouten, die het stuk aankleven, springt het gemis aan oorspronkelijkheid het meest in het oog. De intrigue is lang niet nieuw en in tal van draken reeds op alle mogelijke wijzen behandeld. Bij de vele goede hoedanigheden aan het stuk eigen, stapt men echter gemakkelijk over dit gebrek heen, vooral, omdat de schrijvers de oude stof handig in een nieuw gewaad wisten te steken.

De opvoering door de Vereeniging was uitmuntend; de heeren Bouwmeester als Florence, Spoor als Jean, van Schoonhoven als Jacques Rantzau, Fourniaire als George, Mej. van Biene als Louise, allen waren even voortreffelijk in hunne rollen en schenen dezelve met veel lust te vervullen; de ‘mise en scène’ liet bijna niets te wenschen over.

Wat nu de vertaling betreft zij was, ofschoon over het algemeen niet onverdienstelijk, niet vrij van fouten. Hier en daar had de heer Haspels, de vertaler, minder woordelijk moeten zijn. - Het klinkt toch b.v. alles behalve fraai een weiland, dat in het fransch ‘Malgré Jean’ heet,

in het Hollandsch. ‘Ondanks Jean’ te hooren doopen. Soortgelijke vertalingen troffen ons in het stuk nog herhaaldelijk.

Het Amsterdamsch Rederijkersbond, waarover wij in ons voorlaatste bericht reeds spraken, gaf op 24 Juni j.l. zijn eerste openbare vergadering, die door ongeveer duizend menschen werd bijgewoond.

Opgevoerd werden: door de vereeniging, Ernst en Luim ‘de Wedstrijd voor uiterlijke welsprekendheid’ van Jan Philipsen; door ‘Thalia’, ‘de Viool van Cremona’ voor ons tooneel bewerkt door Mr J. N van Hall; door Amstels Rederijkerskamer ‘Eloquentia’ een alleraardigst blijspel ‘de Groentjes,’ van B.H. Breemen en, last not least, door den Dilettantenclub het bekende tooneelspel ‘Mozés Mendelssohn’ waarmede deze vereeniging vóór twee jaar ten uwent een zilveren eerepenning behaalde. De uitvoering slaagde uitmuntend en als het Bond eendrachtig voort blijft werken, zooals het tot dusverre deed, zal het zijn hoofddoel, de verbroedering onder de Amsterdamsche Rederijkerskamers, spoedig en gemakkelijk bereiken.

Amsterdam, 8 *Juli* 1882.

JAC. T. GREIN.

Verordening van den Bond tot bevordering der Nationale toonkunst *der Stad en Provincie Antwerpen.*

ART. 1. - De Bond is ingericht tot bevordering der Nationale Toonkunst en het verspreiden van den Nederlandschen zang, zonder uitsluiting van vreemde meesterwerken.

ART. 2. - Van den Bond kunnen deel maken: Koor-, Orkest-, Harmonie- en Fanfarenmaatschappijen.

ART. 3. - Titel en taal der deelnemende Maatschappijen zijn uitsluitelijk Vlaamsch.

ART. 4. - De algemeene belangen van den Bond worden behandeld door het Hoofdcomiteit, gevestigd te Antwerpen.

ART. 5 - De Bond is onderverdeeld in groepafdeelingen. Deze bestaan uit de Maatschappijen van omliggende dorpen en worden bestuurd door de nevencomiteiten, samengesteld uit den Voorzitter en den Schrijver van elke Maatschappij der groepafdeeling.

De nevencomiteiten kiezen jaarlijks in hun midden eenen Voorzitter en eenen Schrijver.

ART. 6. - Jaarlijks in den loop der maand December wordt er aan het Hoofdcomiteit door de deelnemende Maatschappijen verslag gedaan over hunnen stoffelijken en Kunsttoestand. Zij voegen daarbij de namen en voornamen:

A. der bestuurleden en des muziekbestuurders.

B. der uitvoerende leden met aanduiding van het door hun bespeelde instrument en van de bijzonderste solisten.

C. de eere- en beschermende leden.

ART 7. - Eene jaarlijksche algemeene vergadering van den Bond wordt te Antwerpen gehouden in de maand Januari.

Aan deze vergadering nemen deel de Voorzitter, de schrijver en de muziekbestuuder van elke Maatschappij of hunne afgevaardigden.

Zoo andere leden hierbij wenschen tegenwoordig te zijn, zullen zij eene maand op voorhand dit verlangen aan het Hoofdcomiteit doen kennen.

ART. 8. - Een jaarboek over de werkzaamheden van den Bond wordt door de zorgen van het Hoofdcomiteit uitgegeven.

Elke Maatschappij is gelast te dien einde de programma's en plakkaarten harer muziekfeesten regelmatig te laten geworden.

ART. 9. - Voor briefwisselingen, programma's, plakkaarten, enz., worden gelijkvormig en voor allen verplichtende aanduidingen gebruikt, volgens model door de verordening bepaald.

ART. 10. - Elke deelnemende Maatschappij heeft haren plaatselijken of vaandelmarsch.

Er bestaat insgelijks een Bondsmarsch voor al de Maatschappijen en een groepafdeelingsmarsch voor die van eene en dezelfde groepafdeeling.

ART. 11. - Jaarlijks worden er plaatselijke of bijzondere en algegemeene of gezamentlijke muziekfeesten gegeven.

ART. 12 - De plaatselijke (bijzondere) muziekfeesten worden gegeven door eene Maatschappij ten harent en door haar bestuur geregeld.

ART. 13. - Het eerste nummer van de programma's der bijzondere muziekfeesten is de *plaatselijke* en het laatste de *Bondsmarsch.*

Daarenboven bevatten zij ten minste twee alleenstemmige nationale zangstukken.

ART. 14. - De gezamentlijke groote muziekfeesten worden gegeven door de Maatschappijen van eene en dezelfde groepafdeeling en beurtelings in eene der localiteiten dezer Maatschappijen. Zij worden geregeld en hun getal door de nevencomiteiten vastgesteld.

ART. 15. - De groote muziekfeesten worden geopend met de gezamentlijke uitvoering der Bondsmarsch en gesloten door een gezamentlijk te spelen muziekstuk, aangeduid door het besuur der localiteit waar het feest plaats heeft. De bestuurder dezer plaats of zijn afgevaardigde geleidt de gezamentlijke uitvoeringen.

Het eerste der drie stukken door elke Maatschappij uit te voeren is de plaatselijke marsch.

ART. 16. - De hierboven besproken muziekfeesten zijn verplichtend.

ART. 17. Niet verplichtende groote muziekfeesten kunnen gegeven worden door Maatschappijen van gemengde groepafdeelingen, maar zonder nadeel aan de verplichtende muziekfeesten.

ART. 18. - Onder die voorwaarde en mits getrouw te blijven aan het repertorium van den Bond, mogen de maatschappijen aan andere dan de Bonds muziekfeestlijkheden deel nemen.

ART 19. - Geene Maatschappijen, vreemd aan den Bond, kunnen aan dezes muziekfeesten deel nemen.

ART. 20. - Door den algemeenen Voorzitter met de muziekbestuurders der deelnemende Maatschappijen worden cataloga's opgesteld:

A van gedrukte werken, met aanduiding der plaats waar men die kan bekomen en den prijs van aankoop.

B van zang- en instrumentale solostukken:

C van manuscripten, die bij het Hoofdcomiteit berusten en waarvan de maatschappijen op eigen kosten afschrift kunnen nemen.

ART. 21. - De Maatschappijen maken enkel gebruik van stukken uit de cataloga's en brengen er geene veranderingen aan toe.

ART. 22. - Het Hoofdcomiteit heeft het recht door eenen afgevaardigde repetitiën te doen houden voor eene of meer Maatschappijen eener groepafdeeling, alsook voor meer dan eene groepafdeeling.

Die repetitiën zijn verplichtend en niet openbaar. Tijdstip en plaats worden ten minste veertien dagen op voorhand bekend gemaakt.

ART. 23. - Het tegenwoordig reglement is goedgekeurd en aangenomen door de vooralsnu reeds deelmakende maatschappijen van den Bond.

DE ALGEMEENE VOORZITTER,
Peter BENOIT.

NOTA. - De muzikale samenwerking van elke provincie met hare hoofdstad niet alleen op uitvoerend gebied, maar ook op het gebied van het muzikaal onderwijs, heeft voor doel eene volstrekte eenheid tot stand te brengen, om alzoo aan elke provincie met hare hoofdstad eene vrije muzikale beweging te geven, en haar heur muzikaal typisch wezen te doen behouden, ofwel het te doen geboren worden en mettertijd te ontwikkelen.

Kroniek.

Tooneel en letterkunde.

- Voor den prijskamp, uitgeschreven door den *Vlaamschen Broederbond* van Brugge, voor het opstellen van een werk *over den bloei en het verval van den Brugschen koophandel in de middeleeuwen,* (prijs 500 fr.), is geen enkel stuk ingezonden.

- De maatschappij van Nederlandsche letterkunde te Leiden heeft in hare laatste jaarlijksche vergadering tot buitenlandsche leden benoemd de heeren: Daams, kan. reg. der abdij van Tongerloo, Pol de Mont, prof. te Doornik en Paul Fredericq, prof. te Luik.

- Het drama in drie bedrijven: *Arme Bertha*, door Alexander Dandois, is tot het genot der staatspremiën aangenomen.

- Naar wij vernemen, heeft mevrouw Catharina Beersmans hare verbintenis aan de afd. Rotterdam der kon. Vereeniging *Het Ned. Tooneel* voor eenige jaren verlengd. Ook zijn voor dezelfde afdeeling verbintenissen gesloten met mejufvrouw Wilhelmina Beersmans, dochter van onze hooggewaardeerde kunstenares, en met den heer W. Lemmens, voormalig bestuurder van den Vlaamschen schouwburg te Antwerpen.

- Hendrik Conscience, onze beroemde romanschrijver, is aan eene gevaarlijke ziekte ontsnapt.

De door iedereen zoo geachte Vlaamsche strijder, heeft over een viertal weken drie groote bloedspuwingen gehad, die gedurende eenige dagen zijn leven in gevaar hebben gebracht.

Thans is de achtbare grijsaard aan de beterzijde en reeds sedert eenige dagen brengt hij dagelijks eenige uurtjes over in den tuin van het Wiertz-museum, onder denzelfden boom, op dezelfde plaats, waar de Kindercantate van Hiel en Miry werd uitgevoerd, toen gansch Vlaanderen zijn groot letterkundig genie hulde bracht.

Verscheidene dagen is M. Conscience sprakeloos gebleven, doch thans mogen wij met genoegen aan Vlaanderen verkondigen, dat hij bijna gansch hersteld is.

Alle gevaar heeft opgehouden en dagelijks nemen de krachten van den romandichter toe.

Beeldende kunsten.

- De Kunstkring van Antwerpen heeft de leden aangeduid van de commissie van plaatsing en aanvaarding voor de tentoonstelling van Schoone Kunsten, die den eersten Zondag van Augusti geopend wordt. Zijn benoemd de heeren Is. Meyers, landschapschilder, Fabri, beeldhouwer, Michiels, graveur en Van Opstaal, bouwkundige. De heer Bource, schilder, heeft geweigerd deel te maken van de commissie en is vervangen door Karel Ooms, kunstschilder.

- In de zitting van den 2 Juli heeft het Kunstgenootschap van Gent benoemd tot leden der commissie van plaatsing te Antwerpen, de heeren: L. Tytgadt, D. De Keghel, Mattelé, kunstschilders, en van den Bosschc en Leroy, beeldhouwers.

Voor Brussel werden aangeduid de heeren: Aug. Serrure, Demanet en Guffens.

- De kunstschilder Maeterlinck is bewaarder benoemd van het muzeum van Gent.

- Het tafereel *Filips de Schoone,* van Albrecht Devriendt, is door den bekenden liefhebber Herriman, van Rome aangekocht.

- Ziehier de lijst der kunstwerken, welke in de tentoonstelling van den Kunst- en Letterkring te Gent te zien zijn: Mej. *Allard,* drie bloemschilderijen; de heeren *Boulvin*, van Ant. werpen, vijf schilderijen, verbeeldende bloemen, een waker, een binnenzicht van een atelier, den hof van den kunstkring te Antwerpen en een zicht van het Klein Begijnhof; *Cox*, van Brussel, twee schilderijen, landschap, een halte in Afrika en eene waterverfschilderij; mej. *Calmels*, van Gent, toebehoorten; de heeren *J. Delvin,* eene schilderij verbeeldende landverhuizers; *D. De Keghel*, drie bloemschilderijen, waaronder eene zeer groote, verbeeldende eenen hoek der bloemenmarkt; *Dael*, vier schilderijen, de bron, studiën naar de natuur, en het werkhuis van den schilder Van Aise; *Xaveer de Cock*, van Deurle, eene schilderij, verbeeldende eene kudde schapen; *Cesar de Cock*, van Gent, een landschap; mejufvrouw *Julia de Cock,* een landschap; mejuffer *De Vigne*, twee bloemenschilderijen; de heeren *C. de Bruycker*,

id., eene schilderij, verbeeldende op weg naar de markt; *Arm. Heins*, aquarellen en twee landschappen; *Kasteleyn*, een borstbeeld in gebakken aarde; *H. Leroy*, vier beeldhouwwerken, waaronder drie borstbeelden-portretten; *L. Maeterlick*, id., portret van mevr. Verhaeghe-de-Naeyer, echtgenoote van den Goeverneur van Oost-Vlaanderen; *Mattelé*, een bloem- en fruitstuk; *L. Mast*, twee beeldhouwwerken, waaronder een groep, verbeeldende Méléagre, een der helden halfgoden der heidensche oudheid, vooral vermaard door de jacht op het everzwijn van Calydon, dat hij doodde met eene werpspies; mej. *Peeters*, twee landschappen; de heeren *F. Scribe*, eene teekening en eene schilderij, verbeeldende eene jonge moeder; *G. Van der Straeten*, beedhouwwerken; *L. Van der Straeten*, zeezichten; *D. Van den Bossche*, een beeldhouwwerk, verbeeldende de wanhopige; *Van Rysselberghe*, twee schilderijen, namelijk een portret en eene ‘paysannerie’; *Van Poelvoerde*, een landschap, morgend in Vlaanderen; mej. *Van Butsele*, van Nukerke bij Oudenaarde, drie landschappen; de heer *K. de Kesel*, Gent, het borstbeeld van wijlen graaf de Kerckhove de Denterghem; *Wytsman*, drie schilderijen, verbeeldende bloemen en landschappen.

Nieuwe uitgaven.

OLIVIER TWIST door Ch. Dickens. 1^{e} deel, Gent, Ad. Hoste. In 8° 176 blz. met 1 plaat. - fr. 1.50.

Blauwe schenen.

Langs den grooten weg van Antwerpen naar... - Ja, de plaats noemen zou tot verkeerde veronderstellingen aanleiding kunnen geven, daarom zullen we maar X schrijven, - langs dien weg dan ratelde op eenen schoonen herfstmorgen een soort van geel geschilderd rijtuig, dat te gelijk iets had van eene kar, eene sjees en eenen stootwagen met eene kap op. Zoo raadselachtig als het rijtuig, zag er ook het paard uit dat er voorliep. Het had veel van eene bruin geschilderde schraag, waar een onnoozel kalfachtig hoofd opstond. In het rijtuig zat een heer van zoowat zeven en twintig jaar, heel zachtzinnig van uitzicht. Lang, mager, met eenen hoed op, die hem te groot scheen en een nieuw pak kleeren aan, zag hij er erg ‘op zijn zondagsch’ uit.

De jonge heer dacht te gaan voldoen aan eene uiterst vriendelijke uitnoodiging van een verren neef, om op diens jaarfeest aanwezig te zijn; doch de waarheid is dat gezegde neef, die lang van het bestaan van dit lid zijner familie onbewust scheen (de reden was dezes bekrompen geldtoestand) hem nu verzocht had, met het doel zijn hart te veroveren voor eene zijner twee dochters. Het is natuurlijk te begrijpen dat zoo iets maar gebeurt, nu Cyril Calfsacker (zoo heet de jonge heer) geld heeft.

't Was zoo. Hij had geërfd: een oude oom, waar hij nooit veel betrekking meê had terwille van ooms grillig karakter en een misverstand met wijlen Cyrils vader, had hem in eene vlaag van veranderlijkheid, een legaat van tweehonderd duizend franks gemaakt en was daarna gestorven. Dit geld was onzen vriend Cyril niet van onpas gekomen, want op zijn bureel had hij een mager loon: met dertien honderd franks 's jaars is weinig uitterichten. Dit verduidelijkt ook ten deele zijn ‘op zijn zondagsch’ uitzicht; want daar zijne vroegere plunjes gedragen, verknipt en gelapt

werden, tot ze (voor kleeren natuurlijk) een bijna Methusalemschen ouderdom bereikt hadden, kostte het hem eenige moeite, alvorens hij zich aan zijn nieuw gewaad kon gewennen.

Hij had al eenige malen ferm aan zijne vest getrokken, zijnen overjas, die opstroopte, naar beneden gehaald, zijnen das, die altijd scheef trok, terug in de orde gebracht, zoo beurtelings alle oproerige kleedingstukken getuchtigd, zijnen opschik ‘eenen revolutionairen boel’ genoemd en voorts aan niets gedacht dan aan de vroolijke ontvangst die hem te wachten stond, toen hem eensklaps een rijtuig voorbij snorde met een kloekeren, alhoewel niet aristokratischeren draver voor dan den zijnen. Cyril zag even in het rijtuig en...

Ach, rampzalige Cyril, had hij er liever nooit ingezien, want het was die eerste vluchtige blik misschien, waarvoor hij later dubbel, neen duizendmaal geboet heeft.

Ach die krullen! dat kopje! dat heele wezen! Cyril was overrompeld, zijne oogen volgden het kortstondig vizioen en weg was de neef, het feest en de nichten, weg de moeite die hij had om zijnen opschik in de orde te houden; doch helaas ook zij, het bovenaardsche engelachtige wezen in het rijtuig was verdwenen. Lang volgde hij het rijtuig met de oogen, doch weldra verdween het in eenen zijweg. Dit belette echter niet, dat hij altijd aan haar zou blijven denken - zwoer hij. Dat is al te erg, zult ge zeggen, na iemand slechts met éénen oogslag gezien te hebben, er op te verlieven en dan eenen eed op eeuwig aandenken te doen. Doch zoo ging het bij Cyril: in ééne minuut verliefd, daarna een uur of zoowat gelukkig in zijne liefde, om dan allerrampzaligst, den dag in de diepste wanhoop te eindigen; want van de twee of drie liefdesavonturen die hij had, was hem er nooit één enkel meêgevallen.

Nu echter stond hem iets bijzonder ergs te wachten. Hij ware wellicht terug gekeerd, hadde hij er iets van kunnen vermoeden, maar neen, 't was alsof het noodlot hem moedwillig in het gevaar dreef: hij bleef van den engel uit het rijtuig voortdroomen, en zoo naderde hij de gemeente, waar zijn neef huis hield.

Reeds vooraan in het dorp vond hij dezen, Petrus Pin genaamd, voor de deur zijner woning staan: een klein dik rond mannetje, met bijna onzichtbare beentjes en eene schelle stem. Neef Peter stak reeds van verre de armen uit, en toen het rijtuig stilhield, begon hij alle mogelijke moeite aantewenden, om er toch maar ver genoeg in te kunnen en Cyril de hand te drukken, maar neef Peter was te klein, of liever het rijtuig te hoog, dacht neef, want hij wilde volstrekt niet aannemen dat hij te kort en te dik was. Cyril steeg af en na hem verwelkomd en in de voorkamer geleid te hebben, sprak het mannetje: ‘En nu, lieve neef, zal ik de nichtjes, mijne dochters verwittigen om u in ons huis te ontvangen.’

Een oogenblik na neef Peters vertrek hoorde Cyril achter zich zachtjes eene deur openen, dan een proestend geluid als van iemand die een schaterlach wil en toch niet kan bedwingen; en dezelfde deur die met kracht wordt toegeslagen, dan in het andere vertrek een gedommel met stoelen, een geluid als van eene klap op eene wang, gemor, en de stem van neef Peter die aankondigt: Lieve kinderen, kom toch vóór, onzen lieven neef Cyrillus Calfsacker begroeten - en Cyril hoorde dat hij er stil bijvoegde ‘Houdt u goed, hoor, duivelsche Trees of ge zult gedrild worden’ Het heele tooneel had onzen goeden Cyril verbaasd. Uit dat proestend geluid kon hij niet wijs worden, want lieve Hemel, hij zag er toch zoo hoog komisch niet uit, dat iemand op het eerste zicht, voor hem moest uitbersten in lachen. Iets was zeker, dat Trees duivelsch moest zijn en neef weinig besef had van de klankweerkaatsende eigenschappen van zijn huis.

Nu ging de deur open en neef Peter voorafgegaan door twee zijner dochters trad het vertrek binnen. Nommer een van genoemde dochters was eene lange, knokerige juffer, uiterst rijp voor het huwelijk, die eene statige buiging voor Cyril maakte, hem kortaf met gemaakte innemendheid ‘Dag neef’ toevoegde en door Petrus Pin als Philomena aangesproken werd. Nommer twee bleek Louisa te heeten. Ze viel op onzen braven, verbluften Cyril aan, vatte hem bij de hand, en ondanks de weinig vriendelijke en na-

ijverige blikken die Philomena haar toewierp, voerde zij, evenals een romeinsch generaal uit de oudheid die koninklijke krijgsgevangenen in eene stad brengt, Cyril aan de met het onbijt bedekte tafel, duwde hem op eenen stoel en nam heel vrijpostig plaats naast hem.

Het was duidelijk dat Louisa een aanval op Cyrils hart deed en hare zuster, die effekt had willen maken met uiterst deftig en statig te zijn, den loef wilde afsteken. Maar van haar beider krijgslisten merkte onze jonge vriend niets, hij volgde nog altijd in gedachten zijnen engel uit het rijtuig, uit welke droomerijen hij opschrikte door weer een proestend geluid in den aard van dat in de voorkamer; en nu zag hij er de oorzaak van 1e in de gedaante van neef Petrus derde dochter 'duivelsche' Trees, eene vijftienjarige meid, die er tamelijk plaagziek en spotachtig uitzag en 2e in zijne eigene gedaante in een spiegel vóór hem, erg gehavend, de hairen verward, de das, frak, vest, overhemd in den grootsten opstand tegen zijne lidmaten. Zoo goed en snel mogelijk deed Cyril alle moeite om zijnen opschik in orde te krijgen; waarbij Trees nog eens proestte en waarna de nichtjes Philomena en Louisa, gedurende het ontbijt dat nu genuttigd werd, hunne wederzijdsche krijgslisten hernieuwden, listen die dan ook het kenmerk hunner beide karakters droegen. Zoo ging het den ganschen morgen voort, onder het bezoeken van neef Peters huis, tuin en verdere toebehoorten.

Arme Cyril! meer en meer nadert het noodlottige oogenblik, waarop hij na eenig kortstondig geluk diep rampzalig dit vreedzaam oord van huiselijk geluk en zusterlijken naijver in allerijl verlaten zal.

Doch laat ons de gebeurtenissen niet vooruitloopen en liever bestatigen dat het feestelijk uur van Peter Pins jaarfeest daar is, en de andere genoodigden langzaam komen opdagen. De ontvanger met zijne treurige graatmagere vrouw, benevens zijnen zoon met roodkoperkleurig hair, die doorgaat als erg en nutteloos verliefd te zijn op de statige Philomena. Een fantastisch wezen dat altijd, zijns ondanks, schijnt te willen verdwijnen, onder gedaante van een jong-

mensch met een vlokkig witachtig gelaat, rechtstaande haren en eene fortuin van fr. 30000, benevens een mager plaatsje van postmeester. Dan een oud kruidenier en zijne schitterende vrouw vol groene linten en goud, met zijne vier - zegge vier - trouwbare juffers eveneens met groene linten, welke laatste het belangwekkendste gedeelte van hun persoon zijn - zooals de, ook tegenwoordig zijnde dochter van den koster, die zoo 't schijnt naar den postmeester hengelt, nijdig opmerkt.

Het gezelschap zal haast voltallig zijn, alleen de dokter wordt nog verwacht.

Cyril, of liever zijne twee honderd duizend franks vinden veel bijval bij de ouders en trouwbare juffers. De zoon van den ontvanger ziet de krijgslisten van Philomena (die hem overigens bekend zijn) met een nijdig oog na, en de altijd ontduikende postmeester doet pogingen om toch een beetje op den voorgrond te komen, als er op eens gescheld wordt. Een algemeene doch eerbiedige en stille uitroep, ‘daar zijn ze’, neef Peter die vooruitstormt, een geruisch van zijden kleederen in den gang, de juffertjes die een preutsch gezicht zetten, en 't gelaat van den postmeester dat van dezelfde kleur als zijn das wordt, doen aan Cyril begrijpen dat er iets voornaams in aantocht is. Hij heeft goed begrepen, want daar treedt een lang mager man met een joodachtig uitzicht, gansch in het zwart gekleed, binnen. Hij groet erg deftig en maakt elke dame zijn kompliment, dat dan ook met een ‘welbedankt dokter’ beantwoord wordt.

Achter hem, aan den arm van neef Peter, komt.... (Aï, Cyril, hou u goed jongen!) de juffer uit het rijtuig van heden morgen!

Het is uit met Cyrillus levensgeluk: hij is geheel en gansch verliefd, hij voelt het wel. Hij wordt paarsch, rood, wit, blauw en zijn gelaat steekt sterk af tegen de groene linten der kruideniersdochters, waar hij tusschen geraakt is. Ook uit, neef Peter met uwe plannen, uit met de tweehonderd duizend franks. Philomena en Louiza gij kunt het beleg opheffen, uw neef is voor u verloren.

Cyril is zalig nu de dochter van den geneesheer (want het blijkt dat dit de verhouding tusschen den man in het zwart en de juffer uit het rijtuig is) hem nadert, en op hetzelfde oogenblik razend op zijn kleederpak dat, juist nu zijn levensschat hem naderbij treedt, in een ergeren opstand dan ooit schijnt te willen komen. Doch snel een ruk hier en een duw daar, en zoo denkt Cyril er weer recht aardig uit te zien.

Thans gebeurt er iets waarvan hij niet recht goed begrip heeft. Hij voelt in zijne hand eene kleine teedere poezelige dito, ziet een vizioen van blonde krullen, schitterende blauwe oogjes, een fijn wipneusje en een mondje met een spotachtige glimlach, voor zich.

Met de woorden, op eene schelle vrij onharmonieuze wijze uitgesproken, - ‘Mijnheer Noorts, Mejuffer Elisabeth Noorts, mijn beste neef Cyrillus Calfsacker,’ - stelt Petrus Pin zijnen neef aan vader en dochter voor.

Doch de harmonie volgt voor Cyril onder den vorm van Elisabeths stem die zegt:

- ‘Ik geloof dat ik de eer had Mijnheer reeds van morgen op den rijweg te ontmoeten?’

Cyril loochent het eerst stellig, voelt dan dat hij eenen dommen streek heeft uitgezet, raakt geheel in de war, loochent het nog eens zoo sterk, roept dan luide - ‘O ja, ik was uiterst verheugd’ - en eindigt dan met te bejammeren dat het vandaag niet regent.

Betje (zooals Elisabeth in het gezelschap genoemd wordt) weet niet wat dat al beduidt en laat Cyril dan ook staan na haren vader een vragenden verbaasden blik toegestuurd te hebben.

Terwijl Cyril wat tot bezinning komt, zetten de genoodigden zich aan tafel, waaraan ieder op eene plaats volgens eigen keus gaat zitten en het toeval wil dat Betje nevens den zoon van den ontvanger en rechtover Cyril, die nevens Philomena zit, te recht komt. De waardige ontvangerszoon werpt nu nijdige en zegepralende blikken op Philomena; deze ziet met naijverige oogen naar Cyril omdat hij altijd naar Betje kijkt, en

van haar eigen bestaan onbewust schijnt. Betje ziet het venster uit en Louiza, die door een ongelukkig toeval aan het andere eind der tafel zit, schijnt afschuwelijk boos, om de plaats die hare zuster heeft, terwijl de ongelukkige nevelachtige postmeester, door de vereenigde krachten van de vier kruideniers dochters - die gaarne wat dichter bij het jonge volk zitten - tegen Philomena aangedrongen wordt en zoo doende bijna geheel verdwijnt.

Dat onze vriend Cyril gelukkig was hoeft niet gezegd te worden. Philomena waagde nog eenige aanvallen op hem, was dan eens uiterst deftig, dan weer zeer innemend, maar door alles stak het gemaakte dwars heen. Cyril bleef onwrikbaar en zei bijna niets in zijne stille bewondering voor Betje. In het einde liep Philomena, om toch géén middel onbeproefd te laten, naar den ontvangerszoon over, doch te vergeefs. Zij begon er een luchtje van te krijgen wat het staren van Cyril beduidde.

Nu werd de soep opgediend en in stilzwijgendheid verorberd.

Ondertusschen overwoog Cyril, dat hij het niet bij het sprakeloos bewonderen alléén kon blijven houden en toch het een of ander woordje aan Betje zeggen moest, om er in gesprek met te komen. Hij nam daarom manmoedig het besluit aan mejuffer Betje meê te deelen, dat het hem toescheen dat X. nog al ver van de stad lag. Hortend stiet hij dan ook de eerste lettergreep van zijnen vijf minuten lang bedachten volzin uit. ‘Me’ - begon hij, maar ‘Juffer’ bleef hem in de keel; want juist op dit oogenblik zag Betje hem aan, dewijl ze bemerkt had dat ‘die rare vent’ haar iets zeggen wilde. Daarop wachtte Cyril een weinig, begon nog eens ‘me’, bleef weer steken, dan nog eens met dezelfde uitkomst, verzamelde al zijnen moed om het eene herhaalde maal te beproeven en kwam tot den treurigen uitslag van een vijftal kort achtereen uitgestootene ‘me's’, wonderwel aan het geblaat van een schaap gelijkend. Daardoor werd nu de aandacht van allen op hem getrokken en neef Peter vroeg, of hij soms onpasselijk was.

‘Wel neen’ antwoordde Philomena bitsig voor hem.

Zij wist wel wat het was, dat voelde ze wel aan zekere neiging om Cyril te stompen en om de onschuldige en onwetende oorzaak van haar verdriet, namelijk Betje, met water of eene andere vloeistof in het gelaat te smijten.

Na de opmerking van neef Peter kreeg Cyril eene kleur, en daar hem de woorden maar niet uit de keel wilden, besloot hij zich achteruit te houden en eene gunstiger gelegenheid tot spreken af te wachten.

Zoo onze vriend geen woord meer uitbracht, denken en droomen deed hij daarom, onder het voortzetten van het feestmaal, te meer. Hij zag zijne liefde door Betje reeds aangenomen, kreeg de toestemming van haren vader, trouwde, was gelukkig met haar, werd vader van verschillige kinderen, en was juist bezig zich in de geboorte van zijn negenste te verheugen, toen een soort van puntige stomp, hem door Philomena toegediend, hem deed opschrikken en bespeuren, dat het eetmaal geëindigd was en de gasten zich stil fluisterend oprichtten, om wat in den tuin te wandelen, totdat de koffie zou gezet zijn. Hij ook stapte na eenig dralen, nog geheel bedwelmd door den schoonen droom, den tuin in, waar reeds neef Peter en dokter Noorts, benevens de oudere genoodigden in een hoopje stonden te praten.

'Ik heb het er nooit aan opgemerkt' zegde neef Peter; waarop de dokter antwoorde 'heel wel, maar zoo iets kan zeer goed plotseling opkomen, het is meer gezien'. - Toen zij Cyril echter bemerkten, zwegen ze allen en lieten hem voorbijgaan.

Verder op vond hij Philomena, den zoon van den ontvanger, Louiza en heel het jongere gedeelte van het gezelschap bijeen. Daar ook scheen druk gehandeld te worden over een onderwerp, dat de sprekers echter, zooals bleek uit hun plotseling stilzwijgen, liefst voor Cyril verborgen hielden.

Een mensch in een gewonen toestand, en die niet dol verliefd is, hadde wellicht argwaan gekregen, dat er in beide groepen over hem geredetwist werd, doch Cyril bemerkte er niets van: buiten Betje zag hij niets en was hij voor niets vatbaar. Hij zocht Betje met de oogen, want hij

dacht, dat hij nu zijn spraakorgaan wel weer genoeg meester was geworden, om haar met zijne merkwaardige opmerking over den afstand van X. naar de stad te kunnen aangaan. Doch Betje was niet te zien.

Dat was jammer. Cyril voelde dat hij moed begon te krijgen. 't Zou dus nu gaan om Betje aan te spreken, doch het noodwendigste voorwerp, namelijk Betje, ontbrak.

Daar nu juist de postmeester, door de vier kruideniers-juffertjes, buiten den kring Philomena en Cie geduwd was, zonder hoop er ooit terug te kunnen inkomen, en Cyril lust had om het stoute plan Betje optezoeken, uittevoeren, sprak hij den postmeester aan om zamen, vertrouwelijk een toertje in den tuin van neef Peter te maken, zonder natuurlijk van het eigenlijke doel der expeditie te gewagen. Wonder genoeg, de postmeester stemde toe, tot groote verbazing der andere omstanders.

Aangezien de lezer zich eveneens zou kunnen ‘verbazen’ over de verbazing van Philomena en hare babbelgenooten, dienen eenige woorden opheldering gegeven te worden: Cyril had zich namelijk in aller oogen zoo zonderling onder het eetmaal gedragen, dat door eenigen, bij het opstaan van de feesttafel de vraag gesteld wierd, of Cyril soms aan plotselinge aanvallen van zinsverbijstering leed. Dit gedacht, vurig ondersteund door den dokter, die een kansje voor praktijk zag, werd door allen (niettegenstaande de bemerking van neef Peter, die wij hem hoorden maken bij het intreden van Cyril in den tuin) gretig aangenomen, behalve door Philomena. Ze hield staande dat zij het wel beter wist, doch nadere verklaring wilde ze niet geven. Als instinkmatig hadden de dischgenooten zich in twee kringen verdeeld, waarvan de eene over den anderen waken zou en Cyril goed in het oog houden voor het geval, dat hij tot razende dolheid zou overslaan en eenen moorddadigen aanslag op een der aanwezigen wagen.

Daarom vonden zij het van den postmeester een waagstuk, al even erg als geblinddoekt bij het schaatsenrijden, met Cyril rond den tuin te gaan. Doch de postmeester vond

er eene schoone gelegenheid in zich uiterst ‘interessant’ te maken, en misschien was er ook nog eene andere reden, aan ons, die zijn roodworden bij Betjes binnentreden opgemerkt hebben, wellicht niet zoo geheel onbekend. Daarom stemde hij toe, niettegenstaande de angstige blikken die de dochter van den koster hem toewierp, Cyril te vergezellen.

Arme goede Cyril, toonbeeld van zachtzinnigheid, u van bloeddorstige plannen verdenken op het oogenblik, dat uw hart zóó overvloeit van liefderijke gevoelens, dat ge ieder, zelfs den postmeester aan wiens zijde gij de paden van neef Peters tuin betreedt, in eene groote onmetelijke omhelzing van het heelal aan uw hart zoudt willen sluiten!

De tuin van neef Peter was vrij groot, met hoekjes, hagen, dichtbewassen seringabosschen, slingerwegen, hooge boomen en een paar prieeltjes, waarvan een, gansch aan het uiteinde van den hof gelegen, onzichtbaar was van uit neef Peters huis. Achter aan den tuin paalde een groot hof van een koopman uit Antwerpen, juist heden met zijne familie aangekomen.

Dat er duchtig over genoemde familie op de partij bij neef Peter gesnapt was geworden, hoeven wij niet te vermelden.

Cyril, door den heldhaftigen postmeester vergezeld, stapte langzaam door den tuin. Hij had al eens gerild, omdat hij dacht het geruisch van een kleedje te hooren, doch 't bleek eene kat te zijn die door eene haag wegvluchtte; dan dacht hij weer een lichtkleurig kleedje door het gebladerte heen te zien glimmen, was geheel bleek geworden, en weer rood, als hij aan een stok met een hoed op, een oud hemd van neef Peter zag fladderen, om musschen af te schrikken. Maar van Betje geen spoor. De postmeester scheen het erg druk te hebben over de aardappelziekte en de rupsen; gelukkig dat Cyril als een echte stadsjongen, er de drommel van kende, zoodat hij de erge bokken, die de postmeester maakte in het opklaren van eenige vraagstukken over die zaken, niet opmerkte, bokken voortspruitend uit postmeesters angst voor de dolheid van Cyril. Zoo waren ze langzaam een groot draaipad genaderd, aan welks einde bovengenoemd prieel stond.

Bij het omslaan van den weg, zag de postmeester eensklaps Cyril het hoofd vooruitsteken, dan hem met een paar glinsterende oogen beschouwen en een loop nemen naar het priëel, waar lange boonstaken nevens stonden.

Hoe kleine oorzaken toch aanleiding kunnen geven tot groote gevolgen en verkeerde uitleggingen! De postmeester dacht niet anders of Cyril, eensklaps razend dol geworden, liep op de gezegde boonstaken toe om er eenen uit te nemen en hem er duchtig mêe te rammelen. Daar het algemeen bekend is dat die voorwerpen nijdig doorslaan en de postmeester niet erg veel van vechten hield, bijzonder niet met dollemannen, is het licht te begrijpen dat hij het op een loopje zette. Na echter eenige slingerwegen doorkruist te hebben hield hij stil, overwegende dat hij dan een heel verhaal van eene heldhaftige worsteling met den krankzinnigen Cyril kon aaneendichten, om zich zoodoende eenen eeuwigen roem van moed bij al de juffers te verschaffen.

Doch de wezenlijkheid moest heel het plan van den postmeester in duigen slaan.

We hebben Cyril zien vooruitstormen en zich waarlijk nog al gek aanstellen, doch dit had zijne reden: een oogslag had hij slechts op het priëeltje geworpen en... Betje bemerkt die in het priëelje zat. Het was als een bruischende storm in zijn binnenste, die hem tot voortloopen noopte; hij zou alles op het spel zetten, hij moest Betje spreken, haar zijne liefde verklaren (de postmeester kon denken wat hij wilde) maar vooruit zou hij, vooruit; en voor hij zelf wist hoe, lag hij in het priëeltje op de knieën voor het natuurlijk erg verschrikte Betje, dat met den kreet ‘Ach lieve hemel’, voor eene opening in de haag van het naburige hof staan ging.

En nu, nu stikte hem de stem niet meer in de keel, nu hij in krachtige, diep gevoelde woorden, zijne liefde uitgalmde, nu zijne stem dan weer teeder klonk, dan woest en driftig, om daarna weer in eene kinderlijk eenvoudige verzuchting te veranderen.

Terwijl Betje niets deed dan stil uitroepen ‘o Louis, o Louis, zet toch geen dolle strekken uit anders is alles verloren! die man is gek, 'k zal Pa roepen, die zal me wel helpen, maar ga gij toch weg.’

‘Och, Mejuffer Elisabeth, riep Cyril aan 't einde van zijne liefdeverklaring uit, wat eischt ge van mij, om u te toonen hoe gaarne ik u zie, wat wilt ge dat ik doen zal? Hebt ge niemand die u beleedigd heeft? Ik zal hem in tweegevecht uitdagen. Leg mij reuzenwerken op, ik zal ze uitvoeren, om u te behagen, wat moet ik doen?’ Betje geene andere uitkomst aan het heele tooneel ziende, en voor ongelukken van wege Cyril vreezende, gaf hem een fermen duw, die hem met zijn hoofd in een hoop droge blaren deed terecht komen, en liep dan zoo snel mogelijk huiswaarts, luid roepend: ‘och Pa, lieve Pa, hij is razend gek geworden.’ Het was hart-verbrijzelend voor Cyril; hard was de zedelijke slag, dien hij ontving, harder nog dan de ferme klap die hij op zijne wang kreeg, vergezeld van eenen ruk aan zijnen das, met nog eene tweede klap, hem toegediend onder de woorden: ‘Wat gij zult doen? niets zult gij doen; u stil houden, dat zult ge. Kerel, zijt ge dol? Wat denkt gij! hier een andermans meisje komen opvrijen, hé?..’ en daarop gaat Cyril nog eens met zijn aangezicht door den hoop droge blaren, geheel bedwelmd, denkend dat hij in de voorkamer van neef Peter zit, dat zijnen tooi in afgrijselijke wanorde verkeert, en nicht Trees daarom aan het proesten is. Dat laatste is zoo: de schelmsche meid lag namelijk in een boschje op loer, daar ze iets vermoedde van Betje's vrijerij en eene bijeenkomst în het priëel met Mr Louis Dou, zoon van den koopman op het hof achter neef Peters huis.

We zien ons, jammer genoeg, verplicht onzen vriend in een benarden toestand en in de handen van den jaloerschen Louis achter te laten, en de al te nieuwsgierige juffer Trees te volgen, naar haar vaders uitgenoodigden, om eens te gaan zien wat uitwerksel daar al die gebeurtenissen gehad hebben.

Reeds was er verschillende malen gevraagd naar Betje, maar daar het gerucht rondliep dat zij met Trees een toer

in den tuin maakte gaf men er niet veel acht op. Na het vertrek van Cyril echter, begon de dokter ongerust te worden en wilde juist onder toezicht van de overige aanwezigen opsporingen in den tuin gaan doen, toen in de verte de postmeester kwam aangestormd met den uitroep: ‘De vreemde heer is stapel gek geworden, gauw, haalt koorden om hem te binden. Hij heeft mij bijna met een balk het hoofd ingeslagen, doch ik heb hem overmeesterd, dan is hij mij echter ontvlucht, en ik vrees dat hij nu iemand aan het vermoorden is in het prieeltje achter den tuin.’

De waarheid was evenwel dat hij het op een loopen gezet had, zoodra hij de opdreuning van Cyrils liefdesverklaring, die tamelijk luid voorgedragen werd, hoorde; hij had die voor een soort van plechtige uitdaging tot vechten aanzien.

Bij dit nieuws, natuurlijk algemeene schrik. De dochter van den koster alleen was uitgelaten van vreugde, ze dankte luidop den hemel voor de redding van dien braven, heldhaftigen postmeester, die nu uiterst ‘interessant’ werd.

De dokter, nu ongeruster dan ooit, riep uit dat iemand hem toch vergezellen zou, om Betje te gaan zoeken, maar niemand had lust, zelfs de dappere postmeester niet meer, en de ontvangerszoon, die wel wat zou gewaagd hebben om ook den naam van heldhaftig te bezitten, wordt nu weerhouden door Philomena, waarover hij hoogst verheugd is en dan ook maar daar blijft. De dokter wilde juist alleen gaan, toen Betje door een zijweg op een drafje aankwam en uitriep: ‘ach papa, lieve pa, gaat toch zien naar dien raren vent, hij is razend gek! hij wil me trouwen! en met alle geweld reuzenwerken uitvoeren!’ Betje wordt door allen omringd en ze verhaalt nu lachend op hare beurt het voorval: hoe ze *alléén* in het prieeltje wat uitrustte, hoe ze op eens schrikte van iemand die voor haar op den grond neerviel en voorts wat haar van het voorval bekend was. ‘Maar hebt ge nu ooit, riep Betje, waar haalt zoo een arme gek 't gedacht mij te willen huwen? ‘Noch zoo gek niet’ merkt de postmeester stilletjes, heel stilletjes aan, daar 't verhaal van Betje hem in een ietwat belachelijken toestand geplaatst

heeft; de ontvangerszoon laat zelfs al iets van pochen hooren.

Juist echter, toen Betje nog aan 't lachen was, kwam Trees in volle vaart naar haren vader toegeloopen, terwijl ze uitriep: ‘Ach vader ga toch naar neef Cyril om zien, hij wordt gedrild door dien vreemden heer, die met Betje in 't prieel stond te vrijen.’ Dat die woorden een afgrijselijke opschudding verwekten, zal wel begrepen worden.

‘Wat alle duivels,’ roept de dokter, ‘met een vreemden heer in een prieel? Bet, wat beduidt dat?’

‘Och pa, och allerliefste, goede, beste pa... 't is... 't is Louis... en ik had hem nog zoo gezegd.... Ach neen dat wil ik niet zeggen, - Betje schreit. - Och pa, 't zal nooit niet meer voorvallen. Ach lieve pa, laat ons naar huis gaan, ik zal u alles verhalen.’

De juffertjes en dames vinden het geval erg, heel erg, doch dat het trotsch, pronkerig Betje, twee benamingen haar door Philomena naar het hoofd gegooid, aanleiding geeft tot zoo'n soort van openbaar schandaaltje, kunnen ze, alles wel ingezien, nog al lijden: 't geeft stof voor de buurtpraatjes.

Alles was echter nog niet afgeloopen. Toen de dokter bewogen door de tranen van zijne al te gevoelige dochter, deze naar huis wilde leiden, en de overige gasten naar 't prieeltje wilden om te zien hoe het met de ‘*drilling*’ van Cyril door den vrijer van Betje stond, verscheen deze laatste voor hen, kwam bij den dokter, reikte hem een kaartje over en sprak toen:

‘Waarde heer Noorts! bevroedend dat er hier gewis eene buitengewone verwondering heerscht, door verschillige feiten veroorzaakt, heb ik de vrijheid genomen, (ik bid er u om verschooning voor, M^{r}. Pin), in dezen tuin binnen te dringen door eene opening in de haag. om eenige ophelderingen te geven, en daar de kogel nu toch door de kerk is, zoo ik geloof, eene vraag te doen. Mr Noorts ik verzoek u om de hand uwer dochter, zonder nochtans uwe oogenblikkelijke toestemming te vragen. Zoo gij nader verneemt wie en wat ik ben, zult gij medie gereedelijk schenken.’

Betje lachte door hare tranen heen, de andere aanwezigen

zuchtten langzaam en diep ah, en de juffers zetten een teleurgesteld gezicht.

Nu verhaalde Louis Dau hoe hij eene bijeenkomst had met Betje, zij in het prieeltje, hij achter de haag, hoe daarop een vreemdeling was voorgekomen, Betje verschrikt de vlucht had genomen, hij in een vlaag van woede, genoemden vreemdeling klappen gegeven had, en deze na vernomen te hebben, dat Louis sinds lang de liefde van Betje verwierf, door de haag, zijns vaders hof en voorts langs den grooten weg gevlucht was, onder het uitroepen van: 't is naar den drommel.

Eilaas, ja, het was naar den drommel! Toen hij door het hof van Mr Dau wegvluchtte, nam hij de baan naar Antwerpen, zijn rijtuig in den brand latend. Hij liep in éénen draf tot in de stad en belde afgrijselijk afgemat, zonder hoed, bij de menschen waar hij op kwartier woonde aan. Hij liep naar zijne kamer, sloot zich op en wilde in geen drie dagen iets eten. Hij kwam daarna weer bij, doch toen hem het bericht van Betjes huwelijk toekwam, sloot hij zich weer voor twee dagen op en bleef sinds dien altijd erg suf. Van neef Peter of de nichten wil hij niets meer weten. Zoo ge hem soms zien mocht, lezer, spreek hem als het u belieft nooit van een jaarfeest, want dan rilt hij van top tot teen en komen de droevigste herinneringen, als nijptangen, de huid van zijn voorhoofd bijeenwringen.

Augusti 1882.

LEO VAN AKEN.

Poëzie.

I.
Vlaanderens taalklok.

Daar hangt zij, die klok in den burchte, zoo stout
Door Vlaanderens eedle geslachten gebouwd;
Zij klinkt ons zoo schoon,
En 't harte klopt ons zoo vol op haar toon.
Bim, bam, bom!
Nog klinkt en nog klettert zij om!

Die klok is de klok van den burchte der taal,
Zij donderde als, onder Richilde, de Waal
's Lands rechten verslond,
En zong victorie! met juublenden mond.
Bim, bam, bom!
Nog klinkt en nog klettert zij om!

Zij donderde als de ijzeren Philip le Bel
Voor Vlaanderen daagde als een vorst van de hel,
‘Naar Groeningens veld!’
Zoo bomde de klok en 't was uit met geweld.
Bim, bam, bom!
Nog klinkt en nog klettert zij om!

Eerst kwam hier 't gespuis uit het Zuiden vol wrok;
Dan kwam 't korporaaltjen; en: zwijge die klok!
Zoo dreunde hun woord,
Ze ontwaakte en kondigde een storm uit het Noord.
Bim, bam, bom!
Nog klinkt en nog klettert zij om!

Toen kwam het jaar dertig, en sprak tot ons land:
De zang en de klank van die klok is geen Frank,
Daar stond zij weer op
En daverde: Vlamingen, bukt niet den kop 1!
Bim, bam, bom!
Nog klinkt en nog klettert zij om!

Nu roept zij tot Belgie zoo lang en zoo luid:
‘In Vlaanderen Vlaamsch, of al 't land is verbruid:’
Wie dát niet verstaat,
O, dat is een Leliaart, valsch kameraad!
Bim, bam, bom!
Nog klinkt en nog klettert zij om!

PRUDENS VAN DUYSE.

II.
De zonnedauw.
Uit ‘Bloemenleven’.

Ik wil u eene moord vertellen
Gepleegd door eene zwakke plant,
Die groeit in poelen en moerassen
Van 't Kempenland.

Ze draagt eene aar van witte bloempjes
En praalt met blaadjes rond en klein,
Versierd met vele roode haartjes
Als spelden fijn.

En op de kopjes van die haartjes
Lief blinken parelen hel als dauw:
Ook 't plantje heeft den naam gekregen
Van Zonnedauw.

Daar gonst een koperkleurige vliege
Al over 't stralend plantje thans:
Het bloemken knikt; en wenkend pinkelt
Der blaadjes glans.

Ziet hoe die stralen haar verblinden!
Ze zet zich juichend op het blad
En zingt: ‘In honigzoete droppen
Drink ik mij zat!’

Maar, ach! rond haar die wenkende haartjes
Vereenigen zich tot éenen klos:
Het diertje wentelt kop en pooten,
Geraakt niet los.

Het steekt, het draait zich, wentelt, spartelt...
Vergeefs! de banden blijven sterk
En knellen romp en kop en vleugels
Als nettenwerk.

Het vliegje smeekt om hulp en deernis:
Ach! niemand helpt het uit den nood!
Het spartelt nog eens en... daar ligt het
Op 't blaadje dood!

En lijk de wolf, na 't wreed vermoorden,
Het schaap verscheurt, er zich mee voedt,
Zoo eet de plant des diertjes spieren
En zuigt zijn bloed.

En als het zuigend vretend blaadje
Geen enklen druppel bloed meer vindt,
Dan opent het zijn kleverige armen,
Straalt blijgezind.

Haar buikjen immers is gevuld nu!
Doch de arme vlieg ligt droog en dood:
Haar frissche sappen maken 't plantje
Gezond en groot.

Is dat de wet van de natuur niet?
Het leven is een hevige strijd:
Het sterkste wezen of het slimste
Gelukt, gedijt.

Elk knaagt en vreet, elk steelt en plundert,
Elk zuigt en vangt zooveel hij kan:
Zoo luidt de schrandere leer van Darwin,
Den Engelschman.

TEIRLINCK-STIJNS.

III.
't Loopt alleen!

Zeg mij, lezer, hebt gij kindren?
- Dan staat dit gedichtje u aan.
Hebt gij geene, 'k vreeze stellig
Dat gij zegt: ‘Loopt naar de maan!’

Nu, om 't even, 'k wille dichten
Van mijn eenig duurbaar kind;
'k Wille zingen dat 't alleen loopt
En ik daar veel vreugd in vind.

Ja, mijn beste, 't loopt alleene!..
En juicht woelig in zijn vlucht;
En, wij staan er op te kijken,
Nu eens lachend, dan beducht.

't Loopt van moeder naar zijn vader,
Wen 't noch stoel, noch tafel zwicht,
't Voelt dat vrijheid, die zoo zoet is,
Hem reeds ook in 't harte licht!

En wij ouders - groote kindren!..
Staren vreemd elkander aan,
Als had 't zoontje nu door 't leven
Reeds een reuzenstap gedaan.

Dat zijn dingen, zeg dan, Lezer!..
Die m'in dicht bezingen moet!
Maar vergeef toch aan een vader
Dat hij zulks nu eenmaal doet;

Want een *niet* uit 't kinderleven
Is iets *groots* voor 't ouderhart:
In een lachje of in een zuchtje
Vindt het zijne vreugd of smart!

Dat het kindje dus maar loope!
De eerste stap is nu gedaan.
Maar dat 't nooi een voetje zette
Buiten 's levens rechte baan!

P.P. DENYS.

Komen, 1882.

IV.
Vergald leven.(*)

Na menig jaar ontmoetten zij zich weer,
Maar heen was hunne jeugd en heen hun liefde;
Wat al ging hun sindsdien niet door den geest,
Dat onbarmhartig beider harte griefde?
De heugenis aan nooit vergeetbaar heil
Kwam zich zoo vaak aan treurger beelden paren,
Zooveel sprak van den zaalgen tijd, toen zij
Op aarde 't duurbaarst voor elkander waren.

De tijd verzwond - hij heeft het niet gewild,
Dat eeuwge min hun harte zou verbinden;
In kwade luim heeft 't lot op hen gewrokt;
Wat scheen 't verbolgen op die trouwbeminden!
Het dreef hen ver uit 't vaderlijke huis,
Geen hartlijk afscheidswoord liet zelfs zich hooren,
Geen laatste zoen, geen handdruk, geen vaarwel,
Zij waren eeuwig voor elkaâr verloren.

Ze ontmoetten weêr elkaâr en uit hun mond
Steeg toen 't geheim van lang verborgen lijden,
Hoe wreed voor beiden 't afzijn was geweest,
En hoe zij tegen wanhoop moesten strijden.
‘Voorbij - sprak beider mond met diep gezucht -
De schoone droom der jeugd voor heel ons leven!’
‘Een andre kwam, sprak zij, en bood zijn hart;
Ik weigerde! 'k had u het mijn gegeven.’

En hij? - Nooit heeft hij zijnen plicht verzuimd,
Hem door het ijzren noodlot opgedrongen;
Soms droomde hij van iets uit vroeger tijd,
Waarvoor hij vaak de handen heeft gewrongen.
Zij scheidden, gaven koortsig zich de hand,
Met onderdrukt geween en hartebeven;
Dan sprak zij voor het laatst, met doffe stem:
‘Aan u alleen had ik mijn hart gegeven!’

ADOLF BEERNAERT.

(*) Uit ‘*Fantazie en Leven*’ onlangs bij J. Vuylsteke te Gent verschenen.

V.
Ik vergeet u niet.

Mijner hartsvriendinne.

Niet verre van de woelge stad
Strekt zich een lusthof uit,
Waar ik op eenen morgend zat,
Naast mij mijn elpen luit.
Ik zong een lied dat droevig klonk,
Terwijl het vogellijn
Den dauwdrop van het bloempje dronk,
Dat in den zonneschijn,
Ontplooide zijne blaadjes zacht,
Die fijner als fluweel,
Bekoorden 't oog door hunne pracht,
Van lieflijk blauw en geel.

‘Voor mij is alles zonder kleur
‘Natuur heeft geene pracht,
‘De rozen bloeien zonder geur,
‘'t Is in mijn geest steeds nacht.
‘Doch niemand die met medelij
‘Aanschouwt mijn droef geween,
‘Geen hart dat minzaam klopt voor mij.
‘Ik ben altoos alleen. -

Zoo klonk, beroofd van kracht en klem,
Mijn schor en klagend lied,
Toen eensklaps suisde een zoete stem:
‘Ik toch vergeet u niet.’
En duizend bloemen vielen thans,
Voor mijne voeten neêr;
Zij schitterden met kleur en glans,
En stortten vreugde weêr
In mijnen boezem, die ontgloeid
Was vol van rein genot,
Natuur hield mijnen geest geboeid,
Ik dankte vurig God. -

Sinds dan bemin ik 't bloempje zeer,
Dat fijner als fluweel,
Schijnt mij zoo minzaam toe en teêr,
Met blaadjes blauw en geel.

CONSTANT WOLFS.

Antwerpen, Juli, 1882.

VI.
Dankwoord

AAN

de achtbare heeren Leden van den Gemeenteraad der stad Dixmuide, voor het mij vereerend besluit, dat genomen werd om een gedenksteen in mijn geboortehuis te plaatsen, en tevens deszelfs straat MARIA DOOLAEGHE STRAAT *te heeten*(*).

Wie had het ooit gedacht, Mijnheeren,
Dat gij nog zoudet 't kind vereeren,
Dat elk eens noemde '*wilden knecht!*'
Dat zich aan 't jongensspel gewende,
Geen popje schier noch wiegje kende,
Maar bleef aan 't jongensspel gehecht,
Aan hoepel, knikkers, kaatsbal, vliegers,
Zij in het luchtruim stoute wiegers,
Die deden jublen van plezier,
Hoog reikend aan de wolken schier.
Dan zocht ik wakker vogelnesten
Met makkers in het Noord of Westen,
Of 'k vangde vischjes in de gracht,
En stond soms aan een boom ter wacht,
Terwijl mijn speelmaats kriek of peren
Stout durfden 's ouders tuin ontweren.
Zoo was mijn kindertijd, voorwaar.
Ik telde toen maar ruim tien jaar.
Maar 't eerste dat mijn geest opwekte,
Mij tot een ernstig denken strekte,
Was 't *hoogkoor*(**) onzer stedekerk,
Mij lokte en streelde 't beeldenwerk,

(*) De heeren leden van het Stedelijk Bestuur, zijn:
DAUTRICOURT-WOETS, Burgemeester.
PARET, EDMOND, Schepenen.
FEIJS-KESTELOOT, Schepenen.
DE BREIJNE-DU BOIS, Raadsheer.
VAN DUIJFHUIS-PATRICIUS, Raadsheer.
MULIER-VAN PARIJS, Raadsheer.
VANHILLE-VANRENINGHE, Raadsheer.
DOOLAEGHE-VANACKERE, Raadsheer.
DENAUX-DE BREIJNE, Raadsheer.
VANHOUTTE-VANGEELUWE, Raadsheer.

(**) Beroemd Monument van 1535.

Terwijl ik knielde aan moeders zijde,
En mij in ieder beeld verblijdde.
  Toen zich mijn geest ontwikkelde, en
  Mijn hand deed grijpen naar de pen,
Beschouwde ik 't *Wonder*: Blad en loover
Dooreengekruld als bij getoover,
  In duizend kronkels saamgevat.
't Verbazend snijwerk, als uit fijnen draad geweven,
Schonk mij begeestering, vreugd en leven
  Als had een godshand die gebaard.
  Was 't dan mijn zending hïer op aard
Een sprankje van dat vuur te voelen,
Dat kunstlust door het bloed doet woelen?
  Ik spande snaren, stemde 't lied
  En vrienden op het kunstgebied
Die leerden mijn bevreesde vingren
Zich stouter over 't speeltuig slingeren...
  En zie! 't Eens wilde kind staat nu,
  Bestuurders, met gebloemt voor U,
Ten dankoffrand door 't hart geschonken.
Heeft mij de vorstelijke eer omblonken,
  Ook gij vlocht voor mijn naam een kroon,
  Niet minder waard, niet minder schoon.
Na vijftig jaren moedig streven,
Bij trouw volhardend geestesleven,
  Vergaarde ik in mijn wintertuin,
  (Wiens groei en bloei verging tot puin)
Een krans; draagt hij geen groen, als amber fijn en geurig,
Geen puikgebloemte frisch en fleurig,
  De dank van 't harte schuilt er in
  Voor volksgeest en uw burgermin.
Eer U! Stadsvoogden, Kunstwaardeerders,
Gij, kennis-, wetenschapvereerders,
  Die elke nutte bron ontsloot
  Voor 't volk in uwen stedeschoot.
En mag mijn naam den tijd verduren,
't Is dat gij dien op gevelmuren
  Doet beitlen voor het nageslacht,
  Beveiligd voor den jaren nacht.
Eer U! wiens denkkracht kan beseffen
Wat moed het kost zich op te heffen,
  Als vrouw, van uit het stof der aard,
  Wanneer zij kunst aan plichten paart.

'k Ben trotsch op U, trotsch op mijn stad,
Die zulk bestuur naar waarde schat,
Dat 't veilig roer van haar belangen
Kloek aanvat, en haar naam doet eereloof omhangen.
Leest eens aan mijn geboortewoon
De naneef uwe daad, zoo schoon,
Voor mij niet zal hij 't hoofd nêer buigen,
Maar stadsregeering dank betuigen,
In naam van Wetenschap en Kunst,
Vereerd, gesteund door hare Gunst!

Vrouwe VAN ACKERE,
geb. MARIA DOOLAEGHE.

December 1881.

Heinrich Flemmich.

Waarde Kunstbroeders,

Mag ik allen, die uwen BODE lezen, *Sang und Klang* aanbevelen, een bundel liederen enz. van Heinrich Flemmich, zooeven bij Adolf Kiepert, hofboekhandelaar te Freiburg in Breisgau, van de pers gekomen? De H^{r} Flemmich (vroeger Ludwig Percival) is een der beste vrienden onzer zaak: hij vertaalde reeds veel van Vlaamsche dichters, en heeft plan om ook novellen uit te geven onder den titel *Vlämisches in deutschem Gewande.*

Sang und Klang (3 mark) bevat menig meesterstukje; doch beter dan erover te schrijven, zal 't zijn er een paar te laten lezen: kunst toch wordt gewrocht om *zelf* hare toovermacht uit te werken, niet om sommigen, die *kennen,* tot op de schouders te helpen van hen die *kunnen.*

Jammer dat deze stukjes bij 't vertalen veel verloren! Wie Duitsch leest, neme Flemmichs boek zelf ter hand; hij zal 't niet betreuren.

Wat mij ter harte gaat.

o Voer mij niet ten grave, Dood,
Sluit mij niet op in de enge kist,
Eer ik toch iemand hielp in nood,
Toch éénmaal tranen heb gewischt.

o Laat me eene eedle daad begaan,
Eer ik verdorre als krakend riet,
Eén korrel strooien tusschen 't graan,
Waar zeegnend God op nederziet.

Dat ééne ziel, dat één gemoed
Mij innigdiep gedachtig zij,
En zegge, waar een harte bloedt:
'Wat englen doen, deed hij voor mij!'

Het bedrogen Meisje.

Denk niet aan mij, wanneer gij joelt en lacht,
Met vrienden slempt, die God u niet verleende:
Uw hart zij rustig, rustig dag en nacht:
Het booze toeval toone u onverwacht
Mijn aanzicht niet, - het natgeweende!

Denk niet aan mij bij 't zinken in den arm
Der vrouw, die zich voor God met u vereende:
Zacht zij haar borst; slaap zalig in en warm;
Rijze in uw droom met knarsing en gekerm
Mijn aanzicht niet, - het natgeweende!

Maar denk aan mij bij 't wenken van de Dood.
Verhoede uw kind dat uw gemoed versteende.....
Breekt zweet u uit, en krimpt uw hart van nood,
Aanschouw haar dan, die u vergeving bood:
Zij bidt voor u, - de natgeweende!

JULIUS DE GEYTER.

Is dat niet waarlijk schoon?

Boekbeoordeeling.

I.

Een Vlaamsche Jongen, door Wazenaar. (Dr Amand de Vos). 2^{e} omgewerkte, vermeerderde uitgaaf. Gent, Julius Vuylsteke.

Een zeldzaam verschijnsel mag het heeten, dat een schrijver een verhaal *omwerkt* en *vermeerdert*, alvorens het ten tweeden male te laten verschijnen. Zulke handelwijze getuigt reeds van eene streving naar volmaaktheid, welke alleszins moet geprezen worden, niet slechts om hare zeldzaamheid bij onze schrijvers, maar vooral om den moed, welke daartoe vereischt wordt.

In zijne voorrede duidt de schrijver in korte woorden de wijzigingen aan, die hij aan zijnen eersteling toebracht. Daar schrijft hij: ‘Al de verzen, op zeer weinige na, en sommige afgetrokken beschouwingen heb ik weggeschrabd; zekere verzuimde toestanden, waarin het beloop der vertelling min spoed en meer licht eischte, en die nauwelijks waren aangestipt, zijn breeder ontwikkeld; een aantal tafereeltjes hertoetst en voltooid; overgangen geleidelijker gemaakt; enkele tooneelen meer zichtbaar met de handeling verbonden en veel andere plaatsen in de bijzonderheden overgewerkt. Voornamelijk werden er onuitgegeven, onlangs geteekende schetsen uit de kinder- en schoolwereld, uit het soldatenleven en 't ziekenhuis bij gezameld.’

Een Vlaamsche Jongen is de levensgeschiedenis, in al hare bijzonderheden, van eenen boerenjongen uit Vlaanderen, die van koewachter student wordt, en dorstig naar wetenschap en vrijheid, tegen eigenbaat, vooroordeel en stoffelijke moeilijkheden strijd voert, en ten slotte als geneesheer een onafhankelijk bestaan geniet.

Als een zelfstandig, aaneengesloten geheel kunnen wij het boek niet beschouwen; gebrek aan eenheid springt bij het lezen al dadelijk in het oog. De schrijver heeft zelfs in deze nieuwe uitgave de verschillende schetsjes nog vermeerderd en daardoor, onzes dunkens, den samenhang nog meer

verbroken. Op ons maakt dit werk denzelfden indruk als eene groote lijst, waarin twintig a vijf en twintig verschillende tafereeltjes, allen in een afzonderlijk lijstje, zijn gevat: werpt men eenen blik op het geheel, dan wordt men wel getroffen door de pracht der kleuren en het heldere licht, maar de algemeene indruk is niet bevredigend. Het is eerst wanneer men elk schilderijtje afzonderlijk beschouwt, dat men de meesterlijke teekening, de fijne kleurschakeeringen, de treffende natuurwaarheid der stukjes bewondert, en hem, die ze vervaardigde, een kuntenaar noemt.

Wij zullen de verschillende tafereeltjes niet opsommen, welke het boek van Wazenaar bevat. Genoeg zij het te zeggen, dat de schrijver een fijn opmerker is, die de velden en het buitenleven kent, en met getrouwheid weet terug te geven. Men leze de schetsen van het leven op de hoeve, in het college, bij dienst, aan de hoogeschool, in het gasthuis, om zich te overtuigen in welke ware kleuren zij geschilderd zijn. De personen, die er in voorkomen, leven, spreken en bewegen zich vóór u, als of de schrijver ze uit de natuur gegrepen en ze in zijn boek geplaatst had.

Niet minder schoon is de kleur - de taal - welke Wazenaar voor zijne schetsen bezigt. Geene gezochtheid, geene overdrevene sierlijkheid merkt men hier op, maar waarheid en juistheid in de keuze der woorden, waarmede een toestand geschilderd wordt. Alleen het gebruik van enkele volzinnen in gewestspraak, denkelijk gebezigd om de tafereeltjes eene lokale kleur te geven, vinden wij in *Een Vlaamsche Jongen* geenszins gewettigd. Onzes inziens kan het hier aangewende dialekt de schoonheid van het werk niet verhoogen; voor velen blijft het, ondanks de bijgaande nota's, onverstaanbaar, en derhalve zagen wij het liever uit het boek geweerd.

Wij hebben dit ‘gemengeld verhaal’ zooals de schrijver zijn boek heet, ‘tot aan het slot gevolgd’, en zijn, voor wat het verhaal zelfs betreft, niet volkomen voldaan. Juist dàt slot hadden wij aan het boek niet gewenscht. Waar de schrijver de jongelingsliefde van zijnen held voor Celina in deze nieuwe uitgave meer op den achtergrond heeft geschoven, heeft hij voorzeker wél gedaan, en daardoor heeft hij zijn boek aan waarheid doen winnen. Maar waarom de ouders van den *Vlaamschen Jongen*, zij die in de eerste helft

van het werk eene zoo belangrijke rol vervullen, in de tweede helft van het tooneel verdwijnen, dat begrijpen wij niet goed. In deze omgewerkte uitgaaf had Wazenaar deze leemte gemakkelijk kunnen aanvullen en zijn verhaal zou daardoor stellig aan eenheid hebben gewonnen.

Doch genoeg. Uit deze bespreking zal, meenen wij, klaar gebleken zijn, dat Wazenaar door dit boek eene eerste plaats heeft veroverd in de rij onzer Nederlandsche letterkundigen. Ongetwijfeld zal de strekking van *Een Vlaamsche Jongen* door velen in Vlaanderen worden afgekeurd; maar al degenen, die eenen schrijver, onpartijdig, als schrijver beoordeelen, zullen, ondanks het verschil van denk- of zienswijze, het onbetwistbaar talent erkennen, dat Wazenaar in zijnen eersteling heeft ten toon gespreid.

P.N. VERHULST.

II.

Nog over Critiek, door Wazenaar. (D^{r}. Amand. De Vos). Gent, J. Vuylsteke. 1881.

Dit keurig gedrukt boekje van 130 blz. bevat: 1. Inleiding; 2. Wazenaar aan Olympio, over *Een Vlaamschen Jongen*; 3. Aan *De Portefeuille*, (letterkundig weekblad van Amsterdam) I; 4. Aan *De Portefeuille*, II; 5. Aan den Heer Pol de Mont; 6. Nabericht.

Hebben wij hierboven onze bewondering uitgedrukt over den moed van eenen schrijver, die zijn eerste boek omwerkt en vermeerdert, niet minder bewonderen wij het geduld, den moed en de vaardigheid, waarmede Wazenaar de critieken over zijnen eersteling uitpluist, bespreekt en wederlegt. Maar wij vragen ons terzelfdertijd af waar dat heen zou, indien ieder schrijver het voetspoor van Wazenaar volgde, en voor elk zijner verschijnende werken een boekdeeltje anticritiek in het licht zond.

Rechtuit gesproken, wij begrijpen het nut niet, dat een boekje als *Nog over critiek* bewijzen kan; maar wat wij

weten is, dat het aanleiding kan geven tot pennetwisten, die, hoe kalm ook begonnen, niet zelden ontaarden in onaangename, soms betreurenswaardige personaliteiten.

Wij zijn van meening dat Wazenaar zijnen tijd beter kan gebruiken. Als romanschrijver, als dichter heeft hij verplichtingen tegenover het Nederlandsch lezend publiek. Hij gebruike zijne ledige uren tot het voortbrengen van zulke werken, die zijnen naam vereeuwigen en ons volk veredelen kunnen.

P.N. VERHULST.

III.

Betty, schetsen uit het leven der zinneloozen te Gheel, door Dr J. Al. Peeters, geneesheer-opziener der kolonie.

'Niet slecht!' klonk het in mijne kamer, toen ik, na dit boekje ten einde te hebben gelezen, het met genoegen ter zijde legde. Ik was alleen; het moest dus mijne eigene stem zijn die ik had gehoord.

Inderdaad, het werkje is niet van verdiensten ontbloot; integendeel! de taal is over het algemeen eenvoudig, en de schrijver weet den lezer belangstelling in te boezemen voor hetgeen hij vertelt, eene kunst die voorzeker niet aan iedereen is gegeven.

Wij bezitten reeds verschillende schriften over de kolonie van Gheel en de behandeling der krankzinnigen aldaar. De heer Peeters leert ons nog ongekende bijzonderheden; andere heeft hij op eene nieuwe, duidelijke wijze ingekleed en toegelicht, vooral waar dit de verzorging der arme zinneloozen geldt. Van dit laatste punt spreekt hij blijkbaar met voorliefde, iets dat van zijn goed hart getuigt, als doktor en als mensch.

Na de opkomst der kolonie in korte trekken te hebben geschetst, vangt de schrijver zijn verhaal aan, een verhaal,

waarin hij zijne inbeelding den vrijen teugel geeft, dus een roman; maar een roman meestal binnen de grenzen der mogelijkheid bepaald. Pachter Jan-Joseph Dielens, de hoofdpersoon, is een echt menschlievend man, die door het zachte verplegen der bij hem inwonende, vroeger eens rijke, doch thans arme verlatene, en door tegenspoed zinneloos geworden, Mev. Emma de Mornil, al zijnen dorpsgenooten tot voorbeeld strekt en hen tevens met wijze raadgevingen ter zijde staat. Hij wordt door zijne dochter Betty, het eenige kind dat wijlen zijne brave vrouw hem had geschonken, in de verzorging der ongelukkige trouw geholpen. En toen Mev. de Mornil eensklaps door de vreeselijke typhuskoorts werd aangetast, wilde hij haar, ondanks de waarschuwingen van den geneesheer, in zijn huìs behouden, met het treurige gevolg dat hij zelve eindelijk door die besmettelijke kwaal werd aangerand en als een offer zijner menschlievendheid moest bezwijken.

Haar onophoudelijk nachtwaken en ook het zware verlies dat haar door het afsterven haars vaders had getroffen, wierpen Betty insgelijks op het ziekbed, en hoe ongaarne zij ook de verdere verpleging der krankzinnige opgaf, en hoe diep dit haar meelijdend hart griefde, was zij ten slotte toch genoodzaakt tot die smartelijke scheiding hare toestemming te geven. Deze was op het punt in uitvoering te worden gesteld, toen er onverwachts een vreemd persoonaadje opdaagde, namelijk de heer Pieter Jans, de eerste verloofde van Emma Mastenberg, zijne nicht, welke door haren vader gedwongen, met de Mornil trouwen moest, omdat deze van adel en vermogend, en Pieter Jans daarentegen slechts van burgerfamilie en een onbemiddeld man was. Deze laatste vertrok, met de wanhoop in het hart, naar Batavia, won er eene aanzienlijke fortuin en keerde, nu juist op het gepaste oogenblik, als een reddend engel terug.

Dit onverwachte optreden van Pieter Jans is waarlijk wat al te verre gezocht en niet van onwaarschijnlijkheid vrij te pleiten. Een ambtenaar in Oost-Indië in Nederlandschen dienst, die gewetensvol zijne plichten nakomt, zooals de heer Jans bleek te zijn, heeft wel wat anders te doen dan gedurende achttien of meer jaren om een liefje te blijven zuchten, dat hij niet tot vrouw heeft kunnen verkrijgen!

Het leven in de heide is naar de natuur geschilderd en de verschillende personen die in het verhaal optreden, zijn veelal goed getypeerd, zooals pachter Dielens, Betty, Karel Verbelen, vrouw Schrijnen, enz. Wellicht *sermoont* de schrijver hier en daar een beetje te veel, of laat hij andere het voor hem doen; maar dit ziet men gemakkelijk door de vingers, ter wille der lieve tafreeltjes van het heideleven, die hij ons voor oogen stelt. In zijne bewondering voor de heide gaat de heer Peeters somtijds zelfs wat al te verre; alzoo drukt hij op bladzijde 15 de hoop uit, dat er altoos, hier of daar, een gedeelte der heide haar vroeger karakter zal blijven behouden: Wij integendeelzouden het als eene weldaad beschouwen en den dag zegenen, waarop die barre zandstreken teenemaal zullen verdwenen zijn en voor vruchtbare akkers zullen hebben plaats gemaakt.

In zijn voorwoord zegt de schrijver: ‘Van elke belangwekkende omstandigheid heb ik rekening gehouden, ik heb eenen blik geworpen op de geschiedenis onzer kolonie, met de hoop eens, indien God mij tijd en krachten verleent, haar in de verschillende tijdvakken van haar bestaan, door den loop der eeuwen te volgen.’ - Wij van onzen kant drukken hier ten slotte den welgemeenden wensch uit, die hoop spoedig verwezenlijkt te zien en dat hij ons eerlang met nieuwe schetsen uit het leven der zinneloozen - waarvan er thans niet minder dan 1600 te Gheel worden verpleegd - verrassen zal. Niemand is daartoe beter in staat dan de schrijver van *Betty.*

Antwerpen.
J. STAES.

De ‘Parsifal’ van Wagner.

Het volgende is eene korte uiteenzetting van de Graal-sage, en van de wijze waarop Wagner die stof in zijn *Parsifal* heeft verwerkt. Daarbij is als leiddraad gebezigd een boeksken, dat zij, die breedvoeriger toelichting verlangen, zich kunnen aanschaffen: O. Eichberg's *Parsifal.*

De sage van den Graal hangt samen met die van het Paradijs. Van al de heerlijkheid, welke de mensch door zijn zondenval in Eden verbeurde, bleef slechts één enkel reliek over: een smaragden schotel[1], die in het bezit geraakte van Jozef van Arimathea. Uit dezen schotel at Christus met zijne discipelen het laatste avondmaal: in dezen schotel ook werd het bloed opgevangen, dat vloot uit de wonde in de zijde des Gekruisigden: en zóó werd dit kleinood eener bovennatuurlijke kracht deelachtig. Het werd als een toetssteen tusschen reinheid en onreinheid. Slechts de reinen (d.i. de sexueel reinen) zijn in staat het te zien, het op te heffen en te dragen. Dezen ook slechts mogen zich aan den dienst er van wijden: en wie den Graal aldus dienen mag, dien voedt en beschermt hij, dien bewaart hij voor den dood, dien verleent hij eeuwige jeugd.

Na Jozef's dood droegen engelen den Graal hemelwaarts, om hem later weer toe te vertrouwen aan de hoede van Titurel, een fabelachtig koning van Anjou, die de orde der Templeisen of Graalridders stichtte, en voor den Graal zelf een wonderlijk kostbaren burcht bouwde (Montsalvat: Berg der Redding), waarin de schat bewaard bleef. Om Montsalvat heen lag een dicht woud, dat niemand ongeroepen kon doorschrijden. Want de Graal riep zijne ridders en behoeders - *‘Arm und Reich, Männer und Meide’.* En (dit dient er bijgevoegd) ook dien geroepenen, behalve dat zij rein moesten zijn, werd het geheim van den Graal slecht dàn geopenbaard, wanneer zij uit eigen beweging er naar vroegen. Wie zonder innerlijk verlangen naar de wonderen van den Graal hem naderde, die bleef, hoezeer rein en geroepen,

(1) *Graal* is afgeleid van het oud-Fransch *greal*, Provençaalsch *grazal*, middeneeuwsch Latijn *garalis* of *grasales* - schotel.

uitgesloten van de heilige gemeente. Voorts moesten de verkorenen zich door een vlekkeloos leven de hun toebedeelde genade waardig toonen. Zij moesten steeds bereid staan tot alle echte ridderdaden, en vóór alle dingen de min des vleesches afzweren - behalve wanneer zij, zooals Lohengrin, buiten het Graals-gebied naar verre landen werden afgezonden. Slechts de Koning van Montsalvat mocht met eene kuische vrouw in den echt treden.

Jaarlijks op Goeden Vrijdag daalde er eene witte duive (de Heilige Geest) uit den hemel neder, en legde, om de wonderkracht van den schotel te hernieuwen, daarin eene witte ouwel, het symbool van Christus.

Ziedaar, in hoofdtrekken, de schoone en diepzinnige legende van den Graal.

De sage van Parsifal nu stond oorspronkelijk met die van den Graal in geen verband. Zij is van Keltischen oorsprong, en verhaalt hoe een koningszoon, door zijne moeder in een woud eenzaam grootgebracht, op avonturen uittrekt, en dan, als hij na tien jaren met roem gekroond tot zijne moeder terugkeert, haar van verdriet over zijne afwezigheid gestorven vindt.

Wie het eerste deze beide sagen tot een dichterlijk geheel samensmolt, en daarbij ook nog eene derde invlocht (de legende van koning Artus en de ronde tafel), was Chrestien de Troyens in zijn *Conte du Graal.* Eene latere, beter bekende en meer gelezen bewerking dezer drievoudige stof is het heldendicht *Parcival* van Wolfram von Eschenbach, wiens dichterlijk genie er in slaagde uit het ruwe materiaal van tallooze liefdesavonturen, geweldige ridderdaden en onmogelijke gevechten een stuk poëzie te maken, dat door Eichberg te recht verheerlijkt wordt als ‘een hooglied der zelfverwinning, van het haken en dorsten der ziel naar het allerhoogste.’

In Eichberg's boekje vindt men den inhoud van Wolfram's *Parcival* bondig verhaald. Wij echter moeten ons thans tot de bewerking van Richard Wagner wenden, die, hoe nauw ook bij de handeling van Eschenbach's epos zich aansluitend, toch (ook om den wille van de hoog noodige vereenvoudiging) in neventrekken daarvan afwijkt, o.a. hierin, dat in Wagner's tekst de legende van Koning Artus ongebruikt

is gelaten. Overigens spreekt het van zelf, dat Wagner de stof heeft gedramatiseerd.

Vooraf nog eene opmerking. Wolfram's held heet Parcival. Wagner echter, steeds zoekende naar woord- en zinnespelingen, heeft er Parsifal van gemaakt, eene samenstelling van twee Arabische woorden *fal* en *parsi* - dwaas of onnoozel, en rein. Met dien naam kenschetst hij dus meteen het karakter van zijnen held: een reine dwaas of onnoozele: een uitverkorene, die aanvankelijk zijne roeping mist door eene zekere trage nuchterheid, doch straks door kamp tegen verzoeking en beproeving eerst komt tot het besef van menschelijk lijden, en later tot het bewustzijn van zijne eigene hoogere kracht. '*Durch Mitleid wissend*,' wordt Parsifal, '*der reine Tor*'. Wagner heeft eertijds een drama willen schrijven: '*Jezus von Nazareth*'. Daarvan is niets gekomen. Doch in zijn *Parsifal* verwerkte hij hetzelfde motief: de gift der genade, de kracht ter verlossing, die er schuilt in eenvoud des harten, gepaard aan naastenliefde, zelfverloochening en offervaardigheid. Wie eenigszins tehuis is in de sprookjes-literatuur, die weet dat in de Slavonische zoowel als in de Germaansche mythen de onnoozelen vaak de rol spelen van uitverkorenen. Het volksgeloof schijnt overal den aanleg tot eene balf bovennatuurlijke heldenkracht gezien te hebben in eene goedhartige domheid, mits samengaande met reinheid van zeden.

Nemen wij thans het gedicht van Wagner ter hand.

Op den burcht Montsalvat heerscht *Amfortas* als Koning der Graalridders en bewaarder van den Graal. Hij is rein, geëerd, gelukkig. Maar zie! het onheil loert op hem in de gedaante van *Klingsor*, een geweldig toovenaar, die, door de Graalridders met verachting uit hunne gemeenschap teruggewezen, thans in zijn slot op wrake zint. Spoedig genoeg zou hem die ten deel vallen. Zoo menig ridder is reeds door *Klingsor's* sirenen verstrikt, dat *Amfortas* eindelijk uittrekt om dit tooverslot in zijne nabuurschap te verwoesten. Doch hijzelf bezwijkt onder de verlokking van eene van *Klingsor's* duivelinnen: *Kundry*, een dubbelwezen, dat zoowel den Graal als den Booze moet dienen. Toen Herodias Christus onder het kruis gebukt zag gaan, toen lachte zij hem uit, en tot straf werd zij gedoemd om, als een vrouwelijke

Ahasverus, rusteloos rond te zwerven, steeds vervolgd door dat onzalige lachen, tot schreien onbekwaam. Dit wezen is *Kundry.* Wanneer zij den Graal dient, dan is zij afzichtelijk van gestalte; doch dient zij *Klingsor*, zoo verschijnt zij als eene jonge vrouw van onweerstaanbare bekoring, *'ein furchtbar schönes Weib'.* Dàn eerst is *Klingsor's* macht over haar ten einde, en is zij zelve verlost, wanneer een reine man hare verlokking weerstaat. - Aldus door *Klingsor* gedwongen, heeft zij den rampzaligen *Amfortas* ten val gebracht. *Klingsor* heeft hem daarop zijne speer ontnomen (de heilige speer, waarmede Christus' zijde doorstoken werd, en die tegelijk met den Graal aan de hoede der Ridderschap was toevertrouwd), en heeft hem met dit wapen eene wonde toegebracht, die hem de vreeselijkste pijnen doet lijden. Onheelbaar is die wonde - en toch kan *Amfortas* niet aan haar sterven: want de Graal behoedt hem voor den dood. Jammerlijk sleept hij dus zijn leven voort. Slechts ééne kans op genezing is hem toegezegd: slechts één mensch kan hem helpen: *'der reine Tor*, *duch Mitleid wissend'*: de reine onnoozele of onwetende, die wetend wordt door medelijden, en die, de heilige speer teruggevonden hebbende, daarmede de wond beroeren zal.

Onder deze treurige omstandigheden leidt het eerste bedrijf ons te Montsalvat binnen. Daar verschijnt de jonge *Parsifal* - en wel als overtreder. Hij heeft, in jeugdige onnadenkendheid, den stillen vrede van het heilige bosch verbroken door een zwaan te schieten; en nu, door *Gurnemanz*, een der ridders, deswege ter verantwoording geroepen, weet hij niets: noch zijne herkomst, noch den naam zijns vaders, noch zelfs zijn eigen naam. Deze onwetendheid, gevoegd bij het feit dat de jongeling den slechts voor geroepenen genaakbaren burcht heeft kunnen vinden, brengt *Gurnemanz* al terstond op het vermoeden, of temet deze knaap de *'reine Tor'* kon wezen, die *Amfortas* verlossen zou. Middelerwijl is het tooneel veranderd in eene zaal met hooggewelfden koepel. De graalridders treden in plechtigen optocht binnen, en zetten zich tot het Avondmaal, waarbij knapen-, jongelings- en mannenstemmen zich in wisselkoor doen hooren. Ook *Amfortas* wordt binnengedragen, en vóór hem uit de Graal. Overweldigd door pijn, smeekt de ongelukkige om

den dood. Dan zingen de knapen hem weder de troostende woorden der verlossingsboodschap toe. Een lichtstraal uit den hooge doet den Graal in purperen weerschijn gloeien; en te gelijk zijn de bekers met wijn gevuld, en ligt het brood gereed daar nevens. *Parsifal*, van geheel deze plechtigheid getuige, was door *Gurnemanz* uitgenoodigd om deel te nemen aan het maal; doch hij bleef roerloos, in sprakelooze verbazing slechts toezien. Als nu *Gurnemanz* na afloop der ceremonie tot hem de vraag richt: '*Weisst Du*, *was Du sahst?*' antwoordt hij met een zwijgend schouderophalen. Hij weet, hij begrijpt nog niets; alleen gevoelde hij een innig medelijden met *Amfortas*' pijn. Zoo groote onnoozelheid wekt den toorn van *Gurnemanz*, die hem de deur uitzet, met den uitroep:

Du bist doch eben nur ein Tor!
Dort hinaus, deinem Wege zu!
Doch rät dir Gurnemanz:
Lass du hier künftig die Schwäne in Ruh,
und suche dir, *Ganser*, *die Gans!*

Het tweede bedrijf verplaatst ons naar *Klingsor's* tooverslot. Dáár wacht de toovenaar *Parsifal*, om hem te verderven. Hij kent des jongelings verlossende roeping, en hem is er alles aan gelegen, deze te verijdelen; dies roept hij *Kundry* op, en dwingt haar in hare onweerstaanbaarste gestalte den *'reinen Tor'* tot onreinheid te verlokken. Inderdaad komt *Parsifal* hier voor een heet vuur. Eerst willen hem de bloemenmeisjes te lijf; dan, als hij dezen ontloopen is, strengelt *Kundry* hem in hare omhelzing. Hij is op het punt van bezwijken. Maar plotseling is het hem als voelde hij *Amfortas'* wonde in zijn eigen vleesch branden. *'Die Wunde! die Wunde!'* gilt hij, en rukt zich los uit de armen der duivelin. Deze roept *Klingsor* ter hulp, die de heilige speer naar *Parsifal*'s hoofd keilt. Dit wapen echter vermag tegen den rein geblevene niets: het blijft boven zijn hoofd zweven - in vervoering grijpt hij het, maakt het teeken des kruises er mee - en eene aardbeving verzwelgt *Klingsor* met zijn tooverslot en heel zijn harem van sirenen. *Kundry* is gillend neergezonken. '*Du Weisst*,' roept zij den wegijlenden *Parsifal* na: *'Du weisst wo einzig du mich wiedersiehst!'* Doch in hare spijt, dat hij haar

verstiet, roept zij nog de hulp der Dwaling in, om *Parsifal* het spoor naar Montsalvat bijster te doen worden.

Derde bedrijf. - Het is Goede Vrijdag, vele jaren later. *Parsifal* heeft eindelijk, na lang door de Dwaling heinde en ver in het wild te zijn geleid, den weg naar Montsalvat mogen terugvinden. *Gurnemanz*, grijs geworden, heeft *Kundry* gevonden in de gestalte waarin zij den Graal dient, nog steeds op den grond liggende in diepen zwijn. Nadat hij haar heeft doen ontwaken, gaat zij gedwee aan den arbeid. Daar komt *Parsifal*, in zwarte wapenrusting, met de heilige speer in de hand. *Gurnemanz* herkent hem, en voelt meteen in zich de zekerheid rijzen, dat déze de lang en vurig verbeide verlosser is. Met eene heilbede geeft hij lucht aan zijne verwachting, zijne hoop. Dan verhaalt hij *Parsifal* hoe de Graal al dien tijd in zijne ark onzichtbaar bleef, hoe *Amfortas* nog altoos vergeefs den dood aanroept om bevrijding van zijne pijn, en hoe de ridders, verstoken van de gemeenschap en den aanblik des Graals, als schimmen bleek en jammerlijk rondwaren. Bij het vernemen van die treurmare, dreigt *Parsifal* van smart te bezwijken; doch *Gurnemanz* en *Kundry* geleiden hem naar de heilige bron, wasschen hem handen en voeten, en wijden hem tot Koning. Ook *Parsifal* schept water uit die bron, en besproeit daarmede het hoofd der knielende *Kundry.* '*Die Taufe nimm*', zoo spreekt hij, '*und glaub' an den Erlöser!*' *Kundry* breekt in tranen los: zij kan weder schreien: zij is van den vloek ontheven.

Het slottooneel laat zich gissen. In den tempeldom moet *Amfortas* voor de laatste maal den heiligen dienst verrichten, doch in eene vlaag van woedende vertwijfeling, weigert hij de genadekracht van den Graal - zoo lang immers voor hem verloren - in te roepen. Dan treedt *Parsifal* binnen, en beroert met de punt van zijne speer *Amfortas*' wonde. Terstond is de pijn verdwenen, de wond geheeld. De arke opent zich, een hemelsche lichtglans spreidt zich uit over allen. Uit den hooge strijkt eene witte duive neer over *Parsifal*'s hoofd. *Kundry* zijgt stervend neder. Ook *Amfortas* voelt dat het leven hem ontzinkt. Knielend huldigen de ridders *Parsifal* als hunnen Koning, en zingen hem toe:

'*Höchsten Heiles Wunder:*
Erlösung dem Erlöser!'

***

Deelen wij thans iets mede over de muziek zelve. Wij volgen hiervoor den briefwisselaar uit de *Nieuwe Rotterdamsche Courant*, daar Peter Benoit, die beloofd had deze zaak te bespreken, door overlast van werk daarin verhinderd werd. Hoogst ingenomen met het jongste meesterwerk van den grooten Dietschen toondichter, heeft de leider onzer toonkunstbeweging in de briefwisselingen van de *N.R.C.* zijne eigene indrukken het best weergegeven gevonden.

Zooals men weet had de eerste opvoering van *Parsifal* den 26 Juli l.l. plaats.

Vooraf dient opgemerkt, dat Wagner in dit zijn laatste werk weder het koor heeft ingevoerd: eene afwijking van den door hem met *Tristan und Isolde* en de *Nibelungentrilogie* ingeslagen weg, die de uitwerking niet weinig verhoogt. In de hoofdzaak blijft hij overigens ook hier wel getrouw aan zijne welbekende manier, die, zooals ieder weet, de zangstemmen slechts laat reciteeren, terwijl zij het zwaartepunt van de muzikale uitdrukking in het orkest legt. Doch eene verandering valt ook in dit opzicht waar te nemen. Hij heeft namelijk het opeenhoopen van moeilijkheden, dat zijne vroegere werken kenmerkt, hier bijna geheel vermeden. Het is merkwaardig, hoe sober en spaarzaam hij in *Parsifal* met zijne orkestrale hulpmiddelen omgaat. En het merkwaardigste van al is, dat hij met die soberheid volstrekt geen mindere uitwerking teweegbrengt, dan vroeger met zijne overlading.

Reeds het voorspel, naar het Webersch model uit de hoofdthema's van het gansche werk samengesteld, maakt door zijnen eenvoud een diepen indruk. Met de hem eigene dramatische vaardigheid verplaatst de dichter ons terstond in het midden der handeling, en brengt hij ons al spoedig met al zijne hoofdfiguren in kennis. Na een wonderschoon morgengebed, het zoogenaamde *Glaubensthema,* dat achter het tooneel door bazuinen begeleid en daarna door het orkest wordt overgenomen en uitgewerkt, worden wij door het optreden van twee ridders uit *Amfortas*' gevolg op de hoofdzaak der handeling (*Amfortas*' ongeneeslijk lijden) aandachtig gemaakt; en terstond daarop ontmoeten wij ook reeds *Kundry*, die, optredend in hare gestalte van berouwhebbende zondares, aan *Gurnemanz* een balsem overhandigt, welken zij uit Arabië tot leniging van *Amfortas*' smart heeft meegebracht. Middelerwijl zien wij den treurigen stoet naderen, die *Amfortas* op zijn ziekbed naar het heilige meer geleid, welks

wateren zijne wonde nog koelen kunnen, '*So recht*! zucht de kranke koning:

'*So recht! - Habt Dank! -*
ein wenig Rast,
Nach wilder Schmerzensnacht,
Nun Waldesmorgenpracht.'

Bij het woord '*waldesmorgenpracht*' heft de hoboe eene teedere melodie aan, die den hoorder onder den indruk brengen moet van een prachtigen dageraad in het woud. Van zulke trekjes, bestemd om den tekst muzikaal te illustreeren, is de partituur vol.

Al klagend wijst *Amfortas* alle heelmiddelen, die zijne ridders (op gevaar af van in *Klingsor's* macht te vallen) hem brengen, van de hand. Hij weet het: hem kan slechts één mensch hulp verleenen: '*der Eine, durch Mitleid wissend*, *der reine Thor.*'

Tot hiertoe is alles, zoowel muzikaal als dramatisch, zeer schoon. Wagner heeft eene soort van muzikalen dialoog gevonden, die hem alléén behoort. Het is voor den muzikaal ontwikkelde ongemeen aantrekkelijk, te hooren hoe Wagner het woord met den toon weet te verbinden, hoe hij met zijn wonderbaar toegerust orkest elken dramatischen toestand als toelicht en omschrijft, en zoodoende in elken toestand de ware, natuurgetrouwe uitdrukking weet voort te brengen van het gemoedsleven zijner *dramatis personae* en van het poëtische leven der hen omringende natuur. Wie zich door deze opvatting van Wagner's muziek laat leiden, dien wordt zij eene bron van hoog genot.

Vat ik nu echter den draad der handeling weder op, dan wil ik u niet verhelen dat het thans volgende verhaal van *Gurnemanz* - over *Titurel*, over den Graal en zijne wonderbare eigenschappen, over den toovenaar *Klingsor* en zijne vergeefsche pogingen om tot de Graal-gemeenschap te worden toegelaten, over de verlokkingen van zijnen bloementuin en zijne '*teuflisch holde Frauen*,' over *Amfortas* strijd, bezwijken en verwonding -, dat dit relaas door zijne gerektheid den toehoorder niet weinig vermoeit en verveelt. De belangstelling wordt eerst weder levendig wanneer het verlossingswoord:

Durch Mitleid wissend
der reine Thor
harre sein,
den ich erkor,

door vier knapen op aangrijpende vierstemmige wijze is aangeheven, en men plotseling een zwaan stervend op het tooneel ziet vallen, gevolgd door knechten, die *Parsifal,* den snooden schutter, voor den

koning sleuren. Op *Gurnemanz's* vraag of hij het dier gedood heeft, antwoordt de jongeling driest: '*Gewiss, im Fluge treffe ich was fliegt.*' Doch hij toont het diepste berouw, wanneer *Gurnemanz* hem het boosaardige van die handeling onder het oog brengt; en hij geraakt buiten zichzelfven van smart, wanneer *Gundry* hem den dood van zijne moeder *Herzeleide* verkondigt.

Dit echter is u reeds bekend. De nu volgende verandering van tooneel (natuurlijk *à vue*) is een meesterstuk van decoratiekunst. Geleidelijk zien wij den weg, dien *Gurnemanz* en *Parisfal* bewandelen door woud en bergkloof naar den Graaltempel, ons voorbijtrekken. Eene grootsche symphonische muziek, met het smartelijke motief der *Heilandsklage* tot thema, begeleid ons daarbij, en brengt ons tevens in de gewenschte stemming tot het bijwonen van de thans volgende avondmaals-scène. Uit het allengs wijkende donker deinst eene hooggewelfde zaal op, in den byzantijnschen stijl (eene nabootsing, naar ik verneem, van de Sophia-moskee te Konstantinopel). Hier vormt het afwisselend koraalgezang van ridders, jongelingen en knapen ontegenzeggelijk het schoonste gedeelte van het werk. *Amfortus*, eerst diep bedroefd in het besef zijner onwaardigheid, dan echter door het verlossingwoord weder gesterkt, begint de mystische plechtigheid van de onthulling des Graals. In stil gebed knielt hij voor den kelk. Knapenstemmen, mystisch nederdalend uit de hoogte van den koepeldom, zingen het Graals-motief;

'*Nehmet hin mein Blut*
um unserer Liebe willen!
Nehmet hin meinen Leib,
auf das ihr mein gedenkt.'

Het wordt steeds donkerder; de kelk begint in purperglans te gloeien -, en als die gloed verbleekt en het daglicht weergekeerd is, dan ziet men de bekers met wijn gevuld, en het brood daar nevens. Allen nemen het maal, en vertrekken dan weder in processie.

Men moet dit tooneel gezien hebben, om de uitwerking er van te kunnen beseffen; de onverschilligste mensch moet er zich geroerd bij voelen. Wagner heeft hier weder eens getoond wat hij kan. Doch vergeten wij het niet; al de kunsten - die van den schilder, van den decorateur, van den costumier - hebben dan ook hier ter verkrijging van dit effect aan zijne muziek de hand gereikt.

Tot zoover het eerste bedrijf.

In het begin van het tweede bedrijf zien wij *Klingsor* in eenen toren zitten, terwijl hij uit den afgrond *Kundry* omhoog bezweert, ten einde haar op te dragen den jongen *Parsifal* (wiens hooge roeping hij kent) met hare verlokkingskunsten ten val te krijgen. *Kundry* (over wie hij macht heeft, wijl zij over hem alléén, wegens zijnen toestand,

geene macht bezit) stribbelt aanvankelijk tegen; doch wanneer *Klingsor* haar *Parsifal's* kloekheid en heldenmoed schildert, ontwaakt ook in haar de prikkel der zinnelijkheid. De vloek die op haar rust wordt vaardig over haar: zij wil *Klingsor's* bevel gehoorzamen, en verdwijnt met een schreeuw. Tegelijk verzinkt de toren met *Klingsor*, en wij zien ons eensklaps verplaatst in een verrukkelijken toovertuin.

Het tooneel dat er nu volgt, kan ik u slechts zeer onvolkomen schetsen; men moet het gezien en de muziek er bij gehoord hebben, om zich een denkbeeld te vormen van de zinnelijke weelde die er uit spreekt. Bekoorlijke meisjes, in bloemendos, treden te voorschijn. Eerst verwenschen zij *Parsifal*, omdat hij, bij het bestormen van *Klingsor's* burcht, zoo vele hunner beminden gedood of gewond heeft. Doch als de jongeling nadert, en haar minzaam toespreekt, veranderen zij geheel van toon. Zij noodigen hem om met haar te spelen, omringen hem, en wenden al hare sirenenkunsten aan om hem tot zich te lokken. '*Komm! komm!*' zingen zij, op eene bedwelmend zoete melodie: '*Holder Knabe*, *lass mich dir blühen! Dir zur wonnigen Labe gilt mein minniges Mühen!*' Het wordt tusschen haar een strijd om zijn bezit; en daarbij brengen zij hem zóó in het nauw, dat hij uitroept: '*Ihr wild holdes Blumengedränge, soll ich mit Euch spielen, entlasst mich der Enge!*' Vergeefs echter. De meisjes omsingelen hem opnieuw, verwijten hem zijne koudheid, zijne onnoozelheid, en worden zóó toeschietelijk, dat hij, haar vàn zich stootend, vluchten wil.... Daar klinkt opeens eene stem: '*Parsifal!*' - Het is *Kundry*, die wij nu, als eene beeldschoone vrouw, op een bloembed rustende zien. Zij vermaant de meisjes tot heengaan, daar *Parsifal* niet voor haar bestemd is. Met tegenzin gehoorzamen de deernen. Haar uitgelaten spot-motief klinkt langzamer, bedeesder - en zij verwijderen zich met de woorden: '*Leb wohl! leb wohl! Du Holder! Du Stolzer! Du Thor!*'

Wagner heeft in deze scene zijn contrapunctisch talent weder schitterend aan den dag gelegd. Het koor is zestienstemmig; doch het muzikale oor onderscheidt in dit schijnbare gewirwar van stemmen toch zeer goed de eenheid van plan en gedachte, die het alles beheerscht. De vertolking levert, gelijk men wel denken kan, ontzettende zwarigheden op. De dames, die in deze scene solo-partijen vervullen, waren frl. Horsden uit Weimar, Meta uit München, André uit Braunschweig, Galfy uit Schwerin, Belec uit Karlsruhe, en Carrie Pringle uit Milaan.

Doch keeren wij tot *Parsifal* en *Kundry* terug. De manier, door de schoone duivelin te baat genomen om den jongeling te verleiden, is met duivelsche loosheid bedacht. Zij begint namelijk niet met hem over liefde te spreken, maar over zijne arme moeder *Herzeleide*, die stierf van smart over zijne afwezigheid. Hiermede raakt zij aan de gevoeligste plek in *Parsifal's* gemoed. Hij wordt inderdaad door de innigste

smart geroerd. '*Wehe! Wehe!*' roept hij: '*Was that ich? Wo war ich? Mutter! Süsse, holde Mutter! Dein Sohn, dein Sohn musste dich morden? O Thor*, *blöder*, *taumelnder Thor! Wo irrtest du hin, ihrer vergessend? Deiner, deiner vergessend, traute, theuerste Mutter!*' - Ik moet bekennen dat deze plaats mij telkens zeer heeft aangegrepen. Wagner heeft hier de diepste snaren der smart weten te doen trillen.

Door die smart overweldigd, zinkt *Parsifal* aan *Kundry's* zijde. Dáár biedt zij hem nu '*als Muttersegens letzter Gruse, der Liebe ersten Kuss*' Reeds heeft zij werkelijk hare lippen in een langen kus met de zijne versmolten - - als opeens *Parsifal* opspringt met den kreet: '*Amfortas*!' Eensklaps herinnert hij zich de gansche avondmaalsscène van het eerste bedrijf: hij ziet den kranken koning weer vóór zich, en voelt in zijne zijde diens brandende pijn. Het is de pijn der zondige begeerte, die hem zoo vlijmt. Radeloos valt hij op de knieën, en roept: '*Erlöser! Heiland! Herr der Huld! Wie büss ich Sünder solche Schuld?*' - *Kundry* tracht hem te bedaren; doch hij stoot haar vol afschuw van zich: '*Verderberin! weiche von mir! Ewig - ewig - von mir!* - Nu echter wordt ook *Kundry* al warmer. Zij roept al hare verleidingskunsten te hulp En als niets haar baat, als hij veeleer ook haar verlossing belooft van haren vloek, wanneer zij hem den weg naar Montsalvat wil wijzen, dan schreeuwt zij razend: '*Nie sollst du ihn finden - nie*!'

Gij kent reeds den afloop van dit bedrijf. Het was mij hier slechts om eene uitvoeriger schets van de groote verlokkingsscène te doen. Die scène heeft eene zekere verwantschap met het tooneel in den Venusberg. Zij duurt zeer lang, en moet (ik behoef het u niet te zeggen) met artistieke kieschheid worden opgevoerd. Het publiek vond haar blijkbaar zeer naar zijnen smaak. Want juist na het tweede bedrijf brak de luidste bijval los.

Vóór ik eindig, moet ik u nog zeggen dat er in dit bedrijf weder een paar karakteristieke *leitmotive* voorkomen: het Klingsor-motief, dat op den toovenaar, en het bezweringsmotief, dat op *Kundry* duidt. Bij den dialoog van *Klingsor* en *Kundry* zijn die beide motieven met eene meesterhand in het orkest dooreengewerkt.

Het verrukkelijke voorspel van het derde bedrijf zal geen degelijk muziekkenner onbevredigd laten. Zelfs al beschouwde men het buiten verband met het drama waarbij het behoort, en al vatte men het op als afzonderlijk muziekstuk, ook dàn zou men getroffen zijn door dat heerlijke toongedicht, dat ons aan sommige der laatste quartetten van Beethoven herinnert, zonder nochtans in een enkel opzicht een plagiaat te zijn Het is het motief der *Oede*, de klacht over het verlaten heiligdom dat ons uit de lage weeke tonen van het strijkquartet tegemoet klinkt; daaraan paren zich op- en afstijgende gamma's in langzaam

tempo, telkens afgebroken, telkens opnieuw aanvangende, als een onvermoeid streven naar een ideaal, dat van tijd tot tijd als een lichtstraal door de nevelen dringt; dan weder strijdklanken, opnieuw zoeken en streven, totdat, na een lang *crescendo*, eene wilde nederdalende figuur (Kundry's vloekmotief) het eerste motief als in een afgrond slingert. Onwillekeurig denken wij onder het aanhooren dezer inleiding aan de woorden van Parsifal, als hij verhaalt hoe hij met de door hem veroverde speer den weg naar Amfortas gezocht, maar niet weder heeft kunnen vinden.

In den loop van hetzelfde bedrijf treft ons uit een muzikaal oogpunt bijzonder het gedeelte: '*Gesegnet sei*, *du Reiner, durch das Reine!*' vervolgens de zalving van Parsifal, bij de woorden: '*So ward es uns verhiessen*, waar het Parsifalmotief in volle schoonheid te voorschijn treedt, en eindelijk de geheele volgende scène, aanvangende met de woorden: *Wie dünkt mich doch die Aue heut' so schön!* - Mocht men meenen dat na de heerlijke melodieën, die in de hier genoemde gedeelten voorkomen, geen klimax mogelijk ware, dan zou de tweede helft van het derde bedrijf - de genezing van Amfortas en de redding van den Graal - die meening te niet doen. Het interludium, dat de twee deelen van dat bedrijf met elkaar verbindt, is een plechtig, heerlijk muziekstuk, dat ons op de stemming voorbereiat, die in den Graalburcht heerscht. De beurtzang der Graalridders is van treffende schoonheid; niet minder het gebed van Amfortas, dat geheel in den liedvorm geschreven is, en het laatste gezang van Parsifal. Maar wie beschrijft de heerlijke klanken, die uit het orkest oprijzen, wanneer de Graal onthuld, en het hemelsch gezang '*Höchsten Heiles Wunder!*' weggestorven is? Ik beken mijne onmacht, dit te doen, en wensch alleen nog te zeggen, dat mij op het gebied der dramatische muziek geen werk bekend is, dat bij den hoorder een zoo diepen indruk nalaat en hem zoozeer van de macht van het ideale overtuigt, als de *Parsifal* van Wagner.

Ter volledigiing zij hierbij gevoegd, dat de rol van *Parsifal* drievoudig bezet was: door Gudehus uit Dresden, Winkelmann uit Hamburg, en Jäger uit Stuttgart. Scaria uit Weenen en Siehr uit München traden op als *Gurnemanz*; Reichmann en Fuchs uit München als *Amfortas;* Hill uit Schwerin en Kindermann uit München als *Klingsor.* De rol van *Kundry* was in handen van mevr. Materna uit Weenen en mevr. Marianne Brandt uit Berlijn. Het vrouwenkoor telde 45, het mannenkoor 48, het knapenkoor 50, en het orkest 104 leden.

Driejaarlijksche tentoonstelling te Antwerpen.
I.

Reeds vóór de opening hoorden wij deze tentoonstelling noemen, als eene der beste - zoo onder opzicht van hoeveelheid als van waarde - welke wij nog in Antwerpen zouden te zien gekregen hebben. En waarlijk voor zooveel een eerste en vluchtig bezoek ons toonen kan, mogen we zeker van geene teleurstelling spreken, integendeel. Vele goede doeken, bijzonder landschappen, zijn er te vinden. Dat er ook vele middelmatige en zelfs slechte stukken zijn, hoeft wel niet gezegd te worden. De algemeene indruk der tentoonstelling is echter zeer voldoende.

Eene opmerking, die we maakten, is het meer en meer verlaten van het zoogezegde historisch genre, en het toenemende getal onderwerpen, uit het hedendaagsche leven gekozen. Gaat nu daarom de kunst achteruit, zooals sommigen beweren? In ons moderne leven zijn toestanden genoeg, meer dan genoeg, waardig op het doek gebracht te worden, en daar nu de schilder ze op het feit bestudeeren kan, er meê in leeft, zal hij ze ook veel beter en met veel meer waarheid weergeven, dan hij het wel met historische onderwerpen zou doen kunnen.

Een historisch genre, zooals wij het heden verstaan, bestond bij de oudere meesters niet. Wel namen ze onderwerpen uit de geschiedenis, doch opvatting en uitvoering ervan waren de trouwe weerspiegeling van den tijd waarin die schilders leefden. Als bewijs kunnen wij de gothieken, vele stukken uit de *renaissance*, de Hollandsche schilders en bijzonder de geheele school van kleine meesters, zoo Hollandsche als Vlaamsche, aanvoeren. Zou het dan een kwaad zijn, denzelfden weg in te slaan als de, zoo te recht beroemde, oudere kunstenaars? Wij gelooven het niet, en wij denken

dat er de kunst niets bij verliezen zou. Men heeft zich al te veel aan historieschildering *bezondigd.*

Eene andere opmerking is, dat er tegenwoordig in België, twee wel degelijk van elkander verschillende scholen bestaan: de Brusselsche en de Antwerpsche. Spijtig genoeg, maar het komt ons voor dat de eerste op een jammerlijken weg is: al de Brusselsche schilders schijnen een *recept* te bezitten om een tafreel te maken.

Al hunne schilderijen komen uit denzelfden pot, zijn op geheel dezelfde manier uitgevoerd. Wat nog erger is, ze hebben eenen zoodanig grooten invloed van de grijze kleur en de uitvoering der Fransche schilders ondergaan, dat er weinig verschil tusschen de laatsten en de eersten te bespeuren is. Dat zoo iets waarlijk doodend voor alle kunst moet zijn, zal wel niemand betwijfelen; het staat vast bij ons, dat, waar er geene eigenaardigheid meer is, er geene kunst bestaan kan. Al die heeren zouden beter doen wat terug bij moeder aan den haard te komen en dáár eens rond te zien; ze zullen er schoons genoeg, hunner aandacht waardig, vinden. Zoo het maar niet te laat is; zij zouden den weg die er naartoe leidt, wel eens kunnen vergeten zijn.

In Antwerpen ziet het er anders uit. Daar toch is nog eigen aard te vinden, er staat op vele stukken een eigen stempel gedrukt; en, het kan niet genoeg gezegd worden, (want ook eenige Antwerpsche schilders schijnen een ‘faible’ voor het Brusselsch recept te hebben) alleen in dit eigenaardige, in dit verschillende van persoon tot persoon, in die flinke uitvoering, dit koloriet, en wat altijd onze school kenmerkte, het door eigen oog geziene onderwerp ligt voor *onze* schilders de rechte baan.

Dat er nu geene uitstekende talenten onder de Brusselsche kunstenaars te vinden zijn, verre van ons zulks te beweren: we hoeven slechts namen als Wouters, Stevens en Hermans, (die jammer genoeg niets inzonden) en voorts eenige schilders, die wij later bespreken zullen, te noemen.

Het is dan ook maar op het algemeen en bijzonder op de jongere kunstenaars dat wij doelen.

Een vak, dat bijzonder uitstekend is op de tentoonstelling, is de Landschapschildering, en hierin mogen wij zoo Brusselsche als Antwerpsche schilders zonder onderscheid roemen: weinig vreemde invloed is in dit genre te bespeuren. De landschapschilders komen meer en meer tot de getrouwe voorstelling van hun eigen land, hunne eigen luchten, die ze gedurig voor oogen hebben, terug, en, denken wij, zoo iets kan niet dan een goeden uitslag opleveren.

Wat de Fransche school betreft, voor zooveel we bij een eerste bezoek zien konden schijnt ze goed vertegenwoordigd te zijn, evenals de Duitsche.

Doch liever dan met algemeene beschouwingen voort te gaan, zullen we de stukken zelve bespreken en er genoeg stof tot algemeene bemerkingen in vinden.

Ditmaal, bepalen wij ons bij het bespreken der stukken in de vierkante zaal tentoongesteld, om later over de andere wat meer uit te weiden dan wij nu doen kunnen.

Vooreerst een stuk dat veel bijval geniet: *De Minnezanger* van M. Brozik. We vinden er een grooten vooruitgang in tegen zijne twee stukken van verleden jaar te Brussel; de siroopachtige kleur verdwijnt, de figuren krijgen meer karakter en als schildering zijn er prachtige deelen op te zien. Dit tafereel nu het schoonste der tentoonstelling noemen, zooals we hoorden doen, daarmee kunnen we niet geheel instemmen. Het ligt misschien aan het verleidende, zoo van kleur als onderwerp, in dit stuk, dat het algemeen bijval geniet. Wij stellen er het doek van Laurens. '*De laatste oogenblikken van Maximiliaan*' (een modern onderwerp) boven. Doch hierover later.

M. Verlat heeft een portret dat niet erg bevalt op het eerste zicht: uiterst droog en hard met een krijtachtige kleur. We zullen echter betere stukken van hem zien.

M. Carpentier levert in zijn '*Onder het schrikbewind* een doek, waar veel goeds op te vinden is. In dit genre van onderwerpen gelukt hij het best. De figuren zijn zeer karakteristisch en over het geheel ligt een eigenaardige toon. Ook als schildering mag dit doek geroemd worden.

Dit kunnen we van het stuk '*El torrero y la malaguena*' van M. de Keyser niet zeggen. Flauw geschilderd, flauw geteekend en daarenboven eene valsche kleur dragen bij om een onbeduidend doek te leveren. Jammer dat ook het tafereel van M. Schaefels 'De Spaansche Furie' aan dit valsche, theatrale koloriet mank gaat. Er is anders veel leven in de samenstelling en de teekening.

Wat te betreuren valt is dat M. Van Hove zooveel talent verspilt aan het *pasticheeren* van middeneeuwsche schildering. Waarlijk, voor zijn doek gekomen, dachten wij eene kopij voor ons te zien. Gaf hij aan het talent dat hij bezit eene andere richting, hij bracht wellicht *kunststukken* voort; we kunnen eene *pastiche* geene kunst noemen.

Dan geven we verre de voorkeur aan het tafereel 'De Moeder Gods' van M. Hendrix, dat, alhoewel niet van 's meesters beste stukken, toch van een eigenaardig talent getuigt.

Een ander doek dat ook min of meer tot het godsdienstige vak behoort is '*De kristene legende*' van Mr Ivon. We vinden vooreerst het onderwerp, zooals het hier verstaan is, niet erg geschikt voor eene schilderij. Daarbij komen nog eene karakterlooze teekening en eene flauwe kleur om er een onbeduidend, alledaagsch stuk van te maken.

Dat vinden wij ook van het tafereel van Mr Mellery. Bij hem is echter de kleur niet *flauw*, hij heeft ze krachtig *willen* maken; maar de uitslag is zwartachtig en doodsch.

Een goed stuk mag het '*binnenzicht eener osteria*' van M^{r} De Jans genoemd worden. De figuren zijn flink geschilderd, goed geteekend, nochtans denken wij dat de kleur wat zwart is.

Mr Hennebicq werkt volgens het Brusselsch recept: platte gemetste toetsen en eene kleur die tusschen het grijze en het bruine hangt. We geven aan zijnen stadgenoot M^{r} De Paepe de voorkeur met zijn tafereel '*alleen in de wereld.*'

Mr Herbo schijnt dan toch eens de *gestereotypeerde* oogen, neuzen en monden ter zij gelaten te hebben, in zijne '*Psyché.*' We vinden echter de stand van het figuur wat

gemaakt. De teekening is goed, doch op kleur en schildering zou nog al iets te zeggen vallen.

Den naam, door de HH. Burgers en Frederik Kaulhach gemaakt, vinden wij, volgens hunne tentoongestelde stukken ten minste, erg overdreven.

Een doek dat ons wel beviel is 'Twee Oudjes' van M^{r}. Gussow. Als effekt mag het een *doodslager* voor de rondstaande stukken genoemd worden. Geestig zijn de figuren van uitdrukking, frisch, misschien wat '*cru*' van kleur, ferm geteekend met eene uiterst flink getoetste schildering.

Het tafereel van Mr Claus 'Hanengevecht', werd reeds in de 'Kunstbode' beoordeeld. Zeggen wij dat er veel goede deelen op te vinden zijn.

Mr Van Engelen koos een goed onderwerp 'Kinderbegrafenis.' Jammer dat de uitvoering zoo gansch mislukt is. We getooven dan ook dat het tooneel niet genoeg door hem *gevoeld* is geworden, waarbij hem dan toch ook voldoende schildering en bovenal teekening ontbreken.

M. Abry geeft ons voortdurend geestig gepenseelde tafereeltjes uit het 'piottenleven' te zien. Het geestig toetsen is eene hoedanigheid, die aan M. Boks ontbreekt. Bij hem is de schildering vrij zwaar en de kleur fleps, *waterig*. Daarenboven eene weinig *juiste* uitdrukking, eerder *charge*; en dan geeft de schikking van huisraad, kleeding enz. getuigenis van wansmaak, niet bij de voorgestelde personen, (daar kon de wansmaak *typiek* worden), maar bij den *schilder;* het '*pittoreske*' ontbreekt geheel.

Het stukje (we zijn geneigd het eene *rariteit* te noemen) van M. de Braeckeleer is geheel in den ouden trant der kleine Hollandsche meesters uitgevoerd. Houding van het figuur 'Een drinkebroer' penseeling, kleur, alles is den ouden en met veel welgelukken nagezien. *Te* getrouw kan er van gezegd worden, want hier ook wordt het pastiche. Doch we zullen van hem later een stuk tegenkomen vol eigenaardigheid en dat voor geen ander tentoongesteld doek moet onderdoen.

Melden we nog het alledaagsche portret van Mr Van

Havermaat, het nog al flink geschilderde meisjeshoofd van Mr Markelbach, wat vuil van toon echter, en een zeer goed damesportret van Mr Maeterlinck.

Van de landschappen in de vierkante zaal aanwezig gewaagden wij niet in onze vluchtige en misschien al te oppervlakkige kritiek: tijd en plaats ontbraken ons voorals nu. Na meerdere bezoeken aan de tentoonstelling, hopen we voor het volgende nummer een meer beredeneerd en uitgebreider overzicht van de andere stukken te leveren.

Antwerpen, 14 *augusti.*

SIGURT.

Kroniek.

Tooneel- en letterkunde.

- **Prijskampen**. - Ter gelegenheid van haar tienjarig bestaan, schrijft de maatschappij *Het Vlaamsch Volk* van Antwerpen, door de zorgen harer afdeeling *Willem Ogier*, eenen prijskamp uit van tooneelkunde, waarop zij de tooneelkringen van Noord- en Zuid-Nederland uitnoodigt. Alleen de maatschappijen in de stad Antwerpen gevestigd, worden niet tot den prijskamp toegelaten. Iedere kring zal opvoeren een drama van ten minste *drie* bedrijven en een tooneelspel met of zonder zang. Elk stuk zal ten minste *drie* mannenrollen en *eene* vrouwenrol moeten bevatten. De kring, die een stuk zou opgeven dat reeds ingediend is, zal verzocht worden eene andere keus te doen. De optredingen zullen geschieden op eenige der jaarlijksche feesten van *Het Vlaamsch Volk*, te beginnen in October a.s., zij zullen in het 'Théâtre des Variétés' plaats hebben. - De prijzen zijn: *Drama:* 1e Prijs: 500 franken, en een gouden eerepenning. 2° Prijs: 200 franken, en een verguld-zilveren eerepenning. *Tooneel of Blijspel:* 1e Prijs: 200 franken, en een verguld-zilveren eerepenning. 2e Prijs: 100 franken, en een zilveren eerepenning.

Bijzondere prijzen kunnen door de Jury toegekend worden.

Toetreding te zenden vòòr 25 Augusti aan den heer H. Kennis, tooneelbestuurder, Zwarte Zusterstraat, 75, Antwerpen.

- Wij vernemen dat de volledige werken van onzen beroemden romanschrijver Hendrik Conscience te gelijkertijd in Duitschland en Engeland eerlang zullen verschijnen.

Reeds sedert lang zagen zijne voornaamste werken aldaar het licht, doch thans worden zij *volledig* uitgegeven door twee voorname boekhandelaars van beide landen.

- De provincieraad van Antwerpen heeft in zijne zitting van Vrijdag 14 Juli besloten een adres te overhandigen aan Hendrik Conscience, om hem geluk te wenschen bij gelegenheid der verschijning van zijn honderste boekdeel. Eene commissie van 5 leden werd benoemd om bij den vermaarden Vlaamschen schrijver die zending te vervullen.

- In Nederland is het plan gevormd, om de hooggewaardeerde romanschrijfster Mevr. A.L.G. Bosboom-Toussaint bij haar aanstaanden zeventig-jarigen geboortedag, op 16 Sept. 1882, een blijk van hulde te geven.

In de eerste plaats is besloten Mevr. Bosboom-Toussaint een Album aan te bieden, bevattende op elk blad een paar dichtregelen of wel eene gedachte in proza en van de handteekening des schrijvers voorzien.

Ook zullen teekeningen, aquarellen, etsen of boekwerken, door kunstenaars vervaardigd, met een inschrift, hoogst welkom zijn.

Nog blijft als verder plan over Mevr. Bosboom-Toussaint bij die gelegenheid een exemplaar van de eerste uitgaven harer kompleete werken in prachtband aan te bieden.

De Commissie voor de huldebetooging bestaat uit: Dr. Jan ten Brink, Voorzitter. A.A. Vorsterman van Oijen, Secretaris. Henri J. Stemberg, Penningmeester. Dr. Nicolaas Beets, Utrecht. Johan Gram, 's-Hage. W.J. Hofdijk, Amsterdam. G. Keller, Arnhem. Mr. C. Vosmaer, 's-Hage. A. Weruméus Bunning, 's-Hage.

Toonkunde.

- Op het festijn, waartoe Richard Wagner zijn werkend personeel uitnoodigde, en waaraan vele muzikale beroemdheden deel namen, werd Peter Benoit den Duitschen meester voorgesteld door Franz Liszt. Het was deze die onzen Vlaamschen meester berichtte, dat zijn *Oorlog* eerlang in Weimar zal ten gehoore gebracht worden, en dat de eerste toebereidzelen reeds genomen zijn.

Wij vernemen dat er ook ernstig spraak is de *Oorlog* in Rotterdam te doen uitvoeren.

- Wij laten hier het officieël programma volgen van het festival van klassiek en hedendaagsch muziek, dat te Brussel den 20 en 21 Augustus zal plaats hebben.

De bestuurders zijn: Joseph Dupont, voor het symfonische, Henrij Warnots voor het koorgedeelte.

De solisten zijn: Mev. Schroeder-Haufstaengl, soprano; Mej. Pollender, mezzo soprano; de heeren Bosquin en Goffoel, tenors, Blauwaert en Thijs, barytons; Belhomme, bas; Thomson, violonist; Mailly, organist. 400 zangers en 120 muzikanten.

EERSTE DAG. - 1e *deel*: *Het feest van Alexander*, voor solis, koren, orkest en orgel (Haendel). 2e *deel*: a) Openings stuk van *André Doria* (Th. Radoux), b*) In de XVI*e *eeuw*, symfonie (Jan van den Eeden). - 3e *deel*: *Schoonheids-hymnus* (Hiel en Benoit) voor solis, koren, orkest, harp en orgel.

TWEEDE DAG. - 1e *deel*: a) Openingsstuk van *Iphigenie in Aulide* (Gluck). b) *Requiem* (Brahms) voor solis, koren, orkest en orgel. 2e *deel*: a) *Concerto* voor viool (Vieuxtemps) door C. Thomson; b) Aria uit *La fausse magie* (Grétry) door Belhomme; c) Aria uit *Les Abencérages* (Chérubini) door Bosquin; 4. Aria uit *Obéron* (Weber) door Mev. Schroeder. - 3e *deel*: a) *Ave verum* (Mozart) voor koor en orkest; b) Tweezang uit *OEdipe te Colona*, door Mev. Schroeder en M. Belhomme; c) Gebed uit *Rienzi* (R. Wagner) door Bosquin; d) Inleiding tot het 2e concerto (Max Bruch) en *Non pia mesta* (Paganini) door Thomson; e) *Le retour* (de wederkomst), (Ad. Samuël) voor solis, orkest en koren.

Beeldende kunsten

- **Prijskampen**. - *Standbeeld Breydel en De Coninck.* - Een prijskamp is geopend te Brugge voor het oprichten van een gedenkteeken ter eere van Jan Breydel en Pieter De Conink.

Ziehier de voornaamste voorwaarden van den prijskamp:

Alle Belgen kunnen mededingen; evenwel, in geval van gelijkheid van verdienste, zal de voorkeur gegeven worden aan de West-Vlamingen en, in geval van gelijkheid onder deze laatsten, aan de Bruggelingen.

De beelden zullen in brons en het voetstuk in arduin zijn.

Het gedenkteeken zal in zijn geheel genomen niet meer dan 120,000 fr. mogen kosten.

De in pleister afgewerkte schetsen moeten te Brugge vóór den 15n Juni 1883 ingeleverd zijn. Zij zullen aanvaard worden te rekenen van 1n Juni en moeten gezonden worden op het adres des heeren burgemeesters, ter Halle, Groote Markt, te

Brugge. In die schetsen moet het beeld van Breydel eene hoogte hebben van 75 centimeters.

Onder de mededingers, niet met de uitvoering gelast, zullen de volgende premiën verdeeld worden: eerste premie, 5,000 frank: tweede premie, 4,000 frank: derde premie, 3,000 frank.

- Op Zondag, 6 Augustus l.l. werd te Borgerhout bij Antwerpen plechtig den gedenksteen onthuld in het huis Prinsstraat aldaar, waar Hendrik Conscience van 1828 tot 1841 gewoond heeft.

- De Gemeenteraad van Antwerpen had verleden jaar voorgesteld de gedachtenis der beroemde mannen te vereeuwigen door het plaatsen van gedenksteenen in de huizen, waar zij geboren of gestorven waren of geleefd hadden. Eene eerste reeks van 20 namen is thans door het College aan den Raad voorgesteld. Het zijn:

P.P. Rubens, 1577-1640, stierf Rubensstr. N°s 7, 9, 11 of 13.
A. Van Dyck, 1599-1641, werd geboren Groote Markt, 4.
J. Jordaens, 1593-1678, werd geboren Hoogstraat, 13.
Q. Massys, 1460-1530, stierf Schuttershofstraat, 25.
J.E. Quellin, 1634-1715, woonde Lange Nieuwstraat, 107.
David Teniers, I, 1582-1649, werd geb. Handschoenmarkt, 11.
David Teniers, II, 1610-1690, woonde Lombaardevest. 76.
O. Venius, 1558-1629, woonde Otto Veniusstraat, 25 en 27.
Jan Breughel, I, 1568-1625, stierf Arembergstraat, 17.
Jan Breughel, II, 1601-1678, stierf Kolveniersstraat, 3.
Adr. de Brouwer, 1606-1638, woonde Everdijstraat, 11.
W. Herreyns, 1743-1827, stierf Mutsaardstraat, 21.
H. Leys, 1815-1869, werd geboren St. Jacobsmarkt, 66.
Jos. Lies, 1821-1865, werd geboren Groenplaatsstraat, 10.
Fr. Floris, 1520-1570, werd geboren Steenhouwersvest, 11.
Ad. van Noort, 1562-1641, woonde Hofstraat, 20.
Balth. Ommeganck, 1562-1641, stierf Groote Goddaert, 26.
Corn. Schut, 1597-1655, woond Prinsesstraat, 23.
Mart. De Vos, 1532-1603, stierf Schuttershofstraat, 51.
Gust. Wappers, 1803-1874, werd geboren Zirkstraat, 21.

Nieuwe uitgaven.

TOT AANDENKEN, verhalen en novellen, door J.F. Van Cuyck. Antwerpen, L. Dela Montagne. In-8° 280 blz.
fr. 2,50.

- BETTY, Schetsen uit het leven der zinneloozen te Gheel, door D^{r}. J. Al. Peeters, geneesheer-opziener der kolonie. Gheel, drukk. E. Biddeloo.
- DE WILDE BLOEMEN. Inleiding tot de kruidkunde, door Dr C.A. Fredericq. Tweede herziene uitgave. Gent, Jul. Vuylsteke. In 8° 228 blz (Uitgave n^{r} 98 van het Willensfonds).
- KRUIDKUNDE. Een handboek voor onderwijzers en leerlingenonderwijzers, door Teirlinck-Stijns. Roeselare, De Seyn-Verhougstraete In 8° 177 blz.
fr. 2,50.

Nieuwjaar.

I.

Ik zat alleen.

Dartel kronkelden de blauwe wolkjes uit de pijp; ik zag ze na en verdwijnen, en ik dacht: zoo vliegen de jaren voorbij, zoo is het leven: rook!

Nog een oogenblik en opnieuw zou een jaar in de diepte der eeuwigheid wegrollen.

Mijn hart zuchtte om in het boek der eeuwigheid te kunnen lezen, wat het nieuwe jaar ons brengen zou.

Het bepaalde zich met God te danken voor den zegen, dien we in het afgeloopen jaar gesmaakt hadden, en te hopen dat ons het leed, dat we ook in vervlogen dagen gedeeld hadden, in het nieuwe jaar mocht bespaard blijven.

En ik mijmerde aan vroeger dagen.

Een voor een, jaar voor jaar, rezen zij uit den peilloozen afgrond der eeuwigheid op en dreven, als spoken, mij voor den geest.

Sneeuwwit als een ouderling, droeg ieder eene lange brok der eeuwigheid met zich en ook een onzer begoochelingen, die ons leven bekoorden en het tot een zaligen droom maakten.

Duizend herinneringen zweefden me voor het oog; ik zag jeugd en jonkheid, 't verleden, alles gebroken, en dan de duisternis, waarboven eene sterre fonkelde, rein als de dauwdroppel gekoesterd in de stralen der zon: de hoop.

Het uurwerk tikte immer voort en middernacht sloeg. Maar te vergeefs vroeg ik aan ieder zijner twaalf slagen: en de toekomst?

Zuchtend, schonk ik eene bede aan hen die niet meer zijn, en hoopvol ging ik ter rust.

Daar lagen de kinderen van wellust te droomen; ik schonk hun een kruis, het teeken der hoop, gaf hun een langen kus,

het zegel der liefde, en zuchtte: Heer, geef die toekomst uwen zegen en mij de kracht om hun te leeren, dat in waarheid en liefde 's menschen toekomst berust!

II.

Daar rees een geest te midden van mijn vertrek; hij schitterde van licht en goedheid en hij wenkte me: kom!

Op zijne hagelblanke vleugelen droeg hij mij de vlakte door, gelijk aan den arend die op zijne machtige vlerken zweeft.

We daalden in een eng steegje nêer.

Honderden mannen en vrouwen schuifden er zingend en dronken over de morsige straatsteenen, huilend en walgelijk, als hadden ze den laatsten sprankel van menschelijkheid verloren.

Ik hoorde het vloeken en tieren van de waggelende scharen, als zongen ze den lijkzang der toekomst, in mijn harte droef weêrgalmen.

De geest zuchtte en wees me verder.

Wat was het klein en nederig, en toch omsloten de vier naakte muren van het kamerken, waarin we stonden, een heiligdom.

Daar huisde een werkmansgezin, arm maar schatrijk in zijne eerlijke armoede.

Wat was er alles krakend zuiver: de oude meubels, het schrale huisgerief, de versleten steenen vloer, alles getuigde van eene zorgzame vrouwenhand, alles lachte u in dit nederig vertrek zoo vriendelijk tegen, op ieder voorwerp, het minste ook, kon men duidelijk lezen, dat het geluk noch schatten hoeft, noch paleizen om te bestaan.

Tegen den muur hing het onbezoedeld adelblazoen van den werkman: een schort en een paar truweelen; op de kast stonden, onder glazen deksels, een Lieve Vrouwen Beeld en een kruis: eene moeder en de verlosser uit den naakten stal, die over dat schamele liefdenest zijnen vaderlijken zegen zond.

En daar zaten zij: zij, eene jonge blozende moeder, hij, een flink gebouwd werkman, de bewoners van het smalle

kamerken, en wier harte een wij de tempel was van berusting en liefde.

Thans schoot weer vluchtig de naald door hare nijverige vingeren, terwijl ze zacht een liedje neuriede van hare eerste jeugd: het was morgen Zondag en daarbij nieuwjaar, en ze wilde dat haar Frans blonk van reinheid den dag des Heeren, wanneer ze samen uitgingen.

Hij had haar voorgelezen uit het prachtige boek, dat thans gesloten lag op de sneeuwwit geschuurde tafel.

Eene blauwe wolk, rein als zijn gemoed, steeg uit zijn pijpje op, zooals zijne hartebeê dankend ten hemel ging. Hij hield zijn groot helder oog met welgevallen op het lachend aangezicht van zijne echtgenoote gevestigd.

‘Lies,’ klonk zijne stem, ‘zijt ge gelukkig,’ ofschoon hij 't wel in haren vriendelijken blik lezen kon.

Juist was hare taak voltooid; blijde drukte hare vlijtige hand zijne weerachtige hand, haar oog tuurde in het zijne en haar spraakloos antwoord zegde meer, dan ze met woorden had kunnen uitdrukken.

Twaalf slagen vielen van den hoogen toren der kerke, voor beiden zoo vol zalige herinneringen, van af hunne wieg tot thans aan de wieg van hunnen eersteling.

‘Zalig nieuwe jaar,’ zegde zij en nam den flinken jongen uit de wieg. Zij bood hem den vader; hij tilde hem op zijne forsche armen, zoende hem en haar, aanzag ze met vreugdetranen en omhelsde dan weer beiden.

Daar zaten ze geknield, de handen gevouwen en ze baden: Geef ons heden ons dagelijksch brood!

‘God zegene hen,’ sprak de geest. ‘Hier is gebrek aan overvloed, maar rijkdom aan liefde: wat zijn ze gelukkig! Liefde brengt schatten mede, te vreden zijn met zijn lot en hopen baart onschatbaar genoegen en houdt het hoofd recht. Hier is geloof, dat stoffelijke ontbering geduldig lijden doet, omdat het vertrouwen schenkt in Hem, die ook arm was en de armen niet verlaat. Plicht betrachten maakt armoede rijk en de vervulde plichten alleen doet mensch zijn.’-

Beneden klonken nog immer, heescher en heescher, de walgelijkste gezangen, en dobberde nog altijd de bedronkene stoet. We zagen hem, maar de geest wees me nog eens het

enge heiligdom van den eerlijken werkman en sprak: ‘Opvoeding, ook aan den nederigsten huiselijken heerd, voert de harten omhoog!’

Hij zag nog eens omlaag en zuchtte: ‘Ook zij hadden gelukkig kunnen zijn!’

En wêervlogen we de wijde vlakte door.

III.

Ik volgde aarzelend den geest in het vertrek, dat hij binnendrong: 't was er al pracht en rijkdom.

Helder schitterden er de lichten, als de sterren aan den hemel en toch was het er geen hemel; alles, tot de minste kleinigheid, sprak er van weelde, maar al die getuigen van overvloed, och! wat waren zij ijslijk ijskoud!

De wereld vierde er, in al haren luister, den staf, maar eene ziel klopte er niet: het was een geraamte van goud.

En de geest zuchtte: ‘wat is het donker in die harten!’

Op eenen donzigen ruststoel, bij het knapperend vuur - al wat hier brandde - lag eene nog jonge vrouw.

De blik, die van het heerlijk uurwerk niet afgewend bleef, getuigde van ongeduld.

Zij was nog schoon, maar het was de schoonheid van de bloem, die een laatste lentedag verslensen doet.

Zij was alleen.

Hare kinderen sliepen boven, aan de zorgen van vreemde handen toevertrouwd: zij hadden eene moeder, doch hare liefde, niet!

Zij was eene dochter van weelde, gehuwd om een adelblazoen, niet om een hart te bezitten, dat beminde.

Hij, hij was edelman, meer niet, en hij had eenen bruidschat, geene bruid getrouwd.

Zóó gingen ze, vreemd, onverschillig aan elkander, ieder zijnen eigen weg.

Maar het adellijk blazoen prijkte, midden goud- en loofwerk, aan de rijkbehangene muren.

Wanneer men haar groette, heette het Mevrouw!

En hij, hij vond genoegen in de wereld met het goud van de ruiling.

Ik dacht aan het arme zolderkamerken van daar straks: wat er zóo overvloedig gevonden werd, zocht ik hier te vergeefs: het blazoen van het hart.

Eensklaps ging de deur open en een jongman huppelde groetend de kamer binnen.

Het was haar echtgenoot niet!

Zij sprong vreugdevol recht, verwelkomde hem met een blik die had kunnen doen vermoeden, dat zij ook een har bezat.

De eerste slag van middernacht was gevallen.

Wij vloden spraakloos uit dit midden weg.-

IV.

En we stonden in eene heerlijke zaal, waar duizenden en duizenden lichten den vollen dag herinnerden. Honderden mannen, honderden vrouwen, blozend en blakend, draaiden er rond in eenen wijden kring, joegen en woelden er op de trippelende tonen eener bezielende muziek.-

Het sloeg middernacht: allen vlogen dooreen, als een bieënzwerm en duizenden wenschen smolten tot eenen wensch te zamen: zalig nieuwjaar!

Den schuimenden beker in de hand, den arm om de tengere leden van eene maagd, daar, in dierlijke hoop, daar lag hij.

De laatste slag van middernacht had, als een vaarwel, geklonken: zij trokken heen.

Duizenden blikken volgden hen na, honderden monden noemden zijnen adellijken naam en beklaagden het verdwaalde werkerskind.

En we dreven op nieuw de ruimte door.

In een nederig vertrek, zat eene moeder, gansch alleen: weenend trad zij het nieuwe jaar binnen, want haar harte was in rouw en treurde om eene dochter, die levend dood was.

‘Arme weduwe,’ zuchtte de geest, zij had slechts eene dochter: als eene bloeme heeft zij die verzorgd, maar, eilaas, te veel gekoesterd en thans, is die bloem gevallen.

Ik zag die moeder, het bedrogen werkmanskind, hem - en huiverend wendde ik het hoofd af.

‘Ginds aan die rijke,’ ging de geest voort, ‘leerde men grootheid, schijn beminnen: men vergat door 't ontwikkelen van reine liefde haar tot vrouw te vormen, haar in te planten, dat hoe hooger ons hart staat, hoe meer wij ons tot mensch verheffen. Het hart is de zetel van het menschdom, wanneer liefde het heiligdom van het hart is.’
‘Doch slechts die liefde, welke waarheid in zich draagt en door de moeder der toekomst, de opvoeding, getoomd en opgeleid wordt: iedere andere is bedrog en maakt rampzaligen.

En de geest wees me op de weenende vrouw, die om hare dochter treurde en droeg me de vlakte over.

V.

Onder de pannen, zaten eene moeder en twee kinderen. Het was ijskoud in dit vertrek, ijskoud ook in het harte dier vrouwe.

De huilende wind speelde onbarmhertig door de reten van het dak en deed de havelooze bewoners huiveren.

Uit den hoek van het vertrek kloeg eene kinderstemme: zij kloeg van honger.

Toen sloeg het middernacht en het was de arme moeder onverschillig: zou zij brood hebben voor hare kleinen?

En zij strekten zich uit op de stroobussel.

De vader viel juist de kamer binnen, dronken en mompelend. Zijn groet was een ijzingwekkende vloek en een verwilderde blik op de zijnen.

Hij keerde zwijmelend uit de kroeg thuis: daar hadden de zijnen niets, dan honger en koude, die ze bibberen deden: hij had te veel en het was zichtbaar.

Het was een man nog in den vollen bloei der jaren, krachtig, sterkgebouwd als een stier.

Loodzwaar liet hij zich op een houten stoel neerzakken, die kraakte onder het gewicht, en daarop bleef hij hangen.

‘Hier’ zuchtte de geest, hadden vrede en geluk kunnen tronen, hij is een bekwaam werkman, maar de kroeg...’ en hij zweeg.

‘Werken, altijd, altijd, vloekte de dronkaard, wij alleen anderen niet. Kinderen van eenen God, ja, 't is er wel meê; neen, geene bedorvene kinderen, geene stiefzonen meer! Ah! 't is er mêe gedaan!’

En zijne kloeke vuist viel donderend op de tafel, waarop zijn hoofd loodzwaar nederkwam.

Weer kermde in den hoek het kindje van honger en koude en de moeder snikte wanhopend op de harde slaapstêe.

Hij droomde luide van armen en rijken, vloekend nog van gelijkheid of stotterend van rechten en plichten.

De geest wees mij op de stroobussel, op de bleeke wezens die, er op uitgestrekt, lagen te sidderen nog meer dan van gebrek, en hij sprak: ‘Daar zijn zijne plichten?’

‘De duivel van afgunst en hoogmoed haalde zijn hart neer; gelijkheid! gelijkheid! fluisterde hij hem toe. De ongelukkige luisterde en ging.

‘De kroeg werd zijn afgod; het werkhuis, zijne straf; zijn huisgezin, een last.’

‘En daarom vergat hij de schatten waarmede God hem bedeelde: eene vrouw en kinderen, dat is liefde en eene toekomst!’

‘Arme verdwaalde, die eene schimme voor waarheid neemt! Benijden wat anderen genieten en niet beseffen wat God hem nog meer geschonken heeft!’

‘De opvoeding is de levensader van een eerlijk geweten.’

Daar lag hij nog, het mensch dat ook vader heette; de geest schudde het hoofd en we verdwenen.

VI.

Bliksemsnel vlogen we de ruimte door.

We zagen geluk en ellende, plichtbetrachting en miskenning, wat de mensch is, zou kunnen zijn en worden moet.

Op eens stonden we midden eene ruime prachtige zaal, waar honderden opgesmukte vrouwen, waar honderden verwijfde mannen zich bevonden, als in een echt tooverpaleis.

Dat was een vorstenhuis.

Vreugde scheen er niet genoodigd, stijve pracht slechts, doch oogenverblindend door haar ongehoorden luister.

Het scheen me er akelig: op iederen tred van den vorst was het mij, alsof hij een verscheurd vaderharte met de voeten trapte, in iederen toon der heerlijke muziek meende ik den wanhoopskreet eener lijdende moeder te hooren; bij iederen flikkerdans van het licht, dacht ik de toekomst van een volkskind onbermhertig te zien uitdooven.

Het werd me zoo ijskoud om het harte, dat we gingen.

Helder lachte de lieve maan aan den hemel, vriendelijk tintelde er iedere sterre als wenkte zij ons: hierboven zij het doel!

Maar aan de wijde poort van 's vorsten huis stond een jongeling van koude te bibberen.

Boven verhief zich nog immer feestgezang in 't vorstenhuis.

Wat was het hartverscheurend het klappertanden van den armen volksjongen, want het was zoo'n harde vorst, och! dat het bloed zou bevriezen!

Het sloeg middernacht!

Diep loosde de ongelukkige schildwacht een langen zucht en van zijne verstevene lippen rolde het zoo akelig: ‘Vader, moeder, een zalig nieuwjaar!’

Och! arme!-

En we vlogen de stille vlakte door en bevonden ons in eene nederige boerenwoning.

Daar stond een priester Gods; daar lag eene oude vrouw knielend ten gronde en op een schamel bed lag een grijsaard te sterven.

Wat was het er ijslijk, doch wat klonk ze roerend stil de bede des herders: dat uw wil geschiede, Heer!

‘Komt mijn kind niet,?’ dwaalde de grijze vader, ‘Ik leerde hem toch zijne ouders beminnen, en...’

We hoorden nog slechts snikken en bidden, en toen klonk weer tot in het diepste mijns harten de kinderlijke wensch van den soldaat: een zalig nieuwjaar!

De geest weende, omdat men ook de volkeren vergeet te leeren mensch zijn in de broederliefde!

VII.

En wêer dreven we door de wijde vlakte.

Het was rustig en stil op het uitgestrekte doodenveld.

‘Hier’ sprak de geest, rijzen honderden kruisen voor hen, die hun kruis reeds gedragen hebben: hier is het begin der menschheid!

Leven is sterven, maar sterven is herleven voor hen, die hunne plicht in liefde en waarheid vonden.

De geest wees met den vinger hemelwaarts.

Uit die duizenden geslotene graven steeg éene stem op en zij dreunde over de verre doodenplaats: heden ik en morgen gij!

De geest was verdwenen.

VIII.

‘Een zalig nieuwjaar,’ klonk eene lieve kinderstemme, en ik schoot wakker onder de kussen van mijn zoontje. Ik omhelsde kind en moeder en ik wenschte hun van harte een zalig nieuwjaar en omhelsde beiden nog eens.

En toen bad mijn harte: Houd die gemoederen zuiver, Heer, en leer hun altijd uwe waarheid beminnen, want waarheid en liefde zijn het richtsnoer des levens en de zegen voor de eeuwigheid!

Antwerpen.

J. VAN HERENDAEL.

Poëzie.

I.
Het vijf-en-twintigste verjaringsfeest der stichting van het Nationaal Tooneel te Antwerpen herdacht.
Opgedragen aan den ‘Olijftak’.

't Luidt feest in Antwerps vrije wallen!
De hinderpaal is weggevallen,
  Die volksvooruitgang tegenhoudt.
Treedt aan, kunsthelden, denkers, sprekers,
  Wien Neerlands toekomst werd vertrouwd!
Gij, van 't vooroordeel machtverbrekers,
  Voor wien het dompersleger zwicht:
  Treedt aan! Hier blakert geesteslicht!

Schouwt rond met trots op *Rubens*' luister,
Op *Plantyns* geest, doorbrekend 't duister
  Van middeleeuwsche onwetendheid.
Dat fierheid uit uw blikken strale,
  Op al de pracht en majesteit,
Van de u ontsloten schouwburgzale,
  Waar Vlaamsch tooneel werd ingewijd,
  Dat stad en streek door kunst verblijdt.

't Wijze *Antwerp* had het doel begrepen,
Het doel, dat 't Volk kan medesleepen
  Wen 't voor vereedling vatbaar is.
Die grootsche tempel rijst ten hoogen;
  Daar sloot de kunst verbintenis
Met echt talent en geestvermogen,
  Tot eer en roem der Moedertaal,
  Die heerschen moet in zegepraal.

Beschouwt die hooge kunstgewelven,
Zegt dan bewondrend in u zelven:
  ‘Wat reuzenbouw! Wat glans en pracht!
Zij dank dien eedlen kunstgezinden,

Door wie dat pronkstuk werd volbracht!
Eer hen! die 't Vlaamsch Tooneel beminden,
Wiens school elkeen ten spiegel strekt,
En deugd in 's Volks gemoedren wekt'

Hoort, hoort! na vijf en twintig jaren
Beweegt de Schelde blij heur baren;
De toren galmt zijn jubellied;
't Muziek herhaalt zijn schoonste tonen:
't Is hoogtijdsvreugd, waarheen men ziet,
Begeestrend volk en Letterzonen.
Het klinkt alom: 'Leve Antwerps geest,
Bezieler van dit plechtig feest!'

Olijftak, pronk der oude dagen,
Die de onverwelkbre kroon blijft dragen
Met nieuw gebloemte rijk versierd;
Gij eens van *'t Landjuweel* de luister,
Hebt steeds uw standerd strotsch gezwierd;
Dreigde Alva's dwang met galg en kluister,
Uw leus bleef: '*Vrijheid, Kunst* en *Moed*,'
Door bravo's toegejuicht, begroet.

Houd, grijze gild, het hoofd verheven;
Helpt kunstbeweging de almacht geven,
Die zij aan heur beschermers vraagt;
Blijf op den geest van 't volk gebieden;
Steeds kloek vooruit den stap gewaagd;
Doe t' Dietsche bloed van geestdrift zieden
Voor Vlaamsch muziek en Vlaamsche spraak;
Voor beide uw liefde, uw wacht en waak.

De Scheldestad, der kunsten moeder,
Strekt over U haar geest, behoeder
Van oefning, ijverzucht en eer;
Uw naam is aan heur roem verbonden;
Wat macht rukt van uw troon u neêr?
De taak, uw kunstkoor toegezonden,
Volvoer ze grootsch: beschaaf en sticht
De volksdeugd; wek alom het licht!

Vrouwe VAN ACKERE,
(geb. MARIA DOOLAEGHE),

Eerelid van het Genootschap.
Diksmuide 1882.

II.
Aan Celine.

Mijn Celine,
Zei de minne,
Wie uw oog zijn stralen schonk,
't Woord kwam zacht mij toegevlogen:
Niet uit mij, maar uit den hoogen
Sproot haar zuivre liefdelonk!

Neen, geen rozen
Die hier blozen
Staan met uwe wang gelijk,
En de lelie op haar stengel
Taant voor 't glansend wit, o Engel,
Dat uw boezem stelt te prijk.

Door uw wezen
Staat te lezen
De edelste uitdruk van de min;
Hij, wiens hart nooit mocht ontwaken,
Voelt zich zelfs voor u ontblaken,
Sluipt uw blik den zijnen in!

Laat, Van Dycken,
't Maaksel wijken
Van uw meesterlijk penseel!
Wat toch treedt de schoonheid nader
Der Nature, die tegader
't Schijnbre Niet hecht aan 't Geheel?

't Zijn die tinten,
Die zich printen
In uw huid, waar jeugd uit spreekt!
't Is die vorm van neus en slapen,
Zóó vol harmonie geschapen,
Dat geen lijn er aan ontbreekt!

'k Zie uw trekken
Samentrekken
Tot den zoetsten liefdelach;
'k Zie uw oog mij zacht begluren,
En den teersten wenk mij sturen,
Die ooit hart bekoren mag:

En zou 'k weren
Mijn begeeren,
Wen uw ziel mijn ziel verwint?
Niet mijn gloed aan d'uwen blusschen,
Leggend op uw mondje kussen
Van een boezem die u mint?

Weg met weenen!
Moedloos stenen
Voegt den echten minnaar niet!
Vol verlangen blijf ik hangen
Aan uw wangen, en mijn zangen
Gaan een borst uit, die geniet!

Blijv' de weelde
Die ik deelde
Naast uw hart, mij immer bij;
Wekk' de omhelzing aan uw boezem
Vruchten uit uw lentebloesem
En een eeuwigen dank in mij!

Heer, wat baten,
't Stof verlaten,
d'Englenrei haar deugd en schoon?
Laat me er dus mijn dorst aan laven,
En ik wil me aan heur verslaven,
En mijn harte wordt haar troon.

Liefde's doornen,
D'uitverkoornen
Van den Minnegod bedeeld,
Voel ik graag mijn ziel benijpen,
Zoo ik naar de bloem mag grijpen
Waar' hij zin en oog meê streelt.

Mijn Celine,
Uwe minne
Is mij meer dan schat en goed;
En voor uw geluk te sneven,
Waar' mij meer van prijs dan 't leven,
En meer aangenaam en zoet.

GUSTAAF RENS.

12 *Juli* 1882.

III.
In 't najaar.

Herinnering aan Testelt.

De zwaluw trekt haar reiskleed aan,
't Wordt droevig op de heide,
Haar loof verdort, en langs de baan
Op akker, veld en weide,
Ligt 't geel geblaarte rondgespreid
Van beuk en wilgenboomen;
Te vroeg vervloogt gij, zoete tijd
Van liefdevolle droomen.

O roosje! dat nog weeldrig bloeit,
Hoe guur het windeken ook loeit,
Wil niet zoo ras vertrekken.
Gij zijt mijn lust, mijn troost op aard,
En meer dan alle schatten waard, -
O blijf mijn vreugde wekken!

Ik weet, het kan helaas niet zijn:
Straks vallen uwe blâren;
Al doet het mij aan 't harte pijn
Men zal u toch niet sparen.
Doch bloempje, keer, keer spoedig weêr,
Want ik zou kwijnen, sterven:
Als ik altoos uw blikken teêr,
Uw liefde en troost moest derven.

CONSTANT WOLFS.

IV.
Vooruitzicht.

Bij de koopren lamp gezeten
Naait de vrouw met haast en moed;
't Naaldje vliegt door 't blanke linnen,
't Draadje breekt niet in den spoed.

Mutsjes, jakjes, hemd en kleedjes
Snijdt ze, vouwt ze, strikt en boort;
Vlug en vlugger duwt ze 't naaldje,
Meet en past en naait weêr voort.

Treffend is 't haar zien te werken:
Rein geluk haar oog ontstraalt;
Om haar lippen speelt het lachje,
Dat haar zielewellust maalt.

De uren vlieden; nacht reeds werd het:
Altijd vlugger vliegt de naald.
Schoon het lampken nu maar kwijnend
't Kleine kamerken bestraalt.

Laat begeeft ze zich ter ruste,
Daar het licht is uitgedoofd;
Zalig droomt ze van een zoontje,
Met een frisch blond kroezelhoofd.

ERN. PALLEMAERTS.

Mechelen, Juli 1882.

V.
Wat hebt gij met zijn hart gedaan?
(*Aan Madame X.....*)

Malheur! malheur! si une épouse
De son mari se sent jalouse!

Wat hebt gij met zijn hart gedaan!
Eens was hij toch zoo fier en edel,
Vol hoop zag hij de toekomst aan,
En droeg zoo recht den blonden schedel!

En thans zie 'k hem vol wee en smart:
De wilskracht schijnt hem gansch ontvlogen;
Heel 't leven is hem akelig, zwart:
Met rouw is zijn bestaan omtogen.

En toch, grootmoedig bleef zijn hart,
Hij wou zijn leed aan niemand klagen;
Doch welk de bron is zijner smart
Kan men, helaas! aan elkeen vragen!

Want ach! men zegt, dat gij het zijt,
Die gansch zijn leven kwaamt vergallen!
Men zegt, dat gij uit haat en nijd
Zijn droomen in den *niet* deedt vallen!

Men zegt dat gij, in plaats der min,
Der afgunst hem hebt prijs gegeven,
En dat gij zoo uw huisgezin
Ter hellepoort hebt ingedreven!

Wat hebt gij met zijn hart gedaan!
Men zag hem eens zoo fier en edel,
En thans geen zon beschijnt zijn baan:
Hij buigt zoo diep en droef den schedel!

P.P. DENIJS.

Komen, 1882.

VI.
Voorafspraak[1]

Die dan wil leven wijslike
Lese desen boec dat hene versta,
Ende pijnze hem te werkene na,
Ende verlesene dicke ghenoech:
Hi vinter in sijn ghevoech
Van menigherhande wijsheden,
Van manieren ende van zeden,
Die goet sijn, dat ghijt wet
Der zielen ende den live met.

JAN BOENDALE, *der Leken Spieghel.*

Die scriven soude int openbaer
Dat elken mensche te wille waer,
Die soude vro op moeten staen.

DIRC POTTER, *der Minnen Loep.*

(1) Uit het pas verschenen 2e deel der *Nagelaten Gedichten* van Prudens van Duyse, bevattende: Reinaert de Vos, middeleeuwsch dierenepos in 17 zangen, in zijn geheel en in de oorspronkelijke maat bewerkt.

Willem, die den Madoc maakte,
Daar hij menigwerven om waakte,
Heeft zeer lange gezien met verdriet,
Dat tot heden toe niemand niet
Reinaards avonturen volschreef.
Dies heeft-i, daar vlijt en iever hem dreef,
Ze in Walsche boeken opgezocht,
En daarnaar in 't Dietsche bewrocht.

En hadde geen jonkvrouwe, hoofsch van zeden,
Mij verscheidene male gebeden,
Die avonturen in het licht
Te brengen, 'k en hadde dit nooit gedicht.
Al is 't maar boerte, men vindt er in
Wijze leer en goeden zin,
Wat velen zeker zal baten mogen:
Niemand en is hier belogen;
't Gemeente alleen zal hier lessen ontvaân,
Wien de schoen past, die trekke 'em aan.

Is iets daaraan miszet, de man
Betere dat, die 't beteren kan!
Ik bedanke hem vooraf
Voor wat hij gewillig gaf.
Die wat hij bezit, goedhartig geeft,
Is wel weerdig dat hij leeft.
Wie zijn beste doet in zijn maken,
En is voorzeker niet te laken.
Wie, die geren iet of wat,
Al diene 't tot een les en schat,
Voor 't neuswijze volksken dicht,
Dat alles zift, en meesterlijk richt?
Ik wensche, dat ze naar me hooren,
Die luisteren met genegene ooren
Vol heusche liefde en hoofsche jonst
Jegens wat kennis raakt en konst.

Opdat dit werk zij wel begonnen,
Moge God zijne hulp ons jonnen!

PRUDENS VAN DUYSE.

Het 6de Groot Nationaal Muziekfeest in België.

Na Gent, Antwerpen, Luik, Brugge, Bergen, kwam de beurt aan Brussel, om aan die grootsche zoogenoemde *Festivals* inrichting eere te doen.

Onze lezers zullen zich herinneren, wat al moed en krachtdadigheid er van noode geweest is om die instelling op onzijdigen vrijen grond te behouden. Peter Benoit en diegenen, welke hem wakker ondersteunden, mogen met tevredenheid op het verledene en het tegenwoordige blikken. De groote *Nationale Muziekfeesten* in België zijn voor goed geplant, en zullen met den tijd sterker en sterker wordende, met hunne zusters van den Neder-Rijn mogen medeijveren.

Vóór een vijftiental jaren, dit is vóór dat Benoit de worsteling aanging voor eigen kunstscheppend en uitvoerend bestaan, scheen ons land als van moderne toondichters beroofd. Sedert dien, hebben wij ons meer met de namen van Fétis, Hanssens, Soubre, Mengal, Stadfeld vereenzelvigd, terwijl aan een gansche schaar levende komponisten de gelegenheid gegeven werd hunne werken ten gehoore te brengen, en dat de stichting der Vlaamsche Muziekschool te Antwerpen het sein gaf van eene derde schaar opkomelingen, waarvan eenige der bijzonderste uit de Antwerpsche school zelf voortspruiten.

Dit vruchtbaar verschijnsel belette echter niet, dat de grootste vreemde componisten gastvrij ontboden wierden om de uitvoering hunner gewrochten bij te wonen, en alzoo zag men vooreerst te Antwerpen, de componisten Charles Gounod en Franz Liszt zegevierend verschijnen, terwijl zij wederkeerig met de voortbrengselen onzer Nationale Toonkunst bekend werden. Op die wijze werd het gedacht van Benoit verwezenlijkt, namelijk, ‘dat het bezoek van groote mannen niet alleen vereerend, maar nuttig is voor een land; dat hunne werken een toetssteen zijn, en hunne meening over hetgeen zij hier van ons hooren eene aanwakkering is om vooruit te gaan op de ingeslagen baan van het nationalism in de muziek.’

Herinneren wij ons 1880, en de Brusselsche buitengewone muziekfeesten, waar alsdan onze Vlaamsche kunst, zoowel als nu bij het laatste festival, het brandpunt van was, en, na bestatigd te hebben dat bij elk jaarlijksch groot muziekfeest de nationale werken, zoo wel van Waalsche als van Vlaamsche componisten, met geestdrift aanhoord werden, gaan wij tot het doel van dit verslag over.

Het programma leverde inderdaad veel uitstekends op; de lof der *Nouvelle Société de Musique*, die zich met de inrichting en leiding der plechtigheid had gelast, behoeft niet meer verkondigd te worden, evenmin als die van het schrandere talent der heeren Hendrik Warnots en Joseph Dupont, welke zich met de directie - de eerste der koren, de tweede van de symphonische werken - gelast hadden; en het Brusselsch orkest is overal als uitmuntend bekend. De namen van Händel, Gluck, Mozart, Grétry, Cherubini, Sacchini, Weber, Wagner, Brahms, en wat de Zuidnederlandsche kunst zelve betreft, Peter Benoit, Van den Eeden, Radoux, pronkten op het programma. Onder dergelijke voorwaarden kon het festival niet dan met welgelukken bekroond worden.

Toch was de toeloop der muziekliefhebbers niet zoo groot als men in rechte was te verwachten. De reusachtige zaal van het zoogenaamde ‘Kunstpaleis’ - *Palais des Beaux-Arts* - in de Regentiestraat, was noch op de verdieping, noch gelijkvloers, zeer talrijk bezet. Geheele banken bleven ledig.

Intusschen leverde de zaal een zeer schilderachtigen aanblik op. Achteraan rees de estrade. In drie onderscheidene groepen was op deze het uitvoerende personeel verdeeld. De instrumenten besloegen het middengedeelte, de koren hadden links en rechts van het orkest plaats genomen. De blauw-, geel-, roos- en roomkleurige kleedij der talrijke zangeressen leverde eene zeer bevallige schakeering op. Hoog boven al de hoofden, op de eenige verdieping des gebouws, verhief zich het reusachtig feestorgel, door het huis Schijven van Brussel geleverd voor de gelegenheid.

Werpen wij thans een blik op de stalles en parketten, dan erkennen wij onder de aanwezigen tal van beroemdheden op elk gebied: uit Duitschland waren Ferd. Hiller en Lassen, uit Noord-Nederland de gevierde zangeres Mev. Hageman,

Richard Hol en Hageman, uit Frankrijk Massenet opgekomen. Onder de Belgische toonkundigen zien wij F.A. Gevaert, Peter Benoit, Radoux, Van den Eeden, Fl. Van Duyse, Edgard Tinel, Karel Mestdagh, Jos. Servais en anderen.

Het eerste gewrocht dat men ten gehoore bracht, was Händels *Alexanders Fest.* Dit toonbeeld van klassieken eenvoud en meesterlijke bewerking, werd voor de eerste maal op 10 Februari 1736 uitgevoerd. Mocht ons negentiende-eeuwsch gehoor, door de hartstochtelijke muziek dezer laatste halfeeuw ontwend, zich al eenigszins gewettigd gevoelen om aan dit zeer uitgebreide werk eentonigheid ten laste te leggen, hoe ruim toch wordt dit niet vergoed door den breeden, majestueusen, kalm-koninklijken golfslag dier muziek, door de rijke, steeds zuivere kleur van die tafereelen, vooral door het uitstekend gevoel der soli en den tooverenden eenvoud der melodie - al die eigenschappen in één woord, die den schrijver van *Messias* en *Judas Maccabaeus* kenmerken.

Uitmuntend werden èn door de zangers, èn door 't orkest de verscheidene gedeelten uitgevoerd. De heer Warnots behaalde zeer veel eer met zijne meesterlijke leiding, en ook hem werden geene toejuichingen gespaard, door het trouwens zeer gulgezind publiek. De tenor, Bosquin, die op de concerten van het conservatorium der hoofdstad zoo gaarne steeds gehoord wordt, zong met eene buigzame, heldere, een weinigje eentonige stem de recitatieven. De bas, Belhomme, beduidde zeer weinig; doch mevr. Schroeder beviel integendeel aan allen. Deze kunstenares mag roemen op een wonderbaar ontwikkeld orgaan, dat in de ruime zaal van 't Kunstpaleis een betooverenden klank, vol *ampleur.* zooals men in het Fransch zegt, verwekte.

Van het werk *André Doria*, van Radoux, bestuurder van het conservatorium te Luik, en dat als n° 2 op het programma stond, kan men niet zonder lof gewagen. Ontegenzeggelijk bezit het hoedanigheden van sonoriteit, en flink mag de instrumentatie genoemd worden. Doch den breeden grondslag, die den genialen schepper verraadt, krachtig lyrisme en machtige zeggingskracht vermist het. Het geheel kenmerkt de stijl, aan de Fransche school eigen.

Door gansch andere hoedanigheden beveelt zich aan onze aandacht het werk van Jan van den Eeden, director der

muziekschool van Bergen. De titel luidt: *Vlaanderen in de XVIe eeuw.* Het bestaat uit 1°. *maestoso* en *allegro*, de Spaansche overheersching, 2°. *adagio*, de graven Egmont en Hoorn treden naar het schavot, 3°. *allegro* opstand, 4°. *maestoso*, Vlaanderen bevrijd. Men ziet het dezen componist al dadelijk aan: de gezonde, nationale, krachtige strekking van Benoit is ook de zijne. Van den Eeden weet wat hij te zeggen, of liever te schilderen heeft, en hij ontwerpt zijne beelden en tafereelen met meer dan alledaagsche vaardigheid. Een revolutionaire, echt democratische geest ademt in dit sterk en phantastisch gekleurd *fresco*: daar is, *mutatis mutandis*, iets in van de hoedanigheden die de *Charlotte Corday* van Benoit tot een meesterstuk doen uitroepen. Uit eene zeer goed bewerkte inleiding lossen zich als voorbode van den naderenden opstand, einde van 't allegro 1°, de eerste tonen op van ‘t lied naar Marnix' hart’, zou Da Costa zeggen. Uiterst phantastisch, misschien eenigszins overdreven en gezocht, is de marsch naar 't schavot; zwakker kwam het *allegro* voor, doch zeer bevredigend was het slot, met zijne breede bewerking van 't *Wilhelmus.*

Evenals Radoux, werd de componist uit Bergen hartelijk toegejuicht.

Deze drie stukken waren voldoende geweest om het programa van een concert uit te maken; maar na dit alles werd nog de *Schoonheids-Hymne* van Peter Benoit, gedicht van Em. Hiel, en het mikpunt van het festival, ten gehoore gebracht.

Vier geslagen uren muziek bijna zonder verpoozing aan te hooren, valt hard; ook kunnen wij niet begrijpen waarom de tusschenpoozen niet langer van duur waren. Ons kunstminnend publiek zou er zich niet in storen, indien men het gelegenheid verschafte zijne verkregene indrukken wat meer na te gaan, om des te beter aan de volgende te kunnen weêrstaan. Inderdaad, eens het publiek verwittigd dat, b.v. een groot muziekfeest eenen ganschen namiddag zou innemen, zou het zich op voorhand daarop regelen, het zou dan, ingelicht over den duur der stukken en der tusschenpoozen, zonder ongedurigheid het einde van een werk afwachten en zich daarna verfrischen in eene tamelijk lange rust, vooraleer tot een volgende werk over te gaan. Maar neen. Het feest wordt bepaald om een of twee ure, en elk rekent er

op dat het om drie of vier ure zal afgeloopen zijn. - Het publiek treedt blijgemoed de concertzaal binnen; naar het eerste werk wordt gretig geluisterd... maar het duurt wat lang met het oog op hetgeen nog moet gehoord worden; men berekent den tijd, dit maakt de gemoederen minder welwillend.... het diner is bepaald op 4 ure.... eene aangename wandeling... een bezoek.... zullen moeten uitgesteld worden.. en nu, niet tegenstaande de muziek, spelen de zakhorlogies eenen bijna grooteren rol dan het Festival zelf... en... ja dan komt alles, hoe kort ook, te lang en te breed voor... de ongedurigheid neemt toe en dikwijls, als het laatst te spelen stuk niet van aard is om het publiek te kluisteren, ziet men langzamerhand eene zaalontruiming plaats hebben, waardoor men het laatst voortkomende stuk een muziekaal *afscheidsnemen* zou mogen heeten.

Onder dit oogpunt blijft nog veel te wenschen en te doen, Indien wij, zelf op verren afstand, voor onze uitvoeringen konden verkrijgen, wat Richard Wagner op zulke volledige wijze in Bayreuth *imponeert*, dan zou het kunstgenot grooter en den uitslag van het geheel veel dieper en volledіger zijn.

Deze opmerkingen maken wij niet ter gelegenheid der *Schoon-heids Hymne,* welke het laatst op het programma van den eersten dag voorkwam: Het werk was sterk en boeiend genoeg om het publiek tot het einde toe te kluisteren, maar door zijnen inhoud, zoo niet door zijnen duur, was het van aard om met een minder vermoeiden geest aanhoord te worden dan nu het geval geweest is.

Daarbij zijn wij van gevoelen dat een nieuw werk, opzettelijk voor een feest geschreven, aan het hoofd van het programma zou dienen gesteld te worden, en niet aan het slot, wanneer spelers en toehoorders reeds min of meer vermoeid zijn.

Na deze aanmerkingen, welke onzes dunkens bij de inrichting van volgende muziekfeesten van nut kunnen zijn, treden wij verder in ons onderwerp.

Gaan wij over tot Benoit's jongste werk: *Hymne aan de Schoonheid.* Wie bewondert niet de talrijke, schitterende hoedanigheden, de vele mooie plaatsen, die dit werk bevat. Hoe machtig weet Benoit over de orkestrale middelen te beschikken; welk een meesterschap in de harmonie, welk

een rijkdom van stijl legt hij aan den dag. Het grootsche ernstige grondmotief van den K u n s t e n a a r s p s a l m : *de Kunst is heilig*, is, op zichzelf reeds schoon, op geniale wijze ontwikkeld. Ook het ballet: *dans in den tempel der Schoonheid*, is een parel van bevalligheid. Zeer doorwrocht heeten wij tevens de slotrei, waar orgel en orkest samenwerken met gansch de korenmassa, en die waarlijk een grootsch karakter bezit.

Gelijk in al zijne werken, maakt ook hier Benoit gebruik van de grootste hulpmiddelen van koor en orkest. Wonderbare stoutheid en geleerde eenvoudigheid vermengen zich tot een harmonisch geheel.

Onnoodig hierhij te voegen, dat de uitvoering van dit nieuw gewrocht van Benoit onder velerlei opzicht de grootste moeilijkheden aanbiedt. Dergelijke werken moeten om zoo te zeggen op volmaakte wijze worden uitgevoerd, willen zij al den indruk maken, welken de toondichter ervan verwacht. Ook hier hadden meer repetitiën geen kwaad gedaan; zij hadden de fijnheden beter doen uitkomen en de moeilijke plaatsen meer bevattelijk gemaakt.

De *Hymne aan de Schoonheid* van Benoit is een grootsch, krachtig en gezond werk.

In zijne opvatting der Schoonheid is Benoit Vlaming gebleven; hij vereenzelvigde zich met het gedicht, het werk van een anderen Vlaming, en zijne muze heeft niets aan vreemde muzen ontleend. De Schoonheid, gelijk zij voor hem opdaagt, zult gij onsterfelijk gemaakt vinden door het penseel van Rubens - nog een Vlaming, - kloek en zinnelijk in hare weelderige vormen, geweldig in de kleuring harer vleezen en van haar opschik, maar schitterend van leven en met dien glans in den blik, die de vernielkracht des tijds uitdaagt.-

Hebben wij ons eenigszins uitvoerig uitgelaten over den eersten dag, veel meer kunnen wij ons, wat den tweeden betreft, beperken. De werken, op den 21sten ten gehoore gebracht, zijn inderdaad zoo goed als van nagenoeg algemeene bekendheid: het 4de concert voor viool van Vieuxtemps, aria uit *La Fausse Magie* van Grétry, aria uit *Oberon* van Weber, meesterlijk gezongen door mevr. Schroeder, Mozart's *Ave Verum*, aria uit Cherubini's *Abencerrages*, en

gebed uit Wagner's *Rienzi*, beide gezongen door Bosquin; het duo uit *Oedipe à Colonne* van Sacchini, gezongen door mevr. Schroeder et Belhomme, de ouverture uit Gluck's *Iphigenie*, voorts een oratorium van Samuel, de in 't Fransch vertaalde *Terugkomst*, (Le retour), gedicht van Em. Hiel, en Brahms' beroemd *Requiem.*

Werd het ons zelden gegeven met meer maestria een symphonisch werk te hooren uitvoeren, dan hier met Gluck's *Ouverture* 't geval was; zongen Bosquin en mevr. Schroeder even volmaakt als den vorigen dag - niet minder bevielen het vioolconcerto van Vieuxtemps, door den heer Caesar Thompson uit Luik voorgedragen. Zijn spel van Paganini's romance '*non più mesta*', werd elk oogenblik door toejuichingen onderbroken. Evenals zijn stadgenoot Marsick, strekt de heer Thompson zijner geboorteplaats tot eere: reinheid van snarenklank, een flink en stout *coup d'archet*, veel stijl, kenmerkte zijn spel.

Van Samuel's Cantate valt niet zeer veel te zeggen. Boven eene eerbiedwaardige '*aurea mediocritas*' verheft zij zich niet! Eruditie ontbreekt den bestuurder van het Gentsche conservatorium niet, weinig adel kenmerkt echter zijn werk. Vond nu de overgroote massa der toehoorders, zij namelijk die hunne gading zoekt in eene aangename opvolging van melodieuse motieven, vroolijke feestarias, bellengetjingel, bazuinen, enz... behagen in *Le Retour*, - op de kunstenaars bracht Samuel's muziek een minder voordeelingen indruk te weeg.

Het hoofdgewrocht van den tweeden dag was het *Requiem.* De met recht beroemde contrapunctist en schepper van het *Schicksalslied*, is de bewonderende 'afstammeling' van Bach, Beethoven en Schumann. Hij bezit in waarheid, tot een zekeren graad, het meesterschap van Bach over het contrapunct, den breeden humanen geest van den schepper van *Fidelio*, het teedere gevoel van Schumann.

Die veredelende, rein-menschelijke strekking, waarvan zooeven sprake was, maakt den grondslag uit van Brahm's prachtig gewrocht.

Hoeveel verscheidenheid treft men in deze schepping niet aan! Is n° 2 als een echo uit een bovenaardsch Eden, - hoe

vele krachtige, meesleepende, diep in het gemoed grijpende bladzijden ontmoet gij daar niet!

De uitvoering liet dan ook weinig of niets te wenschen over. Men kon het er uit opmaken: met blijkbare voorliefde was het werk ingestudeerd, met een gevoel van genot werd het ten gehoore gebracht. Zoowel het gezang der koren, als de voordracht der solisten en de begeleiding van snaar en blaasinstrumenten was vol karakter en ging, ondanks de moeilijkheid van vele gedeelten, zoo vlot mogelijk van de hand.

Het zou ondank zijn, moest hier geen enkel woord gerept worden van den gevierden organist Alphonse Mailly, leeraar aan het Brusselsch conservatorium, wiens meesterlijk orgelspel gedurende de uitvoering van de *Hymne aan de Schoonheid* door allen bewonderd en toegejuicht werd, zoowel als de prachtige voordracht van onzen te recht geprezen baryton Emiel Blauwaert. De twee kunstenaars wedijverden met geniaal talent in den *Kunstenaars-psalm.*

Thans, alles te zamen vattend in één woord, mogen wij het Brusselsch Festival een alleszins welgelukt feest noemen. Stellig is het, in elk geval, dat de 20 en 21 Augustus 1882 in gouden letters zullen geboekt blijven in de dagboeken van het Zuidnederlandsch kunstleven.

TOON SCHILDERS.

Peter Benoit in het Waux-Hall te Brussel.

Wij kunnen niet genoeg den maatregel toejuichen, welken het Bestuur van het Waux-Hall genomen heeft, namelijk, een muziekeest samen te stellen, geheel bestaande uit werken van Radoux Vanden Eeden en Peter Benoit, en dit feest door de komponisten zelven te laten besturen. Het is maar redelijk dat ons land, welk zoo graag de vreemde kunstenaars huldigt, ook wete dat het in zijn midden toonkundigen telt, die ten minste evenveel, zoo niet meer waarde hebben dan menig behendig vreemdeling, in onze hoogere sferen bewierookt en geprezen.

Het is Peter Benoit niet, die ons deze overwegingen doet schrijven: zijn roem heeft zich reeds over onze grenzen verbreid, en op den dag, dat Duitschland zijnen *Oorlog* zal kennen - Wagne heeft het immers zelf den Antwerpschen Meester stellig beloofd - dan zal Peter Benoit de gelijke zijn in vermaardheid, gelijk hij het reeds in talent is, van de meest gevierde beroemdheden.

Het concert van Maandag, 28 Augusti l.l. in het Waux-Hall te Brussel, heeft er ons reeds een bewijs van gegeven. Ondankshet slechte weder had Benoit eene talrijke en opgetogene menigte uitgelokt, die hem uitbundig heeft toegejuicht.

Het programma alleen was reeds eene zeldzaamheid: het openingstuk van den *Erlekoning*, geschreven in 1858, en *Charlotte Corday*, in 1876. Men ziet welke tijdruimte tusschen deze wee stukken verloopen is, en men kan gemakkelijk, door vergelijking, den vooruitgang vaststellen.

De *Erlekoning* is een romantiek, beschrijvend openingsstuk, waarin veel berekening van effekt en een lofweerdig aanwenden van zonderlinge klankwendigen voorkomen; maar Benoit vertoont zich hier nog niet persoonlijk, eigenaardig.

In *Charlotte Corday*, daarentegen, treedt de meeste kloek en vastberaden op, vol begeestering. Het openingstuk, de balscène, de wals, de uitbersting der volkswoede, het vizioen van Charlotte, de doodsmarsch, dit alles maakt eenen aangrijpenden indruk.

Het concerto voor fluit en orkest (1865), geschreven voor M. Dumon, werd door eenen zijner oudleerlingen, M. Anthony, meesterlijk vertolkt; wij gelooven niet dat het *Andante* ooit beter is uitgevoerd geworden.

Uit *De Schelde* (1868) werd door Blauwaert de scène van Van Artvelde's geest gezongen met al het talent, dat hem eigen is.

Kortom, dit muziekfeest in het Brusselsch Waux-Hall is voor Peter Benoit eene schitterende overwinning geweest.

Wanneer men zoo luidruchtig wordt toegejuicht door een uitgelezen publiek, waarvan de helft ten minste uwe Vlaamschgezinde overtuiging niet deelt, dan is het dat men een genie bezit, uitgestrekt genoeg om al de vooroordeelen te doen verdwijnen en iedereen voor u in te nemen. Wij, Vlamingen, zijn daarvan reeds lang overtuigd. Het doet ons nu ook genoegen dat anderen eindelijk onze mannen beginnen te waardeeren!

Driejaarlijksche tentoonstelling te Antwerpen. II.

In ons eerste overzicht zegden wij, den voorkeur te geven aan het tafereel van M. LAURENS boven dit van M. BROZIK.

Ziehier de redenen: Wat wij vooral in '*De Minnezanger*' van M. Brozik af te keuren hebben, is het koude, theatrale, opgesmukte in de voorstelling. In '*De laatste oogenblikken van Maximiliaan*' van M. Laurens integendeel is het sujekt eenvoudig, aangrijpend en waar voorgesteld.

Als schildering, staan er ontegensprekelijk op het doek van M. Brozik prachtige deelen (zooals onder andere de grijsaard in geel gewaad en rooden mantel op het voorplan, de groene draperie, enz.); doch er zijn integendeel geheele stukken, zooals de figuren in den achtergrond, de groep der vorsten, de monniken, mager en conventionneel van schildering, en al te oppervlakkig uitgevoerd. Bij M. Laurens blijft de schildering meer geheel, en al is ze misschien wat hard, hetgeen aan het straffe, heldere zuiderlicht te wijten is, dan denken we toch dat de kleurveel waarder is dan bij M. Brozik.

Wat vooral in 'De laatste oogenblikken van Maximiliaan' mag vermeld worden is het overwinnen der moeielijkheid, waarmee de schilder te kampen had, namelijk, om met onze hedendaagsche uiterst eenvoudige kleedij, de naakte witgekalkte muren eener gevangenis en het wansmakelijk kostuum van den Mexikaanschen gerechtsdienaar een schilderachtig tafereel bijeen te brengen, dat aanspraak kon maken op den naam van groote historieschildering.

Dat er niets op de waarde van dit doek af te dingen zij, willen wij niet beweren. Zoo onder andere, vinden wij de houding van den priester wel wat kinderachtig, wat plomp zelfs. Ook zou op sommige deelen als kleur en toon iets kunnen afgewezen word en. Dit zijn echter kleine vlekken van weinig belang.

Wat er ook van deze twee schilderijen zijn moge, ze kunnen als zeer merkwaardig genoemd worden. Doch lang genoeg hebben wij ons met deze twee vreemden bezig gehouden; we komen daarom liever naar de onzen terug, en om ons eens recht goed te huis te gevoelen, gaan we bij MM. VERHAERT, DE BRAEKELEER en STOBBAERTS, drie echt *Vlaamsche schilders.* De '*Vischvrouw*' van den eerste, is een sterk geschilderd doek, een stuk uit de natuur gesneden, dat als manier van schilderen en koloriet volmaakt mag genoemd worden. Jammer dat teekening en perspektief in sommige deelen mislukt zijn Eenige andere vischsoorten, bij de overige gevoegd, hadden geen kwaad gedaan, dunkt ons. Zijne '*Hoeve*,' die we reeds te Brussel zagen, vinden we minder als kleur, alhoewel er toch bijzonder prachtig uitgevoerde deelen opstaan.

M. HENRI DE BRAECKELEER is een onzer schilders, die misschien wel het best ons eigen Antwerpsch karakter in zijne stukken weergeeft. Dat is wel onze Antwerpsche herberg, die wij in zijn tafereel '*Het oude loodshuis*' te zien krijgen; de geverfde toog, het geelbruine licht, de geschilderde vloer, de flesschen, pinten en potten op schabben en de keuken op het achterplan zijn vol waarheid en karakter voorgesteld. Doch buiten het uitgelezene karakter, dat al de stukken van dien kunstenaar kenmerkt, moeten bovenal zijne uitvoering en zijne tooverachtige lichtspelingen geroemd worden. Moeielijk zou het zijn, gelooven wij, een tweede zoo origineele en kunstrijke manier te vinden. Wat ons op zijn tafereel het minst bevalt is het venster en de tafel, die ons wat mager van teekening en schildering voorkomen.

Wie nog een eigenaardig talent uit een stuk bezit is M STOBBAERTS. Zoekt bij hem niet het uiterst karakteristieke in voorstelling of onderwerp: het is in kleur en vooral in schildering dat hij uitmunt. Daarvan vinden wij weer een bewijs in zijn doek *Het verlaten van den stal.* Ook is dit tafereel veel beter en kloeker geteekend dan gewoonlijk. In zijn ander doek *Een hoekje van oud Antwerpen*, komen benevens puike brokken eenige zwaar geschilderde deelen voor. Ook de teekening is hier en daar gebrekkig.

Dat slecht teekenen een slechten uitslag oplevert, zien we in de '*Te Huiskomst*' van M.D. OYENS. Het is een totaal mislukt tafereeltje. In zijn ander doek '*De vriend der*

schilders' komen wij ook erg misteekende deelen tegen, doch ze worden er vergoed door een buitengewoon vinnig effekt en eene breedgetoetste schildering. Beide stukken zijn echter verre beneden hetgene wij van M. OYENS, in de Nederlandsche weldadigheidstentoonstelling te Brussel zagen, namelijk '*De Kollegas*,' dat zich vooral onderscheidde als fijnheid van toon. In alle geval gelooven we, M.D. Oyens een der meestbelovende Brusselsche schilders te mogen noemen.

De schilderij '*Grootvader*' van zijnen broeder M.P. OYENS is te veel '*gemetst*'.

Een jonge Antwerpenaar, die uiterst veel beloofd, is M. SIMONS. Zijn '*Ossenkoers te Brasschaet*' is vrank naar de natuur waargenomen. Breed en gemakkelijk is de manier van uitvoeren. Nochtans zouden eenige deelen op zijn stuk als teekening meer gestudeerd mogen zijn. Zijn portret van M.C.J. kan zeker als een der beste uit de tentoonstelling gemeld worden onder het oogpunt van onderscheiding. Waren de kleuren van het aangezicht vleeziger, het zou een volmaakt tafereel zijn.

M. NEUCKENS schijnt eene nieuwe baan te willen betreden. Voor ditmaal zegt hij vaarwel aan de kleine tafereeltjes, en levert een groot doek '*Eene Germaine*' een tooneel uit het buitenleven voorstellend. We gelooven dit doek vooral onder opzicht van uitvoering te moeten bespreken. Want al is de titel dan ook uit het werk *Un mâle* van Lemonnier genomen, hij schijnt er 'après coup' aangegeven te zijn. Als onderwerp zegt het tafereel dan ook niet veel, doch goede hoedanigheden zijn er in de misschien wat droge schildering te vinden. De algemeene kleur echter is te zwak: wel wordt de natuur onder de vrije lucht grijzer, lichter van toon, doch flauw wordt ze nooit. In alle geval moet de strekking, trouwe natuurstudie, in dit doek geprezen worden.

Een jonge Nederlander, M.S. ISRAELS heeft ook een tafereel onder de vrije lucht geschilderd. Vele verdiensten heeft de '*Militaire Begrafenis*' van dien kunstenaar.

Een overgroote afstand ligt er tusschen het doek '*Bravo terero*' van M. DE KEYSER en de zooeven besprokene stukken der jongere realistenschool. De vergelijking valt zeker niet ten voordeele van M. De Keyser uit, want als

geheel genomen is zijn tafereel heel tooneelmatig samengeschikt en valsch van kleur; flauw, wasachtig en zonder leven zijn de figuren. Men blijft koud voor die schilderij, waarin nochtans de belangstelling van den aanschouwer voor het onderwerp beoogd werd.

M. OOMS, die tot hiertoe ook min of meer nog de romantische tradities volgde, komt in zijn doek '*Een Bohemer*' meer tot de nieuwere school over. Wij kunnen echter de poging niet geslaagd heeten. De kleur is veel te zwartachtig en de schildering is te onvast. Zijn '*Portret van M. de B.*' is veel beter; daar ten minste staan volle tonen op en kunnen de stoffen flink geschilderd genoemd worden.

In zijn '*Gerechtelijke eerherstelling*' schijnt ons M. VAN DER OUDERAA, b.v. in vergelijking met zijnen '*Mondzoen*,' achteruit gegaan te zijn. Kan de *schikking* van figuren niet slecht geheeten worden, dan toch zijn die figuren of karakterloos of chargen: twee groote gebreken. De uitvoering schijnt moeielijk, *kleintjes*, en wat onvergeeflijker is, op sommige plaatsen erg verwaarloosd. In zijne '*Familieportretten*' geeft hij ons een stuk vol effekt te zien. Jammer dat er op dit doek deelen voorkomen, die schijnen met '*suiker en zoetelies*' geschilderd te zijn. Als karakter vinden wij het *portret van M^r. A. J*, niet al te best gevat.

M. ANTHONY zond twee tafereelen in '*De bruiloft van Canaän*' en '*de voorstelling der bruid*'. Meenen wij van M. Anthony betere stukken gezien te hebben, dan kon toch niet ontkend worden dat zijne twee schilderijen als samenstelling wel bevallen. Wat hem echter ontbreekt is natuurstudie in de teekening en ook soms in de kleur. Op zijne '*bruiloft*' van Canaän staan flink gepenseelde en fijn gekleurde deden (bijzonder gelukt vinden wij het figuur der bruid, het kleur van den Christus, de kruiken op het voorplan); evenwel komen sommige bruine tonen dit tafereel ontsieren. Minder scheen ons '*de voorstelling der bruid*': de figuren zien er popachtig uit en de valsche kleur maakt dit stuk onaangenaam.

Is in het 'archaïsm' der twee vorige kunstenaars den invloed van Leys te bespeuren, dan zien wij in het tafereel van M. NYS, '*de weesjes*', eene herinnering aan Alma Tadema

doorstralen. De schilderij ziet er stijf uit als uitvoering. Nochtans is eene zekere distinctie in schildering niet te loochenen.

M. STRUYS is nog een schilder, die ons met zijn *Christiaan II* een tooneel uit vroegere tijden voor oogen voert. De schildering mag geprezen worden; maar de bruine bitumeuse toon geeft iets onaangenaams aan het tafereel. Met zijn stuk '*Onteerd*' hebben we het meer op, vooral als keus van onderwerp. In het figuur van den vader, die de onteerde de deur uitwijst is veel beweging; nochtans is het tafereel niet vrij te pleiten van overdrijving. Ook hebben vader, moeder en kinderen allen te veel eendere uitdrukkingen. M. Struys zou meer de natuur moeten bestudeeren.

Diezelfde strekking om hedendaagsche dramatische onderwerpen voor te stellen vinden we bij de HH. CARPENTIER, COGEN en BOKELMANN.

Als indruk mag zeker het tafereel van den laatste '*De Aanhouding*' een der beste van de tentoonstelling genoemd worden. Doch wij Vlamingen eischen meer, en juist dit meer, dat bij onze landgenooten misschien wel op den voorgrond staat, ontbreekt hem: de krachtige, kunstrijke, eigenaardige schildering, het uitgelezene koloriet. Dan, de juistheid van opmerking van al die zoo onder elkander verschillende karakters en gemoedsbewegingen, de kunstvolle schikking der figuren, de zóó juist gekozene plaats waar het drama plaats grijpt, dat alles komt veel vergoeden.

Ook M. CARPENTIER schildert hedendaagsche onderwerpen en met veel welgelukken, zooals zijn '*Eene zaak die moet vereffend worden*' het bewijst. Hier ook is de uitdrukking bovenal te roemen. De kleur komt ons echter wat *proper* voor; als schildering mag bijzonder de achtergrond geprezen worden. Met zijn doek '*de Verleider*', dat we reeds vroeger zagen, hebben wij het minder op.

M. COGEN zoekt zijne onderwerpen in het visschersleven. Ieder heeft zijn tafereel '*Het aandeel der armen*' gezien; een puik stuk, mag er van gezegd worden, evenals van zijne '*Visschersvrouwen*'. Misschien is evenwel op beide tafereelen de toon wat vuil.

Als nog tot hetzelfde genre behoorende kunnen wij de schilderij van eenen Hollander, M. MELIS, opsommen. De

manier van schilderen is echter geheel anders. Eigenaardig is de lichtspeling en de uitvoering in zijn tafereel.

In M. MOERMAN, vinden wij een genreschilder van eersten rang. Zijne '*Kaartspelers*' zijn typen vlak van de natuur afgenomen en die wij honderdmaal gezien hebben. In uitdrukking, samenstelling, en ook in uiterst geestig getoetste schildering en juisten toon, munten de stukjes van M. Moerman uit; hier en daar echter is er zwakheid in de teekening te bespeuren.

De HH. CAP, QUITTON en PLUMST, leveren voordurend echte '*peinture d'épicier*'. Jammer dat wij voor ditmaal ook het tafereeltje van M. COL zoo moeten bestempelen. De schilderijtjes van M.G. PORTIELJE, zien er ook erg alledaagsch van uitvoering uit; nochtans geven zij getuigenis van opmerkingsgeest. Dit laatste is het geval ook met een Duitsche *meester* in de genreschildering, M. VAUTHIER. Doch hier ook dient gezegd te worden, wat we reeds bij M. Bokelmann aanmerkten: als kleur en schildering bieden die tafereelen weinig aangenaams voor een Vlaming. Bij alle Duitsche genreschilderingen is hetzelfde te bemerken. Melden wij onder de Duitschers nog een fel bewonderd godsdienstig stuk, een *O.L.V. figuur* van M.K. MÜLLER. We loopen echter niet hoog op met dit doek. Het is als voorstelling en effekt erg theatraal.

Nog een tafereel van een Duitschen schilder dat in aanmerking komt, is '*de Patroon*' van M. HOLMBERG (Munich). De figuren zijn heel karakteristiek, en de streving naar koloriet is nog al gelukt, alhoewel het bruine misschien wat veel overheerscht.

Met M. FRÉDÉRIC komen we terug bij de onzen.

Hij is zeker een der jonge Brusselsche schilders, die met eene echte kunstenaarsnatuur begaafd is. Hoe spijt het ons hem aan het *recept* te zien offeren!

Vol uitdrukking, vol gevoel zijn '*de Krijtverkoopers*' doch als kleur en schildering heeft zijn tafereel vele broeders en zusters in de tentoonstelling, onder andere een damesportret van M. CHARLET, dat kalkachtig van toon is.

Flinke portretten zijn die van een anderen Brusselaar, M. DELALAING. Als fijne schakeering van tonen en distinctie van schildering noemen wij het *mannenportret,* als juistheid van type en sterke kleur, de *priesterfiguur.* Zijn groot tafereel

'*de Koerier*' heeft veel verdiensten als juistheid van indruk. Bijzonder het landschap en de voorgrond met het paard moeten vermeld worden. Alleen de figuren zouden beter en met meer karakter geteekend kunnen zijn. Ook in de schildering ervan is er iets droogs.

De *kinderportretten* van M. DELPIRÉE hebben veel goede hoedanigheden, bijzonder als schildering, die gemakkelijk en vast is.

De portretten van M. VERLAT zijn zeker niet van zijne beste te noemen. Wij zien het liefst dat van M.L. Er staan flinke deelen op, die de meesterhand verraden. Het portret van M.J. is 'gelikt', porseleinachtig.

Ook van M. GODDING zagen we beter geschilderde stukken dan zijn damesportret, waarop nochtans de handen en het kleed goed uitgevoerd zijn. '*De laatste oogenblikken*' zijn aangrijpend voorgesteld en als uitvoering komen er goede gedeelten in voor.

Nog een belangwekkend tafereel, is '*de dood van den graver*' door M. SACRÉ. Er is veel waarheid in als uitdrukking. Zijn portret van W.S. is zeer karakteristiek.

Zoo M. VAN HAVERMAAT de vleezen, op zijn groot portret, malscher en niet zoo krijtachtig geschilderd had, zou het met de goede uitgevoerde stoffen een puik stuk genoemd mogen worden.

Ook bij M. CLAUS zijn op het kinderportret aangezicht en handen te droog behandeld.

Als een eigenaardig, goed geborsteld stuk kunnen wij nog de '*mijnwerkers*' van M. MEUNIER melden. Minder bevalt ons zijne, overigens reeds te Brussel geziene '*staalgieterij*' de schildering er op is te onvast te wollig. Een stuk van M. HALKETT '*de suikerbakkerij*' is in den aard der twee van M. Meunier, met minder verdiensten evenwel.

Vooraleer deze kritiek te sluiten met nog over eenige Fransche schilders te spreken, denken we nog een zijstap naar de schilderingen met fluweelen, *pluchen*, met ijzer beslagene en andere excentrieke kaders te moeten maken. Het gedacht, al die stukken bijeen te hangen, is niet kwaad. Dat er vermakelijke specimens in de verzameling voorkomen, hoeft niet gezegd te worden. Sommige schilders denken het talent, dat ze in hun tafereel missen, te kunnen vergoeden

door originaliteiten in den kader. Doch ook kunstenaars van talent treffen we hier aan, van groot talent zelfs, en wel ten eerste M. *Van Beers* met twee tafereelen, '*Spelevaren*' en '*droefgeestigheid*'. Jammer dat in de kunst van M. *Van Beers* altijd *charlatanisme* moet doorschijnen. Zijn stuk '*droefgeestigheid*' is uiterst rijk van toon en van een ongelooflijke fijnheid van uitvoering. Spijtig dat de kader er een zoo groote rol in speelt. We hadden liever dien kader afgezonderd tentoongesteld gezien. Hij was het waard, want als eene rariteit is het een meesterstuk. Oordeel liever: eerst werd het verguldsel afgekrabd, dan werd de lijst gepuimd, geschrobd, geschuurd en daarna bij gedeelten beschilderd, om het effect van vier oude slechtgeschaafde, groengeverfde planken te verkrijgen. - Spelevaren is uiterst wel gelukt, behalve het aangezicht van den '*engel*' dat er flauw, gesuikerd uitziet. Bijzonder het mannenfiguur is aardig en zeer gelukkig van uitvoering.

Het *Japoneesch Parijzich figuurtje* van M. SAINT CYR is flink getoetst en het lichteffekt is goed weergegeven; ook het fijne '*Jongmeisjeshoofd*' verdient gemeld te worden.

Het doek van M. PIGHLEIN bewijst dat '*les extrèmes se touchent*' al is het ook maar in den fluweelen kader. We gelooven niet dat er twee meer uiteenloopende manieren bestaan dan die van M. VAN BEERS en PIGHLEIN. Het '*Studie hoofd*' van dezen laatsten is breed, brutaal zelfs, doch kunstvol, misschien wat los geborsteld; en dan, wat verschil in de *modellen* - ruikt het bij M. Van Beers, naar *poudre de riz* en *patchouli*, dan schijnen ons bij M. Pighlein flepsche biergeuren en pijpenrook tegen te walmen.

Toen we laatst zegden dat de Fransche school goed vertegenwoordigd was, bedrogen wij ons. De bijzonderste kunstenaars uit die school als *Carolus Duran*, *Bastien Lepage*, *Bonnat*, *Rosa Bonheur*, *Breton*, *Benjamin Constant*, enz. ontbreken; die heeren hebben zich niet *geweerdigd* iets in te zenden. Als noemenswaardig kunnen wij alléen, benevens M Laurens, de tafereelen der HH. *Manet*, *Aublet*, *Soyer*, *Brispot*, portretten van M. *Fantin* en *Layraud*, vermelden.

Heel verschillend wordt het stuk van M. MANET. '*Een*

bar[1] *in de Folies Bergères*' beoordeeld; bij de eenen hooggeprezen, door anderen broddelwerk genoemd. Eene zekere handigheid als uitvoering, karakter in teekening en voorstelling is niet te loochenen; met de kleur is echter moeilijk over de baan de kunnen: blauw overhoop dat overal in weerkaatst.

M. AUBLET is de tegenvoeter van M. MANET als uitvoeder, al te fijn is zijne manier van schilderen. Zijn Oostersch tafereel heeft veel karakter; echter is de kleur onaangenaam.

Zijn portret van Mej. H. is te kleintjes, te mager van schildering en te *cru* van toon in de stoffen. Zijn '*gele roos*' is een geestig getoetst stukje.

Het wasemachtige portret van M. FANTIN bevalt ons niet. Dat van Liszt door M. *Fayrand* geeft goed het karakteristieke figuur van den komponist weer; de zware tonen van den achtergrond vinden wij echter niet gelukkig.

De tafereelen der HH. SOYER en BRISPOT hebben beiden hetzelfde tooneel uit *la grève des forgerons* van Coppée als onderwerp en zijn beide eveneens te theatraal in de voorstelling; ook kleur en schildering laten te wenschen.

Melden we nog M. Westheimer met een groote schilderij, de '*Sirène*', goed geschilderd, echter romantisch in kleur; M. Olivié, met een uitdrukkingsvol kinderfiguur '*Marthe*' en bijzonder M. Thomas, die een breed, op zijn Vlaamsch geschilderd stilleven, met garnalen, oesters, mosselen, inzond. Aan die schildering kunnen vele stillevenschilders een lesje nemen.

Hier zouden we, om te eindigen, van een paar tafereelen, door Fransche dames vervaardigd, moeten spreken, doch, daar we denken bijzonder aan de landschap-schildering, die zooals we reeds zegden zeer merkwaardig op onze tentoonstelling is, in het volgende nummer ons artikel te wijden, zullen wij er tevens over de dames-schilderingen, zoo Belgische als, vreemde handelen. We kunnen van nu afaan zeggen, dat er uitmuntende stukken onder zijn.

SIGURT.

(1) De *geesiige* vertaling van den kataloog geeft als titel op, "een BOER in de Folies Bergères." Nog andere *pareltjes,* al even schoon, zijn er in den kataloog te vinden. We zullen er voor het volgende nummer eenige opvisschen.

Boekbeoordeeling.

I.
Langs de Maas, *Schetsen uit Limburg* gedichten van A. Sauwen. Antwerpen, L. Dela Montagne. Prijs: 2.00 fr.

De verschijning van eenen nieuwen dichtbundel mag ten huidigen dage bij ons als eene zeldzaamheid beschouwd worden. Van onze oudere zangers - van Beers, Beernaert, Hiel, Antheunis, Van Droogenbroeck, Bogaert, van Oye, Van de Weghe - laten er zich nu en dan slechts nog een paar hooren, terwijl van onze jongere dichters wel bundels aangekondigd, maar weinig uitgegeven worden.

Langs de Maas is dan ook voor ons eene verrassing, daar het de gedichten bevat van iemand, die nauwelijks door een paar stukken in den *Kunstbode* gekend was, en die dus maar 'stoutweg' zonder voorafgaande aanmelding - althans voor zooverre wij weten - de letterkundige wereld intreedt.

Uit het viertal stukjes, welke de *Kunstbode* van A. Sauwen heeft medegedeeld, kan de lezer zich reeds een denkbeeld vormen van de gemoedelijkheid en den eenvoud, waarin de dichter zijne schetsen hult. De landelijke tafereeltjes uit Limburg zijn lief geteekend; zij ademen eenen jeugdigen levenslust, en maken de eentonigheid der weinig afwisselende onderwerpen alleszins verdraaglijk. De dichter ziet de natuur in hare eenvoudige pracht, en teekent schilderijtjes met de pen, zoo getrouw, dat de lezer ze voor zich getooverd ziet. De 5 gedichten, welke onder denzelfden titel *Landschap* in den bundel voorkomen, strekken daarvan ten bewijze. Wij drukken hier het laatste dezer stukken over:

Landschap.

Op Lanklaars hoogsten heuvel blijf ik staan,
en laat mijn blikken in het ronde weiden.
Een reuzenslange schijnt de zandge baan,
die kronkelt door de stille, bruine heide.

Het verre West, in bloedig rood gehuld,
Zie ik door 't kaalgeschudde boschje blinken;
de laatste glans der najaarszon verguldt
de kruin der boomen, in het nederzinken.

Een schaarsche vogelzang breekt soms de stilt;
De krekel sjirpt, in 't heidekruid verloren;
Somwijlen klinkt een schot, dat 't bosch doortrilt,
en 't schallend toeten van een jagershoren.

Ginds, achter eik en kalen beukentop,
waardoor de koele najaarswinden suizen,
heft Stockheims kerk haar spitsen toren op,
hoog boven markt en blanke visschershuizen.

Stil wenkt mij, in het diepe Mazedal
het dorp, getuige mijner kinderjaren;
en de oude linde, naast den breeden wal,
lacht als een droom, sinds lang reeds heengevaren.

En blijde groet ik 't dak van meengen vrind,
het torenhaantje, dat in 't zonlicht fonkelt,
en Limburgs stroom, die, als een zilvren lint,
langs akkerland en vruchtbre weiden kronkelt.

Wáár is het, dat, onder opzicht van prosodie, op dit en menig ander gedichtje wel wat af te dingen valt; de dichter schijnt met de regels zijner schoone kunst nog niet al te best vertrouwd te zijn; doch, wie de natuur zoo getrouw, zoo aanschouwelijk kan weergeven, zal gemakkelijk ook die kleine moeilijkheden te boven komen.

Nevens de landschappen, de natuurtafereeltjes, wordt in de *Schetsen uit Limburg* eene goede plaats ingeruimd aan de liefdezangen. Van kleinen omvang doorgaans, maar diep gevoeld, frisch, vol levenslust zijn de liedjes, welke de dichter aan de liefde wijdt. Wie zich daarvan wil overtuigen, leze b.v. *Zoo langzaam staptet gij... O! vraag mij niet - Stap in 't bootje - In het bosch*, enz. Gaarne zouden wij daaruit nog een paar stukjes mededeelen, doch het is beter, dat men zich het boek aanschaffe en zelf leze.

Uit deze bespreking van Sauwen's eersteling moge blijken, hoe veelbelovend dit dichtwerkje voor de toekomst is. Er wordt wel eens beweerd, dat het geslacht der dichters uitsterft. Wij hopen dat de zanger van *Langs de Maas* deze bewering weldra door eenen tweeden bundel zal logenstraffen. Nevens de liefde en de natuur bestaat nog een ruim veld, waarop een jeugdig dichter van de gehalte van A. Sauwen menige schoone bloem plukken kan.

De *Schetsen uit Limburg* zijn, als drukwerk, een pereltje: dik geel getint papier, elzevierletter, een lief plaatje naar teekening van H. Goossens, dit alles verdient eene allerloffelijkste vermelding. Ook daarom wenschen wij dit dichtbundeltje veel koopers toe.

FRANS DE GHENT.

II

Kruidkunde. - Een handboek voor onderwijzers en leerlingenonderwijzers, door Teirlinck-Stijns. Roeselare, De Seyn-Verhougstraete, 1882. Prijs. frs 2,50.

Ziedaar een handboek, dat welkom zal heeten bij alle Vlaamsche onderwijzers. Zeker bestaan er werken genoeg, die over Plantkunde handelen, maar weinige beantwoorden aan het nieuwe schoolprogramma, daar de meeste te beknopt, andere ook te zeer uitgebreid zijn. Het boek der heeren Teirlinck-Stijns is daarom eene zeer gelukkige proeve. Eene der eerste hoedanigheden ervan is, dat het algemeen op de hoogte is der hedendaagsche wetenschap, zonder nochtans die theorieën aan te nemen, welke nog het voorwerp uitmaken van de tegenstrijdigste besprekingen. Het is eene gelukkige gedachte, elk voornaam hoofdstuk met een algemeen overzicht te besluiten; volkomen waar is het, ‘dat de leden van het onderwijzend personeel er de grondstoffen samengevat vinden, welke zij in de lagere school voor hunne leerlingen verwerken moeten,’ mits vele verkortingen en uitlatingen, durven wij er gerust bijvoegen. Eene ontledende lijst der plantenfamiliën geeft het middel aan de hand om

door zich zelven tot de kennis der meeste planten te geraken.

Wij keuren het insgelijks goed, dat de schrijvers eenige uitheemsche gewassen aangeven: in de steden toch zullen de kinderen meest die bloemen in de klas brengen. Wie kent overigens de fuchsia, de dahlia, Tunisbloem, de Schoonkrans (Reine-Marguerite) enz., niet beter dan vele inlandsche bloemen? Men zou er nog andere kunnen bijvoegen als *Colens* (Amerikaansche netel?), *Begonia* enz., die thans in de steden algemeen worden verspreid.

Onder het opzicht van drukwerk is het boek ten hoogste verzorgd en doet eere aan den uitgever.

Bij eene eerste uitgave waren eenige onnauwkeurigheden onvermijdelijk. Bij het doorbladeren van het boek maakten wij de volgende overwegingen, die wij het ons tot plicht rekenen hier mede te deelen.

Vooreerst moeten wij aanmerken, dat we liever in sierlijken stijl de verklaring hadden zien geven der belangrijke ver schijnselen van het plantenleven. Wie zouden daartoe beter in staat zijn dan onze twee gunstig gekende schrijvers? Eenige figuren zouden insgelijks het werk verbeteren. Niet dat wij vergeten, dat ‘men de kruidkunde niet bij middel van een boek aanleert, maar wel door aanschouwing’, doch zou men hetzelfde niet verklaren, wanneer de zoo droge en afgetrokken bepalingen werden vervangen door frissche en opwekkende beschrijvingen, toegelicht door eenige teekeningen?

Eenige Vlaamsche benamingen kunnen wij niet aanbevelen; *drogenkunde*, voor heelkruiden, geneeskrachtige planten; eier*stok,* voor vruchtbeginsel; *nachtschaadachtigen*, voor nachtschaden; - naast de benaming *hanevoet* zagen wij gaarne die van *boterbloem*; vooral voor Ranunculus Acris L.; *agrimonij* heet leverkruid enz...

Het woord *wederik* staat nu eens voor Lysimachia, dan weder voor Lythrum Salicaria; deze laatste plant wordt meer *partijke* genoemd. Dit zijn overigens slechts bijzonderheden, die wij zouden verzwijgen, ware het niet, dat wij het boek van Teirlinck-Stijns geroepen achten om veel nut te stichten en het algemeen verspreid wenschen.

Wij besluiten dit overzicht met eene aanmerking aan het

adres der dichters van het lieve stukje: *De Zonnedauw*, uit *Bloemenleven.* (Zie aflevering van 15 Augusti Blz 353).

‘De plant, die groeit in poelen en moerassen van 't Kempenland’ vinden wij niet eens in de *Kruidkunde* vermeld. Wij voorzien het antwoord: Het programma der normaalscholen, dat reeds te veel bevat, vermeldt die plantenfamîlie niet. Wij aanzien het echter als noodzakelijk te doen bemerken hoe sommige planten eene soort van gevoeligheid vertoonen, die thans het voorwerp uitmaakt van het grondig onderzoek der geleerden. Overigens is de plant *Zonnedauw* gekend om den naam *insektenetend*, waarmede zij thans algemeen bestempeld wordt, ‘volgens de schrandere leer van Darwin.’

Antwerpen.
A.J. MARCHAL.

Kroniek.

Tooneel- en letterkunde.

- **Prijskampen**. - Zooals reeds bekend is, viert het *Van Crombrugge's Genootschap* van Gent, dit jaar den 25sten verjaardag zijner instelling. Onder de feestelijkheden, te dier gelegenheid ingericht, komt een groote Tooneelwedstrijd voor, welke op Zondag 24 September door de tooneelafdeeling van het *Van Crombrugge's Genootschap* zal geopend worden.

De maatschappijën, die aan den Wedstrijd deelnemen, zijn: *Voor Taal en Kunst*, Borgerhout; *De Wijngaard*, Brussel; *Voor Eer en Kunst*, Geeraardsbergen; *De Tony's vrienden,* Lier; *Onder Ons*, Oostende; *Vreugd in Deugd*, Lokeren.

- Het Fransch weekblad, dat ter verdediging der Vlaamsche belangen te Brussel zal uitgegeven worden, zal met den 1^{n} November verschijnen.

- Op 1 September l.l., des namiddags halftwee ure, werd in allen eenvoud en alleen in tegenwoordigheid van enkele daartoe uitgenoodigde familieleden, Cremers huldeblijk, opgericht door zijne vereerders aan zijn geboortehuis aan

het Velperplein te Arnhem, onthuld. Dit werk was opgedragen aan en is uitgevoerd door den ontwerper-beeldhouwer den heer P.A. De Leeuw te Arnhem. Het geheel, uitgevoerd in baksteen, 2,25 meters hoog en 8 meters breed, stelt voor het in eene nis gevatte dubbel groote portret van den novellenschrijver, terwijl de bekroning uit eikenloof bestaat, waarmede de ontwerper Cremers voorliefde voor het buitenleven meende uit te drukken. Onder het borstbeeld is het naamschrift aangebracht:

Jacobus Jan Cremer, *geboren te Arnhem* 1 *September* 1827, *overleden te 's Hage* 5 *Juni* 1880.

Dit schrift wordt door het beeld *Het Volk* aan de rechterzijde van Cremer in halfzittende, halfliggende houding met den rechtervinger aangewezen, terwijl met dezelfde hand de draperie wordt opgehouden. De linkerarm heeft dezelfde drapeering van voor het portret weggenomen, waardoor het gelaat zichtbaar blijft.

Aan de linkerzijde is als pendant het beeld *de Geschiedenis* geplaatst, dat, over den schouder ziende, met de linkerhand het boek houdt, waarin met de rechterhand de datums van geboorte en overlijden worden geteekend. Deze beide beelden, ofschoon levensgroot, doen het portret nog grooter uitkomen en sieren en steunen de nis. Het geheel is van monumentalen aard, eenvoudig en grootsch, en teekent zoowel den smaak als de kunde van den ontwerper.

- **Dietsche Beweging**. - In de laatste dagen is het zoogenaamde Dietschlandisme of de Dietsche Beweging weder ter sprake gekomen. Daardoor verstaat men eene werking, ten doel hebbende zooveel mogelijk toenadering tot stand te brengen tusschen de letterkunde van de gewesten. waar men Platduitsch spreekt en die waar het Nederlandsch de moedertaal is. Dat uit een nauwere aansluiting tusschen letterkundigen een vriendschappelijker verkeer tusschen beide gewesten zou voortvloeien, wordt gehoopt en verwacht door de aanvoerders dier Beweging. Deze zijn enkele letterkundigen in Noord-Duitschland en ten onzent, van welke het voor dit oogenblik voldoende is den bekenden dichter Klaus Groth te Kiel en den Antwerpschen bibliothecaris C.J. Hansen te noemen.

De laatste dezer, van de gedachte uitgaande, dat de taal,

die gesproken wordt op de zuidelijke boorden der Noord- en der Oostzee, dezelfde is, sloeg eene algemeene schrijfwijze voor om al de tongvallen der Dietsche taal voor ieder, die ze spreekt, ook bij het lezen verstaanbaar te maken. Dìe schrijfwijze heet hij het *Aldietsch.* Kon dit gedacht verwezentlijkt worden, dan zou onze taal verstaan en zouden onze schriften gelezen worden van Duinkerken tot Koenigsberg. - Niet allen echter deelden dit gevoelen. De heer advokaat Prayon Van Zuijlen stelde weinige maanden geleden de vraag in het *Nederlandsch Museum*, of dit gedacht geene hersenschim, geen droom was?

De heer Hansen, die juist begonnen was een uitgebreide studie over Klaus Groth en over de Dietsche beweging in de *Nederlansche Dicht- en Kunsthalle* uit te geven, antwoordde in dit laatste tijdschrift, waarin tezelfdertijd als dit antwoord een zeer merkwaardigde brief van Klaus Groth verscheen, insgelijks tot wederlegging van des heeren Prayon's aanval tegen het Dietschlandisme. Van dezelfde strekking eindelijk is nog een schrijven van den heer Kollewijn, voorkomende in de *Kleine Gazet* van Antwerpen, en overgedrukt in de *Dicht- en Kunsthalle.*

In de pas verschenen 1^{e} afl. (1882) van het *Nederlandsch Museum* komt een antwoord voor van Mr Prayon aan Hansen en Klaus Groth. De bestrijder van het Dietschlandisme verdedigt zijne denkwijze, waarbij hij die beweging zelfs eene gevaarlijke hersenschim noemt, doordien het te veel spreken over taaleenheid tusschen Duitschland en Nederland, staatkundige begeerlijkheden zou kunnen opwekken. Daarentegen verklaren de voorstanders van het Aldietsch geene politieke maar eene letterkundige beweging in het leven te willen roepen.

Eindelijk de briefwisselaar van de *Nieuwe Rotterdamsche Courant* bespreekt de argumenten der voor- en tegenstanders en eindigt met de vraag, waarom de verdedigers dier beweging niet zelven reeds de proef genomen hebben, met hun eigen geschriften in het Aldietsch uit te geven. Daarop deelt de heer Hansen thans mede, dat hij zich bezig houdt met de gelijktijdige uitgaven tot stand te brengen van eene oorspronkelijke Platduitsche en eene Nederlandsche novelle (als tegenproef), welke beiden in Aldietsche schrijfwijze over-

gebracht, langs beide zijden der Eems even vloeiend zullen gelezen worden. - Het gelukken van die proeve zal welsprekender zijn dan elke redeneering.

Toonkunde.

- Het nieuw gewrocht van Peter Benoit, *Schoonheidshymnus*, is maar het eerste deel of liever de inleiding van eene reeks lyrische werken, welke allen aan elkander verbonden zijn. Na den *Schoonheidshymnus* zullen opvolgentlijk uitgevoerd worden. *Hymnus aan de Waarheid* en *Hymnus aan de Menschheid.* De uitvoering van ieder dezer twee gewrochten zal een geheel muziekfeest aanvullen, zooals zulks met *Lucifer*, de *Schelde* en de *Oorlog* het geval was.

Daarenboven heeft Peter Benoit zich verbonden het muziek te schrijven voor een nieuw oratorio van Julius de Geyter, getiteld: *De Rijn.*

- Te Antwerpen heeft zich een komiteit gevormd met het doel de noodige maatregelen te nemen voor het uitvoeren, toekomenden winter, van het oratorio *Het verloren Paradijs*, woorden van Jan van Beers, muziek van Jan Blockx.

Beeldende kunsten.

- De jury heeft den 16^{en} uitspraak gedaan in den grooten prijskamp in beeldhouwkunst, gezegd prijskamp van Rome, aan de Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten te Antwerpen. De uitslag is:

1^{e} Prijs, M. Charlier, Guill., van Elsene-Brussel;

2^{e} Prijs, M. Braecke, Pieter, van Nieupoort, en M. De Rudder, Isidoor, van Brussel.

Het onderwerp van den prijskamp is geweest: *De afgezanten van den Senaat vóor Cinna.* Basrelief.

- De prijskamp, door de *Maatschappij de Bouwmeesters*, te Antwerpen uitgeschreven, heeft den volgenden uitslag opgeleverd: 1^{e} prijs: H. Dieltjes, van Grobbendonck; 2^{e} prijs: Hubert Marcq van Etterbeck. Het onderwerp was: Een hôtel met koffiehuis en eetzaal.

- Gallait heeft bedankt voor de medalie, hem door de jury van de tentoonstelling te Weenen geschonken. Gallait is in beginsel tegen dergelijke onderscheidingen; hij is van oordeel, dat de jury, hoe bevoegd ook, soms zeer willekeurige overtuigingen heeft, die haar ongeschikt maken om onbevooroordeeld werken te beoordeelen, volgens andere theoriën dan die, welke zij voor de eenige goede houdt, opgevat.

Sterfgevallen

JACOB LEON WERTHEIM, den 22 October 1839 geboren, is te Amsterdam overleden. Zijne vroegere pennevruchten zijn: *Evelina*, novelle (in het tijdschrift Nederland, 1865); *Tusschen licht en donker*, 3 oorspronkelijke verhalen; Amsterdam, 1870. In den bundel *Proza en Poëzie* gaf hij eene metrische vertaling uit van het drama *Henoch* van Tennyson, en op zich zelven: *De afwezige*, Amsterdam, 1874 en *De Werkman* Amsterdam 1878, metrische overzettingen naar het Fransch van Eug. Manuël. Eene bijdrage van hem komt voor in *Fantasia*, nieuwe bundel proza en poëzie, 1878. Tijdens het verblijf in Nederland van den Franschen dichter P. Coppée, met wien hij bevriend was, vertaalde hij diens *Werkstaking der smeders*, en dichtte zelf een stuk, dat op 21 Januari 1880 gedeclameerd werd door Mej. Jos. de Groot bij het feest den Franschen dichter door *Het Nederlandsch Tooneel* aangeboden.

In Februari 1881 verscheen in het tijdschrift *De Gids* zijne uitmuntende bewerking van A. Theuriet's *Jean Marie.* Juist was eene vertaling van Tennyson's *Enoch Arden* van hem ter perse.

Aandoenlijk was zijne begraving op 21 Augustus l.l. op de Israëlitsche begraafplaats te Overveen, alwaar de hoogleeraar A. Pierson de tolk was van de gevoelens der talrijke aanwezigen.

Nieuwe uitgaven.

- *Poets wederom p...toets*, na lezing van het artikel door prof. Pol de Mont, geteekend Olympio, in ‘Jong Vlaanderen’ n^{r} 6. door Wazenaar (D^{r} Am. de Vos).
- *Prudens van Duyse's Nagelaten Gedichten,* in 't licht gegeven door Florimond van Duyse. Tweede deel: Epiek. (Reinaard De Vos, middeleeuwsch dierenepos in 17 zangen). Roeselare, De Seyn-Verhougstraete. In-8° 260 blz. en X. fr. 2.50.
- *De Familiebode*, uitspanningslectuur, onder hoofdredactie van Melati van Java, 2^{e} jaargang, n^{rs} 1 tot 12. Schiedam, J.J.F. van Zeyl, Antwerpen. Frits de Groot. Prijs per jaar, voor België fr. 5,00.
- *Dietsche Beweging*, eene keerzijde omgekeerd, door Dr Klaus Groth. Antwerpen, L. dela Montagne, fr. 0,50
- *Olivier Twist*, door Charles Dickens, 2^{e} deel. Gent, Ad. Hoste. In-8°, 176 blz. Met 1 plaat, fr. 1.50.

Op de vogelenmarkt
Eene schets uit het werkmansleven.

Aan openbare plaatsen en prachtige wandelingen ontbreekt het te Antwerpen niet. Er zijn er om ieders genoegen te voldoen. De adel en de rijke burgers vinden er vermaak in om bij zomerdag in open rijtuig of te voet de Meir of de ‘Boulevards’ te bewandelen; de min bemiddelde en toch deftige burgerij kan in het park of in de warande aangename uren slijten en zich bij het hooren van het zoetluidende muziek verlustigen, terwijl de geringe volksklas liefst des Zondags de Oude Vaartplaats, anders gezegd de ‘Vogelenmarkt’ bezoekt.

Deze laatste is de lievelingsplaats van Tist Wiens.

Maar eerst een woordje om den braven man te doen kennen.

Tist is een vlijtig metser en een goede huisvader. Heel de week werkt hij dapper door en wint voortdurend zijne vier franken daags, en daar verteert hij bijna niets van. Alleen dient gezegd dat hij des Zaterdags, als hij met zijn loon naar huis keert, in gezelschap van zijne kameraden een borreltje of twee drinkt om, zooals hij zegt, het stof in te spoelen, dat hem heel de week heeft gekweld.

Hij bezit eene naarstige vrouw, die flink haar huisje weet te onderhouden, en goed zorg draagt dat hare beide kinderen, Janneken en Treesken, netjes opgekleed zijn tegen dat het schooltijd is, om bij andere kinderen niet te moeten beschaamd zijn. Één gebrek heeft vrouw Wiens: zij is soms wat knorrig en bekijft heel dikwijls haren man; doch deze kan zulks geduldig verdragen en zijn vrouwtje laten babbelen.

Of Klara Stuik soms genoodzaakt wordt haren Wiens te bekijven, daarover zullen wij straks kunnen oordeelen.

Tist heeft zoo een groot, zeer groot gebrek: hij is bovenmate nieuwsgierig, en zou zijnen laatsten duit verkwisten om iets nieuws, al was het eene onbeduidende zaak, te koopen. Dat weet Klara zeer goed: daarom gaat zij 's Zondags nanoen altijd met Tist mede wandelen, en neemt ook de kinderen met zich. Dan moet de man het jonge Treesken dragen, als het kind van het gaan te zeer vermoeid is.

Maar den Zondag voormiddag is de metser niet van de vogelenmarkt af te houden; daar moet en daar zal hij naar toe gaan, zoolang hij één been kan verzetten.

Eens had hij, ik weet niet om welke reden, den Zaterdag avond zijn weekgeld niet kunnen krijgen, en moest het des anderendaags in de vroegte bij zijnen baas gaan halen. Hij had zijnen vriend en makker, Jan Staals, beloofd, na de negenurenmis, in St Jozefs kerk, hem in eene aangeduide herberg te wachten, om dan samen naar de vogelenmarkt te gaan.

Wij vinden ze samen op den boulevard, dicht aan de plaats, waar de Blauwe Toren zaliger gestaan heeft.

De markt is volop aan gang. Verbeeld u, lieve lezer, eene groote breede plaats, druk met kramen bezet en waar het volk zich letterlijk verdringt.

Hier biedt een smid, een slot- en stoofmaker of een blikslager allerhande oude en nieuwe, ijzeren, koperen of blikken voorwerpen te koop; daar zien wij kramen met oud paardentuig, oude en nieuwe kleederstoffen, knoppen en andere snuisterijen en kinderspeelgoed, ook appelen, peren, krieken en ander fruit in den zomer of in den herfst. Wat verder zijn het *kooplieden* die vlaaien, suikerbollen, ‘colle diamant’, enz., enz., den koopers aanprijzen. Ik moet ook spreken van kwakzalvers, die in hoogdravende woorden hunne uitmuntende kruiden en zalf roemen, andere die beweren eksteroogen, wratten en alle mogelijke en onmogelijke huidziekten te kunnen genezen; tot liedjeszangers toe, die hunnen toehoorders treur- of kluchtliederen voorzingen en de gevoelige personen doen weenen of lachen; en ten slotte de honden en de vogelen, die er in grooten getalle te koop staan.

Voeg dat eens alles te zamen, met dat volk dat er om en doorheen krioelt, en zeg mij dan of gij geen schoon volkspanorama voor u ontrold ziet. Dat is de vogelenmarkt.

Doch keeren wij naar onze gezellen terug, die daar bij dien tandentrekker staan.

Tist is druk in gesprek met Jan Staals.

‘Jan’ zegt hij, ‘mijne vrouw is gisteren erg ziek geweest, zij kloeg geweldig van pijn in het hoofd en in de lenden; vandaag is zij nog niet veel beter.’

- ‘Jongen, hebt gij geenen dokter geroepen? Uwe vrouw kan den typhus hebben, want pijn in het hoofd en in de lenden, dat zijn maar slechte voorteekenen, en die zijn gewoonlijk de voorboden van deze schrikkelijke ziekte.’

- ‘Zwijg, man lief, God beware mij van zulk een ongeluk; dan wist ik niet meer wat aanvangen; ik en mijne kinderen konden ook de ziekte krijgen, en dan lag heel ons huishouden plat. Ik krijg koud als ik er aan denk. Maar een dokter roepen, gij denkt er niet aan, dat kost seffens anderhalven frank per visiet, zonder de medecijnen.’

- ‘Ware ik in uwe plaats ik zou het doen voor alle zekerheid.’

- ‘Maar luister toch eens naar dien heer, en zie toch al dat volk dat dichter bij komt. Ik wed, dat die mijne vrouw zal kunnen genezen.’

En Tist trok Jan Staals bij den arm tot bij den kwakzalver, die luid zijne kruiden en zalf aanprees en sprak van koningen en prinsen uit alle landen, die hem met hun bezoek vereerd hadden. Hier haalde de man eenige oude versletene papieren voor den dag, die, in even oude en versletene lijsten gevat, met tal van vreemde handteekens prijkten. ‘Ik kom u, beminde toehoorders,’ sprak hij ‘een nieuw, gansch nieuw geneesmiddel aanbieden, uitgevonden door den vermaarden geneesheer Venniteur van Bordeaux. Gij ziet deze kleine drijpuntige medalie: zij is gemaakt van eene zeldzame stof, die eene electrische kracht heeft en in staat is allerhande pijnen, zooals rhumatismus, flerecijn, pijn in de tanden, in het hoofd en in de lenden, te genezen. Gij hebt maar dit stukje metaal

tegen het zieke lid te leggen en het er eenigen tijd op te houden, om de pijnen te doen verdwijnen.

- ‘Dat is 't! dat is 't, zei Tist. Als 't nu maar niet te veel kost.’

Daar nadert een werkman; of het nu een omgekochte kerel is, weet ik niet. Hij klaagt hevig van de tandpijn. De kwakzalver wenkt hem deelnemend toe en belooft hem te zullen genezen, en dat op éénen minuut. Hij reikt hem eene medalie toe. De lijder steekt die in den mond tegen den zieken tand en.... o wonder, in eenen oogwenk is de pijn gestild.

- ‘Gij ziet nu de kracht van mijn geneesmiddel,’ roept de wijsneus zegevierend uit: ‘denkt nu niet, beminde toehoorders, dat ik het voor veel geld zal verkoopen, ofschoon het onbetaalbaar is. Neen, voor eenen halven frank geef ik het u, het is voor niet.’

Eene menigte dwazen koopen het wonderbaar geneesmiddel; ook Tist, in weerwil van al de moeite, die Jan Staals aanwendt om hem terug te houden, steekt gretig beide handen uit, en geeft een halven frank voor de medalie.

‘Kom nu, zegt Jan Staals, wij gaan verder.’

Daar galmen de schelle tonen eener vrouwenstem en die van eenen beroesten baryton, beide begeleid door het muziek van eene harmonika.

't Zijn liedjeszangers: een man met eene groote pots op en eene oude versleten lange frak om het lijf, en eene vrouw met bloot hoofd, rood keurslijf en een kleed dat eens blauw is geweest.

Hun lied is een verhaal van eenen schrikkelijken moord, te X. gepleegd. Dat de woorden boersch, en de rijmen bij het haar getrokken zijn, wordt de menigte niet gewaar: zij heeft alleen ooren voor de hartroerende gebeurtenis, en oogen voor eene schilderij - het werk van eenen kladpotter - die er de voornaamste tooneelen van voorstelt.

- ‘Daar luisteren wij eens naar, zegt Tist en trekt zijnen makker nader, ‘dat is aandoenlijk.’

Staals komt bij, omdat hij van zijnen makker niet kan scheiden.

Tist is enthousiast: hij luistert met gespannen aandacht naar het gezang en haalt reeds een tiencentiemenstuk uit den zak om het lied te koopen.

- ‘Gij snul, wat dat ge koopt! 't zijn immers altemaal leugens! wat gaat ge met die vodderijen doen?’

- ‘Leugens, leugens? jongen, maar hebt ge dan geen zierken gevoel meer? Ik ga zeker en vast dat liêken koopen; gij zult eens zien hoe het mijne vrouw zal aanstaan. Zij houdt van schoone liedekens.

‘Er is toch niets aan te doen’ denkt Jan, ‘laten wij hem begaan. Wij zullen eens zien hoe het zal eindigen en of ik hem niet eene goede les zal moeten geven.’

Wat verder staat een Jood die eenen hoop nieuwsgierigen rond zijn tafeltje getrommeld heeft. Hij biedt allerhande koopwaren aan, zooals: kammen aan 25 centiemen, kartonnen geldzakjes die volmaakt aan lederen gelijken; ook pijpen van patattenbloem met glazen amber.

Deze laatste prijst de marskramer voornamelijk aan.

‘Vrienden, ja,’ roept hij luidkeels, ‘de pijpen van echt Weenersch meerschuim met besten amber, jà, vindt ge te koop in de groote winkels; jà, maar ze zitten in kostbare doosjes met satijn gevoerd, en prijken voor een groot vitrien; jà, maar daar moet ge den prijs van betalen; jà, ruim tien frank. Ik heb zoo geen dooskens, zoo geen groot spiegelvenster en vraag ook zulk geenen hoogen prijs. Wie eene pijp met den kostbaren amber koopt, krijgt dit gouden uurwerk, remontoir, erbij, jà, met nog een schoon garnituur; hemdsknoppen, manchetknoppen, en een knopken voor uwen col, in “or doublé.” Gij betaalt bij mij voor dit alles geen tien, geen negen, geen acht, geen zeven, geen zes, geen vijf, geen vier, geen drij, zelfs geen twee franken; ik geef dit alles voor anderhalven frank; allons, een langs hier, jà, een langs daar, nog een langs hier, nog een langs daar; wie nog een? Ik heb er maar één meer.

Tist zou ook gaarne eene pijp koopen, maar anderhalve frank is te veel; en toch, hij krijgt zoo veel voor eenen lagen prijs en alles is zoo schoon. En met beide handen reikt hij

naar den Jood en trekt de koopwaar naar zich toe, alsof ze hem nog ging ontsnappen.

Hij koopt ook nog op een ander kraam eene nette pop voor Treesken en eene kleine harmonika voor Janneken. “Nu koop ik niets meer,” zegt hij aan zijnen gezel, “ik ben reeds vijf frank kwijt” nu nog een borreltje en dan gaan wij naar huis.’

‘Allerbeste slijpsteenen, dienstig voor messen, schaven en scheermessen te slijpen, roept een ander kramer,’ komt, vrienden. en aanschouwt mijne beste waar; ik zal er de proeven mede onder uwe oogen doen; hier heb ik ook ‘colle diamant’ waarmede gij pijpen, glas en porselein kunt lijmen, zoo sterk dat de gebroken vazen en alles wat gelijmd is, nooit meer op dezelfde plaats zullen breken. Iedereen heeft mijne artikelen noodig; wie begeert mijne waren? voor éénen frank maar.’

Ha! dat moet Wiens ook hebben, en,... wederom heeft hij eenen frank uitgegeven.

Eindelijk geraken de beide gezellen verder.

Tist ziet eene prachtige kevie staan, waar een fraaie kanarivogel in rondhuppelt.

- ‘Als ik rijk was moest ik ook zoo iets hebben, dat zou deftig staan in mijn huis: en wat zouden Janneken en Treesken er vermaak bij hebben! - En tot den verkooper, uit nieuwsgierigheid: Wat moet dat wel kosten?’

- ‘Vijftien franken.’-

- ‘Loop naar den drommel; het is er maar zes waard.’

- ‘Ge zoudt zeker denken dat ik het gestolen heb.... welnu, neem ze voor zes frank.’

Tist is als van de hand Gods geslagen. Zal hij 't koopen? Hij telt zijn geld: maar tien franken meer. Doch hij is eerlijk man en trekt niet gaarne zijn woord in. Maar wat zal zijne vrouw zeggen? Heel het weekloon is haast verteerd. ‘Kom. kom,’ zegt hij bij zich zelven, ‘dat ze zegt wat ze wil, ik wil voor niemand mijn woord eten.’ En de zes frank zijn gereed en.... uitgegeven.

Maar nu staat de metser met een gezicht, dat het deerlijk is om aan te zien.

Jan Staals troost hem. ‘Ge moet nu zoo treurig niet zien, vriend lief,’ zoo spreekt de man; ‘wat gedaan is, is gedaan. Hebt ge nu uw geld niet meer. gij hebt toch uwe waren, en ze zijn toch nog al goeden koop. Kom aan, ik wil nu ook wat doen; nu gaan wij op ons gemak eenen van 't *fleschken* drinken, dat zal die muizennesten, die in uw hoofd geraakt zijn, doen weggaan.

Wat met de twee metsers nog geen tweemalen in hun leven gebeurd was, had op dezen Zondag plaats.

Zij borrelden zoo lang en zoo wel, dat het donkeravond geworden was, en ze beide een goed stuk in hunnen kraag gedronken hadden.

Ze gingen al strompelend naar huis en de schoone kevie had niet weinig te lijden: nu eens werd ze tegen eenen muur gestooten, dan weder rolde zij op den grond, en het ging goed dat zij niet brak, anders ware de lieve vogel lang verloren geweest.

Eenige straatbengels, die onze twee makkers bij het licht van eenen gazlantaarn zagen voortsukkelen, arm aan arm, riepen uit al hunne macht dat ze den reus gezien hadden.

Wiens ging met Staals mede tot aan de deur van dezes huis, waarna hij alleen voortstrompelde.

Toch geraakte hij ook te huis. Na nog een of twee malen tegen den muur en tegen de kas gestooten te hebben, vond hij de tafel, waar hij alles wat hij gekocht had, op nêerzette.

Dan ging hij bij zijne vrouw, die nog wakker lag, maar hem geenen ‘goeden avond’ wilde wenschen; en hij sliep weldra dat hij snorkte.

'S morgens was het gewoon uur van opstaan reeds voorbij en Tist ronkte nog.

- Zal het nu haast tijd worden dat gij opstaat, met uwen zatten kop? ‘riep hem Klara toe, terwijl ze hem geweldig schudde’ ‘Me dunkt dat het nu al wel is.’

- Ja, vrouw, wat kunt ge daaraan doen? dat gebeurt maar heel zelden.

- Dat ontbrak er aan. En wat beteekenen al die vodden, die ge daar mêe gebracht hebt?

- Zie, dat is eene medalie waarmede gij de pijn in uwe lenden en in uw hoofd seffens kunt genezen; dit is eene nette pop voor Treesken en eene harmonika voor Janneken; wat zullen de kinderen blijde zijn als zij opstaan! Die slijpsteen is goed om uwe messen en uwe schaar te slijpen. Bezie eens die schoone pijp; nu moet ik ook niet meer uit dat kort steelken van twee centen rooken.-

- Dat zie ik alles heel goed; ook dien vogel, die ons nog wat kosten zal bijbrengen, en die vergulde knoppen. Ja, ja, gij krijgt voorzeker den prijs der nieuwsgierigheid. Zondag is het prijskamp op de vogelenmarkt, voor dezen die het meeste koopt en het best genever kan drinken. Gij hebt er iets aan gedaan, naar ik zie. Gij houdt maar vier frankskens van uw weekloon meer over. 'T is schand van zoo te werk te gaan, en weten dat alles zoo duur is. Ik heb juist nog genoeg over om het vermaken van uwe schoenen aan den schoenmaker te betalen. Waarmede gaan wij heel de week te winkel gaan?-

- Ge zult zeker wel bij de winkelierster uit de buurt krediet krijgen voor eene week? Ge moet maar zeggen dat ge wekelijks wat zult afkorten.-

- Ik, krediet vragen; gaan op de plak halen? Dat nooit; ik stierve liever van honger; ik heb nooit geborgen en zal het ook nooit doen, als 't God belieft.

- Ta, ta, ta, houd nu eens op met razen; gij verveelt mij. Breng brood en boter op tafel en schenk koffie in, ik moet naar mijn werk.-

- ‘Eet van de vodderijen, die ge hebt mêegebracht, en waar ge zooveel geld aan verspeeld hebt.-

- Vrouw, breng boter en brood op.-

- Ik doe het niet, ik ga niet plakken.-

- Wijf, het begint mij te vervelen, uw gebabbel; doe wat ik u zeg of ik zal eens toonen, dat ik man en baas ben hier.-

En Tist sprong recht en sloeg met de vuist op tafel.

Op dat oogenblik deed Jan Staals de deur open.

- Wat is dat hier? gaat gij nu vechten, en alles kapot slaan, voor de eerste maal sedert gij getrouwd zijt?-

- Ja, kom ook nog wat helpen, gij, die mijnen man verleidt en zijn geld helpt verbrassen. 'T is schoon van u!

- En waarom zijt ge nu zoo boos, moedertje lief; is nu toch alles verloren, omdat Tist het ongeluk gehad heeft zijn geld te verteren?-

- En mij nu op krediet naar den winkel zenden wil? zwijg gauw, dat doe ik nooit.

- Kom, kom; ik zie wel dat gij een braaf vrouwtje zijt, en dat gij het met uwen man zoo slecht niet meent, als het schijnt. Wacht wat, ik heb nog een spaarpotje zitten; ik ga het halen.

Jan liep in allerhaast naar huis en kwam terug met een stuk van twintig franken, dat hij in Klara's voorschoot wierp.

- ‘Daar,’ zegde de goede man, ‘nu moet ge niet borgen; daar zult ge wel de twee eindjes van de week kunnen mede aaneen knoopen. Ge geeft nu en dan een frank of twee terug en alles is gedaan en vergeten.’

Klara wilde weigeren. - ‘Neen, dat niet,’ ging Jan voort. ‘Gij zijt alle twee brave en naarstige menschen, en daarbij eerlijk. Tist heeft eene groote fout begaan door zijne nieuwsgierigheid. Hij zal nu geleerd zijn voor altijd, en voortaan met zijn geld eerst naar huis komen, niet waar Tist?’

- ‘Jan,’ zei Wiens, ‘ik dank u, gij zijt een brave vent, en ik zal u heel mijn leven dankbaar zij.’

- ‘Dat weet ik al lang; pas nu maar op in 't vervolg. Maak u nu gauw gereed om naar het werk te gaan.’.

Tist maakte zich seffens vaardig, en at en dronk met haast. Janneken en Treesken waren intusschen opgestaan en huppelden in hun hemdje rond de tafel, waar ze al de schoone din-

gen zagen die vader had meê gebracht, en zij juichten van vreugde.
- ‘Kom, kameraad,’ zei Jan, ‘dag Klaartje, dag lieve kinderen; speelt maar goed en gaat dan wijs naar school.’
- ‘Dag Jan,’ antwoordde Klara ‘dank u zulle, - en tot haren man - ‘dag zatlap, tot middag.’
- ‘Zondag toekomende gaan wij allen samen naar de vogelenmarkt, riep Jan Staals - en hij ging met zijnen gezel opgeruimd naar 't werk.

Antwerpen.
R. PIETERS.

Bladvulling.

Grafschrift.

Dat vrij 't gewormt' der aard dit eenzaam graf beslijme:
Piet ligt er in, wiens ziel òf niet bestond òf sliep.
't Is niet de moeite waard dat ik zijn grafschrift rijme,
En dat de lieve God hem schiep.

Aan den auteur van ‘de roover’ een drentsch verhaal.

Uw roover is een dief van 't hoofd tot aan de zolen.
Wee 't geld van die hem koopt, den tijd van die hem leest!
U had hij, toen hij kwam, gewis 't verstand ontstolen,
Waart gij die kleinigheid niet lang reeds kwijt geweest.

TEN KATE.

Uit *Braga,* dichterlijke mengelingen.
(Nieuwe uitgaaf.)

Poëzie.

I.
Van den vulkaan.

Zie ginder trotsch dien reus van grootheid rijzen
de wolken door, beheerscher van 't gebergte;
zijn prachtig hoofd met scherpe snee gehouwen
op 't rein opaal van 's hemels achtergrond:
een grijze pluim bij dage in 't spansel stekend,
en 's nachts een bundel stralen op den hoed.

't Is eeuwen, dat de Zee, van minne aan 't koken,
te springen poogt van 't eenzaam bed omhoog,
om harer lippen top, zoo graag, te reiken
tot aan zijn mond, welks duivelkus verslindt.
Hij buigt zich niet.
Zij wentelt steeds bekorend,
maar noô terug, en lacht of klaagt of raast;
en, als een poedel trouwig, likt zijn voeten.

Sinds eeuwen staat zijn troon daar ongewrikt,
wat rijk en ras ook onder hem vergingen.
Sinds eeuwen joeg de storm zijn vlagen, brieschend
als draken, breed van klauw, in zwermen los
op hem, die, sterk alleen, zich zelf beschut,
en, roerloos, aan zijn ruige, harde schonken
haar wilde vlerk tot vlugge flarden rijt.

't Is eeuwen dat de Bliksem klippen breekt,
om 's monsters muil met bonken puin te proppen.

Vergeefs gespild verleiding of geweld.

De slaafsche bergensleep, aan 't machtig lijf
geketend; steden, hurkend op den zoom
des bronzen roks, die van zijn schoften vloeide
in lava blank, en stolde tot kuras, -
ontzien den flits van 't streng Cyclopenoog.

Een dof gegrol van toorn is hem genoeg
om burcht en rots met siddering te slaan;
een smadend lichte schouderschudding, om
ze aan morzels neer te smakken overhoop;
een gril; - en plots, Niagara van vuur,
de dalen in, omgolft gesmolten erts
met lijkdoek, gloeiend wit, wie vlucht of slaapt,
door gas en damp en stortende asch verstikt,
als mummies droog in 't stremmend graf gesloten.

Doch zacht is hij veelal en lang verduldig,
lijk een, die weet wat kracht hem dienstbaar ligt.

Wat scheelt hem, wijl een helle loeit of smeult
in 's Titans borst; en praal van vlam en vonken
met keizerkroon zijn hoogen schedel kranst;
wijl Edens loof, de heete lende ontsproten,
tot aan zijn kegel hangt: - zijn' blooten hals,
dien druiventrossen, zwaar van wijn, omkragen,
als risten bloed den krop des pelikaans;
wat scheelt hem, ja, die kudde sneeuwgevaarten
rondom, hun kop en romp met ijs omschorst;
gevoelloos voor een gloed, zoo dicht aan 't blaken;
wier winterpels geen scheutje gras verwarmt,
maar niets dan dorre naaktheid mag bedekken?
Den stommen hoop gelijk, voor schoonheid stug,
het hart van steen, 't verstopte brein bevroren,
waar zelfs 't Genie geen sprankel drift in wekt

Hun koude zal zijn ingewand niet koelen.
Geen vorst vermag zijn krater toe te vriezen,
geen oceaan der polen bluscht zijne ovens.
Uit eigen boezem put hij voor dien brand
het voedsel.

O! zijn diepe voorraadkrochten
zijn lang nog niet, hoe kwistend, leeg gestrooid.
Hij spuit zijn wonderlicht in 't donker voort
en werpt, uit spel, de Zee het schootpand vol
gepereld goud en tooisels van saffieren.
Hij slingert wijd, wedijv'rend met den donder,

zijn barstend schroot in 't bleeke zwerk vaneen.
Hij deelt den killen *Gletscher* zelf, die slechts
ontleende glansen spreidt, zijn milden gloor,
in golpen rood en purper uitgegoten.

WAZENAAR.

1882.

II.
Het eerste communie kraagje.

'Och moeder, laat voor mij dien kant?'
- 'Ik mag niet, liefje, uw vader
Is zonder werk.' - Zij smeekt en vouwt
De handekens te gader.

- 'Toch zult gij uw communie doen,
Dien kant moet ik verkoopen.'
- 'Och, moederken, een kraagje slechts!'
Haar droeve traantjes dropen.

En moeder snijdt een elbreed af,
Maakt 't kindeken zoo blijde,
En juicht vast mede, de arme vrouw,
Wat noodgebrek ze ook lijde.

't Bevallig meisje loopt er mêe,
Blij als een haasje in 't koren,
Ter modemaakster heen, die lof
Van 't heerlijk werk laat hooren.

Hoe schoon lag 't kraagje reeds bereid!
Maar in de kinderreien
Verscheen 't aanvallig meisje niet....
Zijn medemakkers schreien....

Het kanten kraagje werd verkocht
Om 't jongsken te begraven.
En nimmermeer biedt de aarde troost,
Die 't ouderwee kan laven!

Vrouwe VAN ACKERE
geb.: MARIA DOOLAEGHE

1882.

III.
Te zamen.

Liefste, heimlik zinkt de zon
Achter 't lisplend denneloover!
Blijde babblend blinkt de bron
Zacht in 't scheemrend schimgetoover.
't Klokje klingelt door de lucht;
't Zoele windje zingt en zucht!
Liefste, waarom mij ontvlucht?

Liefste, wandel wel te moe,
Mollig op mijn arrem leunend.
Lachend lonkt de maan ons toe;
't Vlietje ruizelt, zachtjes kreunend;
Bloempjes wiegen weg en weer,
Vooglen zingen zoet en teer.
Liefste, zwijg niet langer meer!

Liefste, dat uw liedje teer
Zacht uw zielezucht verkonde.
Lispel 't lieflik woordje weer,
Lustig galmend 't elken stonde.
Alles lacht en lieft en leeft!
Liefste, hoe uw hartje beeft,
Nu ge d'eersten zoen mij geeft!

LENTZ.

IV.
Voorheen en thans

Waar is de tijd, de rozentijd,
Toen 'k nog des levens worstelstrijd
Niet kende, en toen vol liefde en lust
De dagen heenvloôn onbewust;
Toen 'k vrij van kommer, zonder hinder,
Blij dartelde als de bonte vlinder,
Die dauw uit zoete bloemen drinkt,
Terwijl de morgenzonne blinkt?

Waar zijn de jonglingsjaren heên,
Toen m'alles sprak van liefde en won?
Toen onverpoosd de milde zon
Des heils mijn levenspad bescheen!

Die kinder- en die jonglingsjaren
Zijn onherroepelijk heengevaren,
En laten zelfs geen schaduw na;
En toch mag ik, Goddank, niet klagen;
Want waar ik ga, of waar ik sta,
Mij grieft maar zelden diepe smart -
De liefde huist nog in mijn hart,
Zoo warm als in mijn lentedagen;
Daar weet het vrouwken van te spreken
En help ik soms mijn kleine snaken
  Hun speelgoed breken,
  Hun speelgoed maken,
Dan waan ik mij met hen nog kind,
  Dat jok en spel bemint.

JACOB STINISSEN.

Kortrijk, 1879.

De telephoon.
(*Wetenschappelijke brief.*)

Elke muzikale toon wordt veroorzaakt door het trillen van een veerkrachtig lichaam. Indien b.v. eene dunne stalen staaf met haar eene uiteinde wordt vastgeklemd, en het vrije uiteinde uit haren evenwichtstoestand gebracht wordt, dan zal zij door hare veerkracht hare oude gedaante trachten te hernemen. Doch in haren ouden staat teruggekeerd, zal zij niet in rust blijven, maar ten gevolge van de snelheid, die zij tijdens de beweging gekregen heeft, zal zij naar de andere zijde uitwijken, daarna door hare veerkracht weder teruggetrokken worden, en aldus eene reeks van schommelingen volbrengen, die in gelijke perioden plaats grijpen. Is de staaf niet al te kort, dan kan men die schommelingen met het oog gemakkelijk volgen; hoe korter men echter de staaf maakt, des te sneller volgen de schommelingen op elkander, totdat deze zoo snel op elkander volgen, dat men ze met het oog niet meer kan waarnemen; doch dan hoort men duidelijk, dat de staaf een muzikalen toon voortbrengt, die hooger wordt, naarmate men de staaf korter maakt. Hieruit volgt dat de hoogte van den toon afhangt van het aantal trillingen in een zekeren tijd volbracht. De laagste toon, dien wij nog kunnen waarnemen, wordt door 16 trillingen in de seconde voortgebracht, de hoogste toon door ongeveer 40,000. De orkesttoon, of de normale *a*, is een toon veroorzaakt door 440 trillingen. Het geluidgevende voorwerp brengt door zijne trillingen de lucht in beweging, welke hare trillende beweging mededeelt aan de lucht in den gehoorgang van het oor. Daardoor wordt het trommelvlies aan het trillen gebracht, en die beweging door gehoorbeentjes naar het inwendige oor geleid, van waar het geluid door de zenuwen naar de hersenen gevoerd wordt. Het is echter niet noodig, dat de trilling langs den zoo even genoemden weg het inwendige oor bereikt. Indien gij toch uw horloge tusschen de tanden klemt of tegen uw voorhoofd aanhoudt, terwijl gij uwe ooren met uwe handen sluit, dan kunt

gij zeer duidelijk het tikken van het horloge hooren. De trillingen van het horloge worden dan langs de schedelbeenderen naar het inwendige oor geleid. Deze wijze van overbrenging van het geluid heeft in den laatsten tijd een aardige toepassing gevonden in den audiphoon. Deze bestaat uit een blad bordpapier of karton, dat een weinig omgebogen en strak gespannen gehouden wordt door een touwtje of een elastieken draadje en met een der uiteinden tusschen de tanden wordt geklemd, zoodanig dat de bolle zijde naar buiten is gekeerd.

Indien men nu spreekt tot iemand, die een dergelijken toestel in den mond heeft, dan planten zich de trillingen in de lucht voort naar den audiphoon, en van daar naar de schedelbeenderen, zoodat langs dezen weg het gesprokene voor hardhoorigen duidelijk verstaanbaar wordt. Reeds een aantal personen, die in gewone omstandigheden van het genot van lezingen verstoken zijn, hebben door het aanschaffen van dezen eenvoudigen toestel baat gevonden, en kunnen den spreker gemakkelijk volgen, veel beter dan vroeger met behulp van horens mogelijk was.

Indien men in plaats van één enkelen muzikalen toon voort te brengen een klinker uitspreekt, dan bestaat het voortgebrachte geluid uit een aantal tonen gelijktijdig. De laagste van die tonen verandert naarmate van de hoogte van de stem, zoo dat die laagste of grondtoon bij mannen lager is dan bij vrouwen of kinderen. De overige tonen, welke dien grondtoon vergezellen, bijtonen genaamd, zijn voor iederen klinker bepaald en hangen niet af van de hoogte van de stem, doch alleen van den aard van den uitgesproken klinker, zoodat men uit de bijtonen die den grondtoon vergezellen den ktinker kan leeren kennen, met andere woorden, iedere klinker heeft zijne eigene bijtonen. Brengt men dus een willekeurigen grondtoon voort en de bepaalde bijtonen, die het karakter van een klinker bepalen, dan hoort men ook duidelijk dien klinker. Gij kunt u hiervan gemakkelijk overtuigen door een eenvoudige proef. Gij hebt misschien wel eens opgemerkt, dat indien gij in eene kamer een zekeren toon voortbrengt, de stolp van de pendule medetrilt, indien deze, aangeslagen zijnde, dienzelfden toon voortbrengt. Ditzelfde geschiedt eveneens indien

gij de forte-pedaal van uw piano nederdrukt, en een bepaalden toon in de nabijheid van de piano voortbrengt; dan zal de snaar van de piano, die denzelfden toon voortbrengt, medezingen. Indien gij dus na het nederdrukken van den forte pedaal uwer piano een bepaalden klinker zingt, dan zullen al die snaren medezingen, welke een der tonen voortbrengen, die in den gezongen klinker voorkomen, en zullen al die medezingende snaren te zamen duidelijk denzelfden klinker doen hooren. Hieruit zal het u dus duidelijk geworden zijn, dat iedere uitgesproken lettergreep een zeer ingewikkelde trilling moet veroorzaken, die een samenstel is van al de enkelvoudige tonen, waaruit die lettergreep bestaat. Het meest natuurlijke schrift zoude dus zeker dit zijn, waarbij al de trillingen, die bij het uitspreken van het geschrevene plaats grijpen, worden opgeteekend. Gij weet, dat dit inderdaad bij den door Edison uitgevonden phonograaf het geval is. Daar toch is in een cylinder een strook bladtin geplaatst en raakt een metalen stift, aan een caoutchoucvlies bevestigd, dat bladtin aan. Indien de cylinder wordt rondgedraaid en men gelijktijdig tegen het caoutchoucvlies spreekt, dan zal dit aan het trillen geraken en de stift, medetrillende, op het bladtin de verschillende trillingen opteekenen in den vorm van uiterst fijne indruksels, die op het bladtin gegrift worden. Ieder bepaald woord moet dus op het bladtin bepaalde indruksels veroorzaken. Indien men nu weder de stift plaatst tegen dat gedeelte van het bladtin, waar de indruksels begonnen zijn, en den cylinder weder in dezelfde richting draait als voorheen, dan moet de stift al die bergen en dalen, die in het bladtin ontstaan zijn, passeeren en daardoor op- en nedergeduwd worden, waarvan het gevolg is, dat deze stift weder op volkomen dezelfde wijze aan het trillen geraakt en dus het caoutchoucvlies waaraan zij bevestigd is, aan het trillen brengt, evenals toen het oorspronkelijke woord tegen het vlies is uitgesproken. Het zal u nu zeker niet moeilijk vallen te begrijpen, dat dit vlies, dezelfde trilling voortbrengend als bij het uitspreken van een zeker woord, ditzelfde woord weder doet hooren. Opmerkelijk is het, dat niet alle letters even duidelijk door den phonograaf worden weergegeven. Duidelijk is het, dat indien men den cylinder van den phonograaf sneller ronddraait bij het weer-

geven van een toon dan bij het voorbrengen er van, de hoogte van den toon zal zijn toegenomen, zoodat men het in zijn macht heeft, een lied door een basstem in den phonograaf gezongen, voor alt of sopraan naar willekeur terug te krijgen.

Is het mij in het voorgaande mogen gelukken, u duidelijk te maken, dat, indien een vlies onder den indruk van een bepaald woord een bepaalde trilling volbrengt, dit vlies ook omgekeerd, als het diezelfde trilling volbrengt, ook dat bepaalde woord doet hooren, dan zal het u niet moeilijk meer vallen te begrijpen, dat men zich bij den telephoon ten doel stelt te zorgen, dat onder den invloed van het gesprokene een vlies, op de plaats waar gesproken wordt, aan het trillen geraakt, en dat die trilling geheel wordt overgebracht naar een vlies, geplaatst op het station, waar het gesprokene gehoord moet worden. Dan toch zal dit tweede vlies woordelijk herhalen wat op het eerste station gesproken is. De electriciteit is weer het voertuig waarmede die trillingen van de eene plaats naar de andere worden overgebracht, en wel op de volgende wijze: In een houten koker bevindt zich een magneetstaaf, in wier nabijheid een dun ijzeren plaatje geplaatst is. Die magneetstaaf is aan een harer uiteinden omgeven door een houten klosje, waarom met zijde omwoeld koperdraad geweven is. Indien men nu vóór de opening van den telephoon tegen het ijzeren plaatje een toon voortbrengt, dan zal dit plaatje aan het trillen geraken en daardoor nu eens den magneet naderen, dan weer zich daarvan verwijderen. Het ijzeren plaatje, dat door de nabijheid van den magneet zelf in magnetischen toestand verkeert, zal, zoo dikwijls het den magneet nadert, diens magnetisme versterken, en zoodra het zich daarvan verwijdert, dat magnetisme weder verzwakken, en daar, zooals ik vroeger reeds opmerkte, de trilling van het vlies onder den invloed van het gesproken woord zeer samengesteld is, zoo zal ook de versterking en de verzwakking van den magneet zeer ongelijk en onregelmatig zijn. Die periodieke veranderingen in den magnetischen toestand van den magneet hebben een grooten invloed op den toestand van de draadgeleiding, die op de houten klos gewonden is, welke den magneet omgeeft. Indien toch een magneet sterker magnetisch wordt, dan ontstaat

er in den draad, in de nabijheid van den magneet geplaatst, een galvanische stroom, inductiestroom genaamd, die zoolang duurt, als het magnetisme van den magneet versterkt wordt; evenzoo zal in dienzelfden draad een inductiestroom ontstaan, zoo dikwijls het magnetisme van den magneet verzwakt wordt; doch die laatste electrische stroom zal den draad juist in tegengestelden zin doorloopen als de eerste stroom. Wij zien dus, dat gedurende het trillen van het ijzeren plaatje vóór het uiteinde van den magneet, in den daaromheen gewonden draad electrische stroomen in verschillenden zin zullen ontstaan. De sterkte dier electrische inductiestroomen hangt natuurlijk af van het bedrag, waarmede het magnetisme van den magneet toe- of afneemt, dat is dus hier van het bedrag van de nadering en verwijdering van het ijzeren plaatje en den magneet. Dezelfde onregelmatigheid, die zich dus openbaart in de trilling van het ijzeren plaatje, herhaalt zich dus in de sterkte van de electrische stroomen, die in den draad worden opgewekt. Nadert een oogenblik het plaatje veel tot den magneet, dan is de stroom, die opgewekt wordt, sterk; bedraagt die nadering niet veel, dan is die opgewekte stroom zwak.

Daar de uiteinden van den draad in aanraking zijn met geleiddraden, die naar het andere station gelegd zijn, zoo zullen de opgewekte electrische stroomen zich langs die geleiddraden naar het andere station begeven, en daar komen in den telephoon, die op dat tweede station geplaatst is, en volkomen op dezelfde wijze is ingericht als de eerste telephoon. Evenals nu het versterken en verzwakken van het magnetisme van den magneet electrische stroomen doet ontstaan in den daaromheen gewikkelden draad, zoo zullen electrische stroomen in den eenen of anderen zin om een magneet gaande, het magnetisme van dien magneet versterken en verzwakken. Daar nu, zooals ik zeide, de tweede telephoon volkomen op de zelfde wijze is ingericht als de eerste, zoo zullen de electrische stroomen uit de draadwindingen van den eersten telephoon komende, om den magneet van den tweeden telephoon heenloopen, en diens magnetisme versterken en verzwakken, op volkomen gelijke wijze als dit in den eersten telephoon het geval was. Naarmate nu de magneet van den tweeden telephoon sterker of zwakker magnetisch is, zal deze

het ijzeren plaatje, dat op korten afstand van dien magneet geplaatst is, meer of minder sterk aantrekken, welk plaatje door zijn groote veerkracht in staat is aan die meerdere of mindere aantrekking gehoor te geven en dus aan het trillen geraakt op dezelfde onregelmatige wijze, als waarop door de inductiestroomen het magnetisme van den magneet veranderd is. Het is dus natuurlijk dat het ijzeren plaatje van den tweeden telephoon volkomen op dezelfde wijze zal trillen als het plaatje van den eersten telephoon dit deed onder den invloed van het daartegen gesproken woord. Zooals ik u vroeger reeds opmerkte, moet dus dit tweede plaatje ons volkomen hetzelfde doen hooren als hetgeen op het andere station tegen het eerste plaatje gesproken is.

Ziehier, in het kort eene beschrijving en verklaring van den telephoon, zooals hij in het jaar 1876 op de tentoonstelling te Philadelphia het eerst werd aangetroffen, en waarvan de eer der uitvinding toekomt aan den heer Graham Bell, geboren te Edinburgh, doch thans burger der Vereenigde Staten van Amerika.[1] De eerste telephonen, die in Europa zijn ingevoerd, waren geheel en al van deze constructie. Aan het gebruik dier toestellen in dezen vorm waren echter eigenaardige bezwaren verbonden. Zoo moest men toch beurtelings den telephoon voor den mond brengen en tegen het oor aanhouden, en gebeurde het dus dikwijls, dat de beide personen, die met elkander in gesprek waren, te gelijk door den telephoon spraken of te gelijk den telephoon aan het oor hielden. Om aan dit bezwaar tegemoet te komen, werd de draad, waarlangs de electrische stroom in het station moest binnenkomen, in twee takken verdeeld, ieder met één telephoon verbonden, van welke twee telephonen één aan het oor en één voor den mond gehouden werd. Een tweede moeilijkheid was, dat men, terwijl men den telephoon voor het eene oor hield, met het andere oor alle geluiden opving, die in de kamer, waarin men was, werden voortgebracht, zoodat het door den telephoon gesprokene alleen dan duidelijk verstaan

(1) Hoewel er een langdurige strijd gevoerd is over de vraag of de heer Bell dan wel anderen de uitvinder van den telephoon geweest is, zoo geloof ik toch, dat aan de rechten van Bell niet wel kan getwijfeld worden.

kon worden, als het in de omgeving volkomen rustig was Dit bezwaar kan echter gemakkelijk opgeheven worden, indien men voor ieder oor een telephoon houdt, waardoor men de indrukken, die men van de omgeving verkrijgen zoude door het andere oor, heeft buitengesloten. Doch niettegenstaande al deze verbeteringen bleek het, dat de telephoon, op deze wijze gebruikt, nog altijd niet voldeed aan de eischen, die men er voor het dagelijksche leven aan stellen moest, en dat het groote publiek, zonder voorafgaande oefening, het gesprokene niet duidelijk genoeg verstond. Na de verschillende berichten, die men omtrent den telephoon gehoord en gelezen had, viel de toestel aan de meesten, wat duidelijkheid betrof, zeer tegen. De groote practische toepassing dan ook, die de telephonen gekregen hebben, dagteekenen eerst van de uitvinding van den mikrophoon, die in het jaar 1877 het eerst werd gepubliceerd. Men is den eigenlijk gezegden mikrophoon verschuldigd aan den heer Hughes, denzelfden, die een telegraaftoestel heeft uitgevonden, waarmede de snelheid van overbrenging van telegrammen veel grooter is dan bij de overige telegraaf-toestellen, welke druktelegraaf op sommige plaatsen van ons land in gebruik is.

Zij onderscheiden zich hierdoor van de overige telegrammen, dat zij bestaan uit gedrukte strooken papier op het telegramblad geplakt.

Laat mij trachten u in korte woorden het beginsel van den mikrophoon duidelijk te maken. Gij weet dat een galvanische of electrische stroom ontstaat, indien sommige metalen in aanraking gebracht worden met vloeistoffen, die op die metalen eene scheikundige werking uitoefenen. De sterkte van een zoodanigen galvanischen stroom hangt van verschillende omstandigheden af, zooals van de hevigheid der scheikundige werkingen, van den aard van den draad, waarlangs zich de stroom voortbeweegt, en van de afmetingen van dien draad. Is de draad lang, dan is de stroom zwakker dan bij een korten draad. Zoo ook is de stroom zwakker bij een dunnen dan bij een dikken draad. Behalve door de genoemde oorzaken kan ook de sterkte van den galvanischen stroom gewijzigd worden door de betere of minder stevige aanraking, die er tusschen de deelen van de galva-

nische keten bestaat. Hiervan heeft Hughes in zijn mikrophoon op scherpzinnige wijze gebruik gemaakt. Indien men twee staafjes kool, na ze vooraf tot wit-gloeihitte te hebben verwarmd, en in kwik gedompeld te hebben, evenwijdig aan elkander op de tafel plaatst en aan ieder der beide koolstaafjes een der draden van de galvanische batterij verbindt, dan zal de electriciteit geene gesloten keten vinden, en dus niet kunnen stroomen, zoolang de beide evenwijdige staafjes niet door een brug verbonden zijn, waar langs zich de stroom van het eene staafje naar het andere begeven kan. Een zoodanige brug moet zelf een goede geleider van de electriciteit zijn en dus niet uit glas of hout, maar uit een metaal- of uit een koolstaafje bestaan. Legt men dus een zoodanig koolstaafje dwars over de genoemde staafjes heen, dan is de keten gesloten en kan de electriciteit haren weg doorloopen. Naarmate nu dat dwarsstaafje steviger tegen de beide en andere staafjes aangedrukt is, dat wil zeggen, naarmate de aanraking tusschen de staafjes onderling inniger is, naar die mate zal de stroom sterker zijn. Indien men dus in de nabijheid dier staafjes een geluid voortbrengt, dan zal daarvan het gevolg zijn, dat die staafjes aan het trillen geraken en daardoor telkens de aanraking tusschen de beide evenwijdige staafjes en het dwarsstaafje verandert. In dezelfde periode dus waarin de trillingen plaats grijpen, zal dus de galvanische stroom sterker of zwakker worden, en bovendien zullen alle onregelmatigheden in de trilling op dezelfde wijze zich openbaren door onregelmatigheden in de veranderingen, die de sterkte van den galvanischen stroom ondervindt. De gevoeligheid van dien toestel is zoo groot, dat zelfs de proef zeer goed kan genomen worden met drie goedgeschuurde ijzeren draadnagels, hoewel deze op den duur ongeschikt worden, omdat zij spoedig bedekt raken met een laagje roest. Wil men nu den mikrophoon gebruiken als spreektoestel in plaats van den telephoon op het station waar gesproken wordt, dan heeft men slechts een galvanisch element van Leclanche te nemen, dat weinig toezicht vereischt en dat maanden lang kan gebruikt worden, zonder dat de sterkte van den stroom merkbaar vermindert; men verbindt den eenen draad, die van het element komt, met een der beide koolstaafjes; vervolgens bevestigt men een draad aan het tweede kool-

staafje, welke geleid wordt naar het station, waar het gesprokene gehoord moet worden; die draad wordt in het tweede station geleid naar den telephoon, of zoo men met beide ooren hooren wil, naar twee telephonen, des noods als men meer dan één persoon gelijktijdig wil doen hooren naar meerdere telephonen, en verbindt dan die telephonen door een draad wêer met het element op het andere station. Gij begrijpt nu gemakkelijk de werking van den toestel. Indien op korten afstand van den mikrophoon een geluid wordt voortgebracht, dan zal de mikrophoon aan het trillen geraken. Het gevolg hiervan zal zijn een in dezelfde periode versterken en verzwakken van den galvanischen stroom door het betere of minder goede contact. Die stroom wordt door den draad geleid naar den telephoon op het ontvangstation, stroomt door den draad die om den houten klos gevoerd is, en maakt dus, naarmate hij sterker of zwakker is, zooals wij vroeger bij den telephoon verklaard hebben, den magneet sterker of minder goed magnetisch. Het metalen plaatje, vóór den magneet geplaatst, zal dus sterker of minder sterk worden aangetrokken naarmate de magneet sterker of zwakker magnetisch is, dus volkomen in dezelfde periode als waarin de stroom sterker of zwakker is, hetgeen, zooals wij zooeven zagen, afhing van de trillingen van de staafjes van den mikrophoon. Het ijzeren plaatje van den telephoon zal dus volkomen op dezelfde wijze trillen als de mikrophoon onder den invloed van het voortgebrachte geluid, en zal dus hetzelfde geluid voortbrengen. Het is zelfs niet noodig, om een draad van den telephoon op het ontvangstation te leiden naar het element op het andere station. Men kan toch den telephoon en het element verbinden met de buizen van de gasleiding, die dan zelf het voermiddel is voor den galvanischen stroom.

Ik beschreef u hier den eenvoudigsten vorm van den mikrophoon. Een practische vorm is de volgende. Op een houten plankje, dat op pootjes van caoutchouc rust, wordt verticaal een plankje vastgemaakt. Aan dit plankje zijn twee blokjes kool boven elkander vastgehecht, waar tusschen een staafje kool zoo is bevestigd, dat het, rustende in een holte van het onderste koolblokje, het bovenste koolblokje slechts even aanraakt. Door koperen schroefjes, in de koolblokjes beves-

tigd, wordt de galvanische stroom van een Leclanché-element door den toestel gevoerd en van daar naar den telephoon op het andere station geleid. Wordt nu het plankje aan het trillen gebracht, dan zal daardoor het dwarsstaafje van kool, dat de beide koolblokjes verbindt, aan het trillen geraken en zal dus de aanraking van het dwarsstaafje met de kool periodiek inniger of minder innig worden, en dus in dezelfde periode de stroom, die door den telephoon geleid wordt, sterker en zwakker worden, evenals dit met den zoo straks beschreven mikrophoon het geval was. De hier beschreven toestel is in het gebruik veel practischer. Men kan toch op het houten plankje het geluidgevend voorwerp plaatsen, en zal zich eerst dan een denkbeeld kunnen vormen van de buitengewone gevoeligheid van den mikrophoon. Het tikken van een horloge, op den mikrophoon geplaatst, wordt met bijzondere kracht in den telephoon gehoord. Het loopen van een vlieg, in een doosje op den microphoon geplaatst, wordt duidelijk waargenomen. Het krassen met een naald op het houten plankje wordt in den telephoon gehoord als het schudden van een groote hoeveelheid erwten. Ja zelfs, indien men een stukje papier laat vallen op het plankje, zoodanig dat men het oogenblik, waarop het papier neêrkomt, zelf niet kan constateeren, hoort de persoon, die den telephoon voor het oor houdt, het geluid van het neerkomen duidelijk.

Gaf ik u hier slechts eene verklaring van den mikrophoon in zijnen meest eenvoudigen vorm, gij begrijpt, dat sedert het jaar 1877 in den toestel weder een groot aantal verbeteringen zijn aangebracht. Den mikrophoon, in gebruik bij de Bell-maatschappij, heeft men te danken aan Blake, zoodat dan ook de inrichting den naam draagt van Bell-Blake telephoon. Het zoude mij te ver voeren, indien ik u in bijzonderheden de inrichting van dien mikrophoon ging beschrijven. Voldoende zij het toch, indien gij weet, dat het hoofdbeginsel weder hetzelfde is, als bij dien van Hughes. Het zal u natuurlijk niet ontgaan zijn, dat het mondstuk bijna denzelfden vorm heeft als dat van den telephoon en verticaal geplaatst is. Bovendien zal het u ook wel gebleken zijn, dat men met een weinig oefening gemakkelijk in den telephoon een gesprek kan volgen, gevoerd door twee personen, die niet in de onmiddellijke nabijheid van den mikrophoon geplaatst zijn. Mij

komt het voor, dat het gebruik van twee telephonen (dus voor ieder oor één) verkieslijk is boven de inrichting met één telephoon, omdat, zooals ik reeds vroeger opmerkte, wij dan geheel onafhankelijk zijn van hetgeen in onze nabijheid gesproken wordt of van andere geluiden, in onze nabijheid voortgebracht.

Boven de spreek- en hoortoestellen is nog een ander kastje geplaatst, dat ten doel heeft den toestel te bevatten, die moet dienen ter waarschuwing, indien men begint te spreken.

Deze toestel verschilt niet veel van de gewone electrische wekkers of schellen, en levert geen stof tot bijzondere opmerking op, dan alleen tot deze, dat de galvanische batterij, die bij de gewone electrische schellen voorkomt, hier vervangen is door een magneet. Gij weet natuurlijk, dat indien gij schelt het centraalbureau daardoor gewaarschuwd wordt, dat u dan verbindt met het nummer, waarmede gij wenscht te spreken.

Ten slotte, nog een enkele opmerking, zoo wel in uw eigen belang als in dat van hen, die zich op het centraal-bureau bevinden. Indien gij meent, dat de toestel niet of niet voldoende werkt, *zend dan niet dadelijk boodschappen naar het centraalbureau*, *doch lees eerst nog eens aandachtig de voorschriften*, *die u van wege de Maatschappij gegeven zijn.* Ik twijfel er niet aan of het zal u blijken, dat bijna altijd de oorzaak van het gebrek moet worden toegeschreven aan het *niet getrouw opvolgen dier voorschriften.*

Een bezwaar van de plaatsing der draden over de huizen zult gij zeker reeds ondervonden hebben en anders tijdens de najaars- en winterstormen wel ondervinden. Het is het onaangename spektakel, dat men in de huizen hoort, als de draden boven ons hoofd onder den invloed van den wind hunne muzikale uitvoeringen geven. Misschien is de tijd echter nabij, dat men zoowel bij de telegraaf als bij den telephoon onderaardsche geleidingen maakt. Tot zoolang dient gij u in het onvermijdelijke te schikken, en zeker zult gij u ook aan dat eentonige geluid gewennen.

G.

Driejaarlijksche tentoonstelling te Antwerpen. III.

We zullen ons slotartikel over de tentoonstelling aanvangen met over de damesschilderingen te spreken, waaronder zooals wij reeds zegden, merkwaardige stukken te vinden zijn. In eersten rang komt zeker Mevr. BRESLAU met haar portret van M. Davison. Dan, hare inzending was er verre af, geheel aan onze verwachting te beantwoorden, en wij waren wel in rechte iets puiks van haar te verhopen, nadat wij haar kunstvol geschilderd doek '*De drij vriendinnen*' te Brussel zagen. We vinden hier ook wel in het portret van M.D. dien mannelijken borstel en geestvollen toets, die fijne grijze kleuren, vol distinctie, terug, vooral in het hoofd en de bijzaken, als daar zijn: de buste, de draperieën en den achtergrond. Doch haar werk zou *volledig* moeten zijn, zooals dit te Brussel het was. Zoo schijnt het onderdeel van het tafereel iets onafgewerkt en uiterst verwaarloosd te hebben. Ook dit verwaarloosde vinden we, misschien nog wat versterkt, in haar *Studiehoofd* terug.

Een geheel ander genre van uitvoering is op het tafereel '*De familie*' van nog eene Fransche dame, Mevr. DEMONT-BRETON. te zien. Veel meer schijnt het vrouwelijke er in door. Sommige vormen zijn flink weêrgegeven; met de kleur echter is moeilijker over de baan te kunnen.

Een tafereel van eene landgenoote der twee vorige dames, '*De eerste Kommunicante*' van Mej. ELISABETH KEYZER, heeft vele verdiensten als waarheid van kleur en kundige schildering.

Een breed en malsch geschilderd stuk mag het doek genoemd worden van eene Noord-Nederlandsche kunstenares: Mej. SCHWARTZE; in volle tonen, met veel doorschijnendheid zijn de vleezen uitgevoerd. Jammer dat, als bijv. in de handen en in het kinderhoofdje, de schildering wat *rot* wordt; ook

zagen wij liever de teekening trouwer naar de natuur, niet zoo konventionneel en hier en daar wat fermer op de beenen staande. Niettegenstaande dit is het een puik tafereel; ook wekte het algemeen de belangstelling.

Het '*Vrouwenhoofd*' van Mevr. LANGHANS, onze landgenoote, heeft verdiensten, het is misschien hier en daar wat scherp, en ook te *cru* van kleur.

Melden wij nog een tafereeltje van eene Fransche dame, Mev. FORMSTECHER, '*De Potbakker*'(1), dat geestig getoetst is en zeer fijne tonen heeft, om dan van eene schaar kunstenaressen te gewagen, die zich onder de leiding van een talentvollen meester, M.A. STEVENS plaatsten. We gelooven dat ze niet beter konden terechtkomen, want ook A. Stevens heeft iets vrouwelijks in zijne kunst, eene opmerking die ons te binnen schoot, toen wij in 1880 te Brussel vele zijner werken bijeen verzameld zagen; altijd is er iets weeks, iets verfijnd, verteederd in zijne uitvoering, zelfs in een zijner stukken '*à la Manet*' geborsteld, straalde dit nog door. Ook zien wij hem nooit het penseel omvatten om een karakter, een streng en afgeteekend gevoel weêr te geven, immer blijft hij bij dezelfde damenfiguren en binnenzichten, die echter zoo rijk en fijn gekleurd zijn, dat die stukken echte parels mogen genoemd worden.

Wat nu zijne leerlingen betreft, we zagen graag wat meer vrijheid, wat meer onafhankelijkheid en verscheidenheid als uitvoering. Wie den meester als manier het dichtst nabijkomt is Mev. CL. ROTH in haar 'portret van Dr Worms' en bijzonder in de '*Wederkomst uit het veld*'. Het portret is goed gemodeleerd, misschien wat flepsch van toon, met handen waar wij weinig vrede mede hebben. De '*Wederkomst uit het veld*' is meer in alle deelen gelijk, en heeft veel fijn-

(1) De vertaalde kataloog geeft op de *Portier*, zoodat bijgevolg vele bezoekers hebben mogen zoeken naar 't verband tusschen een potbakker in een kelder en een portier.
We hadden gedacht eenige der gekst vertaalde titels aan te halen, doch wij zagen er van af, want wij zouden te groote plaats innemen, door al te veel te moeten opsommen: op elk blad van den kataloog zijn er *olifanten* te vinden.
Wij hopen dat er in de volgende tentoonstelling voor eene *ernstige* vertaling zal gezorgd worden.

heid en distinctie in de tonen, echter komt het al te veel de manier van den meester nabij. '*Moeder Bordier*' is vrijer uitgevoerd en er zijn schoone deelen op te vinden.

Mev. ALIX. D'ANETHAN heeft een stuk '*Het zieke kind*,' dat uiterst wel en juist gevoeld is. Doch we gelooven dat haar tafereel, bijzonder in de bijzaken, als het deken, de kleederen der vrouw, de achtergrond, uitvoeriger mocht behandeld zijn: het minder krachtige toch sluit het afgewerkte, de nauwkeurigheid niet uit. Hetzelfde dient opgemerkt te worden in haar ander tafereel, dat wat overdreven grijs van kleur schijnt, doch veel goeds in de schildering heeft.

De schilderij van Mevr. DESBORDES is te veel een dekoratief panneel; ook komen er zwartachtige vuile tonen op voor.

De '*Twee Stillevens*' van Mevr. GEORGETTE MEUNIER, eene andere leerlinge der school Stevens, hebben uiterst vele verdiensten. In fijne grijze tonen gezien, zijn ze vol distinctie als schildering. De achtergronden zijn echter al te raadselachtig op die tafereelen. Ook schenen ons de voorwerpen op haar groot tafereel wat plat gezien.

In het vak bij uitnemendheid voor de dames, de bloemenschildering, spant eene Noord-nederlandsche schilderes, Mevr. ROOZENBOOM, de kroon met hare '*Azaleas*'. Rijkheid en fijnheid van tinten, bijzonder in overgangs- en schaduwtonen, daarbij eene lichtheid van uitvoer die aan de ouden denken doet, zijn de kenmerken van dit werk.

De '*Kollebloemen*' van Mevr. DEVIGNE zijn te schreeuwend van kleur en te zwaar uitgevoerd. Liever zien wij hare *Veldbloemen*, waar meer harmonie in is en die lichter getoetst zijn, in een woord, meer *leven* hebben.

De '*Peoenen*' van Mevr. A. PETERS, eene Duitsche, zijn goed geschilderd, evenals de gele bloemen en de krieken op dit tafereel. We gelooven nochtans niet dat in de natuur al de schaduwen zoo eentonig bruin zijn.

Ook te veel sirooptonen in de stukken van Mevr. RONNER, bijzonder in die konventionneele achtergronden. - Het Zijn anders flink geborstelde stukken, die zouden winnen bij meer duidelijkheid, want den aard der bloemen bleef voor ons een raadsel.

Indien het tafereel '*Een geregeld uurwerk*' van Mevr. H. RONNER zoo geestig was geschilderd als het opgemerkt is, dan ware het voorzeker een volmaakt werk.

Noemen we nog Mej. DE BOURTZOFF met een karakteristiek stilleven '*de Parelhoen*' dat goed geschilderd is, doch minder doof als kleur zou moeten zijn.

Onder de landschappen vinden we vooreerst die van twee gekende kunstenaressen Mevr. BEERNAERT en MARIE COLLART.

Bij de eerste vinden wij benevens iets onafgewerkts bijzonder in boomen en voorplannen, vele goede hoedanigheden, als frischheid in kleuren en diepte.

De tweede schijnt ons te veel bekommerd om de ouden te pasticheeren; dit voor de kleuren; ook zagen we liever de boomen minder gewrongen en gedraaid van teekening. Doch de dieren op hare tafereelen zijn flink en geestig getoetst.

Vele goede hoedanigheden in het tafereel van Mev. DE COCK, die veel gevoel voor de natuur schijnt te hebben en ze eigenaardig weergeeft; bij haar ook toch zagen wij graag den voorgrond meer afgewerkt.

Twee geheel van elkander verschillende tafereelen zijn die van Mev. DUMONT. Is in haar tafereel '*De duinen te Oostende*' de juistheid van indruk en de mannelijke breede schildering te loven, zoo schijnt ze in haar tafereel '*De Visscherschuit*' fijner en tevens dichterlijker gevoeld te hebben, wat ook aan de lichtere uitvoering te bespeuren is.

Geheel anders dan het laatste tafereel zijn de twee stukken van Mev. ROSA VENNEMAN opgevat. Bijzonder de breede, vaste schildering is erin te prijzen. De teekening laat echter te wenschen, vooral in de figuur op haar tafereel '*Weg van Langrune*'; ook mocht de achtergrond op het doek '*Rustende koeien*' meer uitgewerkt zijn. Noemen we nog het tafereel van eene Hongaarsche schilderes Mev. DE SPANYI en dit eener duitsche Mev. OESTERLEY met een eigenaardig stadsgezicht '*St. Huibrechtsavond te Dusseldorf*' en die van twee stadsgenooten Mev. DORS en WOLMERSHAUSEN.

Met de bespreking van de stukken der vier vijf laatst genoemde dames, zijn we tot de eigenlijke hoofdzaak onzer huidige kritiek gekomen; een overzicht der landschap- en marineschilderingen.

Vooreerst noemen wij M. VERSTRAETEN, Zijn tafereel '*In de heide*' is een der schoonste uit de tentoonstelling. Het is een diepgevoeld natuurtooneel, dat met een frisschen indruk en den dichterlijken eigenaardigen stempel van den schilder op

het doek gebracht is. Prachtig zijn de rollende mist, de boomen op het achterplan, de voorgrond vol heidebloemen, het karaktervolle figuurtje, de koeien, weergegeven.

Eenvoudig van motief en zonder gekunsteldheid in de uitvoering, is het een stuk waar figuren en landschap een geheel vormen of onmogelijk van elkander te scheiden zijn zonder de eenheid te breken. Het is veelal bij de landschapschilders te betreuren, dat de figuren als vulsels of bijzaak in hunne tafereelen aangehouden worden. Dit is zeker het geval niet met M. Verstraeten.

Ook in zijn ander tafereel vinden wij het dichterlijk gevoel, de eenvoudige uitvoering terug. Jammer dat het zoo slecht geplaatst is, zoo dat het voor velen ongenietbaar werd, bijzonder door de nabuursschap van een paar met overschreeuwende kleuren behebte stukken.

Geheel anders uitgevoerd is het '*Veen te Calmpthout*' van M. LA MORINIÈRE, doch met veel gevoel en fijnheid. Bijzonder de achtergrond met het dorp door het zonneke beschenen en de zanderige heuvels is welgelukt, het water is heel doorschijnend, doch de lucht is te papierachtig. Wat de stukken van dien kunstenaar kenmerkt is de onderscheiding in de kleur; zijne twee andere stukjes echter zijn niet zoo gelukkig te noemen; te veel zwarte en bruine doffe tonen overheerschen er in.

Prachtig als indruk is het tafereel van M. DE KNIJFF. Ons kwam het vers van Bellamy 'Hoe is natuur, zoo stil, zoo plechtig' in den geest, toen wij er voor stonden; nochtans is er op de groep boomen links iets af te wijzen, zij maken te veel plek en er ontbreekt diepte en lucht in. Zijn '*Dorp Chaslepont*' is zeer eigenaardig; de zon werpt hare stralen door eene bedampte lucht en een geel bruinrood licht overstroomt het landschap; de uitvoering is mede zeer karakteristiek en verschilt geheel met de uitvoering van zijn groot tafereel; ook doet zij wel aan de zeventiende eeuwsche schilders denken.

Een echte realist, doch niet van gevoel beroofd, is M. COURTENS. Zijn '*Winterzicht op Dendermonde*' is vol waarheid. Dit is wel de dooi met zijn grauwe vuile tinten, zijn doodschen indruk, de vochtige killige uitslag op de huizen en voorwerpen. Uit zijn '*Zicht op de Schelde*' komt u een frissche

wind tegengewaaid. Veel diepte en lucht is er in dit tafereel. In zijn doek '*Een middag in een Hollandsch dorp*' is ook veel waarheid. Bijzonder doorschijnend en waar is de lucht waarin de mist nog niet geheel weggetrokken is. We wenschten echter meer lucht en licht in de boomen, en het kerkdak wat minder blauw, want het maakt plek tusschen die grijze fijne tonen. Bijzonder ook als schildering mogen die stukken vermeld worden: uiterst gemakkelijk, uitdrukkingvol en breed.

De beide tafereelen van M. CESAR DE COCK, zijn frissche stukken; bijzonder het '*Nachtegaalbosch*' beviel ons. Veel lucht en diepte, uiterst veel rijkheid in de groene tonen, gemakkelijk en lichte schildering en krachtige en karaktervolle teekening kenmerken dit werk. In zijn ander tafereel, waar u een frissche boschlucht uit tegenstroomt, vinden we dezelfde hoedanigheden als schildering en teekening, doch 't zou misschien meer verscheidenheid als kleur mogen hebben.

Van de drie landschappen door M. HEYMANS ingezonden geven we de voorkeur aan den '*Zonsondergang*'. Het is kundig geschilderd; met veel lucht in en met veel waarheid zijn het zonlicht achter de boomen, de opkomende dauw door de zon goudachtig gekleurd, weêrgegeven. Op zijn tafereel '*Kempische pachthoeve*' is bijzonder de toon schoon te noemen, evenals het huis met den wijngaard en den aardehoop. Minder beviel ons de lucht, die papierachtig en gekalkt schijnt, en nog minder de figuurtjes, die allergebrekkigst geteekend en daarenboven valsch van kleur zijn. In zijn '*Poel*' komen prachtige deelen voor, bijzonder grond en water; de lucht is echter wat zwaar; ook schijnt de schildering in dit stuk te veel gekladderd en gemetst.

'*De boorden der Zuiderzee*' van M. DE SCHAMPHELEER, munten uit door de lichtspeling en de ruimte die er in zijn, en de malsche, gemakkelijke en flink opgezette schildering. Zijn '*Moeras*' is zeer onderscheiden als kleur; zijn '*omtrek van Amsterdam*' schijnt valsch.

Veel indruk en karakter als teekening bevatten de tafereelen van M. PLASKY. Bijzonder in dit met den weg en de gracht bij regenachtig weder. Nochtans zou meer afwerken er niet aan schaden.

Nog een realist, M. MEYERS. Hij houdt echter meer van vroolijke schitterende zoneffekten. Zijn tafereel '*Een afgelegen hoek te Sombeke*' heeft vele verdiensten, bijzonder als schildering; misschien is de toon wel wat krijtachtig.

Poëtisch opgevat, met veel diepte en lucht is het '*Veen in de Kempen*' van M. HUBERTI.

De schildering van M. DENDUYTS, is onaangenaam als onderwerp. Nochtans is er lucht in zijn tafereel en staan er flink uitgevoerde deelen op, benevens al te onduidelijke, bijzonder in het voorplan, waar niet uit wijs te worden is.

Het doek '*Meimaand te Hoeylaart*' van M. VERHEYDEN, is goed geschilderd; evenwel ontbreekt er licht in, bijzonder vergeleken met het tafereel van M. MAUVE, dat onder het zijne hangt en dat we straks bespreken zullen. Doch liever zagen we het op eersten rang hangen dan wel zijn '*Weg in April*' dat te droog, te eentonig geschilderd is, en waar de takken der boomen en hunne schaduwen op den grond, dooreenkronkelende slangen schijnen.

Liever zien we het zonnige landschap van M. ROSSEELS. Boomen en huizen zouden echter fermer mogen geteekend zijn, want ze schijnen niet goed nuchter; ook in de schildering zou meer vastheid niet schaden; er is eene strekking in om wasemachtig, watachtig te worden.

Het doek van M. ASSELBERGHS, '*Opgaande zon*' is onaangenaam van kleur en veel te zwaar geschilderd. Liever zien we zijn '*Herfst*' dat sterker en krachtiger gekleurd en lichter geschilderd is.

De '*Boerenhof*' van M, VAN RYSSELBERGHE is trouw naar de natuur gestudeerd. De figuren zijn karakteristiek uitgegevoerd. Nochtans mocht er misschien meer lucht, meer verscheidenheid in het gebladerte zijn.

Hoe valsch daarentegen schijnen de stukken van M. VAN LUPPEN met die spinagiebergen en porceleinen boomen met theatrale lichteffekten. De natuur ontbreekt geheel in die tafereelen.

Meer natuur is er in die van M. ELSEN, doch bij hem komt eene gebrekkige schildering de overige goede hoedanigheden in zijn tafereel te niet doen.

Laat ons nog melden als goede impressionnistenstukken, die, jammer genoeg, niet altijd schitteren als keus van

onderwerp en dichterlijkheid, ('t scheelt hem veel), dit van M.C. VAN LEEMPUTTEN, '*Turfput te Postel*', waar veel lucht in is; de '*Hooitijd*' van M.J. VAN LEEMPUTTEN, dat goed den indruk van een warmen drukkenden dag weêrgeeft, doch levendiger als schildering zijn kon; het tafereel de '*Maand Mei*', van M. CRABEELS, te weinig afgewerkt echter, iets wat we ook in het '*Moeras*' van M. OOMEN opmerken. In '*De Schelde voor Dendermonde*' van M. BOGAERTS is veel natuur, doch de schildering zou bij meer verscheidenheid als uitvoering veel winnen. Nog een flink stuk is de '*Watermolen*' van M. WYSMANS, het heeft veel onderscheiding als toon, onderscheiding die we missen in de uitvoering en de kleur van het anders lichte en ware tafereel '*Hooitijd*' van M. ARDEN. Eindelijk noemen wij nog het '*Gezicht in den hollandschen polder*' van M. GABRIEL, en de '*Weg te Gueck*' van M. COOSEMANS.

De dierenschilders, MM. VERWEE en VAN DAMME zonden flinke stukken in. Er is veel waarheid in het tafereel van den eerste. Als schildering bevielen ons bijzonder de koe en den achtergrond. Ook op het tafereel van den tweeden zijn de dieren breed en malsch geschilderd, doch het effekt van het geheele zou, ons dunkens, krachtiger mogen zijn, althans voor een zonlicht.

Als goede schildering zijn nog de paarden, op het groote '*Sneeuwgezicht van het park te Brussel*,' van M. DE PRATERE te melden. Een ander sneeuweffekt, dit van M. VAN MEERBEECK, getulgt van weinig ernstige natuurstudie, wat te betreuren valt bij de schildering, die nog al gemakkelijk schijnt.

Meer waarheid is er in het winterlandschap van een Noord-Nederlander M.T. MESDAG.

Onder de Noord-nederlandsche landschapschilders, niet talrijk vertegenwoordigd, is zeker eerst en vooral het puike doek van M. MAUVE op te merken. '*Aan het strand*' is een realistisch stuk, zonder meer; bij hem toch moet niet als bij M. VERSTRAETE bijvoorbeeld, de poezie gezocht worden, doch wat eene juiste opmerking van het karakteristieke in dit tooneel, wat een prachtvolle weergaaf van dit grijze, door de lichte wolken gezifte licht, dat aan de voorwerpen geene schaduwen doet afwerpen, en toch glinsterend, zilverig is. En

dan, de gemakkelijke flinke schildering! We hoorden wel door eenigen der vele bezienders van dit tafereel de uitvoering te schetsachtig noemen; daarmede kunnen we niet instemmen; immers alles wat hoefde is er door uitgedrukt.

Op het tafereel '*In de duinen*' van M. VROOLIJK is het verwijt van *te schetsachtig* beter toe te passen; eene ernstige teekening en meer afwerken zou er met de waarheid van kleur, die er op te vinden is, een verdienstelijk tafereel van maken.

Vettig en malsch van schildering is het zonnige '*dorp in de polders*' van M. ROELOFS: veel waarheid in den achtergrond en doorschijnendheid in het water, de lucht echter te woest, wild en zwaar van effekt. Als zonnige stukken zijn nog de landschappen van M. VAN DER HECHT te melden. Veel effekt met veel lucht in, wat gemeen echter, en te weinig lichtspel, te dof in de boomen. Veel impressie in het landschap van M. NEUHUYS, maar wanhopig zwaar geschilderd.

Onder de vreemden melden wij de stukken van de Duitschers, M. DE SCHENNIS, met een romantisch '*landschap uit Versailles*', kunstig van uitvoering; M. HERMANN met twee Hollandsche landschappen '*Een molen*' en '*Eene Rotterdamsche Vliet*'; het laatste vooral is gelukt te noemen, bijzonder het hoekje met de vrouw die groenten schoonmaakt. M. VON RAVENSTEIN met een stuk '*Onder de stadsmuren van Narni*', dat goed geschilderd is, doch meer onderscheiding als kleur zou moeten hebben.

Nog te noemen zijn: een Franschman M. PELOUSE, met zijne '*boorden van de Ellée*' dat echter niet aan onze verwachting beantwoordde; M. SMITH HALD met '*Een Zondag morgend*', een vroolijk en luchtvol landschap.

Onder de zeegezichten bemerkten wij vooral dit van M. SCHAEFELS. Zeker is hier nog duidelijk den invloed van het romantisme zichtbaar, doch kundig en smaakvol is de schildering, kernachtig en gloedvol het effekt en de samenstelling levendig.

Dan komt M. HENS als ware kleur en eene flinke uitdrukkingsvolle schildering. Vooral beviel ons zijn '*Koele wind op de Schelde*' waar de klotsende golven, de donkere regenzwangere lucht en den indruk van het ruwe weder goed weêrgegeven zijn.

M. LEEMAS heeft licht en lucht in zijn '*Zomeravond*' wat ook in de '*Scheldezichten*' van M. WOLTERS het geval is. Nochtans zou de schildering lichter en keuriger mogen zijn in de tafereelen van den laatste; minder schreeuwend in de kleuren zou op sommige deelen geen kwaad doen.

Van M.H. MESDAG zagen wij over drie jaren een beter stuk hier te Antwerpen. In zijn '*Zonsopgang*' zijn nochtans vele goede hoedanigheden, als indruk en waarheidsvolle kleur.

Noemen wij nog onder de Fransche schilders M. WEBER met zijn '*Slijper*' en M. BOGGS met een vinnig geschilderd '*Kaaizicht te Pollet*', echter afgrijselijk slecht geplaatst.

Wij mogen ons overzicht niet sluiten zonder van eenige aquarellen te gewagen. Ziehier diegene, die ons 't meest in het oog sprongen:

M. LESSI: *In de voorkamer van zijne Heiligheid.* Het kan met vele groote doeken wedijveren; het getuigt van opmerking in de typen, en is uiterst kundig en fijn als uitvoering en kleur.

'*Op Wacht*' van M. ABRY is juist opgevat en weergegeven met veel distinctie van toon.

Voorts bemerkten wij nog de waterverfschilderingen der HH. SEGHERS, LÜND, HEINS, STACQUET.

Evenmin mogen wij verzuimen een paar vergetelheden te herstellen. Vooreerst voor twee Noordnederlanders MM. STARCKÉ en LARY. De eerste met een Romeinsch tafereel, waarop ons vooral als schildering de slapende jongen beviel; de tweede met een paar geestig getoetste genrestukjes, die van een flinken borstel getuigen, - dan voor twee landgenooten de HH. BOOM en V.D. EYCKEN: de eerste met '*In den buiten*', waarop de hond flink geschilderd is, en de laatste met twee tafereelen uit het hondenleven, breed en gemakkelijk uitgevoerd.

Wij leggen de pen neer, met veel hoop in de toekomst, vooral wat onze Antwerpsche school betreft. Wij hebben eene jonge schilderschaar in ons midden, die bewezen heeft dat zij nog kunstzin en eigen aard in groote mate bezit.

Antwerpen, 11 October 1882.

SIGURT.

De zeventigste verjaring van *Mevrouw A.L.G. Bosboom-Toussaint.*

De dag van 16 September 1882 is in de Nederlandsche letterkundige kringen niet ongemerkt voorbijgegaan. Kon het anders? Die dag was de geboortedag, de zeventigste, van Anna Louisa Geertruida Bosboom-Toussaint. Het is hier thans de plaats niet, om een uitvoerig verhaal te geven dier zeventig levensjaren, waarvan er vijf-en-veertig aan de Letteren werden gewijd. Elders is dit reeds geschied[(1)]. Het is op dit oogenblik overbodig de verdiensten der schrijfster van *Lauernesse*, *Leycester* en *Majoor Frans* uiteen te zetten. Zij, die er zich nog geen denkbeeld van hebben kunnen vormen, zullen door de gebeurtenissen van Zaturdag 16 September 1882 zich aangespoord gevoelen om een weinig op de hoogte te komen. Daarenboven zullen zij maar eene kleine minderheid uitmaken. De deelneming van onze landgenooten in Noord en Zuid-Nederland, van hen vooral, die op de eene of andere wijze zich eene plaats veroveren in de wereld van wetenschappen en kunsten, is algemeen geweest.

Het zal niemand verwonderen, dat de poging, om den zeventigsten jaardag van Mevrouw Bosboom met eenige plechtigheid te herdenken, uitging van eenige harer stadgenooten en vrienden. Zij leefde van 1851 - sedert haar gelukkig huwelijk met den genialen schilder Jan Bosboom - tot heden meer dan dertig jaren achtereen in de residentie. Er moest een begin gemaakt worden, wilde men het goede denkbeeld tot uitvoering doen komen. Zoo werden dus uit den Haag zendbrieven gestuurd naar alle vrienden en bekenden in Nederland en België, en weldra vond die roepstem een echo in veler harten. Het getal der weigeringen bedroeg

(1) Onze hedendaagsche Letterkundigen. Mevrouw A.L.G. Bosboom-Toussaint. Aflev. 1 en 2. Uitgave van den heer Henri J. Stemberg. Den Haag 1882.

anderhalf, der toetredingen bijna duizend. In dezen staat van zaken moest het plan wel slagen. Slechts bleef altijd de vraag naar het hoe en wat eene lastige.

Allerlei plannen zijn gevormd en later wederom verworpen. De Haagsche commissie stelde voor door een kunstenaar van naam het borstbeeld van Ottelijne, jonkvrouw van Lauernesse, te doen vervaardigen, tenzij men liever daarvoor de buste van Gideon Florensz zou verlangen. Dit denkbeeld vond geen algemeen bijval in eene voorloopige vergadering van vrienden en vereerders der aanstaande jubilarisse. Men wilde liever een borstbeeld der schrijfster zelve. In den aanvang scheen dit denkbeeld te zullen zegevieren, maar weldra bleken vele en gewichtige zwarigheden tegen de verwezentlijking ervan op te komen. Er werd nader beraadslaagd. Men sprak van gedenkpenningen in goud, zilver en brons, men gaf het denkbeeld aan, al de werken der zeventigjarige kunstenares in hunne eerste drukken bijeen te brengen en die op vorstelijke wijze te doen binden. Ten slotte vereenigde men zich met dit laatste voorstel.

Maar er werd tevens een ander plan gevormd. Vrienden en familieleden kenden de persoonlijke denkwijze van mevr. Bosboom. Men mocht dus vernemen wat de gevierde schrijfster of haar familiekring omtrent deze zaak dacht en duidelijk bleek het nu, dat men daar wel eens gesproken had over de benijdenswaardige hulde aan een auteur als Conscience gebracht, toen Noord- en Zuid-Nederlanders hem hunne kunstgaven vereerden in tal van geestig geschreven albumbladen. Het spreekt van zelf, dat de Haagsche commissie zich terstond bij dit denkbeeld aansloot en in de eerste plaats pogingen aanwendde een schat van kunstbijdragen tot een monumentaal en eenig gedenkboek van den 16 September 1882 bijeen te brengen.

In dezen stand van zaken had de commissie maar éénen weg te volgen en men zal wel willen toegeven, dat zij niet uit zucht tot navolging der Conscience-feesten handelde. Heeft men haar gebrek aan vindingskracht verweten, dan ontstond deze kritiek natuurlijk uit gebrek aan kennis. Intusschen bleef het plan. om eene compleete verzameling van mevrouw Bosboom's werken (eerste drukken) in buitengewone prachtbanden bijeen te brengen, tevens van kracht. Ook hier

werd nu en dan de vraag gedaan, waarom men juist de eerste drukken verlangde; of een boek niet altijd het best was in zijnen laatsten druk? Gaarne had de Haagsche commissie op deze vragen geantwoord door eene korte uiteenzetting van het eigenaardig leerstuk der *editto princeps*, maar het was overbodig, daar omstandigheden het plan van het boekgeschenk onuitvoerbaar maakten.

Met des te meer kracht werd nu aan het gedenkboek van den 16 September 1882 gearbeid. Kwamen de eerste medewerkers slechts langzaam toegetreden, allengs ontstond meer belangstelling, eindelijk groote geestdrift. Zij, die zich op dezen dag de moeite getroostten, om eene wandeling naar ons Haagsche gebouw Diligentia te ondernemen, zagen zich voor die inspanning ruimschoots beloond. Een schat van aquarellen, muziekstukken, verzen, spreuken, naamteekeningen, waren daar tentoongesteld. Het is niet mogelijk zelfs in omtrek te schetsen, wat dit kostelijk, eenig, ongeëvenaard album bevat.

Belangrijk zijn in de eerste plaats de kalligrafische stukken. Onder dezen komen voor penteekeningen van Anton Grevenstuk, van C.A. Eckstein, van Jean J. Gabriels (kalligraaf van Z.M. den Koning, te Roermond), van J.A. van Nieuwenhoven, aangeboden door den goeden smaak van den Sneeker uitgever H. Pijttersen Tz., van J.Th. Lion en eindelijk van Leonard A. Springer, geteekend voor de ‘Vereeniging ter Bevordering van de Belangen des Boekhandels’ en vereerd door het bestuur: J.C. Loman Jr., Voorzitter, en N.G. van Kampen. Heraldische teekeningen met de wapenen der familiën Bosboom en Toussaint werden geschonken door A.A. Vorsterman van Oyen, J.G. Horsthuis en Koopmans. Buitengewoon fijn en artistiek uitgevoerd is eene penteekening van M.B. Wezelaar, ontworpen en 't plan verkend door P.H. Witkamp, voorstellende een platte grond van Alkmaar, met aanwijzing van het geboortehuis: de Meermin, waar de schrijfster van Lauernesse ter wereld intrad, het huis harer bruidsdagen van 1851 en de villa's, die later naar hare werken: Villa Almagro en Villa Lauernesse zijn geheeten. Op dit zelfde blad - een der schoonste van de reusachtige verzameling - is eene penteekening van het kasteel Westhoven op Walcheren aangebracht, daarenboven nog de

wapens van Alkmaar en Den Haag. Onder de zeer karakteristieke bijdragen is het albumblad van M.H.J. van der Heim, die ‘onder de hoede der handteekeningen van een tal der beroemdste Nederlandsche ‘Staatslieden’ zijn zeer gewaardeerde handteekening stelde. Van dit blad spreken de namen van Johan De Witt (1660), Beverningk Heinsius. Fagel, Slingelandt, Van de Spiegel en Van Hogendorp, allen in facsimile uit oorspronkelijke stukken geknipt.

Welk een genot voor Mevrouw Bosboom de eigen handteekening dier mannen te bezitten, wier schriften en daden zij menigmaal onderzocht! Een verhaal uit de laatste dagen der achttiende eeuw, waarin Van de Spiegel en Hogendorp eene rol zouden kunnen spelen, ontbreekt ons nog, als we de beroemde namen harer werken noemen.... wie weet wat nu nog gebeurt.

Karakteristiek is zeker niet minder het albumblad van Willem Pleyte, onzen wakkeren Aegyptoloog. Hij teekende het beeld van ‘Safech, meesteres der Letterkunde,’ en vertelde eerst in geheimzinnige hiëroglyfen, toen in een goed Nederlandsch, wat de Aegyptische wijzen vóór twintig eeuwen tereere hunner letterkundige goden wisten te zeggen.

Eigenaardig zijn twaalf bladzijden uit Mevrouw Bosboom's gedenkboek van 16 September 1882 - twaalf muzikale kompositiën van Nederlandsche maëstros, waarvan het eerste geteekend is door Joh. Verhulst - de bijna zeventigjarige kunstenaar, die nog daarenboven een *Feestmarsch Bosboom-Toussaínt* komponeerde, door hem zelf uitgevoerd op het plechtig oogenblik, toen de zeventigjarige koningin van het gisteren gevierde feest de groote zaal van Diligentia binnentrad. De andere toondichtingen dragen de namen van Nicolaï, Heinze, Richard Hol, Daniel de Lange, Jacques Hartog, Joh. M. Coenen, G. Antheunis (bij verzen van den komponist), van Gheluwe, (de tweede der Vlaamsche komponisten, die op het appel verscheen,) Wirtz, H.M. Amersfoordt-Dijk, Emile Seipgens (een Limburgsch Liedje) en D.H. Scheurleer, een motief van Händel voor orkest uitlezend.

Het is bijna onmogelijk aan den schat van inzendingen, allen van kunstenaars en kunstenaressen, recht te doen. Zelfs de enkelvoudige optelling is onmogelijk. Om een denkbeeld te geven, zij hier eenvoudig vermeld, dat ongeveer honderd

aquarellen en etsen van onze beroemdste meesters aan het album geschonken werden. Zonder orde of rang noem ik de aquarellen van J.W. Van Borselen, F. du Chattel, Echanon Verveer (die tevens eene teekening uit het schetsboek van wijlen zijn broeder S.L. Verveer aanbood), W. Roelofs, Mej. van de Sande Bakhuizen (Rozen), F.W. Ouwerkerk, Mevrouw Marjolin, geboren Ary Scheffer, Gabriël, Van de Maarel, Jozef Israëls, Isaak Israëls, P. Stortenbeker, Zilcken (ets), Jan Vrolijk, Scheidel (gravure), Schmidt Craus, mev. Bilders-van Bosse, David Bles, Tersteeg (fotografie van Bosbooms atelier), Bramina Hubrechts (Bosbooms portret), A. van de Waart, Bilders, Roland Lary, J.J. Destrée, J.L. de Bruin-Kops, van de Weele, Victor de Stuers (penteekening), H.J. Scholten, Roeterink, Lina Schneider (een lauwerkrans met de hoofdtitels van mevrouw Bosbooms werken), P.A. Haakman, Marg. Roozeboom, Veder, Albert Neuhuis, d'Arnaud Gerkens, Allebé, Sadée, F. Lintz, Lebret, mevrouw Landré-van der Kellen, Blommers, Henjers, mevrouw Mesdag van Houten, H.W. Mesdag, C.L. van Kesteren, J.G. Smits, Dan. van der Kellen Jun., A. Rochussen, Mauve, Jos. Hilverdink, Julius van de Sande-Bakhuyzen, van Trigt, J.G. Vogel, Apol, Termeulen, O, Eerelman, mevrouw Behrens Litzmann, Artz, Hazen, Candel, Vertin....

Genoeg, om te staven dat het geschenk, gisteren aan mevrouw Bosboom vereerd, eene hoogst aanzienlijke kunstwaarde vertegenwoordigt. Verschillende aquarellen zijn hoogst gelukkig geslaagd en behooren tot de beste werken der meesters.

Nog behooren meer dan vijfhonderd geschreven albumbladen en een meesterwerk van borduurwerk (door A.H. Knuiver geschonken) vermeld te worden. In allerlei talen zijn de albumbladen vervat: Latijn, Italiaansch, Fransch, Engelsch, Duitsch, zelfs Friesch, Betuwsch en Limburgsch komen voor. De aandacht trekt een vers van Georg Ebers; voorts een aantal bijdragen uit Zuid-Nederland, waarbij Jan van Beers, Odilon Perier, L. Delpire, Dr. Hansen, Paul Fredericq, Prof. Heremans, Max Rooses, Julius de Geyter, Conscience, Virginie Loveling, E. Rosseels, V.A. de la Montagne en Ad. Beernaert niet ontbreken.

Verschillende vereenigingen en maatschappijen uit Noord-

en Zuid-Nederland schonken blijken van deelneming: Het taalminnend genootschap de *Lischbloem* te Mechelen, de letterkundige vereeniging Jan Frans Willems te Antwerpen, de redactie en uitgever van *Het nieuws van den Dag*, de schildersmaatschappij *Arti et Amicitia*, de redaktie van het *Handelsblad*, het genootschap *Oefening kweekt kennis*, het Boekverkooperscollege te Groningen, de vereeniging *Aesthe tica* (Den Haag), het *Willems-Fonds*, het college *Laurens Jansz Koster* te Haarlem... te veel om te noemen.

Deze eenvoudige feiten kunnen staven hoe de geestdrift voor de eenvoudige zeventigjarige algemeen is geweest. De plechtigheid gisteren in Diligentia deed het nog beter uitschijnen.

'*s Hage*, 17 *September* 1882.

Dr J. TEN BRINK.

Uitgave van de oorlog. van Peter Benoit.

Met genoegen mogen wij den muziekliefhebbers en den vrienden der nationale toonkunstbeweging aankondigen, dat het meesterstuk van Peter Benoit, de kolossale *Oorlog*, in het licht gaat verschijnen. De orkestpartituur van dit reuzengewrocht zal in haren oorspronkelijken vorm uitgegeven worden, dat is, in het Nederlandsch, zoowel voor wat den tekst als al de muzikale benamingen betreft. Het klavieruittreksel verschijnt in verschillende talen; de koorpartijen worden afzonderlijk uitgegeven voor elke taal.

Er wordt ons verzekerd dat al de werken van Peter Benoit op die wijze zullen in het licht komen.

De Vlaamsche muzikale beweging zal die grootsche onderneming te danken hebben aan het komiteit van de *Société de Musique*, (waarvan Benoit bestuurder is) en inzonderheid aan de zorgen der heeren Otto Menzel, Carl. Schmid, Karel Liebrechts en Gustaaf De Deken.

De uitgave van den *Oorlog* is ontegensprekelijk de schoonste hulde, welke de *Muziekmaatschappij* aan Peter Benoit bewijzen kan, aan Benoit, die van haar eene der eerste klassieke zangmaatschappijen van Europa gemaakt heeft.

Wij zijn overtuigd dat dit nieuws door iedereen met vreugde zal vernomen worden.

TOON SCHILDERS.

Uit Noord Nederland.

De Maatschappij '*de Toekomst*' hield Zondag 1e October, haar jaarlijksche algemeene vergadering te 's Hage onder voorzitterschap van den heer W.F.G. Nicolaï. Uit het door den secretaris, den heer D.M.H. Bolten, uitgebracht verslag bleek, dat het ledental bedroeg 398, aldus verdeeld: donateurs en donatrices 321, eereleden 27, leden van verdienste 5, werkende leden 43, nietwerkende leden 2, terwijl zich voor het nu begonnen jaar reeds 9 dames en heeren als donatrices en donateurs hebben opgegeven. Verder bracht de verslaggever hulde aan de nagedachtenis der eereleden en begunstigers, die de Maatschappij in het afgeloopen jaar door den dood werden ontnomen, en wel in de eerste plaats aan Z.K.H. Prins Frederik, wiens zedelijke en stoffelijke steun zooveel heeft bijgedragen tot den tegenwoordigen bloei dezer Maatschappij, en door wiens vorstelijke bijdragen de opbrengst harer concerten steeds een vrij aanzienlijk cijfer bereikte. In de tweede plaats aan het eerelid, wijlen jhr. mr. F.G.A. Gevers Deynoot, oud-burgemeester van 's Gravenhage, aan wien de Maatschappij zooveel te danken had; en eindelijk aan wijlen den heer F. Botgorschek, in leven ondervoorzitter der Maatschappij, wiens overlijden in het bestuur een leemte deed ontstaan, die, hoe voldoende ook aangevuld, toch nooit de verdiensten van den overledene jegens de Maatschappij '*de Toekomst*' zal doen vergeten. De heer B. toch was feitelijk de oprichter dezer Maatschappij; aan zijn tusschenkomst was het te danken, dat mevr. Jenny Lind-Goldschmidt er toe overging om een concert te geven, dat de eigenlijke grondslag werd, waarop sedert 27 jaren werd voortgebouwd, en waarvan zij gelukkig nog den tegenwoordigen bloei mag beleven. Dat de Maatschappij '*de Toekomst*' den heer B. zeer ter harte ging, bewijst ook nog dat hij haar bij testamentaire beschikking een legaat, groot f. 200, vermaakte. Zijn afsterven zal zich dan ook nog lang doen gevoelen, vooral onder de leden van het bestuur, die uit den aard der zaak meer intiem met hem in aanraking kwamen, en daarom ook beter dan ieder ander konden weten, dat hij altijd bereid was zich alle moeite te getroosten om den bloei der Maatschappij te verhoogen. Verder wijst het verslag op het verblijdend verschijnsel, dat in het afgeloopen jaar als donatrices en donateurs zijn toegetreden 9 dames en 21 heeren.

In het bestuur werd gekozen voor de vacature Botgorschek de heer E. Benedictus, die benoemd werd tot commissaris van orde, terwijl het ondervoorzitterschap werd opgedragen aan den heer C.L.W. Wirtz. De dit jaar volgens rooster aftredende heeren D.M.H. Bolten

en C.L.W. Wirtz werden herkozen, zoodat het bestuur nu bestaat uit de heeren: W.F.G. Nicolaï, voorzitter en muziek-directeur, C.L.W. Wirtz, ondervoorzitter, L. Offermans, penningmeester, J.G. Mulder adjunct-muziek-directeur, C.J. Becht, bibliothecaris, E. Benedictus, commissaris van orde en D.M.H. Bolten, secretaris.

Eindelijk betuigt het bestuur zijn oprechten dank aan den hr. J.A. baron v. Zuylen v. Nijevelt, die als bewijs van sympathie voor den tegenwoordigen inhoud der '*Toekomst*'-programma's aan de Maatschappij ten geschenke gaf: de partituur en gezamenlijke orkestpartijen van het Symphonisch werk: 'Episode de la vie d'un Artiste', een der omvangrijkste scheppingen van Hector Berlioz, dat waarschijnlijk op het eerstvolgende (54^{e}) concert zal worden uitgevoerd (22 Nov. a.s.) en ook nog aan een ongenoemd kunstminnaar, die het bestuur machtigde om op zijn kosten een werk van denzelfden omvang voor haar bibliotheek aan te schaffen.

Verder werd een woord van dank gebracht aan allen, die buiten de Maatschappij staande, door hun zedelijken of materieelen steun van hun belangstelling in de Maatschappij deden blijken, en wel in de eerste plaats aan den Kon. Beschermheer en aan de Vorstelijke Familie, aan het Stedelijk Bestuur, aan dames-donatrices en heeren-donateurs, aan dames en aan heeren solisten.

Te 's-Gravenhage bestaat het voornemen, op 2den Kerstdag eene uitvoering te doen plaats hebben van W.F.G. Nicolaï's oratorium *Bonifacius*, ten voordeele der Louisa-stichting (opgericht door Z.K.H. Prins Frederik). Als solisten zullen o.a. Carl Hill en Emile Blauwaert hunne medewerking verleenen, terwijl de koren aan de beste krachten onder Haagsche dilettanten zullen worden touvertrouwd. De uitvoering zal plaats hebben in het Gebouw voor Kunsten en Wetenschappen.

Kroniek.

Tooneel- en letterkunde.

- **Prijskampen.** - De Maatschappij '*De Vlaamsche Broederbond*' van Brugge, willende hulde brengen aan onzen welberoemden schrijver *Hendrik Conscience*, heeft eenen prijskamp uitgeschreven, waarvan het onderwerp is: Het vervaardigen van een dicht-

stuk van minstens 250 dichtregelen, en voor titel dragende *Lofdicht aan Hendrik Conscience.* De stukken moeten ingezonden worden voor den 1 Juni 1883. Artikel 7 van dien prijskamp zegt: Aan het eerste der twee gedichten, door de jury als de verdienstelijkste beoordeeld, zal een zilveren verguld eeremetaal en eene premie van *vier* honderd frank, en aan het tweede een zilveren eermetaal en eene premie van *twee* honderd frank geschonken worden.

Voor verdere inlichtingen wende men zich aan het bestuur dier maatschappij, gevestigd in 'Den Gouden Leeuw', Augustijnerie, te Brugge.

- Hendrik Conscience heeft het volgende geschreven op het Albumblad ter eere van Mev. Bosboom-Toussaint:

'Ontvange de hoogbegaafde Mevrouw A.L.G. Bosboom-Toussaint de eerbiedvolle hulde en hartelijkste gelukwenschen van hem, die zich boven alle anderen gerechtigd acht, haar als kunstbroeder te begroeten.

Een zelfde jaar zag ons, uit een zelfden stam, geboren worden; eene zelfde roeping viel ons ten deel en beiden leverden wij, in een zelfde vak, menigvuldige vruchten van arbeidslust, kunstzin en vaderlandsliefde: ik voor het eenvoudige Vlaanderen, Zij voor het geleerde Nederland.

Ons beiden wordt thans als bekroning voor onzen langen levensloop eene zelfde belooning geschonken: de plechtige hulde der natie, voor welker zedelijker verheffing wij, naar de maat onzer krachten, hebben gearbeid.

Aan de Nederlandsche muze der geschiedenis en der phantazie te mogen gelijken, ware het ook slechts van verre en bij toeval, aanzie ik als eene voor mij hoogst vereerende omstandigheid.

Brussel, den 12^{n} *Oogst* 1882.

CONSCIENCE.

- De Volksraad van den Oranje-Vrijstaat heeft een besluit genomen met betrekking tot het gebruik der Nederlandsche taal. Daarbij wordt bepaald vooreerst, dat alle handelingen van stedelijke raden, municipaliteiten, of wettig erkende dorpsbesturen, in de Nederlandsche taal moeten gehouden worden, terwijl men in plaatsen, waar de leden geen Nederlandsch verstaan, de Engelsche taal mag

gebruiken, mits alle ‘speches’ onmiddellijk in het Nederlandsch vertaald worden, om in de notulen of archieven in die taal te worden opgenomen. Ten tweede dat alle marktverkoopingen moeten plaats hebben in het Nederlandsch en ten derde dat zij, die deze bepalingen niet in acht nemen de eerste maal zullen beboet worden met 10 p. st., en elke volgende maal met 1 pst., en dat zij de kosten van het rechtsgeding zullen moeten betalen.

Beeldende kunsten.

- In de driejaarlijksche tentoonstelling van 1883 is de gouden medalie toegekend: Voor de Belgische tentoonstellers aan de heeren: Emile Claus, Aug. Delfosse, Eugeen De Plijn, Robert Fabri, Luc Schaefels en Theodoor Verstraeten, allen te Antwerpen; Franz Courtens, Graaf Jac. de Lalaing, Leo Frédéric, allen te Brussel. Voor de vreemde tentoonstellers aan Mej. Clem. Roth en M. Smilt-Hald, beide te Parijs en aan M. Mauve, te 's Hage.

- We vernemen dat de commissie van schoone kunsten van den Gemeenteraad van Antwerpen zich naar Brussel heeft begeven, om onderhandelingen aanteknoopen voor den aankoop van een doek van Leys, verbeeldende *Een huwelijk in de XVIIe eeuw.* In de eerste manier van Leys geschilderd, mag, zoo men zegt, dit stuk tusschen de beste van den Antwerpschen meester gerangschikt worden; ook heeft de commissie een gunstig verslag uitgebracht, dat ongetwijfeld de algemeene goedkeuring van den raad zal verwerven. Voor ons oud Musaeum zal het eene prachtige aanwinst zijn.

- Bij den heer Dupont, photograaf, Meirplaats, Antwerpen, is het borstbeeld tentoongesteld van mejuffer Virginie Loveling. de talentvolle dichteres en novellenschrijfster. Het is vervaardigd door den beeldhouwer Van der Linden-Van Ryswyck, en zal door de Antwerpsche afdeeling van het Willemsfonds aan Mejuffer Loveling overhandigd worden op het jaarlijksche banket van het Willems-fonds, dat volgt op de algemeene vergadering, die gehouden wordt te Gent op Zondag, 29 October aanstaande.

Toonkunde.

- Dat in Antwerpen de Vlaamsche muzîkale beweging niet rusteloos blijft, getuigen de nieuwe werken, welker uitvoering voor den aanstaanden winter aangekondigd wordt. *De Muziekmaatschappij*, onder de leiding van

Peter Benoit, heeft reeds hare studiën hervat; ook voor de muziekfeesten van de Muziekschool zijn reeds toebereidselen gemaakt en maatregelen genomen.

De gunstig gekende komponist G. Huberti heeft eene nieuwe symfonie vervaardigd, welke denkelijk in den loop van December binnen Antwerpen ten gehoore zal gebracht worden. Dezelfde toondichter is van plan eene reeks oude volksliederen uit te geven ten gebruike der scholen. Emiel Wambach arbeidt aan een nieuw oratorio, op woorden van Aug. Snieders.

In het buitenland valt den leider der Vlaamsche muziekbeweging voortdurend den grootsten bijval ten deel. In Nederland is Peter Benoit volstrekt geen vreemdeling meer. Terwijl te Rotterdam weldra *De Schelde* (en niet de *De Oorlog* zooals we vroeger mededeelden) zal worden uitgevoerd, is men te Leeuwarden de laatste schikkingen aan het nemen voor de uitvoering der *Rubenscantate* en van het *Kinderoratorio*, welke door den meester zelven zullen geleid worden. In Duitschland, te Weimar is, zooals men weet, *De Oorlog* in studie gelegd. Eindelijk zal in Frankrijk de Vlaamsche muziek ook weldra weerklinken. Te Angers, departement Maine en Loire, is Peter Benoit uitgenoodigd geworden om de uitvoering van een zijner symfonische werken te komen besturen, en het zou ons grootelijks verwonderen, indien Parijs weldra het voorbeeld van hare zusterstad niet volgde.

- In den aanstaanden nationalen festival, welke te Antwerpen zal plaats grijpen, is Peter Benoit voornemens *Patria,* het heerlijke gedicht van Lucien Solvay, getoondicht door Radoux, te doen opvoeren. De nationale festival gebeurt te Antwerpen in de moedertaal der Vlamingen; Emanuel Hiel heeft zich met de vertaling gelast van Solvay's gedicht. Zoo moet het immers wezen: onze dichters schrijvende in het Nederlandsch en in het Fransch, moeten gedurig elkander verstaan om de beide bevolkingen, bij middel hunner wederzijdsche moedertaal, te doen eerbiedigen en te verheffen. De vaderlandsliefde zou er meer bij winnen, dan door de dwaze aanvallen van zekere fransche en verfranschte gazetten.

Sterfgeval.

De zoo gunstig gekende hr. Alexander Fernau, de uitmuntende pianist en bekwame komponist, is deze week overleden na eene ongesteldheid van pas twee dagen. Fernau was maar 46 jaar oud. Hij behaalde den eersten prijs van piano en den tweeden prijs van kompositie in het koninklijk Conservatorium te Brussel

Ontelbaar zijn zijne toonkundige gewrochten.

Hij laat een groot getal onuitgegeven stukken achter. Binnen veertien dagen zal van hem een nieuwe bundel van zes of zeven liederen, op woorden van den heer Edmond Van Dyck, het licht zien; vier dagen voor zijne dood overzag hij de laatste proeven van deze uitgave.

Hij is de toondichter van het *Geuzenlied* op woorden van J. De Geyter.

Nieuwe uitgaven.

- OCHTENDLIEDEREN EN MIDDAGZANGEN. door Louise Stratenus. Nieuwe goedkoope uitgave. Roeselare, De Seyn-Verhougstraete 1e aflevering. In 8o 80 blz.
  fr. 0,65.
  (volledig in 5 afl).
- DRAMATISCHE WERKEN VAN ROSIER FAASSEN. Sneek, H. Pijttersen, Tz. 1e afl. inhoudende *Manus de snorder* en *De Werkstaking*, tooneelspelen in 1 bedrijf. In 8o 80 blz. Prijs voor 10 afl.
  gl. 6,00.
- ANDREAS, PRINS VAN HONGARIJE, treurspel door Premislas. Kampen, Laurens van Hulst. In 8o, 132 blz.
- VOLKSVERHALEN. door Pieter Geiregat. Gent, Jul. Vuylsteke, uitgever. In 8o 464 blz. Prijs:
  3.25 frs.

Aangekondigd.

- UIT HET LEVEN VAN ONS VOLK, een novellenbundel door Teirlinck-Stijns. Roeselare, De Seyn-Verhougstrate. Prijs; 2.25 fr.
- BIJVOEGSEL op het Algemeen Vlaamsch Idioticon van L.W. Schuermans. In-8o, 400 blz. Prijs: 7.00 fr.

Herinnering.
Eene schets.

I.

Het was nieuwjaardag, doch 't is mij gansch ontvlogen in welk jaar. Ik weet echter nog heel goed, dat het dien dag zòò bitter koud was, bijna onmogelijk zich op straat te begeven... - maar, 't was nieuwjaar.

Nieuwjaar!

Dan vergeten wij al de smart, die ons beheerscht, al de koude, die ons doet sidderen en beven, bij het drinken van een halvetje ‘Franschen’ of een glas warmen ‘Punch’, of bij het ontvangen van eenen drinkpenning voor het wenschen van een ‘zalig’ of een ‘gelukkig’ nieuwjaar.

Nieuwjaar!

Wellicht de schoonste dag, dien men zich kan voorstellen, bijzonderlijk voor boodschapdoeners, briefdragers, dagbladbestellers, lantaarnontstekers, straatvagers, leerjongens en... o, ja, leerjongens ook. In mijne hoedanigheid van schoenmakersleerjongen (toen werkte ik bij Nand Maertelaere; de goede man is reeds lang dood) had ik het dien dag zeer druk met het wenschen van allerhande nieuwjaren: ‘zalige’ en ‘gelukkige’. Ik ging bij Jan en alleman, bij vriend en vreemd, bij allen, die maar, van verre of van bij, met de nering van mijnen baas in betrekking stonden, een nieuwjaar wenschen; zelfs bij die onbeleefde lieden, die zich niet schamen in één jaar maar één paar halve zolen en achterlappen op hunne schoenen te laten zetten, ging ik.

Eerst kwam ik bij mijnen baas, en zegde:

- Baas, ik kom u uit den grond van mijn hart een gelukkig nieuwjaar wenschen.

- Hartelijk dank, beste jongen, - sprak hij, en stopte mij een dikken Hollandschen kluit van vijf centen in de hand.

Dat was mijne eerste nieuwjaarsgift: vijf centen!

Wat ik dan verder zooal kreeg, heb ik vergeten: toch is het mij altoos bijgebleven dat ik, bij het naar huis gaan des

middags, eene welgevulde beurs met klinkende munt bezat. Het waren wel bijna al enkele centen die er in zaten, doch zulks was, alles goed ingezien, redelijk verstaanbaar, want er was toen, evenals tegenwoordig, zooveel ‘kleingeld’ in den handel, zoodanig dat de menschen er waarlijk geenen weg mede wisten; voor nieuwjaarsgift scheen het nochtans zeer dienstig te zijn, om leerjongens ermede te vreden te stellen.

Licht is het te denken hoe verheugd ik was, omdat ik zoo een vol beursje geld aan moeder mocht dragen. O, die goede, brave moeder, die zooveel voor mij deed! Met welk een kloppend hart ging ik naar huis! Tranen van geluk kwamen mij in de oogen, als ik dacht dat dit alles voor moeder was! En ik had er geenen cent van afgenomen, geen halven, niets; immers, ik begreep, hoe jong ik ook was, dat moeder dit te wel kon gebruiken; te meer, daar er nog kleinere broertjes en zusjes waren.

En weet ge wat ik dan kreeg, als ik het beursje aan moeder gaf en alles was geteld?

Een half franksken! Het eenige dat in de beurs gevonden was geworden.

Ik sprong wel een meter hoog van blijdschap, en keerde en draaide dat half franksken, om het te kunnen bewonderen. Een half fransken! Zoo een lief half kopken bezat ik dus voor de eerste maal mijns levens. Ik waande mij rijk als een koning en wist inderdaad niet wat er mede aan te vangen: Verteren, dat mocht ik, moeder zegde:

- Zie, Karel, dat is voor uw nieuwjaar en daarmede moogt ge vandaag feest vieren.

Na eene poos te hebben gedacht, kwam ik op het denkbeeld, aan moeder te vragen eens naar den schouwburg te mogen gaan, want ik was er nog nooit geweest. Ik deed zulks, en moeder stemde toe, dat ik er des avonds zou heengaan.

II.

Frans was toen mijn beste vriend.

Kent ge Frans?

Een blonde, vroolijke snaak was hij toen van vijftien jaar; ik was er veertien. Wij hadden te zamen op school gegaan, in

dezelfde buurt gewoond, altoos te zamen gespeeld, in één woord, we sleten onze kinderjaren als twee beste broeders. Hij, zoo min als ik, had ooit eenen voet in den schouwburg gezet; maar, hij had er, door de gasten op zijnen winkel, veel van hooren vertellen.

Frans werkte bij de letterzetters, en onder deze vindt men aardige kerels; die weten zoo van alles wat: van comedie, herberg, cicero, schoone meisjes, pijpen, interlignes, danszaal, philosophie, tabak, geschiedenis, snuif, en schrijvers, die onleesbare kopij schrijven, waarop zij, letterzetters, zich bijna blind kijken...

Wij waren dus afgesproken, des avonds te zamen naar den Franschen schouwburg te gaan, om er *l'Africaine* bij te wonen.

't Was rond half vijf ure in den namiddag, als Frans mij kwam halen; ik was toen aan mijnen vierden boterham en mijn derde potje koffie bezig.

- Gaat gij ook naar den schouwburg? - vroeg moeder aan Frans, toen hij binnenkwam.

- Ja, Madame, - antwoordde hij. - Men zegt dat het een zoo schoon stuk is, dat heden avond opgevoerd wordt.

- Zoo! - zegde moeder, - en wat speelt men dan? vroeg ze nieuwsgierig.

- *L'Africaine.*

- Dat moet voorzeker iets schoons wezen, niet waar? Hebt gij het reeds gezien, Frans?

- Neen, madame, maar men heeft mij gezegd, dat zulk een stuk nog nooit vertoond is geworden. Er komt van alles in wat een mensch denken kan; negers, een gevang, bischoppen uit den ouden tijd en met lange baarden, groote en kleine mooren, een schip, zingende wilden van Afrika, groot muziek, dooden, keteltrommels, danseressen, trompetten, - in één woord, 't is zonder einde.

- Wel, wel, dat moet waarlijk geestig zijn, Frans?

- Geestig?... Neen, madame, 't is een *grand opéra*, van Meyerbeer, dat heel ernstig vertoond wordt.

Ik kon mij bijna niet onthouden van lachen, omdat Frans daar nu zoo een aardig antwoord op moeder's gezegde gaf. Wat het gesprek over *l'Africaine* betreft, daar wilde ik mij niet inmengen; ik had er geenen tijd voor, want de boter-

hammen smaakten al te goed - 't was reeds mijn zesde en het waren krentenboterhammen, - en wie spreekt er gaarne over *l'Africaine*, als men krentenboterhammen mag eten?

Moeder's nieuwsgierigheid over dat stuk was eindelijk voldaan; ik had genoeg geëten, haastte mij gauw jas en schoenen aan te trekken, terwijl Frans een deuntje schuifelde, dat hij waarschijnlijk op zijnen winkel had geleerd.

- Wees toch voorzichtig, Karel, - sprak moeder tot mij toen wij heengingen, - wees toch voorzichtig van paarden en rijtuigen in de straten, en blijf ook niet te lang weg, hoort ge, want ik ben licht ongerust.
- O, madame, zij maar niet verlegen, zegde Frans lachend.
- En we zullen niet lang wegblijven, was mijn antwoord.
- Dag moeder, zei ik.
- Dag madame, voegde hij er bij.

III.

Frans had altijd iets aardîgs in het hoofd; hij meende nu alvorens wij ons naar den schouwburg zouden begeven, eerst heetekoeken[(1)] te gaan eten bij het kraamken, dat sinds vele jaren op de Vrijdagmarkt, te Gent, staat, en dat door een oud vrouwtje gehouden wordt.

Maar, was mij zulks wel mogelijk? Ik had eene heele vracht krentenboterhammen binnen, en nu wilde hij nog, dat ik, evenals hij, heetekoeken zou gaan eten. Ik deed Frans de onmogelijkheid van zijn voorstel inzien, hem voor oogen brengende dat wij geenen tijd te veel hadden, zoo wij wenschten eene goede plaats in den schouwburg te hebben.

Hij begreep mij; wij verhaastten onzen stap, en zoo waren we weldra op den Kouter[(2)]; doch, groot was onze verbazing toen we zagen, dat reeds eene heele rij volks voor den ingang van het *paradis*[(3)] had post gevat.

De lust om in den schouwburg te gaan, en de moed om nog

(1) Heetekoek = Pannenkoek.
(2) De *Kouter* is eene plaats van Gent, dicht bij den Franschen Schouwburg gelegen.
(3) Het *Paradis* is de goedkoopste plaats des Franschen schouw burgs; te Gent heet men ze *Kiekenskot*, te Antwerpen, *Uil*,

een lang uur op straat te gaan wachten, begon bij ons, bij het zien van zooveel volk, een weinigje te verflauwen.

Nog een geheel uur! De schouwburgdeuren werden maar om zes uren geopend en de vertooning begon om half zeven.

En 't was bitter koud! 't Was mij onmogelijk het nieuwjaarhalffranksken, dat in een papierken in mijnen zak verborgen was, vast te nemen: mijne vingeren waren bijna door de koude vervrozen.

Op Frans' aanraden stelden wij ons in rang tusschen de menigte, want, alles wel ingezien, konden wij ook niet beters aanvangen.

- Hoeveel centen hebt ge, Karel? vroeg Frans.

- Hoeveel?... Ik heb juist een half franksken, dat ik dezen morgen van moeder voor nieuwjaar kreeg, - maar ik kan er niet aan, mijne vingeren hebben te groote koude.

- Ja? maar 't is bij mij zoo wel niet.

- Hoeveel dan?

- Niet meer of min dan twaalf centen en half; juist genoeg om een ingangkaartje te kunnen betalen. Zie, - hier toonde hij zijnen geldbeugel, - zie, Karel, eenen kluit van Napoleon, twee nikkelstukken van eenen halven kluit ieder, twee centen van België, en eenen halven cent van Willem I.

- 't Is weinig, - merkte ik aan, - voor de eerste maal dat gij naar den schouwburg gaat, en dan nog wel op nieuwjaardag... en gij wildet dan nog heetekoeken gaan eten!

Hier werden wij in ons gesprek gestoord door de stem van een persoon, die achter ons stond.

- Ziedaar, Doka, - zegde hij tegen een meisje, waarschijnlijk zijne dochter, - dat is nu de *fort-ténor*, die daar gaat; van avond zal hij zoo schoon zingen.

- De *fort-ténor*?... wat is dat, vroeg ik aan Frans. Ik was veertien jaar oud en had nooit dat woordje gehoord.

- Wel dat is de *fort-ténor.*

- Ja, de *fort-ténor*; maar...

- Dat is de naam van de stem welke die heer bezit; 't is een zanger uit den schouwburg, en hij zal dezen avond in *l'Africaine* spelen, - maakte Frans mij duidelijk.

Ik dacht in mijne onwetendheid aan het fort buiten de Kortrijkschepoort, waar wij menigen keer gingen spelen.

Zoo verliep het gansche uur, gedurende welk wij nog de

forte-chanteuse, den *baryton*, den *basse*, en meer andere personen zagen voorbijgaan, die de wilden, de bisschoppen, enz., moesten verbeelden, - en dan... was het zes ure! De deuren gingen open en het volk stroomde stormenderhand binnen, ondanks den politieagent, welke aan den ingang stond, en die alle mogelijke middelen te werk stelde om orde te kunnen houden.

- Zoo haastig niet! zoo haastig niet! - klonk zijne dreigende stem; doch, zij kon weinig baten: allen schenen als wilde dieren de schouwburgtrappen te willen oploopen. Wij ook, Frans en ik, hadden gaarne de menigte gevolgd, maar we werden nu en dan weleens door andere - groote menschen, - achteruit gestooten. Eindelijk was het ook onze beurt:

- Wat moet ik nu aan dat vensterken vragen, Frans?

- Een kaartje voor het *Paradis.*

- Goed.

Middelerwijl kregen we elk nog eenen stamp op onze teenen, door personen die haastig schenen te zijn, maar die ons terzelfder tijd voorstaken.

Was dat toch een gedrang en gewoel!

Frans nam een kaartje, en betaalde met zijne twaalf centen en half.

- Ik ook een kaartje, madame!

Intusschen zocht ik met ongeduld, in mijn ondervestzaksken, naar het half franksken, doch ik kon het er niet uit halen; waren mijne vingeren nu maar niet zoo koud geweest.

Dat beviel de achter mij staande personen, naar ik zag, niet al te wel; zelfs was er een, die mijn gevraagd kaartje nam, betaalde en er de trappen mede opliep. En zoo zag ik er velen voor mij binnen gaan, terwijl ik angstig met mijne koude vingeren naar het half franksken tastte.

Frans, die mij alleen liet staan, was reeds lang naar boven geloopen. Ik geloof dat hij riep, toen hij eenige trappen hoog was: ‘Spoed u, Karel; 'k zal eene goede plaats voor u bewaren.’

Eindelijk had ik het half franksken vast, maar.... o ongeluk der ongelukken! toen ik het uit mijnen zak meende te nemen, ontsnapte het uit mijne hand en viel op den grond....

Wat te doen?... Zoeken? Ja, maar was er daar wel aan te

denken? Ik werd van den eenen kant naar den anderen gestooten; het volk stroomde in massa toe, en in 't gedrang verloor ik er dan nog mijne klak bij!

Waarlijk, ik had geenen anderen lust dan om te weenen.

Op de vraag eener brave vrouw, die medelijden met mij scheen te hebben, zegde ik weenend, mijne klak en mijne centen te hebben verloren. Helaas! dit weenen moest ik duur vergelden; eensklaps kwam een policieagent aangestapt, vatte mij duchtig bij de kraag en gooide mij aan de deur. Mijn zeggen, klak en geld te missen, mocht niet helpen.

- Wat! - bromde hij, - kleine jongens mogen hier niet alléén komen... waart ge met uwen vader geweest, dan hadt ge niets verloren... daar...

IV.

Daar stond ik nu op straat, zonder geld, te weenen! Niet zonder vrees ging ik, wanneer de laatste mensch was binnengegaan, aan den trap eens zien of er niets van het verlorene kon terug gevonden worden.

Niets te vinden!

O, menschen, egoïsten! de eenvoudige klak en 't nieuwjaargeld eens armen jongens konden ze maar niet onaangeroerd laten liggen.

Ik ging naar huis; inderdaad, waar kon ik ook beter gaan? Doch, zooals ik er des morgens vroolijk en opgeruimd heenging, met het beursje vol nieuwjaargeld, hopende eenen zoeten kus van moeder te ontvangen, zoo ging ik er nu met angst en benauwdheid in 't hart naar toe, verzekerd zijnde een paar klinkende oorvegen te zullen krijgen.

- Wel, Karel, is de schouwburg reeds gedaan... en waar is uwe klak? - zoo sprak moeder bij mijn binnentreden.

Na lang zwijgen en dralen, moest ik op haar aandringen bekennen, mijne klak en centen bij ongeluk verloren te hebben. Het tafereeltje beschrijven, dat hier tusschen moeder en mij voorviel, ware schier onmogelijk; te veel reeds is er mij door de jaren ontgaan; doch, ik kan het mij nog levendig voor den geest brengen, dien avond eene nog al duchtige kastijding te hebben onderstaan, en zonder eten naar bed te zijn gestuurd geweest.

- Echt mooi, - dacht ik, wanneer mijne oogen uitgeweend waren; - op nieuwjaar zoo vroeg slapen gaan: het was eerst half acht uren. Het is waar, vroeg slapen gaan is gezond, - de meester uit de school zegde het ook; hetgeen niet belette dat hij (dat ben ik dan later te weten gekomen) bijna alle avonden, en nog al laat, met de kaarten in zijnen *estaminet* bleef zitten spelen.

Dan droomde ik dien nacht van vele dingen: van *l'Africaine*, bisschoppen met lange baarden, negers met eenen ring door den neus, kleine moorkens, een schip met wilden en matrozen, enz.; al zoovele beelden die Frans mij voor den geest had getooverd, doch waarvan ik niet eens de werkelijkheid zag. Verder droomde ik nog van den policie-agent, die mij ongenadig buiten de deur des schouwburgs stak, van mijne klak en van mijn... half franksken!

V.

De tijden zijn merkelijk veranderd, sinds het voorgaande plaats greep. Frans en Karel zijn ook mannen geworden; ja, ja, en ze zouden zelfs gaan trouwen, hadden ze maar een lief!

Als zij elkaar ontmoeten, lachen ze nog dikwijls om de grap uit den tijd van ‘t half franksken’; tevens hebben beiden geleerd, dat veertien of vijftien jaar nog een weinigje te vroeg is om alleen uit te gaan. Heeft de policieagent van vroegere jaren Karel ruw behandeld, toch moet deze volmondig bekennen, dat de man zeer veel waarheid in weinige woorden zegde, namelijk: dat hij niets zou hebben verloren, indien hij met zijnen vader naar den schouwburg ware gegaan.

Gent.

EMIEL CALLANT.

Poëzie.

I.
De wraak der vriendschap.[1]

1.

Hij had baldadig haar verschopt
In 't hart... De jonker was voldaan.
En heure leste liefdetraan
Was op haar bleeke wang gedropt;
Maar wraak!... dit was het leste woord
Al stervend op heur mond gesmoord.

Maar wraak... wie zal ze wreken, och!
Is hij niet rijk, en jong en schoon?
Lacht niet de wereld met dien hoon,
Met zulk een martlend minbedrog?
Maar wraak!... dit, Anna's leste woord,
Doorbruist het hart van Lina voort.

Met Anna had ze, als kind, gespeeld,
En Anna's jeugd was ze een vriendin,
En 't heimelijkst geheim der min
Werd dag aan dag haar meegedeeld.
Zij rouwde om Anna's bang verdriet,
En op haar graf vergat ze 't niet.

2.

Maar wraak!... hoe spant een simple maagd
De vierschaar over de euveldaad?
't Was mommenbal, het feestuur slaat;
Daarhenen snelt de simple maagd,
En komt, waar eenmaal Anna blonk,
Omsluierd, maar met Anna's pronk.

(1) Uit de *Nagelatene Gedichten* van Prudens Van Duyse, Derde deel: *Dichtverhalen* (Legenden, Sagen, Balladen, Romancen), dat eerstdaags verschijnt, bij De Seyn-Verhougstraete te Roeselare.

En Karel, hij, de doemeling
Blikt, en ontroert, en gluurt haar aan.
En voelt zijn borst onstuimig slaan.
‘Voor mij een prooi in dezen kring.
Dit feest brengt ze in mijn armen ras.
Geen schooner, die ooit mijner was.

‘Die sluier bergt gewis een dos,
Die waard is dier aanvalligheên!
Wat zijn haar voetjes lief en kleen!
Mijn hart breekt me uit den boezem los.
Och, dat ik haar bezitten mocht,
Al moest mijn ziel der hel verkocht!’

Hij tuurt en gluurt en volgt haar op;
Ze ontwijkt der zaal; hij vliegt ze na,
Al zwijgend, hijgend, waar ze ga,
Den pols versneld met koortsgeklop:
Want, zie, zij zelve heeft gewenkt,
Wat bruiloft nog die nacht hem schenkt!

‘Geliefde!... God!... waar doolt ge heen?
Hoe! moet een kerkhof onzen eed
Bezegelen?... Mijn voet vertreedt
Een doodshoofd... hoor... we zijn alleen...’
Geen antwoord, maar, bij 't versche graf,
Staat ze, en werpt haren sluier af.

3.

De bleeke mane schoot een straal
Op heur gelaat.... Als de engel Gods,
Op 't vlammend zwaard der wrake trotsch,
Rijst Lina daar in zegepraal,
En steekt den vinger plechtig uit
Naar 't versche graf van Karels bruid.

Het woord stak in zijn keel verkropt.
Ziet Karel niet zijn Anna weer?
Met draaiende oogen stort hij neer,
En geene traan die hem ontdropt.
Hij staat alreeds voor God den Heer,
En daar vindt bij zijne Anna weer.

PRUDENS VAN DUYSE.

II.
Op reize!

'k Had pas ons huis verlaten,
Als 't wild in 't woud verblijd,
Wat schenen mij de straten
Als markten schoon en wijd.
Maar 'k had ze pas doorloopen,
'k Werd ernstig, stil en streng,
Door weetlust fel bekropen,
Vond ik de straten te eng.

Ik ging van stee tot steden
Bewondrend, nooit voldaan...
Ik zocht, maar ontevreden
Wilde ik steeds verder gaan.
Waar vind ik zalig leven,
Waar 's menschen schoonheidsdroom?
En koortsig aangedreven
Doorwaadde ik vloed en stroom.

Kloek klom ik over bergen
En trok door storm en zee...
Slechts stilstaan kon mij tergen;
't Begrensde bracht mij wee.
Zoo liep ik heen en weder,
De gansche wereld door;
Maar viel ten laatste neder
Op 't eerst verlaten spoor.

O heilig wedervinden,
O huis, en haard en hert!
Waar, tusschen zoetgeminden,
Mijn wieg geschommeld werd.
O droom, o zalig leven,
Het paradijs van 't kind,
Wordt mij teruggegeven,
Waar 'k eerstlijk heb bemind.

EMANUEL HIEL.

III.
Bede mijner ziel.

Wanneer het hart mag klagen
Wat het zoo innig voelt,
Waar gansche nachten, dagen
De geest van droomt en woelt;
Als, zoenende in vervoering,
Zich ziel met ziel versmelt...
Och, wie beschrijft de ontroering,
Die dan 't gemoed ontstelt!

En steeds zijn mijn gedachten
Bij u, o liefste-mijn!
't Is me een aanhoudend trachten
Om aan uw zij te zijn!
Een leven... louter liefde...
Slechts huislijk heil en vreê
Brengt u, mijn teergeliefde.
Brengt ons de toekomst meê!

Het is u thans gebleken
Dat u mijn hart behoort,
Dat ge enkel hoeft te spreken
Het heilig liefdewoord,
Het woord, waardoor we ons beiden
Vereenigen voor goed,
Om nimmermeer te scheiden
In voor- of tegenspoed.

J.T. SLACHMUYLDERS.

Brussel, Februari 1882.

IV.
Wederkomst.

Zij dwaalde langs den boord der vliet,
Te midden van de nacht,
En zong met bittere klacht,
Een droef eentonig lied. -
De maan blonk aan den trans,
  Met bleeken glans,
Te midden van een reinen hemel,
Omringd van fonklend stargewemel;

Soms gluurde zij ze zwijgend aan,
Terwijl van heure wang een traan
Viel bigglend op het mulle zand,
Of vloeide lang haar fijne hand;
Die uitgestrekt naar verre streken,
Scheen aan te duiden dat sinds weken,
Zij wachtte dààr een minnend hart,
Dat maar alleen haar diepe smart
Kon laven. -

  Zie! wat golfgewiegel
Beweegt op eens den waterspiegel.
Zij ijlt tot bij de breede rots;
Daar hoort ze beter 't zoet geklots
Der zilveren baren.
Een scheepje met het vlag ten top,
  Danst luchtig op,
Komt langzaam toegevaren;
‘'t Is hij’, zoo schreeuwt ze, vroom en blij.
En langs het strand wêerklinkt: 't is hij!

Met murmlend geklater,
Bruischt 't kabblende water.
Een boot landt aan.
Thans lacht de maan;
Zij blikt op twee geliefden neder,
Wier oogen lonken lief en teeder.
Heur hand beeft lichtjes in de zijn,
Want in den zoelen maneschijn,
Heeft hij haar rozenmond gekust,
Die weder trilt van liefde en lust.

CONSTANT WOLFS.

Antwerpen, 25 *October* 1882.

V.
Het kwakje.

Hoe noemt men dat zoo kostbaar nat,
Geborgen in een monstervat,
In flesschen of ook wel in kruiken,
Waarin zoo menige arme bloed,
In blijdschap of in tegenspoed.
Zijn laatste centen gaat verbruiken?
Hoe heet die drank, zoo prikklend, fijn?
Zou 't niet 't gelieskoosd kwakje zijn?

Het perelt aan den boord van 't glas;
't Loopt in alsof het nectar was,
En doet het hart in 't lichaam gloeien.
Het maakt ons immer blij van zin,
En rijk zelfs met het klein gewin;
't Doet rozen in ons leven bloeien;
't Sterkt tegen onheil of gevaar.
Is 't kwakje dan een toovenaar?

Ziet gij daar in die breede straat,
Dien sukkel die al wagglend gaat?
Wat heeft die man toch flauwe beenen!

Hij heeft de gansche straat in huur,
En loopt nog tegen poort of muur,
Of rolt al stromplend op de steenen.
Mij dunkt, hij is wel zwaar gelaan.
Heeft 't kwakje dat misschien gedaan?

Daar staat zijn stulp op gindschen koer;
Een strooizak op den killen vloer,
Een tafel en versleten stoelen
Zijn 't huisraad. Zijne bleeke vrouw
Heeft vuur noch brood en beeft van kou.
Dat 's ware ellende. En hij kan woelen
In spel en drank, voor de armoê blind!....
Is 't kwakje dan zoo 'n slechte vrind?

Gij die eens braaf te wezen placht;
Wat heeft u in 't gevang gebracht,
Waar ge om uw misdaad zit te weenen?
En gij, wiens geest in nevels dwaalt,
Door 't godlijk licht niet meer bestraald,
Wat zond u naar het zothuis henen?
Gij beiden diepgevallen, spreekt,
Zegt of daar niets van 't kwakje in steekt!

Ziedaar op 't ziekbed uitgestrekt,
Dien jongen man, die droefnis wekt;
Aanschouw zijn ingevallen wangen,
Zijne oogen, reeds van glans beroofd,
Zijn lijf, door 't lijden afgesloofd
En reeds met 't waas des doods omhangen.
Hij minde 't kwakje klaar en blank.
Is 't kwakje dan geen levensdrank?

R. PIETERS.

Antwerpen.

Nederlandsch tooneelverbond.

Op Zondag 29 October l.l. hield het Nederlandsch Tooneelverbond zijne 12e algemeene vergadering te Rotterdam. Deze werd den dag te voren feestelijk ingeleid. De Raad van Beheer der Koninklijke Vereeniging: *Het Nederlandsch Tooneel* had de Rotterdamsche afdeeling op eene voorstelling genoodigd. Legouvé's *Par droit de conquête*, werd door het gezelschap van den Grooten Schouwburg gegeven. Het was een nauwkeurig bestudeerde, goed afgewerkte en keurig verzorgde voorstelling. Mevr. Beersmans trad op als de rijke boerin, vrouw Georges; D. Haspels als haar zoon, de ingenieur; mevrouw Burlage als de markiezin D'Orbeval; Rosier Faassen als de markies De Rouillé; mej. Jeanne de Groot als Alice; de heer Polman als de vicomte; de dames Van Eyken en M. Beersmans vervulden de jonge meisjesrollen, mev. Stoetz fungeerde als de kamenier en de heer Van den Heuvel was Wilson.

Het stuk is zóó bekend, dat we daarvan niet behoeven te spreken. Hoe dikwerf ook gezien, toch had het tooneelspel dezen keer eenigszins een nieuw karakter; door het voortreflijk spel van mevr. Beersmans en den heer D. Haspels kwamen de tooneelen, die zij te zamen speelden, zóó op den voorgrond, dat de liefde van vrouw Georges en haar zoon, hun strijd en zelfopoffering meer de aandacht trok dan de strijd tusschen talent en geboorte. De heer Faassen gaf een keurige type van den markies de Rouillé, zelfs zijn stem had hij daarvoor met veel tact gewijzigd, maar wel wat ten nadeele der duidelijkheid.

De voorzitter der afdeeling Rotterdam van het Tooneelverbond, de heer F. Ebeling, en zijne echtgenoote hadden de leden van het Hoofdbestuur, de afgevaardigden, verscheidene voorstaanders van het Nederlandsch Tooneel, en het gezelschap van den Grooten Schouwburg uitgenoodigd op een souper na de voorstelling.
Vijf-en-tachtig dames en heeren vereenigden zich in de koffiekamer en begaven zich vervolgens naar den keurig ingerichten foyer, waar zij aan een tiental tafels plaats namen. Uitnemend voorbereid en ingericht, slaagde

dit feest voortreffelijk. Er heerschte een opgewekte, recht aangename toon. Een reeks heildronken werden uitgebracht, te veel om te noemen, maar de toosten, die met de meeste geestdrift werden begroet, waren zeker die op den gastheer, de gastvrouw en de voornaamste kunstenaars. Men bleef geruimen tijd bijeen, en toen eindelijk het uur van scheiden sloeg, betuigden de afgevaardigden der andere afdeelingen, dat Rotterdam wederom aller hulde verdiende voor zijn gastvrijheid, en de Rotterdammers dankten den voorzitter dien lof!

's Anderendaags ten elf ure opende de voorzitter van het hoofdbestuur, professor dr. *A. Pierson*, de vergadering. Hij heette de leden welkom, wijzende op het belang, dat de beraadslagingen van heden zullen hebben voor de Tooneelschool, die in 't afgeloopen jaar onder zoo goede leiding is gekomen en die het zaak is in even gunstigen staat te bewaren.

De algemeene secretaris, de heer J.N. Van Hall, bracht het jaarverslag uit. Wij ontleenen daaraan het volgende:

‘Het is ons een genoegen dit Jaarverslag te mogen aanvangen met de verklaring, dat wij in de goede verwachting, waarmede wij het maatschappelijk jaar 1881/1882 ingingen, niet zijn teleurgesteld.

De stichting, waarin zich het grootste gedeelte van onzen arbeid concentreert, onze Tooneelschool, bevindt zich, naar onze overtuiging, op den goeden weg.

Wil men dit jaar het proefjaar noemen van onzen nieuwen directeur, den heer S.J. Bouberg Wilson, dan betuigen wij zonder aarzelen, dat de proef uitnemend geslaa*g*d is. Bezadigd, maar met krachtige hand, ernstig, maar niettemin met opgewekten zin voerde de heer Wilson het bestuur over de school, en met tact wist hij, daarin gesteund door het personeel onderwijzers en onderwijzeressen, de eigenaardige moeielijkheden te overwinnen, welke aan de leiding eener instelling van bijzonderen aard als de onze onafscheidelijk verbonden zijn.

Het schooljaar begon met 12 leerlingen (6 vrouwelijke en 6 mannelijke) voor het volledig onderwijs. Gedurende den cursus verlieten, wegens verandering van bestemming en om andere redenen, vijf leerlingen de school, en werden nog twee als leerling ingeschreven, zoodat op het eind van het jaar negen jongelieden het volledig onderwijs volgden. Bovendien woonden twee leerlingen enkel de lessen van mevr. Kleine en mej. Kuijpers bij. De houding en het gedrag der leerlingen gaven, volgens den directeur, reden tot tevredenheid; over gebrek aan vlijt viel niet te klagen; schoolverzuim kwam, buiten de gevallen van

ongesteldheid, weinig voor. Tegenover die goede gezindheid der leerlingen stond echter hunne deels gebrekkige, deels ongelijke ontwikkeling, tengevolge waarvan over het algemeen minder groote vorderingen werden gemaakt, dan men, bij het degelijk onderwijs aan onze school gegeven, zou kunnen verwachten.

Meer en meer blijkt de noodzakelijkheid van een splitsing der school in twee afdeelingen: eene als voorbereidingsschool, waar de vakken van gewoon onderwijs hoofdzaak zijn, en eene als vakschool, waar het kunstonderricht meer op den voorgrond treedt.

Het meermalen uitgesproken gunstig oordeel over het onderwijs van mevr. K l e i n e zullen wij zeker niet behoeven te herhalen. Naarmate wij dat onderwijs op hooger prijs stellen, betreuren wij het te meer dat de begaafde kunstenares, door hare vele en afmattende werkzaamheden in en buiten Amsterdam, vooral in het eerste kwartaal herhaaldelijk genoodzaakt was hare lessen te verzuimen, en dat zij er slechts met groote moeite en gedeeltelijk in slaagde het verzuimde in te halen. Over de professors en de leeraren, die in het afgeloopen jaar voor het eerst aan de school werden verbonden, kan het oordeel niet anders dan gunstig luiden. De heer Le Gras kweet zich van de voor hem geheel nieuwe en aanvankelijk weinig dankbare taak met ernst en nauwgezetheid. Aan de verst gevorderde leerlingen gaf hij, van Februari af, een cursus in grimeerkunst. Mej. Kuijpers trachtte met groote opgewektheid hare methode van klankvorming dienstbaar te maken aan de ontwikkeling van het orgaan en het weren van dialect-fouten. Ter bereiking van dit doel is het echter volstrekt noodig, dat aan dit onderwijs voortaan meer uren dan tot dusver worden gewijd.

De heer D e B e e r stond ons weder geheel belangeloos ter zijde en zag in de hoogste klasse zijne lessen over de techniek van het drama en die over de geschiedenis van het tooneel met vrucht gevolgd. De verschillende ongunstige omstandigheden, waaronder de leerlingen de lessen in het teekenen aan de Quellinusschool moesten volgen, waren oorzaak dat het resultaat van dit onderwijs beneden de verwachting bleef. Het schijnt wenschelijk de teekenlessen voortaan weder aan de Tooneelschool zelve te doen geven. Een afzonderlijke vermelding verdient de bereidwilligheid, waarmede mevr. Rennefeld herhaaldelijk de openvallende uren in de laagste klasse aanvulde door met de leerlingen een of ander Duitsch dramatisch schrijver of dichter te lezen.’

Vervolgens wordt herinnerd aan het engagement der ontslagen leerlingen aan het Ned. Tooneel, en de medailles hun door Z.M. den Koning geschonken, aan de voorstellingen door de leerlingen voor de leden der Amsterdamsche en voor die der Haagsche afdeeling te Amsterdam en te Scheveningen gegeven.

‘Gaf de gang van het onderwijs op onze school reden tot tevredenheid, met weemoed vermelden wij hier het groote verlies dat onze

instelling leed door het overlijden van den secretaris der commissie van toezicht, den heer J.L. W e r t h e i m . De begaafde man, aan wiens groote verdiensten op letterkundig gebied elders terecht hulde is gebracht, behartigde de belangen onzer school met eene toewijding en eene nauwgezetheid, die zich tot op de laatste dagen van zijn leven geen oogenblik verloochenden. Hoe die school hem ter harte ging, bewijst het aanzienlijk legaat, ten bedrage van *f* 7500, dat hij haar achterliet, met het doel om uit de rente daarvan te gemoet te komen in de opleiding van een of meer verdienstelijke leerlingen. Dankbaar gedenken wij den ijverigen medearbeider. Zijne nagedachtenis blijve in eere!

Opnieuw ontvingen wij een treffend bewijs van belangstelling in onze Tooneelschool van de Rotterdamsche Comedieclub *Fantasio*, die ook dit jaar weder ten voordeele der school eene voorstelling gaf, welke niet minder dan *f* 643 opbracht. Dank zijn wij mede verschuldigd aan de vereeniging *Het Nederlandsch Tooneel*, aan den heer A Van Lier, aan de directie van het Wallner Theater en aan mad. Agar, die allen de leerlingen onzer school in de gelegenheid stelden, verschillende tooneelvoorstellingen kosteloos bij te wonen.

Eindelijk zij ten opzichte van onze Tooneelschool nog met groote ingenomenheid en erkentelijkheid melding gemaakt van het besluit der Provinciale Staten van Noord-Holland, waarbij opnieuw voor den tijd van 2 jaren eene subsidie van *f* 1000 aan onze instelling werd verzekerd.

Tot den Minister van Binnenlandsche zaken werd door ons in Februari een adres gericht met het verzoek, dat op de begrooting van 1883 eene subsidie ten behoeve van de Tooneelschool mocht worden uitgetrokken. Hoewel de Minister aanvankelijk genegen scheen aan dit verzoek te voldoen, moesten wij later, tot onze niet geringe teleuui stelling, van Z. Excell. ten antwoord ontvangen, dat de toestand van 's lands schatkist het verleenen van eene subsidie niet toelaat.

Het aantaal leden onzer maatschappij klom dit jaar van 1497 tot 1559. Voornamelijk hebben wij dit te danken aan de oprichting eener Studentenafdeeling te Leiden, die thans reeds, met een ledental van 64, de vijfde in de rij der afdeelingen is. Uwe vergadering zal het, hopen wij, billijken dat het Hoofdbestuur aan de oprichting dezer afdeeling, waardoor een hoog te waardeeren steun aan ons verbond wordt geschonken, geene wettelijke bezwaren in den weg heeft gelegd. Moge Leidens voorbeeld aan de andere universiteiten navolging vinden!

Van de afdeelingen gingen Rotterdam, Dordrecht en Tiel in ledental vooruit, achteruit daarentegen gingen Amsterdam, Den Haag, Utrecht, Leeuwaarden, Groningen en den Bosch; Haarlem, Gouda, Zaandijk en Gent bleven stationnair.

Gaan wij de werkzaamheden der verschillende afdeelingen na,

gelijk ons die in hare verslagen worden medegedeeld, dan blijkt het ons, dat in enkele, evenals vorige jaren, voordrachten plaats hadden alsmede tooneelvoorstellingen, kosteloos of tegen verminderden prijs voor de leden toegankelijk, en dat meerdere afdeelingen (Amsterdam, Den Haag, Dordrecht, Utrecht en gedurende een gedeelte van het jaar ook Rotterdam) door ondersteuning van de studiën van leerlingen der Tooneelschool mede krachtig werkzaam zijn voor de algemeene belangen onzer Maatschappij. Belangstelling verdient het besluit der jeugdige Leidsche Studenten-afdeeling om de Leden van het Leidsche studentenkorps en van Nederlandsche met het Leidsche bevriende korpsen, voor zoo ver zij leden van het Verbond zijn, uit te noodigen hunne krachten te beproeven aan het vervaardigen van een tooneelspel, geschikt ter opvoering.

In het hoofdbestuur kwam geene verandering. De secretaris, die in de laatste algemeene vergadering zijn voornemen mededeelde om zijne betrekking als lid van het hoofdbestuur neder te leggen, o.a. op grond dat zijn daaraan verbonden lidmaatschap van de commissie voor de Tooneelschool te veel van zijn tijd in beslag nam, kwam, nadat het Hoofdbestuur uit zijn midden een ander als lid van genoemde Commissie had aangewezen, op zijn besluit terug.'

Aan de orde komt de rekening en verantwoording van den penningmeester van het hoofdbestuur, die door de afdeeling Rotterdam wordt accoord bevonden, waarna de penningmeester onder dankzegging wordt ontlast.

De hierna aan de orde gestelde begrooting geeft den voorzitter aanleiding tot de mededeeling, dat de begrooting der uitgaven van de Tooneelschool zoo zuinig mogelijk is aangelegd, zoodat bijv. voor costumes niets is uitgetrokken, omdat er geen geld is. Hij kan hierbij nog mededeelen, dat de Minister van Binnenlandsche zaken, om subsidie aangezocht, niet uit gemis aan belangstelling ten slotte geweigerd heeft een som op de begrooting te brengen. Hij heeft te kennen gegeven, dat de financiën des rijks het voor 't oogenblik niet toelieten, doch heeft zich overigens zoo waardeerend mogelijk uitgelaten.

De heer Jos. Jacobson meent het volgende te moeten zeggen, in de hoop dat het niet alleen de goedkeuring der vergadering moge wegdragen, maar ook weerklank moge vinden ter plaatse waarvoor het hoofdzakelijk is bestemd.

'Waaraan, zoo zou ik in de eerste plaats willen vragen, zijn de geldelijke moeielijkheden toe te schrijven die ons in de eerste jaren zoodanig gedrukt hebben, dat de Tooneelschool

- ons hoofddoel - slechts veel langzamer tot ontwikkeling kon komen dan anders het geval zou geweest zijn, en die ons thans nog voortdurend zoozeer in spanning houden, dat wij eigenlijk steeds veel meer bedacht moeten zijn op bezuiniging in het noodige, dan op uitvoering van het wenschelijke?

Mij dunkt die geldelijke bezwaren zijn nergens anders aan toe te schrijven dan hieraan, dat onze bedoelingen nog altijd niet voldoende begrepen worden.

Men stelt zich de zaak, waarvoor wij ijveren, nog altijd voor als eene zaak louter van vermaak. Men denkt - althans velen denken nog steeds - dat ons hoofddoel alleen gelegen zou zijn in het verschaffen van het meest mogelijke genot, *onverschillig op wat wijze aangeboden en van welken aard of strekking het zijn mocht.*

En nu aarzel ik geen oogenblik te verklaren dat wij iets geheel anders bedoelen. Wat wij wenschen is bovenal *dat het Tooneel zooveel mogelijk worde dienstbaar gemaakt aan zedelijkheid, beschaving en ontwikkeling.*

Het is een niet te ontkennen feit, dat de groote meerderheid tegenwoordig veel meer uitgaat en veel meer verstrooiing zoekt dan vroeger. Men moge dit afkeuren, of men moge daarover denken hoe men wil, het feit valt niet te loochenen. En nu staat het bij mij ook ten deze vast, dat zij, die rekenschap houden met dien bestaanden toestand, waarop zij misschien eenigen invloed kunnen uitoefenen, doch dien zij onmogelijk geheel kunnen veranderen, oneindig beter doen dan die anderen die, omdat zij zich daarmede niet kunnen vereenigen, zich er eenvoudig van afkeeren, zoodoende alles aan zijn lot overlatende, zonder te letten op de veel ernstiger gevolgen die dit kan hebben. Invloed uitoefenen ten goede, overal waar men kan, en liefst midden in de beweging, dat is het éénige, waarvan m.i. heil is te verwachten. Alleen de zelfzuchtige, die meent dat hij genoeg gedaan heeft wanneer hij zich en de zijnen buiten aanraking houdt met hetgeen hij verkeerd acht, kan daar wellicht anders over denken. Zij echter die leven midden in de wereld, en niet willens en wetens blind willen zijn voor hetgeen rondom hen plaats vindt, zullen, indien zij een warm hart hebben en practisch zijn in hunne opvatting, steeds gaarne al hunne krachten aanwenden om het bestaande, onverschillig hoe zij daarover denken mogen, zooveel mogelijk ten goede te leiden.

En om nu op het tooneel terug te komen, welke uitspanningsplaats is eene zoo algemeene, en wordt zoo druk bezocht als de Schouwburg? Immers geene.

En welke is te dien opzichte de kenmerkende geest van den tegenwoordigen tijd? Immers deze, dat zoovelen daar liefst zien vertoonen datgene, wat noch verheffend noch beschavend kan genoemd worden. En dit nog altijd niet zoozeer omdat men aan het platte en dubbelzinnige zoo bepaald de voorkeur geeft, maar dikwerf ook omdat men geen kennis heeft gekregen van het betere en van het genot, dat daarbij immers vaak in veel ruimer mate te smaken valt.

En waarom zouden de tooneeldirectiën tot vòòr weinige jaren in de meeste gevallen ten deze zoo geheel den smaak van het groote publiek gevolgd hebben? Mij dunkt om geen andere reden dan omdat het tooneel ten onzent, behoudens loffelijke uitzonderingen, in verval was geraakt en de krachten ontbraken om zich boven het alledaagsche te verheffen; en ook omdat het meer ontwikkelde deel van het volk zich afwendde van hetgeen waarin het geen smaak vond, zonder zich aan te gorden om te trachten daarin verbetering te brengen.

Met alle waardeering voor menig groot talent, dat ons tooneel ook in vorige jaren tot sieraad verstrekte, en van den ernstigen zin van menig tooneel-directeur, die in de goede richting werkzaam was, valt het evenmin te ontkennen, dat gemis aan een *voldoend aantal* beschaafde en goed onderwezen tooneelspelers wederom de oorzaak is geweest, van het ontbreken op dit gebied van zoodanig talentvolle schrijvers als het buitenland heeft opgeleverd, en als te onzent evengoed zouden opgekomen zijn, indien zij waardige vertolkers voor hunne werken hadden kunnen vinden; terwijl op zijn beurt wederom het gemis van *schrijvers* en *vertolkers* mede een der voornaamste redenen was van de geringe mate van belangstelling, die bij het meer beschaafde gedeelte van ons volk voor het tooneel werd aangetroffen.

Daarin intusschen is in de laatste jaren aanmerkelijke verbetering gekomen. De oprichting van het Ned. Tooneelverbond, met de Tooneelschool in het vaandel, heeft achtereenvolgens meer dan 1500 landgenooten opgewekt om mede te werken, ten einde doortastende verbetering in den toestand te brengen.

Van hunne zijde sloten zich in meerdere en mindere mate de tooneelbesturen bij dit streven aan, en is door onvermoeide werkzaamheid eindelijk in de hoofdstad des Rijks eene school gevestigd en zoodanig ingericht, dat daarvan de beste vruchten mogen verwacht worden. Immers gedurende haar kortstondig bestaan en terwijl nog onvoldoende uitgerust, heeft zij reeds bewijzen geleverd van hetgeen zij vermocht. Niet dat op die school het eerste vereischte, aanleg, zou te verkrijgen zijn. Wie, die dit verwachten zou! *Doch aanleg is daar tot ontwikkeling te brengen.*

En nu is het mijne vaste overtuiging dat *door die school* de geheele toestand van het tooneel langzamerhand van zelf moet veranderen. Men zal door haar krijgen: meer geoefende, meer beschaafde tooneelspelers, en daardoor ook betere stukken, en ten slotte, door beiden, een geheel anderen smaak bij het publiek. Ook daarvan is het bewijs reeds geleverd. Ik wil hier de namen niet noemen van de schrijvers, die zich bij ons in den laatsten tijd aan het tooneel hebben gewijd, omdat ik ongaarne te dezer plaatse in eene beoordeeling of zelfs maar rangschikking hunner werken zou treden. Ik behoef hunne namen trouwens ook eigenlijk niet te noemen. Ieder immers kent ze, en ieder die in de zaak van het tooneel belang stelt, verheugt er zich over dat zij hunne talenten aan de goede zaak hebben dienstbaar gemaakt. Doch tevens is ieder overtuigd, dat zij dit voornamelijk slechts daardoor konden doen, omdat zij meer belangstelling bij het publiek en betere vertolking voor hunne werken bij de vertooners hadden gevonden.

Men wane daarom niet dat ik met den tegenwoordigen toestand tevreden zou zijn. Dit allerminst, en vooral niet wat betreft de stukken, meestal nog van vreemden bodem bij ons overgebracht. Doch wie zal het zeggen *hoe het daarmede heden wel zou gesteld zijn*, *indien wij nog niets in die richting gedaan hadden - indien wij nog stonden op het standpunt van vroeger*; *en wie gevoelt niet dat in deze niet alles op eens kan verlangd worden*? Ik zal over dit een en ander hier niet verder uitweiden, overtuigd als ik ben dat dit voor wie zich slechts even met de zaak wil bezig houden, onnoodig mag heeten; doch thans terugkomende tot het punt waarvan ik ben uitgegaan, herhaal ik de bewering dat de geldelijke moeielijkheden, waarin wij op dit oogenblik verkeeren,

alleen daaraan zijn toe te schrijven, dat de zaak die wij voorstaan nog niet voldoende begrepen wordt.

Hoe toch zou het anders mogelijk zijn, dat de regeering achter bleef om bij te dragen tot de bevordering dezer nuttige, dezer echt nationale zaak, en dat in de hoofdstad des rijks, in de vooruitstrevende stad, in het kunst- en letterlievend Amsterdam, het ledental nog betrekkelijk zoo gering ware gebleven; en dat in het geheele land nog zoovelen vreemd zijn gebleven aan ons streven.

Wij danken het aan den *Koning* allereerst, en aan de Provinciale Staten van Noord-Holland, het stedelijk bestuur van Amsterdam en al onze leden en begunstigers, dat wij het standpunt hebben bereikt dat wij thans innemen; doch om ons daarop op waardige wijze te kunnen *blijven* handhaven, en om te kunnen voortarbeiden in de richting, die wij ons hebben voorgeschreven, en om 's Konings vertrouwen te kunnen blijven behouden, mogen wij niet vertsagen, en behoeven wij meer steun dan wij op dit oogenblik bezitten. Dien teun moeten wij overal om ons heen trachten te vinden, soowel door het opwekken onzer landgenooten om onze pogingen te schragen, als door het inroepen van de medewerking van 's lands Regeering, van wie men verwachten mag dat zij, goed ingelicht omtrent onze bedoelingen, mee zal willen werken om de zaak, die wij voorstaan, voor ondergang te behoeden.'

De begrooting der Tooneelschool geeft voorts aanleiding tot verschillende opmerkingen. Namens de afdeeling 's-Gravenhage wordt gevraagd of niet op verschillende posten bezuiniging kon worden aangebracht. De inlichtingen van het Hoofdbestuur zijn echter zóó bevredigend, dat de begrooting met algemeene stemmen wordt aangenomen.

Daarna volgde de bespreking van een plan tot verhooging der contributie. De voorzitter herinnert, dat, waar thans nog, dank zij het voordeelig saldo der rekening, de begrooting zonder tekort konde gesloten worden, dit een volgend jaar niet langer het geval zal zijn. Bovendien zal de Tooneelschool, welke dit jaar geen hoogste klasse heeft, dan meer kosten, terwijl voor het Tijdschrift noodzakelijk meer, dan tot nu toe, beschikbaar behoort te worden gesteld. Er is dus, zoo er geen

afdoende maatregelen worden genomen, voor de volgende begrooting (1883/84) een aanzienlijk tekort te voorzien, hetwelk op ongeveer *f*2500 geraamd kan worden.

Een verhooging der contributie, bij voorbeeld tot *f* 7.50 (waarvan *f*5 voor de algemeene kas), schijnt het eenig afdoend middel om hieraan tegemoet te komen.

Het is geen voorstel, slechts een plan, waarover het gevoelen der afdeelingen wordt gevraagd.

Het meerendeel dezer laatste zijn tegen dit voorstel. Ook het doen betalen van het *Tijdschrift* door de leden vindt geen bijval. Na eene lange beraadslaging worden de volgende voorstellen gedaan en aangenomen:

Door de afdeeling den Haag: De algemeene vergadering draagt het hoofdbestuur op bij de Regeering subsidie voor de Tooneelschool te verzoeken, van dit adres afdrukken te zenden aan de leden der Staten-Generaal, en de bijtreding daaraan te vragen bij sympathiseerende afgevaardigden;

Door den heer Heuff: Een omzendbrief te zenden aan de departementen der maatschappij: *Tot nut van 't algemeen*, in gemeenten van meer dan 10000 zielen, met verzoek om subsidie;

Door den heer Vander Hoop: Toelagen te verzoeken aan de stadsbesturen van 's Gravenshage en Rotterdam en aan de Staten van Zuid-Holland.

Het voorstel tot wetsverandering, waardoor studentenafdeelingen nevens bestaande afdeelingen kunnen worden opgericht, wordt goedgekeurd.

De aftredende leden van het Hoofdbestuur dr. A. Pierson, W.J. Hofdijk en Lod. Mulder worden met algemeene stemmen herkozen.

De afgevaardigde van Leeuwarden noodigt namens zijn afdeeling de volgende vergadering in Frieslands hoofdstad.

Daarna leidt M^{r}. Macalester Loup de vraag in, of het noodig is dat een tooneelspeler, om hartstochten met juistheid te kunnen weergeven, ze in werkelijkheid heeft doorleefd? Hij beantwoordt die ontkennend. De tooneelspeelkunst is geen herinnering, maar een studie, en men kan een hartstocht niet bestudeeren als men zich aan hem overgeeft. Veel beter gaat dit door waarneming. De heer Van Rijsewijk sluit zich bij de ontkennende beantwoording aan, maar wijst op de

eigenaardige gaven, die een tooneelspeler moet bezitten. Zijn geest en gemoed moeten alle menschelijke aandoeningen en toestanden kunnen weergeven, maar dat hij dit doen kan, zonder ze zelve te hebben doorleefd, is zijn bijzondere gave. Prof. Pierson is van dezelfde meening, beroept zich ten bewijze op Rachels geschiedenis, en vergelijkt den acteur met den beeldenden kunstenaar, den schilder. De heer Le Gras vraagt of het *Tijdschrift* niet voor dergelijke quaesties een goede gelegenheid aanbieden zou. Uit zijn eigen tooneelervaring deelde hij omtrent deze kwestie voorbeelden mee.

Na dankzegging aan den voorzitter voor de uitnemende leiding en aan de afdeeling Rotterdam voor de heusche ontvangst, wordt de vergadering gesloten.

N.R.C.

Huldebetooging aan Virginie Loveling.

Op Zondag 30 October laatstleden hield het *Willemsfonds* zijne jaarlijksche algemeene vergadering te Gent. Eene menigte strijders voor de Vlaamsche zaak waren dit jaar opgekomen; maar vooral beteekenisvol was de tegenwoordigheid aldaar van den heer Buls, burgemeester van Brussel en den heer Lippens, burgemeester van Gent, die beide al de werkzaamheden hebben bijgewoond en daardoor een warm blijk van waardeering en aanmoediging aan het *Willemsfonds* hebben gegeven.

Benevens de punten van bestuurlijk belang, werd onder andere in de vergadering het volgende verhandeld:

Eene welverdiende hulde werd gebracht aan de nagedachtenis van den heer Bauduin, die bij uitersten wil aan het *Willemsfonds* 5000 fr. heeft geschonken.

Het voorstel der Gentsche afdeeling werd besproken, dat den wensch uitdrukt het Algemeen Bestuur een onderzoek te zien inspannen naar de taal, die gebruikt wordt bij de verschillige vakken van het onderwijs in de lagere normaalscholen der Vlaamsche gewesten.

De Antwerpsche afdeeling stelde voor in de begrooting eene som neer te schrijven tot aanmoediging van Vlaamschgezinde dag- of weekbladen. Daaraan zal in de mate van het mogelijke worden voldaan.

De bespreking van het voorstel tot wijziging van het artikel betreffende de kiezing van het Algemeen Bestuur werd tot in de maand Januari verdaagd.

Het was des namiddags, aan den feestdisch, dat de huldebetooging van het *Willemsfonds* plaats greep aan de Zuidnederlandsche schrijfster Virginie Loveling. Bij hare intrede in de zaal werd de heldin van het feest met donderend handgeklap begroet. De heer Max Rooses las daarna in naam van het gansche Willemsfonds de volgende feestrede:

'HOOGGEACHTE MEJUFVROUW,

Het algemeen bestuur van het Willems-Fonds heeft mij de eervolle taak opgedragen U welkom te heeten in ons midden en de tolk der leden onzer Maatschappij te zijn in dezen heugelijken stond.

Ik acht mij wel weinig waardig en weinig bekwaam om in hun aller naam het woord te voeren; maar ik ben overtuigd, dat mijn hart gelijk klopt met het hunne, en dat, terwijl ik lucht geef aan de bewondering en hoogachting, welke mij sedert lange jaren voor U doordringt, ik uitspreek wat ieder der hier aanwezigen, wat alle leden van het Willems-Fonds, wat, gansch Nederland door, alle vrienden van eigen taal en eigen kunst, van vrij denken en vrij handelen, voor U gevoelen.

Toen wij door het edelmoedig aanbod van een begaafd kunstenaar in staat werden gesteld U uw borstbeeld aan te bieden, namen wij, leden eener Vereeniging, welker strekkingen zoo volkomen overeenstemmen met de uwe, gretig die gunstige gelegenheid te baat om U eene welverdiende hulde te brengen.

Het Willems-Fonds behartigt den bloei van het Neder-

landsch en van alles wat kan bijdragen tot de verstandelijke en zedelijke ontwikkeling onzer bevolking.

In den dubbelen strijd voor Moedertaal en Vooruitgang zagen wij ons voortdurend bijgestaan door een ruim aantal uitstekende letterkundigen. Dat wij in U voor het eerst eene vrouw begroeten mochten, die onverdeeld en onbeschroomd zich aansloot bij ons tweezijdig streven, achtten wij reeds een zeer verheugend verschijnsel; dat Gij ons bijtraadt met eene begaafdheid en eene krachtdadigheid, die U tot de evenknie onzer meest gevierde schrijvers en onzer diepst overtuigde denkers maakt, was een van die gelukkige gebeurtenissen, die men niet durft verhopen, vooraleer men er zich in verheugt, en die men niet dankbaar genoeg kan aanstippen, waar zij zich voordoen.

Gij hebt met ons gestreden voor de Moedertaal en haar doen beminnen en hoogachten door de gezonde en smakelijke voortbrengselen uwer pen. - Ik zou luider klinkende en warmer lovende woorden kunnen gebruiken om uw talent naar waarde te schatten, en ik ben overtuigd, dat ik het zou moeten doen om de bewondering, welke deze vergadering voor U gevoelt, met juistheid te vertolken; maar ik weet dat ik uwe bescheidenheid zou kwetsen met hier luidop te zeggen, hoe hoog bij ons de schrijfster der *Novellen*, der *Gedichten* en der *Politieke Schetsen* staat aangeschreven. Wat ik mij wel geoorloofd acht te verklaren, is, dat Gij eene Vlaamsche, eene Nederlandsche kunstenares in den volsten zin des woords zijt.

Gij hebt de scherpte van opmerking, de liefde voor de waarheid, die onze groote meesters kenmerkt; gij hebt de gave om wat Gij rondom U ziet omgaan, met soberen en vasten, met stillen en toch kleurigen toets weer te geven.

Voor het oog uwer lezers doet Gij Vlaanderen verrijzen zooals het is. Het is minder van U dan van wie ook de schuld, dat de beelden onzer landgenooten en het tafereel hunner zeden niet immer streelend voor onze eigenliefde en dikwijls weinig overeenkomstig met onze idealen zijn. Uw eerlijk gemoed, uw gezonde kunstzin heeft U niet toegelaten onze toestanden anders te schilderen dan zij zijn; maar uw hart moet er om geleden hebben, dat zij niet waren zooals Gij ze gaarne zoudt weergegeven hebben.

Gij zijt niet de eerste en op verre na niet de eenige, die de waarheid in de letteren tot leus genomen heeft; maar, wat U kenmerkt, is, dat op uwe onverbloemde tafereelen immer de wasem van liefderijkheid en zielenadel ligt. De natuur, die u tot vrouw maakte, schonk u deze gave, evenals zij in de stem der moeder innige deelneming laat weergalmen uit de woorden van afkeuring tot haar kind gericht.

Ook nog om den steun, die Gij ons op een ander gebied verleendet, hebt Gij recht op onzen dank. Gij hebt dorst gehad naar waarheid, niet alleen in de schildering van het werkelijk leven, maar ook in de zaken, die behooren tot het hoogere geestesleven. Gij hebt U niet met vrouwelijke bedeesdheid, maar met mannenmoed, de vragen gesteld, die zoovele gemoederen van alle kunne en rang en ouderdom vrees aanjagen. Aan die vragen heeft uw geweten eene vrijzinnige oplossing gegeven, en wat Gij de waarheid achttet hebt Gij onbeschroomd uitgesproken met al den ernst en de ingetogenheid. die aan de vastberadenheid past.

Wat al onverschrokkenheid en wilskracht er moet noodig geweest zijn om in het midden, waarin Gij leefdet, pal bij uwe overtuiging te staan, weten wij niet nauwkeurig, daar Gij te nederig waart om de aandacht te trekken op uw persoonlijk doen en denken, Maar wij kunnen er ons een denkbeeld van vormen, wanneer wij nagaan, hoeveel hinderpalen wij, die in de groote steden wonen, uit den weg te ruimen hadden: voor hoeveel anders geëerbiedigde en geliefde stemmen wij ons oor te sluiten hadden om te kunnen gehoorzamen aan de overtuiging, die ons dwong af te breken met eeuwenoude gewoonten en vooroordeelen.

Wat U was gebleken schade en schande aan te brengen over ons volk, hebt Gij openlijk bestreden. Gij hebt den verderfelijken invloed der priesters in zake van onderwijs aan de kaak gesteld nog vòòr onze wetgevende macht de oude schoolwet veroordeelde; uwe aangrijpende schildering van hetgeen onze onderwijzers van geestelijken en kwezelaars “in onze gewesten” te verduren hadden, heeft zijne overredingskracht niet verloren na de bekendmaking van al de wraakroepende wandaden, die in de verslagen van het schoolonderzoek te lezen staan.

Gij hebt de waarheid geschilderd en de waarheid gepre-

dikt met zoo ongemeene kunst, met zoo diepe overtuiging, dat Gij in uwe werken U zelve eenen krans gevlochten hebt, waarbij elk eerbewijs, dat wij U hier in daad en woord brengen, kleurloos, nietig moet blijven.

Veel onvolledigen zou het echter nog zijn voor uw hart, zoo wij eene dierbare, die te vroeg is heengegaan, op dit oogenblik niet herdachten. Dat wij hier het woord niet mogen richten tot de gezusters Loveling; dat wij daar nevens uw beeld niet het hare mogen plaatsen, evenals wij jaren lang gewoon waren uwe namen samen uit te spreken en uwe geestesvruchten samen te genieten: dat betreurt Gij, dat betreuren wij met U.

Maar zooveel te warmer danken wij U, de eenige overgebleven van dien zielentweeling, voor al de diensten, die Gij beweest aan onze taal, aan ons volk, aan onze beschaving in het algemeen; zooveel te inniger spreken wij den wensch uit, dat Gij lang nog moget werken voor onze gewesten, dat Gij alle vrienden van ware kunst, die ook de uwe zijn, nog veel uwer frissche gewrochten moget te genieten geven.

Te zamen met dezen heilwensch, Mejufvrouw, verzoeken wij U het geschenk te willen aanvaarden, dat het bestuur en de leden van het Willemsfonds U aanbieden, als eene hulde aan uwe begaafdheid en aan uw karakter gebracht. Dit geschenk zal, hopen wij, waarde voor U hebben door het talent, dat een gewetensvol kunstenaar er aan besteed heeft en door de gevoelens, waarmede het U wordt aangeboden. Voor eene kunstenares als Gij zijt kan de waarde, die een Vlaamsch boetseerder aan het werk schonk, niet gering zijn; aan de schrijfster van *het Geschenk des Harten*, wij weten het, is eene gave, die uit een liefdevol gemoed wordt aangeboden, de duurbaarste van allen.'

Onmiddellijk daarop werd haar het borstbeeld aangeboden, door den Antwerpschen beeldhouwer Eug. Vander Linden vervaardigd en door hem belangloos ter beschikking van het Willemsfonds gesteld.

Het was de heer Paul Fredericq die in naam van de gevierde schrijfster het volgende antwoordde:

‘*Mijne Heeren*

Namens Mej. Loveling is mij de last opgedragen U allen te bedanken, over deze zoo vereerende betooging.

Mej. Loveling is innig ontroerd over uwe al te vleiende huldebewijzen, en zij weet niet hoe die te beantwoorden.

Wat zij schreef, schreef zij uit de volheid van haar gemoed. Hierbij dacht zij weinig aan den bijval, die haar kon te beurt vallen.

Vooral verwachtte zij er zich niet aan, dat de beroemdste dichters en geleerden van Zuid-Nederland, dat de erkende aanvoerders der groote Vlaamsche vrijzinnige partij er ooit zouden aan gedacht hebben haar met zooveel plechtigheid geluk te wenschen over hare nederige pennevruchten.

De verrassing is voor haar dan ook van de aandoenlijkste en loont haar werk boven verdienste.

Niet zonder een gevoel van erkentelijke verlegenheid ontvangt zij heden het geschenk van den talentvollen beeldhouwer Vander Linden, dat de Antwerpsche Afdeeling en het gansche Willems-Fonds zoo heusch tot hun gezamenlijk geschenk hebben willen maken.

Met een borstbeeld vereert men gewoonlijk beroemde mannen. In dit geval zijn het veel meer beroemde mannen die haar vereeren, en geldt het enkel eene aanmoediging zoo opwekkend en in hare oogen van zoo groot gewicht, dat zij er nieuwe krachten zal in putten om met verdubbelden ijver hare bescheidene letterkundige taak te vervullen.

Hoe weinig begoochelingen zij ook over hare werken koestert, - toch kan zij niet nalaten U te betuigen hoe fier zij zich tevens gevoelt, dat zij vanwege zooveel uitstekende leden van het Willems-Fonds, die uit al onze Vlaamsche gewesten zijn bijeengekomen, zulke welwillende waardeering mag ondervinden.

Ontvangt dus allen, Mijne Heeren, de welgemeende uitdrukking van hare diepste dankbaarheid.’

Vervolgens werd aan Mej. Loveling door den heer Cornette, in naam der vrijmetselaarslogie: *Les enfants de Thémis*, van Antwerpen, een bloemkorf en door den heer Verstraete, namens de afdeeling Schaarbeek, een bloemtuil en een album aangeboden.

Gedurende den maaltijd zong de gekende Vlaamsche zanger

Karel Waeyenberghe een lied van Em. Hiel, *Lieve Loveling*, muziek van Florimond van Duyse. Aan al de deelnemers, ten getalle van 120, werd door den drukker Is. Van Doosselaere een keurig gedrukt exemplaar van dit lied overhandigd. Ook droeg de heer Em. Hiel nog een gedicht voor van Karel Bogaert: *Aan de Vlaamsche Dichteres Virginie Loveling.*

Deze huldebetooging met haar prachtig feest, alsook de belangrijke vergadering welke voorafging, zullen in de jaarboeken van het Willemsfonds voorzeker onder de gedenkweerdigste aangeschreven blijven.

Nagalm der Huldebetooging aan Mev. Bosboom-Toussaint.

Onze gevierde dichteres Mev. Van Ackere, geboren Maria Doolaeghe, zond den hier onderstaanden brief aan den heer Dr Jan Ten Brink, voorzitter van het komiteit der feestelijkheden aan Mev. Bosboom-Toussaint.

[25 oktober 1882]

Mijnheer,

‘Ik zie dat gij in uw verslag over de feestelijkheden, door Noord en Zuid ter eere van Mevrouw Bosboom-Toussaint gevierd, mijn naam onvermeld liet. Nogthans nam ik deel aan de geldelijke bijdragen, welke de feestcommissie verzocht tot ondersteuning dier belangrijke onderneming. Ook vergat die commissie mij een albumblad toe te zenden, welk ik slechts daags vóór de plechtigheid ontving, en, in een oogenblik dat ik op 80jarigen leeftijd verzwakt was door eene erge en langdurige ziekelijkheid.

Bedenk, Mijnheer, hoe diep het mij gesmart heeft aan de zoo begaafde schrijfster geene dichterlijke offerande te kunnen aanbieden,

aan de beroemde vrouw, die ik hoogschat, bewonder en zusterlijk bemin uit al de kracht van een kunstminnend hart.

Ik meen, Mijnheer, U deze regelen te moeten opsturen om niet als eene onverschillige kunstzuster, door het openbaar te worden aangewezen.

Ik teeken mij hoogachtend en eerbiedig

Uw Ed. onderdanig
Weduwe VAN ACKERE,
Geb. MARIA DOOLAEGHE.

Diksmuide, 25 *Oktober* 1882.

Aan de deelnemers in het feestalbum werd door Mev. Bosboom den volgenden dankbrief in fac-simile, dat getrouw haar geschrift weergeeft, gezonden:

M,

“Onze wensch is vervuld. Uw zeventigste verjaardag is gewijd tot eene nationale gebeurtenis”, zoo sprak dr. J. Ten Brink in zijn slotwoord op het feest, dat mij den 16den September jl. was bereid en dat het “in waarheid een feest was, zooals men er in Nederland ter eere van een' levenden kunstenaar slechts zelden aanschouwde” (mr. Vosmaer) dank ik in de eerste plaats aan hen, die het plan daartoe ontwierpen, die er de uitvoering van leidden, en verder aan allen, die door hunne gaven en talenten het dus glansrijk hielpen verwezenlijken. Daarvoor bied ik u, die aan het album uwe zeer gewaardeerde medewerking hebt geschonken, of op eenige wijze uwe deelneming in de feestviering hebt betoond, en daardoor blijk hebt gegeven van uwe sympathie voor mijn werk en persoon, de betuiging van mijn oprechten dank en de verzekering, dat de herinnering aan dit eenig feest onuitwischbaar voor mij zal blijven gedurende mijne verdere levensdagen.’

Boekbeoordeeling

I.
In de Kempen, verhalen door Gustaaf Segers, leeraar bij 's rijks normaalschool te Lier. - Antwerpen, L. Dela Montagne, drukkeruitgever, 1882. - Prijs fr. 2.00.

De redactie van *De Vlaamsche Kunstbode* gaat waarachtig al te vrijpostig te werk, ten minste te mijnen opzichte, en ik kan haar daarvoor zeker geen kompliment maken. Welhoe! zonder te vragen of ik er al of niet lust in heb, zendt ze mij nu en dan een boekdeel te huis, om het aandachtig te lezen en er, zoohaast mogelijk, eene beoordeeling voor het tijdschrift van in te leveren. Dat is vast geene aangename taak welke mij wordt opgelegd, want de waarheid, - althans datgene wat ik denk de waarheid te zijn, - kwetst soms wel eens de al te gevoelige schrijvers, die men aan de critiek onderwerpt, en alzoo geraakt men met hen in onmin, in vijandschap zelfs, terwijl ik aan de vriendschap stellig de voorkeur geef.

Wat mag de reden zijn waarom de hoogergenoemde redactie er behagen schijnt in te scheppen, mij gedurig in mijn *dolce far niente* te komen storen? Zie, dat zou ik toch wel willen weten! Is het misschien omdat mijne vroeger zoo dichterlijke blonde lokken nu zoo zeer beginnen te vergrijzen, dat ik die zoogezegde haren van verstand niet dan met de uiterste moeite onder mijnen hoed kan verborgen houden? Iets wat mij gewis niet tot eere strekt. - Of denkt de redactie dat mijne veeljarige bevindingen in de republiek der Nederlandsche letteren mij best tot den post van oordeelveller in staat stellen? Hierop zou ik haar kunnen antwoorden, dat zij dan wezenlijk meer vertrouwen heeft in mijne bekwaamheid, dan ik zelve er in hebben kan.

Zou het wellicht zijn, omdat zij weet dat het niet in mijnen aard ligt, blindelings alles goed- of aftekeuren, en dat de staatkundige partij tot welke de schrijver behoort, door mij hoegenaamd niet in aanmerking wordt genomen; dat ik de

verdiensten waardeer van waar ze ook komen en de gebreken aanwijs waar ik ze aantref. - Bijaldien dit de reden zijn mocht waarom de redactie mij tot critikus heeft uitverkozen. ben ik er ten zeerste over gevleid; doch met dit alles wil de rol van oordeelveller mij evenwel niet toelachen: zij ziet er wat al te doctoraal uit, en dat ben ik niet, zelfs geen doctor *honoris causa.* Zeker spreek ik liefst een woord van lof uit over een pas verschenen werk dat mij wordt voorgelegd; maar wanneer het gevalt dat ik het noodig denk sommige voortbrengselen te moeten afkeuren, zouden de schrijvers er van, in eene booze luim, mij wel eens kunnen toevoegen, dat ik zelve al heel weinig van eenige beteekenis heb voortgebracht, eene bewering waarin ze wellicht niet teenemaal ongelijk zouden halen, wanneer de kwestie aan een bevoegden rechter onderworpen werd.

Dit alles rijpelijk overwogen, zou ik den mij opgedrongen last volgaarne van den hals willen schuiven; doch van eene andere zijde beschouwd, kan ik het niet van mij verkrijgen, onbeleefd te zijn jegens de heeren opstellers, die de uitgave van het tijdschrift van mijnen betreurden vriend Cosyn voortzetten. Er blijft mij dus niet anders over dan mij, zonder morren, gedwee aan mijn noodlot te onderwerpen.

Het boek, *In de Kempen*, mij thans ter beoordeeling gezonden, bevat de volgende verhalen: *Op de Landbouwschool, - Vlaming en Duitscher, - In den Bonten Os*, - *Twee Vrienden*, - *Matantje*, - *Onze Klok.* De schrijver, Gustaaf Segers, is geen nieuweling voor ons; drie jaren geleden gaf hij een boekdeel *Dorpsgeschiedenissen,* of beter gezegd volksverhalen in het licht. Dit zijn eerste werk droeg hij op aan zijnen voormaligen meester, den heer D. Sleeckx, welke in dit vak reeds zooveel verdienstelijks heeft geleverd, en wien hij tot voorbeeld heeft genomen. Inderdaad, in zijn tweeden bundel levert de heer Segers weer een zestal nieuwe volksverhalen, meest allen aan het Kempische dorpsleven ontleend. Wij achten het onnoodig hier elk verhaal afzonderlijk te ontleden; dit zou ons al te verre leiden. Wij bepalen ons dus met te zeggen dat de schrijver gemoedelijk vertelt; zijn stijl is eenvoudig, overeenkomstig met de onderwerpen die hij behandelt. Ook heeft de lezing, op weinige uitzonderingen na, dus schier over het algemeen, ons goed bevallen.

Jammer echter dat zijn boek niet geheel van onnatuurlijkheden is vrij te pleiten! Alzoo laat hij in het verhaal *Vlaming en Duitscher*, de moeder en de zuster van Rik Berthels - een boerenzoon van Winschoten, die daags nadien als miliciaan moet vertrekken - elk een liedje zingen, treurige liedjes wel is waar; maar toch *zingen.* Welnu, wij houden het er voor, dat er bij dergelijke omstandigheden meer neiging tot weenen dan tot zingen bestaat, vooral wanneer een zoon en broeder ter slachtbank wordt gezonden en men schier geene hoop koesteren mag hem ooit weer te zullen zìen, zooals dit in dien tijd maar al te dikwijls het geval was, want het verhaal verplaatst ons in het begin dezer eeuw, namelijk in 1809, en Rik moest ingelijfd worden bij de legerbenden van keizer Napoleon, die nog door sommigen, doch ten onrechte, de ‘Groote’ wordt genoemd.

Overigens heeft de heer Segers de meeste tijpen zijner boeren en boerinnen goed geteekend en men wordt spoedig gewaar dat hij met de zeden en gewoonten van het Kempische dorpsleven grondig bekend is; kortom, dat hij er als het ware is gewonnen en geboren. Het spijt ons des te meer dat wij hem denzelfden lof niet kunnen toezwaaien daar waar hij de dorpspastoors handelend laat optreden. Inderdaad, gansch zijn toon bewijst dat hij op de zwartrokken slecht, zeer slecht gemutst is; hij laat dan ook geene gelegenheid voorbijgaan om een of ander op hunne kap te vertellen.

In zijn eerste verhaaltje stelt hij den pastoor van Dalleghem voor, terwijl deze volop in den wijngaard des Heeren is verdwaald geraakt. Dit is voorwaar nog zoo geene erge doodzonde, want als wij, met de hand op het geweten, openbare belijdenis moesten afleggen, zouden wij allen, de schrijver - al is hij dan ook met een officieel ambt bekleed - er bij begrepen, moeten bekennen, dat het ons ook, in vroolijke oogenblikken, wel eens, en zelfs meer dan eens, gebeurd is, van het lekker druivensap een glaasje te veel te proeven!

In het laatste verhaal van het boek is er spraak van eenen eerwaarden heer, die eene erfenis heeft binnengepalmd. Dat is onbetwisbaar eene laakbare daad en verdient te worden gehekeld, ten minste als het feit gepleegd is zooals de heer Segers ons wil doen gelooven. Maar, rechtuit gesproken, wij mogen op zijn gezegde niet al te veel staat maken, want hij

vertelt waarlijk ongeloofbare dingen, onder ander van den pastoor van Winschoten. Deze, wel degelijk de zonderlingste van al de dorpspastoors die hij ons te aanschouwen geeft, komt op de kermisdagen in de danstent wandelen, en als hij er meisjes zonder vrijer op de bank vindt zitten, gaat hij onmiddellijk op zoek naar flinke boerenzoons, welke hij aanmaant om met haar te dansen!!! Hadde de schrijver een oogenblik de gezonde rede geraadpleegd, alvorens dit in zijn boek te laten drukken, hij zou weldra tot de overtuiging gekomen zijn, dat hij aan zijne lezers en lezeressen hier iets wilde dietsch maken, hetwelk nergens bestaan kan dan in zijne verbeelding. Met een woord, de dorpspastoors die hij ons afschildert, zijn echte pastoors *à la Béranger*, doch hooren in de Vlaamsche Kempen hoegenaamd niet te huis.

Een ander gebrek van het boek is dat het hier en daar door eenige zinstorende drukfeilen is ontsierd. Aldus lezen wij op bladzij 136: ‘Karel die drij jaren oud was, bestuurde de boerderij;’ wat verder wordt er gesproken van ‘vele zakken’ te doen. Dergelijke misstellingen zijn te betreuren, want het werk is overigens zeer schoon gedrukt, op stevig papier, met duidelijke letter en doet de persen van den heer Dela Montagne wezenlijk veel eer aan.

Antwerpen.
J. STAES.

II.
Fantazie en Leven. Gedichten door Adolf Beernaert. Gent, J. Vuylsteke. 184 blz. Prijs, fr. 2.50.

De dichter van *Fantazie en Leven* behoort stellig tot de vruchtbaarste uit Zuid-Nederland: binnen een tijdverloop van 5 jaren zagen van hem vier bundels het licht, namelijk: *De Taal des Harten* (1877), *Schetsen en Beelden* (1879), *Kunstdroomen* (1880) en *Fantazie en Leven* (1882). Zulke bedrijvigheid op letterkundig gebied verdient onze bewondering; want hoeveel anderen worden thans niet door de beslommeringen des levens aan allen geesterarbeid onttrokken, hoe menig veelbelovende zanger werd niet den mond gesnoerd door tijdsen andere omstandigheden.

Doch 't is hier de plaats niet daarover te jammeren; genieten wij veeleer wat Ad. Beernaert ons in zijne laatste gedichten aanbiedt.

Tusschen de 69 stukken, welke in dezen keurig gedrukten bundel voorkomen, treffen wij er aan van zeer verschillenden aard: beschrijvingen, dichterlijke tafereelen, elegiën, enz. Maar overal wordt door den dichter het goede en schoone gehuldigd, het slechte gelaakt. De levenswijsheid, welke uit menig gedicht tot ons spreekt, is kalm en gelaten, bemoedigend en opwekkend; zelfs door het zwarte duister heen doet de dichter een straal van hoop glinsteren, te midden van het zware lijden en de beproevingen spreken gelatenheid en moed.

Men ziet het, Adolf Beernaert begrijpt ten volle de roeping des dichters.

Den lezers van *De Vlaamsche Kunstbode* werd reeds het een en ander stukje uit *Fantazie en Leven* aangeboden. Volgaarne zouden wij ook in deze bespreking een viertal gedichten willen mededeelen, al ware het maar om den lezer een denkbeeld te geven van de verscheidenheid, welke wij bij den dichter aantreffen. Doch wij zouden waarlijk al te lang moeten worden. Derhalve bepalen wij ons met enkele dichtstukken aan te halen.

Als fijngeteekende tafereeltjes, welke ons het best bevielen, vermelden wij: *De Oude Nonkel, Een Tafereel* (genre Verhas), *Zuur en Zout*, *Des Werkmans Bruiloft,* waarin natuur en waarheid treffend zijn weergegeven. Onder de dichterlijke beschrijvingen troffen wij aan: *De Geheimen der Zee*, '*s Roosjes genezing*, *De Maan.* Stukken vol gevoel zijn: *Vaarwel*, (Tot mijne dochter Helena), *Oud zijn,* en andere.

Waar de dichter zijn hart lucht geeft om het slechte te geeselen, daar vindt hij krachtige klanken als in: *Eerbiedig 's Werkmans kind, Naturalismus en Zedeloosheid*; - waar hij de schoonheid huldigt, het goede en het ware verheft, de vrijheid bezingt, daar levert hij gedichten als *Idealismus*, *De huidige Dichters, Hoe kwam hel Lied, Genie en Vrijheid, Tot de Schim van Jan van Rijswijck,* enz.

Na al den lof, welken wij *Fantazie en Leven* hebben toegezwaaid, zal men misschien vragen, of daar ook niets te beknibbelen valt? Toch wel! Zoo wordt de zoetvloeiendheid wel hier en daar om het rijm opgeofferd. In het eerste stuk

van den bundel: *O, kon ik Dichten,* b.v. vinden wij het vers

O! kon 't ik lijk de Winter 't kan

alles behalve mooi.

Misschien zouden wij in enkele gedichten nog wel een foutje tegen de prosodie kunnen uitkippen, doch het lezen van Bernaerts poezie heeft ons zooveel genoegen verschaft, dat wij die taak liefst aan anderen willen overlaten.

FRANS DE GHENT.

III.
Charles Dickens' volledige werken. Volksuitgaaf aan 1-50 fr. per deel. Gent, Ad. Hoste.

Sedert onze laatste bespreking dezer goedkoope uitgave hebben het licht gezien: *Maarten Chuzzlewitt*, 3 deelen, en *Olivier Twist*, 2 deelen.

De werken van Charles Dickens verouderen niet. Zij behooren tot de goede boeken welke men, na ze eens gelezen te hebben, met gretigheid weder ter hand neemt, en met even veel genoegen herleest. De goede, gezonde strekking dezer boeken kan niet in twijfel getrokken worden. Hetzij Dickens, in zijne getrouwe schetsen der Engelsche samenleving, de aanstootelijkste misdaden hekelt, of de verhevenste deugden ophemelt, altijd blijft hij boeiend en leerend tevens. Hij schrijft om het hert des menschen beter te maken, en met dat doel stelt hij hartroerende tooneelen nevens vreeselijke, afschuwbarende toestanden, en dit alles kleedt hij in op zijne eenige, eigenaardige wijze, vol humor, vol opmerkensgeest. Charles Dickens kent het menschelijk hart tot in zijne minste plooien: dit bewijst hij in elk zijner werken, waarin hij de boosheid bestrijdt, den zwakke of verdrukte tegen de grooten of verdrukkers verdedigt en oprechte broederliefde huldigt. Geen wonder derhalve dat deze Engelsche humorist wereldberoemd is.

Onnoodig is het dan ook de uitgaveder *Volledige werken* van Dickens verder aan te bevelen. Goedkoope en goede waar prijst zich zelve. Dit laatste zij gezegd voor hen, die met

deze flinke boekdeelen nog geene kennis hebben gemaakt. In de eerste reeks zagen het licht: *Nikolaas Nickleby*, 3 deelen, *Samuël Pick-Wick*, 2 deelen, *Nellij*, 2 deelen, *Maarten Chuzzlewitt*, 3 deelen, en *Olivier Twist,* 2 deelen, te zamen 12 boeken, elk met eene plaat versierd.

De stoffelijke verzorging laat niets te wenschen: goed papier, duidelijke letter, nette uitvoering, ziedaar wat deze uitgave nog meer aanbeveelt. Zal de uitgever op deze reeks van Dickens werken nu eene tweede laten volgen? Wij hopen het volgaarne en drukken den wensch uit, dat hem de ondersteuning van het lezend publiek ruimschoots ten deele valle.

FRANS DE GHENT.

Noord-Nederlandsche leestafel.

Ik heb in langen tijd niet gesproken over de voortbrengselen onzer Noord-Nederlandsche pers. De redenen waarom ik zoo lang het stilzwijgen bewaarde zijn van geheel bijzonderen aard en zonder eenig belang voor uwe lezers. Ook nu nog heb ik weinig nieuwe werken te bespreken.

Het was eene zeer goede gedachte van den heer Pyttersen, uitgever te Sneek, om de *Dramatische Werken van Rosier Faassen* in een nieuw en zeer aangenaam gewaad uit te geven.

Rosier Faassen is een goede bekende voor allen die aan Tooneelspeelkunst doen, en wij zouden dus met deze vermelding kunnen volstaan, gedachtig aan het spreekwoord ‘Goede wijn behoeft geen krans’. Er zullen evenwel onder uwe lezers eenige zijn, die de geestesvoortbrengselen van den bekenden auteur niet kennen en voor dezen kan eene kleine bespreking niet onwelkom zijn.

De eerste aflevering, die voor mij ligt, bevat twee tooneelstukken, ‘Manus de Snorder’ en ‘De Werkstaking’.

Manus is van een welgestelden rijtuigverhuurder *Snorder*[1] geworden. Misbruik van sterken drank en verkeerde raadgevingen van een gewezen deelgenoot in de zaak hebben hem zoo ver gebracht; en nu staat de nijpendste armoede aan de deur. Alle goede gevoelen zijn echter

(1) Men noemt in Holland *Snorder* een persoon die, eigenaar van vigilante en paard, vrachtjes rijdt, een *cocher de place* die voor eigene rekening rijdt. Men geeft den naam van *snor* aan diligences, die een geregeld reizigers- en goederenvervoer doen.

niet bij den man uitgedoofd. De doctor zegt dat zijne vrouw krank is geworden door verdriet en ontberingen. De nood is hoog gestegen; de man verdrinkt wat hij verdient, en de arbeid van de dochter kan niet in de behoeften voorzien. Geen wonder dat men verscheidene weken huishuur schuldig is.

De woorden van den doctor hebben den man echter tot inkeer gebracht. Hij verkoopt zijn getrouw paard, den ouden bruin en zijne vigilante, ten einde den huisbaas te vreden te stellen en zijne zieke vrouw versterkende middelen te kunnen geven. Deze daad is te prijzenswaardiger daar Manus den vorigen avond, als hij een heer van den Haag naar Delft heeft gebracht, eene portefeuille heeft gevonden met eene aanzienlijke som gelds. Maar Manus heeft, niettegenstaande zijne verslaafdheid aan den drank, een eerlijk hart; hij doet de portefeuille door Hendrik Van Eyk, de pretendent naar de hand van Lotje, Manus dochter, naar de politie brengen. Manus zal nu als knecht bij een rijtuigverhuurder gaan dienen. Een dubbele strijd moet hij strijden, want door knecht te worden gaat hij een sport lager op de maatschappelijke ladder, en moet er dus tegen den hoogmoed gestreden worden; maar niet minder zwaar is de strijd tegen de jeneverflesch. Toch behaalt Manus, niet zonder moeite, de overwinning op hoogmoed en overdaad.

De belooning blijft niet uit. De vroegere deelgenoot van den *snorder* heeft te Brussel goede zaken gedaan, en heeft stervende zijn schoonzoon gelast Manus op te zoeken en hem schadeloos te stellen voor het hem aangedaan onrecht. Deze, dezelfde persoon die de portefeuille in het rijtuig van Manus had verloren, brengt 5000 gulden in het beproefde huisgezin. Alles komt nu ten beste, Lotje trouwt met Hen drik - dat kon al niet anders - en het beproefde gezin gaat gelukkige dagen te gemoet.

Op dit eenvoudig thema heeft Faassen een allerliefst stuk gemaak Dat is gezonde, eerlijke tooneellitteratuur. De karakters zijn meesterlijk geteekend, de strekking, de moraal zijn goed, de vorm is onberispelijk. Rosier Faassen verstaat de moeielijke kunst om met een zestal personen en een eenvoudig *canevas*, een boeiend, aangrijpend en leerrijk tooneelwerk te leveren.

Het zelfde kan gezegd worden van de *Werkstaking;* ook hier heeft de schrijver met weinig gegevens veel effect weten voort te brengen.

Wij kunnen de uitgave van den heer Pyttersen, die zeer net en sierlijk is, aanbevelen, niet alleen aan beoefenaars der dramatische kunst, maar aan allen die goede lectuur op prijs stellen.

Van het treurspel *Andreas, prins van Hongarije* (uitgave van Laurens van Hulst te Kampen) kunnen wij niet hetzelfde zeggen. De moreele strekking van het werk is slecht. Het is een treurspel in den trant der fransche dramas. Andreas, gehuwd met Johanna van Napels,

slaat het oog op Fida Moselli, de vrouw van het opperhoofd der Napelsche politie. Overspel van den kant van Andreas; overspel van den kant van Fida. De schrijver kleedt zijn spel zoo in, dat de beide overspelers de helden van het verhaal, de goede, onschuldige personen zijn, door een ongelukkig noodlot aan echtgenooten verbonden, voor wie zij weinig of geen liefde gevoelen. Alle sympathie is voor de misdadigen. De beleedigde Johanna, de bedrogen Bracrio Nero, worden onder zwarte of sombere kleuren voorgesteld. Geheel en al de Fransche school. Sympathie en medelijden voor de echtbrekers, verguizing en een spotlach voor de bedrogene en miskende echtgenooten. Wij hopen, voor de eer van het degelijke Vlaamsche en Nederlandsche karakter, dat deze school geen leerlingen in Nederland zal vormen.

Ofschoon niet den vloeienden vorm en de meesterlijke inkleeding bezittende, die wij bij Rosier Faassen bewonderd hebben, is ‘Andreas’ niet zonder eenige letterkundige verdienste. Wanneer de talrijke personagiën die in dit stuk een rol te spelen hebben, zich goed van hunne taak kwijten, zal het effekt voorzeker niet onbelangrijk zijn. Een goed geanimeerd spel zal de hier en daar voorkomende stroefheden onopgemerkt laten. Een opdracht aan Hendrik Conscience, waarin de schrijver zijne theorie over dramatische kunst uiteen zet, gaat het treurspel vooraf.

Wij zien uit deze opdracht dat de jury (bestaande uit de heeren Conscience, Hiel, Stroobant, Van Beers en Heremans) ‘eene bijzonder gunstige beoordeeling dezer dramatische bewerking aan den Belgischen minister heeft overgebracht, hem verzekerende dat dit drama (dus geen treurspel?) de aanmoediging van Staatswege alleszins waardig was’.

Nu ik dit lees, ben ik bijna beschaamd van een ander gevoelen te zijn dan die heeren; maar wanneer men behalve eenige letterkundige verdienste bij tooneelwerken ook eene veredelende en zedelijke strekking verwacht, dan twijfelen wij er aan of stukken van het gehalte als het besprokene wel aanbeveling, laat staan eene aanmoediging van staatswege verdienen.

Misschien ben ik wel wat achterlijk en hebben die heeren toch nog gelijk.

Dezelfde uitgever Laurens van Hulst te Kampen, heeft onder den titel ‘Groeien en Bloeien’ gedichtjes voor huis en school door D. de Bruin jr., een bundeltje allerliefste versjes voor kinderen uitgegeven. Al zijn nu ook alle versjes niet even aardig, - en waar vindt men onder het goede niet het betere? - in het algemeen voldoen zij ons zeer wel, omdat de schrijver er zoo goed den kindertoon heeft gevat. Zij zijn kinderlijk zonder kinderachtig te zijn. Wij kunnen aan de begeerte niet weerstaan om aan het bundeltje een paar lieve versjes te ontleenen, getiteld: *Meiregen.*

Het regent in Mei, ja, het regent in Mei!
Nu gauw onze kopjes maar bloot!
Wij zingen te zamen een liedjen er bij!
De regen in Mei maakt ons groot.

De regen in Mei, ja, de regen in Mei,
Hij kleurt onze wangetjes rood,
Hij maakt ons zoo frisch en hij stemt ons zoo blij!
De regen in Mei maakt ons groot.

Men zou iets aan kunnen voeren tegen dat rijmen van *ij* op *ei*; men zou nog een paar andere feilen tegen de prosodie in het boekje kunnen aanhalen, maar de kinderen zullen het daarom niet te minder lief hebben.

De heer G.J. Thieme te Arnhem heeft ons eene proeve gezonden van zijne *Photozincographie.* Wij hebben zelden iets fraaiers en beters in dit vak gezien. Hetzij men eene reproductie in natuurlijke grootte, of wel eene verkleining of vergrooting van eene plaat ziet, overal merkt men dezelfde zuiverheid en scherpte van teekening en lijnen op, overal bespeurt men dezelfde meesterlijke weergave van het oorspronkelijke.

Deze betrekkelijk nieuwe methode is geroepen om groote diensten te bewijzen bij het illustreeren van boekwerken, en de werkhuizen van den heer Thieme kunnen waarlijk zonder schroom de vergelijking doorstaan met wat het buitenland het best op dit gebied oplevert.

A.N. BATAVUS.

Kroniek.

Tooneel- en letterkunde.

- In den schoot der Volksmaatschappij de *Veldbloem*, te Brussel, is er eene afdeeling gesticht onder den titel: *Grievencomiteit.* - Het zal zich moeten gelasten met het verzamelen aller feiten in strijd met de Vlaamsche taalwetten; het zal ze aan het hooger bestuur bekend maken en ook de gegrondheid der Vlaamsche grieven van allen aard doen uitschijnen en er door alle mogelijke middelen de volledige verdwijning van bewerken.

Het comiteit richt zich tot alle oprechte Vlamingen en Vlaamschgezinde kringen en verzoekt ze hem alle mogelijke inlichtingen over het slecht of wel niet uitvoeren der voor-

noemde wetten te willen toesturen. Het rekent ook op de krachtige medehulp van alle Vlaamsche dagbladschrijvers en vraagt hun om tot het kleinste feit in strijd met de wetsbepalingen te willen verkondigen.

- Op Zondag, 8 October l l. is op het kerkhof te Deurne bij Antwerpen de gedenksteen onthuld, opgericht aan Edmond van Herendael, eenen der medestichters van dit tijdschrift, en overtuigden Vlaming. Vier redevoeringen werden te dezer gelegenheid uitgesproken, namelijk door G. Schoiers, namens de commissie: door H. Claes, namens den *Nederduitschen Bond*, door H. Kennes, namens het *Vlaamsche Volk* en door J. Vanden Oever, in naam der vereeniging *Jan Frans Willems.* Het gedenkteeken is in blauwen steen vervaardigd door Van Elsen en prijkt met het medaljon van den afgestorvene door L. De Vriendt.

- Vòòr eenige dagen is bij de firma Broese & Cie te Breda verschenen het verslag van de ‘Handelingen van het XVIIIe Nederlandsch taal- en letterkundig congres, gehouden te Breda den 31 Augustus, 1, 2 en 3 September 1881.’

Als men bedenkt, dat van vroegere congressen de verslagen eerst na jaren verschenen en van sommige de verslagen zelfs nog altijd ontbreken, dan mag men het bestuur van het jongste Bredasche Congres inderdaad geluk wenschen, dat het zich reeds na verloop van ruim een jaar in staat zag gesteld de Handelingen daarvan in druk aan te bieden. Met de samenstelling van het verslag was belast de heer J. Duparc jr., letterkundige te Breda, een der beide secretarissen van het Congres, aan wiens ijver en talenten de zoo spoedige uitgave van het belangrijke verslag dus wel in de eerste plaats is te danken.

- Bij H.C.A. Thieme te Nijmegen zal binnenkort verschijnen een nieuw geïllustreerd tijdschrift, uitsluitend aan letteren en kunst gewijd en bestemd voor Nederland, België en Noord-Duitschland (Platduitsch). Het zal getiteld zijn: ‘Het album’ en onder redactie staan van den heer J. Hendrik Van Balen, oud redacteur van het *Nederlandsch Magazijn*, terwijl een aantal letterkundigen zullen medewerken.

- Weldra zal een werk in het licht worden gegeven, dat zoowel voor Nederlandsche als Duitsche taalgeleerdheid van groot belang is te achten. De titel luidt: ‘Briefe von Jakob

Grimm an Hendrik Wilhelm Tydeman, mit einem Anhang und Anmerkungen herausgegeben von dr. Alexander Reifferscheid, o. Professor der deutschen Philologie zu Greifswald.' Het boek is opgedragen aan de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde, welke de eigenares is der kostbare stukken, die hier voor het eerst het licht zullen zien en die een welkome bijdrage vormen voor de geschiedenis der Duitsch-Nederlandsche studiën in het eerste derde deel dezer eeuw. Bij deze briefwisseling zijn gevoegd twee brieven van Jacob Grimm aan mr. Willem Bilderdijk, alsmede brieven van Wilhelm Grimm, den broeder van Jacob, van Hoffmann von Fallersleben en Ch. De Villers aan H.W. Tydeman.

- Te New-York werd op 6 October eene vergadering van Nederlanders gehouden om eene vereeniging ter beoefening der welsprekendheid en instandhouding der Nederlandsche taal te stichten. De volgende heeren werden bij acclamati, tot bestuurleden gekozen: L. Hofstee Deelman, president X. Lipman, vice-president, V. Raken, secretaris, J. Keller, penningmeester, Wm. Voetelink, J. Baans en V. Raken, commissarissen. Den heeren Deelman, Baans en Raken werd opgedragen een reglement te ontwerpen en dat op de eerstvolgende vergadering ter goedkeuring voor te leggen. Ter eere der nagedachtenis van een der beroemdste Nederlandsche dichters werd besloten om de nieuwe vereeniging den naam Joost van den Vondel te geven.

Aldus lezen wij in de *Telegraaf* van Paterson.

- De heer L. Bouwmeester, tooneelspeler te Amsterdam, zond eenige dagen geleden den heer A.C. Loffelt, tooneelcriticus van het *Vaderland*, een briefje. 't Was een briefje, gelijk minder beschaafde tooneelspelers plegen te zenden aan tooneelreferenten, door wie zij zich miskend wanen. Er was slechts dit verschil, dat die miskende geniën hun naam meestal verzwijgen, en de heer Bouwmeester ruiterlijk den zijnen noemde. 't Feit was echter te onbeduidend om er bij stil te staan; en welkom was deze bijdrage tot 's heeren Bouwmeester's manieren en wellevendheid zeker niemand. Thans evenwel kan wat beters worden gemeld aangaande dien uitnemenden tooneelspeler. Eene briefwisseling - de heer Loffelt deelt het in 't *Vaderland* mede - had tot uitslag

‘dat de heer Bouwmeester den moed had ongelijk te erkennen, en inzag, dat wanneer zijn spel door omstandigheden buiten hem soms niet is wat het zijn moet en, dank zijn talent, zijn kan, de criticus, die omstandigheden niet kennende, het recht heeft een hard oordeel te vellen over dat spel,’ en hij verzocht den heer L. voort te gaan zijn spel zoo streng mogelijk te beoordeelen. Terecht schrijft de heer L. dat, nu dit onweer heeft uitgewoed, de verstandhouding tusschen hem en den heer B. beter zal zijn dan zij ooit geweest is. De correspondentie deed de briefkaart vergeven, en een ridderlijke strijd leert partijen elkander waardeeren.

Beeldende kunsten.

- In de driejaarlijksche tentoonstelling van Antwerpen is, behalve aan de schilders en beeldhouwers wier namen wij hebben medegedeeld, ook eene gouden medalie toegekend aan E.F. Leemans, kunstschilder te Antwerpen.

Voor het Muzeum van Antwerpen werden 14 schilderijen en 1 beeldhouwwerk aangekocht. Voor de tombola kocht men 47 schilderstukken, 1 waterverfschildering, 14 gravuren en 9 beeldhouwwerken aan. Door bijzonderen zijn 121 schilderijen, 5 aquarellen en 7 beeldhouwwerken aangekocht geworden.

- De heer H. Langerock, een Gentsche schilder die te Parijs woont, is door den prins van Wallis tegelijk met andere schilders gelast om eenen panorama te schilderen, verbeeldende den slag van Tel-el-Kebir. Deze artisten zijn naar Egypte vertrokken, waar zij ter plaats zelve zichten zullen nemen. Zij zullen het werk te Brussel komen voltooien. De heer H. Langerock heeft den panorama van Nizza geschilderd, dien men zegt een meesterstuk te zijn.

Toonkunde.

- Het nieuwe toonwerk van den componist Richard Hol, *de Noordpool* is, op 13 November te Utrecht onder zijne directie uitgevoerd door de afdeeling der Maatschappij ter bevordering der Toonkunst, de Utrechtsche mannenzangvereeniging, benevens solisten en liefhebbers.

De heer Richard Hol heeft drie Nederlandsche gedichten op muziek gezet, *De liefste komt*, van mr. N.C. Van Hall, *Serenade*, uit het gedicht ‘Een liefde in het Zuiden’, van Fiore della Neve, en *Op den vroegen dag*, van Frisius. De compositie is aan Prinses Hendrik opgedragen. De liederen zijn

gezet voor een middenstem, met pianobegeleiding en zeer net uitgegeven door Albert Roothaan te Amsterdam.

- De heer Ed. De Hartog, medelid der commissie voor de afdeeling kunst en wetenschap der internationale tentoonstelling te Amsterdam, heeft aan het centraal comiteit een voorstel gedaan over de afdeeling muziek. Dat voorstel omvat: Een tentoonstelling van muziek en muziekstukken, partìturen (gedrukt of geschreven) van opera's, oratoriën, cantates, kerkmuziek, symphonische orkeststukken en kamermuziek; voorts wetenschappelijke werken over geschiedenis van de muziek en de letterkunde; autografen, brieven en portretten van beroemde tooneelkunstenaars; oude en nieuwere instrumenten. Vier nationale muziekfeesten met koor en orkest, in Augustus, September en October te Amsterdam te houden: nl. een Nederlandsch, een Duitsch, een Fransch en een Belgisch. Een international congres voor muziek, in September te Amsterdam te houden, en een voordracht over muziek.

In verband met het voorstel van den heer Ed. De Hartog verdient de wensch van de Parijsche ‘Ménestrel’ te worden vermeld, dat bij gelegenheid van de tentoonstelling te Amsterdam een conferentie zal worden gehouden over den muzikalen eigendom. Behalve Amerika eerbiedigen alle landen dien, terwijl Holland zich niet stoort aan het internationaal recht, en Fransche muziekstukken nadrukt.

Sterfgeval.

- De Nederlandsche kunst heeft een gevoelig verlies geleden door het overlijden van den beroemden marineschilder Hermanus Koekkoek Sr.. lid der Koninklijke Academie van beeldende kunsten enz., in den ouderdom van 67 jaren. H. Koekkoek was de jongste der drie zonen van den zeeschilder I.H. Koekkoek, en werd in het jaar 1815 te Middelburg geboren. Zijne stukken kenmerken zich door een natuurlijkheid van kleur en een juistheid van teekening, die doen denken aan het werk van zijnen oudsten broeder, den mede zoo beroemden landschapschilder, B.C. Koekkoek. Geen wonder dan ook, dat zijne schilderijen zoowel in den vreemde als in ons eigen land op hoogen prijs worden gesteld. Eene langdurige ongesteldheid maakte een einde aan dit voor de Nederlandsche kunst zoo verdienstelijke leven.

Consciencefeest.

- De commissie van de Consciencefeest, na rekening van hare werkzaamheden te hebben gegeven, is ontbonden. De geheele ontvangst bedroeg 26,883.79 fr., terwijl de uitgaven 24,823.44 fr. beliepen. Met het overschot van 20 60.35 fr. zal een *Feest-Album* worden uitgegeven, dat een verslag zal bevatten van alles, wat betrekking heeft op de plechtige huldebetooging van verleden jaar. De commissie, met de verzorging dezer uitgave belast, bestaat uit de heeren Coremans, De Potter, Gondry, Stroobant, Van der Cruyssen en Van Driessche. Er is verder besloten dat al de geschrevene stukken betreffende het Consciencefeest, zooals inschrijvingslijsten, verslagen, briefwisseling, enz., zullen neergelegd worden in de openbare bibliotheek van Antwerpen, Conscience's geboortestad.

Nieuwe uitgaven.

In onze Vlaamsche gewesten. Politieke schetsen door W.G.E. Walter (Virginie Loveling) Tweede uitgave. (N^{r} 100 van het Willemsfonds, In-8° 130 blz. fr. 1.25.
Wettelijke bepalingen wegens het gebruik en onderwijs der Nederlandsche taal in Belgie. (Uitgave n^{r} 99 van het Willemsfonds). In-8°, 64 blz. fr. 0.50.
Bernard van Silly, dramatische schets in 1 bedrijf, door Emie Callant. In-8°, 16 blz Gent, bij den schrijver Vlasstraat, 5. fr. 0.50.
Tienden van den Oogst. Gedichten van M. Coens. Roeselare, De Seyn-Verhougstraete. In-8° 392 blz. fr. 3.75.
Over Reinaert de Vos. Uit de nagelaten prozawerken van Prudens Van Duyse, in 't licht gegeven door Florimond Van Duyse. Roeselare, De Seyn-Verhougstraete In-8°, 24 blz. fr. 0.50.
Een Handdruk aan Vrienden, door P.P. De Nijs. Ieperen, K. De Weerdt. In-8° 104 blz. (Bijvoegsel aan het tijdschrift *De Volksschool*).
De Wijze Bult, boertige alleenspraak met zang; *De Lijnvisscher,* idem; *Jaloezij,* idem; *Boerenpolitiek.* idem. alle vier door Sax. (Woorden en muziek). Brugge, G. Vlietinck en Cie. Prijs van elk stukje. fr. 1.00.

Aangekondigd.

Uit het Leven van ons Volk, een novellenbundel door Teirlinck-Stijns, Roeselare, De Seyn Verhougstraete. Prijs, bij inschrijving, 2.25 fr.
- *Een zonderling man,* novelle door Emiel Callant. Gent, bij den schrijver. Prijs: 0.50 fr.

In de volksbuurt.
(Fragment).

I.

Het is Zaterdagnamiddag.

Zaagt gij ooit eene buurt in de volkrijke wijken eener stad. Zoo niet, Mevrouw, dan wilden wij u wel verzoeken voor een oogenblik uwe drukke bezigheden te laten rusten en ons te volgen.

Zie, wij staan voor het *Hooghuis.*

Waarlijk, het verdient zijnen naam, dat gebouw van drij verdiepen, vooral omdat de andere huizen der buurt zoo laag zijn. Links is een smalle, lange gang, welke, ondanks het hevige zonnelicht daarbuiten, nog half donker is. Daar gaan wij binnen. Die opening rechts verbergt den bijkans steilen trap, welke naar de verschillende woningen van het *Hooghuis* leidt. Maar daar boven moeten wij niet zijn.

Wij gaan den langen gang door en komen in het zoogezegde *poortje.*(1) Hoort gij reeds het leven, dat daarbinnen gemaakt wordt?

Zie, wij bevinden ons op eene langwerpige plaats, welker linkerkant met een twaalftal huizekens bezet is.

Deins niet terug, Mevrouw, voor het gerucht dat hier uw oor treft. Het is het jonge leven, dat zich openbaart in al zijne frischheid, in al zijne natuurlijkheid.

Een prettige groep van jongens en meisjes woelt hier als jonge wilden doorheen; 't is een aanblik, waaraan uw oog niet gewoon is. Och, Mevrouw, konden wij u de portretten van die jeugdige snaken op het papier tooveren, wie weet zouden zij de vervelende, de doodende eentonigheid van uwe speelkamer niet verdrijven, en over de bleeke wangen van uwen ‘jongen heer’, zooals gij uw zoontje gelieft te noemen, eenen blos van levenslust en gezondheid verspreiden.

't Is waar, ze zouden een gek figuur maken op die kamer,

(1) *Poortje.* - Verzameling van werkmanswoningen, in volkrijke buurten achteraan de straat gelegen. Sommige *poortjes* hebben afzonderlijke namen, zooals het *Hooghuis, Batavia*, enz.

waar alles zoo ordelijk op zijne plaats is en blijft. Onze jeugd is niet gewoon te zitten: ze loopt in het rond, maakt bokkensprongen, en, wie weet, ze zou wel eens de tafel uwer speelkamer voor eene boot, en uwe stoelen voor paardjes gebruiken.

Daarbij, ge zoudt u moeilijk kunnen gewennen aan die koppen met kort gesneden haar, gij, die zoo gaarne uwe vingeren door de kroezellokken van uw zoontje laat glijden; gij zoudt boos worden wanneer die groote, opene kijkers u onbeschroomd aankeken, gij, die eerbied en onderdanigheid in eenen terneergeslagen blik zoekt; gij zoudt foei! zeggen bij het zicht van eenen elleboog of eene knie, die onbeschaamd door eene kiel- of broekpijp komt gluren; en voorzeker zoudt gij uwe dood halen wanneer gij met ‘onze jeugd’ op visite moest gaan, onze jeugd, die niet houdt van stijfheid en zoogenoemde welgemanierdheid, en die liever in de opene, gezonde lucht met kaatsbal of vlieger rondloopt, dan zich in uwe *salons* te laten bewonderen en er zich te vervelen.

Laat het u dus niet verwonderen, Mevrouw, dat wij zoo ingenomen zijn met het gejoel en het geschater, met het levenslustig spel en de wilde uitgelatenheid van de jongens uit het *Hooghuis.*

Maar zie, van een der laatste huisjes van het *poortje* wordt de deur geopend en daar vertoont zich een klein meisje met bloot hoofd; zij is gedoscht in een katoenen jakje met zwarte bollekens en een rokje van dezelfde stof.

Dat is Trientje, de dochter van Tone de *Kladpotter.*[1]

Voor een meisje uit de volksklas ziet zij er waarlijk niet onaardig uit. Het eenigszins bleeke gelaat, lichtelijk door de zon bruin gekleurd, misstaat haar niet, want daar fonkelen twee groote zwarte oogen in, die voorzeker in het kopje van een rijkemanskind niet zouden misplaatst wezen, en die de spiegels zijn van eenen vluggen geest, van een goed hart en van eene reine ziel.

En braaf is ze, het arme meisje; de vreugd harer ouders, het vriendinnetje van geheel de buurt. In het leeren heeft zij geene gelijke in de school, en naaien, breien en stoppen kan zij reeds als de beste.

(1) *Kladpotter.* - Kladschilder, huisschilder.

Nu zij de groep spelende kinderen voorbijgaat, wordt zij door menigen minzamen mond toegesproken, die haar uitnoodigt aan het spel deel te nemen; maar zij kan niet, zij moet voort.

‘Waar gaat gij naar toe?’ vraagt een jongen uit den hoop, terwijl hij haar nader treedt.

‘Bij Gust den kuiper’, geeft zij voor antwoord; ‘zijne vrouw heeft mij verzocht dezen achternoen bij haar wat te komen naaien.’

‘Wacht een beetje, ik moet er ook naar toe’, antwoordt Petrus; - want het is de zoon van Cies den spinner, die Trientje den weg heeft versperd.

Doch zij spoedt zich voort en is reeds den langen gang ingeloopen, welke het poortje van de straat scheidt. Petrus neemt zijne marbels op, laat de vragen zijner makkers onbeantwoord, en, om den weg te verkorten, springt hij over den lagen muur en komt in den tuin van den kuiper te recht.

Schier op hetzelfde oogenblik treden het meisje en de jongen de groote kamer van het ouderwetsche huis binnen.

Behalve Jan Daems, de baas uit de herberg *De Kloefkapper,*[1] was er stellig geen braver vent in heel de buurt dan Gust de kuiper: onvermoeid in het werken, vijand van dronkenschap en een hart van goud, - wat kon men meer in eenen mensch verlangen?

En zoo was Gust.

Maar - en dat was het eenige, dat zijn leven vergalde - hij kende geene letter zoo groot als een huis. Hij was de oudste van een talrijk gezin geweest, had vroeg zijnen vader verloren en was van jongs af aan verplicht geweest voor zijne kleine broeders en zusters te werken. Daarbij in zijnen jongen tijd werd er zooveel niet gedaan als tegenwoordig voor het onderwijs der werkende klas, en zoo kwam het, dat Gust de kuiper ongeleerd was gebleven.

Toen hij trouwde, had hij gezworen zijne kinderen, ten koste van alles, eene goede opvoeding te geven, en dien plechtigen eed had hij gehouden. Doch, wie doorgrondt de raads-

(1) *Kloefkapper.* - Klompmaker.

besluiten van God? Eén voor één waren hem vier zijner vijf kinderen door den dood ontnomen geworden, en pas een jaar geleden had hij ook zijnen oudsten zoon, eenen jongen, die zoo goed leerde, ten grave gedragen.

‘Zoo, alle twee in eens!’ sprak hij vroolijk, eventjes van zijnen arbeid opziende. ‘Hebt gij reeds uw werk voor den meester gemaakt, Petrus?’

Dat was, sedert drie maanden, onveranderlijk de eerste vraag, welke de kuiper den jongen toestuurde, telkens deze den voet binnen zette. Dat was ook de eenigste voorwaarde geweest, waarop hij den jongen had aangenomen, om na den schooltijd bij hem wat te komen werken en eenige centen te verdienen.

Op het bevestigend antwoord, dat hij kreeg, ging Gust verder:

‘Dat is goed, Petrus. Ik verwachtte ook van u niets anders. Komaan, zeg mij nu eens, wat gij dezen morgen in de school geleerd hebt.’

De zoon van den spinner kweet zich met genoegen van deze taak; want hij zag den kuiper gaarne, ja, bijkans liever dan zijnen vader. Hier mocht hij zijn hart openen; hier werd hij aangemoedigd en liefderijk toegesproken. Te huis, daarentegen, stelde niemand belang in wat hij in de school leerde, niemand vroeg hem iets, vriendelijkheid was daar onbekend. Kon het anders dat hij Gust als eenen vader beminde?

‘Hoe gelukkig zijt gij, Petrus, dat gij leeren moogt!’ sprak de kuiper, toen de jongen opgehouden had. ‘Ik weet niet, wat ik zou willen geven om zooveel te weten als gij. Maar het geluk van naar school te gaan heb ik nooit gekend. Maak dus maar goed gebruik van uwen tijd; geleerd zijn komt altijd te pas!’

‘Ja, baas,’ luidde het antwoord; ‘doch het zal niet lang meer mogen duren. Vader heeft dezen noen nog gezegd, dat het na de prijsdeeling gedaan is; dat ik naar de fabriek moet.’

‘Wat, naar de fabriek!’ sprak daarop de kuiper driftig. ‘Dat zullen wij eens zien!’

De man bemerkte echter spoedig, dat hij te ver ging; hij had vergeten, dat Petrus zijn zoon niet was. Ook zegde hij, een oogenblik nadien, op meer kalmen toon:

‘Uw vader is natuurlijk meester. Doch ik hoop wel, dat

het zoo ver nog niet zal komen; daar belast ik mij mede. Zorg maar intusschen dat gij te huis altijd gehoorzaam zijt. Op tijd en stond zal ik uwen vader wel eens tusschen vier oogen spreken, en hem doen verstaan, dat de geleerdheid een schat is.'

'O, mocht gij in uw voornemen gelukken!' antwoordde de knaap opgetogen. 'Maar ik vrees,' ging hij schier moedeloos verder, 'dat al uwe moeite voor niet zal zijn. Dezen noen nog zegde vader dat ik een luiaard was, dat ik niet wilde werken, dat ik hem nu al lang genoeg opgeëten had.'

'Zoo, heeft uw vader dat gezegd? Nu, wij zullen er voor vandaag niet meer aan denken. Ziehier, zaag deze plank eens in twee, dan zal ik u straks nog wat andere bezigheid geven!'

Maar het werken van den jongen duurde niet lang. Al dadelijk kwam Gust met een boek voor den dag, dat hij hem zonder spreken in de hand stopte; en Petrus, die bij ondervinding wist wat zulks beteekende, begon luidop de reisbeschrijving te lezen, welke de kuiper zoo gaarne hoorde.

Intusschen was Trientje naar boven gegaan bij de vrouw van Gust, die haar dagelijks eenig werk bezorgde.

Tone, die zijn huis vol kinderen had, en met zijnen stiel van *kladpotter* niet al te veel verdiende, had er in toegestemd zijne oudste dochter nog een jaar op school te houden, omdat de meesteres had gezegd, dat zij stellig de eerste van al de leerlingen zou geworden zijn. De man meende het goed met zijne kinderen; hij legde zich zelven menige ontbering op, om hun het noodige onderwijs te laten geven. Doch, waar zooveel eters aan tafel zitten, daar kost het voedsel geld. Ook was het eerste gedacht van Tone geweest zijn Trientje te laten werken.

'Laat ze naar de fabriek gaan,' had eene buurvrouw hem gezegd; 'daar zal zij van den eersten dag geld verdienen!'

'Naar de fabriek?' had Tone wrevelig ten antwoord gegeven: 'Wat zegt ge, naar de fabriek? Ik zou veel liever mijne nagels van mijne vingeren werken en maar eenmaal daags eten, dan mijn meisje naar de fabriek te laten gaan. Als wij goede vrienden willen blijven, spreek mij dan in Gods naam daar niet meer van! Eene vrouw, die op de fabriek werkt, is het beklagen waardigste schepsel, dat op de aarde leeft. Ik zag ze liever de straat vagen; dan ten minste is ze nog in de opene lucht!'

En daarop was Tone bij de schooljuffrouw gegaan om raad.

Deze had Trientje zelve eerst wat werk gegeven en haar later bij Monika van den kuiper gezonden, die zoo bijzonder bij de hand was voor alle naaiwerk. En zoo kwam het dat Trientje elken avond en iederen zaterdag namiddag, als het geene school was, in het huis van Gust kwam naaien en geld verdienen.

Als de avond inviel, dan kwamen man en vrouw, en de twee kinderen, die zij om zoo te zeggen aangenomen hadden, in de groote achterkamer bijeen, en sleten er dagelijks een genoeglijk uurtje in gezelligen kout. Menigmaal werd er een woord aan de toekomst gewijd; maar deze was zoo raadselachtig voor de twee werkmanskinderen, dat Gust het altijd geraadzaam vond dit punt zoo spoedig mogelijk af te handelen met te zeggen: ‘Het is gelijk wat er gebeurt, leert maar altijd goed; met geleerdheid komt men overal! Later zult gij dat wel beter hegrijpen.’

II.

Wij zijn eenige dagen ouder geworden.

Het is de tweede Zondag van Juli en kermis te Gent.

Laat ons nog eens samen die volksbuurt doorwandelen, waar alles zoo natuurlijk is en ongedwongen; waar de mensch zich toont gelijk hij is, openhartig, rondborstig, vrij in al zijn doen en - misschien wel wat te onbekommerd voor den dag van morgen.

Allen, oud en jong, groote menschen en kleine kinderen zijn dezen dag vroeg het bed uitgesprongen, zoo als zij overigens alle dagen doen moeten. De meesten zijn naar de eerste, of althans naar eene zeer vroege mis geweest, om, zooals zij zeggen, *den geheelen dag aan hun eigen te hebben.*

Och, schrik niet terug voor het leven, dat zich op de straat op alle soorten van wijzen openbaart. Vrees niet voor die luidruchtige, schaterende jongelingen, die in hunne eigenaardige, kernachtige taal - soms wat ruw, wij bekennen het - hunne gevoelens lucht geven. Richt hun gerust het woord toe, Mejuffer uit de hooge wereld, en wees zeker, dat gij niet zult behoeven te blozen over hunne antwoorden; vraag hun slechts den weg in den doolhof van straatjes en stegen dezer volkswijk, en zij zullen straten verre met u mede-

gaan, en rood worden, ja eenigszins gebelgd uwe hand afwijzen, wanneer gij hen voor hunne moeite beloonen wildet. Daar vindt gij nog de steeds geroemde, Gentsche dienstwilligheid en hulpvaardigheid, ongekunsteld voortspruitend uit den ingeboren aard, die den laatsten cent ten beste geven zou, wanneer het geldt een ongelukkigen broeder te troosten.

Zoo zijn ze, zoo hebben wij ze immer gekend, en zoo zullen ze blijven, zoo lang de Vlaamsche taal het voertuig van het volk zal zijn.

Doch vandaag is het Zondag en feest.

Voor menschen, die geenen tuin bij hun huis en geen kasteel buiten de stad hebben, is de straat de vergaderplaats, waar het belangrijk nieuws verteld en de lotgevallen van Pier en Pauwel bekend gemaakt worden. Zoo klein als hunne behoeften zijn, zoo beperkt is ook hun gedachtenkring; vandaar dat zij dengene, die zich eenigszins, door geleerdheid of anderszins, boven het gewone peil verheft, als eene godheid vereeren en vieren. Beklaag hen derhalve niet over wat gij hunne minderheid noemt, want zij zijn gelukkig. Zoudt gij, grooten der aarde, wel hetzelfde kunnen zeggen?

Ziet, daar staat een groep van een tiental mannen en jongelingen: metsers, smeders, fabriek werkers het meest. Dat zijn de *duivenmelkers*(1) van de buurt. De eenen staan in hunne hemdsmouwen, de anderen hebben hunnen gladgestreken blauwen kiel aan, eenigen zijn blootshoofds, anderen dragen de zijden klak op een oor, allen hebben zich flink gewasschen, net gekamd en knap uitgeborsteld.

Het is hun aan te zien, dat de zon hen deugd doet, want zij koesteren zich in hare warme stralen, en kijken onvermoeid den blauwen hemel aan.

Treed nader en luister toe.

‘Krijgt ge nog niets in 't oog?’ vraagt een uit den hoop aan Neel den timmermansgast, die zijne beide handen boven de oogen houdt, als wilde hij er eenen verrekijker van maken.

‘Niets,’ antwoordt de aangesprokene; ‘maar 't is ook nog wat vroeg.’

‘Vroeg?’ zegt daarop Cies de spinner, ‘dat zult gij niet

(1) *Duivenmelker* - Duivenliefhebber.

goed weten: ik herinner mij nog zeer wel dat verleden jaar op dit uur, mijne prijsduif al lang binnen was.

‘Wel wat *stoefer*!’ lacht een derde; ‘alsof wij niet meer wisten, dat Bert de smid alsdan den eersten prijs gewonnen heeft!’

‘Wedden of zwijgen!’ zegt Cies, die het al een beetje door den neus begint te krijgen; want de man heeft, loffelijke gewoonte, reeds van op zijne *nuchtere maag* eenen ‘klaren’ naar binnen gezonden, en sedert dien al meer dan eens hier en daar een kappelleken bezocht.

‘We zijn hier met twee, vier, zes, met negen; vraag het maar, Ciesken, wie of gelijk heeft. Ik heb nog geene goesting voor borrels.’

‘Maar zie nu toch eens, wie we daar hebben?’ roept Neel, en stelt daardoor een einde aan de weddingschap. ‘Is dat Tone niet, die ginder komt?’

‘Zeker is hij het! Ik geloof dat hij zijnen trouwjas aan heeft!’

‘Hij is uitgeklopt gelijk een heer!’

‘Een schoonen heer, eenen kladpotter,’ zegt Cies spottend en nijdig.

‘Wel,’ antwoordt Neel daarop, die Tone nog al goed leiden kan; ‘hij ziet er wel heel deftig uit, Ciesken. Ik zou ik u zoo eens met eenen frak willen zien; ik geloof dat de menschen u voor eene gekleeden stokvisch zouden nemen.’

De spinner heeft den tijd niet op dit kompliment te antwoorden, want Neel keert zich om en gaat tot bij Tone, dien hij op zijne manier de hand drukt en schudt, terwijl hij hem toespreekt:

‘Zoo vroeg al op den wandel? En waar naar toe?’

‘Overal, Neel! Ik heb het aan mijn Trientje beloofd, en wij gaan samen eens alles gaan zien, wat er te zien is. Eerst en vooral naar den beestenhof,[1] van daar naar de Universiteit, waar de opgevulde vogelen staan en dan naar de schilderijen, in de Akademie. Gaat ge niet mede?’

‘Ik zou wel willen, vriend, maar ik moet hier op schildwacht blijven staan, totdat de duiven van mijnen baas aankomen. 't Is den laatsten keer dat ik dat plezierig postje aanvaard. Nu, ik wil niet langer uwen tijd stelen. Dag Tone, dag Trientje.’

(1) Dierentuin

Vader en dochter vervolgen hunnen weg.

Op het einde der straat, geheel uit het gezicht van het vaderlijk huis, staat een jongen op hen te wachten, gedoscht in zijn eerste communiepak, dat, ter gelegenheid van kermis, uit den *Berg*(2) is gehaald. Een blijde lach verschijnt op zijn bleek gelaat, nu hij Tone en Trientje in de verte bespeurt. Vriendelijk knikt hij hen tegen, en, wanneer zij den hoek der straat omdraaien, is hij reeds nevens hen, om ze te vergezellen.

Het is Petrus.

Geheel de week heeft hij zijne moeder doorgezaagd, totdat zij hem de toelating gegeven heeft met Tone mee te gaan, onder het uitdrukkelijk gebod, er niets van te zeggen aan vader.

Vader! - Verdiende hij wel dien naam, de man, die op dit oogenblik, met het glaasje genever in de hand, waggelend voor den toog der herberg stond, en wiens dwaze praat genoegzaam bewees, dat de mensch in hem plaats begon te maken voor het redelooze dier?

Vader! - Ontheiligde hij niet dien heerlijken naam, hij, die, alle plichten vergetende, het geld zijner kinderen verzoop en langs de straat ten spot diende van enkelen en tot afschuw van allen?

Zie, daar zeilt hij, als een schip dat door den wind heen en weer geslingerd wordt, waggelend en stronkelend over den ongelijken straatweg; elk oogenblik dreigt hij ten gronde te vallen. Een hoop bengels volgen hem op de hielen, richten hem zingend allerhande spotnamen toe, trekken hem aan den kiel of bij de hand, om een oogenblik later uiteen te stuiven, wanneer het voorwerp hunner snaaksche poetsen zich met dreigend gebaar ommekeert.

Eindelijk valt hij bij Jan Daems binnen, hopende in diens herberg een toevluchtsoord te vinden. Maar de fatsoenlijke baas uit *De Kloefkapper,* die geene zatlappen in zijn huis duldt wijst hem zonder omslag de deur, en geeft hem den welgemeenden raad ten spoedigste in zijn bed eene schuilplaats te gaan zoeken.

Daar staat hij nu voor *Batavia.* Wat gedaan? De ingang van het poortje is smal en Cies heeft veel plaats van doen. Twee keeren rîcht hij zijne schreden naar den ingang, maar

(2) *Berg van Bermhertigheid,* waar men kleedingstukken, juweelen, enz. kan in pand geven tegen geld.

twee keeren komt hij tegen den muur daarnevens te recht. Een algemeen gelach en geschreeuw der jongens begroet deze dubbele poging. Eindelijk gelukt het den dronkaard *Batavia* stormderhand in te nemen en zich tusschen de twee muren van het poortje eenen weg te banen.

Kom, wij zullen hem volgen.

Maar voorzichtig, houd ons bij den arm, anders loopt gij gevaar, door de halve duisternis misleid, tegen den trap te loopen, langs waar men naar de bovenverdiepen gaat.

Wij zijn op den weg, die naar de werkmanshuizen geleidt.

Prachtig, niet waar? En vooral - *gezond.*

Doch wij zijn ten einde den gang; wij komen aan de eigenlijke huizen.

Wat? Gij keert terug? Gij deinst achteruit omdat een vuilnishoop het eerst uw oog treft? Laat u toch door zoo weinig niet afschrikken!

Zie, wij zijn er voorbij.

Hier is de koer of opene plaats, in het geheel twee meters breed, met eene greppel of beek in het midden, langswaar het vuil water dezer tien huizen, bewoond door twintig huishoudens, naar de straat loopt.

Zoudt ge geen schilder willen zijn, om dit verrukkelijk tooneel op het doek te tooveren?

Maar het zijn *koten,* zegt ge?

Neen, dat zijn *werkmanswoningen*, waardig van de negentiende eeuw, met haren vooruitgang, hare broederlijkheid en - hare stoomkracht.

Komt, grooten der aarde, beschermers der dieren, treed nader, en - gaat voorbij!

Doch, wat gerucht treft daar ons oor?

Laat ons een van die huisjes naderen.

Hier moeten wij, in den letterlijken zin des woords, met de deur in huis vallen. Er is maar één ander middel: den steilen trap op te klimmen en naar boven te gaan; want voor ons vertoont zich een portaaltje van eenen vierkanten meter groot, waarin wij links de deur en vlak voor ons den trap bemerken.

Kiezen wij het zekerste en duwen wij de deur open.

Voorwaar, men moet geen reus zijn om met de hand aan de zoldering te reiken, want de plaats is laag van verdiep, en, groot is ze toch ook niet.

Rechts, onder den trap, dien wij zooeven bewonderden, staat een bed van wit hout, welks inhoud door eene half versleten katoenen sprei met groote blauwe bloemen bedekt wordt; links, in den hoek, een tweede ledekant, van nog mindere waarde dan het eerste. Tegen den linkermuur, in eenen smallen schoorsteen, bevindt zich eene kleine stoof, daarnevens een kasken, en, juist voor het eenige venster waardoor de kamer ternauwernood verlicht wordt, staat de tafel.

Dat is het verblijf van Cies den spinner en van zijn huisgezin.

Zie, daar zit hij bij de tafel, waarop zijne twee armen liggen uitgestrekt, terwijl de leuning van den stoel zijn lichaam wederhoudt achterover te vallen. Zelfs nu nog waggelt zijn bovenlijf rechts en links, en meer dan eens dreigt het ten gronde te storten; zijn hoofd hangt voorover en wiegelt, als de slinger van een uurwerk, heen en weer.

De deur gaat open en eene vrouw van middelbaren leeftijd treedt binnen.

Het schijnt dat het geene nieuwigheid voor haar is het menschelijk wezen, dat voor de tafel zit, in dergelijken toestand aan te treffen; want zij gewaardigt zich zelfs niet eenen blik op hem te werpen.

Hare verschijning wekt den dronkaard op uit den staat van verdooving, waarin hij geruimen tijd verkeerd heeft. Loodzwaar valt zijne vuist op de tafel en onsamenhangende woorden ontvallen zijnen mond. Zij echter blijft onbeweeglijk nevens de stoof staan, den rug naar haren lieven gemaal gekeerd. Langzamerhand wordt zijne stem meer duidelijk; zijn hoofd verheft zich, en zijne dwaze blikken wenden zich naar den kant, maar de moeder zijner kinderen nog immer sprakeloos recht staat.

‘Ha, zijt gij daar al!’ stottert hij men heesche stem. ‘Gij hebt zeker... weer bij... de geburen staan *kommeeren*?’

Geen antwoord en eene poos stilte.

‘Zijt ge daar al, vraag ik u!’ snauwt hij haar toe.

‘Gij ziet het zeker niet. dat ik hier ben,’ antwoordt zij, eindelijk, zonder om te zien. ‘Maar ik, ik ben toch niet *zat* gelijk gij!’

Een nieuwe vuistslag valt op de tafel.

‘Gaat u dat aan, wat ik doe?’ schreeuwt hij, den kop vooruit stekende. ‘Ge moet gij er toch niet voor werken. Het zijn mijne centen, die ik opeet!’

‘Uwe centen?’ zegt zij, terwijl zij zich ommekeert.! Neen, 't is het geld van uwe kinderen, dat gij opzuipt Gij zoudt moeten beschaamd zijn: de *dutsen*(1) hebben schier geene kleeren aan het lijf!’

‘Dat ze werken, gelijk ik, ze zijn er niet te goed toe.’

‘Ik weet het wel; ge zoudt gaarne ook nog dàt geld opeten, Maar ge zijt alleen niet meester! Ik ben hier ook nog!’

‘Ja, om van uwen zoon eenen luiaard te maken, daarvoor zijt gij goed. Maar, we zullen daar algauw kort spel mee spelen: hij zal naar de fabriek, of de duivel zal de kaars houden!’

Een hevige slag op de tafel komt die laatste woorden kracht bij zetten.

‘Zoo? Ge gaat kwaad worden?’ schertst de vrouw, terwijl zij nader komt. ‘Meent ge mij misschien bang te maken met al uw *lawijd*? Steek dat uit uw hoofd, jongen, en ga stillekens in uw bed; daar zult gij op uwe plaats zijn.’

Die scherts maakt hem razend. Met beide handen grijpt hij de tafel vast, en schudt ze zoo geweldig, dat hij het evenwicht verliest, van zijnen stoel afglijdt en hals over kop langs den grond rolt.

De vrouw, voor wie zulk tooneel niets nieuws bevat, draait zich om, trekt de deur open en gaat heen, wel wetende dat haar echtgenoot op die plaats het best zijnen roes zal uitslapen.

Eenige oogenblikken woelt de bezopen man rond: langzamerhand nochtans wordt hij meer rustig, en weldra kondigt een luid gesnork aan, dat een steenen slaap hem overvallen heeft.

Maar ook, 't is Zondag en kermis.

JAN BOUCHERIJ.

(1) *Duts* - sukkel, ongelukkige.

Poëzie.

I.
Het koewachterken.

1

't Koewachterken bidt in zijn hok,
Al 't pachthof is ontwaakt,
De ketel kookt voor knecht en meid,
En 't jongsken, in zijne eenzaamheid,
Ziet, hoe de zon ontwaakt.

Hij ziet vol dank langs de enge ruit,
Die 't lieve licht hem jont,
De purpre locht, en 't groene veld:
Zijn jeugdig hartje klopt, en zwelt,
Dat Gode een bede zond.

Hij bidt voor pachter en pachters,
't Zoo warm erkentlijk kind.
Zij spraken hem bij winterkoû:
‘Kom hier in 't hoekje van de schouw,
En warm u, kleine vriend!’

Hij bidt voor moeder, de arme vrouw,
Ach, nooit van hem gekend!
Die bij den Heere, altijd bezield
Met liefde t' hemwaarts, biddend knielt,
En zegen op hem zendt.

Hij bidt voor 't kindeken van 't huis,
Al speelt het nooit met hem,
Met hem, pas zevenjarig kind;
Hij bidt voor Blaartje, die hij mint,
En hoort van ver haar stem.

Hij kreeg, bij water en wat melk,
Een roggen boterham;
Zijn daaglijksch brood is zwaar en zwart,
Maar opgeruimd toch slaat zijn hart,
Dat weer den Mei vernam.

+

+ Uit het III. deel van Prudens van Duyse's *Nagelaten dichtwerken*, dat bij De Seyn-Verhougstraete, te Roeselare eerstdaags verschijnt.

De Mei zoo lief met lonk en lach,
Met blauwe hemeltin,
En blijde zon, en bloem, en bloei,
En frissche weide, en - 't vreugdgeloei
Van Blaartje, zijn vriendin.

2.

Hij wakkert ze op, en uit den stal
Schiet zij met de andre voort.
Wel klinkt zijn kletse door de lucht,
Maar geene koe die daarbij zucht,
En 't vee drijft rustig voort.

De kleine zit in 't weidegras,
En eet zijn roggenbrood,
Ziet beemd en bosch weer jong en schoon,
En kijkt terwijl ten hemeltroon,
En kent geen leed of nood.

Hij speelt bijwijl op tengren halm,
Uit wilgenschors bereid,
En neuriet liedekens, en ziet,
Hoe Blaartje-lief den Mei geniet,
En kent ook zaligheid.

De dagen komen en vergaan,
En lustig blijft zijn hok.
Hij draaft en slaaft, maar zingt en mint,
Al mist het kousen, 't arme kind.
En zelfs een holleblok!

De meester kijkt hem over 't hoofd,
Bij 't: ‘Pachter, goeden dag!’
De hoefmeestres, als 't Zondag is,
Zegt: ‘Jongen, haastig naar de mis,’
Met meesterlijk ontzag.

Alleen de kerk ontsluit haar deur
Voor 't kind, maar half gekleed,
Dat uit de mis naar 't kerkhof gaat,
En droevig daar te peinzen staat,
En, langzaam, huiswaarts treedt.

En waaraan peinsde er 't weezekind?
Was 't aan zijn vader licht?
Zijn vader!... mooglijk een groot heer!...
O neen, hij had voor moeder teer
Den blik omhoog gericht.

Hij peinsde aan 't woord des predikstoels,
Dat zoo veel moeds hem gaf.
‘Komt, gij! die neerbukt onder 't juk,
Ik sterk uw moed, ik zalf uw druk,
Ik waak op wieg en graf.’

O vreugd! hij drijft zijn loeiend volk
Weer naar den weelgen beemd,
En denkt aan God en moeder daar,
En spreekt met heur, en bidt met haar,
En blijft der aarde vreemd.

Maar somtijds, als zijn Blaartje komt,
Zoo glad en glimpend schoon,
En op hem zacht heur oog ontsluit,
En loeit, dan lacht de kleine guit,
En plukt ze een bloemenkroon.

En 's avonds. als hij, fluitend, keert,
Langs geurig, fleurig pad,
Geniet hij, waar, door wakkre hand
Geprest, haar elder die zoo spant,
Melk in den emmer spat.

De herfste grauwt, de winter sneeuwt,
't Is eenzaam in 't heelal;
En Blaartjen, ach, zijn Blaartje lief
Verkwijnt aan onbekende grief,
En dood ligt ze in den stal.

Haar overschot verdwijnt, maar hem
Verzelt alom heur graf.
Voor Blaartje komt een andre koe.
Hij drijft en weidt ze, droef te moe,
En wendt er 't oog van af.

't Gebladert geelde. viel, verstoof,
Een klokjen, als een klacht,
't Berechtingsklokje, hol van mond,
Weerklonk, de rukwind rees; een hond
Huilde aaklig al dien nacht.

De Mei ontwaakt, de weide wenkt,
Het klavergroen breekt uit.
En geurig, fleurig lacht de baan;
Maar 't kind geleidt het vee voortaan
Niet meer naar 't jonge kruid.

En naar een terpje, zonder kruis.
Kwam slechts, vóor aan den trans
Uit purpren wolken de ochtend rees,
Een dienstmaagd van de hoeve, een wees,
En bad een rozenkrans.

De zomer kwam, de herfst verdween,
En 't eenig pachthofkind
Ontsliep ook ijlings in den Heer.
Een vrouw boog bij zijn terpkruis neer,
En kreet zich de oogen blind.

PRUDENS VAN DUYSE.

II.
De hemel.

O Hemel!
O Hemel der Kristnen, der Mahomedanen,
Van Boudha, van Wischnou
En honderden anderen,
Gedoog dat een Kristen u vrage:
Wat is't, dat Gij voor aller blikken
Omhult en den menschen verborgen blijft houden?
O zeg ons of gij na dit leven,
Den wensch zult vervullen,
Dien gijzelf in 't harte aller menschen,
Door middel der rede waarmeê ge ons begaafdet,

Ontstaan deedt en heimelijk wektet?
Hierneder, van op onzen wentlenden aardbol,
Tuurt ieder ten hoogen,
U zoekend, met deemoed uw name stil uitend,
Verzuchtend de wenschen
Van duizend miljoenen geschapen en aâmende wezens,
Die hijgend, die angstig het hart tot u heffen,
Zoowel in 't rumoer van den dag, als
Bij 't stille der nachten. -
Wat is dat bezielende denkbeeld,
Dat machtig, vervoerende denkbeeld,
Dat vast en onwrikbaar geprent staat
In 't brein van zoo velen,
Dat 't loon, 't hoogste loon, na dit leven
Gindsheen is en daar hen geschonken zal worden?

Hoe zijt gij, o Hemel?
Is 't vrede wellicht, zijt gij eindlooze vrede?
Een vrede,
Die mildig ons troost en verpoozing zal gunnen,
Na 't strijden en lijden des angstvollen levens?
Is 't dáár, waar geen leven meer uitdooft
En al de vergankelijkheden der aarde
Veranderen zullen in eindelooze eeuwen
Ons immer en immer meer wellusten biedend?

Is 't dáár, waar de twijfel zich oplost
Voor alles wat wij nooit begrepen
En waar zich geen nieuwe ooit zal opdoen?
Is 't dáár, waar de wenschen der ziele
Gansch rein zijn en rein alles wat we er beschouwen,
- O neen, niet omdat hare vurigste wenschen
Aanhoord en vervuld zullen zijn, maar om 't heerlijke,
Al 't prachtige dat haar onthuld wordt?
Is 't dáár, waar al 't tijdlijke en 't aardsche
Verdampte, waarvan geen atoom is gebleven,
Waar dag is noch nacht, waar geen stof zweeft noch nevel,
Geen gistren bestond en geen morgen kan wezen,
Waar alle gedachten voor eeuwig verzwonden,
Waar 't IK niet bestaat, - dat op aarde een
Beheerschende en haatlijke rol speelt? -
Werd 't droombeeld, 't ideale daar werkelijkheid?
Is 't dáár, waar de liefelijkste echo's,
De heldere en eindlooze ruimte doorzwevend,

Ons zacht komen streelen
In tonen, zoo teeder en goddelijk,
Dat alles wat Dante, wat Beethoven, Michel-Angelo samen
Eens schiepen en zagen in hunne vizioenen
Daarmeê geen gelijknis kan doorstaan?

Is 't dáár, waar de zon nimmer taant, waar
Heur goud-gele stralen de wonderste prismas
Doet glinstren, die hier wij nooit mochten beschouwen?
Waar stormen nooit gieren,
Waar donders nooit grommen,
Geen zeeën ooit bulderen
En immer zefieren der lente slechts suizen,
- Wier zoelte en wier zachtheid ons 't voorhoofd nooit streelde? -
Is 't dáár, waar zich sierlijke tuinen vol bloemen bevinden,
Zooals wij hierneêr er nooit kenden,
Wier geuren het hoofd nooit bedwelmen?
Waar lanen vervuld staan met sappige vruchten,
Bij trossen daar hangend, wie koude,
Wie vorst nimmer deerden, dewijl er
Geen winter noch herfst wordt gevonden?
Is dát uwe beeltenis?

O zijt gij de eeuw'ge bevrediging,
De loutring van wat ons op aarde bevlekte,
Het einde aller streven en strijden,
Het doel van ons innigst verlangen,
Het loon, duizendvoudiger hooger geschat, dan
De lachendste droombeelden mystischer geesten?
De baak, waar de geest naar gericht bleef
Gansch 't leven,
Het licht dat geen nacht meer kan dooven?
Spreek, Hemel, o mocht ik u raden?
Is 't echt dat ge aan Swedenborg,
Aan Mahomed, ofwel aan Christus,
- Des Kristendoms grootste figuur vast -
Uw schitterend Rijk liet bezichtigen?
Of was 't een extatische of koortsige droom slechts,
Of een overspannen verrukking dier edele geesten?

Gij zwijgt! - Nu, ik vraag u niet verder.
Een geest, een geheime en onzienbare geest, zweeft

Om ons, is, als 't ware, verwant met den onzen,
En fluistert met stille overtuiging:
Stuur ginds naar den hoogen aanhoudend
Uw innigste wenschen;
Uw streven, uw wachten, uw doel leidt daarhenen...
O mocht uwe hoop gansch vervuld zijn!

AD. BEERNAERT.

Alveringhem (West-Vlaanderen).

III.
Hoop.

Ik ken een meisje lief en goed,
Ze is al het heil van mijn gemoed,
En slaat ze de oogen op mij neêr,
Dan voel ik 't hart mij, och, zoo teêr
Van zaligheid ontroeren.

Soms denk ik uren, uren lang
Aan haar en aan den englenzang,
Die als een droom haar borst ontsteeg
En mij nog immer, toen zij zweeg,
Aan hare lippen boeide.

Zoo dikwijls geeft mijn hart zich lucht
In eenen langen, diepen zucht,
En wil ik mijne boezempijn
Gaan klagen aan het maagdelijn...
Ach, schonk ze mij haar liefde!

Doch, lijk de zon, in al wat treurt
Op aard, nieuw krachten wekt, zoo beurt
De hoop mij op, de hoop op haar,
Met wie ik 't heil des levens maar
Alleen zou kunnen smaken.

J.T. SLACHMUYLDERS.

Brussel, Februari, 1882.

IV.
De wagen des vooruitgangs.
(Een droom).

{ Che va piano, va longan
{ e va lontano!

I.

De wagen des vooruitgangs reed
Daar kalm en statig voort langs de baan.
Hij was geladen wijd en breed
En kloeke paarden trokken er aan.

Toch vond men, dat dit paardenras
Niet langer meer kon dienen, omdat
Het veel te traag en kallem was,
En men zocht paardekens uit de stad!

Dat waren beestjes, hemel-lief!
't Was vuur en vlam in kop en in poot!
Vooruitgangs lang gezocht gerief!
En de oude paarden moesten nu dood!

Doch allen niet!... Nog hier en daar
Behield men een voor 't tusschengespan;
En nu was alles kant en klaar,
Zoo dus: vooruit! panplan! rattaplan!...

II.

En God van den hemel! nu ging hij vooruit,
De wagen, door schuimende paarden getrokken!
Men hoorde een gerinkel en schreeuwend gefluit;
Men reed in een dag van het Noorden naar 't Zuid,
En waar men voorbijstoof, daar luidden de klokken.

Het wielengespatter vloog kletsend in 't rond
Bij vlekkende en slijkende brokken en vlokken;
Voor niets, dat ter baan kwam, de wagen nog stond,
En waren er menschen gedood of gewond.
Het was voor vooruitgang!... dat 't kwaad werd voltrokken!..

Maar ziet nu, o Helle! dat ronkend gespan
Verliest, in het vuur van zijn donderend schokken,
Zijn vracht van vooruitgang, en man ook op man,
En meer nog, geen deeltje, welk houden nog kan:
Vliegt al nu, al krakend, in splintrende brokken.

En vruchteloos houdt men de paardekens in;
Vol woestige drift kunnen 't zij niet meer hooren:
Zij loopen al razend, bewustloos van zin,
Met 't rif van den wagen een waterpoel in,
En alles is zienlijk voor eeuwig verloren!...

III.

Als ik ontwaakte, 't koude zweet
Liep over gansch mijn siddrend lijf;
't Was slechts een droom!... Nochtans wie weet
Of ik hier soms geen waarheid schrijf,
Met 't geen ik, in mijn nachtverblijf,
Vol angst en schrik heb afgezien,
In een' vertelling aan te biên?...

P.P. DENYS.

Komen, 1882.

V.
Hoe zal ik u vergelden?

Hoe zal ik u vergelden
Wat gij voor mij al doet?
De woorden, helmelzoet,
Die mij uw liefde melden?
Hoe zal ik u vergelden
Uw reinen liefdegloed?

Hoe zal ik u vergelden.
Uw kusjes, malsch en zacht,
Waarnaar ik tracht en smacht,
Die mij zoo zoet ontstelden?
Hoe zal ik u vergelden
Wat mij uw mondje bracht

't Zal eeuwig u beminnen,
Met heilgen liefdegloed!
Uw beeld zal mijn gemoed
Bewaren rein hierbinnen?
'k Zal eeuwig u beminnen,
Mijn allerliefste goed!

o Wil me een engel blijven!
Neen, engel niet, maar vrouw,
Die met uwe englentrouw
Mijn weemoed heen zult drijven!
o! Wil me een engel blijven
In liefde, vreugde en rouw!

LENTZ.

VI.
In de 'Notre Dame' te Brugge.

Een grafkluis in de Notre Dame
Te Brugge, fluistert naam bij naam. -

Zoo ergens, dan rijst dààr de vraag:
Voor wie er bij den Sarcophaag,

In vroeger eeuwen zich vermeit:
IS ALLES WAARLIJK IJDELHEID?

Verblijzeld - als het fijnste glas
Dat tegen tocht niet schutbaar was -

Werd plots'ling 't leven van den Vorst,
Wien niemand haast genaken dorst;

Die elk deed vlieden voor zijn zwaard;
Een beul voor menig lijf en haard;

Maar toch - een teeder vader mêe.
In vredes dag - aan eigen stêe.

Die STOUTE KAREL, kloek en wijs,
Vertrouwde zich aan krakkend ijs,..

Bourgondiën's Maria, zijn kind -
Een Keizerinne - ze onderwindt

+

+ Alleen op Allerheiligen is die grafkluis geopend, alzoo zichtbaar.

Zich mêe ter jacht te gaaB en ach!...
Haars voeten beugel - breekt als rag.

't Ros werpt verschrikt zijn rijdster nêer
En beiden zijn - eerlang - niet meer,

Dat tweetal Grooten - grootsten van hun tijd
Was nagenoeg een stervenspeul ontzeid?

Toch kwam hun assche tot zijn recht,
Dewijl de naneef aan 't gebeente hecht

Van wie Bourgondie en het Vlamenland
Regeerden met zoo vaste heerschershand.

Eens kunstenaars kunstwerk: vrucht van noesten vlijt
En peinzens - wellicht - tal van jaren tijd -

Gebeeldhouwd koper, kwistig rijk verguld
Inwendig met een kussen opgevuld,

Meer dan twee duizend gouden guldens waard,
Heeft viertal eeuwen reeds hun stof bewaard.

Terzelfder plek waar ik straks stond
Sprak eenmaal Bonaparte's mond:

‘Nooit mag dat meesterstuk vergaan!
Wil ijlings er de hand aan slaan!

Ik geef - ik - tiental duizend frank
Opdat er niets aan wagg'le of wank'!’

En naast hem stond - te rechterhand -
Marie Louise, die door den band

Des huwelijks de plaats verwief
Van haar die - om de scheiding - stierf.

Hoe trotsch klonk dat gebiedend woord!
Hoe trilde 't door 't verwufsel voort!

Hoe gallemde door Notre Dame
Van uit de grafkluis, toen - zijn naam!

Napoleon! der Keizeren Opperheer!
Waar bleef uw Godsheidsglorie? Waar uw eer? -

O Sint Helena! hebt ge van dien held
De stil vergoten tranen ooit geteld

Om 's werelds treur'ge wisselvalligheid
En zwarten ondank, aan uw hart, geschreid?

O Sint Helena, spreek! 't Is geen verraad
Dat ge aan zijn nagedachtenis begaat.

Zeg mij - wat jammer ge beluisterd hebt -
Waarvan tot heden niemand zelfs nog rept,

Omdat geen dichtergeest zich ooit verplaatsen kan
In 't schriklijk lijden van dien eens zoo schrikbren man!

Gelijk de grafkluis - zwijgt de rots
Waaraan zoo veler volken trots,

In zwaarder boei geketend werd
Dan ooit een lijdend menschenhert;

Dat, bij zóo zielverscheurend leed
Vaneen gescheurd - door beet aan beet

Des kankers - duizendmalen stierf
Aleer hij 't voorrecht zich verwierf

Dat eindelijk die trage dood
Hem de oogen sloot

Wel is het àl slechts ijdelheid
Der ijdelheden! - En ge schreit

O mensch! wijl gij straks roemde in IETS
Dat allengs bleek te zijn een NIETS.

Of voor een zeepbel ijvert gij
Als voor een rijkskroon eertijds - hij!?

En toch.... Neen! Niet.... het AL is ijdelheid..
't Geen een Napoleon wrochtte, tart den tijd,

't Geen een Bourgondiër mede - in zijne uur
Ten bate van zijn volk volvoerde - vuur

Noch zwaard, noch iets, heeft het geheel vernield: -
Hoe weinig het ook zij - toch, toch behield

Het voor ZIJN tijd, zijn waarde; - als al wat goed
Welluidend is en schoon. - Des naneef's voet

Mocht vrij het zaad vertreden - toch ontluikt
Het telkenmaal, om straks door niets gefnuikt,

In vollen bloei te staan, het menschenhart
Dat peinzend rugwaarts blikt - ten troost, bij smart;

Bij tegenstand; bij smaad; bij hoon; bij spot;
Bij wat vertwijf'ling baart om 't grillig spel van 't lot...

Of huivrend knielen doet van eerbîed, voor een God
Die steeds ter weegschaal werpt; het LIJDEN en 't GENOT....

BETSIJ PERK

Brugge, Allerheiligen, 1882.

Boekbeoordeeling

I.

Prudens van Duyse's Nagelaten Gedichten. 2e deel: Epiek. *Reinaard de Vos*, middeleeuwsch dierenepos. - Roeselare, De Seyn-Verhougstraete. In-8o 259 blz. en X. Prijs: fr. 2.50.

Het hierboven aangekondigde boek is de tweede steen van den eerezuil, welke den vruchtbaren en geleerden dichter Prudens van Duyse opgericht wordt door een dankbaar nageslacht.

Het dierenepos *Reinaard* is ten onzent genoeg bekend; menige uitgave, kleine en groote, meestal in de spelling en den vorm van den huidigen tijd, heeft daarvan het licht gezien; in alle levende talen werd dit eigenaardig gedicht overgezet of bewerkt.

Wat Van Duyse's uitgave van de vroeger verschenen Nederlandsche onderscheidt, is, dat zij voor de eerste maal in haar geheel en naar de oorspronkelijke maat bewerkt is. In zijne voorrede zegt de dichter daaromtrent het volgende:

> Lieve broeders, die onverfransceld,
> Uw gezond verstand niet verkwanselt,
> Vlamingen, die nog Vlamingen blijft
> Van 't echte bed, nog om den basterd
> Blozend, die, spotteren ingelijfd,
> Wat hij niet kent, veracht en belastert.
> Ontvangt den Reinaard voor de eerste maal
> Bewerkt naar den tekst in dietsche taal,
> In de oorspronkelijke maat,
> Die niet eenvormig gaat, maar slaat
> Met klemmende grepen op den trant
> Der oude poëzie van 't land.

Dit boek bevat eene *Voorrede* en eene *Voorafspraak*, beide in verzen; vervolgens de *zeventien zangen* van het epos met eene *Naspraak* en ten slotte *Aanteekeningen.*

Het is voorzeker geene gemakkelijke taak. welke Van Duyse op zich genomen heeft met den

> Reinaard de Vos trouw weer te geven
> Voor onze eeuwe, met frissche leven,
> Omdat hem niet de geleerde alleen
> Lezen zoude, waar groot en kleen.

Maar de onvermoeibare werkzaamheid en het taai geduld van den geleerden dichter zijn de menigvuldige moeilijkheden te boven gekomen, welke een dergelijke arbeid noodzakelijk met zich brengt. De bewerking is eenvoudig en vloeiend tevens; de taal is zuiver; en al treft men hier en daar een oogenschijnlijk verouderd woord aan, toch levert zulks geen bezwaar op, daar de lezer slechts zijn geheugen te raadplegen heeft, om die woorden in de volkstaal terug te vinden. Daarbij die woorden en zegswijzen geven aan menig tafereeltje eene eigenaardige, Vlaamsche kleur, en zetten het geheel frischheid, leven en beweging bij.

Wij wenschen dezen *Reinaard de Vos* dan ook vele lezers toe, overtuigd als wij zijn, dat iedereen menig aangenaam uurtje bij de lezing zal doorbrengen.

Evenals het eerste deel is mede dit tweede vol zorg gedrukt, met duidelijke letter op getint papier: ook om die reden verdient deze uitgave ondersteuning. Wij wenschen uit ganscher harte, dat den uitgever deze medewerking niet ontzegd worde.

FRANS DE GHENT.

II.

Volksverhalen door Pieter Geiregat. Gent, Jul. Vuylsteke. In-8°, 464 blz. Prijs, fr. 3,25.

Dit lijvig boekdeel bevat 27 volksverhalen.

Nevens de talrijke drama's en blijspelen, welke de schrijver van dit werk, Pieter Geiregat, vervaardigde, zagen ook van hem het licht *Verhalen voor Kinderen* en *Verhalen voor Jonge Lieden*, welke voor jaren uitgegeven en herhaaldelijk herdrukt werden.

Ook tusschen deze *Volksverhalen* komen oude bekenden voor, welke wij in de Jaarboeken van het Willemsfonds en elders hebben ontmoet, doch die wij met genoegen, in éénen kring vergaderd, hebben teruggezien.

Pieter Geiregat is een volksverteller bij uitnemendheid. Zoekt derhalve bij hem geene uitgebreide verhalen, waarin onwaarschijnlijke toestanden of overdrevene tooneelen het gemoed schokken. Neen, bij hem is alles eenvoudig en natuurlijk; geene gezochtheid treft men in zijne verhalen aan. Hij zoekt zijne onderwerpen in het volk, voor hetwelk hij schrijft, en, terwijl hij het eene aangename lezing en een goed tijdverdrijf verschaft, leert hij het den plicht en het werk beminnen, en leidt het langs den weg, waar alleen eerlijke lieden worden aangetroffen.

Pieter Geiregat weet vervolgens het hart zijner lezers te roeren door het fijn gevoel, dat in zijne verhalen opgesloten ligt; hij neemt echter nooit tot flauwe sentimentaliteit zijne toevlucht; ongekunsteld doch waar zijn de personen, die hij handelend opvoert, en daar waar het hart spreekt, komt het gesprokene rechtstreeks uit het hart.

In het meerendeel zijner vertellingen heeft de schrijver eene veredelende strekking opgesloten, welke niet als zedepreek wordt voorgedischt, maar uit den loop van het verhaal zelf voortvloeit.

Wij herhalen het, de novellen van Pieter Geiregat zijn echte volksverhalen. De taal is gansch in overeenstemming met de behandelende onderwerpen: zij is eenvoudig, niet opgeschroefd; zij is duidelijk, maar tevens zuiver.

Dit werk van Pieter Geiregat verdient gewis eene goede plaats in iedere bibliotheek: ook hopen wij dat de uitgever, Jul. Vuylsteke te Gent, zich in een ruim debiet zal mogen verheugen.

Deze Volksverhalen zijn insgelijks in 8 kleine deelen, aan 0.50 fr. ieder, verkrijgbaar.

FRANS DE GHENT.

III.

Tienden van den Oogst. Gedichten door M. Coens. Roeselare, De Seyn-Verhougstraete In-8°, 392 blz. Prijs: 3.75 fr.

Een dichtbundel van 392 blz.!

Mij dunkt ik hoor meer dan een lezer uitroepen met een zucht: ‘Zooveel verzen lezen; daartoe wil ik niet veroordeeld worden?’ - En in ons tegenwoordig prozaïsch wereld;

je heeft die uitroep voorzeker niets vreemds. Men leest de dagbladen met hunne sensatie-artikels en dito-feuilletons, men doorbladert Fransche romans vol naturalismus en onmogelijkheden, maar verzen... wie heeft daar nog tijd voor!

Er behoeft derhalve moed om, tegen den prozaïschen geest onzer dagen in, met eenen bundel gedichten voor het publiek te komen, en vooral waar het geldt een lijvig boekdeel als *Tienden van den Oogst.* Reeds dien moed zouden wij als eene aanbeveling inroepen, ware het niet dat vele hoedanigheden de gedichten van M. Coens hoogst aanbevelingswaardig maken.

Wij kunnen dit boek niet beter vergelijken dan aan een grooten en schoonen ruiker, uit allerhande bloemen, ook van vreemden bodem, samengestrengeld, welker geur en frischheid ons bekoren, welker kleur en verscheidenheid ons oog aangenaam treffen.

Diep en fijn gevoel is het hoofdkenmerk van dezen dichter. Hartstochelijke beminnaar der natuur, hangt hij in zijne gedichten tafereelen op, waarin zon en kleur en leven tintelen, en welke allen van echt kunstgevoel getuigen. In even keurigen vorm draagt hij ons zijne liederen vol liefde en verlangen, als zijne klachten vol weemoed voor. Wilt gij een staaltje? Lees uit zijn *Augustusdag* het n^{r} 2, getiteld:

Onder de dennen.

Louter slanke zuilen
Weemlen uit het mos,
Gouden stralen schuilen
In het diepst van 't bosch;
Sober zijn de kleuren,
- Maar wat kracht van geuren
Als uit hooge lucht
Koeltjes nederkomen,
't Naaldgewas doorstroomen,
Zwellende in hun vlucht!

Zoete vogeltonen,
Zeldzaam en verspreid,
Tempren de ongewone
Schemer-eenzaamheid;
Hoor uw stem weergalmen!

Liedren worden psalmen,
't Woud een vrije kerk:
Waar bij 't zefier-ruischen,
Reuzenorgels bruisen -
Vreemd aan menschenwerk.

Of er zeeën rollen,
Dreunen op een strand.
Zóo door 't wondervolle
Speeltuig overmand -
Staakt ge uw lied, en juicht gij!
Voelt ge u vrij, en buigt gij
Met de dennen 't hoofd;
Grootsche droomen zweven,
Zin voor 't hoogste leven -
H e i l is u beloofd!

Lees verder *Buitenpartij*, blz. 23, *Op de Heide*, blz. 85, *Op den Stroom*, 140, *Zonsondergang*, 143, *Jongemanslied*, 148, *Meimorgen* 153, *Nieuw Leven,* 204, *Noodlot*, 207, *De Jaargetijden ter Bruiloft*, 216, *Oude Weg*, 233, enz., enz.

Ik zou nog vele gedichten kunnen aanwijzen, en er enkele willen mededeelen, maar er zou geen eind aan komen. Toch moet ik er nog een paar overdrukken, om te doen zien, dat M. Coens ook door bondigheid uitmunt. Hier volgen ze:

De popel.

Trillend van verborgen zangen,
Donker beeld van zielsverlangen,
Strekt een aardsche koningsspruit
De armen naar den hemel uit;

Meizon heeft zijn hart doen gloeien;
Meinacht-adem, weer aan 't stoeien,
Wekt zijn droom van 't paradijs:

Starrenlicht en lach niet achtend,
- Naar een starrenkus versmachtend
Fluistert hij zijn popelwijs.

Bemind en beklaagd.

Als de wereld u koud en onhartelijk noemt,
Nadat zij u dwong zóo te schijnen,
Als ge alleen voor de liefste het vuur niet verbloemt,
Dat inwendig doet juichen en kwijnen:

Dan, weer-bemind en toch beklaagd,
Haar woorden nog in te drinken;
Hoemeer haar lieflijkheid u plaagt,
In liefde weg te zinken:

Dat eischt een vereering die hartebloed,
En alles ga kosten - om 't even!
Veel liever sterven in liefdegloed,
Dan zonder liefde leven!

Uit deze enkele aanhalingen kan de lezer reeds bemerken, dat de dichter eene zuivere, zoetvloeiende taal schrijft. Met keurigheid weet hij zijne woorden te kiezen; of hij teekent, of zingt, of klaagt, altijd is de vorm, waarin hij zijne gedachten giet, fijn en afgewerkt. Zelfs bij de vertalingen, die hij ons te lezen geeft, treffen wij dezelfde goede hoedanigheden aan.

Hadden wij ongelijk de *Tienden van den Oogst* eenen ruiker te noemen, vol geurige en frissche bloemen?

Toch zouden wij hier en daar een enkel bloempje aan den tuil willen ontnemen, dat in kleur en geur wat te wenschen laat; de ruiker zou daardoor wel eenigszins in grootte, maar stellig niet in waarde hebben verloren.

Ten slotte een woord van dank aan den uitgever: hij heeft de *Tienden van den Oogst* in een flink kleed gestoken.

P.N. VERHULST.

Toonkunde.

Antwerpsche Muziekmaatschappij.

- Het prachtige oratorio *De Schepping* van Jozef Haydn werd door de *Société de Musique*, van Antwerpen op 13 en 20 November l.l. met overgrooten bijval uitgevoerd.

Als solisten traden op de heeren: Henry Fontaine (Raphaël), Claeys (Adam) en Janssens, (Uriël), benevens Mevr. Coppenrath en mej. Janssens de eerste als Gabriël en de tweede als Eva. Deze vijf solisten kweten zich van hunne lastige taak op hoogst bevredigende wijze en werden dan ook door de talrijke toehoorders naar verdienste toegejuicht.

Andermaal hebben wij kunnen vaststellen, dat de muziekuitvoeringen, onder Benoits leiding, zich vooral kenmerken door eene groote *eenheid* tusschen de verschillende medewerkende krachten, en eene beredeneerde verhouding tusschen het karakter en de kleur van elk hoofddeel van een werk; de verschillige schakeeringen der onderdeelen werken harmonisch samen met de hoofddeelen, zoodat hoofd- en neventempo's in onderling verband zijn, terwijl de laatste bijna mathematisch opvolgend in elkander sluiten. Zoo werden enkele nummers met halve kracht en door het orkest en het *neerzittend* koor uitgevoerd, derwijze dat de solostemmen helder en duidelijk boven het koor en orkest uitkwamen. Het orkest en het koor, insgelijks neerzittend, begeleidden op ideale wijze het duet tusschen Adam en Eva (begin van het 3^{e} deel), en verwekten eenen toestand, als ware ieder in eenen droom van het paradijs verzonken.

Orkest, koren en solisten hebben, gedurende het gansche werk, op heerlijke wijze gespeeld en gezongen, in zooverre dat Charles Gounod, die het concert bijwoonde, zijne bewondering in warme uitdrukkingen lucht gaf en Peter Benoit broederlijk omarmde. Deze schoone avondstonden mag de *Société de Musique* met gouden letteren in hare jaarboeken aanteekenen.

***

Op het laatste Nederlandsch muziekfeest te Dordrecht, hebben Gustaaf Huberti en Jan Blockx eenige hunner compositiën

gedirigeerd. De beide toondichters werden door onze Noorderbroeders dapper toegejuicht, en voorzeker zullen zij van hun kunstbezoek in Dordrecht eene aangename herinnering behouden. Alzoo verbreidt zich langzaam maar zeker in het het buitenland de faam onzer jonge Vlaamsche muziek en musici.

***

Het door de koninklijke Akademie van België bekroonde *trio* voor piano-forte, viool en vioolcel van Jozef Callaerts, professor van orgel bij de Antwerpsche muziekschool, is op het laatste *intiem* concert van de koninklijke Harmonie uitgevoerd geworden. Het werk wordt zeer geprezen om de technische vaardigheid, welke het vertaadt, maar minder is het te schatten onder oogpunt van *individualiteit.* Niettemin voldeed het trio zeer aan het talrijk opgekomen publiek, vooral door het zuivere spel der drie vertolkers. Eene warme ovatie werd den heere Callaerts door de aanwezigen gebracht.

***

Op 22 November l.l. werd alhier het St-Ceciliafeest door den beiaard der hoofdkerk des morgens vroeg aangekondigd door het spelen van het Oud-Nederlandsche volkslied *Caecilia.* Men weet dat het grondmotief van het slotgedeelte van Benoit's piano-forte-concerto met orkest eene soort van kunstmatige vervorming is van gezegd lied.

***

Het 2e der abonnements-concerten voor 1882 van de Antwerpsche muziekschool (tweede jaargang), heeft op den 2 December j.l. plaats gehad. Het programma bevatte stukken van verschillende komponisten der Italiaansche, Fransche en Duitsche school. Het eerste deel bestond uit: 1. Inleidingstuk van de opera *Faniska* van M.L. Cherubini (1760-1842); 2. *Sonate* en *Allegro con fuoco*, twee klavierstukken van P.D. Paradies (1710-1795), zeer verdienstelijk met veel technieke vaardigheid vertolkt door J. Bosiers, leeraar aan de muziekschool; 3. Aria van Ceres uit de opera *Proserpine* van G. Paisiello (1741-1816), met haar gekend talent voorgedragen door de verdienstelijke kunstzangeres Mej. Lemaire; 4. *Danza*

Fanciulla van Fr. Durante (1684-1755), overgeschreven door Peter Benoit voor hobo en strijkkwartet, een lief en aardig stukje, dat door M. Bonzon, professor aan de Muziekschool, en het orkest meesterlijk gespeeld en dan ook gebisseerd werd; 5. *Siciliano* en *Scherzo* van D. Scarlatti (1683-1757), pianostukken door M.J. Bosiers en 6. Aria van Ina ui de opera *Ariodant* van E.H. Mehul (1763-1817), gezongen door Mej. Lemaire.

Het tweede deel bevatte de *Derde Symphonie* van Joz. Haydn (1732-1809). Zelden werd het ons gegeven eene zoo moeilijke compositie met zooveel samenhang en kunstgevoel te hooren uitvoeren. Het orkest wist zich, zooals altijd, door zijne zuivere, esthetische voordracht, van het publiek warm te doen toejuichen. De talrijke fijne schakeeringen werden op waarlijk meesterlijke wijze weergegeven.

Peter Benoit dirigeerde.

***

Te Angers, in Frankrijk, was door de maatschappij *Association artistique,* op het programma van haar volksconcert van 26 November l.l. gebracht: '*L'Ombre d'Artevelde* du *Schelde* (L'Escaut). poême d'Emmanuel Hiel, musique de Peter Benoit, chanté par M.H. Fontaine, avec accompagnement d'orchestre. (1re audition en France.)'

In het Kunstblad: *Angers-Revue* van 23 November, treffen wij over Peter Benoit eene bespreking aan, die des te meer waarde heeft, omdat zij in een Fransch blad verschenen is. Wij laten ze hier volgen:

'*L'OMBRE D'ARTEVELDE*, de BENOIT.

Ce morceau est tiré du *Schelde* (*L'Escaut*), poème lyrique en trois parties d'Emmanuel Hiel, mis en musique par Peter Benoît.

La seconde partie de cet ouvrage exprime la lutte des Flan dres pour la conquête de leur indépendance. Le poète y évoque successivement les ombres des grands hommes que luttèrent avec le peuple flamand et qui ont nom Zannekin, Artevelde, Guillaume d'Orange. C'est dans cette situation que se trouve placé l'air chanté par M. Fontaine, c'est donc l'invocation à la liberté et à la paix par l'ombre d'Artevelde.

Peter Benoit, l'éminent directeur du Conservatoire d'Anvers, est considéré comme le *leader* du mouvement musical flamand en Belgique. Ses principales oeuvres sont: *Lucifer,* qui date de 1863, auquel succédèrent *De Schelde* (*l'Escaut*), l'*Oorlog* (*la Guerre)*, grand poème lyrique en trois parties; les drames de *Charlotte Corday* et *Guillaume d'Orange* (épisode de l'histoire de la Pacification de Gand); la *Rubenscantate*, la *Muse de l'histoire*, la *Cantate* pour quatre groupes dintincts de voix d'enfants, la *Marche Triomphale* à triple orchestre et choeurs écrite pour l'ouverture de l'exposition nationale de 1880 à Bruxelles, et intitulée le *Génie de la Patrie.* Il travaille en ce moment à une trilogie dont la première partie, l'*Hymne à la Beauté*, a été exécutée avec un éclatant succès au grand festival de Bruxelles le 20 août 1882. Les deux autres parties de la trilogie auront pour titre: *Hymne à* l'*Humanitè* et *Hymne à la Vérité.*

C'est la première fois que la musique de M. Peter Benoit figure dans un programme français. Nous avons le désir de pouvoir faire entendre cet hiver une oeuvre plus importante du BERLIOZ flamand qui nous a fait espérer sa présence à Angers.'

Naar wij vernemen zal het op einde van Januari e.k. zijn dat te Angers een geheel volksconcert uitsluitelijk aan de werken van den 'Vlaamschen Berlioz' zal gewijd worden, onder de leiding van den meester zelven.(1) Deze muzikale plechtigheid, de eerste die in Frankrijk ter eere van Benoit plaats heeft, zal de volgende compositiën bevatten:

Twee fragmenten uit *De Schelde*, (1868) te zingen door H. Fontaine; Openingstuk uit *Erlkoning,* een der eerste werken (1858); *Idylle* en *Balscène* uit Charlotte Corday; *Concerto* voor fluit en orkest, verdeelt als volgt: *a* Dwaallichten; *b* Melancholie; *c* Dwaallichtendans; Openingsstuk van het drama *De Pacificatie van Gent.*

***

(1) Opmerkenswaardig is het dat Benoit, die in Frankrijk den vlaamschen Berlioz genaamd wordt, in Duitschland en in het Noorden den Vlaamschen 'Wagner' wordt geheeten; een bewijs dat de leider der Vlaamsche muziekbeweging ten onzent dezelfde strekking verdedigt als Wagner voor Duitschland en Berlioz voor Frankrijk.

In *Angers-Revue* wordt met den meesten lof gesproken over Henry Fontaine, baszanger die zooals men weet Antwerpenaar van geboorte en oud-leerling der muziekschool alhier i s Verleden winter heeft onze landgenoot met den grootsten bijval gezongen in de concerten van Pasdeloup en van Broustel te Parijs en in de volksconcerten van Marseille. Het is ons een waar genoegen hier te mogen vermelden, dat de schoone stem en de heldere en gevoelvolle voordracht van dezen Vlaamschen kunstzanger zoo zeer gewaardeerd en geprezen wordt.

TOON SCHILDERS.

Brieven uit Zuid-Nederland.

I.

Lokeren, 16 *November* 1882.

Zondag 5^{n} November had alhier de plechtige prijsuitreiking, aan de leerlingen onzer stedelijke muziekschool, plaats. Te dier gelegenheid had het bestuur een toonkundig morgendfeest ingericht.

De plechtigheid werd voorgezeten door den heer Beuckel, burgemeester, en den heer Norbert Blanquaert, schepen en voorzitter der muziekschool.

De heeren Peter Benoit en Hendrik Waelput hadden opzettelijk de reis naar Lokeren gemaakt om aan het feest deel te nemen; wij vermeenen de tolk van het openbaar gevoelen te zijn door die heeren van harte te bedanken over hun vereerend bezoek.

Hoe graag wij het doen zouden, valt het buiten onze bedoeling een volledig verslag over het feest te maken; wij zouden vreezen, van overdrevenheid en welwillende vooringenomenheid verdacht te worden, door den uitbundigen lof dien wij zouden moeten neerschrijven, om aan eenieder te geven wat hem toekomt; zoodanig deed elk, in het bijzonder, zijnen plicht, en overtrof de algemeene uitslag de stoutste verwachtingen.

Vooreerst een woordje over het stuk van Meyerbeer: *Fackeltanz*, dat in weerwil der talrijke moeilijkheden van allen aard, met veel samenhang, kracht en inachtneming der minste tinten en uitdrukkingen, door onze stedelijke harmonie, uitgevoerd werd. Het is uitgemaakt dat onze muzikanten het kunstgewrocht van den grooten meester verstaan hebben, dank voorzeker aan onverpoosde studie en aan de krachtige en doelmatige leiding van onzen muziekdirigent die,

naar gelang der vereischten en omstandigheden, zijne muzikanten weet te begeesteren en mede te sleepen. Stelllig is het dat onze harmonie, sedert eenigen tijd, op de baan der kunst met groote stappen vooruitstreeft.

De 24e Fantazij voor piano en klarinet van Fessij en F. Herz werd opperbest weêrgegeven door de heeren Karel Richet, leeraar bij onze muziekschool en J. Willems, leerling.

De heer Richet vertolkte zoo volmaakt het werk, dat zijn ongedwongen en meesterlijk spel algemeene bewondering verwekte; hij gaf eens te meer het bewijs dat hij, in den vollen zin des woords, een echt kunstenaar is.

De heer J. Willems, die slechts sedert een jaar zich op de beoefening der klarinet toelegt, gaf onbetwistbare blijken van bijzonderen aanleg, en door oefening zal hij een uitmuntend instrumentist worden. Zijne tonen zijn zuiver en zijn vingerspel is gemakkelijk en ongedwongen. Overbodig te zeggen dat de uitvoering van voormelde fantazij, krachig en langdurig toegejuicht werd, en tot eere strekt van dén onvermoeiebaren professor van klarinet onzer muziekschool, den heer Benoni Coene.

Hierna volgde een Quatuor voor koperen speeltuigen getoondicht door onzen talentvollen dirigent E. Buysse, oud leerling van den kundigen komponist H. Waelput. Wij zullen ons onthouden de waarde van gemeld stuk te bespreken en enkel mededeelen dat meester Benoit, na de prijsuitreiking, den heer Buysse geluk wenschte en dringend verzocht hem het stuk te laten geworden, ten einde het eerlang, in de muziekschool van Antwerpen, te doen uitvoeren.

Wat de vertolking door de heeren G. Van Damme, G. Van Hoye, E. Maladry, en R. Van den Broeck ervan betreft, deze mag, zonder overdrijving schoon genoemd worden; voormelde heeren verdienen allen lof.

Het groot afwisselend Aria, voor Piston op ‘Le Carnaval de Venise’ van Arban, werd op eene schitterende wijze, door den heer R. Van den Broeck uitgevoerd. Hij overwon de grootste moeielijkheden waarmede het stuk als doorweven is en gaf hierdoor een onwederlegbaar bewijs van aanhoudende oefening.

Eindelijk sloot het muzikale gedeelte van het feest met de uitvoering van het prachtige koor ‘De Bohemers’ van Schumann. Dit stuk, oorspronkelijk voor piano geschreven, werd door onzen onvermoeibaren Dirigent, Heer Buysse, voor onze harmonie bewerkt, die het dan ook doelmatig begeleidde.

Twee honderd vijftig uitvoerders kwamen er in voor, waar onder niet min dan een zestigtal kleine meisjes en even zoovele jongentjes, benevens de leden onzer beide zangmaatschappijen ‘Geene Kunst zonder Nijd’ en ‘de Rozenbond.’

Echt indrukwekkend mocht voormelde uitvoering genoemd worden die eens te meer bewees, hoever men door aanhoudend streven en werken komen kan. Volhardt men op het ingeslagen pad, dan zal onze kleine stad, vóór jaren, de noodige elementen in haren schoot bevatten om avondstonden, van echt klassiek muziek, în te richten.

Wij eindigen met, in naam van het bestuur der muziekschool, in naam van de Heeren Benoit en Waelput, al diegenen die hunne medewerking tot de inrichting van het schoone feest verleenden, te bedanken, en tevens aan te sporen, nooit de spreuk ‘Adel verplicht’ uit het geheugen te verliezen; wij gelooven te mogen verzekeren dat het ons alsdan wederkeerig, aan geene aanmoediging van hooger hand, mangelen zal.

Na het feest, begaven de heeren Waelput, Benoit en eenige anderen, zich ten huize van den heer Norbert Blancquaert, Voorzitter onzer Muziekschool; deze laatste bedankte de Antwerpsche meester als ook den heer Waelput over de eer, die zij de Lokersche muziekschool, door hun bezoek, aandeden. De heer Benoit, met de fijngevoeligheid en het gemak die hem eigen zijn, antwoordde, dat alle eer voor hem was, en zij verrukt waren, in de kleine stad Lokeren, eene ware ontdekking, op muzikaal gebied, gedaan te hebben.

ED. DE GEEST.

II.

Hoogstraten, 20 *November*, 1882.

Gisteren werd alhier een nieuw lokaal ingewijd, of beter gezegd, de plechtige inhuldiging gevierd van een gebouw, bestemd voor de tooneelopvoeringen, vokale en instrumentale concerten en onderwijzingen, en andere vermakelijkheden der Tooneel- en Muziekmaatschappij *St-Cecilia, IJver en Leerzucht*, gesticht ten jare 1839.

Niettegenstaande het slechte weder wapperde reeds in den vroegen morgend de nationale vlaggen aan de huizen der leden van ons genootschap.

Om 11 ure 's morgends, na ter gelegenheid der verjaring van 's Konings naamfeest eenige vaderlandsche stukjes voor het Stadhuis te hebben uitgevoerd, begaf zich het gezelschap, onder het spelen van eenige *pas redoublés*, naar onzen achtbaren voorzitter, M. Arnold Duys ten einde het vaandel naar het nieuw lokaal over te brengen.

Des namiddags om 3 ure, werd er nog onder het uitvoeren van eenige fraaie stukjes eene wandeling door de gemeente gedaan, waarbij een aantal leden en uitgenoodigden tegenwoordig waren.

Om 6 ure zou de plechtige inhuldiging der zaal plaats hebben.

Op de voorgevels der nevenstaande huizen lazen wij:

De gebUren CorneLIa GeVaerts hIer en FranCIes CooLs gInDer WensChen CeCILIa profICIat.

Langs eenen breeden ingang, gevende op eene ruime opene plaats, vinden wij links, een prachtig gebouw. Boven de wijde inkomdeur ontwaart men reeds van in de verte eenen met kunst gebijtelden gedenksteen, waarop in vergulden letters te lezen is:

Harmonie St-Cecilia.
Opgericht in het jaar MDCCCLXXXII
ROLIN-JAEQUEMYNS, Eere-Voorzitter,
A. DUYS, dd. voorzitter,
De bestuurleden:

L. LAURYSSEN,
R. BOON,
E. ADRIAENSEN,
R. DONNEZ.

Daaronder:

komt aLLen VrIJ en Vrank hIer bInnen, braVe VrIenDen van CeCILIa.

Beneden, nevens den deurdorpel, eenen witten steen waarop staat: 11 Juni 1882 (eerste steen).

Nevens het portaal rechts de kleerkamer, links het bureel en daarboven het orkest, dan eene groote zitplaats en een met kunst geschilderd theater.

Het geheel lokaal was lief, echt prachtig versierd. Banden van wit en rood perkaline met veel kleurige sterren bestikt, hingen golvend van het eene einde naar het andere. Talrijke bloemruikers en slingerplanten vlochten overal een jeugdig groen.

Een mild schitterend licht stroomde uit lampen en luchters rond, de nationale kleuren, wel vijftig jaarschriften en dichten verborgen schier de wanden. Wij nemen ter loops de volgende op:

AChtbare bestUUrLeen, U zIJ aLLe roeM Voor Deze grootsChe Werken.

VeeL IJVer en LeerzUCht Voor Pleter BenoIt's MUziek, HIeL's geDIChten.

TooneeL- en MUzIekgezeLsChap nU Weer sChooner onDanks Laffe tegenWerkIng.

MaatsChappIJ! BLIJf aLtoos VoorUItstreVen Door IJVer en LeerzUCht.

De dienstdoende voorzitter, M. Duys en de bestuurleden Lauryssen, Donnez, Boon en Adriaensen, traden op het tooneel. Schoon prijkken de eereteekens der maatschappij op hunne borst.

De heer Duys sprak eene kernachtige redevoering uit, waarin hij de opkomst der maatschappij, haren bloei en haar streven naar het schoone, deed uitkomen, en eindigde met eenen oproep tot de aanko-

mende leden, om de stappen hunner voorzaten te volgen, en den standaard der Maatschappij Cecilia trouw te blijven, onder den kreet: ‘Leve de Maatschappij Cecilia! Leve IJver en Leerzucht’.

Het muziek heft de *Brabançonne* aan, onder het blijde gejubel der menigte.

Daarop begon het concert. De stukken door de fanfaren uitgevoerd, de liedjes en voordrachten, doch voornamentlijk het blijspel *Matroos*, *Soldaat en Sjouwerman* werden warm toegejuicht.

Tijdens de vertooning ontstond er eensklaps eene beweging achter in de zaal, die zich uitbreidde en weldra veranderde in een driftig handgeklap: De groote meester Peter Benoit was daar, opzettelijk van Antwerpen gekomen en vergezeld van twee zijner vrienden uit Turnhout.

De Voorzitter verwelkomt den gevierden Vlaamschen toondichter, en deze antwoordt in eenige treffende woorden.

‘Ondanks het slecht weder, de moeilijke reis, en zijne drukke bezigheden, heeft hij geen oogenblik geaarzeld om de uitnoodiging der maatschappij te beantwoorden. De meester voelt zich gelukkig zijne vrienden van Hoogstraten in hun nieuw lokaal te komen gelukwenschen.

De aanwezigheid dier talrijke dames en juffers bewijst, dat de vrouw en de man, de broeder en de zuster het eens zijn te Hoogstraten, om hier te streven voor wat schoon, goed en echt is. De kunst is heilig; zij veredelt de menschheid en sticht heil en vrede.’

Een daverend handgeklap begroette deze woorden en de kreet *Leve Benoit!* doet de zaal dreunen.

De Voorzitter verklaarde het nieuw lokaal van *Cecilia* ingehuldigd, en een prachtig bal sloot vervolgens dit feest, dat lang in het geheugen der leden zal blijven.

Mocht die zaal, die eigen haard, welke de harmonie *Ste-Cecilia* thans bezit, nog dikwijls getuige wezen van zulke ware vriendenfeesten, mocht zij immer (want zij schijnt onwrikbaar gegrondvest) liefde voor moedertaal en kunst, zucht voor vrijheid en vooruitgang uitstralen op geheel het kanton Hoogstraten.

III.

Gent. 27 November 1882.

Zondag morgen 25 Nov. l.l. heeft op het gemeentekerkhof buiten de Brugsche poort alhier de inhuldiging plaats gehad van het gedenkteeken, dat bij inschrijving, aan den vermaarden Gentschen portretschilder Lieven De Winne opgericht is. De oproep van den *Kunst- en Letterkring* onzer stad werd

door vele vrienden van den zoo onverwacht en vroegtijdig aan de kunst ontrukten schilder beantwoord.

In naam van dien kring werd door zijnen voorzitter, den heer Wagener, eene redevoering uitgesproken, waarin de groote verdiensten van Lieven De Winne werden herdacht.

Hierna sprak de heer Raymakers, secretaris van den *Kunstkring* van Brussel, in naam der Brusselsche artisten eenige roerende woorden, om hulde te brengen aan de nagedachtenis van hun medelid en hunnen vriend, die al hunne toegenegenheid bezat en al hunne bewondering wegdroeg. De plechtigheid eindigde met de voordracht, door onzen uitmuntenden dichter Hiel, van eenen roerenden zang, door hem aan de nagedachtenis van De Winne gewijd, en die wij hier mededeelen:

Lieven de winne.

BIJ DE ONTHULLING VAN ZIJN GRAFGESTEENTE

Liévin de Winne est resté toute sa vie Flamand, bien Flamand.
JULES BRETON.

Dat was een man, een opent hert,
Een diep en fijn gemoed...
Die troost vond in de wrangste smert,
En loonde kwaad met goed.

Dat was een man, een frissche kracht,
Rein als een diamant;
Die slechts aan waarheid hulde bracht,
Haar diende t'allen kant

Een Vlaming was 't, een Gentenaar,
In merg, in vleesch en bloed;
Die 's levens worstling, vrij en klaar
Doorzag met gullen moed.

Dat was een man, een kunstenaar,
Zoo mild als diep begaafd,
Die aan de kunst was trouw en waar.
Met geest en hart verslaafd.

Hij diende haar, de Vlaamsche kunst,
Hij kweekte deze bloem,
Vereerd door Volk- en Vorstengunst,
Tot Vlaandrens hoogsten roem!

Hier ligt hij thans in 't somber graf,
De vriend zoo waard beschreid;
Knielt, vrienden, knielt, de hoeden af,
Eert zijne onsteflijkheid.

Knielt, vrienden, knielt, de hoeden af...
Een troost voor onze smert:
De Winnc's roem zweeft boven 't graf,
En leeft in Vlaandrens hert.

Het gedenkteeken is in Griekschen stijl; het borstbeeld van De Winne prijkt er op. geboetseerd door den zoo gunstig gekenden beeldhouwer Paul de Vigne; het is zeer gelijkend en ten zelfden tijde breed opgevat en verheven in stijl. Op het voetstuk is het palet gebeeldhouwd van den kunstenaar en de schaar der schikgodin, den draad afsnijdende van een bestaan dat nog zoo rijk aan beloften was. De teekening van het gedenkteeken is zeer klassiek, vol harmonie, en strekt tot eere aan den heer Edmond De Vigne, die het heeft ontworpen en den heer Houtstone, die het uitgevoerd heeft.

Muzikaal praatje uit Noord-Nederland.

Waarde Kunstbode!

Gij vraagt mij wederom eenig nieuws omtrent de muzikale toestanden hier te lande, en gaarne wil ik u een en ander meedeelen van 't geen er zoo al voorviel.

Dat twee uwer landgenooten, de verdienstelijke kunstenaars Huberti en Blockx veel bijval inoogstten met hunne composities op een concert door de Ned. Toonkunstenaars-Vereeniging, te Dordrecht, op den 1 November laatstleden gegeven, zal u wel bekend zijn. Het doet mij echter te veel genoegen, dan dat ik het hier nog niet eens zou vermelden. Vooral voldeden een *Andante* en *La Chasse* uit de *Suite* van Huberti. De kleinere stukken van Jan Blockx, waaronder een allerliefst liedeken, in den ouden trant met viool-begeleiding, door den heer Kes gespeeld, werden insgelijks zeer toegejuicht.

Een noviteit in de rei der Nederlandsche toonwerken is een compositie van Richard Hol, ‘de Noordpool’ getiteld, die op den 14 November te Utrecht voor de eerste maal werd uitgevoerd.

't Lijkt wel vreemd om de Noordpool als onderwerp voor een muzi-

kale bearbeiding te kiezen, en 't wordt ons reeds koud om het hart als we denken hoe leven, warmte en gloed daar wijken voor doodsche stilte en eindelooze nacht.

De jeugdige dichter, de heer Reiger, heeft dan ook slechts enkele strophen aan het verblijf op die onherbergzame kusten gewijd; terwijl hij voornamelijk de uit- en 't huisreis, de weifelingen vóór het inschepen en de herinneringen aan 't vaderland, die de zeevaarders voor den geest zweven, heeft bezongen. Wat de muzikale bewerking betreft, daarvan maakten de koren, waaronder enkele zeer schoone, den meesten indruk; de solo's voldeden minder. De instrumentatie getuigt, zooals men dat van den heer Hol kan verwachten, van groot talent.

Dat het den componist niet aan warme ovaties van de zijde van het Utrechtsche publiek ontbrak, spreekt van zelve, als men weet dat de heer Hol de ziel van het muziekleven in de oude bisschopstad is. Voeg daarbij de tegenwoordigheid van het Etat-Major van den onlangs uit het Noorden teruggekeerden *Willem Barents,*[1] tot bijwoning van het concert uitgenoodigd, zoo kunt ge begrijpen dat alles samen werkte om de geestdrift op te wekken. Gaarne had ik den indruk eens vernomen die het kunstwerk op de onverschrokken zeelieden maakte; zij toch konden beter dan iemand anders beoordeelen, in hoeverre gedicht en muziek de gewaarwordingen weergaven, die hèm bezielen, wiens oog in werkelijkheid aanschouwt, wat hier door woord en toon geschilderd wordt.

De *question brûlante* op muzikaal gebied was wel de strijd die er in den Haag gevoerd werd tusschen den heer Verhulst en het Bestuur der Diligentia-concerten.

Wat al bevoegde en onbevoegde pennen werden daardoor in beweging gebracht en wat al persoonlijke anti-en sympathieën kwamen daarbij in spel.

Men weet algemeen dat op de programma's der concerten, door den heer Verhulst gedirigeerd, Wagner, Berlioz en Liszt stelselmatig geweerd worden. Het Bestuur meende echter dat men den leden ook deze kunstproducten niet mocht onthouden, 't geen tot minder aangename briefwisseling aanleiding gaf tusschen Bestuur en Directeur. Men besloot een Ledenvergadering uit te schrijven en dit geschil bij stemming uit te maken. Op den 16^{n} November werd onder Presidium van den Haagschen Burgemeester, de hr. Patijn, de questie ter tafel gebracht; vrienden en vereerders van den heer Verhulst pleitten voor zijne opvatting, anderen verdedigden het bestuur; weer anderen namen den verderfelijken Berlioz onder handen, tot dat eindelijk, onder betuiging van groote sympathie voor den grijzen Verhulst, met 104 tegen 37 stemmen werd uitgemaakt: dat de meerderhetd met het bestuur instemde.

Nu kwamen allerhande moties aan de orde, waarvan er één werd

(1) Het wakkere scheepken, dat reeds menige tocht naar het Noorden ondernam.

aangenomen, strekkende om te trachten den heer Verhulst als leider der concerten te behouden en toch nu en dan iets van de nieuwe richting te hooren

De zeer curieuse oplossing (zoo het eene oplossing kan genoemd worden), is de volgende: Verhulst *blijft* weigeren de werken van Wagner, Berlioz en Liszt te dirigeeren Van de acht te geven concerten staat hij er één af, waarop dan uitsluitend werken der moderne richting zullen uitgevoerd worden. Volgens *Het Vaderland* (een der twee Haagsche couranten) zou de heer Richard Hol uit Utrecht zijn uitgenoodigd, en hebben aangenomen, om dit concert te komen dirigeeren, ‘om het bestuur en den heer Verhulst uit dit dilemna te helpen.’ Dit alles lijkt zoo vreemd dat ik het haast niet gelooven kan. Zou de heer Nicolaï, die even als Verhulst te 's Hage woont, en als dirigent der Toekomst-concerten, de moderne richting vóórstaat, waarlijk niet in staat zijn tot het dirigeeren van dit ééne Diligentia-concert?

Het concert dat op 22 November ll. door de zooevengenoemde Maatschappij De Toekomst in de Schouwburgzaal werd gegeven, getuigde anders, naar de meening van vele kunstliefhebbers en kenners, wel voor de eervolle plaats, die deze inrichting onder aanvoering van Nicolaï in de kunstwereld inneemt.

Wagner's Vorspiel zu Parsifal en de symphonie van Berlioz, *Episode de la vie d'un Artiste,* waren met de ouverture ‘Oberon’ van Weber als orkeststukken gekozen. Hoewel mijne persoonlijke sympathieën meer naar den Parsifal overhelden, moet ik toch bekennen dat in de symphonie veel schoons valt op te merken, al stuit mij vaak het excentrieke, waar Berlioz behagen in schijnt te hebben.

Het bestuur had het geluk gehad van Mevrouw Sophie Menter als soliste te kunnen engageeren. Met een concert van Rubinstein en verscheidene kleinere stukken, waaronder een Fantaisie van Liszt op de Muette, ontwikkelde zij al de schitterende eigenschappen die haar tot een der eerste pianisten van onzen tijd stempelen. Naast haar als solist op te treden mogt misschien een waagstuk heeten voor een jeugdig kunstenaar als de heer Henri Bosmans uit Amsterdam. Het deed mijn vaderlandsch hart goed dat de jonge man met glans dezen proef doorstond, algemeen toegejuicht en teruggeroepen werd; ik stelde zijn optreden te meer op prijs, toen ik vernam dat dit talent op eigen bodem was gekweekt, en uitsluitend was gevormd aan de Koninklijke Muziekschool te 's Hage.

Het Caecilia-concert, onder leiding van den heer Verhulst te Amsterdam, op 16 November gegeven, heeft zeer voldaan Men weet dat deze concerten zonder medewerking van solisten plaats hebben en dat het programma uitsluitend uit orchestwerken is saamgesteld. De navolgende composities waren nu ter uitvoering gekozen: 1e Ouverture Anacréon van Cherubini; 2e onvoltooide symphonie van Schubert;

3e Novelletten voor strijkorchest van Gade; 4e Adagio en Allegro uit het Concerto Grosso van Händel; 5e Ouverture 'Manfred' van Schumann, en tot slot, de 2e symphonie van Brahms.

De Vereenigde Toonkunstenaren, een gezelschap dat zeer veel aanmoediging verdient, en vroeger onder leiding van den heer Thadewaldt uit Berlijn stond, wordt tegenwoordig aangevoerd door den heer J.G.H. Mann, een jeugdig toonkunstenaar uit 's Hage, van wien men gunstige verwachtingen voor de toekomst mag koesteren. Het gemis van een goede, aan de eischen des tijds beantwoordende concertzaal doet zich meer en meer gevoelen.

Het Paleis voor Volksvlijt, waarde Amsterdamsche Orkest-Vereeniging onder leiding van den heer Coenen hare uitvoeringen geeft, aat ten opzichte der accoustic alles te wenschen over.

In een stad als Amsterdam, waar voor de inrichting van een Panopticum zooveel ten koste werd gelegd, waar een Eden-Theater in alle luister zal verrijzen, mocht de Muze der Toonkunst wel een tempel harer waardig gesticht worden!

SHAC.

Nieuwe uitgaven.

- ZEVENDE JAARVERSLAG. van de Nederlandsche Toonkunstenaars-Vereeniging voor Noord- en Zuid-Nederland. door C. Van der Linden sekretaris. 56. blz.
- JULES VERNE. Een leerschool voor Robinsons, gevolgd door Van Rotterdam naar Kopenhagen. (28e. deel der Wonderreizen). In 8o, 244 blz. met talrijke houtgravuren. Rotterdam, Jac. G. Robbers, gl. 1,50
- JULES VERNE. De Wonderstraal, gevolgd door tien uren op jacht (nr. 29 der Wonderreizen) In 8o 214 blz. met talrijke platen in den tekst. Rotterdam, Jac. G. Robbers, 1.50 gl.
- DE VOLKSSCHOOL, Maandschrift ter bevordering van onderwijs en opvoeding, onder bestuur van P. P De Nijs, 4e jaarg afl. 11. Ieperen, K. De Weerdt. Per jaarg..... fr. 500.
- EEN ZONDERLING MAN. Novelle door Emiel Callant, Ieperen, Drukk. Chs. De Weerdt. Gent, bij den schrijver, Kluyskensstr. 1. fr. 0,60
- BERNARD VAN SILLY, Dramatisch schets in 1 bedrijf, door Emiel Callant. Als voren..... fr. 0.60.
- POLYDOOR EN THEODOOR, en andere novellen en schetsen door Rosalie en Virginie Loveling. Gent, Ad. Hoste. In 8o 233 blz.

Bladwijzer.

I. Verhalen, Novellen, Schetsen, enz.

JAN BOUCHERIJ. -	Uit de Volksbuurt. Fragment Blz. 529.
EMIEL CALLANT. -	Herinnering. Eene schets. 481.
J.J. HELLEMANS. -	De Stroobloem en de Roos. Een schetsje. 249.
MELATI VAN JAVA. -	Een Kerstavond. 145.
BETSY PERK.	Een droom. 97.
R. PIETERS. -	Op de Vogelenmarkt. Eene schets. 433.
TEIRLINCK-STIJNS. -	Een schoone Jongen, novelle. 5.
LEO VAN AKEN. -	Blauwe schenen. 337.
LEO VAN AKEN. -	Een Kerstnachtsdroom. 49.
EDW. VAN BERGEN. -	Pekdraad en Geldzak. Tooneelsp. 293.
JUL. VAN HERENDAEL. -	Nieuwjaar. 389.
X.X. -	Moeders Hans. Rumenisch sprookje. 193.
A. VAN HOORN. -	Het coliseum van Rome. 70.

II. Poëzie.

G. ANTHEUNIS. -	Aan Hendrik Conscience. 29.
AD. BEERNAERT. -	Moed, 31. = Bij den dood van twee onlangs gestorven vrienden, 320. - Vergald leven, 356. - De hemel, 544.
TH. COOPMAN. -	Wij telden eerst met uren, dagen, 156. - Eerste tranen, 156.
A.J. COSYN (†). -	Hoop (Laatste gedicht van). 54.
JULIUS DE GEYTER. -	Wat mij ter harte gaat, 361. - Het bedrogen meisje. 361.
P.P. DE NIJS -	Sinte Maartensavond, 256. - 't Loopt alleen! 355. - Wat hebt gij met zijn hart gedaan! 403. - De wagen des Vooruitgangs, 548.
J. HAMERS. -	Herinnert ge u? 255.
EMANUEL HIEL. -	Lied aan Karel Miry, 211. - Schoonheidshymnus, 315. - Op reize. 491.
L.E. JANSSENS. -	O Lente, blijf. 119.

LENTZ. -	In uw guitige, goedige oogen, 120. - Uit eenen liederkrans, 208. - Te zamen, 446. - Hoe zal ik u vergelden. 549.
A.M. OOMEN. -	Regendrop en Lichtstraal, 118. - Rosinant. 116
ERN. PALLEMAERTS. -	Morgengroet aan de zon, 160. - Vooruitzicht. 402.

BETSY PERK. -	In 'Notre Dame' te Brugge. 550.
R. PIETERS. -	Het Kwakje. 494.
GUSTAAF RENS. -	De Klok, 30. - Aan Celina, 400.
ARNOLD SAUWEN. -	De Visscher, 157. - Middagrust, 158. - Voor de blanke Visscherswoon, 206. - In den Herfst. 206.
J.T. SLACHMUYLDERS.	Woudgalm, 107. - Bede mijner ziel, 492. - Hoop 547.
D.B. STEINS. -	Herinnering. 55.
J. STINISSEN -	Dierbare gedachtenis, 159 - Mijn leven, 255. - Voorheen en thans, 447.
TEIRLINCK-STIJNS. -	De Zonnedauw, 353.
VAN ACKERE-DOOLAEGHE (Mev) -	Dankzegging aan M Rolin-Jacquemyns, 58. - Dankwoord aan de Leden van den Gemeenteraad van Diksmuide, 358. - Het 25e verjaringsfeest der stichting van het Nationaal tooneel te Antwerpen, 398 - Het eerste communiekraagje, 445.
PRUDENS VAN DUYSE (wijlen). -	Ik ook ben Vlaming, 209 - Poëzie, 210. - Vlaanderens Taalklok, 352. - Voorafspraak, 404. = De Wraak der vriendschap, 489. - Het Koewachterken, 541.
EDM. VAN HERENDAEL (wijlen) -	Indien de Vlamingen wilden, 31.
EUG. VAN OYE. -	Aan Maïa, 254. - Adelaïde, 320.
WAZENAAR. -	Van den Vulkaan, 443.
CONSTANT WOLFS. -	Het Klokje, 54. - In de Mei, 107. - Ik vergeet u niet, 357. - In 't najaar, 402. - Wederkomst, 493

III. Taal-, Tooneel- en Letterkunde.

A.N. BATAVUS. -	Noordnederlandsche leestafel, 82, 178, 281, 520.
JAC. T. GREIN.	Uit de Amstelstad, 86, 181, 329.
EDW. VAN BERGEN. -	Nederlandsch Tooneel, 233.
X.X. -	Nederlandsch Tooneelverbond, 496.
- -	Zuidnederlandsche maatschappij van taalkunde, 90.

- - Uit Rotterdam, 88 - Uit Noord-Nederland, 475.

- - Tooneel- en letterkunde (Kroniek), 45, 89, 142, 183, 244, 290, 334, 385, 428, 476, 523 - Nieuwe uitgaven, 48, 95, 192, 248, 292, 336, 388, 432, 480, 528, 572.

IV. Toonkunde.

TOON SCHILDERS. -	Muzikaal overzicht. 80. - Kroniek der Vlaamsche nationale muziekbeweking 239, 273, 559. - De Hymnus aan de schoonheid van Peter Benoit, 327. - Het 6e Nationaal Muziekfeest, 406. - Peter Benoit in het Waux-Hall, te Brussel. 413. - Uitgave van 'De Oorlog' van Peter Benoit. 474.
SHAC. -	Muzikaal praatje uit Noord-Nederland, 40, 139, 286, 569.
X.X. -	De Parsifal van R. Wagner, 368.
	Toonkunde (kroniek), 47, 144, 186, 292 386, 431, 478, 526. - Verordening van den Bond tot bevordering der nationale Toonkunst, 331.

V. Biographie.

MAX ROOSES -	Kilianus, 221.
JAN TEN BRINK. -	De zeventigste verjaring van Mev. A.L.G. Bosboom-Toussaint, 469 - Nagalm der huldebetooging aan Mev. Bosboom, 512.
EDW. VAN BERGEN. -	De Muziekdrukkers Phalesius, 32, 60, 121, 161, 212, 259. - Joseph Dierkx, 174.
X.X. -	Berthold Auerbach, 127.
	Huldebetooging aan Virginie Loveling, 506.

VI. Beeldende Kunsten.

MODERATUS. -	Een Hanengevecht van Em. Claus, 243.
SIGURT. -	Driejaarlijksche tentoonstelling te Antwerpen, 380, 415, 459.
L.V. -	Kunstoverzicht (Meert-April), 170. - In het Kunstverbond, 287.
X.X. -	Beeldende Kunsten (Kroniek), 46, 94, 143, 188, 248, 292, 335, 387, 431, 478, 526.

VII. Briefwisseling.

(*Brieven uit Zuid-Nederland*).

UIT GENT, door K. Monk, 236.
UIT LOKEREN, door E. de Geest, 563.
UIT HOOGSTRATEN, door X., 565.

VIII. Boekbeoordeeling.

A.D. -	Willem Sanger, door L. Buyst, 133.
KAREL DE FLOU. -	Gudrun van Alb. Rodenbach, 325.
FRANS DE GHENT. -	Charles Dickens volledige werken, 135, 519. - Lentesotternijen, door Pol de Mont, 165. - Prudens Van Duyse's nagelaten gedichten, 278. - Nieuw schetsenboek van Max Rooses, 322. - Bloemenleven van Teirlinck-Stijns, 324. - Langs de Maas, gedichten van A. Sauwen, 424. - Fantazie en Leven van Ad. Beernaert, 517. - Reinaert de Vos, van Prudens Van Duyse, 553. - Volksverhalen van Pieter Geiregat, 554.
A J. MARCHAL. -	Kruidkunde van Teirlinck-Stijns, 326.
J STAES -	Betty van Dr J. Al. Peeters, 365. - In de Kempen van Gustaaf Segers, 514.
P.M. VERHULST. -	Stijl- en letterkunde door Frans Willems, 43. - Een Vlaamsche Jongen van Wazenaar, 362. - Nog over critiek van Wazenaar, 364. - Tienden van den Oogst van M. Coens, 555.

IX. Vlaamsche Beweging.

- -	Het Nederlandsch in het Middelbaar Onderwijs. 67.

X. Wetenschap,

X. X	De Telefoon, 448.

XI. Varia.

Bladvulling. (Anekdoten, puntdichtjes, enz.), 116, 442.

XII. Necrologie.

H. BAUDUIN, 48 - HENRI MORRIEN, 93 - CASIMIR LEDEGANCK, 95 - BAKKER KORFF, 95. - WILLEM BRAND, 96. - ED. DE BIEFVRE, 96. - H.W. LONGFELLOW, 192. - J.L. WERTHEIM, 432. - ALEXANDER FERNAU, 480. - HERM. KOEKKOEK, 527.